

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет адвокатури

Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ

X Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 6 листопада 2020 р.)

Одеса
2020

УДК 347.965.9
А 28

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(протокол № 2 від 9 жовтня 2020 р.)*

Редакційна колегія:

Завідувач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

Бакаянова Н. М. (голова)

доцент Хижняк Є. С.

доцент Свида О. Г.

доцент Ковальчук І. С.

доцент Кубаєнко А. В.

доцент Храпенко О. О.

доцент Кіслицина І. О.

старший викладач Нестерчук Л. П.

старший викладач Курганський О. В.

асистент Владишевська В. В.

асистент Джабурія О. О.

асистент Деменчук М. О.

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар.
А 28 наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.:
Н. М. Бакаянова (голова) та ін. – Одеса, 2020. – 720 с.

ISBN 978-966-928-603-1

Збірник містить матеріали доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 6 листопада 2020 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Доповіді учасників присвячено удосконаленню діяльності адвокатури та сфери надання професійної правничої допомоги, історії адвокатури, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, питанням професійної етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів, зарубіжному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965.9

ISBN 978-966-928-603-1

© НУ «Одеська юридична академія», 2020

ЗМІСТ

Вітальне слово Президента Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалова.....	22
Вітальне слово Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України Л. П. Ізовітової.....	24
Вітальне слово Голови Комітету з питань правової політики Верховної Ради України, народного депутата України А. Є. Костіна.....	26

СЕКЦІЯ 1.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Бакаянова Н.М.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ.....	28
--	----

Стефанчук М.М.

ПРЕДСТАВНИЦТВО АДВОКАТОМ ІНШОЇ ОСОБИ В СУДІ: КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ ЧИ КОН'ЮНКТУРНА СКЛАДОВА	32
---	----

Фурса С.Я., Фурса Є.І.

КОНЦЕПЦІЯ «ГОНОРАР УСПІХУ»: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРИ.....	36
---	----

Хотинська-Нор О.З.

АДВОКАТУРА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	47
---	----

Зуєва Л.Є.

СВОБОДА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ТА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ	50
---	----

Горбань Н.С.

ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	55
--	----

Ковальчук І.С.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З ЦЕНТРАМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	59
---	----

Кубасенко А.В.

НЕСУМІСНІСТЬ З ДІЯЛЬНІСТЮ АДВОКАТА: ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ	61
--	----

Романадзе Л.Д.

ПРИМИРНІ ПРОЦЕДУРИ В ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	64
--	----

Храпенко О.О. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСНОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	68
Ремескова Ю.О. СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ АДВОКАТА	71
Джабурія О.О. ПІДСТАВИ ВСТУПУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІДНОСИНИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	73
Козлов О.О. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТІВ ЯК ГАРАНТІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	81
Питомець А.В. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ПРЕДСТАВНИКА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	84
Кондрич В.В. РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У ПРОЦЕСАХ З ВАКС.....	87
Фоміна О.І. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАГРОЗА ДОВІРЧИМ ВІДНОСИНАМ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ	90
Ангел І.І. ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ ГОНОРАРУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ	92
Бабійчук Ю.Ю., Негра Д.О. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА У СИСТЕМІ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»	96
Байдак В.А., Шевченко А.В. РЕАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТАМИ ПОВНОВАЖЕНЬ В СУДАХ В УМОВАХ КАРАНТИНУ	98
Боровиков В.О. ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА	101
Борщов П.І. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ.....	103
Боянова А.М. ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	106
Булацевська Я.В. ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	109

Бурковська А.Л. СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ	112
Васютинська А.Г. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ.....	117
Видойна М.І. АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ....	119
Вігичук М.Е. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ	121
Вовк В.В. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТАТУСНОГО ПРАВА АДВОКАТА ЩОДО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ АДВОКАТСЬКИХ ЗАПИТІВ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	123
Волков М.С. ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ОСНОВНОЇ ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)	126
Газдюк Л.І., Шуляк А.А. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ COVID-19.....	128
Гайда А.Д. РОЛЬ ТА СУТНІСТЬ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПРАВОНАХИСНОМУ МЕХАНІЗМІ.....	131
Гайдук С.І. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ	133
Гарган С.Ю. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	137
Глєбова А.С. ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	140
Гоменюк А.Р. АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	141
Господарець Д.М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОГО ЗАПИТУ В УКРАЇНІ	145

Гоц О.П. УНИКНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	150
Грушак Я.О. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОБОВ'ЯЗКУ НЕРОЗГЛОШЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	152
Гуца О.О., Акуленко А.М. ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	155
Дерачиць Н.О. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	157
Дерачиць Н.О., Пасіка Л.Ю. ГОНОРАР АДВОКАТА: ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ	160
Джуманюк В.В. ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ АДВОКАТОМ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	162
Дзодз М.В., Попадинець М.І. ЄСВ ДЛЯ АДВОКАТІВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ	166
Дулгер В.В., Кириченко А.О. ІДЕНТИФІКАЦІЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	168
Дядюк К.О. СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ.....	170
Дяченко І.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	172
Євдокимов К.Д. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ І ЙОГО ПОРУШЕННЯ В КОНСУЛЬТАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	174
Єльцов Д.В., Мазен І.Д. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	177
Єрофєєва О.С., Колесник І.П. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	180
Жиліна І.В. ДО ПИТАННЯ ПРО НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	182
Закуріна К.М., Чорна Ю.А. ГОНОРАР ЯК ФОРМА ВИНАГОРОДИ АДВОКАТА	186

Зламан В.В. ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ВИД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РІЗНИХ ФОРМАХ СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ	188
Ігнатова А.С. ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПОШИРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ (COVID-19).....	192
Іщенко А.О. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	194
Кальчева І.С. ФУНКЦІЇ АДВОКАТУРИ, НЕ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ НАДАННЯМ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ.....	197
Кащенко М.Г. ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	199
Кириченко А.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	202
Кишляки Е.І. АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНИЙ, ПРОФЕСІЙНИЙ ТА САМОВРЯДНИЙ ІНСТИТУТ.....	204
Козачишин В.Б. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ	208
Колісник А.С. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19	211
Коломієць Х.С. РОЛЬ АДВОКАТА В ПРОЦЕСІ МЕДІАЦІЇ	213
Коломієць Х.С. УЧАСТЬ АДВОКАТА В СУДОВИХ ЗАСІДАННЯХ В УМОВАХ КАРАНТИНУ	216
Кондратюк Я.С. ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.....	220
Коробко О.Ю. АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	224
Крутоголова К.В. ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....	226
Кузнєцов С.С. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ.....	227

Лебідь В.О., Цюпин С.І. ЩОДО НЕРАЗГОЛОШЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	231
Левшина І.М. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ	233
Лисенко М.О. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	236
Ліщук А.П. ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ	239
Максимов Р.Р. ПРО ПРОБЛЕМУ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРАВОМІРНИЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	242
Мельник М.П. НЕНАЛЕЖНІ УМОВИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ	246
Мокряк К.О. АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	249
Моргунський Б.О. ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК УМОВА НАЛЕЖНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	251
Мураховець Ю.Ю. МІСЦЕ ТА РОЛЬ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПРАВОЗАХИСНОМУ МЕХАНІЗМІ	253
Мурашко А.С., Поліщук Я.Р. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ	257
М'якота О.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ	260
Нагорна Ю.І. ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ АДВОКАТА	263

Немеш В.І. ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ АДВОКАТОМ ІНОЗЕМНОЇ КРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ПРАВА НА ТАКУ ДІЯЛЬНІСТЬ	266
Нестеренко А.О. ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТА.....	270
Новак С.О. ГОНОРАР ЯК СКЛАДОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА	272
Орлик Т.А., Шандригось А.А. ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДВОКАТАМИ ВТОРИННОЇ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	274
Орліченко К.Д. ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	278
Орліченко К.Д., Древицька Д.В. ПОРУШЕННЯ ПРАВ АДВОКАТІВ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ	282
Павлюк А.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ	285
Павлюк А.М. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ АДВОКАТУРИ.....	287
Пигель Р.-С. І. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОНАХОДИМОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ.....	289
Пигель Р.-С. І. ТАЙМІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	292
Плачкова М.Х. РОЛЬ АДВОКАТУРИ У РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ	294
Погоржельська М.М., Нікандрова К.К. ЗНАЧЕННЯ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА...	297
Поліщук М.О. РЕАЛІЗАЦІЯ СУДОВИХ ПРЕЦЕДЕНТІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ	299
Пустовойт К.В. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ.....	301

Радулова Н.П. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ЇЇ МЕЖІ.....	304
Редько А.Г. ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	307
Романюк Г.О. ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ.....	310
Рубан К.О. ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	313
Рябокін К.В., Фалес О.Г. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	316
Скуратівський Є.І. ПРАКТИКА ЄСПЛ У АСПЕКТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	319
Сокрюкіна М.В. ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	321
Сокур В.О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ АДВОКАТСЬКИХ ЗАПИТІВ	323
Стоянова Т.Ф., Перило В.В. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	326
Теплий А.Г. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО АДВОКАТУРУ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ.....	328
Топал Ю.Є. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	332
Троцько Н.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	334
Фаїзова О.О. ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	338
Фалес О.Г. КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	341
Фалес О.Г., Рябокін К.В. «ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ» АДВОКАТІВ	343

Хмарський М.О., Коломієць Х.С. ВИМОГИ ДО АДВОКАТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ПІДХІД	346
Цветкова У.Ф. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	349
Черевко М.Д. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХИСНИКА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	351
Чернева І.М., Салаєва В.В. СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ АДВОКАТА.....	355
Чеснова А.А., Бєлова А.Д. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНУ ДЕФОРМАЦІЮ АДВОКАТА.....	357
Чечельницька В.С. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ	360
Чернова Т.В. ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	362
Шийка Г.В., Тимошишин І.Л. БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	365
Шолудько І.О. РОЛЬ МЕДІАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	367
Штельмах Є.О. ПЕРЕКОНЛИВІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОМОВИ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	370
Шумило М.Р. АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	373
Якименко Д.В. ПРОБЛЕМА ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ	375

СЕКЦІЯ 2. **ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ** **АДВОКАТУРИ**

Бойко Ю.О. РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ У ПЕРІОД ГЕТЬМАНЩИНИ	378
---	-----

Броніч М.Р.	
СТАН ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В УСРР.....	380
Ваньчак М.В.	
АДВОКАТСЬКА ЕТИКА: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ.....	382
Виходець О.О.	
СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО	385
Древицька Д.В.	
ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОЇ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ.....	388
Дурович А.А.	
ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ	390
Ткаченко А.В.	
ГОНОРАР АДВОКАТА: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД.....	393
Ухліна В.О.	
ІСТОРИЧНЕ ФОРМУВАННЯ РОЛІ ЖІНКИ АДВОКАТА У СВІТІ.....	397
Шевченко А.В.	
ЖІНКИ В АДВОКАТУРІ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ.....	399
Шинкаренко А.О.	
ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД.....	402
 СЕКЦІЯ 3.	
РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ	
Свида О.Г., Свида Т.О.	
СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ.....	405
Сібільова О.В.	
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	408
Бусакевич А.В.	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	413
Брага Д.А.	
ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ І ДЕРЖАВИ	417

Драненко В.І. З'їзд АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК ВИЩИЙ ОРГАН АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	420
---	-----

Колесников М.Є. НААУ ЯК ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ.....	423
---	-----

Лебедєва Х.В. ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	425
---	-----

Рубан Є.В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	427
--	-----

Турчак С.О. ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	430
---	-----

СЕКЦІЯ 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ

Бронз І.Л. ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОБЛЮДЕНИЯ АДВОКАТАМИ ПРАВИЛ АДВОКАТСКОЙ ЭТИКИ.....	434
---	-----

Бірюкова А.М. ДИСЦИПЛІНАРНІ САНКЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ.....	438
--	-----

Кухнюк Д.В. УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ АДВОКАТУРИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПРАКТИКИ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМІСІЙ АДВОКАТУРИ.....	441
--	-----

Билиця І.О. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДДЯМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	444
--	-----

Нестеряк І.В. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПЕРЕВІРКИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ НАМІР ЗАЙМАТИСЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	446
---	-----

Бакало Л.О. ОСОБЛИВОСТІ ЕТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ АДВОКАТА З ДІТЬМИ- ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	448
---	-----

Караман М.В. РОЛЬ ПРИСЯГИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ АДВОКАТА	451
Кондратова І.Д. ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ СУДДІ ТА АДВОКАТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ.....	454
Маліневський О.М. ПРАВОВІДНОСИНИ «АДВОКАТ-КЛІЄНТ»: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ	458
Мухатаєва Я.І. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ.....	462
Фляжнікова Я.В. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	465
Амельченко В.В. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	467
Андрусенко Т.А. ЧЕСНІСТЬ ТА ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ АДВОКАТА ЯК ПРИНЦИП АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	471
Анисимова О.А. ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ	474
Ахламова А.С. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПРІОРИТЕТУ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА	477
Баклан З.Г. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	479
Баюш Д.В. ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ В КРАЇНАХ ЄС.....	481
Бугера О.Г. ПРИНЦИПИ ЗАКОННОСТІ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	484
Винокур В.В. ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ТА АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ.....	486

Волчанова Д.Д., Питомець М.А. РОЛЬ ЕТИКИ АДВОКАТА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	489
Вотчал О.В. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	492
Годунко В.В., Зіньковська В.О. ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	494
Горупашенко В.В. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	496
Гулько О.Є. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЧЕСНОСТІ ТА ДОБРОПОРЯДНОЇ РЕПУТАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	498
Гуторова Є.І. ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТА З СУДОМ.....	501
Деревйова В.С. ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ ТА ЧЕСНІСТЬ ЯК ОДИН З ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	503
Дериш М.Ю. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ.....	505
Добровольська О.С., Кондратюк В.І. РОЛЬ ЕТИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	508
Докукіна Н.В. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ.....	510
Зайцева С.І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА	513
Касьянова Є.М. ДРЕС-КОД АДВОКАТА СЬОГОДЕННЯ.....	515
Козак І.В. ДО ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА	518
Колдуба З.О. ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС В УДОСКОНАЛЕННІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ.....	521
Контарь М.О. РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	523

Копил А.Р., Кучерявий О.А. ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ.....	526
Копитко Є.К. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ	528
Корейба В.В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НЕПОВАГУ ДО СУДУ	532
Коробко О.Ю. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	534
Кузьма Я.І. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИСЛОВЛЮВАННЯ АДВОКАТА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	537
Купцов С.О. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМВІДНОСИН АДВОКАТА І КЛІЄНТА.....	540
Матвієва А.Б. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ ..	543
Новікова Д.В. ІМІДЖ АДВОКАТА УКРАЇНИ.....	546
Пальчук А.В., Саницька І.В. РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	550
Петрова Я.О. МОРАЛЬНИЙ ЗМІСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТ	552
Пиріг А.В., Станкова В.М. ЕТИКА АДВОКАТА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	554
Полищук М.П., Сковрон М.В. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РЕКЛАМИРОВАНИЯ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	556
Польовська О.А. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	559
Попадинець М.І. ПОВЕДІНКА АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	561
Пославська І.М., Дурова А.О. ПРО ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	564
Рильська Ю.О. ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	568

Робейко С.А. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	571
Самородченко Т.С. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК СУПЕРЕЧНІСТЬ МІЖ ОСОБИСТИМИ ІНТЕРЕСАМИ АДВОКАТА ТА ЙОГО ПРОФЕСІЙНИМИ ОБОВ'ЯЗКАМИ	574
Святушенко І.С., Зазуля К.Ю. ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД СУЧАСНОГО АДВОКАТА УКРАЇНИ	576
Скалецька В.В. РОЛЬ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	578
Стороженко В.Д. ДО ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	581
Стоянова Т.Ф. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕТИЧНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-МЕДІАТОРА	584
Тих В.І. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	586
Фокіна В.В. ПРО ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА	589
Хорунжий О.А. ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ	593
Цапушел І.М. ПРО РОЛЬ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	596
Шевченко Є.Д. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	598
Шевченко Ю.О. ПРАВИЛА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ: ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ	601
Шлентов Ю.С. КРИТЕРІЇ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ ВИМОГ ДО ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	603

СЕКЦІЯ 5. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Вільчик Т.Б.

РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ 607

Фурса Є.Є.

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТИВ УКРАЇНИ ІЗ УКРАЇНСЬКИМИ КОНСУЛАМИ
ЗА КОРДОНОМ: НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ 611

Brandman K.

CRITICISM BY THE ADVOCATE OF THE PARTICIPANTS IN THE TRIAL:
THE REALISATION OF THE RIGHT TO DEFENSE OR CONTEMPT OF
COURT? 618

Ковалевский Е.С.

О ФАКТОРАХ, ВЛИЯЮЩИХ НА ВЫБОР ОРГАНИЗАЦИОННОЙ ФОРМЫ
ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 620

Нестерчук Л.П.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
АДВОКАТА НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ 622

Sorochinskiy N., Vladyshevska V.

QUALIFICATION EXAM AS AN INDISPENSABLE CONDITION FOR
OBTAINING THE STATUS OF ATTORNEY IN UKRAINE AND IN OTHER
COUNTRIES OF THE POST-SOVIET UNION: COMPARATIVE LEGAL
ANALYSIS 627

Кісліцина І.О.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА У
НІМЕЧЧИНІ 629

Байдак В.А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА
В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ 631

Богачук Е.Р.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ 634

Василіогло Р.О.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТУРИ В США 639

Ведькало А.О.

НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ 641

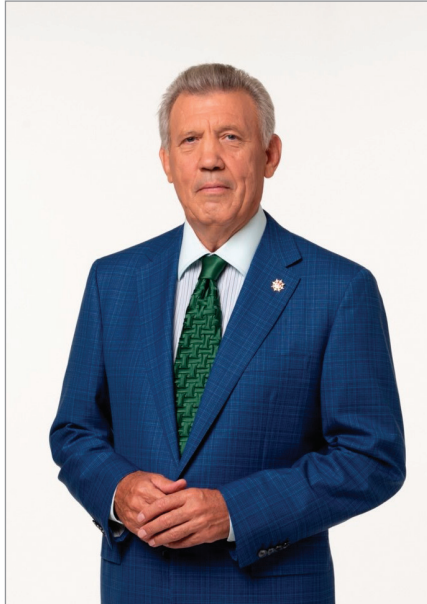
Вітковська В.І. АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ В ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОМУ АНАЛІЗІ	643
Воронкова А.В., Кулібаба Л.О. ДОСВІД США У РЕФОРМУВАННІ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	647
Грицина П.С. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	651
Дзодз М.В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА В УКРАЇНІ.....	655
Кандала Ю.В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ.....	657
Кирлась В.Ю. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЩОДО СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ	659
Коваль Б.В. АДВОКАТУРА США ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	663
Ковтун А.С. ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ГЕРМАНИИ.....	666
Куприч Д.Р. ДО ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОГО ІМУНІТЕТУ: ВІДМІННОСТІ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ У ВІТЗИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ДОКТРИНАХ	668
Мадай К.С. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В НІМЕЧЧИНІ	670
Маційчук В.О. ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В ЗАРУБІЖНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	674
Осуховська Є.В. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ	677
Rentyuk V., Romaniuk Y. PECULIARITIES OF ATTORNEYS-AT-LAW ACTIVITY IN SOUTH KOREA	680

Розсоха Д.О. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ.....	683
Руська О.В., Селих Є.М. ВИДИ АДВОКАТСЬКОЇ РЕКЛАМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	686
Рябокін К.В. НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	689
Срібна А.І. ДОСВІД АДВОКАТУРИ ТУРЕЧЧИНИ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	692
Стасюк К.В. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	695
Статкевич С.І. ПРО ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	699
Тютюн О.В. ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ	702
Хмарський М.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ ПЕРЕД КЛІЄНТОМ В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	705
Чижова І.К. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В ЯПОНІЇ.....	708
Шишко В.С. АДВОКАТУРА США: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	711
Ярмошук А.О., Лебененко А.Ю. ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В ОРГАНИЗАЦИИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТУРЫ.....	715

*Колектив кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
присвячує тези доповідей, підготовлені
науковцями кафедри, світлій пам'яті
завідувача кафедри у 1998–2015 рр.,
шановного наставника та вчителя –
професора Юрія Євгеновича Полянського
(1953–2020 рр.)*

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» С. В. КІВАЛОВА**

**учасникам X Міжнародної науково-практичної конференції
«АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ»**

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю вас з проведенням X ювілейної міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»!

З 2010 року Національний університет «Одеська юридична академія» щорічно об'єднує правників, які обіймаються питаннями організації та діяльності адвокатури, створює платформу для наукового дискурсу та обміну досвідом. Цього року в умовах пандемії COVID-19 онлайн режим конференції є єдино можливим та дозволяє долучитися до заходу підвищення кваліфікації адвокатів великій кількості адвокатів.

Діяльність адвокатури є однією з найважливіших гарантій неприпустимості обмеження прав людини та звуження доступу до правосуддя. Ми віримо, що гуманізм і верховенство права залишаються основоположними принципами адвокатської діяльності, а це є особливо важливим, коли ми вступаємо в зовсім іншу еру, сформовану новими

технологіями, біогенетикою та іншими факторами. Конституційна криза в Україні, яку ми відчули цього року, нові суспільні, економічні, політичні виклики потребують єдності науки та практики у вирішенні складних питань, які турбують сучасне суспільство.

Університет має намір, як і завжди, бути в центрі обговорення цих змін, допомагаючи сформулювати та визначити їх правові аспекти, пропонувати найкращі шляхи розвитку правозахисної сфери і адвокатури, просувати цінності правничої професії, здійснювати підготовку майбутніх правників на самому високому рівні, продовжувати наукові дослідження.

Впевнений, що конструктивне спілкування професіоналів в рамках конференції буде сприяти успішному пошуку нових ідей в науковій і практичній діяльності, зміцненню взаємодії між Національною асоціацією адвокатів України та Університетом.

Бажаю учасникам X Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» плідної співпраці та успіхів!

Президент

*Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України*

C. B. КИВАЛОВ

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ,
РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ Л. П. ІЗОВІТОВОЇ**

**учасникам X Міжнародної науково-практичної конференції
«АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ»**

Шановні учасники конференції!

Проведення X ювілейної міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» є святковою подією, адже вкотре відображає спільні зусилля юридичної науки та практики у напрямі пошуку найкращих шляхів подальшого розвитку адвокатури та удосконалення адвокатської діяльності!

З прийняттям у 2012 році Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» розпочалась нова сторінка історії української адвокатури, коли було визначено правові засади організації і діяльності адвокатури з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів.

З цими задачами всі ці роки професійно справляється Національна асоціація адвокатів України. Адвокатура зміцнюється інституційно, підвищується професійний рівень адвокатів, забезпечуються високі етичні стандарти та доступ до професії молодого покоління юристів.

Національна асоціація адвокатів України розвиває міжнародні контакти з адвокатурами та професійними організаціями адвокатів інших країн, а її структури розвивають аналітичні спроможності адвокатури, роблять внесок у підвищення якості законодавства, сприяють професійному становленню адвокатів за різноманітними спеціалізаціями практики.

Втім, перед українською адвокатурою щодня постають нові і нові виклики, які потребують уваги як Національної асоціації адвокатів України, так і наукової спільноти. Так, ми гідно відстояли спроби обмежити професійні права адвокатів законом №9055 та позбавити адвокатів виключного права на представництво в судах законом №1013. Ми також щоденно стикаємося з порушеннями прав наших колег, професія адвоката залишається ризиковою. Звернення, які надходять до Ради адвокатів України та до рад адвокатів регіонів, здебільшого стосуються погроз, кримінального переслідування, незаконних обшуків, втручання у професійну діяльність адвокатів. Крім того, адвокатів продовжують ототожнювати з їхніми клієнтами, що є грубим порушенням їхніх професійних прав. Ці тенденції змушують нас звертатися до керівництва держави та вищих органів суддівського самоврядування, адже вони виходять за межі суто професійної проблематики адвокатури та стосуються гарантій захисту прав і свобод громадян.

Національна асоціація адвокатів України і надалі відстоюватиме дотримання гарантій адвокатської діяльності та захисту професійних прав адвокатів, принцип верховенства права. Ми свідомі в своїй професійній місії і розуміємо, що незалежна європейська і професійна адвокатура – це одна з ключових складових правової демократичної держави.

Щиро дякую Національному університету «Одеська юридична академія» за багаторічну співпрацю, науково-дослідницьку, експертну, викладацьку діяльність вчених та викладачів Університету! Бажаю нових досягнень, успіхів, натхнення та злагоди всім учасникам конференції!

*Голова
Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України,
заслужений юрист України*

Л. П. ІЗОВІТОВА

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ГОЛОВИ КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ
ПОЛІТИКИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ, НАРОДНОГО
ДЕПУТАТА УКРАЇНИ А. Є. КОСТИНА**

**учасникам X Міжнародної науково-практичної конференції
«АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ»**

Шановні учасники

X Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»!

Сталий розвиток України як демократичної правової держави обґрунтовано пов'язується із станом правозахисної системи, незалежним професійним інститутом якої є адвокатура. Законодавча влада, спрямовуючи зусилля на удосконалення судочинства та сфери надання правової допомоги, виходить з провідної ролі адвокатури в утвердженні основоположного принципу верховенства права.

Цього року поточні проблеми адвокатури та кризові явища у професійної діяльності адвокатів відчуються більш гостро, адже Covid-19 посилив їх вплив. Проте, незважаючи на виклики, які пандемія окреслила в усіх сферах суспільного життя, адвокати продовжують здійснювати захист,

представництво та надавати інші види професійної правничої допомоги з урахуванням нових, надзвичайно складних умов.

Наукові дослідження надають поштовх для подальшого розвитку, дозволяють сформулювати нові підходи в адвокатській практиці, переоцінити напрацювання. Щорічне проведення міжнародної конференції, присвяченої питанням організації та діяльності адвокатури, дозволяє адвокатам зустрічатися, обговорювати найбільш актуальні проблеми та обмінюватися думками, підвищувати кваліфікацію, вивчати іноземний досвід та практики, що, в кінцевому підсумку, зміцнює адвокатську професію.

Щиро вітаючи науковців, студентів, адвокатів та інших правників, які приймають участь в конференції, бажаю плідної співпраці у пошуку оптимальних шляхів удосконалення правового захисту громадян, визначенні пріоритетних напрямків розвитку юридичної освіти і науки!

*Голова Комітету
з питань правової політики
Верховної Ради України,
народний депутат України*

А. Є. КОСТИН

СЕКЦІЯ 1.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Бакаєнова Н.М.

завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, адвокат, заслужений юрист України, секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Функціональне призначення адвокатури обумовлює її діяльність, визначає ту роль, яку адвокатура відіграє у суспільному житті.

Функція є важливим теоретичним поняттям не лише у правовій науці, а й у математиці, біології, соціології, філософії. З'ясування цього поняття, що ґрунтується, зокрема, й на філософському чи соціологічному розумінні, дозволяє дійти до розуміння сутності адвокатури та змісту адвокатської діяльності.

У національному законодавстві поняття «функція» з'являється у врегулюванні діяльності окремих суб'єктів права та інститутів. При цьому системний аналіз різних законодавчих актів свідчить про те, що чіткості у розумінні цього поняття немає, а щодо певних видів діяльності їх функції взагалі прямо не визначені: це стосується й законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Так, конституційне положення про адвокатуру та адвокатську діяльність п. 14 ст. 92 підтверджує важливість ролі адвокатури в сучасному державному устрої, проте щодо визначення функцій адвокатури спостерігається законодавча плутанина.

У статті 131 Конституції України фактично проголошується функція адвокатури з формування конституційного органу – Вищої ради правосуддя. Водночас, у п.7 ч. 1 статті 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» участь у формуванні Вищої ради правосуддя визначено завданням *адвокатського самоврядування*. Проте завдання адвокатського самоврядування та функції адвокатури – не одне й те саме.

Заслужовує на увагу й та обставина, що законодавець при прийнятті профільного Закону не встановив аналогічні завдання адвокатського

самоврядування щодо Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, участь у формуванні якої адвокатура здійснювала на той час відповідно до ст. 94 Закону «Про судоустрій та статус суддів». На сучасному етапі, коли Закон України «Про прокуратуру» визначив роль з'їзду адвокатів у формуванні Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, це питання не знаходить свого відображення у Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Такий несистемний підхід законодавця до визначення основних напрямків діяльності адвокатури обґрунтовано призводить до виокремлення на теоретичному рівні головних та додаткових функцій адвокатури, хоча, вочевидь, всі ці функції є рівноцінними, адже відіграють свою роль у національній правовій системі.

У ч. 3 ст. 2 Закону встановлено, що адвокатське самоврядування діє з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні. Проте таким чином сформульована мета адвокатського самоврядування не узгоджується із завданням адвокатського самоврядування формувати конституційний орган судової влади та орган прокурорського самоврядування.

Адвокатське самоврядування є правом адвокатів у самостійний спосіб організувати діяльність адвокатури для реалізації покладених на неї завдань та виконання її функцій. Отже, необхідно більш чітко сформулювати мету та завдання адвокатського самоврядування, з'ясувати, що саме слід віднести до функцій адвокатури.

Розмежовуючи на законодавчому рівні питання мети, завдань та функцій адвокатури, слід виходити з того, що, мабуть, вищий ступінь абстрактності притаманний поняттю мети діяльності адвокатури, в межах якої реалізуються її завдання як проміжні цілі, на виконання яких й спрямовані функції.

Стаття 131² Основного Закону визначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, що виключно адвокати здійснюють представництво у судах та захист від кримінального обвинувачення.

Водночас Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у ч. 1 ст. 2 встановлює функціональне призначення адвокатури України наступним чином: «забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом». Таким чином, *законодавцем віднесено до функцій адвокатури не лише надання правової допомоги на професійній основі, детальний перелік видів якої встановлено у ст. 19 Закону, а й вирішення питань її організації та діяльності, тобто здійснення адвокатського самоврядування.*

Продовжуючи аналізувати функціональне навантаження адвокатури за чинним законодавством, слід звернути увагу на наділення адвокатури непритаманними їй функціями, що спостерігається у світлі дії Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Ще змінами, які внесено до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Законом №1702-VII від 14 жовтня 2014 р., було визначено, що подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці. Адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо він діяв у межах виконання Закону України Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» до (ч.6, 7 ст. 22 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Такий вибірковий підхід до обов'язку збереження адвокатом адвокатської таємниці у залежності від суспільної небезпеки злочину, який скоєно його клієнтом, слід оцінювати критично.

Сутність принципу конфіденційності полягає у тому, що держава гарантує особливі (секретні, довірчі) взаємовідносини між адвокатом і особою, яка потребує захисту від кримінального переслідування або роз'яснень з правових питань, або представництва, для реалізації суспільного інтересу з забезпечення конституційного права кожного на професійну правничу допомогу.

Новий Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 6 грудня 2019 р., визначив адвокатів суб'єктами первинного фінансового моніторингу підозрілих операцій (діяльності) їхніх клієнтів.

Зокрема, з 28 квітня 2020 р., коли зазначений закон набув чинності, у адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, з'явилися нові обов'язки. Адвокати та адвокатські утворення повинні забезпечувати належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, щоби виявляти порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) незалежно від рівня ризику ділових відносин з клієнтом (проведення фінансових операцій без встановлення ділових відносин) та повідомляти про них спеціально уповноважений орган, запобігати використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою; здійснювати належну перевірку нових клієнтів, а також існуючих клієнтів; забезпечувати виявлення, зокрема з використанням засобів автоматизації, фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, до початку, у процесі, у день виникнення підозри, після їх проведення або під час спроби їх проведення чи після відмови клієнта від їх проведення; забезпечувати реєстрацію фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, зокрема з використанням засобів автоматизації; повідомляти спеціально уповноважений орган про порогові фінансові операції, на які розповсюджується дія вказаного Закону, та т.і.

Покладання на адвокатів обов'язків, які не відповідають завданням адвокатури та сутності адвокатської діяльності, свідчить про процеси активного залучення адвокатури як інституції до виконання функцій держави не лише у сфері надання правничої допомоги.

Таким чином, здійснення фінансового моніторингу клієнтів законодавчо визначено сьогодні функцією інституту адвокатури поряд з іншими функціями, такими, як участь у формуванні Вищої ради правосуддя та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, функцією надання професійної правничої допомоги, функцією самостійного вирішення питань своєї організації та діяльності у порядку, встановленому законом (адвокатське самоврядування).

Зазначене має призвести до нових досліджень стосовно переосмислення ролі адвокатури у суспільному житті, дозволяє побачити нові виклики, які постають перед адвокатурою у сучасному світі, вказує на необхідність збереження нею в нових умовах тих засадничих принципів та цінностей, які визначають її призначення.

Стефанчук М.М.

професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, доцент

ПРЕДСТАВНИЦТВО АДВОКАТОМ ІНШОЇ ОСОБИ В СУДІ: КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ ЧИ КОН'ЮНКТУРНА СКЛАДОВА

Спроба запровадження так званої усіченої «адвокатської монополії» в Україні на здійснення представництва іншої особи в суді спровокувала гучний дискурс щодо її доцільності, своєчасності та затребуваності. Ба більше, її правова регламентація може похизуватися двома висновками Конституційного Суду України (далі – КСУ): Висновок КСУ 2016 року [1] та Висновок КСУ 2019 року [2].

Характерно, що у Висновку 2016 року КСУ виклав правову позицію, згідно з якою доповнення Конституції України ст. 131-2, зокрема, щодо здійснення представництва іншої особи в суді виключно адвокатом, узгоджується з положеннями ст. 59 Основного Закону України стосовно права кожного на професійну правничу допомогу. При цьому, КСУ зазначив, що він виходить з того, що адвокат має необхідний професійний рівень та можливість забезпечити реалізацію права особи на представництво її інтересів у суді.

Стосовно встановлення на законодавчому рівні винятків щодо представництва в суді іншими, ніж адвокат, особами, КСУ зазначив, що такі винятки можуть бути обумовлені особливостями певної категорії справ, правовідносин чи статусу особи, права, свободи чи інтереси якої підлягають захисту. Водночас КСУ жодним чином не прокоментував той факт, що законопроектом визначався закритий перелік таких категорій справ та осіб. Нагадаю, що згідно з положеннями ч. 5 ст. 131-2 Конституції України законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді (у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена).

Зрештою КСУ виснував, що пропонована для доповнення Конституції України стаття 131-2 не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

У Висновку 2019 року стосовно законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії), метою якого було визначено забезпечення права кожного на отримання професійної правничої допомоги через скасування адвокатської монополії на надання такої допомоги, КСУ виснував, що запропоновані зміни до Конституції

Україні розширюють можливості здійснення представництва в суді, а також зауважив, що поняття «надання професійної правничої допомоги» не тотожне поняттю «представництво особи в суді», оскільки надання професійної правничої допомоги здійснюють адвокати, натомість представництво особи у суді може бути здійснене за вибором особи адвокатом або іншим суб'єктом. А з аналізу ч. 1 ст. 131-2 Конституції України у системному зв'язку з її ст. 59 впливає позитивний обов'язок держави, який полягає в гарантуванні участі адвоката у наданні професійної правничої допомоги особі лише за рахунок коштів держави у випадках, передбачених законом.

Отже, проаналізувавши згадану вище правову позицію КСУ, викладену у Висновку 2019 року, з певною вірогідністю, можна стверджувати, що у розумінні суду конституційної юрисдикції:

1) представництво іншої особи в суді не є видом правової допомоги, що вимагає її надання професійним правником;

2) держава зобов'язана гарантувати право на професійну правничу допомогу (тобто створити механізм забезпечення реалізації цього права) не кожному, а лише за рахунок коштів держави у випадках, передбачених законом, вірогідно мова йде про механізм безоплатної вторинної правової допомоги, що геть нівелює проголошене у першому реченні ч. 1 ст. 59 Основного Закону України право *кожного* (виділене мною – М. Стефанчук) на професійну правничу допомогу, як одну із конституційних гарантій права на справедливий суд.

Привертає увагу також практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, у справі «Молдавська проти України» (заява № 43464/18) ЄСПЛ, аналізуючи запроваджені в Україні конституційні обмеження щодо представництва іншої особи в суді на предмет їх відповідності ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд), зауважив, що навіть більш широке обмеження вільного вибору захисника, яке звужує його лише до адвоката перед усіма судами, само по собі не може підняти питання за статтею 6 Конвенції, оскільки для забезпечення ефективного захисту особи можуть вимагатися конкретні юридичні кваліфікації, однак таке обмеження права заявника повинно мати достатню підставу у внутрішньому законодавстві, щоб уникнути свавілля [3].

Отже, на конституційному рівні наразі проголошене право кожного на професійну правничу допомогу, що у системному зв'язку зі ст. 131-2 Основного Закону України включає в себе, у тому числі, взяті на себе державою позитивні зобов'язання щодо гарантування кожному представництва його інтересів у суді адвокатом як виду правової допомоги, що набуває ознак професійної правничої у разі надання її адвокатом.

У цьому аспекті заслуговує на підтримку позиція Н. Бакаянної про неприйнятність відмови від високих стандартів судочинства, які

передбачають участь у судових процесах висококваліфікованих, професійних представників, з огляду на європейський вектор розбудови правової держави [4, 10].

З огляду на закріплену конституційну гарантію права на професійне правниче представництво іншої особи в суді, дискусійними видаються положенням Закону України від 18.12.2019 року № 390-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення можливостей самопредставництва в суді органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб незалежно від порядку їх створення», з огляду на те, що будь-які спроби обійти виконання державою свого обов'язку щодо забезпечення кожному права на професійну правничу допомогу, зокрема шляхом розширення кола осіб, що можуть здійснювати самопредставництво юридичної особи, можуть бути розцінені як такі, що обмежують таке право.

В експертному середовищі слушно зазначається про спірність правової природи самопредставництва юридичних осіб, у тому числі суб'єктів владних повноважень, оскільки за своєю сутністю воно охоплюється змістом категорії «представництво», а отже штучна поява самопредставництва обумовлена потребою у врегулюванні відносин представництва інакше, ніж у Конституції, та без внесення змін до неї [5]. Крім того, практика застосування положень цього Закону засвідчила правову невизначеність низки питань, зокрема щодо кола осіб, які можуть здійснювати таке самопредставництво юридичної особи, та переліку документів, якими можуть належно підтверджуватися такі їхні повноваження.

За таких обставин у професійному правничому середовищі висловлюються застереження про певну політичну вмотивованість, притаманну як під час запровадження монополії адвокатури, так і щодо її скасування [6]. Водночас реальне забезпечення права на справедливий суд можливе лише у разі інституційної стабільності визначальних складових системи правосуддя, передусім – адвокатури, як професійної самоврядної інституції, що сприяє здійсненню правосуддя. За таких обставин важливого значення набуває збереження закріплених в Основному Законі України конституційних гарантій, скасування або обмеження яких, обумовлене зміною політичної влади, прогнозовано може призвести до перетворення конституційних гарантій на складові політичної кон'юнктури.

Отже, як для юридичної спільноти, так і для суспільства важливим є сталість законодавства щодо процесуального представництва. З огляду на це законодавчі напрацювання щодо особливостей реалізації представництва інтересів особи в суді повинні слідувати конституційним змінам, однак не таким, що обмежують гарантоване право на професійну правничу допомогу, а таким, що визначають державне регулювання права на доступ до суду відповідно до потреб і ресурсів суспільства та окремих

осіб. У цьому контексті видається прийнятним варіант викладення ч. 5 ст. 131-2 Конституції України у такій редакції: «Законом можуть бути визначені винятки виключного представництва адвокатом іншої особи в суді». Водночас з приводу доцільності та затребуваності таких винятків, відповідно до вимог міжнародних стандартів, у кожному випадку повинні бути проведені консультації з професійною організацією адвокатури.

Список використаної літератури:

1. У справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України: Висновок Конституційного Суду України від 20 січня 2016 року № 1-в/2016. Справа № 1-15/2016. *Офіційний вісник України*. 2016. № 11. Ст. 477.

2. У справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України: Висновок Конституційного Суду України від 31 жовтня 2019 року № 4-в/2019. Справа № 2-248/2019(5580/19). *Офіційний вісник України*. 2019. № 94. Ст. 3129.

3. European Court of Human Rights. Fifth section. Case of Kateryna Makarivna MOLDAVSKA against Ukraine (Applications no. 43464/18). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-193900> (дата звернення 30 Жовтень 2020).

4. Бакаянова Н. М. Слово на підтримку адвокатури. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. № 2-3. С. 9-11.

5. Самопредставництво юросіб: рівняння з багатьма невідомими. URL: https://zib.com.ua/ua/141950-samopredstavnictvo_yurosib_rivnyannya_z_bagatma_nevidomimi.html.

6. Адвокатська монополія в судах: поточний стан, виклики та очікування. URL: <https://legalhub.online/blogy/advokatska-monopoliya-v-sudah-potochnyj-stan-vyklyky-ta-ochikuvannya>.

Фурса С.Я.

професор Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор,

Фурса Є.І.

професор Київського національного торговельно-економічного університету, кандидат юридичних наук

КОНЦЕПЦІЯ «ГОНОРАР УСПІХУ»: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРИ

На жаль, в котре доводиться бути «проти» загальноприйнятної концепції «гонорару успіху», яка схвально поділяється нині переважною більшістю адвокатів. Так само було, коли переважна більшість адвокатів вже святкували монополізацію ринку правових послуг і нам, вченим, доводилося ставати на протилежний бік та висловлювати ті застереження, які стосувались далеких і очевидних небезпек такої монополії. Пригадайте, скільки в нашій країні було судових реформ, витоки яких були пов'язані з низьким рівнем судочинства. Коли ж діятиме адвокатська монополія в судочинстві, то чергове реформування повинно буде охоплювати не тільки судоустрій і діяльність суддів, а й адвокатську діяльність, яка безпосередньо пов'язана із судочинством.

Виникає риторичне питання: Як нашій країні нині пропонують реформувати судочинство? А відповідь така: залучення іноземних суддів [1].

А хто може дати гарантію, що нині відсутній намір деяких зацікавлених осіб так само реформувати й адвокатуру, зокрема, шляхом обмеження доступу українських адвокатів до вищих судових інстанцій або іншим шляхом, тобто, ще більш кардинальним способом «реформувати» адвокатуру. Тому питання стоїть не в тому ракурсі, щоб матеріально задовольнити зростаючі потреби всіх адвокатів України, а в тому, щоб забезпечити потреби громадян в правовій допомозі. Тому автори свідомо обрали роль опонентів концепції «гонорару успіху», щоб така тенденція не стала нормою для всіх адвокатів.

Вже тепер в нашій країні деякі адвокати святкують впровадження концепції «гонорару успіху» в їх діяльність і стверджують «гонорару успіху адвоката бути» [2].

Цілком об'єктивно можна привітати того адвоката, який спромігся виграти справу і досяг бажаного для клієнта результату, а також не зважаючи на опір суду першої та апеляційної інстанцій звернувся до великої палати Верховного Суду і там зміг довести, що «гонорар успіху» має відшкодовуватися за рахунок відповідача. Але святкувати, як нам здається, ще зарано. Загальновідомо, що в наших судах домінує принцип змагальності

і в розглядуваному процесі адвокату пощастило виграти справу. Однак випадки зміни позиції Верховним Судом непоодинокі і не варто вважати, що таке рішення є стабільним, а інші адвокати або фахівці не стануть це питання переглядати, особливо, коли розмір «гонорару успіху» стане дуже значним.

Так, О. Дроздов, статтю якого ми взяли за основу дослідження, зазначає: «Гостра дискусія з цієї теми почалася з рішення Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (далі – КЦС) у справі №462/9002/14-ц, яким так би мовити, заперечувалося право адвоката на «гонорар успіху». Згодом аналогічна правова позиція була висловлена й у постановках Верховного Суду від 03.07.2019 р. у справі №757/20995/15 ц, від 22.05.2018 р. у справі №826/8107/16, від 10.07.2019 р. у справі №912/2391/16). Натомість з вищезазначеною позицією колеги не погодився суддя КЦС В. Крат, виклавши низку аргументів в своїй Окремій думці від 12.06.2018 р.» [2]. Але після ознайомлення з позицією судді КЦС В. Крата стане очевидним, що ним аналізувалися відносини «адвокат-клієнт», а не зовнішні зобов'язання з оплати «гонорару успіху» тією стороною, що програла справу. Більше того, ми сприймаємо цю позицію як обґрунтовану, оскільки вона впливає з домінуючого поняття свобода договору і принципу цивільного права, що договір вважається чинним, якщо він не є нікчемним і його недійсність не доведена в суді. Прямих заборон на застосування і розкриття в договорі понять «гонорар успіху» або подібних не існує, тому сторони можуть визначати будь-який розмір гонорару і, головне, порядок його сплати.

В той же час, О. Дроздов не розкриває зміст поняття «гонорар успіху», а робить посилання на іншого автора – Сергія Козлова, який висловлює свою позицію щодо сутності поняття «гонорар успіху» як елементу взаємовигідної співпраці адвоката та клієнта так: «За цією схемою юрист отримує за супровід угоди або спору (як правило, все-таки спору) обумовлений відсоток від фінансового результату кейса – стягнутої або, навпаки, зекономленої суми. Головною особливістю такої схеми є низька ціна поточного обслуговування кейсу (безкоштовно або за мінімальними ставками, що компенсує прямі витрати), але дуже високу винагороду у разі виграшу в суді. Завдяки цьому не дуже багаті клієнти мають можливість найняти достатньо дорогих висококласних юристів, якщо у них є суперечка на велику суму. Підкреслимо, що основним аргументом «за» таку форму оплати є саме її умовна доступність для фінансово неспроможних клієнтів» [3]. З аналізу цієї думки виникає питання, а чи це загальне правило, чи виняток з правила? Вважаємо, що такий вид правового супроводу інтересів клієнта можна визнати таким, що відповідає тій правовій ситуації, в якій клієнт не здатен повною мірою оплатити діяльність адвоката наперед і адвокат погоджується на такі умови. Ми опускаємо частину, наведеної вище, думки Козлова С. «достатньо дорогий висококласний юрист», оскільки

за запропонованою схемою стануть працювати всі адвокати через те, що вважатимуть себе саме такими і об'єктивного «мірила» кваліфікації адвоката не існує. Тому потенційно може виникнути загроза, що в усіх договорах про правову допомогу може з'явитися пункт про те, що у разі виграшу справи гонорар адвоката множить на коефіцієнт 2 або 5 або 10 як елемент стимулювання до успіху. При наявності адвокатської монополії, особливо в невеликих містечках, адвокати можуть домовитися про такий пункт договору і у громадяни не зможуть обрати іншого адвоката, а в зловживанні їх монопольним становищем на «ринку правових послуг» звинуватити не буде можливості, оскільки особі потрібен адвокат...

Отже, питання має стояти певною мірою так. Чи заслуговує та має право на життя «гонорар успіху» і за що?

Вважаємо, що концепція «гонорар успіху» має розглядатися з усіх боків та мають аналізуватися висловлені думки щодо останнього, оскільки переважна більшість адвокатів буде згодна використовувати його, але на власних умовах як певний додаток до обумовленої в договорі суми. Тобто формула «гонорару успіху», запропонована С. Козловим передбачає відсоток від виграшу, що, загалом, є цілком виправданим, оскільки таке сприйняття гонорару адвоката не тільки стимулює його до активної праці, а й відображає рівень протистояння або ціну помилки адвоката, а іноді також компенсує певний рівень небезпеки для його здоров'я і навіть життя. Здається також, що досвідчені адвокати стикалися з випадками, коли задоволений результатом клієнт додатково висловлює у різних формах вдячність за малоочікуваний або навіть неймовірний для нього результат.

Але як виникає такий результат, який передбачити не може навіть сам адвокат? Цілком очевидно, що внаслідок помилки процесуального супротивника, який мав намір отримати більше, але програв справу.

Наочний приклад, який сьогодні на слуху у багатьох фахівців, справа М. Єфремова, в якій адвокат Пашаєв пішов на певний правовий ризик і мав намір звільнити свого клієнта від відповідальності за недоведеність факту його перебування за кермом в дорожньо-транспортній пригоді, де загинув водій. Адвокат Пашаєв настільки «повірился» в таку можливість, що, скоріш за все, обіцяв клієнту саме такий результат, тому навіть з'явилися два свідки, які надали свідчення всупереч висновкам експертів. Що важливо, і М. Єфремов на стільки повірив своєму адвокату і його версії розвитку справи, що і сам став заперечувати первісне визнання ним факту перебування за кермом, власні вибачення тощо. Тепер питання стоїть руба, а що втратив М. Єфремов насправді і яка тепер має бути позиція іншого адвоката? Який розмір «гонорару успіху» очікував отримати адвокат Пашаєв? Очевидно, що в очах суспільства, його оточуючих поведінка М.Єфремова в досудових публічних дебатах, а також в суді навряд чи буде визнана достойною. Отже, замість очікуваного звільнення від покарання в 11 років, Єфремов отримав

8 років. У цьому контексті виникли риторичні питання до адвокатів... А Ви шановні колеги пробували приміряти мантию захисника М. Єфремова? Чи пішли б Ви на телебачення на дебати з адвокатом потерпілої сторони і стали б публічно випробувати власну хибну правову позицію, щоб обвинувачення підсилювало доказову базу...?

Отже, коли йдеться про «гонорар успіху», то для врівноваження прав і обов'язків обох сторін договору про надання правової допомоги в його змісті має бути передбачене відповідне положення щодо штрафу за неуспіх. Лише в такому випадку можна буде говорити про рівність прав сторін договору про правову допомогу. Але про таку умову С. Козлов не зазначає, а допускає можливість лише неотримання «гонорару успіху», що розцінюватиметься як втрата коштів за виконану роботу. Однак, неуспіх для клієнта може вимірюватися зайвими роками перебування у місцях позбавлення волі, втратою права вимоги, а адвокат, який не досяг бажаного для клієнта результату, просто не отримає відповідного гонорару за проведену роботу?!

Тому запропонована С. Козловим схема щодо мінімальної оплати послуг адвоката на період виконання доручення і дуже високої винагороди у разі виграшу справи в суді, мало кому сподобається. Навіть альтернативна схема, коли послуги надаються безкоштовно, а потім виплачується висока винагорода навряд чи сподобається багатьом адвокатам і їх клієнтам. Зокрема, ця схема не сподобається тим адвокатам, які мають значну кількість клієнтів і не бажають працювати в борг. Крім того, адвокати, яким хоча б раз не було виплачено гонорар або його частину, так само не бажатимуть працювати тривалий час безоплатно. Більше того, значна частина адвокатів укладає договори про надання правової допомоги за окремо виконувани процесуальні дії: складання процесуальних документів, участь в судовому засіданні тощо.

З власного адвокатського досвіду можемо зауважити, що стикалися з випадками укладання договору про вирішення комплексних проблем клієнта і досягали успіху, коли чотири справи одночасно вирішувалися мировими угодами, а клієнт потім стверджував, що було прикладено мало зусиль і не виплачував гонорар в повному обсязі. Така поведінка для клієнта цілком зрозуміла, оскільки він не бачить напруженої роботи адвоката, а сидить в суді як кінотеатрі та спостерігає лише за мімікою акторів – адвокатів. Сутність же спору, а також правових позицій, в яких ламаються обґрунтування протилежної сторони, знижується доказова сила його доказів тощо, йому не зрозуміла. Тому не варто говорити клієнту, скільки ночей адвокат не спав і скільки готувався до судового засідання, оскільки цей фактор не його проблема і на співчуття адвокат не повинен розраховувати. Отже, для молодих адвокатів робота в борг або демпінгування – це звична схема створення власної клієнтської бази, коли навіть за консультацію кошти не беруться в розрахунку на те, що клієнт почне працювати з таким

«добрим» адвокатом. При цьому, автори не заперечують можливості, що навіть досвідчені адвокати можуть спокуситися попрацювати за «гонорар успіху», коли його розмір доволі значний і інших клієнтів не має.

Отже, за своєю суттю «гонорар успіху» – це договір про надання правової допомоги, коли адвокат бере на себе зобов'язання вирішити проблеми клієнта за певну суму коштів, скільки б часу йому не знадобилося на це. Але в цьому випадку сторони є рівними в правах, оскільки адвокат може досягти поставленої мети за одне судове засідання, а може тривалий час боротися за права клієнта. Антирекорд одного із авторів як адвоката – сім років роботи по одній справі за гонорар, який втратив свою цінність через те, що справа розглядалась тривалий час та велику кількість проведеної роботи, але адвокатом був отриманий результат, який задовольнив клієнта.

В той же час, як свідчить практика, певна частина клієнтів «принципово» не розраховується по власних боргах і з адвокатами так само, тому реально отримавши значні кошти за рішенням суду, вони будуть вважати, що ці кошти їм належали завжди і тепер адвокат претендує на них. Отже, складно буде від такої категорії клієнтів отримати адвокату чесно зароблене, оскільки у клієнта вже проблем не має, оскільки кошти знаходяться у нього....

Тому питання може постати й під іншим кутом зору, що потрібно забезпечувати право вимоги адвоката до клієнта, щоб в наступному була можливість стягнути гонорар. Однак, в такому випадку адвокат виступатиме як кредитор свого клієнта і їх інтереси будуть входити в конфлікт... Можна у договори про правову допомогу включати елементи договору факторингу, щоб адвокат мав право самостійної вимоги до боржника або правопорушника. Очевидно, що американський досвід викупу права вимоги клієнта розвиненим адвокатським об'єднанням може бути адаптований й в Україні, але це зовсім інша сфера взаємовідносин і про це варто публічно говорити через те, що адвокатські об'єднання значною мірою перетворюватимуться на фінансові корпорації і значною мірою нагадуватимуть колекторські фірми.

Якщо ж розглядати «гонорар успіху» в контексті зазначених С. Козловим відносин, то такий гонорар адвоката слід розцінювати не як успіх, а як виплату гонорару з відкладальною умовою і з фінансовими бонусами за виграш. При цьому, в його схемі відносини стосуються лише адвоката та клієнта, а не відшкодування такого гонорару за рахунок іншої сторони, оскільки протилежна сторона не повинна платити додаткові гроші за виграш адвоката протилежної сторони. Це ж не азартні ігри на гроші...

Повертаючись до позиції О. Дроздова не можна не проаналізувати іншу його думку: «Важливим кроком у вирішенні проблеми «гонорару успіху» стало Рішення №35 Ради адвокатів України «Про розгляд звернення адвоката Дроздова О.М. щодо «гонорару успіху» адвоката за надану правничу (правову) допомогу» від 12.04.2019 р. Враховуючи положення Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства,

застереження щодо *actum de quota litis*, легальність та поширеність «гонорару успіху» в багатьох іноземних країнах, Рада адвокатів України роз'яснила, що адвокат має право отримувати «гонорар успіху» за надану правничу (правову) допомогу, розмір якого чинним законодавством не обмежений та визначається договором про надання правової допомоги між адвокатом та клієнтом, а також що адвокату не рекомендується заявляти в судовому порядку вимогу щодо відшкодування сплаченого йому «гонорару успіху» за надану правничу (правову) допомогу» [2].

Ось тут і закладена міна сповільненої дії. По-перше, посилатися у відносинах «адвокат-клієнт» на положення Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства не можна, оскільки останній акт поширює свою дію лише на адвоката і не є обов'язковим для клієнта. Тому клієнт вправі не погоджуватися на включення до договору умови щодо «гонорару успіху», зокрема, коли адвокат вимагатиме додаткової оплати за успіх. Якщо довести цю ситуацію до теоретичної гіпотези або реальних відносин, то у разі значного «гонорару успіху» в одного адвоката не важко прогнозувати, що окремі адвокати, в яких гонорар буде незначним, погодяться програти справу клієнта, щоб отримати додаткові кошти від «успішного» адвоката. Дійсно, такі адвокати готові взяти кошти й у клієнта з протилежними інтересами, але домовленість між адвокатами більш вірогідна...

По-друге, Рада адвокатів України не рекомендувала адвокатам заявляти в судовому порядку вимогу щодо відшкодування сплаченого йому «гонорару успіху» за надану правничу (правову) допомогу. Отже, останнє положення має хоча й рекомендаційний характер, але стосується всіх адвокатів України, які не повинні заявляти вимогу про компенсацію «гонорару успіху» в судах. Тому розглядуваний вигреш справи у Верховному Суді не відповідає рекомендаціям Ради адвокатів України. І що у такому випадку робити?

Загалом, на нашу думку, слід визнати, що гонорар успіху – це не той термін, який слід широко використовувати в правовій системі України. В кінці кінців, робота адвоката – це не ставки на вигреш або програш справи, а тривала і кропітка робота. Тому ми не можемо сприймати успіх адвоката як підставу для сплати клієнтом додаткових коштів, в такому разі ми неодмінно прийдемо до того, що за неуспіх іншої сторони в справі має платити її адвокат, який не досяг успіху. На що в такому разі перетвориться адвокатська діяльність? До яких заходів адвокати будуть вдаватися, щоб не програти справу? Наприклад, певні правові позиції в справі зумовлюють програш справи і питання буде стояти лише про те, щоб мінімізувати негативні наслідки від програшу справи. Отже, в таких справах буде складно знайти адвоката, який погодиться братися за програшну справу. Наприклад, в справах про визначення місця проживання дитини переважна більшість судових рішень передбачає залишення дитини з матір'ю, тому досвідчений

адвокат не візьметься за таку справу або буде наполягати на високій оплаті його послуг. Але для отримання «гонорару успіху» він буде використовувати всі засоби, включаючи, зловживання правами тощо. Отже, до чого буде провокувати «гонорар успіху» адвокатів і на що перетворюватиметься адвокатська діяльність?

А тепер по суті, що не сподобається багатьом адвокатам, в договорах яких відсутнє положення про результат, який є узгодженим між адвокатом та клієнтом, а замість цього положення передбачений лише перелік тих повноважень і конкретних дій адвоката, які він має право і зобов'язаний в судовому процесі вчиняти. Якщо ми приймаємо за основу, що гонорар адвоката пов'язаний з успіхом в справі, то він має розцінюватися таким не тільки самим адвокатом, а й його клієнтом. Тому при прийнятті доручення на ведення справи адвокат має зафіксувати той результат, який він обіцяє клієнту досягнути і за який вправі розраховувати на відповідну винагороду. Сьогодні такий результат в багатьох договорах не фіксується, а лише висловлюється усно, тому клієнт не може пред'явити претензій до адвоката. Але ні для кого не секрет, що таку категорію як «моральна шкода» виміряти складно, тому переважна більшість адвокатів не бере на себе відповідальність за стягнення з протилежної сторони певного розміру такої шкоди, оскільки знають, що суди її доволі часто ділять навпіл і в такому обсязі задовольняють вимогу. Тому адвокат навряд чи буде фіксувати в договорі конкретний розмір моральної шкоди, який він зобов'язується довести в суді, а також інші результати своєї діяльності, наприклад, про строки розгляду справи судом та строки досягнення результату. При цьому, вигреш справи в суді зовсім не означає, що клієнт буде задоволений результатом, оскільки бажане для нього рішення має бути виконане добровільно або примусово, а це інша проблема правової системи нашої держави.

Отже, для належної кваліфікації правовідносин між адвокатом та клієнтом необхідно визначитися зі змістом поняття «гонорар успіху» – це рішення суду чи повне відновлення порушеного права клієнта, що адвокат не може гарантувати через об'єктивні причини – наявність коштів (майна) у правопорушника (боржника як суб'єкта виконавчого провадження), а також сформулювати порядок використання терміну «гонорар успіху». Дійсно, можна говорити про те, що адвокат не швейцар і йому чайові кошти не повинні надаватися як додаток до суми договору, оскільки це принижує його честь, гідність і ділову репутацію. З іншого боку, коли «доплата» за вигреш справи значного розміру і не нагадує чайові, то буде важко знайти адвоката, який відмовиться брати «гонорар успіху» від клієнта.

Отже, цілком очевидно, що концепція «гонорар успіху» має розглядатися системно і для цього мають бути сформульовані загальноприйняті критерії оцінки відносин. Так, у разі схематичного зображення таких відносин ми мусимо визнати, що оплата, наданої адвокатом, правової допомоги має

здійснюватися постфактум, тобто після отримання результату. Але у договорі про правову допомогу потребує визначення термін «успіх» в конкретній справі до настання певного позитивного результату. Інакше, якщо в договорі не буде розкритий цей термін, то необхідно сприймати оплату послуг адвоката з відстрочкою права вимоги адвоката, коли у адвоката виникає право на витребування гонорару тільки після вчинення останньої процесуальної дії. Так, у разі виграшу справи в суді першої інстанції не доводиться говорити про успіх, оскільки таке рішення суду не можна розцінювати як остаточне, а позитивний для клієнта результат стабільним.

Якщо ж гонорар успіху пов'язується лише з рішенням суду першої інстанції, то варто говорити про проміжний успіх та очікувати або досягати остаточного, коли рішення суду набере законної сили, а потім буде виконане примусово. Крім того, рішення українського суду може бути переглянуте й після набрання ним законної сили і можливий поворот виконання, а як бути з «гонораром успіху» в такому випадку? Отже, клієнт набуває право вимоги до адвоката щодо повернення «гонорару успіху». Якщо до цього додати можливі проблемні питання з оподаткуванням «гонорару успіху», коли частина коштів розцінюється як оплата за роботу, а частина як за виграш, то потребуватиметься переглядати оподаткування доходів адвокатів. Як бачимо питань виникає значно більше, ніж відповідей на них.

Сучасна ж доктрина процесуального законодавства вимагає, щоб при визначенні розміру витрат на оплату послуг адвоката враховувалися певні фактори: 1) складність справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг); 2) час, витрачений адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг); 3) обсяг наданих адвокатом послуг та виконаних робіт; 4) ціна позову та (або) значення справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи (ч. 4 ст. 137 ЦПК). Але кваліфікацію адвоката, яка може полягати, зокрема, у наявності у нього наукового ступеню, вченого звання та досвіду багаторічної успішної роботи не передбачено враховувати? Як оцінити вартість роботи або кваліфікацію адвоката, якщо він вступає в програму попереднім адвокатом справу і робить її виграною? Тобто в адвокатській професії безліч красок і напівтонів, які намагаються регламентувати для всіх адвокатів і їх клієнтів однаково. Тоді виникає об'єктивна необхідність для всіх адвокатів і справ встановити однакові коефіцієнти та тарифи, як це має місце при наданні безоплатної правової допомоги. Але всі адвокати різні, справи різняться не тільки за доказовим матеріалом, а й за суб'єктивними факторами, зокрема, характером клієнта, статусом і матеріальним забезпеченням протилежної сторони, кваліфікацією адвоката-опонента тощо.

Отже, питання має ставитися не стільки про «гонорар успіху», скільки про сприйняття договору як правової підстави виникнення конкретних прав та зобов'язань. Уявімо собі той розмір гонорару, який вправі вимагати

О. Дроздов, який одночасно є Головою Комітету НААУ з питань БПД, членом Комісії з питань правової реформи при Президентові України, членом науково-консультативних рад Конституційного Суду України, Верховного Суду та Національної асоціації адвокатів України, доцентом кафедри кримінального процесу НЮУ ім. Я. Мудрого, кандидатом юридичних наук, доцентом, заслуженим юристом України. Очевидно, що його гонорар має бути значно вищим ніж у інших адвокатів, хоча й при прийнятті ним доручення на ведення справи в суді важко не помітити певний конфлікт інтересів, через те, що він одночасно є адвокатом та членом науково-консультативної ради Конституційного Суду України та Верховного Суду.

Отже, можна говорити про те, що право вибору адвоката і укладання ним договору про правову допомогу на певних умовах належить клієнту, але вважаємо, що не зовсім правильно перекладати обов'язок оплати визначених сторонами послуг адвоката на іншу сторону, коли розмір винагороди адвоката доволі значний. Це пояснити просто, оскільки тут можливе зловживання правом або необхідністю усунення тих помилок, що були допущені самим клієнтом або попереднім адвокатом. Наприклад, в справі про розірвання шлюбу або розподіл спільного майна подружжя хто винен і на кого покласти обов'язок виплати судових витрат? Але ж один адвокат може вимагати від свого клієнта 15 000 грн, а інший погодиться вести справу і за 5000 грн. Виходить, що розмір оплати послуг «дорогого» адвоката має нести частково інша сторона і, відповідно, її адвокат має доводити завищену самооцінку оплати праці адвокату процесуального противника? Так, за ч. 5 ст. 137 ЦПК у разі недотримання вимог частини четвертої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами. Але ж не повинно ставати підставою для зменшення розміру витрат на правничу допомогу тільки клопотання іншої сторони, оскільки має надаватися розгорнутий критичний аналіз розрахунку гонорару адвоката і визначатися розмір завищення такого гонорару. Інакше, виникає питання, а на яку суму суд може зменшити розмір витрат на правничу допомогу?

Отже, вважаємо, що доволі часто в судах виникає питання про те, а як же можна вимагати компенсації витрат на допомогу адвоката, якщо гонорар не передавався від клієнта адвокату, а лише обумовлювався в договорі? Саме звідси, на нашу думку, й виникло питання про «гонорар успіху», який лише обумовлювався в договорі, але не виплачувався. Важко погодитися з тим, як це питання врегульовано у сучасному ЦПК.

З одного боку, у п. 1 ч. 2 ст. 137 ЦПК допускається відносити до судових витрат «обсяги наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості, що сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою», тобто зобов'язання з оплати адвокатських послуг. А у ч. 3 цієї ж норми йдеться про подання детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та

здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги. Але ж це вимагається не від адвоката, а від учасника справи. Отже, останній має вимагати такий звіт від адвоката. Де ж тут «гонорар успіху», який можна вимагати стягнути з іншої сторони?

Тому вважаємо, що гонорар успіху – це внутрішні взаємовідносини «адвокат – клієнт», які можуть стати публічними і потрапити на розгляд суду у разі невиконання однією із сторін договору про правову допомогу своїх обов'язків, встановлених цим договором. Але, на нашу думку, перекладати на іншу сторону обов'язок щодо відшкодування понесених витрат на правову допомогу стороною можна за виконану адвокатом роботу і понесені ним витрати, а не за успіх у справі. Загалом, питання адвокатської діяльності, гонорару та інших факторів потребують широкого обговорення та додаткової регламентації у законі, щоб у суспільстві не було сприйнято адвокатську діяльність як залежну від випадку, до чого провокує відповідна назва «гонорар успіху».

Успіх в адвокатській діяльності – це напружена праця, яка завершується позитивним результатом і для нього, і для клієнта, а це запорука того, що клієнтів в такого адвоката буде багато, він здатен буде поступово і розумно підвищувати розмір свого гонорару, тому і рівень його доходу буде зростати. Але адвокат і без «гонорару успіху» має працювати натхненно та професійно на досягнення найсприятливішого для клієнта результату, оскільки фахівець своєї справи інакше працювати не може. В той же час, рівень оплати його гонорару залежить від багатьох факторів і не в останню чергу від рівня його сприйняття в суспільстві і самооцінки власних якостей. Тому певна категорія адвокатів не береться за малооплачувані і прості справи з низьким рівнем гонорару. Якщо ж на участі відомого і досвідченого адвоката наполягає його клієнт і пропонує значний розмір гонорару, то саме він й має оплачувати його послуги.

Однак, не може розцінюватися як «гонорар успіху» індексація зобов'язань з оплати гонорару адвоката, коли його робота триває значний проміжок часу. Об'єктивно, може зростати гонорар адвоката й у разі тривалого невиконання боржником своїх зобов'язань перед його клієнтом, оскільки в такому випадку адвокат має перераховувати заборгованість з урахуванням прострочення платежу, що обумовлює нарахування відсотків та неустойки. І саме в такому випадку, однозначно, обов'язок оплати зростаючої вартості послуг адвоката слід покладати на протилежну сторону. Отже, потребують регламентації такі підвиди договорів про правову допомогу як з відстрочкою оплати гонорару, щодо комплексного вирішення проблем клієнта, з індексацією гонорару та зі зростанням гонорару, а також інші. Такі договори потребують належного визначення предмету, прав та обов'язків сторін, а також третіх осіб, включаючи суди, які не повинні вимагати документального підтвердження оплати і виконаних адвокатом зобов'язань, якщо питання не стоїть про віднесення

гонорару адвоката до судових витрат і стягнення його з протилежної сторони. Наприклад, автори вважають, що клієнт вправі всілякими методами заохочувати адвоката до укладання договору і «гонорар успіху» це лише один із способів досягнення позитивного результату, що й має місце на практиці. Але перед його впровадженням в діяльність широкого кола адвокатів має бути визначено істотні його умови, а саме: результат має бути зафіксований в договорі і якщо клієнт погоджується на те, що адвокат має виграти лише справу в суді певної інстанції, то клієнту має бути роз'яснено, що це не остаточний результат щодо відновлення його прав. Тому у таких договорах мають регламентуватися проміжні успіхи, зокрема, в суді першої інстанції, а не остаточний. Цілком зрозуміло, що частина справ завершується розглядом в суді першої інстанції, тому такий успіх може стати остаточним, але в судах. Однак до відновлення права доволі часто клієнт має пройти складний шлях відновлення права, шляхом примусового виконання рішення. Отже, проміжний успіх й має оплачуватися відповідним чином, якщо сторони погодилися тільки на певну мету діяльності адвоката, а потім клієнт має укладати наступний договір про представництво його інтересів в іншій судовій інстанції або у виконавчому провадженні. Зрозуміло, що адвокатське об'єднання може укладати договори про комплексне надання правових послуг і представляти, захищати та охороняти права та інтереси клієнта в усіх правовідносинах, як в цивільних, сімейних та інших, так і при виникненні спорів в інших установах та на стадії примусового виконання. Такі договори або подібні, наприклад, сімейний поширені в іноземних країнах, але мало використовуються в Україні і такий стан захищеності прав людей, на нашу думку, призводить до виникнення тривалих спорів, порушень їх прав як споживачів. Тому надання комплексної охорони і захисту прав клієнта в усіх правовідносинах – це завдання адвокатури України і з великою долею ймовірності можна припустити, що такі адвокатські гарантії призведуть до зменшення випадків правопорушень. Отже, такі взаємовигідні відносини слід поступово запроваджувати і пропагувати, щоб кожен громадянин відчував свою захищеність від правопорушень.

Ми дякуємо організаторам конференції за пропозицію взяти в ній участь і висловити свою суб'єктивну позицію щодо концепції «гонорар успіху». Вважаємо, що дискусія завжди спонукає до подальшого розвитку, тому бажаємо всім учасникам ґрунтовних спорів, цікавих опонентів і збагачення новими ідеями.

Список використаної літератури:

1. Саакашвили поднял вопрос о введении иностранцев в Верховный суд Украины. URL: <https://112.ua/politika/saakashvili-podnyal-vopros-o-vvedenii-inostrancev-v-verhovnyu-sud-ukrainy-541797.html>
2. Дроздов О. Гонорару успіху адвоката бути! URL: <https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html>

3. Козлов С. Чому в Україні досі «не люблять» гонорар успіху адвоката. *Юридична газета*. №6 (712). URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/chomu-v-ukrayini-dosi-ne-lyublyat-gonorar-uspihu-advokata.html>

Хотинська-Нор О.З.

завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук

АДВОКАТУРА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 стала глобальним викликом для всього суспільства, торкнувшись усіх його інститутів, усіх сфер людського життя та професійної діяльності. Заходи, спрямовані на протидію та боротьбу з пандемією, зумовили жорстку ізоляцію людей від зовнішнього світу та різку зміну їх способу життя. Це стало серйозним викликом для адвокатів, чия професійна роль безпосередньо пов'язана з постійною комунікацією з клієнтами, роботою судів та інших державних органів. Майбутнє багатьох представників адвокатської спільноти стало примарним, непевним і тривожним. У всьому світі органи адвокатського самоуправління зосередили свої зусилля на різноманітних заходах, спрямованих на підтримку своїх адвокатів. Умовно їх можна розділити на дві групи: (а) заходи, спрямовані на підтримку безпеки та захист здоров'я адвокатів, та (б) інструменти підтримки адвокатури як інституту, що є неодмінним елементом реалізації функції правосуддя в державі.

Захист здоров'я адвокатів став предметом уваги не лише в контексті загально прийнятих правил поведінки під час пандемії (носіння масок, використання антисептиків, соціальна дистанція тощо). Гостро постала проблема психологічної підтримки адвокатів, професійна діяльність яких була «поставлена на паузу», внаслідок чого різко та суттєво зменшилися їх доходи. За даними опитування адвокатів, проведеного в квітні 2020 року в США, про скорочення своїх доходів заявили 59% з 292 респондентів. Із 129 опитаних, які повідомили про втрату заробітку, половина втратила 30% і менше від свого доходу. Однак четверта частина респондентів втратили від 50 до 100% своїх доходів. При цьому найбільше постраждали адвокати, що спеціалізуються на сімейних правовідносинах і кримінальних провадженнях [1]. Зазначене також дало можливість уявити, які адвокатські практики найбільш уразливі в кризових умовах, а які є перспективними в контексті протидії пандемії (наприклад, ті, що спеціалізуються на справах, пов'язаних із різними проявами дискримінації, або справах, що стосуються сфери медичного права та захисту прав пацієнтів).

Національні органи адвокатури по різному реагують на ситуацію, залежно від їх потужності. В деяких країнах (наприклад, США) адвокатські асоціації створили гарячі лінії, на які можуть звернутися адвокати, які зіштовхнулися з проблемами через пандемію, зокрема і психологічного характеру. В Україні мають місце приклади матеріальної підтримки адвокатів органами адвокатського самоврядування. Так, Рада адвокатів Одеської області у квітні 2020 року прийняла рішення про надання адвокатам, діяльність яких не зупинена на день прийняття рішення, одноразової матеріальної допомоги у зв'язку з пандемією COVID-19 та відсутністю у значної частини адвокатів можливості отримувати винагороду за здійснення адвокатської діяльності, у розмірі 1000 (одна тисяча) гривень [2]. Така ініціатива вкрай важлива, оскільки на адвокатуру, яка в багатьох країнах не відноситься до підприємницької діяльності, не розповсюджуються заходи економічної підтримки бізнесу, запроваджені державами.

Не менш гостро постала проблема реалізації адвокатурою в умовах пандемії своєї визначальної функції – надання правової допомоги, основоположне право людини на яку не може бути обмеженим навіть в умовах надзвичайного стану. Від неї безпосередньо залежить і питання доступу до правосуддя в державі.

Значна кількість судових установ у різних країнах обмежила доступ до своїх приміщень і перейшла на особливий режим роботи, закликавши громадян утриматися від особистої участі в судових засіданнях (за винятком їх обов'язкової присутності) та використовувати альтернативні шляхи комунікації з судом, зокрема й щодо подання до суду необхідних процесуальних документів. Це акцентувало увагу на питанні цифровізації судочинства та використанні сучасних інформаційних технологій, окресливши майбутні горизонти розвитку сфери правосуддя, її трансформацію в інформаційному суспільстві. Все більше країн стали використовувати у судочинстві конференцв'язок і заявили про свою готовність до запуску «дистанційних» судів (remote courts) [3].

Цифровізація судочинства, дистанційність у комунікації з клієнтами та колегами актуалізували питання навиків роботи адвокатів з різноманітними інформаційними платформами (наприклад, Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Join.Me). Їх використання в адвокатській діяльності, своєю чергою, загострило проблему забезпечення конфіденційності та збереження адвокатської таємниці. Так, загальновідомим став факт розповсюдження у відкритому доступі в мережі декількох тисяч записів відеодзвінків сервісу Zoom.

Загостривши структурні проблеми професійної діяльності адвокатів усього світу, пандемія та спричинена нею криза тим не менш обумовили появу в адвокатській спільноті ініціатив, спрямованих на суспільне благо та солідаризацію у вирішенні проблем. Для прикладу, в США Американської

асоціацією адвокатів (ABA) було створено загальнонаціональну цільову групу, яка складається з досвідчених юристів і суддів, з метою надання правової допомоги у вирішенні юридичних питань, спричинених пандемією, та окрему веб-сторінку, яка акумулює інформацію про COVID-19 та надання юридичних послуг, доступ до правосуддя та діяльність pro bono [4]. В Канаді пандемія спонукала молодих адвокатів до національної ініціативи щодо надання безоплатних дистанційних юридичних консультацій в умовах пандемії. Проект отримав назву National Canadian Lawyers Initiative [5]. В Україні чимало прикладів, коли громадська ініціатива адвокатів спрямовується на допомогу працівникам медичних закладів, їх забезпечення засобами захисту, або облаштування лікарень, в яких борються з хворобою.

Насамкінець варто зазначити, що адвокати змушені адаптуватися до нових обставин, обмежень і викликів, що постали перед ними в умовах пандемії. А адвокатурі належить дати відповіді щодо нової парадигми свого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Morris A, COVID-19 Has Hit Lawyers' Income—Hard. URL: <https://www.law.com/texaslawyer/2020/05/29/covid-19-has-hit-lawyers-income-hard/?slreturn=20200919052439>.
2. Офіційний сайт Ради адвокатів Одеської області. URL: <http://unba.odessa.ua/shanovni-advokaty-rada-advokativ-odeskoyi-oblasti-15-04-2020-roku-na-svoyemu-zasidanni-pryjniala-rishennya-pro-nadannya-advokatami-diyalnist-yakih-ne-zupynena-na-den-pryjnnyattya-rishennya-odnorazovoyi/?fbclid=IwAR033eQ1Nr3-ad66XYjI3AuUBAE74zXK9gCR2XDfOHnItpcgtXmbFZpTtmU>.
3. Susskind R, The Future of Courts. URL: <https://thepractice.law.harvard.edu/article/the-future-of-courts/>.
4. The ABA Coronavirus (COVID-19) Task Force. URL: <https://www.americanbar.org/advocacy/the-aba-task-force-on-legal-needs-arising-out-of-the-2020-pandem/>.
5. Perkel C, Lawyers launch project to offer free legal advice amid COVID-19 pandemic. URL: <https://globalnews.ca/news/7062800/coronavirus-legal-aid/>.

Зуєва Л.Є.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія», доктор
педагогічних наук, кандидат юридичних наук, медіатор, суддя Одеського
адміністративного апеляційного суду*

СВОБОДА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ТА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ

Неодмінним конституційним правом людини й громадянина є право на судовий захист, закріплене у ст. 55 Конституції України. У ст. 17 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. зловживання правом визначається як діяльність або дії, спрямовані на скасування прав та свобод, визнаних у Конвенції, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції. У низці випадків ЄСПЛ зазначав у своїх рішеннях, що подання до суду клопотань про відкладення судових засідань на тривалий термін через хворобу сторони, неодноразова зміна заявлених вимог тощо не свідчать про зловживання правами. Однак реалізація суб'єктивного права на судовий захист має інший негативний аспект. Зокрема, мова йде про несумлінне використання процесуальних прав, у тому числі права на судовий захист.

Зловживання процесуальними правами є можливим, якщо внаслідок реалізації права створюється перешкода у вирішенні завдань судочинства. Механізм зловживання процесуальними правами зводиться до того, що особа, яка прагне до досягнення певних правових наслідків, здійснює процесуальні дії (бездіяльність), зовні «схожі» на юридичні факти, з якими закон пов'язує настання певних наслідків. Незважаючи на те, що такі дії мають повністю штучний характер, тобто не підкріплюються фактами об'єктивної дійсності, певні правові наслідки, які вигідні особі, все ж таки можуть існувати.

Останнім часом зловживання процесуальними правами стало занадто популярним та розповсюдженим з різною метою: затягування процесу, привернення до себе уваги, усунення певних ризиків до прийняття судом остаточного рішення тощо. Кількість повідомлень суддів про втручання в їх професійну діяльність з боку адвокатів, значно збільшилась, так само як і кількість скарг адвокатів на суддів, які розглядаються Вищою радою правосуддя. Чому така тенденція набирає обертів та стає не винятком з правил, а в багатьох випадках правилом спілкування та з'ясування стосунків між адвокатом та суддею?

Завданням судочинства в Україні є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів, при цьому на досягнення таких результатів повинні спрямовувати свою діяльність як судді, так і сторони та інші учасники

судового провадження. Відповідно до Конституції України, на суддю та адвоката покладено конституційний обов'язок захищати права, свободи і інтереси громадян людини і громадянина. Український законодавець здійснює правове регулювання взаємовідносин «суд – адвокат», насамперед на засадах, заснованих на необхідності дотримання принципу взаємної поваги між судом та адвокатом.

У 2018 р. Вища рада правосуддя прийняла рішення про притягнення до відповідальності 176 суддів, у 2019 році – 150, з яких 53 у вигляді подання про звільнення, станом на вересень 2020 року вже притягнуто до дисциплінарної відповідальності 123 судді.

Для порівняння, кількість застосованих у 2018-2020 р.р. стягнень на професійних суддів у Німеччині -9, Австрії – 4, Швеції – 3, Швейцарії -14. Така статистика свідчить про наявність певних проблем у цій сфері правозастосування, які потребують наукового дослідження та обговорення.

Дуже цікавим є той факт, що так само у геометричній прогресії зростає за останні роки статистика притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності та застосування до них стягнення не лише у вигляді попередження, а застосування більш важких видів відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України (для адвокатів України).

Безумовно багато рішень, ухвалених дисциплінарними органами суддівського врядування та адвокатури, сприймаються суперечливо суддівським та адвокатським співтовариством та громадськістю, тому дослідження цієї ситуації необхідно спрямувати як на осмислення концепції суддівського розсуду з одного боку і свободи незалежної професійної діяльності адвоката в процесі здійснення професійної діяльності з іншого.

Етичним аспектам відносин адвоката з учасниками судового провадження присвячений окремий розділ Правил адвокатської етики. Можливість спілкування із суддями не обмежується, але встановлюються певні орієнтири, які є загальними: дотримання вимог процесуального законодавства, законів «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про судоустрій і статус суддів» та ін., що регламентують поведінку учасників процесу.

Якість судового процесу залежить не лише від роботи судової системи, але й від поведінки учасників процесу та їх представників. Якщо спочатку прийняття змін до процесуальних кодексів був певний скептицизм щодо реального застосування судами заходів процесуального примусу за зловживання процесуальними правами, то наразі судова практика, і зокрема, Верховного Суду свідчить про те, що суди активно застосовують вказані норми на практиці.

З огляду на сформовану Верховним Судом за останній час з моменту прийнятті уніфікованих процесуальних кодексів судову практику найчастіше зловживанням процесуальними правами визнається неодноразове звернення із завідомо безпідставними касаційними скаргами, які не відповідають вимогам процесуальних кодексів України, завідомо безпідставні відводи суду, подання касаційних скарг на рішення (ухвали), які вичерпали свою дію.

На думку Касаційного адміністративного суду у складі ВС під зловживанням процесуальними правами слід розуміти форму умисних, несумлінних дій учасників процесу, що знаходить своє вираження, зокрема, у вчиненні дій, не співмірних з наслідками, до яких вони можуть призвести, використанні наданих прав всупереч їхньому призначенню з метою обмеження можливості реалізації чи обмеження прав інших учасників провадження, перешкоджанні діяльності суду з правильного та своєчасного розгляду і вирішення справ; необґрунтованому перевантаженні роботи суду.

При цьому Верховний Суд, визнаючи певні дії учасників процесу зловживанням процесуальними правами, часто зазначає, що ознакою зловживання процесуальними правами є не просто конкретні дії, а дії, спрямовані на введення суду в оману, затягування розгляду справи, створення перешкод опоненту. Таким чином, враховуючи, що перелік дій, наведений у законодавстві, не є вичерпним, суд може визнати зловживанням процесуальними правами також інші дії, які мають відповідну спрямованість.

Зловживання правом на подання скарги становить собою такий вид зловживань процесуальними правами, коли вся процедура розгляду спору є невинуватою та неефективною, адже особа звертається до суду з метою, відмінною від захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Серед таких зловживань можна виокремити подання сутяжницьких, завідомо безпідставних (явно необґрунтованих) позовів або скарг. КАС ВС зауважує, що ознакою зловживання процесуальними правами є не просто конкретні дії, а дії, спрямовані на затягування розгляду справи, створення перешкод іншим учасникам процесу.

Також дуже часто адвокати звертаються із завідомо безпідставними апеляційними або касаційними скаргами, які визнаються судом завідомо безпідставними, якщо вони подані на ухвалу, яка не переглядалась в апеляційному порядку або яка не підлягає апеляційному або касаційному оскарженню, якщо касаційна скарга явно не відповідає вимогам закону України – до скарги не додано доказів сплати судового збору, скарга подана з пропуском строку, копії скарги не надсилалися учасникам справи, скарга підписана особою, яка не має права її підписувати, або скарга не оформлена належним чином, на титульній сторінці скарги не зазначено всіх учасників процесу, скарга не містить жодного обґрунтування. Найчастіше звернення з подібними скаргами визнаються зловживанням процесуальними правами, якщо вони подаються неодноразово.

Також одним з поширених зловживань є заявлення безпідставного відвіду. Відвід є «завідомо безпідставним», якщо у заяві про відвід відсутні будь – які докази, які свідчили б про необ'єктивність чи упередженість судді щодо заявника, тобто підстави для відводу ґрунтуються на власних припущеннях заявника, або якщо підставою для відводу є непогодження сторони з процесуальними рішеннями судді. Додатковою підставою для визнання відводу зловживанням процесуальними правами є порушення строків для його заявлення.

Крім того, адвокати застосовують для затягування справи такі зловживання як подання скарг на ухвали, які вичерпали свою дію, використання нецензурної лексики в офіційних документах, подача штучних «зустрічних позовних заяв», а потім оскарження ухвали суду про залишення їх без розгляду, сутяжництво, подання кількох тотожних позовів.

Наслідками зловживання особою процесуальними правами можуть бути: повернення або залишення без розгляду заяви (скарги, клопотання), подання якої визнано судом зловживанням, застосування штрафу.

Якщо дії учасника процесу визнаються зловживанням процесуальними правами вперше, то розмір штрафу може становити від 0,3 до 3% прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо такі дії мають системний характер, то розмір штрафу може становити від 2102 грн. до 21020 грн., постановлення окремої ухвали з направленням у відповідну кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.

Практика Верховного Суду свідчить, що Верховний Суд намагається активно протидіяти зловживанню процесуальними правами — накладає на учасників процесу та їх представників штрафи, повертає та залишає без розгляду заяви й скарги, звертається до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Безперечно, відповідальність тих адвокатів, хто зловживає процесуальними правами, дисциплінує учасників судового процесу та захищає інтереси іншої сторони на судовий захист, стимулює їх добросовісно користуватися процесуальними правами та сприяє суду у виконанні його функцій.

Окрім того, що дії адвоката можуть бути визнані судом зловживанням процесуальними правами, така поведінка може бути розцінена судом, як втручання у здійснення правосуддя, при цьому обмеження судом такої поведінки іноді сприймається адвокатською спільнотою як перешкодження здійснення адвокатської діяльності.

Частиною 1 ст. 376 Кримінального кодексу України «втручання у здійснення правосуддя» визначається як «втручання у будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення».

Під втручанням розуміється вплив у будь-якій формі на суддю з метою перешкодити виконанню ним своїх службових обов'язків або добитися

винесення неправосудного рішення. До конкретних форм впливу можна віднести: прохання, вказівку, погрозу, підкуп, критику судді в засобах масової інформації до вирішення конкретної справи у зв'язку з її розглядом, проведення пікетів, мітингів тощо. Вплив на суддю може здійснюватись і через третіх осіб – близьких родичів, колег по роботі тощо. У випадках, коли формою впливу на суддю є погроза або насильство, вчинене за наявності підстав підлягає кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених ст. 376 і ст. 377КК України.

Деякі захисники обирають та застосовують для впливу на суддів такі засоби як, систематичне звернення до суду із очевидно безпідставними (з нанадуманих підстав) заявами та клопотаннями з метою перешкодження здійсненню правосуддя; порушення порядку в судовому засіданні; звернення, до органів адвокатського та самоврядування та суддівського врядування з метою ініціювання питання про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності ще на стадії судового провадження, до прийняття рішення по суті; критика суддів у засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку із її розглядом; звернення до уповноважених осіб Офісу Генерального прокурора ще на стадії судового провадження, до прийняття рішення по суті, щодо внесення в ЄРДР відомостей стосовно суддів у зв'язку із начебто порушенням останніми права на захист.

Безумовно, обрати ту чи іншу тактику захисту свого клієнта – це право адвоката, однак дуже часто адвокати починають «заграватися» та переходять ту межу, за якою їх дії залишаються лише «ефектними», але абсолютно не ефективними, а іноді деструктивними для захисту інтересів клієнта. Не для кого не є таємницею, що якась частина адвокатів обирає інші способи та тактики захисту, з'ясовуючи стосунки не з відповідачем, а з судом, переходячи на особистості, ініціюючи під будівлями суду та у судових засіданнях мітинги, пікети, порушуючи громадський порядок та зриваючи судові засідання.

Формування у суспільстві базових цінностей про те, що здійснюючи правосуддя, суди та адвокати є незалежними від будь-якого незаконного впливу, що втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів та адвокатів у будь-який спосіб, неповага до них, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду та адвоката або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень є забороненими і мають наслідком відповідальність, установлену законом, а також те що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади є завданням правової еліти, за формуванням якої несуть відповідальність судді як особисто, так і через органи суддівського самоврядування та врядування разом з адвокатами, прокурорами, правниками-науковцями та навчальними закладами, які формують свідомість молодого покоління юристів.

Список використаної літератури:

1. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 13.03.2019 р. (справа №814/218/14) URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/80482772>
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 18.12.2018 р. (справа №910/2968/18) URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/78807931>
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 29.05.2018 р. (справа №910/14716/17) URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/74538885>
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 17.05.2018 р. (справа №916/36/16) URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/74411298>
5. Ухвала Верховного Суду у складі судді-доповідача Касаційного адміністративного суду КАС ВС від 08.04.2019 р. (справа №9901/167/19) URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/81020317>
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.03.2019 р. (справа №9901/34/19) URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/81013341>

Горбань Н.С.

доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук

ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

З березня 2020 року ми живемо за новими правилами, спрямованими на запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19. Пандемія кардинально вплинула не тільки на повсякденне життя людей і також на всі сфери суспільних відносин, що потребує зміни правил їх регулювання. З метою попередження розповсюдження вірусу дистанційна форма комунікації людей із необхідної перетворилася на звичну та доступну для більшості. Не стала винятком і адвокатська діяльність. Адвокати почали спілкуватися із клієнтами за допомогою віддаленого конференц-зв'язку, онлайн-зустрічей, чатів і мобільного зв'язку. Також активно змінюється процес комунікації адвокатів із судами. Започатковується дистанційна форма ознайомлення з матеріалами судової справи. Адвокати допускаються до участі в судових засіданнях в режимі відеоконференцій за межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, тобто власного комп'ютера чи комунікаційного гаджету, який має відповідати встановленим технічним

вимогам. Розвиток та використання сучасних цифрових технологій вносить кардинальні зміни в діяльність адвокатів, покладаючи на них обов'язок бути не тільки їх кваліфікованими користувачами, а й володіти навичками «цифрової гігієни».

Одним із найважливіших принципів професійної юридичної етики є конфіденційний характер будь-яких відносин та консультацій між адвокатами та їх клієнтами в рамках їхніх професійних відносин. Конфіденційність є основою довірчих відносин адвоката і клієнта. Тому, саме на адвокатів в існуючих умовах покладаються додаткові зобов'язання забезпечити дотримання адвокатської таємниці із урахуванням особливостей форм, способів, засобів комунікації із клієнтами, фізичними особами, правоохоронними органами, судами.

Конфіденційність за своєю сутністю забезпечує таємницю, дозволяє сформувати та підтримувати в суспільстві традиційно стабільний образ справжнього професіонала, здатного не тільки ефективно і максимально сприятливо для клієнта вирішити його проблеми юридичного характеру, але і забезпечує заради збереження власного (і всієї професії) іміджу будь-яку інформацію, передану клієнтом або отриману іншим шляхом у конкретній справі [1]. Закріплюючи на законодавчому рівні інститут адвокатської таємниці, держава задекларувала, що без відповідного його функціонування неможливо забезпечити ефективність реалізації принципу конфіденційності під час надання адвокатом правової допомоги, здійснення захисту та представництва.

В Правилах адвокатської етики зазначено, що адвокатською таємницею є:

- факт звернення особи за правовою допомогою;
- будь-яка інформація, що стала відома адвокату, адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката, стажисту або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою;
- зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (в тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката, стажиста з клієнтом або особою, яка звернулася за наданням професійної правничої (правової) допомоги;
- зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом, помічником адвоката, стажистом або наданих ним клієнту в рамках професійної правничої (правової) допомоги чи інших видів адвокатської діяльності [2].

Переважає більшість гарантій адвокатської діяльності, що визначені у статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»,

пов'язана із забезпеченням адвокатської таємниці. Можна виділити спеціальні норми щодо гарантій конфіденційності відносин адвоката із клієнтом та дотримання адвокатської таємниці, які містяться в пунктах 2, 4, 8 частини 1 статті 23 Закону.

Всупереч тому, що чинна редакція норм Закону щодо визначення адвокатської таємниці та гарантій дотримання адвокатської таємниці відповідає міжнародним та загальноєвропейським стандартам, постійно мають місце втручання у конфіденційність консультацій між адвокатом і клієнтом у місцях ув'язнення, втручання у конфіденційні телефонні розмови, в тому числі перехоплення телефонного зв'язку адвокатів та проведення обшуків в офісах адвокатів [3]. Як правило, для пошуку та вилучення (копіювання) інформації з електронних інформаційних систем або з їх частин чи мобільних терміналів систем зв'язку до обшуку обов'язково залучаються відповідні спеціалісти, з якими, за рівнем компетенції в зазначеній сфері, адвокати не можуть конкурувати та протистояти порушенню їхніх прав та гарантій дотримання адвокатської таємниці.

Сьогодні важко знайти людину, яка не користується новітніми технологіями. Серед користувачів месенджерів (Telegram, Viber, WhatsApp, Signal) активно обговорюються питання забезпечення конфіденційності, безпеки спілкування та інформації, що зберігається в пам'яті пристрою. Фахівці і експерти не радять особливо довіряти месенджерам, права на які належать певним компаніям, які в свою чергу вирізняються агресивними механізмами отримання інформації про своїх користувачів.

Враховуючи вищезазначене вибір пристрою та месенджера, через який адвокат буде спілкуватися із клієнтом, отримувати чи передавати інформацію, фото, документи тощо має велике значення. Для отримання необхідної інформації зацікавлені сторони можуть застосовувати протизаконні способи її отримання. Тому, інформація отримана адвокатами при здійсненні адвокатської діяльності через месенджери, хоча вона є адвокатською таємницею, і охороняється законом, може бути розповсюджена чи отримана у протиправний спосіб зацікавленими у її отриманні особами. Наприклад, іноді слідчі (детективи НАБУ) намагаються «заякати» захисника, який здійснює відеозапис обшуку, що проводиться в помешканні його клієнта, стверджуючи, що носій інформації (яким, як правило є смартфон) буде вилучено в адвоката та долучено до протоколу обшуку, оскільки він є додатком до протоколу слідчої (розшукової) дії та містить доказову інформацію [4].

Захист інформації, електронних даних і документів адвоката, його комп'ютерної техніки та пристроїв, засобів телекомунікації та зв'язку є одним із пріоритетних завдань як для кожного окремого адвоката, так і для органів адвокатського самоврядування в цілому. Такий захист має на меті недопущення заподіяння шкоди клієнтам, а також репутації та майну самого

адвоката. Захисники мають знати правила використання месенджерів під час правничої діяльності та пам'ятати про важливість «цифрової гігієни» [5]. Для цього при НААУ створено комітет з питань електронного судочинства та кібербезпеки, який надає підтримку та проводить відповідні заходи із підвищення кваліфікації для адвокатів щодо інформаційної компетентності.

В Правилах адвокатської етики зазначено: «Адвокат має створити належні умови зберігання документів та інформації, переданих йому клієнтом, адвокатських досьє та інших матеріалів, що знаходяться в його розпорядженні і містять адвокатську таємницю» [6]. Аналіз даної норми, та відповідних норм закону дає можливість стверджувати, що вони потребують нової редакції, яка має враховувати також належні умови отримання адвокатом відомостей, інформації, документів через захищені від несанкціонованого зняття чи розголошення провірені канали зв'язку та належні умови їх зберігання на електронних носіях чи пристроях.

Список використаної літератури:

1. Малига В.А., Станкевич В.Л. «Конфіденційність» та «професійна таємниця» як юридичні категорії: зміст та співвідношення. *Європейські перспективи*. 2012. №4.Ч.1. С. 24-32.

2. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

3. Звіт Міжнародної комісії юристів (МКЮ) «Між молотом та кувалдом: напади на адвокатів в Україні» URL: <https://zib.com.ua/files/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>

4. Електронні докази. Обшук. Частина 1. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%9F%D0%94%D0%A4_%20Electronni%20Dokazy%20Obshuk%20Part1.pdf.

5. Петраш К. Потрібно навчитися жити так, щоб якість нашого життя не погіршувалася та не залежала від вірусів. URL: https://zib.com.ua/ua/145030-potribno_navchitisya_zhiti_tak_schob_yakist_nashogo_zhittya_.html.

6. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

Ковальчук І.С.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З ЦЕНТРАМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Становлення України як незалежної та правової держави вимагає від неї якісних змін і демократичних перетворень, які передусім будуть спрямовані на забезпечення прав і свобод людини. Адже, однією з найбільших цінностей в нашій державі і головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин є права і свободи людини, які згідно зі ст. 55 Конституції України захищаються судом. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Слід зазначити, що відповідно до статті 59 Конституції України держава кожному гарантує право на професійну правничу допомогу, що у випадках, визначених законом, надається безоплатно. Особливо відповідальне місце у процесі реалізації зазначеного конституційного права відіграє інститут адвокатури, адже суб'єктами надання вторинної правової допомоги виступають саме адвокати.

Добір адвокатів у систему безоплатної правової допомоги проводиться на конкурсній основі. Кожного року або навіть декілька разів на рік Міністерство юстиції проводяться конкурси для відбору адвокатів, які згідно з Законом України «Про безоплатну правову допомогу» залучаються державою до надання безоплатної вторинної правової допомоги. Питання щодо порядку організації та проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги, врегульовані Порядком і умовами проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1362.

Відповідно до вище зазначеного Порядку конкурс із залучення адвокатів для надання безоплатної вторинної допомоги складається з двох етапів. На першому етапі комісія розглядає надіслані Координаційним центром скановані копії документів адвоката та на підставі інформації, що міститься у зазначених документах, оцінює адвоката за критеріями стажу адвокатської діяльності, наявності або відсутності застосування до адвоката дисциплінарних стягнень, а також враховує результат проходження адвокатом дистанційного курсу. На другому етапі конкурсу комісією проводиться індивідуальна співбесіда з адвокатом. Під час проведення зазначеної співбесіди адвокат оцінюється за критеріями мотивації до

надання безоплатної правової допомоги, комунікабельності, емоційної врівноваженості та вміння представити приклади надання ним правової допомоги.

Реалії сьогодення вимагають удосконалення етапів проведення етапів цього конкурсу. А саме враховуючи епідеміологічне становище, як в нашій країні, так і у всьому світі, необхідно передбачити можливість проведення співбесіди (другого етапу конкурсу) дистанційно, а саме за допомогою засобів відео-зв'язку. Тому вважаємо за необхідним внесення відповідних змін до Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Слід зазначити, що позитивне проходження конкурсу не гарантує адвокату швидкого заключення з ним контракту і відповідно адвокат не зможе працювати у системі безоплатної правової допомоги. На даний процес впливають суб'єктивні фактори. З огляду на вище зазначене, було б доцільно закріпити на нормативному рівні закріпити місячний термін протягом якого повинен бути заключений договір між адвокатом та Центром надання безоплатної вторинної правової допомоги та адвокатом.

Ще одним важливим організаційним питанням на якому слід зупинитися є питання розподілу доручень між адвокатами, які працюють в системі надання безоплатної правової допомоги. З приводу цього питання слід сказати, що на практиці в різних областях України склалися різні підходи та методики вирішення цього питання.

Ще одним важливим питанням у взаємодії між адвокатом та Центром надання безоплатної вторинної правової допомоги є розподіл навантаження тобто надання доручень адвокату для надання правової допомоги. Хоча на нормативному рівні закріплені обмеження щодо кількості доручень, а саме адвокат не може одночасно надавати безоплатну вторинну правову допомогу більш як у 30 справах за дорученнями. Проте, як показує статистика, повністю дані обмеження не вирішують цю проблему. Все одно даний процес відбувається не однаково у різних регіонах нашої держави, адже наявність людського фактору на етапі видання доручення адвокату посадовою особою центру безоплатної правової допомоги, а саме вибору адвоката з ким першим буде зв'язуватися посадова особа центру, що в свою чергу породжує певні “корупційні ризики”. Враховуючи розвиток цифрових систем, було б доцільно створення автоматичного розподілу доручень у справах між адвокатами, які входять до системи надання безоплатної правової допомоги.

Отже, система безоплатної правової допомоги, яка вже функціонує досить тривалий проміжок часу, показала свою дієвість, про те все одно існують певні недоліки, у взаємодії адвокатів з центрами надання безоплатної правової допомоги, які необхідно вирішити, шляхом внесення відповідних змін до нормативно правових актів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
3. Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України в редакції від 31.10.2018 № 1362-2011-п. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1362-2011-%D0%BF>.

Кубасенко А.В.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

НЕСУМІСНІСТЬ З ДІЯЛЬНІСТЮ АДВОКАТА: ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів безпосередньо пов'язана з дуалістичної природою інституту адвокатури в правовій державі: з одного боку адвокат – це необхідний елемент системи правосуддя, а з іншого – професійний консультант (радник) громадян і їх об'єднань.

Вважається, що цю подвійну функцію адвокат може виконувати тільки в тому випадку, якщо йому гарантована необхідна незалежність. Тільки ця незалежність може забезпечити адвоката необхідністю співвідносити і врівноважувати ці двосторонні інтереси і займати правову позицію між двома полюсами.

Аналіз судової практики дозволяє констатувати факт, про наявність проблеми, яка виникає сьогодні з приводу отримання свідцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особами, які перебувають на державній службі або проходять службу в правоохоронних органах чи працюють у суді.

16 вересня 2020 року Ухвалою Великої Палати Верховного Суду була прийнята до розгляду справа № 822/1309/17, щодо вирішення виключної правової проблеми, яка полягає, зокрема, у необхідності встановлення наявності або відсутності в статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» такої умови для видачі свідцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката, як попереднього усунення вимог щодо несумісності [1].

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду зауважила, що за своєю правовою природою виключна правова проблема у цій справі стосується таких фундаментальних (конституційних, конвенційних) прав та свобод як право на приватне життя, гарантоване статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, та конституційне право на працю в аспекті доступу до професії [2].

Для вирішення виключної правової проблеми законодавством встановлений порядок визначення кількісного та якісного критеріїв. Кількісний критерій полягає у тому, що сьогодні вказана правова проблема наявна у невизначеній кількості спорів, які або існують, або можуть виникнути. Якісний критерій полягає у відсутності усталеної судової практики та забезпеченні принципу пропорційності (незалежного балансу між інтересами сторін у справі).

Рішенням Ради адвокатів України №166 від 13 червня 2016 року [3] затверджені роз'яснення з питань направлення на стажування та видачу за результатами його проходження свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особам, стосовно яких існують обставини несумісності. Так, особам, стосовно яких існують обставини несумісності, надається можливість складання кваліфікаційного іспиту та проходження стажування. Щодо складання присяги адвоката України та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (тобто набуття статусу адвоката) Рада адвокатів вважає, що це є порушенням частини першої статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4].

При цьому, у рішеннях Вищої ради правосуддя, яка є незалежним конституційним органом державної влади та суддівського самоврядування, від 30.05.2017 року № 1328/0/15-17 [5] та від 24.10.2017 року № 3419/0/15-19[6] висловлено правову позицію про те, що отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю не є свідченням порушення вимог про сумісність, допоки особа, яка отримала таке свідоцтво, не почне вчиняти дії, що можуть бути визначені як адвокатська діяльність, відповідно до ст. ст. 1, 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Такої ж позиції дотримуються і деякі окружні та апеляційні адміністративні суди [7;8].

Проблеми перебування під двома присягами та несумісності з діяльністю адвоката вже були предметом наукових дискусій. Так, Катерина Коваль звертала увагу про недопустимість участі у роботі органів адвокатського самоврядування та перебування у складі Вищої ради юстиції Гречківського П., але колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України постановила у задоволенні заяви щодо порушення вимог несумісності відмовити [9].

Таким чином, для вирішення правової проблеми щодо застосування законодавчих норм, які регулюють питання про вимоги ст. 7 Закону України

«Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в частині несумісної з діяльністю адвоката роботи на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [10] необхідно визначити: що таке «діяльність адвоката», з якого моменту у особи виникають обставини несумісності з діяльністю адвоката та чи може скласти присягу адвоката особа, яка пов'язана дією іншої присяги (державного службовця, судді, прокурора тощо).

Зміст словосполучення «діяльність адвоката» полягає у тому, що її суб'єктом є адвокат, як особа, яка у тому числі склала присягу адвоката та отримала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та здійснює конкретні дії адвоката, передбачені п. 2 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»[4] та іншими актами законодавства;

Аналіз норм ст. ст. 1, 4, 6, 19, 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дозволяє зробити висновок, що обставини несумісності з діяльністю адвоката, визначені статтею 7 Закону, виникають з моменту початку безпосередньої адвокатської діяльності, тому у разі виникнення таких обставин, адвокат на підставі ч. 2 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» подає в триденний строк з дня їх виникнення заяву про зупинення адвокатської діяльності.

Дослідження змісту кодексів професійної етики та положень законодавства (зокрема щодо державних службовців, суддів, прокурорів, поліцейських), не містить норм, які б свідчили про неможливість складання присяги адвоката.

Чинне законодавство України не обмежує особу, яка набула статусу державного службовця, судді, прокурора, поліцейського за умови дотримання нею усіх необхідних вимог, визначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», скласти присягу адвоката, отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю. Законодавчі обмеження стосуються лише можливості безпосереднього виконання, здійснення такою особою адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Ухвала Великої Палати Верховного суду від 16.09.2020 по справі № 822/1309/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91680861#>.

2. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 04.09.2020 по справі № 822/1309/17 URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91337732#>.

3. Про затвердження роз'яснення з питань направлення на стажування та видачі за результатами його проходження свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особам, стосовно яких існують обставини несумісності: Рішенням Ради адвокатів України №166 від 13 червня 2016

року URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-09-13-rshennya-rau-166_57e9137754bb9.pdf.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

5. Про визнання відсутності порушень вимог щодо несумісності керівником Городоцької місцевої прокуратури Львівської області Білинською Т.М.: Рішення Вищої ради правосуддя від 30 травня 2017 року № 1328/0/15-17.

6. Про визнання відсутності порушень вимог щодо несумісності прокурором відділу організації діяльності у сфері запобігання та протидії корупції прокуратури Львівської області Медведєм М.Й.: Рішення Вищої ради правосуддя від 24 жовтня 2017 року № 3419/0/15-19.

7. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 16.03.2020 по справі №420/683/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88203683>.

8. Постанова Львівського апеляційного адміністративного суду від 28.11.2017 по справі № 876/8854/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70717081>.

9. Коваль К. Під двома присягами, або підводні камені адвокатського несумісництва. *Юридичний вісник*. 2018. С.6-7.

10. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

Романадзе Л.Д.

*доцент кафедри господарського права та процесу
Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат,
медіатор, кандидат юридичних наук*

ПРИМИРНІ ПРОЦЕДУРИ В ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Сьогодні в Україні створено умови для існування різних альтернативних способів врегулювання спорів. Деякі з них певною мірою врегульовано на законодавчому рівні (арбітраж, третейське судочинство, врегулювання спору за участю судді, медіація), деякі існують без правового врегулювання (переговори, консиліація тощо).

Наявність в державі різноманітних альтернативних способів врегулювання спорів є запорукою забезпечення доступу до правосуддя. В цьому контексті також важливим є сприяння поширенню примирних способів врегулювання спорів. Визначну роль в сприянні примиренню

сторін відіграють адвокати, які відповідно до ст. 8 ПАЕ мають сприяти досудовому та позасудовому порядках урегулювання спорів між клієнтом та іншими особами. Але для того, щоб запропонувати клієнту альтернативу судовому розгляду, адвокату необхідно розумітися на сутності таких процедур, їх правовому регулюванні та відмінних особливостях. Отже, розберемо примирні процедури.

Сьогодні законодавство України передбачає дві примирні процедури, що можуть бути проведені навіть за наявності відкритого судового провадження: врегулювання спору за участю судді та медіація. В обох процедурах ніхто окрім сторін не може прийняти рішення щодо суті спору. Обидві процедури є різновидами переговорів за участю нейтрального посередника – судді чи медіатора відповідно. При цьому, процедура врегулювання спору за участю судді не є «судовою медіацією», хоча подібне хибне сприйняття є досить поширеним навіть серед суддів та адвокатів. Відмінна особливість медіації полягає в структурованості переговорів, що складаються з певної послідовності стадій (етапів) по яких медіатор має провести сторони спору.

Процедура врегулювання спору за участю судді вперше запроваджена в 2017 році в нових редакціях Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України. В кожному з цих кодексів процедурі врегулювання спору за участю судді присвячено окрему главу, що складається з п'яти статей (КАС України – Глава 4 Розділу II ст. 184-188; ЦПК України – Глава 4 Розділу III ст. 201-205; ГПК України – Глава 4 Розділу III ст. 186-190).

Положення щодо процедури врегулювання спору за участю судді в зазначених кодексах є майже ідентичними за змістом та регулюють питання щодо:

- з'ясуванням судом бажання сторін звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді;
- неможливості проведення врегулювання спору за участю судді в окремих випадках (наприклад, у разі вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору);
- порядку призначення врегулювання спору за участю судді, що має супроводжуватися постановленням ухвали, якою вирішується питання про зупинення провадження у справі;
- порядку проведення врегулювання спору за участю судді;
- строку проведення врегулювання спору за участю судді, що за будь-яких умов не може перевищувати тридцяти днів з дня постановлення ухвали про проведення процедури;
- конфіденційності інформації, отриманої будь-якою із сторін, а також суддею під час проведення врегулювання спору;

– відповідальності особи за використання під час процедури врегулювання спору за участю судді портативних, аудіотехнічних пристроїв, а також здійснення фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису;

– припинення врегулювання спору за участю судді, про що постановляється ухвала з одночасним вирішенням питання про поновлення провадження у справі;

– неможливості судді, який брав участь у врегулюванні спору за участю судді, брати участі в розгляді цієї справи по суті або перегляді будь-якого ухваленого в ній судового рішення.

Врегулювання спору за участю судді може бути проведено в рамках відкритого судового провадження, але виключно до початку розгляду справи по суті та лише один раз (повторне проведення процедури не допускається).

Процедура врегулювання спору за участю судді має деякі переваги у порівнянні з медіацією. По-перше, проведення процедури не передбачає необхідності сплати судового збору та, відповідно, не накладає додаткових витрат на сторони спору. По-друге, надаючи згоду на процедуру врегулювання спору за участю судді, сторони спору не ризикують пропустити строк позовної давності поки вони витрачають час на спробу врегулювати спір мирним шляхом (адже спір вже перебуває у суді).

На жаль, поки процедура врегулювання спору за участю судді не користується значною популярністю серед сторін судового провадження та, навіть, серед суддів. Це обумовлено кількома факторами: недосконалістю правового регулювання (процедуру може бути використано з метою зміни судді); відсутністю необхідної підготовки у суддів; низькою поінформованістю сторін спору та їх представників щодо сутності процедури.

Медіація є більш досвідченою «старшою сестрою» відносно процедури врегулювання спору за участю судді, яка вже понад 25 років «мешкає» в Україні та поступово розширює сферу свого застосування.

В Україні досі не має спеціального закону про медіацію, в той же час існує ряд законів (в тому числі КАС України, ГПК України та ЦПК України), в яких згадується медіація, а також є нормативно-правові акти, які регулюють медіацію в окремих сферах.

Так, досить детально врегульовано питання надання соціальної послуги посередництва (медіації). Законом України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII визначено, що медіація належить до базових соціальних послуг (ч. 6 ст. 16) та врегульовано загальні питання щодо надання соціальних послуг населенню. Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації)», затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 № 892 (із змінами), безпосередньо регламентує порядок надання послуги медіації, що здійснюється другим етапом після посередництва. Обидва нормативно-правових акти потребують

удосконалення в контексті відокремлення медіації від посередництва та надання їй самостійності.

Медіація у кримінальних провадженнях є іншим напрямком, що активно розвивається в Україні та супроводжується прийняттям нормативно-правових актів. Наразі завдяки реалізації в Україні різних проєктів з відновного правосуддя (в тому числі для неповнолітніх), 21 січня 2019 року Міністерством юстиції України та Генеральною прокуратурою України був прийнятий спільний наказ «Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» № 172/5/10 (із змінами), яким затверджено Порядок реалізації пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину». Порядок встановлює механізм реалізації пілотного проєкту на базі системи надання безоплатної правової допомоги. Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання послуг посередництва (медіації) адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу» від 03 червня 2020 р. № 445, було внесено зміни до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2013 р. № 130. Таким чином було запроваджено механізм оплати послуг адвокатів-медіаторів, які проводять медіації в рамках пілотного проєкту.

Важливо також звернути увагу на закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. № 3460-VI, яким визначено, що безоплатна первинна правова допомога включає такий вид правової послуги, як надання допомоги в забезпеченні доступу особи до медіації (ч. 2 ст. 7).

З 2010 року в Україні наполегливо робляться спроби прийняти закон про медіацію. В Верховній Раді України за цей період було зареєстровано 14 різних законопроєктів. На даний момент законодавчу процедуру намагається подолати внесений Кабінетом Міністрів України 19 травня 2020 р. проєкт закону України «Про медіації» реєстр. № 3504. Вказаний законопроєкт був прийнятий Верховною Радою України за основу у першому читанні 15 липня 2020 р. та носить рамковий характер. Потреба у його прийнятті обумовлена різними факторами, зокрема необхідністю: сприяння підвищенню поінформованості населення про медіацію та формування довіри до цієї примірної процедури завдяки правовій визначеності її сутності, ролі медіатора, прав та обов'язків учасників тощо; легалізації професії медіатора та відповідного виду діяльності; налагодження взаємодії з судами та іншими органами з питань передання справ на медіацію; забезпечення реалізації норм процесуального законодавства щодо неможливості допиту медіатора в якості свідка про відомості, які стали йому відомі під час

медіації; забезпечення дотримання Україною зобов'язань за Сінгапурською конвенцією про медіацію.

Медіація має певні переваги у порівнянні з процедурою врегулювання спору за участю судді. По-перше, медіація є більш гнучкою процедурою, яка не має обмежень щодо тривалості (все залежить від бажання сторін брати участь в медіації). По-друге, кількість звернень до медіації не обмежується (сторони спору можуть повторно звернутися до медіації). По-третє, медіація проводиться спеціально підготовленим посередником, який володіє інструментами ефективної комунікації. По-четверте, медіація може бути проведена як до звернення до суду, так і на будь-якій стадії судового розгляду. По-п'яте, сторони вправі вільно обирати медіатора, якому вони довіряють. По-шосте, сторони не прив'язані до будівлі суду та можуть самостійно обрати зручне місце для проведення медіації. Крім того, сторони можуть звернутися до процедури медіації для вирішення будь-якого конфлікту, а не лише правового спору.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в Україні поступово набувають поширення дві примирні процедури, що врегульовані на законодавчому рівні, – процедура врегулювання спору за участю судді та медіація. При цьому їх правове регулювання потребує певного удосконалення. Кожна з цих процедур має свої переваги, і цінним є те, що сторони спору мають можливість вибору. Адвокати мають допомагати з вибором своїм клієнтам – інформувати про існування таких процедур, супроводжувати, допомагати в оформленні результатів домовленостей.

Храпенко О.О.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСНОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Захисна промова адвоката має односторонню спрямованість – відстоювання прав і законних інтересів підзахисного всіма дозволеними законом способами. Однак вона не повинна бути «зброєю в руках злочинності», а лише гарантією того, що права і законні інтереси підзахисного не будуть обмежені більше, ніж це необхідно для досягнення мети.

Особливості промови адвоката досліджувалися багатьма вченими, практиками, і не лише юристами, але і психологами, лінгвістами. В цілому проблемам побудови промови адвокатів присвячені роботи

Д. М. Ажахметова, Е. К. Викулов, Н.Н.Ивакина, Н.И.Порубов, Т.С. Кабаченко, П. Сергеича та інших.

Промова захисника – це кульмінаційний момент його участі в судовому розгляді, важливий засіб здійснення ним своєї функції. У промові захисник підводить підсумок судового слідства, аналізує з позиції захисту зібрані матеріали, дає їм правову оцінку, наводить докази, що спростовують пред'явлене підсудному обвинувачення або пом'якшують його вину, висловлює міркування відносно покарання та інших питань, що підлягають вирішенню суду.

Захисна промова завершує ту велику і складну роботу захисника, яка спрямована на охорону прав і законних інтересів клієнта, на забезпечення правильного застосування закону, з тим, щоб не допустити можливої помилки на шкоду підсудному, виключити кримінальну відповідальність і засудження невинного. Захищаючи підсудного, відстоюючи його невинність чи меншу ступінь відповідальності, піддаючи зібрані докази ретельному і критичному аналізу, захисник допомагає суду вірно оцінити обставини справи, відшукати істину, винести законний і справедливий вирок.

Судова промова адвоката є не лише засобом судочинства, а є потужним знаряддям його професійної діяльності. Лаконічність, логічність, послідовність – ось основні елементи високоякісної промови адвоката. На відміну від кримінального процесу, в цивільному процесі майже відсутні особистісні характеристики особи, емоційне забарвлення викладення матеріалу. Тому адвокат намагається довести суду свою позицію за допомогою знання законодавчої бази, чітко сформульованої лінії захисту, правильно побудованої промови, а також певних аспектів психології. Якість і культура як складові промови адвоката є головними факторами для формування успішного виступу адвоката у суді. Адвокат завжди повинен діяти у межах розробленої і узгодженої правової позиції.

Велике значення має правильна структурна організованість промови. Будь-яка промова адвоката в суді складається з вступу, основної частини та висновків. Вступна частина повинна викликати орієнтувальну реакцію у слухачів. Існує і необхідність визначитись з правильним видом викладення матеріалу. В основній частині повинні бути чітко сформовано головні тези, які використовує адвокат. У висновках слід аргументовано викласти остаточну думку адвоката-захисника.

Захисна промова – відповідь обвинувачу в полеміці: адвокат може висловлювати незгоду з позицією прокурора, наводити контраргументи, проте мова захисту – самостійне висловлювання до обраної стратегії, визначеної тактикою, методами впливу. Сторони обвинувачення і захисту характеризуються «розбіжностями в оцінці фактів» [1; 2, с.282]: адвокат має право викладати їх вибірково, під певним кутом розгляду. П. С. Пороховщikov, юрист, учень О. Ф. Коні, зазначає: «Прокурор завжди схильний вважати

підсудного гіршим, захисник – кращим, ніж він є насправді; до потерпілого, до його друзів у них буває протилежне відношення» [3, с.101]. Так, наприклад, у справі Олександри Максименко, яка звинувачувалася в отруєнні чоловіка, прокурор говорив про її аморальну поведінку, а Ф. Н. Плевако, адвокат підсудної, стверджував зворотнє: *«Обвинувач зазначає, що протягом року було до тридцяти женихів і що з одним було щось на кшталт змови, це з якимось греком, а з іншим, судячи з листа до неї від нього, дівчина сама була пояснена в любові, без участі матері. І ось це називають першими ознаками її моральної псування. Але хіба це так? Женихи, що в такій масі спробували просити її руки, свідчать якраз про протилежне. Значить, вона була бажана наречена для багатьох і не поспішала кинутися на шию першому шукачеві»* [1, с.201].

Відповідно до цього доцільним є розмежування моделей викладання фактів у промові. Пропонуємо ввести таку класифікацію:

– перша модель: орієнтована на факти (класична). У вступі повинні бути викладені обставини у систематизованому вигляді (як події відбувались, так вони і були дослідженні) або у хронологічній послідовності. Основна частина містить в собі аналіз та оцінку доказів: які спростовує позивач опонента та які підтверджує версії адвоката. Висновки підсумовують визначення позиції адвоката і звернення до суду з проханням, яке повинно складатись з елементів довіри;

– друга модель: орієнтована на оратора (суб'єктивна). Вступ складається з емоційної оцінки доказів із застосуванням лірики, основною ціллю якої є зацікавити слухачів. В основній частині приділяється увага письмовим доказам на підтвердження тез, які були визначені у вступі. Висновки містять аналіз правових норм на підтвердження позиції адвоката.

Емоції і гарний стиль викладу для професійного судді мають набагато менше значення, ніж юридичний аналіз ситуації – як матеріально-правової, так і процесуальної її сторони. Також видається важливим послатися на підтвердження своїх доводів на позицію вищого суду.

– третя модель: орієнтована на опонента (спростування позиції). У вступі аргументувати «нікчемність» позиції опонента. В основній частині звернути увагу на контраргументи, підтверджуючи кожне слово нормою законодавства. У висновках – підкреслити істину і звернути на неї увагу суду.

Список використаної літератури:

1. Плевако Ф. Н. Дело Максименко // Плевако Ф. Н. Речи. / Под ред. Н. К. Муравьева. 3-е изд. Москва : Тип. В. М. Саблина. Т. 1. 1912. 373 с.
2. Порубов Н. И. Риторика. Учебное пособие. Минск: Выш. шк., 2001. 384 с.
3. Сергеич П. Искусство речи на суде. Москва: Юрид. лит., 1988. 384 с.

Ремєскова Ю.О.

*асистент кафедри адвокатури Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук*

СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ АДВОКАТА

Одним із важливих кроків судової реформи стало створення і законодавче закріплення в Україні суду присяжних. Адже суд присяжних — це форма безпосередньої реалізації природнього, закріпленого в Конституції України права народу на здійснення правосуддя. Визначальним етапом для досягнення цілей реформи було прийняття Кримінального процесуального кодексу, в якому вперше за історію незалежної України закріплено інститут безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя – суд присяжних. Однак у липні 2020 року було внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про суд присяжних» № 3843 від 14.07.2020р. Проект Закону спрямований на забезпечення реалізації статті 124 Конституції України щодо безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя через присяжних. Автори проекту пропонують окремий закон, а не зміни до Кримінального процесуального кодексу, виходячи із того, що статусні норми щодо такого суду і самих присяжних (інституційно-матеріальне право) не можуть бути поміщені у суто процесуальний правовий документ, яким є КПК України.

Суд присяжних є досить специфічною формою здійснення правосуддя, що потребує від адвоката не тільки знання закону, а й володіння ораторським мистецтвом, а також знання індивідуальної та групової типів психології.

Низку актуальних проблем функціонування суду присяжних досліджено на рівні наукових статей українськими вченими, зокрема А. В. Бандуровичем, А. А. Демичевим, К. Ф. Гуценком, В. Єрмолаєвим, О. Б. Загурським, В. С. Канцір, Л. В. Карабутом, М. І. Карпенко, Н. С. Карповим, Р. П. Качуром, О. В. Колісником, К. Є. Лисенковим, Л. О. Максимовою, А. В. Меланчуком, Т. С. Нешиком, В. В. Новоселовою, С. Ю. Обрусною, І. О. Русановою, О. О. Сидорчуком, О. В. Середою, О. А. Серяковим, А. А. Солодковим, В. М. Тertiшником, В. І. Теремецьким, А. Р. Туманянц, О. В. Урсуляк, Є. А. Чорнобай, В. Г. Шишленко, М. М. Ясинюком [1, с. 15]. Проте саме вивченню комунікативних особливостей захисної промови, судового ораторського мистецтва, як переконливого впливу на присяжних засідателів і головуючого суддю було приділено менше уваги, тому викликає необхідність детальнішого дослідження.

За розрахунками, що здійснювались на основі інформації, наведеної у листі Державної судової адміністрації від 03.07.2020 № 10-13219/20 р. судами першої інстанції у 2018-2019 роках було розглянуто: у 2018 році – 2918 кримінальних проваджень про особливо тяжкі злочини, в т.ч. з постановленням вироку – 1851, судом присяжних – 59 проваджень; у 2019

році – 2851 кримінальних проваджень про особливо тяжкі злочини, в т.ч. з постановленням вироку – 1729, судом присяжних – 56 проваджень.

Отже, припускаємо, що у перші два роки після набрання Законом чинності цим законопроектом судом присяжних буде розглядатись в середньому 57,5 справ на рік, у наступні роки – 2884,5 справ на рік [2]. Все це мотивує адвокатів на подальше самовдосконалення, підвищення своєї професійної кваліфікації.

Безумовно, адвокат повинен мати досвід роботи у суді присяжних, однак як правило адвокати, які мають практику у кримінальних справах завіряють, що справляться і у суді присяжних. Проте більш раціонально, на нашу думку, все ж таки побувати у суді за участі присяжних з адвокатом, який має такий досвід адвокатської діяльності та вміння переконувати присяжних.

Н. А. Михайличенко вважає, що для забезпечення найбільшої переконливості промови найкращим вважається “гомерівський порядок” розташування доказів, як і в часи класичної риторики: спочатку сильні аргументи, потім маса доказів середньої сили, в кінці – один найбільш потужний аргумент.

В свою чергу, О. Б. Загурський зазначає, що адвокату велику увагу слід приділити психологічному аналізу особи підсудного. Адже це дозволить з’ясувати його поведінку, мотиви і обставини, які сприяли вчиненню злочину. Перед присяжними засідателями необхідно розкрити, яка людина знаходиться на лаві підсудних, закономірно чи випадково вона порушила закон. Особливо це стосується захисника, який повинен показати психологічний стан підсудного в момент вчинення злочину, дії після його вчинення.

Варто зазначити, що чим вище рівень професіоналізму та активності сторони захисту, тим більше гарантій того, що суд за участю присяжних забезпечить надійну охорону прав і свобод людини, що є головним обов’язком держави. У висококваліфікованого адвоката в суді присяжних є перевага у порівнянні з публічним обвинувачем, що полягає в умінні красномовно, переконливо та простою мовою донести свою позицію до присяжних.

Із вищезазначеного випливає потреба в організації та проведенні спеціальних курсів з підвищення кваліфікації адвокатів з ораторської майстерності та основ психології, тактики та методики адвокатської діяльності у суді присяжних.

Список використаної літератури:

1. Щерба В. М. Кримінальне провадження в суді присяжних: порівняльно-правове дослідження: дис. на здобуття наук. ступ. к.ю.н. Київ, 2015. 276 с.
2. Лист Державної судової адміністрації від 03.07.2020 р. № 10-13219/20 р. URL: <https://court.gov.ua/dsa/>.
3. Михайличенко Н. А. Основи риторики. М., 1994. 160 с.

4. Загурський О. Б. Участь адвоката у судових дебатах в суді присяжних
URL: file:///C:/Users/gekto/Downloads/apvchzu_2008_20_35.pdf.

Джабурія О.О.

*заступник Голови Ради адвокатів Одеської області, адвокат, асистент
кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ПІДСТАВИ ВСТУПУ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ АДВОКАТСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ВІДНОСИНИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
МОНІТОРИНГУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ**

28 квітня 2020 року набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ (далі – Закон № 361-ІХ). Він прийшов на зміну аналогічного Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 № 1702-VII (надалі – Закон № 1702-VII), який втратив чинність.

Як і попередній Закон № 1702-VII, діючий Закон № 361-ІХ породив низку питань щодо особливостей поширення його дії на організаційні форми адвокатської діяльності (адвокатські утворення) як суб'єктів фінансового моніторингу. Адвокатське співтовариство розпочало обговорення його змісту у різного роду публікаціях, семінарах тощо. Висловимо власну позицію щодо підстав вступу організаційних форм адвокатської діяльності у відносини фінансового моніторингу.

Зауважимо, що рішенням №45 від 16 лютого 2017 року «Про особливості участі адвокатів, адвокатських бюро та об'єднань у відносинах фінансового моніторингу» Рада адвокатів України роз'яснила, що «адвокати, адвокатські бюро та об'єднання *не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу* (виділено нами – О.Д.) та можуть брати участь у цих відносинах в якості спеціально визначених суб'єктів з особливим статусом у виключних випадках, до яких відноситься їх участь у фінансовій операції для свого клієнта щодо: купівлі-продажу нерухомості; управління активами клієнта; управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; залучення коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними; утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності (включаючи аудит) чи управління ними,

а також купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративних прав). Цей перелік є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає». На наш погляд, така позиція РАУ, виходячи з чинного на момент винесення цього рішення Закону № 1702-VII, була формально дещо дискусійною, однак справедливою за своїм змістом.

Як вбачалося зі ст. 5 Закону № 1702-VII, адвокати, адвокатські бюро та об'єднання були визнані спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, однак, останні, в свою чергу, й містилися у переліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Таким чином, більш ймовірно, що виходячи з формального тлумачення ст. 5 Закону № 1702-VII адвокати, адвокатські бюро та об'єднання все ж були суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Однак, як нам здається, висловлена РАУ позиція щодо того, що адвокати, адвокатські бюро та об'єднання не були суб'єктами первинного фінансового моніторингу, була справедливою, оскільки була викликана очевидно незрозумілою та неправильною позицією попереднього Закону № 1702-VII.

Як вбачалося з його змісту, адвокат безвідносно до організаційної форми, в якій він здійснював адвокатську діяльність, був визначений суб'єктом первинного фінансового моніторингу. Зазначене було нелогічним, викликало нерозуміння з боку РАУ та адвокатів. Тому й не дивно, що на сьогодні зазначений недолік законодавства усунутий та згідно Закону № 361-IX суб'єктом первинного фінансового моніторингу визначається виключно організаційна форма адвокатської діяльності. Таким чином, адвокатське співтовариство на сьогодні повинне виходити з того, що виключно адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, є суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

На відміну від банків, кредитних спілок, платіжних організацій, товарних чи інших бірж тощо адвокатські утворення відносяться до групи спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які в системі цих суб'єктів мають особливий правовий статус. Необхідно погодитися з В. Гвоздієм, що такий їх статус пов'язаний з поширенням на адвокатів обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу лише у конкретно визначених Законом випадках [1].

Зауважимо, що на відміну від наведених суб'єктів, які фактично набувають статусу суб'єктів первинного фінансового моніторингу з моменту їх створення, адвокатські утворення є лише потенційними учасниками відносин фінансового моніторингу. І мусимо визнати, що законодавство щодо підстав участі адвокатських утворень у відносинах фінансового моніторингу є неоднозначним. Виходячи з п.1 ч.1 ст.10 Закону № 361-IX адвокатські утворення фактично стають ними лише коли адвокатське бюро, адвокатське об'єднання чи адвокат, який здійснює адвокатську діяльність

індивідуально, беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та/або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо: 1) купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла; 2) купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав; 3) управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта; 4) відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; 5) залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними; 6) створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями.

Зазвичай у не чисельних публікаціях, що стосуються участі адвокатів у відносинах фінансового моніторингу, чи у виступах на відповідних семінарах, на наш погляд, не надається увага належному тлумаченню п.1 ч.1 ст.10 Закону, а саме його тлумачення обмежується виключно цитуванням відповідної норми. Однак, мусимо звернути увагу, насамперед, адвокатської спільноти на те, що норма п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX відрізняється від тієї норми, що її містив попередній Закон № 1702-VII, причому на відміну від попереднього Закону №1702-VII ця норма викладена недосконало та може викликати двояке її тлумачення.

Зокрема, одне з її тлумачень, яке є загальнопоширеним серед адвокатів, полягає в тому, що питання фінансового моніторингу виникатимуть у організаційної форми адвокатської діяльності виключно лише тоді, коли вона матиме справу з операціями щодо: 1) купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла; 2) купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав; 3) управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта; 4) відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; 5) залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними; 6) створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями (п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX). Відтак, начебто, якщо організаційна форма не працює з клієнтами в межах цих операцій, то питання фінансового моніторингу обходить її стороною. Адвокати досить часто кажуть: «Не май справи з цими операціями, і ти не будеш суб'єктом первинного фінансового моніторингу».

Однак, зауважимо, що наведений підхід, на наш погляд, переважно ґрунтується на вже не чинному Законі №1702-VII. Нагадаємо, що ч.1 ст.8 попереднього Закону №1702-VII передбачала положення, відповідно до якого:

«1. Виконання обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу забезпечується адвокатами, адвокатськими бюро та об'єднаннями... у разі,

якщо вони задіяні у фінансовій операції для свого клієнта щодо(виділено нами – О.Д):

- купівлі-продажу нерухомості;
- управління активами клієнта;
- управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;
- залучення коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними;
- утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності (включаючи аудит) чи управління ними, а також купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративних прав)».

Наведене положення було чітким та будь-яких двояких його тлумачень бути не могло. Виходячи з цього, В. Гвоздій у 2018 році цілком обґрунтовано зазначав, що «якщо ж адвокат не надає послуги, пов'язані із: купівлею-продажем нерухомості; управлінням активами клієнта; управлінням банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; залученням коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними; утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності (включаючи аудит) чи управління ними, а також купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративних прав), то, відповідно, у такого адвоката не виникає обов'язок ставати на облік у Держфінмоніторингу та на нього не покладаються обов'язки суб'єкта первинного фінансового моніторингу»[1].

Однак, вважаємо, що на сьогодні такий висновок, виходячи з положення п.1 ч.1 ст.10 діючого Закону №361-ІХ, вже не є таким очевидним. Звертаємо увагу на тому, що норма п.1 ч.1 ст.10 діючого Закону №361-ІХ суттєво відрізняється від тієї норми, що її містив попередній Закон №1702-VII. Так, замість слів «...вони задіяні у фінансовій операції для свого клієнта щодо...», що їх містив Закон № №1702-VII, діючий Закон №361-ІХ містить зовсім інше словосполучення, а саме – «...вони беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та/або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо...».

Виходячи з цього, можливе й зовсім інше тлумачення положення п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-ІХ, яке суттєво відрізняється від загальноприйнятого. Воно полягає в тому, що організаційна форма адвокатської діяльності вступає у відносини фінансового моніторингу й тоді, коли вона візьме участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій його фінансовій операції, а не лише в операціях, визначених у абз.2-7 п.1 ч.1 ст.10. Таке тлумачення положення п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-ІХ викликане його граматичними особливостями, розташуванням розділових знаків у відповідному реченні, особливостями його тлумачення через використання слів «та/або» та тим розумінням, що зазначений у абз.2-7 п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-ІХ перелік операцій не стосується слів «у будь-якій фінансовій операції», а стосується

лише слів «або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо».

Таким чином, виходячи останнього варіанту тлумачення п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX виглядають можливими дві підстави вступу організаційної форми адвокатської діяльності у відносини фінансового моніторингу:

1) адвокатське бюро, адвокатське об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо: купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла; купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав; управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта; відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними; створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями.

Така підстава відповідає загальноприйнятому тлумаченню п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX, наведеному нами вище. Виходячи з цього, якщо організаційна форма адвокатської діяльності не допомагає клієнту планувати чи здійснювати зазначені операції, то вона не вступає у відносини фінансового моніторингу за цією підставою;

2) адвокатське бюро, адвокатське об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції.

На наш погляд, таке самостійне виокремлення підстави участі організаційної форми адвокатської діяльності у відносинах фінансового моніторингу може мати й теоретичне обґрунтування. Його сутність знаходимо в тлумаченні термінів, що їх використовує Закон №361-IX, а саме «фінансова операція», «активи», «учасники фінансової операції», та положеннях Закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Зокрема, «фінансові операції» – це будь-які дії щодо активів клієнта, вчинені за допомогою суб'єкта первинного фінансового моніторингу або про які стало відомо суб'єктам первинного фінансового моніторингу, зазначеним у підпунктах «а»-«д» пункту 7 частини другої статті 6 цього Закону, у рамках ділових відносин з клієнтом... (п.65 ч.1 ст.1 Закону №361-IX); термін «активи» означає кошти, у тому числі електронні гроші, інше майно, майнові та немайнові права (п.2 ч.1 ст.1 Закону №361-IX), а «учасники фінансової операції» – це клієнт, контрагент, а також особи, які діють від їх імені або в їхніх інтересах, або особи, від імені або в інтересах яких діють клієнт, контрагент (п.63 ч.1 ст.1 Закону №361-IX). Виходячи з цих положень, вбачається, що діючи від імені та/або за дорученням клієнта

у фінансовій операції організаційна форма адвокатської діяльності стає учасником вчиненої фінансової операції та надає клієнту послугу, яка за своєю правовою природою є дуже близькою до «фінансової послуги», визначення якої надає Закон «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Саме тому, наприклад, Закон №361-IX і визначив їх як самостійну підставу для виникнення у адвокатських утворень обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Виходячи з зазначеного підходу, сплата адвокатським утворенням, наприклад, судового збору від імені та/або за дорученням клієнта є фінансовою операцією, яка породжує у нього виникнення обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Такою ж операцією може бути визнане укладення адвокатом від імені або за дорученням клієнта будь-якого договору щодо майна чи майнових прав клієнта.

Загалом же вважаємо, що друге вживання у абз.1 п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX словосполучення «та/або» є досить невдалим. Воно внесло двозначність у тлумаченні підстав вступу організаційних форм адвокатської діяльності у відносини державного фінансового моніторингу.

На наш погляд, участь організаційних форм адвокатської діяльності у фінансових операціях від імені та/або за дорученням клієнта не є притаманними класичній адвокатській діяльності, а є радше фінансовими послугами або ж проявами фідуціарної діяльності, пропозиції щодо запровадження якої як виду адвокатської діяльності звучать останнім часом. Класичними ж видами адвокатської діяльності, окресленими ст.19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є переважно консультування, захист особи у кримінальному провадженні чи представництво її у суді.

Для правильного розуміння підстав вступу організаційних форм адвокатської діяльності у відносини фінансового моніторингу важливим є окреслення тих видів адвокатської діяльності, в межах здійснення якої у адвокатського утворення виникають обов'язки у сфері фінансового моніторингу. Досить важливим є в цьому плані зміст ч.3 ст.10 Закону №361-IX.

Так, відповідно до ч.3 ст.10 Закону №361-IX адвокатські бюро, адвокатські об'єднання, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, можуть не виконувати обов'язки щодо здійснення належної перевірки клієнта та не повідомляти спеціально уповноважений орган про свої підозри у разі надання послуг щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів або надання консультацій щодо захисту та представництва клієнта.

Аналізуючи це положення, О.Дроздов та О.Дроздова цілком обґрунтовано розглядають його як таке, що містить виключення з переліку обов'язків адвокатських утворень як суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Стосується таке виключення, на їх погляд, лише таких видів

обов'язків як: 1) здійснення належної перевірки клієнта (пункт 34 статті 1, стаття 11); 2) повідомлення спеціально уповноважений орган про свої підозри. Необхідною ж умовою його застосування є: 1) здійснення захисту клієнта; 2) представництва інтересів клієнта у судових органах; 3) представництва інтересів клієнта у справах досудового врегулювання спорів; 4) надання консультацій щодо захисту та представництва клієнта. Таким чином, на думку О.Дроздова та О.Дроздової, в усіх інших випадках адвокатські бюро, адвокатські об'єднання, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, зобов'язані здійснювати належну перевірку клієнта та повідомляти спеціально уповноважений орган про свої підозри [2].

Звичайно, обов'язки суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникають у адвокатського утворення переважно при виконанні ним консультаційної функції. Саме через надання адвокатськими утвореннями консультацій відбувається планування чи здійснення операцій щодо купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла, купівля-продаж суб'єктів господарювання чи корпоративних прав, управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта тощо. Для нас же є очевидним те, що законодавець, помістивши до змісту Закону №361-IX положення ч.3 ст.10 Закону наведеного змісту, допускає, що навіть у відносинах з надання послуг щодо захисту клієнта чи представництва його інтересів у судових органах можливим є виникнення підстав для вступу адвокатських утворень у відносини фінансового моніторингу.

Важливо розуміти, що виникнення обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу не залежить від виду адвокатської діяльності, який здійснює організаційна форма адвокатської діяльності, а обумовлюється виключно тими операціями клієнта, допомогу в плануванні чи здійсненні яких надає адвокатське утворення. Навіть сфери захисту та представництва як класичні види адвокатської діяльності можуть пересікатимуться з тими фінансовими операціями, що їх адвокат може вчиняти діючи від імені та/або за дорученням клієнта, або ж операціями, що визначені абз.2-7 п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX. Це є можливим, наприклад, коли відповідна операція, передбачена у п.1 ч.1 ст.10 Закону №361-IX, здійснюється у відносинах відшкодування підозрюваним шкоди, заподіяної потерпілому злочином (зокрема, наприклад, коли таке відшкодування відбувається за рахунок якоїсь нерухомості, право власності на яку передається), або ж коли таке перерахування здійснюється у відносинах представництва клієнта у справі досудового врегулювання спору тощо.

Вважаємо, що аналогічні фінансові операції можуть відбуватися і у справах, в яких адвокат здійснює судове представництво клієнта. Найбільш яскравим прикладом такого випадку може бути укладення адвокатом від імені та за дорученням клієнта мирової угоди в суді. У цьому разі, на наш погляд, має місце ніщо інше, як участь від імені та/або за дорученням клієнта

адвокатського утворення у фінансовій операції клієнта, оскільки укладення мирової угоди полягає, зазвичай, у розпорядженні стороною процесу своїми майновими правами.

Звертає увагу на себе й невизначеність у законодавстві деяких понять, що його містять положення Закону №361-IX, які окреслюють підстави участі адвокатських утворень у відносинах фінансового моніторингу. Такими, наприклад, є поняття «планування чи здійснення операції щодо забезпечення діяльності або управління юридичної особи» (абз.7 ч.1 ст.10 Закону №361-IX). Що воно означає, достеменно невідомо. На наш погляд, під це поняття може попасти безліч консультацій, що їх надають адвокатські утворення клієнту в межах його господарської діяльності, наприклад, пов'язаних з розробкою якихось змін у статут юридичної особи тощо. У зв'язку з цим, допомога клієнту планувати чи здійснювати операції такого роду викликають виникнення у адвокатського утворення обов'язків як суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Наведене, по суті, свідчить про можливість виникнення у адвокатського утворення обов'язків у сфері фінансового моніторингу навіть тоді, коли воно про це може й не здогадуватися у зв'язку з необачністю адвокатів, що виконують доручення клієнта. Ці обов'язки можуть виникнути як у великого адвокатського об'єднання при наданні самої звичайної правової допомоги дрібному клієнту, так і в адвоката, що здійснює повсякденну індивідуальну адвокатську діяльність.

На завершення зазначимо, що наперед передбачаємо дискусійність викладених у цій публікації положень та критику його адвокатським співтовариством. Однак, зауважимо, що навіть якщо таке тлумачення положень законодавства про фінансовий моніторинг не сприймається адвокатським співтовариством, необхідно пам'ятати, що саме так його можуть витлумачити компетентні органи у сфері фінансового моніторингу. Не виключено, що саме через таке тлумачення законодавства адвокатське утворення чи його посадові особи можуть зазнати певних негативних наслідків у вигляді юридичної відповідальності. Загалом оцінюючи викладене, оцінюючи ті ризики, які існують для адвокатських утворень у зв'язку з недосконалим законодавством, та з метою запобігання настанню негативних наслідків, рекомендуємо кожному адвокатському утворенню розглянути доцільність завчасної організації в межах такого утворення виконання ним обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Доцільним виглядає і організація в межах організаційної форми адвокатської діяльності відповідного спеціального вивчення адвокатами законодавства про фінансовий моніторинг.

Отже, норми щодо організаційних форм адвокатської діяльності як суб'єктів державного фінансового моніторингу є дискусійними, їх тлумачення не є однозначним. Можливим є розгляд адвокатського утворення

як суб'єкта первинного фінансового моніторингу при участі його у будь-якій фінансовій операції, що вчиняється від імені та/або за дорученням клієнта.

Обов'язки у адвокатського утворення як суб'єкта первинного фінансового моніторингу можуть виникнути незалежно від виду адвокатської діяльності. Вони виникають не лише при здійсненні консультативної діяльності, яка зазвичай породжує найбільше випадків участі адвокатського утворення у відносинах фінансового моніторингу, а й при здійсненні таких, на перший погляд, не пов'язаних з фінансовим моніторингом видів адвокатської діяльності як захист у кримінальному провадженні та представництво в суді.

Доцільним є розгляд на рівні адвокатського утворення питання про завчасну організацію в межах такого утворення виконання ним обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також організація в межах організаційної форми адвокатської діяльності відповідного спеціального вивчення адвокатами законодавства про фінансовий моніторинг.

Список використаної літератури:

1. Гвозд'їй В.А. Фінансовий моніторинг в адвокатській діяльності. URL: <https://unba.org.ua/publications/3342-finansovij-monitoring-v-advokats-kij-diyal-nosti.html>.

2. Дроздов О., Дроздова О. Адвокат – суб'єкт первинного фінансового моніторингу та інші актуальні питання Закону 361—IX. URL: <https://unba.org.ua/publications/5070-advokat-suekt-pervinnogo-finansovogo-monitoringu-ta-inshi-aktual-ni-pitannya-zakonu-361.html>.

Козлов О.О.

заступник голови Ради адвокатів Одеської області, член Комітету захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності Ради адвокатів Одеської області, адвокат, аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТІВ ЯК ГАРАНТІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Незалежність – одна з фундаментальних складових адвокатської професії, оскільки адвокат повинен бути вільним від будь-якого тиску ззовні, особливо з боку правоохоронних органів і держави в цілому. Ця гарантія визнана у міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності та закріплена у вітчизняному законодавстві.

На міжнародному рівні ця гарантія передбачена в Основних принципах, що стосуються ролі юристів, що були прийняті Восьмим Конгресом ООН з

попередження злочинності та поведження з правопорушниками (Гавана, 27 серпня – 7 вересня 1990 року), Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам (Нью-Йорк, серпень 1990 року), Документі Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЕ (Копенгаген, 29 червня 1990 року), Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатів від 25 жовтня 2000 року № R (2000), Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятому делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. Цей принцип також закріплений у Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, прийнятій Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи 25 листопада 2006 року і є складовою частиною Кодексу поведінки європейських адвокатів, та багатьох інших документах, схвалених міжнародною спільнотою, підтверджується в рішеннях Європейського суду з прав людини.

У національному законодавстві гарантії незалежності адвокатури в цілому та адвокатів при здійсненні професійної діяльності закріплені в Конституції України (ч. 2 ст. 131-2), Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI та інших нормативно-правових актах, а також у рішеннях Конституційного суду України тощо.

Одним з важливих аспектів забезпечення незалежності адвоката є встановлення особливостей здійснення оперативно-розшукової заходів та слідчих (розшукових) дій щодо нього, зокрема, у житлі та службових приміщеннях, що використовуються адвокатом або для здійснення адвокатської діяльності.

Водночас на практиці далеко не завжди знаходять свою реалізацію положення наведених міжнародних та національних актів. Зокрема, у Звіті Комітету з правових питань та прав людини ПАРЕ «Принципи та гарантії адвокатів» від 29 вересня 2020 року (Дос. 15152) вказується: «Напади на особисту безпеку та свободу адвокатів часто відбуваються на загальному тлі відсутності поваги до верховенства права. Адвокати можуть стикатися з адміністративними та судовими переслідуваннями, включаючи жорстоке втручання у їх професійні права та привілеї, такі як вторгнення у привілейований зв'язок адвоката та клієнта, обшуки їх особисто або їх професійних приміщень, вилучення документів, пов'язаних зі справою, незаконне аудіо- та відео спостереження, передача важливої інформації, що стосується справ, заборона на виїзд або заборона на поїздки. Адвокатів навіть викликали як свідків у справах проти своїх клієнтів. Адвокати зазнали численних обмежень під час здійснення своєї професійної діяльності, включаючи недопуск до слідчого ізолятора або місця затримання, де утримується їх клієнт, посягання та

конфіденційність спілкування адвоката та клієнта та неінформування адвоката про місцезнаходження клієнта . Влада також втручалася в роботу незалежних адвокатських об'єднань» [1]. В свою чергу, на офіційному сайті Національної асоціації адвокатів України вказується, що станом на кінець 2019 року за останні 5 років зареєстровано в Україні понад 2500 злочинів, вчинених проти адвокатів, серед яких 9 убивств адвокатів; 6 замахів на убивство адвокатів; 144 випадки кримінального переслідування адвокатів; 41 випадок застосування фізичного насилля щодо адвокатів; 150 випадків знищення майна адвокатів; 983 випадки проведення обшуків приміщень адвокатів; 16 випадків проведення негласних слідчих дій щодо адвокатів; 31 випадок допитів адвокатів в якості свідків; 1378 випадків втручання та перешкоджання законній діяльності адвокатів [2]

У Звіті Місії Міжнародній комісії юристів в Україні (квітень 2020 р) також вказується: «Адвокати стикаються з випадками фізичних нападів або погрозами таких нападів майже щодня, як про це неодноразово повідомляли місію Фізичне насилля проти адвокатів, як повідомлялось, часто вчиняють, серед іншого, співробітники правоохоронних органів: на адвокатів можуть здійснити фізичний напад у місцевих відділках поліції, у власних офісах, або навіть у присутності свідків та клієнтів з метою залякати адвоката, наприклад, для того щоб змусити його або її «облишити» справу; створити перешкоди для адвоката щодо зустрічі з клієнтом (порушення права на захист), неправомірно отримати документи, на які поширюється професійна таємниця, тощо. Таке поведіння може призвести до можливого арешту адвоката» [3, с. 31-32.].

Серед можливих шляхів вирішення проблеми втручання в професійну діяльність адвоката можна запропонувати закріплення змісту цього поняття в Законі про адвокатуру та адвокатську діяльність з окресленням його складових.

Окрім того, абз. 2 ч. 2 ст. 23 Закону про адвокатуру та адвокатську діяльність передбачено, що під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, для забезпечення чого службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повинна повідомити про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії.

Вважаємо за необхідно вказане законодавче положення доповнити вказівкою, що у разі недодержання вказаної вимоги щодо повідомлення або у разі недопущення представника ради адвокатів регіону до місця проведення відповідної процесуальної дії усі докази, здобуті за підсумками проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він

здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката, мають визнаватися недопустимим доказом.

Лише у такому разі, побоюючись настання негативних наслідків, представники правоохоронних органів при проведенні слідчих (розшукових) дій щодо адвокатів будуть сприяти реальності реалізації гарантій діяльності адвокатів.

Список використаної літератури:

1. The principles and guarantees of advocates: Report of Committee PACE on Legal Affairs and Human Rights. Rapporteur: Mr Aleksandr BASHKIN, Russian Federation, Members not belonging to a Political Group. Doc. 15152. 29 September 2020. URL: <https://www.scottishlegal.com/uploads/doc.%2015152.pdf>

2. Нарушения прав адвокатов в Украине в 2014-2018 годах: Отчет, подготовленный Комитетом защиты прав адвокатов и гарантий адвокатской деятельности Национальной ассоциации адвокатов Украины. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/UNBA_Zahyst_Prav_2019.pdf

3. Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні: Звіт Місії Міжнародній комісії юристів в Україні (квітень 2020 р). Швейцарія, 2020. 66 с. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>

Питомаць А.В.

заступник Голови президії Південно-Української Міжнародної колегії адвокатів, член Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України, адвокат, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ПРЕДСТАВНИКА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Питання арешту майна у кримінальному провадженні обговорювалось багатьма теоретиками та практиками, досі досліджується та вдосконалюється інститут арешту майна через неодноразові зміни і доповнення у кримінальному процесуальному законодавстві.

Метою даної статті є дослідження участі представника юридичної особи при арешті майна на стадії досудового розслідування.

Визначення поняття арешту майна наведено в ч. 1 ст. 170 Кримінального процесуального кодексу України, в якій, зокрема, йдеться: «Арештом

майна є тимчасове, до скасування у встановленому цим Кодексом порядку, позбавлення за ухвалою слідчого судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, ...».

Не можна не погодитись з думкою Дрозд А.В., який стверджує, що, коли необхідно арештувати речі і документи, що можуть мати доказове значення, арешт у вигляді позбавлення права на відчуження, розпорядження та/або користування майном не забезпечує правомірне знаходження речей і документів у сторони обвинувачення. Стороні обвинувачення необхідно саме тимчасово володіти предметом, документом, щоб провести його огляд, експертизи, пред'являти для впізнання тощо [3].

Адже право власності складається з трьох елементів: володіння, користування та розпорядження; при цьому відчуження є складовою розпорядження. Тому визначення поняття арешту майна з точки зору законності знаходження майна у слідчого/прокурора досить сумнівно.

На практиці слідчі, користуючись недосконалістю визначення процесуально-правового статусу осіб при накладенні арешту на вилучене в них майно, неохоче розрізняють процесуальні статуси представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, та представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Це пояснюється тим, що перелік прав останнього значно вужче ніж першого, тому надання особі процесуального статусу представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, може «ускладнити роботу» слідчому (доводи, наведені в цьому абзаці, склались з практики, де слідчий у клопотанні про арешт майна зазначив, що є підстави вважати, що юридична особа має безпосереднє відношення до вчиненого кримінального правопорушення, але відмовив у наданні статусу представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, можуть нести індивідуальний характер).

На підтримку моїх доводів є думка Комарницької О. та Дем'янчук І., які вказують, що слідчо-судова практика засвідчує відсутність послідовності в тлумаченні та застосуванні положень КПК України стосовно правового статусу осіб при накладенні арешту на вилучене в них майно [4].

Більш проблемним питанням на практиці виявляється дотримання процесуальних строків при розгляді клопотання про арешт майна.

Відповідно до ч. 1 ст. 172 КПК України клопотання про арешт майна розглядається слідчим суддею, судом не пізніше двох днів з дня його надходження до суду, за участю слідчого та/або прокурора, цивільного позивача, якщо клопотання подано ним, підозрюваного, обвинуваченого, іншого власника майна, і за наявності – також захисника, законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Згідно з ч. 6 ст. 173 КПК України ухвалу про арешт тимчасово вилученого майна слідчий суддя, суд постановляє не пізніше сімдесяти двох годин із дня

надходження до суду клопотання, інакше таке майно повертається особі, у якої його було вилучено.

Але на практиці найчастіше трапляються «випадки», коли слідчі судді не встигають розглянути клопотання про арешт майна у встановлений строк та винести відповідну ухвалу. Це можна пояснити нестачею суддів, яка зараз є в Україні, та відповідним навантаженням справ на них. Але це не значить, що можна нехтувати нормами кримінального процесуального законодавства, адже правомірність знаходження вилученого майна у слідчого/прокурора знаходиться під великим питанням, поки клопотання про арешт майна не розглянуто у визначений Кодексом строк.

Крім того, кричущим моментом при розгляді клопотання про арешт майна постає питання відкладення судового засідання. Вважаю це недопустимим, таким що призводить до недодержання строку на розгляд клопотання, зупинення або надмірного обмеження правомірної підприємницької діяльності особи, майно якої було вилучено.

Поки що єдиним механізмом впливу на недодержання кримінальних процесуальних норм з боку слідчого/прокурора, слідчого судді при розгляді клопотання про арешт майна є подання скарг на бездіяльність слідчого/прокурора, клопотань про негайне повернення майна; подання клопотань в судовому засіданні, в яких вказується на порушення процесуального строку на розгляд клопотання про арешт майна, наслідком якого є повернення майна.

Стаття 41 Конституції України закріплює, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним[2]. Згідно зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права [1].

Забезпечення непорушності права власності і досягнення завдань кримінального провадження потребує внесення відповідних змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України в аспекті дієвих механізмів впливу на недодержання процесуальних строків при розгляді клопотання про арешт майна.

Список використаної літератури:

1. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Офіційний переклад. Рафіковано від 17.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. URL: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Дрозд А.В. Деякі проблемні питання арешту майна в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Юриспруденція. 2018. № 36. том 2. С. 164-168.

4. Комарницька О., Дем'янчук І. Арешт на тимчасово вилучене майно під час досудового розслідування через повноваження прокурора. *Вісник прокуратури*. 2016. № 1. С. 65-77.

Кондрич В.В.

аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», помічник адвоката

РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У ПРОЦЕСАХ З ВАКС

Українське сьогодення демонструє формування засадресалізації положень інституціонального та процесуального антикорупційного законодавства, а у суддів ВАКС, сторони захисту та обвинувачення, складається своя – специфічна, відмінна від інших галузей тактика процесуальної діяльності. Ось, минуло уже більше року від першого судового засідання Вищого антикорупційного суду, все ясніше починають проявлятися не тільки результати роботи Суду, з якими можна ознайомитися на веб-сайті «Єдиний державний реєстр судових рішень», а також і негативні тенденції.

Зокрема, гостро стоїть питання забезпечення гарантій адвокатської діяльності під час надання правової допомоги у антикорупційних провадженнях. 21 липня 2020 року відбулося спільне засідання голів Комітетів НААУ, присвячене саме порушенням прав адвокатів, які надають професійну правничу допомогу в судових провадженнях ВАКС [1]. Приводом для проведення заходу була активізація порушень прав адвокатів з боку правоохоронних органів та суддів Вищого антикорупційного суду – ідентифікація адвокатів з їхніми клієнтами, порушення процесуальних прав у ході судових засідань, інформаційна кампанія з дискредитації захисників та перешкоджання адвокатській діяльності з боку так званих активістів [2].

Адвокат В. Богатирь у своєму зверненні до НААУ акцентував увагу на невиконанні понад 30 судових рішень Генеральною прокуратурою та не допуску його до здійснення повноважень щодо захисту клієнта. В. Богатир розповів, що стосовно нього відкрите кримінальне провадження пов'язане фактично з виконанням ним рішення Конституційного Суду. У результаті обговорення голови комітетів НААУ вирішили ініціювати звернення до керівництва країни, правоохоронних органів, міжнародних та національних правничих організацій з приводу істотного порушення прав та законних інтересів адвокатів. Адвокат І. Черезов наголосив на тому, що ВАКС демонструє свавілля в судовому розгляді кримінальних проваджень, грубо порушує принципи змагальності та рівності сторін, позбавляє

права на захист, перетворює юристів у мовчазних статистів і забороняє їм реалізовувати визначені законом права [3].

Адвокат Р. Кравець повідомив про вручення йому підозри у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 255 та 351-2 Кримінального кодексу України, де зазначено, що адвокат діяв як пособник при вчиненні злочинною організацією злочину та «схиляв» клієнта до обрання саме такої стратегії та тактики захисту.

При цьому, способом для досягнення адвокатом Р. Кравцем «злочинної мети» є, на думку слідства, звернення з позовами та клопотаннями до суду в інтересах його клієнтів та до Вищої ради правосуддя з метою вплинути на виконання повноважень членів ВККС України. Керуючись нормами Конституції України та чинним законодавством, РАУ підкреслює, що права адвокатів захищені системою державних гарантій, серед яких у тому числі заборона ототожнення адвоката з клієнтом (стаття 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [4].

Варто нагадати, що Рада адвокатів України ухвалила рішення від 05.08.2020 № 47 «Про звернення до українських та міжнародних інституцій з питань порушення прав адвокатів у зв'язку з невиконанням правоохоронними органами судових рішень» у зв'язку з тим, що Генеральна прокуратура та ДБР системно порушують права адвокатів – не визнають їх стороною у кримінальному провадженні та не допускають до матеріалів провадження, ігнорують судові рішення [5]. Такі дії працівників правоохоронних органів свідчать про недотримання ними загальнообов'язкових принципів та засад здійснення кримінального судочинства, Конституції України та міжнародних правових актів.

Крім постійних законодавчих змін, адвокати повинні боротися зі спробами деяких суддів Вищого антикорупційного суду звести участь адвоката у процесі до формальної присутності. З іншого боку, система контролю «reer review», яку планує запровадити Міністерство юстиції, загрожує розкриттям адвокатської таємниці та додатковим тиском на захисників. НААУ запропонувала ВАКС скласти план заходів щодо інституційної співпраці, зокрема: запровадити практику поширення професійної етики між ВАКС і адвокатською спільнотою; забезпечити конституційні принципи і засади правосуддя на основі верховенства права і питання конституційної легітимності антикорупційної системи.

Вдало описує вище описаний стан відносин адвокатури з ВАКС лист Голови Ради адвокатів Київської області П. Бойка до даного суду. У тексті листа вказується, що Вищий антикорупційний суд публічно оголосив про наміри жорстко боротися з будь-якими проявами зриву адвокатами судових засідань. Усяке нез'явлення адвоката в судове засідання розцінюється судьями як зловживання правами та порушення правил адвокатської етики. Судді реагують на такі випадки зверненням до КДКА з вимогами

притягнути адвокатів до дисциплінарної відповідальності та призначають обвинуваченим захисників з безоплатної правової допомоги за правилами залучення захисника для окремої процесуальної дії. Йдеться у листі про те, що боротьба зі зривами судових засідань є похвальною, якщо це свідоме та недобросовісне затягування судового процесу, і тут адвокатська спільнота на стороні суду.

У листі зазначається, що на сьогодні адвокати сприймають дії Вищого антикорупційного суду як оголошення їм війни, як тиск, як принизливе та упереджене ставлення до адвокатів і демонстрацію широкій публіці, що ніхто в суді з адвокатами не збирається церемонитися. Коло учасників кримінального процесу досить широке, але чомусь саме адвокати наперед «призначені» Вищим антикорупційним судом відповідальними за будь-які зриви судових засідань і винними в затягуванні судових процесів.

Тобто на теперішній час складається такий стан речей, коли новоутворена система, не тільки у виді ВАКС, також й НАБУ, й САП, зіткнулася зі ще однією проблемою – неготовності самих українців, тим паче юристів високого класу нести справедливість у суспільство та забезпечити розбудову правової держави.

Список використаної літератури:

1. НААУ скликає засідання комітетів з приводу порушень прав адвокатів з боку суддів ВАКС URL: https://zib.com.ua/ua/143613-naau-sklikae_zasidannya_komitetiv_z_privodu_porushen_prav_ad.html.

2. Розпочалося засідання комітетів НААУ щодо порушень прав адвокатів (трансляція) URL: <https://unba.org.ua/news/5694-rozpochalosya-zasidannya-komitetiv-naau-shodo-porushen-prav-advokativ-translyaciya.html>.

3. В САУ еще раз констатировали случаи открытой войны против института адвокатуры. URL: https://zib.com.ua/ru/143756-v_sau_esche_raz_konstatirovali_sluchai_otkritoy_voyni_protiv.html.

4. У НААУ взялися за проблему ототожнення адвокатів з клієнтами URL:https://zib.com.ua/ua/144253-u_naau_vzylisya_za_problemu_ototozhnennya_advokativ_z_klien.html

5. Про звернення до українських та міжнародних інституцій з питань порушення прав адвокатів у зв'язку з невиконанням правоохоронними органами судових рішень URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-08-05-r-shennya-rau-47_5f4637af1b899.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Фоміна О.І.

аспірантка кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАГРОЗА ДОВІРЧИМ ВІДНОСИНАМ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Довірчі відносини між адвокатом та клієнтом є однією з найважливіших запорук ефективного виконання доручення з надання правничої допомоги. Головною умовою формування саме таких відносин є дотримання адвокатом вимог щодо збереження адвокатської таємниці.

Набуття чинності нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. (надалі – Закон) викликало гостру дискусію серед науковців та практиків у зв'язку з створенням загрози для належної реалізації принципу конфіденційності у відносинах «адвокат-клієнт». Подібна ситуація обумовлюється тим, що законодавець поклав на адвокатів, що здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, адвокатські бюро та об'єднання обов'язок здійснювати первинний фінансовий моніторинг клієнта у разі вчинення ним певних операцій або дій. Серед них, наприклад, купівля-продаж нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла; купівля-продаж суб'єктів господарювання та корпоративних прав; управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта; відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах тощо [1, ст. 8].

Зауважимо, що такі положення відповідають як чинному Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якого подання такої інформації не є порушенням адвокатської таємниці, так і практиці ЄСПЛ. Щодо останнього, у якості прикладу наведемо рішення цього суду у справі «Мішо проти Франції» (Michaud v. France, No. 12323/11). Французький адвокат оскаржував свій обов'язок повідомляти про підозрілі операції, які стали йому відомі у ході професійного спілкування з клієнтом. Проте суд встановив відсутність порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини (право на повагу до приватного життя та кореспонденції), посилаючись на те, що таке втручання переслідує законну мету запобігання злочинності [2].

Погоджуємося, що адвокатська таємниця не є абсолютною категорією, проте вважаємо, що реалізація обов'язку щодо здійснення первинного фінансового моніторингу набула не зовсім вдалої реалізації в національному законодавстві та має суттєві недоліки. Звернемо увагу на деякі з них.

1. Головним призначенням адвокатури є надання професійної правничої допомоги. Проте аналіз положень законодавства щодо

обов'язків адвоката з «забезпечення належної організації та проведення первинного фінансового моніторингу для виявлення можливих порогових та підозрілих фінансових операцій», «здійснення перевірки нових та уже існуючих клієнтів», або «забезпечення моніторингу фінансових операцій клієнта» [1] перетворює особу, що займається адвокатською діяльністю, на працівника податкового органу або іншої контролюючої установи. Подібна ситуація протирічить та не відповідає завданню, що покладено на інститут адвокатури.

2. Чинний Закон зобов'язує адвоката забезпечити доступ представників Міністерства юстиції та правоохоронних органів до документів або інформації щодо фінансових операцій клієнта. Подібна ситуація перешкоджає створенню довірчих відносин між адвокатом та клієнтом та сприяє виникненню у клієнта побоювань щодо інформації, яка була надана адвокату, отримають доступ сторонні особи. Вважаємо, що такі норми негативно вплинуть на рівень довіри населення до інституту адвокатури, що в умовах загальної соціально-політичної кризи та недовіри до всієї правоохоронної системи країни є неприпустимим.

3. Законодавець неодноразово використовує термін «підозра» чи «підозри» у відношенні клієнта в тексті Закону. Наприклад, «*підозри у разі надання послуг щодо захисту клієнта*», «*належна перевірка здійснюється в разі наявності підозри*», «*чи є такі фінансові операції або дії клієнта підозрілими*» [1].

Відповідно до тлумачного словника, підозра – думка про чию-небудь причетність до чогось негативного, сумнів у чий-небудь порядності, чесності, відданості тощо [3]. Вказаний термін перш за все асоціюється з кримінальним процесом, коли особу підозрюють, а потім її обвинувачують у вчиненні правопорушення. Вважаємо неприйнятним застосування такого терміну у взаємовідносинах адвоката та клієнта. Адвокат не є представником правоохоронних органів та, що найголовніше, не повинен ставитися до свого клієнта з упередженням. У якості компромісу вважаємо за можливе використання більш «м'якого» поняття, а саме – «сумнів» або «сумніви», яке не має настільки негативного забарвлення.

Крім того, чинні Правила адвокатської етики передбачають заборону адвокату приймати доручення, якщо результат, якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких клієнт наполягає, є протиправними [4, ст. 19]. Враховуючи те, що положення цього корпоративного акту є обов'язковими для виконання, вважаємо їх достатніми для того, щоб не виникало жодних побоювань, що адвокат буде співучасником будь-яких протиправних дій клієнта.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що подібні новели потребують коректив та змін аби попередити виникнення ситуації, коли адвоката почнуть ототожнювати з представником правоохоронних органів, який має

на меті не надання правової допомоги, а сприяння розслідуванню можливих злочинів та притягнення до відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>.

2. Гарантії адвокатської діяльності: ЕСПЧ назвав ключеві рішення. URL: protocol.ua/ru/garantii_advokatskoy_deyatelnosti_espch_nazval_klyuchevie_resheniya/.

3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. URL: <https://unba.org.ua/>.

4. Словник української мови URL: <http://sum.in.ua>.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Бакайнова Нана Мезенівна***

Ангел І.І.

студентка 4-го курсу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ ГОНОРАРУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) надає правову допомогу відповідно до законодавства України на підставі договору про надання правової допомоги [3].

Згідно з п.4 ч.1 ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», договір про надання правової допомоги є домовленістю, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору [1].

Відповідно до ч.3 ст.27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», до договору про надання правової допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права [1].

Згідно загальних вимог договірної права, договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору (частина п'ята статті 626 Цивільного кодексу України) [3].

Ні Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ні Правила адвокатської етики не закріплюють положення про ціну послуг і гонорар як істотні умови договору про надання правової допомоги. Стаття 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка регламентує вимоги до форми та змісту договору про надання правової допомоги, взагалі не містить приписів щодо оплати договору [3].

Перш за все, необхідно з'ясувати що ж таке «гонорар».

В перекладі з латинської гонорар (honorarium) означає добровільний дар за працю, винагорода за послуги [5]. Під гонораром розуміють будь-які виплати за роботи або послуги. Адвокатський гонорар є одним із різновидів гонорару.

Згідно з ч.1 ст.30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [1].

У ч.2 ст.30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено, що порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правової допомоги, який є підставою адвокатської діяльності [1].

Згідно з ч.3 ст.30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», при встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час [1].

У ст.28 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року, зазначено, що розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом. Адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань. При встановленні розміру гонорару можуть враховуватися складність справи, кваліфікація, досвід і завантаженість адвоката та інші обставини. Погоджений адвокатом з клієнтом та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, розмір гонорару може бути змінений лише за взаємною домовленістю. В разі виникнення особливих по складності доручень клієнта або у випадку збільшення затрат часу і обсягу роботи адвоката на фактичне виконання доручення (підготовку до виконання), розмір гонорару може бути збільшено за взаємною домовленістю. Адвокат має право вимагати від клієнта та/або особи, яка уклала договір в інтересах клієнта, попередньої виплати гонорару та/або компенсації можливих витрат, пов'язаних з виконанням доручення [2].

Разом з тим, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема стаття 21, яка закріплює обов'язки адвоката, та Правила адвокатської етики не покладають на адвоката обов'язку фіксувати в договорі умову про сплату гонорару або визначати його позитивне значення, а також вчиняти дії по стягненню гонорару з клієнта. Зазначені нормативно-правові акти не забороняють адвокату надавати правову допомогу безоплатно [3].

Відповідно до приписів частини четвертої статті 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», особливості укладення та змісту контрактів (договорів) з адвокатами, які надають безоплатну правову допомогу, встановлюються законом, що регулює порядок надання безоплатної правової допомоги [3].

На сьогодні порядок надання безоплатної правової допомоги в Україні регламентується Законом України «Про безоплатну правову допомогу».

У ст.28 Правил адвокатської етики вказано, що адвокат, який надає безоплатну правову допомогу, отримує винагороду виключно за рахунок держави у порядку та розмірах, встановлених законодавством [2]. Така винагорода фінансується з державного і місцевих бюджетів. Тому, для закладення відповідних сум у бюджетні запити, Ради адвокатів регіонів можуть затверджувати рекомендовані (мінімальні) ставки адвокатського гонорару.

Розкриваючи тему гонорару адвоката, неможливо не зазначити про «гонорар успіху».

ЄСПЛ у рішенні від 19 жовтня 2000 року у справі «Іатрідіс проти Греції» тлумачить «гонорар успіху» як домовленість, згідно з якою клієнт зобов'язується виплатити адвокату як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової суми, якщо рішення буде на користь клієнта. Якщо такі угоди є юридично дійсними, то визначені суми підлягають сплаті клієнтом [6].

Гонорар успіху є поширеним явищем серед юридичної спільноти США та Великої Британії. Вони дозволені та широко використовуються також в країнах континентальної Європи. Винятком із правила можна назвати лише Німеччину і Кіпр. Втім, в Німеччині гонорари успіху дозволені як додаткова міра винагороди адвоката в разі надання правової допомоги з тарифами, встановленими законом [7].

По своїй суті гонорар успіху виконує перш за все важливу соціальну функцію, оскільки встановлення розміру гонорару успіху, як різновиду гонорару, та його сплата допускається лише у випадку досягнення адвокатом позитивного результату для клієнта, який, до речі, погодив це в договорі про надання правової допомоги. Адже таким чином забезпечується конституційне право кожного на вільний вибір захисника своїх прав серед найкваліфікованіших та найдосвідченіших з можливістю фактичного відстрочення сплати гонорару та лише за умови настання для клієнта

позитивного результату. І це зрозуміло. Оскільки за таких умов клієнт не тільки пересвідчиться у фахові та досвідові адвоката, але й матиме реальну можливість розрахуватися за ефективну професійну правничу допомогу [7].

Разом із тим, актуальним є питання підтвердження сплати гонорару адвоката готівкою.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не наводить форму та вимоги до документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди) адвокату. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», Положення «Про форму та зміст розрахункових документів», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 21 січня 2016 року №13 та «Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні», затверджене Постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148, не визначають порядок здійснення розрахунків адвокатом зі своїм клієнтом за готівку, оскільки не поширюються на осіб, що здійснюють незалежну професійну діяльність. Законодавством України не встановлено відповідних вимог до розрахункового документа який повинен надати адвокат при сплаті клієнтом гонорару, а також не встановлено форму такого документа. Адвокат може видати клієнту на його вимогу складений в довільній формі документ (квитанція, довідка, тощо) який буде підтверджувати факт отримання коштів від клієнта [4].

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
3. Про затвердження роз'яснення щодо можливості надання адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) правової допомоги безоплатно (Pro bono): Рішення Ради адвокатів України від 23.04.2016 р. №118 URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-04-23-r-shennya-rau-118_5735ald5d7a7a.pdf
4. Практичне роз'яснення Комітету з питань митного та податкового права НААУ URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/oplata-gonoraru-gotivkouyuakumy-dokazamy-dovesty-yiyi-otrymannya/>
5. Етимологический онлайн-словарь русского языка Семёнова А.В. URL: <https://lexicography.online/etymology/semyonov/%D0%B3/%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%80>
6. Рішення Зарічного районного суду м.Суми від 21.08.2020 № 91110036 URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/91110036/>

7. Дроздов О. Гонорар успіху адвоката: світовий досвід і перспективи законодавчого врегулювання в Україні. ЛІГА ЗАКОН: веб-сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/171358_gonorar-uspkh-advokata-svtoviy-dosvd--perspektivi-zakonodavchogo-vregulyuvannya-v-ukran

Науковий керівник:** доктор юридичних наук, завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Хотинська-Нор Оксана Зіновіївна

Бабійчук Ю.Ю., Негра Д.О.

студентки 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА У СИСТЕМІ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»

Наприкінці 2019 – початку 2020 року весь світ опинився у принципово нових умовах існування, стикнувшись із глобальною проблемою пандемії коронавірусу COVID-19. Уряд усіма способами намагається уникнути його швидкого розповсюдження. Тому не так давно Україна повернулася до провадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) «Електронний суд». Безумовно, що запроваджені заходи суттєво вплинули й на діяльність адвокатів з надання професійної правничої допомоги.

Згідно з Законом України від 02.06.2016 року «Про судоустрій і статус суддів» провадження електронного суду забезпечує Державна судова адміністрація. Наразі Електронний суд є підсистемою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), роботу якої забезпечує Державне підприємство «Інформаційні судові системи». Для адвоката найбільш бажаними є два напрямки полегшення роботи: можливість подавати позовні заяви та інші заяви щодо справи через електронну систему без канцелярії та пошти, а також ознайомлюватися з матеріалами справи онлайн.

Електронний суд дозволяє подавати учасникам судового процесу до суду документи в електронному вигляді, а також надсилати таким учасникам процесуальні документи в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді відповідно до процесуального законодавства. До суду користувачі можуть надіслати в електронному вигляді будь-які документи і матеріали, передбачені процесуальним законодавством [1].

Крім того, для реєстрації на порталі «Електронний суд» усім необхідно обов'язково мати електронний цифровий підпис (далі – ЕЦП). Для контролю ЕЦП та ідентифікації особи, яка його накладала, існує он-лайн сервіс перевірки кваліфікованого електронного підпису чи печатки для електронних документів. Адвокати мають в обов'язковому порядку реєструвати офіційні електронні адреси в ЄСІТС. Таким чином, всього лиш відкривши електронну скриньку, учасник судового процесу зможе ознайомитись з рішенням суду. На мою думку, це значна перевага у роботі адвоката.

Серед іншого, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» [2], який наголошує, що під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Якщо ж адвокат бере участь у судовому засіданні за допомогою власної техніки, відповідальність за налагоджений зв'язок несе саме він.

Головна перевага відеоконференції полягає у тому, що адвокат має право бути присутнім на судовому засіданні поза межами суду, при цьому не загрожуючи ні своєму здоров'ю, ні здоров'ю інших учасників судового процесу. Додатковою перевагою є економія часу, який витрачається на те, щоб відвідати суд та дочекатися засідання.

Крім того, у системі ЄСІТС передбачено функціонування електронного архіву. Електронний архів дасть можливість зберігати копії матеріалів судових справ у спеціальних електронних реєстрах, а отже, у разі надходження відповідного запиту, електронну справу можна буде відшукати за лічені хвилини, що є ще однією вагомою перевагою у роботі адвоката.

Зрештою, завжди мають місце технічні проблеми системи «Електронний суд», що спонукають адвокатів подавати заяви та переглядати матеріали судових справ саме у приміщенні суду. Крім того, наразі не всі суди мають можливість проводити судові засідання шляхом відеоконференції.

Отже, впровадження урядом Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний суд» є своєчасним, виправданим і таким, що мінімізує ризики інфікування вірусом COVID-19. На мою думку, у майбутньому адвокати все ж зможуть відчувати усі переваги електронних сервісів, які сподіваємося будуть діяти і після завершення карантину.

Список використаної літератури:

1. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України URL: <https://www.kmu.gov.ua/service/elektronnij-sud>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019): Закон України від 18 червня 2020 року № 540-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 18. – ст.123 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Байдак В.А., Шевченко А.В.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТАМИ ПОВНОВАЖЕНЬ В СУДАХ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

З кінця 2019 року й по сьогоднішній час світом розповсюджується новий вірус, який називається SARS-CoV-2 Covid-19, що переріс у пандемію. ВООЗ підтвердила, що така ситуація у світі є надзвичайною у галузі міжнародної охорони здоров'я. В усіх країнах масово ввели карантин та заходи обмеження.

Статистичні дані свідчать, що в усьому світі від початку поширення інфекції заразилися більш ніж 40 млн людей, в Україні – 294 тис. людей [3]. Вірус набирає грандіозних масштабів і спричиняє багато змін в житті кожної країни і Україна не є виключенням.

Органи влади функціонують в карантинному режимі – усі вони були змушені пристосуватися до нових умов заради реалізації громадянами своїх прав. У зв'язку з вищенаведеним були запроваджені обмеження, які були прийняті Кабінетом міністрів України в Постанові від 11.03.2020 р. №211.

На нашу думку, є актуальним визначити чи порушується в такому випадку доступ до правосуддя громадян та право на захист, що закріплено в Основному Законі України; чи не впливають на правовий статус адвоката та функціонування судової системи заходи обмеження.

На період дії карантину до процесуальних кодексів було внесено низку змін. Крім того, Рада суддів України своїм рішенням від 17 березня 2020 року № 19 рекомендує судам:

– роз'яснити громадянам можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із карантинними заходами та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції;

- припинити проведення особистого прийому громадян керівництвом суду;
- обмежити допуск в судові засідання осіб, які не є учасниками судових засідань;
 - ознайомлення учасників судового процесу з матеріалами судової справи, за можливості здійснювати в дистанційному режимі;
 - зменшити кількість судових засідань, що призначаються для розгляду протягом робочого дня;
 - всі необхідні процесуальні документи надавати суду в електронному вигляді через систему «Електронний суд», поштою, факсом або дистанційні засоби зв'язку;
 - рекомендувати учасникам судових засідань подавати до суду заяви про розгляд справ у їхній відсутності за наявними в справі матеріалами [5].

Проте, такі заходи створюють проблеми при їх реалізації. По-перше, це участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції [4]. Тобто, учасники справи мають самостійно забезпечити собі умови для такої участі. Часто виникають проблеми з технічними засобами зв'язку, а також з під'єднанням до мережі Інтернет.

По-друге, зазнали змін процесуальні строки. Всі строки продовжуються на час дії такого карантину [4]. Відповідно до цього можуть виникнути проблеми із затягуванням справ та навантаженістю роботи судів.

По-третє, це обмеження кола осіб, які можуть відвідати відкрите судове засідання, якщо участь в судовому засіданні становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи [4]. Проте таке нововведення порушує конституційну норму про гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.

Виходячи з вищенаведених проблем функціонування судової системи, справедливо буде зазначити зміни, яких зазнав правовий статус адвоката в умовах карантину.

По-перше, під час проведення судового засідання у режимі відеоконференції порушується ряд процесуальних прав, а саме: подавати письмові клопотання; розуміти позиції інших учасників процесу, у тому числі і суду; надавати докази; просити про технічну перерву для узгодження позиції із клієнтом, який знаходиться під вартою. Забезпечення цих прав покладено на суд згідно ч.3 ст.336 КПК України. Проте, якість звуку, зображення та зв'язку не завжди є високою [2].

По-друге, порушується право захисника на доступ та умови для конфіденційного побачення згідно ч.5 ст.46 КПК. Оскільки програмне забезпечення платформ для відеозв'язку не може забезпечити стовідсоткового гарантування таємності інформації між адвокатом і клієнтом.

По-третє, наявна дискримінація у забезпеченні засобами індивідуального захисту. В той час, як працівники суду та прокуратуру забезпечені державою такими засобами, адвокати вимушені придбавати їх за свої кошти.

По-четверте, адвокати мають бути належним чином повідомлені судом про місце та час проведення відеоконференції. Бо часто через транспортні обмеження адвокат може не мати можливості бути присутнім на судовому засіданні.

По-п'яте, спостерігається порушення право на подання доказів та ознайомлення з доказами, які подаються та розглядаються всіма учасниками у судовому засіданні. Тобто, адвокат не може впевнитися у достовірності та реальності деяких доказів, котрі не можливо відтворити засобами електронного зв'язку.

По-шосте, пандемія в усьому світі та в Україні торкнулася економічної сторони адвокатської діяльності. В Європі попит на юридичні послуги в певних галузях права знизився, тоді як попит на послуги в інших галузях права зріс, що вимагає від адвокатів, які мають спеціальні знання, змінити напрям спеціалізації [1]. Наприклад, в Україні набирає популярності медичне право.

Різка зміна способу життя і вимушена ізоляція від зовнішнього світу стає серйозним ударом для адвокатів, чия діяльність нерозривно пов'язана з постійним спілкуванням з клієнтами, виступами в суді. Адвокатські корпорації різних країн стурбовані збереженням душевної рівноваги своїх адвокатів, а, отже, перед державою постало дві головні задачі – збереження здоров'я громадян, а також гарантування їм належного судового захисту.

Список використаної літератури:

1. The Pandemic Gives Young Lawyers a Chance to Reconsider Their Career Path. URL: <https://www.law.com/americanlawyer /2020/08/26/the-pandemic-give-s-younglawyers-a-chance-to-reconsider-their-career-path/?slreturn=20200918050927>

2. Боряк А. адвокат та засновник компанії «Боряк і партнери» // Захист професійних прав адвоката у період карантину. URL: <https://www.facebook.com/1711838905562530/posts/3092333307513076/?d=n>

3. Коронавірус: статистика по країнам. URL: <https://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/geography/>

4. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>

5. Рішення Ради суддів України від 17 березня 2020 року № 19. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/risenna-rsu-no19-vid-170320-sodo-3139072992.pdf>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Боровиков В.О.

студент 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА

Сьогодні ми можемо стверджувати, що інститут адвокатури зазнав суттєвого розквіту за період незалежності України. Адвокатура отримала незалежність від державних інститутів, власне самоврядування, гарантії діяльності і правовий захист життя адвокатів, їх майна у зв'язку із здійсненням професійної діяльності. Але чи відповідає внутрішня організація цього інституту потребам сучасності?

Посилаючись на Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон), мені б хотілося зазначити перший і, на мій погляд, найголовніший момент у формуванні нових представників адвокатури – стажування. Відповідно до Закону, а саме частини 4 статті 10, ми можемо стверджувати про оплачуваність стажування стажистами, а переходячи до частин 7 і 9, про додаткове стажування і вже помісячну оплачуваність [1].

На мою особисту думку, якщо ми говоримо про підготовку майбутніх адвокатів, то слід звертати увагу на те, що молоді спеціалісти не завжди платоспроможні, а сумісництво стажування із основною роботою може негативно впливати на підготовку і професійність в цілому. Задля підготовки кваліфікованих кадрів у цій сфері слід надавати, як мінімум, безкоштовне стажування. Звичайно, не усіляке стажування має бути безкоштовним, оскільки на нього витрачає час сам керівник стажування, а обробкою даних, направленням та винесенням рішення займається рада адвокатів, тобто це трата певних фінансів і часу на практичну підготовку особи.

Рішення цієї ситуації я вбачаю у фінансуванні адвокатським самоврядуванням такого стажу, виплачуючи керівнику визначену суму, але при цьому зобов'язавши стажиста після отримання свідоцтва (у разі його отримання) виплатити відповідним органам компенсацію витрат із своїх майбутніх доходів, відповідно до суми витраченої на стажування особи. У разі, якщо особа за рішенням ради адвокатів повинна пройти додаткове стажування, то додати до суми помісячної плати, визначеної Законом, ту різницю, що складає витрати на особу за безоплатний період стажування, задля компенсації витрат самоврядуванню.

Я вважаю, що така схема стажування і його фінансування вплине на кількість здібних співробітників, що не можуть дозволити собі платне стажування, але могли б стати цінним набуттям для сфери адвокатури. Така інвестиція в стажування майбутніх адвокатів безсумнівно окупить себе через декілька років якістю кваліфікації нових спеціалістів.

Крім того, слід виключити слова «або грубого одноразового» з пункту 3 частини 2 статті 31 Закону [2], оскільки як грубе одноразове порушення можна розглянути й критику (навіть якщо її не було) інших адвокатів, чим часто користуються недобросовісні адвокати подаючи позови з приводу грубого порушення адвокатської етики. Оскільки етика є категорією більш оціночною, то саме суб'єктивність її відкриває дорогу для перешкоджання добросовісному здійсненню адвокатської діяльності. У XXI сторіччі відносність суджень має бути мінімізована заради запобігання зловживання правами як у наведених вище прикладах. Саме така, часто суб'єктивна, сфера потребує більшого регулювання і тим самим виключить можливість безпідставного перешкоджання адвокатській діяльності.

Такий акцент на реформуванні правового регулювання адвокатської етики зумовлений тією думкою, що без встановлення чіткого тлумачення етичних норм, без допуску суб'єктивності та двоякості їх сприйняття, неможливо встановити чітку і добросовісну конкуренцію в сфері здійснення адвокатської діяльності через погіршеність людської чесності.

Ми не можемо передбачити норми, що дозволяли б отримувати свідоцтво про зайняття адвокатською діяльністю виключно добросовісним і чесним особам, але ми можемо передбачити чітке регулювання оціночних категорій задля сприяння захисту цього самого добросовісного контингенту, тим самим фільтруючи ринок праці на користь якості послуг, що сприятиме підвищенню рівня лояльності населення та загального іміджу адвокатури. Не можна розцінювати, наприклад, статтю 12 Правил адвокатської етики (повага до професії), як інструмент підвищення поваги до адвокатури, оскільки вона здобувається виключно із дійовими змінами публічного статусу адвокатури і закріплення подібних правил не є достатнім.

Крім того, великою проблемою для адвокатури є ототожнення адвокатів із своїми клієнтами, що досить часто тягне за собою правопорушення по відношенню до самих адвокатів. Це питання є найглибшим за своєю проблематикою, на мій погляд, оскільки рішенням проблеми не може слугувати лише посилення відповідальності за правопорушення по відношенню до адвокатів у зв'язку із здійсненням ними професійної діяльності, тут ми маємо справу із свідомістю нашого населення і це питання всеукраїнського масштабу, що може бути вирішене лише комплексною політикою у довгостроковій перспективі і буде пов'язане із підняттям рівня правосвідомості населення, задля чіткої диференціації адвоката і його клієнта у свідомості населення.

Навідміну від моєї думки, Зборовський В.В. вбачав основну проблематику саме у більш прагматичних нормах, що регулюють діяльність адвоката і звертав увагу саме на процесуальні права і конфлікти із державними органами [3].

Підсумовуючи мною викладене, маю підкреслити, що відсутність раціональності рішень та чіткого внутрішнього регулювання унеможливує подальший розвиток і всебічне вдосконалення правового інституту. Першочергово ми повинні звернути увагу саме на внутрішню конкуренцію, її регулювання та процес оновлення ринку праці новими адвокатами з високим рівнем кваліфікації і сумлінним виконанням обов'язків. Тільки збудувавши такий внутрішній устрій ми зможемо говорити про підвищення рівня лояльності населення, ліквідацію ототожнення адвоката з клієнтом і прозору конкуренцію без зловживання правами.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 29.10.2020).
2. Правила адвокатської етики затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (дата звернення: 29.10.2020).
3. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Борцов П.І.

*студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Як відомо, розбудова незалежної та демократичної держави без створення в ній гарантій для захисту законних прав, свобод та інтересів людини є неможливою без забезпечення механізму функціонування такого специфічного інституту як адвокатура. Тож, саме наявність в державі осіб, що здатні кваліфіковано надати правничу допомогу, є запорукою демократичного розвитку суспільства в цілому.

Задумка щодо реформування адвокатури в Україні визрівала понад два десятиріччя незалежності держави. За цей період було прийнято чимало законів та інших нормативно-правових актів. Важливим кроком було ухвалення Верховною Радою України 5 липня 2012 року Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон). Саме цей Закон отримав ряд новел, на які вже давно чекала істинно-професійна та прогресивна адвокатська спільнота.

Зі статті 2 Закону випливає, що: 1) адвокатура – недержавний самоврядний інститут, який самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності; 2) завдання адвокатури – надання фізичним і юридичним особам усіх видів правової допомоги на професійній основі [1]. Хоча адвокатура і виконує особливу функцію державної значущості – захист законних прав та інтересів, але вона не є державною структурою, а являє собою недержавний самоврядний інститут, який є незалежним від органів влади.

В Конституції України правовий статус адвокатури не визначено, але з окреслених у ній завдань адвокатури можливо зробити висновок, що остання є одним з інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення котрих функціонування цієї системи неможливе. При цьому адвокатура не належить до жодної з гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції, і певною мірою має відігравати роль «дружнього посередника» між державою та/або іншими суб'єктами права в громадянському суспільстві [2].

Завдання адвокатури зазначені, по-перше, у Конституції України, відповідно до якої вона діє для надання професійної правничої допомоги [3]. Можна зробити висновок, що саме це положення Конституції стає законодавчим підґрунтям для діяльності адвокатури та розкриває її повноваження, завдання та роль в цілому. Діяльність адвокатів у забезпеченні прав та свобод людини є одним із найважливіших елементів для розбудови верховенства права і саме стан інституту адвокатури засвідчує про рівень демократії в будь-якій країні.

Варто зазначити, що проблеми вітчизняної адвокатури були визнані ще у 1999 році Президентським Указом «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури», але, на жаль, положення, що були в ньому залишилися в значній мірі лише декларативними і проблеми адвокатури не зникли і навіть не зменшилися.

Адвокатам має бути надано певне коло прав та гарантій і вони мають бути вільними у виконанні своїх професійних прав без тиску та втручання у їхню діяльність. На превеликий жаль, сучасне суспільство не готове до відстоювання паритетності адвокатури. Більш того, серед парламентарів дуже мала частина справжніх кваліфікованих адвокатів та юристів, тому вони й не можуть досягнути такої паритетності.

Законом також звужені форми здійснення адвокатської діяльності до індивідуальної, адвокатського бюро та об'єднання, а серед переліку видів

адвокатської діяльності не зазначено: медіацію та різні види фідучіарної діяльності [4].

До того ж, сьогодні ми можемо спостерігати масове порушення професійних прав адвокатів правоохоронними органами, їх переслідування в разі принциповості щодо відстоювання прав громадян і взагалі фактичне заперечення адвокатури як професійного правозахисного інституту.

Тож, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» точно на цей момент далекий від ідеалу. Тоді ми можемо задати собі питання: якщо адвокат не захищений, то що ж буде з тими, кого він захищає?

В будь-якому незалежному та демократичному суспільстві, яке ґрунтується на верховенстві права, адвокати відіграють надзвичайно важливу, ключову роль. На жаль, сьогодні ми можемо спостерігати обернено-пропорційну залежність [5].

Таким чином недовершеність і недосконалість сучасного законодавства України, яке повністю не відповідає стандартам міжнародного права в сфері адвокатури, і є однією з найголовніших проблем сучасної України.

Можна зробити висновок, що в демократичному світі, ставлення держави до адвокатури, незалежність і професійна спроможність адвокатури показує рівень поваги до верховенства права та прав людини в цілому. І саме держави з досить сучасним рівнем розвитку зміцнюють адвокатуру та підносять її незалежність і професійний рівень та сприяють підвищенню її ролі в демократичному суспільстві. Але, наразі, адвокатура нашої держави пронизана проблемами та недосконалістю нормативно-правової бази. І саме це, на нашу думку, заважає ефективній діяльності адвокатури та є невідкладним для її вирішення.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України» від 5 липня 2012 року № 5076-17 / Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27-ст.2.
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2013. № 7. 256 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року – документ 254к/96-вр / Відомості Верховної Ради України.1996. № 30. Ст. 141.
4. Рябенко П. Новий закон і старі проблеми адвокатури / Газета по-українськи. 2012 р.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Боянова А.М.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Адвокатська таємниця формується як морально-етична і правова категорія. Вона за якісними ознаками є професійною таємницею, зміст та поняття якої визначено в Законі України „Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. Основним змістом поняття „адвокатська таємниця” є відомості, одержані адвокатом при здійсненні ним своїх професійних обов’язків, а саме, питання, з яких громадянин або юридична особа звертались до адвоката, суть консультацій, порад, роз’яснень тощо [1].

Адвокат за законом зобов’язаний зберігати таємницю, що є головною запорукою довіри клієнта. Саме ця довіра дає можливість отримувати від клієнта інформацію для подальшого захисту його прав та інтересів. Як наслідок, коло знову замикається: нові повідомлені факти поповнюють «поле» адвокатської таємниці. Такий механізм взаємодії є необхідною умовою для захисту клієнта та якісного виконання покладених на адвоката функцій.

Звернувшись до ч.5 ст.8 Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», якою встановлено, що, окрім інших, адвокати, адвокатські бюро та об’єднання, особи, які надають юридичні послуги, можуть не повідомляти спеціально уповноваженому органу про свої підозри у разі, коли відповідна інформація стала їм відома за обставин, що є предметом їх професійної таємниці, або вони мають привілей на збереження службової таємниці, а також у випадках, коли вони виконують свої обов’язки щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів.

Таким чином, можна стверджувати, що дія вищезазначеного Закону може розповсюджуватися на адвокатів тільки тоді, коли інформація стала відома не у зв’язку з виконанням ними своїх професійних обов’язків, а нібито випадково, тобто не під час надання адвокатських послуг.

Гарантією збереження адвокатської таємниці є той факт, що при прийомі на роботу у будь-яке адвокатське бюро, об’єднання вноситься попередження про недопустимість розголошення усієї інформації, що становить адвокатську таємницю (усі особи проходять спеціальний інструктаж з цього приводу). Крім того, передбачена заборона викликати адвоката в слідчі органи та допитувати як свідка про інформацію, яка йому стала відома через те, що до нього звернулися за допомогою.

Звісно, на перший погляд, положення законодавства достатньо чітко регламентують питання збереження адвокатської таємниці, однак у цій області є все ж достатня кількість проблем.

Наприклад, що потрібно робити, коли клієнт повідомив своєму адвокату про заподіяний ним тяжкий злочин, загрозу для життя, здоров'я, безпеки людини або декількох людей? В подібних випадках збереження адвокатської таємниці буде суперечити вимогам моралі, що склалися в суспільстві.

З цього виходить, що якщо клієнт скоїв злочин, то адвокат повинен зберігати мовчання, бо він є його захисником, його обов'язком є захист свого клієнта, тобто саме від адвоката буде залежати його подальша доля. А з іншого боку, такий вчинок адвоката буде злочином проти суспільства, адже він повинен буде приховувати суспільно-небезпечне діяння.

Через те задовільним буде встановити певні рамки та узагальнити всі ситуації, в яких не слід дотримуватися принципу адвокатської таємниці.

Проблеми збереження інформації виникають й при використанні відомості за дорученням довіреної особи. Адвокат може розкрити інформацію партнерам по справі, робітникам фірми, секретарям, референтам та іншим. З цього виходить, що кожен адвокат при переказі відомостей повинен ознайомити всіх співробітників із необхідністю дотримання професійних принципів. На цьому етапі може виникнути серйозна проблема збереження адвокатської таємниці, оскільки інформація може стати відома стажеру, помічнику адвоката чи студенту, який проходить практику. Законодавство повністю гарантує захист адвокатської таємниці тільки адвокатам, так як їх заборонено допитувати та отримати від них конфіденційну інформацію, в той час, коли допитувати співробітників адвокатських установ прямо не заборонено.

У подібних випадках гарантії таємниці стають слабшими, так як є імовірність того, що ці особи не зможуть належним чином виконати обов'язок зберігання таємниці, бо в силу недостатньої практики не володіють принципами та тонкощами адвокатської діяльності та не усвідомлюють всієї значимості ведення справ.

Адвокат не несе відповідальності за відмову будь-яким особам, органам, установам у розкритті адвокатської таємниці, а також не несе відповідальності за відкриття доступу до неї при наявності дозволу свого клієнта або особи, що звернулася за професійною правничою допомогою, на розкриття адвокатської таємниці. У такому разі адвокат може, але не зобов'язаний, розголошувати таємницю [2].

Звільнення адвоката від адвокатської таємниці допускається виключно у випадку пред'явлення клієнтом вимог до адвоката [3] та у разі подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці (що передбачено частиною 6 статті 22 Закону). Однак адвокат не звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці у випадку, коли відносно нього подається скарга до дисциплінарної палати іншою особою, ніж клієнт [4].

Дані обставини є серйозними прогалинами законодавства, оскільки практика залучення помічників та стажерів є всюди. Праця сучасного адвоката без цього фактично неможлива, адже витрати на ведення справ лише з колегою рівним за статусом часто занадто високі та, крім того, у такому випадку адвокат втрачає можливість прямо продовжувати навчальну діяльність, яка є внеском всіх юристів у процес покращення суспільства.

Підводячи підсумки, варто відзначити, що наявність настільки серйозних прогалин у врегулюванні інституту адвокатської таємниці може викликати недовіру до професії адвоката у цілому. З цього випливає, що необхідно врегулювати дані питання на законодавчому рівні: гарантувати зберігання адвокатської таємниці шляхом розширення переліка осіб, яких недопустимо викликати на допит в якості свідків, а також регламентувати порядок проходження практики студентами в адвокатських установах заради ефективного проходження практики та зберігання адвокатської таємниці.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 № № 5076-VI // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Рішення від 25.07.2020 № VII-010/2020 щодо узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури відносно адвокатської таємниці. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS34133.html.
3. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
4. Маслов В.Г. Адвокатська таємниця в процедурі дисциплінарного провадження. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 44-45.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат *Джабурія Олена Олександрівна*

Булацевська Я.В.

*студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Дотримання професійної юридичної таємниці, конфіденційність стосунків юриста та клієнта являє собою основоположну традицію у світовій юридичній практиці. Питання забезпечення дотримання адвокатської таємниці є одним з найважливіших та дискусійних проблем практиків сучасності. Важливість збереження адвокатом таємниці виявляється в тому, що її збереження схиляє клієнта дати більш повну інформацію про обставини справи, адже, як відомо, без цього надати професійну консультацію з позитивними наслідками просто неможливо. Крім того, вона виявляється в тому, що західна юридична традиція вважає правовий захист конфіденційності відносин адвокат-клієнт обов'язковим елементом, який забезпечує рівності сторін у змагальності судових процесів.

Українське законодавство та Правила адвокатської етики визначають, що адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю, предмет і зміст якої складає особиста інформація про клієнта, і також обставини, що змусили клієнта звернутися до адвоката та зміст консультацій, порад, роз'яснень, складених документів та інших відомостей, одержаних адвокатом під час здійснення професійних обов'язків.

Згідно з ч.3 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» збереження адвокатської таємниці являє собою професійний обов'язок адвоката [1].

Адвокатська таємниця – будь-яка інформація, що стала відома адвокату, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського об'єднання, роз'яснень адвоката, зміст порад, консультацій, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час виконання адвокатської діяльності [1]. Як ми бачимо, досить розширеним є коло суб'єктів, на яких поширюється обов'язок зберігати адвокатську таємницю.

Важливо, щоб цей обов'язок був закріплений не лише в Законі, а й був передбачений в КПК України. Таким чином, захисник без згоди підозрюваного не має права викривати відомості, які стали йому відомі через участь у кримінальному провадженні та становлять охоронювану законом таємницю [2]. Тобто розголошення адвокатської таємниці включає порушення норм даного закону і також порушення процесуального закону.

Забороняється здійснення огляду, витребування або вилучення документів, які пов'язані із реалізацією адвокатської діяльності. Задля

гарантування дотримання вимог Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення вказаних процесуальних дій представнику Ради адвокатів регіону надається право надавати свої зауваження, ставити питання, давати оцінку та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються у протоколі.

У разі висування клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані застосувати заходи для унеможливлення доступу незнайомих осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

Проаналізувавши Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», правило конфіденційності можна визначити таким чином: адвокат повинен зберігати всю інформацію, яка стала йому відома із перших моментів спілкування із клієнтом, інформацію, що стосується фактів і обставин, повідомлених клієнтом або таких, що стали відомі адвокату у зв'язку із виконанням доручення, а також сам факт звернення до нього клієнта, і не повинен розголошувати таку інформацію без згоди клієнта, а також, якщо це буде потрібно на підставі закону.

На думку деяких науковців, відомості, що становлять адвокатську таємницю, можуть бути розголошені і без згоди на це клієнта. А. Писаренко зазначає, що розголошення адвокатської таємниці «дозволяється, якщо це необхідно для належного виконання адвокатом свого завдання», але таке твердження заперечує І.В. Головань. Я також вважаю таку думку неправомірною, адже саме клієнт повинен вирішувати коли і який обсяг інформації він бажає розголосити.

Крім того, слід зазначити, що збереження адвокатської таємниці має двозначний характер. Цікавою є ситуація, коли під час надання консультацій, розмов із клієнтом адвокатуві може стати відома інформація про інше кримінальне правопорушення – злочин що готується. Проблема полягає в тому як діяти адвокату в даному випадку. З одного боку така інформація є адвокатською таємницею, а з іншого – вона загрожує законним правам та інтересам громадян. З цього питання вчені висловлюють різні думки. Так, І.Л. Петрухів вважає, що розголошення адвокатської таємниці допустиме, якщо це відверне небезпечний злочин. Більш точною є думка М. Ю. Барщевського, який підкреслює, що адвокатська таємниця виникла в інтересах суспільства і межі її охорони повинні співвідноситись з інтересами суспільства. Захисник повинен оцінити можливість небезпеки вчинення злочину і сам факт його вчинення [3].

Проте розголошення адвокатом інформації, що надійшла від клієнта, навіть, якщо дана інформація містить відомості про злочин, може призвести до втрати таким адвокатом авторитету та попиту на надання ним послуг. Тут в силу вступає людський фактор і особисті пріоритети адвоката. І перед ним постає вибір вберегти певних членів суспільства чи державу від злочину або ж зберегти ділову репутацію.

Сьогодні питання забезпечення адвокатської таємниці недостатньо є вкрай складним, що пов'язано насамперед з невиконанням чи неналежним виконанням прямих вказівок закону як з боку силових відомств щодо адвоката (захисника), так і навпаки, щодо розголошення таємниці та інших неправомірних дій з боку адвоката і інших прирівняних до нього за статусом суб'єктів.

Отже, можна впевнено заявляти, що адвокатська таємниця є невід'ємним атрибутом діяльності адвоката, слугує запорукою збереження конфіденційності та є важливим інструментом для встановлення істини у справі, адже збереження адвокатом професійної таємниці підкреслює його високу кваліфікацію та дає змогу клієнтам довіряти йому в повній мірі. Головною проблемою збереження адвокатської таємниці є те, що законодавець закріпив факт збереження адвокатської таємниці, але не встановив її межі. Можна запропонувати встановити відповідальність в залежності від тяжкості злочину, про який стало відомо захиснику під час спілкування з клієнтом. А саме, зобов'язати адвокатів повідомляти про тяжкі та особливо тяжкі злочини, що готуються.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // ВВР . 2013. № 9-10, № 11-12, № 13.
3. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика / М.Ю. Барщевский. 2-е изд. М. : Профобразование, 2012. С. 105.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Владишевська Вікторія Вікторівна***

Бурковська А.Л.

*студентка 6-го курсу Інституту права Київського університету
імені Тараса Шевченка*

СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Важко не погодитись з тим твердженням, що незважаючи на досвідченість та високу кваліфікацію, адвокат реалізуючи свої професійні права та виконуючи професійні обов'язки, може припуститися помилок, які здатні заподіяти майнової або моральної шкоди інтересам, як клієнта, так і третім особам.

Прикладами найпоширеніших професійних помилок адвокатів можуть бути наступні ситуації: невиконання або неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків; розголошення адвокатом відомостей, що складають предмет адвокатської таємниці; втрата, знищення або пошкодження адвокатом документів, пов'язаних з його професійною діяльністю; подання адвокатом апеляційних/касаційних скарг з порушенням встановлених для цього процесуальних строків тощо [8, с. 65].

Наслідком такої недобросовісної, непрофесійної поведінки адвоката може бути настання цивільно-правової відповідальності адвоката та як результат – відшкодування майнової або моральної шкоди довірителю. Один із способів підвищення ефективності регулювання будь-якої професійної діяльності є створення системи відносин, що дозволяють мінімізувати можливі, несприятливі наслідки, які виникли в процесі її реалізації. Таким механізмом, що допомагав би адвокатам оптимізувати діяльність на відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок професійної діяльності є страхування професійної відповідальності адвоката.

Варто відзначити, що професійне страхування адвоката є одним із міжнародних стандартів, який передбачений, зокрема, Кодекс поведінки європейських адвокатів, згідно положень якого адвокати повинні бути застраховані від цивільно-правової відповідальності, яка може виникнути у зв'язку з їхньою адвокатською практикою, до такої міри, що є розумною, беручи до уваги характер і масштаби ризиків, які існують в їхній професійній діяльності [9].

Сьогодні страхування професійної відповідальності адвокатів є обов'язковим для більшості європейських країн: Австрії, Бельгії, Великобританії, Данії, Естонії, Ісландії, Ірландії, Італії, Кіпру, Литви, Ліхтенштейну, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чеської Республіки, Швеції [5] та є добровільним у більшості штатів США, Греції, Латвії та Іспанії.

Для прикладу, страхуванню професійної відповідальності адвокатів Франції відведено окремі глави у Законах «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та «Про реформування судових та юридичних професій». Так, згідно положень останнього закону цивільно-правова відповідальність кожного адвоката за допущені ним помилки або недбале виконання професійних обов'язків повинна бути застрахована договором про страхування, укладеному від імені колегії адвокатів або від імені групи, що складається з одного або декількох адвокатів, або одночасно договорами обох типів. [4] Крім того, законом Франції «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що цивільно-правова відповідальність адвоката за майнову шкоду, заподіяну при виконанні професійних обов'язків, повинна бути застрахована договором зі страховою компанією, врегульованою Страхувим кодексом. Цей же акт передбачає можливість страхування ризику втрати адвокатом цінностей, майна та документів, що належать довірителю і перебувають у адвоката у зв'язку з виконанням професійних обов'язків. Законом закріплений мінімальний розмір страхової суми, що становить 1 500 000 євро на рік у розрахунку на одного адвоката [3].

В Угорщині ж однією з умов включення адвоката до реєстру адвокатів Угорщини та членів Палати адвокатів Угорщини є наявність дійсного полісу страхування професійної діяльності. У випадках закінчення терміну дії полісу страхування професійної діяльності адвоката та невчасного його продовження, Палата адвокатів має право анулювати адвокату його Свідоцтво на право заняття адвокатською діяльністю та виключити з реєстру адвокатів [3, 304].

Незважаючи на важливість такого інституту як страхування професійної відповідальності адвоката, в Україні такий інститут досі не закріплений на законодавчому рівні та лише починає розвиватися.

Перші спроби закріплення такого інституту на законодавчому рівні були ще в 2015 році. Так, Указом Президента України від 20.05.2015 р. №276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» було запропоновано введення страхування професійної відповідальності адвокатів, однак не було зазначено, що саме підлягає страхуванню, без зазначення виду страхування, в якому воно повинно здійснюватися.

Пізніше у Верховній Раді України було зареєстровано Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката)» №2298а від 06.07.2015 р., яким запропоновано впровадити інститут обов'язкового страхування майнової відповідальності адвокатів шляхом внесення відповідних змін та доповнень до Закону України «Про страхування», а також Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Не зважаючи на такі спроби, сьогодні страхування професійної відповідальності адвокатів й досі регулюється лише загальними нормами Цивільного кодексу України та Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96- ВР.

Законом закріплено форми страхування: добровільне та обов'язкове. Серед видів обов'язкового страхування, закріплених у статті 7 Закону, відсутній такий вид, як страхування професійної відповідальності адвокатів, хоча п. 27 ч. 1 цієї ж статті передбачає обов'язкове страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Натомість до сьогодні найвищим органом виконавчої влади досі не встановлені ані даний перелік, ані умови обов'язкового професійного страхування.

З огляду на це сьогодні страхування професійної відповідальності адвокатів здійснюється виключно на добровільній основі за загальними правилами. Отже, адвокати на власний розсуд визначають потребу (а частіше – не знаходять такої потреби) в страхуванні своєї професійної відповідальності.

Зазначена ситуація призводить до того, що страхові договори професійної відповідальності адвокатів укладаються в Україні на підставі загальних правил страхування, розроблених власне страховими компаніями без урахування особливостей адвокатської діяльності. Оскільки відповідальність адвокатів є значною, виникає загальна проблема страхування адвокатського ризику [8, с. 67].

Не зважаючи на приписи Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо здійснення адвокатської діяльності на підставі договору про надання правової допомоги, коло обов'язків адвоката дуже часто виходить за межі обов'язків, прописаних у тексті самого договору. Залежно від виду юридичної допомоги, значна частина обов'язків адвоката може міститися в законах та інших правових актах (наприклад, у законі або в процесуальному законодавстві). Відтак виникає проблема визначення переліку зобов'язань адвоката, за невиконання або неналежне виконання яких він може понести цивільно-правову відповідальність.

Більше того, ані в профільному законі, ані в нормах ЦК України щодо договору доручення відсутні вимоги щодо такої важливої умови договору, як розмір і характер відповідальності адвоката, який прийняв виконання доручення. У зв'язку з чим можуть виникати певні складнощі щодо встановлення розміру заподіяної адвокатом шкоди внаслідок здійснення професійної діяльності. Розмір заподіяної адвокатом шкоди можна визначити одним з двох способів: за згодою сторін або в судовому порядку.

При визначенні умов цивільно-правової відповідальності за порушення договору про надання правової допомоги адвокатом мають враховуватись такі обставини: некваліфікованість дій або бездіяльність адвоката, збитки,

причинно-наслідковий зв'язок між порушенням зобов'язання і збитками, вина. При застосуванні відповідальності до адвоката необхідно враховувати і дії самого клієнта [8, с. 67].

Причинами того, що інституту страхування професійної відповідальності адвокатів й досі не впроваджено в Україні на державному рівні, є відсутність економічних стимулів, у тому числі податкових, для участі адвокатів у добровільному страхуванні, низький рівень довіри до інституту страхування як до інструменту врегулювання економічних конфліктів, відсутність єдиного підходу до визначення розмірів збитків тощо [7, с. 13].

Факторами, що стримують розвиток страхування професійної відповідальності, можна вважати неможливість точно оцінити кваліфікацію і професійну репутацію адвоката, відсутність у страховиків достатньої статистичної інформації про частоту висунення до адвокатів їх клієнтами вимог про майнову відповідальність [8, с. 68].

Хоча деякі страхові компанії вже сьогодні пропонують страхування відповідальності юристів, адвокати дуже рідко звертаються до страхування своєї професійної відповідальності. Незадоволений діями адвоката (а частіше – просто результатом у справі) довіритель, як правило, вимагає у адвоката повернення йому всієї чи частини суми вже сплаченого гонорару в позасудовому порядку. Якщо адвокат таку вимогу клієнта не виконує, у останнього є можливість ініціювати притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Зазначена процедура не принесе задоволення адвокату, але водночас і не вирішить майнових проблем клієнта: дисциплінарна відповідальність далеко не завжди може відновити порушені в ході виконання своїх обов'язків адвокатом права та інтереси клієнта. Врешті-решт, вітчизняні адвокати, що переважно практикують індивідуально, можуть просто не мати коштів у сумі, достатній для покриття збитків, що були заподіяні клієнту [8, с. 69].

Отже, страхування професійної відповідальності адвоката є важливим як для клієнтів, так і для адвокатів, адже захищає клієнтів від ризику отримання неякісних послуг, а адвокатів – від надмірних витрат у разі допущення ними професійних помилок. Крім того, даний вид страхування сприяє підвищенню довіри громадськості до адвокатської професії загалом.

Основними проблемами впровадження інституту страхування адвокатської діяльності в Україні є: 1) відсутність економічних стимулів до введення цього інституту; 2) низький рівень до страхування в Україні взагалі; 3) відсутність єдиного підходу до визначення розмірів збитків; 4) складність оцінки дій адвоката при розгляді спорів між адвокатами та клієнтами; 5) відсутність статистики щодо майнових претензій до адвокатів зі сторони клієнтів; 6) недостатня обґрунтованість введення інституту страхування адвокатської діяльності в Україні.

Таким, з метою подальшого розвитку відносин страхування професійної відповідальності адвоката, як інституту, який би захищав інтереси не лише адвоката, а й клієнта, необхідно внести відповідні зміни до чинного законодавства України. Так, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має містити положення щодо страхування цивільної відповідальності адвокатів та кореспондуватися із Законом України «Про страхування», в якому має міститися положення щодо страхування цивільної відповідальності як окремого виду обов'язкового страхування.

Доцільним також буде замінити сплату щорічних внесків адвокатів на обов'язок адвоката мати дійсний поліс страхування професійної діяльності. У разі ж порушення такого обов'язку надати Раді адвокатів України можливість зупиняти право на заняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Указ Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» від 20.05.2015 р. № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>

3. Закон Франції «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL: https://www.cnb.avocat.fr/sites/default/files/documents/textes_de_la_profession_en_russe_-_bd.pdf

4. Закон Франції «Про реформування судових та юридичних професій». URL: https://www.cnb.avocat.fr/sites/default/files/documents/textes_de_la_profession_en_russe_-_bd.pdf

5. Світличний О. Страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні. *Юридична газета*. 2017. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/strahuvannya-profesinyoi-vidpovidalnosti-advokativ-v-ukrayini.html>.

6. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Т. Б. Вільчик ; наук. конс. І. С. Марочкін; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 490 с.

7. Балашова Л. В. Гражданско-правовое регулирование договора страхования профессиональной ответственности в российском законодательстве: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право». М., 2011. 28 с.

8. Кармазіна К. Ю. Страхування адвокатської діяльності в Україні: бути чи не бути? *Правова держава*. 2018. №30. С. 65–73.

9. Кодекс поведінки європейських адвокатів. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf)

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович

Васютинська А.Г.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ

Адвокатура України – це добровільне професійне громадське об'єднання, що гарантує професійну допомогу у сфері правовідносин всім верствам населення України, особам без громадянства та іноземцям. Це незалежний орган, який має можливість самостійно вирішувати питання самоорганізації та організації діяльності [1].

Я вважаю, що сучасні перспективи розвитку адвокатури та адвокатської діяльності знаходяться під великою загрозою. Це пов'язано з тим, що органи державної влади усіма способами намагаються взяти під контроль весь процес діяльності адвокатів. Так, Н.М. Бакаянова пише: «Адвокати за всіх часів переслідувалися владою, відбивали її атаки та боролися з її свавіллям...»[3]. Незалежність професійної діяльності адвоката щодо надання захисту, представництва та надання іншої юридичної допомоги клієнту є важливим елементом кожної демократичній державі [2].

Загроза перспективам розвитку адвокатури виступає у спробах здійснювати контроль над процесами, які відбуваються в адвокатському самоврядуванні, та спробах впливати на діяльність адвокатів через незаконні обшуки, тиск через їх правову позицію. Тобто, відбувається певна політизація адвокатури з боку держави, що є неприйнятним для європейської країни, і має загрозу не лише для адвокатів, але й для кожного громадянина країни.

Проблеми розвитку адвокатської діяльності полягають в тому, що держава намагається вводити нові обмеження для майбутнього підпорядкування адвокатури, що може слугувати прямою загрозою для здійснення адвокатської діяльності. Звісно, цей орган повинен розвиватися як самостійний правовий інститут, завданням якого залишатиметься надання різносторонньої правової допомоги, але одночасно має існувати інститут надання безкоштовної правової допомоги для певних верств населення.

Слід зазначити, що сьогодні в Україні впроваджений такий інститут безоплатної правової допомоги, який намагається розмежувати адвокатуру на два напрямки – це та адвокатура, яка діє незалежно, і підпорядкований державно-бюрократичній організації – Координаційному центру з надання безоплатної правової допомоги [4].

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 17 Закону України “Про безоплатну правову допомогу” одним із його компетенцій є складання договорів з адвокатами, внесеними до Реєстру адвокатів України, які надають безкоштовну правову допомогу на тимчасовій основі. Міністерство юстиції України утворює регіональні, обласні і місцеві центри з надання безоплатної юридичної допомоги [2].

Важливо пам'ятати, що незалежність адвокатури України полягає у тому, що в процесі втілення гарантій та прав адвоката, передбачених законом “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” не повинен реалізовуватися тиск з боку державних органів влади. Найкращою міжнародною практикою та чинним законодавством України адвокатам надано великі можливості для захисту своїх професійних прав, але практика і теорія розходяться між собою, тому їм не завжди вдається захистити свої права та зобов'язувати державу дотримуватись зазначених принципів [1]. Саме тому адвокатська спільнота має дедалі більше об'єднуватися та допомагати одне одному, лише тоді можна буде стверджувати, що в Україні сформована сильна та незалежна адвокатура [2].

Отже, можна зробити висновок, що перед майбутнім адвокатури України поставлені складні виклики, але подолати їх можна зміцнюючи основні принципи, на яких будується модернізована адвокатура: законність, незалежність, повага до клієнта, компетентність, конфідесійність, захист гарантій адвокатської діяльності та соціальна відповідальність перед людьми.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Бакаянова Н.М. Права адвокатів як членів єдиної професійної організації. *Jurnal juridic national: teorie si practica*. 2015. № 6(16). Р. 53–57.
4. Вільчик Т.Б. Юридична природа адвокатури та проблеми організації її діяльності/ Судоустрій, адвокатура, прокуратура. 2011. 327 с.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат *Джабурія Олена Олександрівна*

Видойна М.І.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ

Законом № 1401-VIII від 02.06.2016 р. до Конституцію України були внесені зміни щодо порядку представництва у судових інстанціях. Так, було введено поняття «професійна правнича допомога», функцію судового представництва покладено виключно на адвокатуру та встановлено часові межі переходу до монополії, зокрема, представництво у Верховному Суді та в касаційних судах мало здійснюватися лише прокурорами або адвокатами, починаючи з 1 січня 2017 р., в апеляційних судах — з 1 січня 2018 р., а у судах першої інстанції — з 1 січня 2019 р.

Прихильники монополії, передусім матеріально зацікавлені особи — діючі адвокати, також переконують про нібито звичну європейську практику, деякі з них взагалі наголошують, що ніде у світі немає необмеженого права ходити до суду кому завгодно [1].

Проте, якщо уважно розглянути відповідні зміни, то можна спростувати чимало «негативних» та «позитивних» аргументів [2].

Аргументи за монополію:

1. Це взагалі не монополія, а специфічний допуск до професії. Усі юристи, котрі займаються юридичною практикою чи працюють за наймом, зможуть скористатись введеним спрощеним механізмом отримання адвокатського свідоцтва, і таке отримання не буде фінансово обтяжливим.

2. Монополія призведе до збільшення кількості професіоналів в адвокатській професії. Збільшення кількості адвокатів відбудеться через отримання статусу адвоката більшістю практикуючих юристів для можливості представляти клієнтів у судах. При цьому збільшення кількості адвокатів підвищить конкуренцію та професійні стандарти і дозволить громадянам вибрати собі захисника як мінімум не гіршого, ніж тепер.

3. Підвищення якості адвокатських послуг та морально-етичного рівня адвокатів. Це має відбутись через страх втратити право займатись адвокатською практикою у зв'язку з неналежною кваліфікацією чи порушенням адвокатської етики за рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Напевно, що так, але це сумнівна мотивація, котра може бути одночасно і елементом впливу на адвоката [3].

Водночас поряд з непереконливими доводами доцільності встановлення адвокатської монополії існує проблема співвідношення з низкою правових

інститутів. Враховуючи те, що правовідносини з представництва завжди передбачають дві сторони: представника та довірителя (клієнта), то розгляд наслідків вказаних законодавчих змін потрібно здійснювати крізь призму прав обох суб'єктів такого правовідношення. Для потенційних клієнтів (одержувачів адвокатських послуг), монополія адвокатів на судове представництво спричинить негативні явища.

Нестача адвокатів. Практикуючі юристи постійно наголошують, що проблема з адвокатами в регіонах існувала давно і це стосувалося лише кримінального процесу. Зараз, коли адвокатська монополія встановлена у всіх категоріях справ, ця проблема набуде зовсім інших масштабів [4].

Представники банківської сфери ще на стадії обговорення доцільності введення адвокатської монополії, зазначали про те, що в Україні номінально налічуються до 32-х тисяч адвокатів, з них – 30% не займаються адвокатською діяльністю. Враховуючи це, коли розпочнеться дія законів на практиці, на кожного адвоката припадатиме 113 справ. Саме справ. А слухань буде більше. Звісно, що це є великим перенавантаженням. А кожного року кількість справ для адвокатів лише збільшується [5].

Значне здорожчання адвокатських послуг. Дефіцит адвокатів, збільшення навантаження на кожного адвоката, відсутність конкуренції з боку практикуючих юристів та інші нюанси здійснення адвокатської діяльності в нових умовах (оподаткування, підвищення кваліфікації, суттєві зміни у процесуальному праві та ін.) неминуче призведе до збільшення вартості послуг з судового представництва.

Зниження якості таких послуг. Наявність свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю не свідчить про високий рівень компетенції його власника [4], такого висновку доходять юристи-практики та науковці у своїх дослідженнях та публікаціях. Не будемо зупинятися на конкретних прикладах чи моделюванні ситуації, адже переваги корпоративних юристів, юристів вузької спеціалізації чи фахівців у відповідній галузі права (науковців) перед особою зі свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю, є очевидними. Крім того, існує проблема професійного рівня тих адвокатів, які роками не практикували або отримали свій статус під час «режимів», тотальної корупції тощо.

Таким чином, вважаємо, що запровадження виключного права на представництво інтересів клієнтів у суді адвокатами є правильним та своєчасним з точки зору підвищення рівня якості надаваних послуг у цій галузі та забезпечення реалізації прав споживачів. А недопущення негативних наслідків від такої монополії має бути забезпечено шляхом надання гарантій вільного та безперешкодного доступу до адвокатської професії, доступності послуг адвокатів, реформування та внесення змін до законодавства, яке регулює адвокатську діяльність.

Список використаної літератури:

1. Адвокатська монополія: юристи розділилися // Юридична газета. 2015. URL: <http://jur-gazeta.com/publications/events/advokatska-m onopoliya-yuristi-rozdililisya.html>.
2. Яким'як О. Гарантоване право на професійну правничу допомогу: читаємо між рядків. IV Міжнародний судово-правовий форум «Судова реформа: стан та напрями розвитку». *Юридична практика*. 2016. С. 45-48.
3. Рішення Конституційного суду України від 16.11.2000 у справі 1-17/2000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>
4. Куликов О. Монополія адвокатури — це погано // НВ Бізнес. 2016. URL: <http://biz.nv.ua/ukr/experts/kulikov/monopoliya-advokaturi-tse-pogano-180289.html>.
5. Адвокатська монополія в судах: чого бояться банкіри // Checkpoint. URL: <http://ckp.in.ua/research/12148>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Вітичук М.Е.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

У зв'язку із процесами глобалізації та швидкоплинного процесу реформування адвокатської діяльності в Україні актуалізувалася дискусія щодо необхідності прискорення переходу державних і недержавних органів на цифрові технології. В першу чергу необхідно цифровізувати всі процеси надання адвокатських послуг, реєстри, роботу зі зверненнями та запитами. В липні 2019 року було підписано президентський указ №558/2019, який передбачає можливості поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг [1].

В наш час не дивно, що в процесі впровадження інновацій приватні інституції випереджають державу. Адже адвокатура, яка реформована в 2012 році в недержавний незалежний і самоврядний інститут, адаптувала десятки технологічних рішень, які спрощують доступ громадян до правової допомоги та націлені на професійну адвокатську спільноту.

На мою думку, найвідоміший і наймасштабніший ІТ-продукт – Єдиний реєстр адвокатів України (ЄРАУ). Реєстр розміщений на офіційному сайті

Національної асоціації адвокатів і є єдиною офіційною базою інформації про всіх українських адвокатів [2].

Розуміючи унікальність цього реєстру, адвокатура з 2012 року постійно інвестувала в його розвиток. На даний час профіль кожного адвоката в офіційному реєстрі містить не тільки базову інформацію, визначену профільним законом, а й додаткові дані про професійні досягнення, готовність адвоката надавати правову допомогу pro bono, посилання на профіль у фейсбуці і актуальні контакти самого адвоката, прізвища його помічників. Якщо адвокат порушує правила адвокатської етики, то у його профілі обов'язково вказуються вжиті щодо нього заходи дисциплінарної відповідальності: попередження, зупинення адвокатської діяльності на певний період або остаточне виключення з професії. Це відкрита інформація, яка вноситься дуже оперативно і доступна звичайним користувачам реєстру. Така процедура є гарантією конституційного права громадян на професійну правову допомогу.

Варто зазначити, що із ЄРАУ пов'язані і професійні сервіси для адвокатів, які створені для того, щоб знизити бюрократичне навантаження на органи адвокатського самоврядування, і мінімізувати «паперову» складову адвокатської діяльності. На даних сервісах адвокати, як професійні користувачі, можуть створювати онлайн-кабінети, зареєструвавшись, можуть скористатися сервісом, який спрощує організаційну роботу і дозволяє оплачувати щорічні внески, доповнювати певну інформацію про себе в ЄРАУ, автоматизувати облік балів підвищення кваліфікації [3].

Амбіційність інформатизації в українській адвокатурі криється ще й у тому, що більшість процесів у щоденній роботі практикуючого адвоката, його взаємодії з органами правосуддя і адвокатського самоврядування, заплановано перевести в онлайн форму. Інтеграція онлайн-сервісів і ресурсів адвокатури в процесі інформатизації правосуддя сприятиме спрощенню доступу громадян до професійного захисту своїх прав.

Важливо й звернути увагу на те, що в світі діджиталізації адвокатура України йде нога в ногу з більшістю розвинутих країн Європи. НААУ на постійній основі проводить зустрічі та конференції з керівниками Федеральної палати адвокатів Німеччини, Правового співтовариства Англії і Великобританії, адвокатури Іспанії, країн пострадянського простору, ключовими професійними організаціями адвокатів Європи. Завдячуючи таким зустрічам, відбувається постійне вдосконалення та реформування професії адвоката як незалежного інституту в умовах правової держави.

Проте вивчення досвіду зарубіжних країн свідчить, що адвокатура України ще не досягнула такого високого рівня розвитку в світі діджиталізації у сфері надання правової допомоги, адже головними перешкодами на її шляху є корупційна складова, важкість бюрократичних процедур, низька ефективність захисту через заполітизованість системи адвокатських послуг.

Отже, цифровізація адвокатської діяльності в Україні ще потребує вдосконалення у процесі створення правової держави, щоб демонструвати прозорість, відкритість і ефективність діяльності адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг: Указ Президента України від 29 липня 2019 року № 558/2019. URL:<https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853>
2. Єдиний реєстр адвокатів України. URL:<https://erau.unba.org.ua/>
3. Позиція голови Національної асоціації адвокатів України «Діджиталізація адвокатури: як впровадження інновацій зробило українських адвокатів однією з найпрогресивніших спільнот у Європі». URL:<https://unba.org.ua/publications/4604-didzhitalizaciya-advokaturi-yak-vprovadzheniya-innovacij-zrobilo-ukrains-kih-advokativ-odnieyu-z-najprogresivnishih-spil-not-u-evropi.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Вовк В.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТАТУСНОГО ПРАВА АДВОКАТА ЩОДО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ АДВОКАТСЬКИХ ЗАПИТІВ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Не підлягає сумніву, що фронтальне впровадження діджиталізації виключно важливе для модернізації економіки України та якості надання адміністративних послуг, і відповідний юридичний супровід однозначно необхідний для забезпечення проведення процесів діджиталізації, тому діджиталізація юридичної сфери повинна не просто супроводжувати важливі сфери і суспільства, а повинна передувати їм.

Тому виключно вкрай позитивним є те, що діджиталізація юридичної сфери вже обговорюється і починається, причому відповідні розробки ведуться дуже багатогранно і багатопланово.

У зв'язку з викладеним представляється справедливим твердження П. Є. Короткової про те, що «комп'ютерні технології поступово входять в усі сфери нашого життя, і адвокатська діяльність – не виняток, тому в даний час необхідно докладати всіх зусиль з метою розвитку корпоративної цифровізації та відповідно і діджиталізації екосистеми адвокатури як частини цифрової системи України» [3].

В якості завдань сучасної вітчизняної адвокатури повинні виступати як надання юридичної допомоги всім зацікавленим особам, змушеним пристосовуватися до умов, що змінюються, так і – одночасно – осучаснення роботи самої адвокатури, так само вимушеної пристосовуватися до процесу діджиталізації соціально-економічного життя держави і суспільства в цілому.

Інститут адвокатури вже тим чи іншим чином пристосовується до сучасних технологій, а саме: Єдиний реєстр адвокатів України, де адвокати можуть оплачувати щорічні внески, доповнювати певну інформацію про себе в ЄРАУ, автоматизувати облік балів підвищення кваліфікації, переглядати інформацію стосовно інших адвокатів, мають доступ до адвокатського ордеру (наразі не треба надавати паперове підтвердження ордеру разом з адвокатським запитом, оскільки адресати можуть і повинні самостійно перевіряти його за допомогою онлайн-реєстру) [4].

Право адвоката на отримання інформації за допомогою адвокатських запитів є одним з статусних прав адвокатів, що передбачене Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

Сьогодні існує стала практика щодо здійснення адвокатських запитів. Зазвичай, вони робляться у паперовій формі у вигляді замовного листа. З 2014 року адвокати можуть здійснювати адвокатський запити в електронній формі шляхом надсилання такого запиту на офіційну електронну адресу органу або підприємства, посвідчуючи його електронним підписом.

Отримання ЄЦП не є проблемою в сучасному розвинутому суспільстві, але є і проблема – технічне забезпечення адресатів адвокатського запиту, оскільки органи державної влади, органи місцевого самоврядування та ін. повинні мати одночасно організаційну і технічну можливість для розгляду адвокатських запитів в електронній формі.

У зв'язку з цим справедливим є твердження про те, що в даний час можливість застосування даного статусного права шляхом направлення адвокатського запиту в електронній формі фактично обмежене.

Однак дана обмеженість ні в якому разі не означає того, що адвокатура повинна відступати і знижувати темпи діджиталізації, як напрямку реформування організації адвокатської діяльності, так і організації адвокатури. Навпаки, необхідно показувати як високий рівень діджиталізації всіх виробничих процесів в рамках адвокатської діяльності, так і готовність інтегруватися в сферу діджиталізації всієї юридичної сфери.

Зокрема, можна сформулювати тезу про те, що при наявності відповідної можливості українські адвокати повинні спрямовувати адвокатські запити одночасно і в паперовій, і в електронній формі, демонструючи реальну готовність приймати участь в системі електронного документообігу (навіть якщо згадані вище адресати адвокатських запитів виявляться не готовими до участі в ній) і в той же час – досягнутий високий рівень діджиталізації інституту адвокатського запиту.

Ця теза є беззаперечним доказом необхідності синхронізації процесів діджиталізації адвокатури та діджиталізації всієї юридичної сфери в цілому, оскільки цього вимагає Конституція України, закріплюючи в ст. 59 право кожного на отримання правничої допомоги та в ст. 131-2 для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1]. І для того, щоб ця допомога на виконання конституційного положення була найбільш ефективна, і адвокатура (співтовариство адвокатів), і уповноважені органи і організації, з якими адвокати взаємодіють, мають в рівній мірі забезпечувати відповідність адвокатської діяльності всім найсучаснішим вимогам.

Таким чином, діджиталізація адвокатури має позитивний характер, але зараз амбіції інформатизації значно перевищують реальні можливості їх задовольнити. Позаяк, багато процесів у повсякденній роботі практикуючого адвоката, його взаємодії з органами державної влади, правосуддя і тд. потрібно перевести в онлайн форму у найближчий рік (згідно із державною стратегією розвитку документообігу).

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#n204>.
3. Короткова П. Є. До питання про уніфікацію процедури складання кваліфікаційного іспиту на присвоєння статусу адвоката. *Адвокатська практика*. 2019. № 1. С. 29.
4. Діджиталізація адвокатури: як впровадження інновацій зробило українських адвокатів однією з найпрогресивніших спільнот у Європі. URL: https://protocol.ua/ru/didigitalizatsiya_advokaturi_yak_vprovadgennya_innovatsiy_zrobilo_ukrainskih_advokativ_odnieyu_z_nauprogresivnishih_spilnot_u_evropi/.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Волков М.С.

*студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ОСНОВНОЇ ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)

Адвокатура безсумнівно є однією з базових цінностей громадянського суспільства і правової держави. Одним з фундаментальних принципів функціонування даного інституту завжди був принцип забезпечення конфіденційності відносин довірителя і адвоката.

Розглядати поняття «таємниця» можна в декількох аспектах. Наприклад, Великий тлумачний словник сучасної української мови надає таке визначення: 1) те, що приховується від інших, відоме не всім, секрет; те, що не підлягає розголошенню; відомості, знання про щось, способи досягнення чого-небудь, невідомі іншим; 2) те, що не пізнане, не стало відомим або ще не доступне пізнанню; прихована внутрішня сутність явища, предмета; прихована причина [1, с. 1426]. Більш прагматичне визначення міститься у юридичній енциклопедії, де «професійна таємниця» тлумачиться як узагальнена назва відомостей (переважно з обмеженим доступом), якими володіє особа у зв'язку зі здійсненням нею професійної діяльності й розголошення яких заборонено. На думку творців словника, в Україні такими є відомості, що становлять адвокатську, банківську, лікарську, комерційну нотаріальну, службову таємницю, таємницю листування, телефонних розмов, поштових відправлень та інших повідомлень, таємницю усиновлення (удочеріння) тощо [2].

Насамперед дослідження теми треба розпочати з розгляду визначення, що надається в ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідно до положень даної статті, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [3].

Дане поняття ще визначено в Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського співтовариства. Цей документ визначає конфіденційність першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката. Положення 2.3.2. даного документа також покладає на адвоката

обов'язок зберігати в таємниці як відомості, одержані ним від клієнта, так і інформацію про клієнта, отриману ним у процесі надання послуг клієнту, причому дія строків давності не поширюється на даний обов'язок [4].

Доречно сказати, що незважаючи на детальне нормативне регулювання питань, пов'язаних з адвокатською таємницею, під час практичної реалізації окреслених положень у вітчизняній правовій системі виникає чимало дискусійних та проблемних моментів, що потребують належного розв'язання за допомогою правотворчих та правозастосовних механізмів. Так, особливої уваги заслуговує питання відносно гарантій збереження адвокатської таємниці під час проведення обшуків у робочих приміщеннях адвокатів. Відповідно до п.2 ч.2 ст.23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону, для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії [3]. Доречно зазначити, що чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не регламентує порядку подібного повідомлення, а лише покладає на уповноважену особу державного органу обов'язок здійснити таке повідомлення завчасно. При цьому, поняття «завчасно» не розкривається в жодному нормативно-правовому акті. Дана ситуація на практиці відкриває широкі можливості для зловживань з боку правоохоронних органів, особливо з врахуванням положення п. 4 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якого, неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії. Ситуацію, що склалась у зв'язку з викладеним вище слід вважати вкрай незадовільною [5].

Підсумовуючи проаналізовані дані, можемо зробити наступні висновки. Діюче українське законодавство досить детально регулює питання організації та функціонування інституту адвокатури в нашій державі, в тому числі й у сфері забезпечення дотримання адвокатської таємниці. Разом з тим, мусимо констатувати, що сьогодні чинна нормативна база містить численні прогалини та проблемні моменти, що не дозволяють говорити про належне забезпечення таємниці захисту.

При удосконаленні чинного законодавства, що регулює адвокатську таємницю, особливої уваги варто надати наступним питанням: регламентації вимог до понять, що залучені при проведенні обшуку житла чи робочого приміщення адвоката; обґрунтованості призначення подібних слідчо-оперативних дій. Лише після вирішення цих питань ми можемо вести мову про справедливий та ефективний інститут адвокатури у нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : Перун, 2002. 1426 с.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. енцикл., 1998. Т. 2. 1999. 744 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства: від 01.10.1988 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Колдов Є. О. Адвокатська таємниця: дискусійні питання у регулюванні країн Європейського Союзу та України. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 847-850.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Газдюк Л.І., Шуляк А.А.

студентки 2-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ COVID-19

Пандемія внесла свої корективи у звичну діяльність кожного з нас. Не минули зміни й адвокатську діяльність. Карантинні обмеження безпосередньо вплинули і на діяльність судів: на початку запровадження карантину в судах відчувалась певна розгубленість щодо умов роботи в такій складний час. Адвокати не могли отримати чіткої відповіді стосовно того, чи будуть переносити судові засідання і на який термін, адже є визначені законодавством процесуальні строки, які є вкрай важливими і їх зупинення потягло б за собою наслідки, що вплинули б на всю країну. Слід зазначити, що в деяких країнах судову систему таки поставили «на паузу» на невизначений термін, але нашу країну така ситуація оминула. Втім, це потягло за собою ряд інших проблем: від фізичного обмеження доступу до будівель судів, до нехтування окремими судьями правом адвокатів на здоров'я, коли судді не беруть до уваги те, що адвокати теж можуть заразитися коронавірусною хворобою [1].

Слід зазначити, що обмеження, які були введені у зв'язку з запровадженням карантину, вплинули в однаковій мірі як на адвокатів, так і

на звичайних громадян. В першу чергу такий вплив проявляється у фізичній неможливості прибути на виклик суду, що безпосередньо варто було б віднести до поважних причин, яка не прописана в кодексах, тобто фактично виникає нова колізія.

Рада суддів України висловила позицію стосовно вищезгаданої проблеми і зазначила, що при перенесенні судових засідань під час карантину адвокати просто зривають судові процеси і тому не дивлячись на карантин мають бути присутніми на судових засіданнях. Отже, в цій ситуації можна простежити нехтування правилами карантину і ставлення у небезпеку сторін та їх представників у судових справах, адже суддів держава забезпечує засобами захисту на період карантину на відміну від адвокатів. При чому допомогу не отримують навіть ті адвокати, які надають безоплатну правову допомогу.

Доцільним би було більш гнучке ставлення до поняття розумних строків судового розгляду. Адже, навіть за можливостей дистанційної участі сторін у судових засіданнях, проведення деяких дій потребує значно більше часу. Наприклад, якщо в режимі онлайн в судове засідання надходить письмова заява від іншого учасника, то побачити чи дослідити її через відеоконференцію неможливо. Для цього потрібен час і відкладення розгляду справи, щоб вивчити нові документи [2].

Останні роки наша держава робить значні кроки до діджиталізації судової діяльності, що забезпечується впровадженням системи «Електронний суд». Для адвокатів функціонування такої системи в період карантину значно полегшує доступ до суду, забезпечує оперативнішу та ефективнішу комунікацію між судом та представниками сторін. До плюсів існування такої системи слід віднести:

- економію часу при відсутності необхідності витратити його на друкування документів, оскільки документи подаються в електронній формі;
- відсутність потрібно витратити час для поштових відправлень, в тому числі на дорогу до поштових відділень чи суду;
- наявність миттєвих сповіщень після відкриття провадження на електронну пошту;
- доступність процесуальних документів, що закріплені у системі;
- оптимізацію часу для виконання інших завдань;
- можливість укладати електронні угоди між адвокатом і клієнтом, видавати електронні ордери;
- зменшення корупційних ризиків.

Окремо слід відзначити можливість участі в судовому засіданні у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Для реалізації даної можливості необхідно завчасно подати до суду клопотання (не пізніше ніж за 5 днів до проведення такого засідання), але в суду має бути наявна технічна можливість для участі в такому засіданні. На жаль, на практиці з цим часто виникають проблеми, та й не всі суди забезпечені достатніми

технічними засобами, зокрема це стосується місцевих судів у невеликих населених пунктах.

Крім того, особливої уваги заслуговує те, що із запровадженням карантину до процесуальних кодексів були внесені зміни стосовно того, що тепер учасники можуть брати участь в судових засіданнях у режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів. Ідентифікація особи здійснюється із застосуванням електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису, то у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України. При цьому ризики за якість зв'язку несе особа, яка подавала відповідне клопотання. Суттєвим мінусом такої процедури є те, що суддям часто важко ідентифікувати особу.

При користуванні адвокатами системою «Електронний суд» часто виникають організаційно-технічні та правові проблеми, зумовлені функціонуванням даної системи. Зокрема, системою передбачений обмежений перелік форм конкретних процесуальних документів, які можна створювати та недостатній перелік судів, до яких можна звернутись. Система містить всього 528 заяв, що значно обмежує можливість реалізації процесуальних прав, а пункту «інші заяви» не передбачено. Після вибору деяких форм заяв, перелік судів, до яких з такими можна звернутись, штучно обмежується [3].

Системою передбачено можливість звернення до технічної підтримки з конкретними пропозиціями вдосконалення системи, однак, як показує практика, на такі звернення рідко реагують, а коли таки надходить відповідь – то в ній пропонується звернутись за належністю до іншого підприємства, а при такому подальшому зверненні може надійти відповідь, що проблема вже вирішено (хоча це не так).

Список використаної літератури:

1. Гвозд'їй В. Адвокати повинні отримати можливість повною мірою представляти інтереси клієнтів через «Електронний суд». URL: https://advokatpost.com/advokaty-povynni-otrymaty-mozhlyvist-povnoiu-miroiu-predstavliaty-interesy-kliientiv-cherez-elektronnyj-sud-valentyn-hvozdiy/?fbclid=IwAR23J7IEbidGqAU8wfsKqxsHplaQUjlo_3d2TgvYY7uzBML3N6Fdx-gzCs0

2. Ізвітова Л. Особливості карантинних обмежень мають бути враховані судами в інтересах захисту прав громадян. URL: <https://unba.org.ua/news/5770-osoblivosti-karantinnih-obmezhen-mayut-buti-vrahovani-sudami-v-interesah-zahistu-prav-gromadyan--lidiya-izovitova.html?fbclid=IwAR3X5SOlG8XI8tK6iYCiCjtQhyleaUmjzswgIkM4uYtwLTpCIZkSZe4p19k>

3. Електронний суд: перші недоліки системи зафіксовано. URL: <https://resonance.ua/elektronniy-sud-abo-sho-pochyom/?fbclid=IwAR2AyR4E2F-WVUbeUzBwswu8zMEoTRnNnUc2oiQ1md1YuA2ooh9ObpEV50>

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна

Гайда А.Д.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ ТА СУТНІСТЬ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПРАВОЗАХИСНОМУ МЕХАНІЗМІ

Питання щодо захисту прав громадян належить до основних в українському законодавстві. Згідно зі статтею 59 Конституції України, в якій зазначено, що кожен має право на професійну правничу допомогу і, що кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. В Україні виключно адвокатура покликана надавати професійну юридичну допомогу, що підтверджується статтею 131-2 Конституції України.

Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Інакше кажучи, адвокатура являє собою об'єднання громадян, які пройшли всі стадії набуття статусу адвоката та отримали свідоцтво, яке надає змогу займатися адвокатською діяльністю.

У системі захисту і гарантій прав адвокатура є особливим професійним інститутом, що виступає на боці особи, її прав та свобод. Слід зазначити, що адвокатура хоча і виконує функцію особливої та важливої ваги – захист прав та законних інтересів громадян, вона не є державною структурою, а є професійним об'єднанням, незалежним від органів влади. Саме це і є гарантією того, що всі справи, якими займається адвокат будуть вирішені справедливо.

Не можливо не погодитись з твердженням професора С.С. Лібанової, яка зазначає, що адвокат захищає громадян не від закону, а від порушень закону щодо них, тобто сприяє зміцненню законності та сприяє підвищенню довіри до інституту адвокатури і держави в цілому. Адвокатура є тим юридичним

механізмом, що сприяє демократизації й гуманізації правосуддя, зміцненню законності [2]. На користь цих слів слугує стаття 131-2 Конституції України, про яку вище вже згадувалось, де зазначається, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, та зазначається, що незалежність адвокатури гарантується. Механізми реалізації конституційного положення про правову допомогу встановлюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, в інших законодавчих актах України та статутах адвокатських об'єднань.

Звернімо увагу на основні завдання адвоката, до яких відносяться:

- надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, що виникають у результаті розгляду справи;
- складення заяв, скарг та інших документів;
- захист прав, свобод і законних інтересів особи;
- представництво інтересів фізичних та юридичних осіб у судах та ін.[3].

Крім того, у межах професійного обов'язку захисту прав та інтересів своїх клієнтів адвокати відіграють вагомий роль в справедливому відправленні правосуддя. Будучи активним учасником механізму правозастосування та займаючи самостійне місце у механізмі правосуддя, адвокатура виконує важливу функцію суспільного контролю у цій сфері.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на таких принципах як: 1) верховенства права; 2) законності; 3) незалежності; 4) конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Отже, можна стверджувати, що адвокатура в Україні є цілком самостійною, справедливою організацією, яка діє на демократичних засадах та надає кваліфіковану юридичну допомогу, якій можна довіритися.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна дійти висновку і впевнитися у тому, що адвокатура України – незалежна, справедлива, демократична організація, яка допомагає вирішувати правові проблеми, питання, надавати кваліфіковану юридичну допомогу не тільки громадянам нашої країни, але й іноземцям та особам без громадянства. Хоч цей правовий інститут і не є державним, але саме він відіграє важливу роль у формуванні демократичної та справедливої країни. Адвокатура України це та організація, на яку можна покластися і не хвилюватися з приводу захисту прав та інтересів громадян, це та організація, яка має розвиватися в першу чергу та безперестанку, адже від неї залежить майбутнє людей та майбутнє нашої з вами демократичної і незалежної України.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. ст. 2.

2. Вільчик Т.Б. Інститут адвокатури України. Нові підходи та тенденції розвитку. *Науковий вісник*. 2015. С. 27.

3. Єфременко М.Ю. Завдання та функції адвоката в адміністративному процесі. *Форум права*. 2012. С. 347.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Владишевська Вікторія Вікторівна**

Гайдук С. І.

студент 2-го курсу ОР «Магістр» Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ

У світлі імплементації та приведення у відповідність українського законодавства до законодавства Європейського Союзу, ці нормотворчі процеси не минули і законодавства про адвокатуру, зокрема, законодавства щодо відповідальності адвокатів. Пункт 3.9.1. Кодексу поведінки європейських адвокатів, прийнятий на пленарній сесії Ради адвокатських асоціацій та правових товариств Європи, яка відбулася 28 жовтня 1988 року, з подальшими змінами та поправками встановлює, що «адвокати повинні бути застраховані від цивільно-правової відповідальності, яка може виникнути у зв'язку з їхньою адвокатською практикою, до такої міри, що є розумною, беручи до уваги характер і масштаби ризиків, які існують в їхній професійній діяльності» [1].

У більшості європейських країн, прямо передбачена цивільно-правова, тобто «майнова» відповідальність адвоката перед його клієнтом на рівні з кримінальною, адміністративною та дисциплінарною. Такі положення є обґрунтованими, враховуючи те, що адвокат може бути представником у справах, в яких вирішується доля значних майнових ресурсів клієнта, не важливо, це фізична особа чи бізнес-структура в будь-якій організаційно-правовій формі, більше того, навіть не представляючи клієнта в суді, а при наданні консультації як одного з видів надання правової допомоги, адвокат отримує від клієнта відомості, розголошення яких може призвести до значної майнової шкоди для клієнта. Враховуючи, що правова допомога надається адвокатом клієнту на підставі договору про надання правової допомоги, то цивільно-правова відповідальність, зазвичай, виникає щодо невиконання або неналежного виконання умов договору.

Доволі дискусійним положенням в законодавстві про адвокатуру України серед дослідників питання відповідальності адвокатів перед клієнтом є положення п. 14 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У вищезазначеній статті, як гарантія адвокатської діяльності, встановлюється заборона притягнення чи погроза притягнення до будь-якого виду відповідальності адвоката чи особу стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності згідно із законом [2]. Мета законодавця при встановленні такого положення зрозуміла та обґрунтована – убезпечити адвокатів від впливу на них іншими особами за допомогою зловживань правами, зокрема, процесуальними, але на практиці це вилилось в ситуацію, в якій клієнт є незахищеним від непрофесіоналізму та неякісної правової допомоги, яку надає адвокат, оскільки останній не гарантує та не має права відповідно до закону гарантувати результат надання такої правової допомоги, а отже гонорар, який закріплений в договорі є частиною діяльності адвоката, як здійснюється згідно із законом.

Щодо «невиправданості» чи «невідпрацьованості» гонорарів, питання відшкодування хоча б їх частини незадоволеному клієнту та позиції Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури з цього питання пояснював тодішній голова ВКДКА, Валентин Загарія: «велика частина спорів виникає в «гонорарній» сфері... це окрема категорія спорів, і ми намагаємося виводити їх зі сфери дисциплінарних проваджень. Тому що, на нашу думку, вони стосуються сфери цивільно-правових відносин... Ми — не суд, ми не можемо втручатися в цивільно-правові відносини між клієнтом і адвокатом. І в задоволенні таких скарг, як правило, відмовляємо» [3].

На відміну від адвокатів, обов'язок страхування цивільно-правової відповідальності покладений як на приватних нотаріусів, так і на приватних виконавців, що передбачено профільними законами «Про нотаріат» (ст. 28) [4] та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (ст. 24) [5] відповідно, а у випадку приватних нотаріусів – також Законом України «Про страхування» (п. 45 ст. 7) [6], більше того, таке страхування вищезазначені суб'єкти зобов'язані здійснити до початку своєї діяльності. Спроби встановити для адвокатів обов'язок страхування цивільно-правової відповідальності були здійснені 6 липня 2015 року, коли Верховною Радою було отримано Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката)» [7; 9], яким передбачалось встановлення вищезазначеного обов'язку шляхом внесення змін до ряду нормативно-правових актів, в тому числі і до Закону України «Про страхування», і до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», проте, 29 серпня 2019 року проект було відкликано.

Сьогодні тенденція страхування цивільно-правової відповідальності серед адвокатів є непоширеною, оскільки немає вимоги закону, проте, на мою думку, законодавче закріплення такого обов'язку позитивно вплинуло б на престиж адвокатури та адвокатської професії, якість надання правової допомоги адвокатами в Україні, а також на підвищення загального рівня кваліфікації адвокатів, оскільки усвідомлення адвокатом того, що він заплатить за свої помилки у грошовому еквіваленті будуть сприяти більш відповідальному відношенню до справ. При цьому, адвокат, який виконує свої обов'язки з надання правової допомоги належним чином та на відповідному професійному рівні не буде стикатись з такими неприємними ситуаціями, а у протилежному випадку, він буде знати, що застрахований на такий випадок.

Мова йде, звичайно, про необережність з боку адвоката під час виконання своїх зобов'язань, за умисні порушення адвокат буде нести відповідальність згідно із законом.

Ще одним важливим моментом в запровадженні обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності адвоката є запровадження механізму звільнення від такої відповідальності, або ж зазначення застережень при яких адвокат не буде нести таку відповідальність, оскільки в практичній діяльності адвокат зустрічається з різними клієнтами, наприклад, якщо така особа в суді не підтримує стратегію свого представника, чинить на власний розсуд, а після незадовільного результату буде вимагати відшкодування від адвоката, такі ситуації потрібно прорахувати та максимально передбачити їх виключення, так само і передбачити перелік підстав за яких адвокат буде нести відповідальність.

Варто врахувати, що у випадку запровадження цивільно-правової відповідальності адвоката перед клієнтом, законодавцю слід внести зміни до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та закріпити страхування цивільно-правової відповідальності як один із професійних обов'язків адвоката.

Отже, запровадження інституту обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності адвоката є необхідним в умовах сьогодення в Україні з багатьох причин, зокрема: 1) гармонізації законодавства України про адвокатуру та законодавства Європейського Союзу; 2) підвищення авторитету, професіоналізму та довіри до адвокатури України; 3) введення майнових гарантій для осіб, які звернулись до адвоката за правовою допомогою. Проте, введення загального страхування цивільно-правової відповідальності адвоката повинне бути розроблено за участі представників адвокатури, зокрема, практикуючих адвокатів щоб запобігти зловживанню з боку недобросовісних клієнтів, а також для унеможливлення впливу на адвокатів за допомогою цього механізму. Питання не лише в тому як змусити адвокатів «платити за помилки», але і як оптимізувати цей процес

для самих адвокатів, адже людський фактор працює всюди і від помилок ніхто не застрахований.

Список використаної літератури:

1. Кодекс поведінки європейських адвокатів. Переклад здійснено Національною асоціацією адвокатів України, 2014. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_s_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_s_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf).

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5077-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. №27. Ст.282., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

3. Закон і Бізнес. Голова ВКДКА Валентин Загарія: «Фактично ВКДКА формує практику правозастосування Правил адвокатської етики». В.,–41 (1131) 12.10-18.10.2013. URL: https://zib.com.ua/ua/42755-valentin_zagariya_faktichno_vkdk_a_formue_praktiku_pravozasto.html.

4. Закон України «Про нотаріат» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст.383, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

5. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 29, ст.535, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>.

6. Закон України «Про страхування», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>.

7. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 року №276/2015, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#n12>.

8. Указ Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>.

9. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката)». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55909.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Гарган С.Ю.

*студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Принципи адвокатури є фундаментальною категорією юридичної науки, дослідження яких було актуальним постійно, особливо на переламних етапах державно-правового будівництва, коли практика особливо гостро потребує чітких орієнтирів, векторів руху української адвокатури. Вказане обумовлено вимогою суспільства у кваліфікованій та високоморальній адвокатській діяльності, яка дотримується встановлених принципів щодо організації та діяльності, а також етичних правил.

У вітчизняній науці є чимало досліджень системи принципів здійснення адвокатської діяльності, попри це, жодне із них не розриває сутність та специфіку основного із них – принципу верховенства права. З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне усунути цю наукову прогалину та розкрити особливості верховенства права як основного принципу здійснення адвокатської діяльності.

Принципи здійснення адвокатської діяльності закріплені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] та Правилах адвокатської етики [3]. Окрім того, окремі засадницькі аспекти діяльності адвоката відображено у процесуальних нормативно-правових актах, які визначають особливості здійснення адвокатської діяльності при провадженні різних видів судочинства. Відмітимо, що профільні та процесуальні нормативно-правові акти пронизує основний принцип здійснення адвокатської діяльності – принцип верховенства права.

Даний принцип безпосередньо впливає з положень ст. 3 Конституції України, відповідно до якої захист прав і свобод громадян визначає суть діяльності держави [1].

Вітчизняні науковці стверджують, що термін «верховенство права» містить в собі переплетення правових та політичних, культурних й етичних мотивів, внутрішньодержавних та міжнародних, національних та загальнолюдських аспектів, наукової істини та цінностей добра й справедливості, досягнень правової теорії та практичного юридичного досвіду, правових ідей та здорового глузду [6, с. 41].

Ідеєю досліджуваного принципу є те, що право має найбільший соціальний регулятивний потенціал і значимість в системі регуляторів людської поведінки, в результаті чого нормативно-правові акти регулюють найбільш важливі сфери суспільного життя. При цьому йдеться тільки про принципове визнання верховенства права над іншими регуляторами, так

як Конституція надає дуже важливого значення й усім іншим неправим регулятивним категоріям: моралі, традиціям, визнаючи їх основою для самоідентифікації нації і особистості, важливою детермінантною прав, свобод і обов'язків людини і громадянина [5, с. 171].

В цілому, принцип верховенства права є фундаментальною ціннісною основою правової демократичної держави, виявом загальнолюдських цінностей, розвитку культури суспільства, головним засобом і метою суспільного розвитку, своєрідною демонстрацією етапів формування та розвитку правової системи, який покликаний забезпечувати гармонізацію інших ціннісних характеристик права із подальшим їх аранжуванням під час формування й удосконалення правової культури [7, с. 87].

Попри загальність положень досліджуваного принципу, останній має свою специфіку при здійсненні адвокатської діяльності. На нашу думку, розкриття особливостей верховенства права у практиці адвоката можливе шляхом аналізу складових частин його концепції. Задля цього, вважаємо за потрібне не брати до уваги розбіжності, які існують щодо її визначення, та використати доповідь Європейської комісії за демократію через право [4].

З огляду на вказане, вважаємо, що складовими частинами верховенства права як основного принципу здійснення адвокатської діяльності є наступні:

1) законність, яка передбачає, що здійснення адвокатської діяльності має відбуватись із дотриманням положень чинного законодавства України та жодним чином не суперечити йому. Окрім того, адвокату забороняється вчиняти правопорушення та надавати поради щодо полегшення їх вчинення іншим особам, насамперед клієнтам;

2) дотримання прав людини, яке полягає в тому, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються для адвоката найвищою соціальною цінністю; свою діяльність адвокат повинен спрямовувати захист загально визнаних принципів та норм міжнародного права, права України, основним пріоритетом яких є права і свободи людини та громадянина;

3) незалежність адвокатської діяльності, яка передбачає свободу від жодного зовнішнього впливу, тиску або втручання зі сторони органів державної влади, політичних сил, інших осіб та організацій, а також власних інтересів. Задля цього адвокат повинен принципово виконувати свої професійні обов'язки та ефективно відстоювати права та інтереси клієнта;

4) недискримінація і рівність клієнтів, яка передбачає відсутність жодних дискримінаційних дій під час здійснення адвокатської діяльності за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними;

5) правова визначеність, яка передбачає сприяння адвоката щодо доступного розуміння права клієнтом, яке відповідає чинними правовими нормами, та допомозі щодо використання юридичних засобів у нормативно регламентованих випадках.

Відмітимо, що задля досягнення принципу верховенства права при здійсненні адвокатської діяльності, мають бути належним чином реалізовані усі вище розкриті складові, інакше – це буде лише формальність.

Отже, підсумовуючи всі вищезазначені положення, можна зробити висновок, що верховенство права як основний принцип, пронизує усі аспекти здійснення адвокатської діяльності та має чимало складових, головним посилом яких є забезпечення захисту прав і свобод клієнта у відповідності щодо положень чинного законодавства з уникненням дискримінаційних дій та зовнішнього впливу.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
3. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року зі змінами затвердженими 3'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.
4. Верховенство права: доповідь Європейської комісії «За демократію через право». URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr).
5. Меланчук А. Принципи організації та діяльності адвокатури України на сучасному етапі. *LEGEA ŞI VIATA*. 2013. NOIEMBRIE. С. 171-175.
6. Принцип верховенства права: проблеми теорії і практики: / Ю. С. Шемшученко. К.: Конус-Ю, 2008. 314с.
7. Пузирний В. Принципи адвокатської діяльності у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 3 (11). С. 86-90.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Глєбова А.С.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На жаль, сьогодні ми все частіше чуємо про напад на адвокатів, побиття адвокатів, прослуховування їх телефонних дзвінків та проведення заходів кримінального провадження у вигляді обшуку приміщень, де вони здійснюють свою професійну діяльність.

З метою забезпечення своїх прав адвокати мають протистояти будь-яким спробам посягання на їх незалежність і бути принциповими у виконанні своїх професійних прав.

Гарантії забезпечення прав адвокатів закріплюються в ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

На державному рівні в Україні вперше розпочинається розмова про те, що професійні права, гідність та честь адвоката захищаються на законодавчому рівні. Вперше накладено вето на будь-яке втручання в адвокатську професійну діяльність та будь-яке втручання в адвокатську таємницю, в діяльність помічників адвокатів, технічних працівників тощо. Крім того, серед професійних гарантій передбачено рівність адвоката з іншими учасниками процесу та особливу процедуру порушення кримінальної справи проти адвоката.

Сама дефініція «Гарантії адвокатської діяльності» (далі – Гарантії) тлумачиться, як певний порядок умов та заходів правового характеру, котрі гарантують ефективну реалізацію адвокатом повноважень, які покладені на нього для надання правової допомоги та виконання представництва у повному обсязі.

Досліджуючи сутність гарантій адвокатської діяльності, варто вказати, що вони не є особистими привілеями адвоката, а служать засобом захисту публічних інтересів щодо отримання кваліфікованої юридичної допомоги [2, с.54], реальність та повноцінність надання якої можлива лише в умовах гарантованості адвокатської діяльності [3, с.110]. Такі гарантії повинні мати на меті насамперед захист адвоката від свавільного втручання і перешкод з боку держави, будь-яких державних та недержавних органів та/або третіх осіб [4], враховуючи специфіку адвокатської діяльності, особливо у такій формі як захист у кримінальному судочинстві, де фактично неминучими є «конфлікти з іншими учасниками змагального процесу» [5, с. 75].

На підставі зазначеного можна дійти висновку про наявність взаємозв'язку та взаємозумовленості між всіма елементами правового статусу адвоката, які виділяються нами (права і обов'язки, відповідальність та гарантії адвокатської діяльності).

На нашу думку, найбільш яскравим прикладом серед гарантій адвокатської діяльності є заборона вимагати від адвоката надання відомостей, що є адвокатською таємницею. Ця гарантія професійної діяльності адвоката має тісний взаємозв'язок з принципом конфіденційності, через що може, як зазначає К.Ю. Суrowова, скластися думка про їх ідентичний характер. Але ми поділяємо її твердження, що розмежування між ними необхідно проводити за «функціональною ознакою: принцип визначає специфіку діяльності, а гарантія служить засобом забезпечення функціонування цієї діяльності» [6, с.27].

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.2822.
2. Рагулин А.В. Гарантии независимости адвоката по российскому законодательству: понятие и содержание. *Новая правовая мысль*. 2011. № 5 (48). С. 54-57.
3. Яновська О.Г. Правова та соціальна природа адвокатської професії. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 108-113.
4. Савченко А.В. Регулювання дисциплінарної відповідальності адвоката в Україні в рамках інтеграції з ЄС. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_4_19.
5. Гармаев Ю.П. Незаконная деятельность адвокатов в уголовном судопроизводстве. Иркутск: ИПКПР ГП РФ, 2005. 395 с.
6. Суrowова К.Ю. Гарантии адвокатской деятельности. *Адвокатская практика*. 2014. № 4. С. 22-28.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Гоменюк А.Р.

*студентка 2-го курсу цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

До кінця двадцятого століття намітилася тенденція до демократизації держав. Більшість держав закріплюють режим демократії в своїх

конституціях, не забуваючи вказувати також те, що держава є не тільки демократичною, а й правовою.

Правова держава – це така держава, де права і свободи громадян є найвищою цінністю. Однією з умов існування розвиненої правової держави є розвинуте громадянське суспільство.

Громадянське суспільство складається на певному етапі історичного розвитку в момент, коли в правосвідомості людей з'являється розуміння того, що вони наділені не тільки обов'язками, але і правами. Громадянин – людина, яка має політичну та правову культуру, що спирається на культуру моральну. Від політичного волевиявлення громадянина залежить розвиток країни. І на стадії формування розуміння цієї обставини починає формуватися громадянське правосвідомість, а слідом за ним – громадянське суспільство.

Громадянське суспільство – система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин. До інститутів громадянського суспільства належать сім'я, наукові, професійні та інші об'єднання, асоціації, адвокатура та інші важливі сфери людського життя.

На думку українських науковців, громадянське суспільство – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права [6].

Громадянське суспільство має тісний зв'язок з державою. Так, держава може суттєво обмежити функціонування громадянського суспільства, проте викоринити його державі буде важко, тому що виникнення і існування громадянського суспільства безпосередньо залежить від правосвідомості громадян. Слід також зазначити, що громадянське суспільство також певною мірою може обмежити державу в його діях.

Слід зазначити, що однією з умов існування громадянського суспільства є наявність приватної власності у громадян. Це є основоположною умовою свободи особистості. Досить згадати тоталітарний політичний режим, при якому приватної власності у громадян майже не існувало [7].

Інститут адвокатури є ядром системи надання громадянам правової допомоги. За роки незалежності вітчизняна адвокатура довела це своєю ефективною роботою. Цьому сприяли постійно зростаючий рівень професіоналізму адвокатів, правової культури населення, а також постійне вдосконалення законодавства країни.

В ст. 1 Закону встановлено, що українська адвокатура – це професійне громадське об'єднання [2]. А оскільки громадські організації є невід'ємною частиною громадянського суспільства, відповідно, й інститут адвокатури можна вважати його інститутом.

В Україні інститут адвокатури, як самостійний правовий інститут, починає свій розвиток з 1864 р. після проведення судової реформи. Остання сприяла відділенню адвокатури від адміністрації, закріпленню права

громадян на захист у суді тощо. Адвокатів у ті часи називали повіреними. Їх розподіляли на дві категорії – присяжних повірених (особи з вищою юридичною освітою та стажем роботи в суді не менше п'яти років) і приватних повірених (особи, які досягли 18 – річного віку та склали іспити в окружному суді або судовій палаті і отримали свідоцтво на право ведення судових справ). На відміну від присяжних повірених, приватні повірені могли виступати в тих судах, до яких вони були приписані і які здійснювали нагляд за їхньою діяльністю [5, 21].

З огляду на специфіку адвокатської діяльності та її еволюцію, інститут адвокатури України посідає помітне місце у громадянському суспільстві. Адже його основні функції – забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах [1], – спрямовані на охорону і захист законних прав та інтересів громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб та суспільства. Проте адвокатура України є не тільки інститутом громадянського суспільства, а й корпорацією, головним обов'язком якої є забезпечення захисту інтересів усіх суб'єктів громадянського суспільства. Про це свідчить наявність потреби громадянського суспільства в даному інституті, яке потребує надання професійної правової допомоги фахового юриста, оскільки більшість членів суспільства позбавлена можливості захищати свої інтереси в конфліктах з державою та іншими особами. Відповідно, той аспект, який визначає надання допомоги громадянам необхідністю у вирішенні проблем із владою, підтверджує соціальну роль інституту адвокатури.

Незважаючи на існуючі проблеми з правовим регулюванням адвокатури, громадяни все частіше звертаються за кваліфікованою юридичною допомогою. Можна і потрібно визначити, що ступінь розвитку адвокатури – це показник рівня законності в суспільстві, ступінь дотримання прав громадян, в кінці кінців – рівень демократії в державі. І мова йде не про демократію, яка декларована, а про реальну демократію, без якої неможливо уявити сучасну правову державу. Принцип правової захищеності в державі, де будується громадянське суспільство, є одним з основоположних. Не дарма в Конституції Україна було закріплено, що права і свободи громадян є найвищою цінністю в державі.

Звичайно, для захисту прав і свобод потрібна грамотна правнича допомога, яку надає інститут адвокатури, але для надання більш якісних послуг та можливості більшого захисту прав та свобод необхідно вирішити ряд існуючих зараз проблем: впорядкувати законодавство, більш чітко регламентувати відповідальність адвокатів за проступки, зокрема, застосовувати в їх відношенні більш суворі заходи у крайніх випадках, надати адвокатурі більшої незалежності, без жодного тиску з боку державних органів.

Адвокатура України є самостійним, сформованим елементом правозахисної системи, який виступає з одного боку – інститутом громадянського суспільства, основним завданням якого є захист прав та свобод громадян, з іншого – її завданням є захист самого громадянського суспільства та інтересів інших його інститутів. Розвиток адвокатури безумовно залежить від рівня правової культури населення та держави в цілому.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 59.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

3. Громадянське суспільство і держава в Україні: проблеми взаємодії : матеріали методолог. семінару / відп. ред.: В. В. Цветков, І. О. Кресіна; упоряд. Є. В. Перегуда. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. 84 с.

4. Козьмініх А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці. *Актуальні проблеми політики*. Вип. 36. Одеса, 2016. С. 228-235.

5. Святоцький О. Д. Адвокатура України. К. : Видавничий дім «Ін Юре», 1997. 224 с.

6. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. енцикл., 1998. 672 с.

7. Субочев В. В. Законні інтереси. Проблеми теорії держави і права. Підручник / За ред. А. В. Малько. М. : Юрлітінформ, 2017. С. 362-380.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Господарець Д.М.

*студентка 4-го курсу Інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОГО ЗАПИТУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах реалізації високих стандартів доказування адвокатський запит є важливою формою реалізації прав адвокатів на безперешкодне збирання відомостей про факти, які можуть бути використанні як доказ у справі.

Насамперед варто нагадати, що Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року № 2887-ХІІ, який втратив чинність, взагалі не передбачав згадки про адвокатський запит, а лише ст.6 Закону серед професійних прав адвокатів містила таке право як запитувати та отримувати документи або їх копії від підприємств, установ, організацій, об'єднань, а від громадян – за їх згодою [1].

Нові процесуальні кодекси, які були запроваджені у ході реалізації судової реформи, докорінно змінили концептуальний підхід до процедури доказування. Відповідно більш детально це питання було врегульовано нині чинним Законом України від 05.07.2012 № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідно до ст.20 цього Закону, одним із професійних прав адвоката є право звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб) [2].

Насамперед варто визначитись з поняттям адвокатського запиту. Відповідно до ст.24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатський запит – письмове звернення адвоката про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту [2]. Як випливає з визначення, наданого Законом, звернутися до когось з адвокатським запитом може лише адвокат. Отже, з цього випливає, що незалежно від того, складений запит особисто адвокатом чи його помічником, у вихідних даних про запитувача має міститися інформація саме про адвоката, і підписаний запит має бути адвокатом.

Розпорядниками інформації відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, підприємства, установи і організації незалежно від форми власності та підпорядкування, громадські об'єднання. Можемо зробити висновок, що фізична особа, якщо до неї звертаються не як до посадової чи службової особи (суб'єкта владних

повноважень), а як до звичайної людини, не зобов'язана надавати інформацію на адвокатський запит та не несе відповідальності за ненадання (несвоєчасне надання) відповіді на нього.

Об'єкти адвокатського запиту, вказані в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» як копії документів або інформація, якою отримувач володіє чи повинен володіти.

Правовий режим інформації регулюється відповідно до Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, Закону України «Про інформацію», Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про захист персональних даних», «Про публічну інформацію».

Відповідно до Закону України «Про інформацію»: інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом [4]. Відповідно до ст.21 Закону України «Про інформацію» інформацією з обмеженим доступом є:

- конфіденційна
- таємна
- службова інформація

Ст.32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [3].

Відповідно до ст.21 Закону України «Про інформацію», конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження [4].

Важливе застереження міститься також у Законі України «Про захист персональних даних»: не є конфіденційною інформацією персональні дані, що стосуються здійснення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень [6].

Отже, можна зробити висновок, що під режим конфіденційної інформації може потрапити будь-яка інформація. Відносно адвокатських запитів, вважаємо, що правила щодо обмеження доступу до персональних

даних застосовуються тільки у тому випадку, якщо адвокат діє в інтересах однієї особи (клієнта), а запитує інформацію відносно іншої особи. У тому ж випадку, якщо адвокат, діючи в інтересах клієнта, запитує інформацію відносно його особи, на запит повинна бути надана позитивна відповідь.

Відповідно до ст.8 Закону України «Про доступ до публічної інформації», таємна інформація – інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Порядок доступу до таємної інформації регулюється цим Законом та спеціальними законами [5].

Отже, проаналізувавши законодавство України, можна зробити висновок, що згадки про таємну інформацію містяться у цілій низці спеціальних законів, серед яких: ст.40 Основ законодавства України про охорону здоров'я, ст.56 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», ст.60 Закону України «Про банки та банківську діяльність», ст.12 Закону України «Про попереднє ув'язнення», ст.8 Закону України «Про нотаріат», ст.1 Закону України «Про державну таємницю», ст.22 «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ст.505 Цивільного кодексу України, постанови Кабінету Міністрів України “Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці” від 09.08.93 р. № 611, ст.226 Сімейного кодексу України.

Відповідно до цього, можна умовно виділити ряд інформації, яку законодавство прирівнює за правовим режимом до таємної, наприклад: державна таємниця; службова таємниця; військова таємниця; медична таємниця; таємниця нарадчої кімнати; банківська таємниця; таємниця страхування; таємниця вчинюваних нотаріальних дій; комерційна таємниця; таємниця досудового слідства; таємниця усиновлення; адвокатська таємниця; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Відповідно до ст.9 Закону України «Про доступ до публічної інформації», до службової може належати така інформація:

1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;

2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [5].

Отже, зробимо висновок, що перелік відомостей, що становлять службову інформацію, складається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень, у тому числі на виконання делегованих повноважень. Документам, що містять

інформацію, яка становить службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування».

Відповідно до ст.24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ст.212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлюється відповідальність за: відмову в наданні інформації на адвокатський запит; несвоєчасне надання інформації; неповне надання інформації; надання інформації, що не відповідає дійсності у вигляді накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Винятком є відмова в наданні інформації з обмеженим доступом [8].

Водночас невирішеною є проблема щодо відповідальності відповідальних осіб за безпідставну відмову у прийнятті адвокатського запиту, оскільки текстуальне тлумачення ч. 5 ст. 212-3 не охоплює таких дій, у зв'язку з чим вона потребує відповідного корегування.

Зловживання правом на адвокатський запит досі не врегульоване чинним законодавством України. Однак, на рівні ст.25 проекту закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» №9055 від 06.09.2018 висувалась пропозиція визнати зловживанням наступні дії: направлення адвокатського запиту для отримання інформації, яка не пов'язана з наданням правничої допомоги клієнту; використання інформації, отриманої на адвокатський запит, для інших цілей, ніж надання правничої допомоги клієнту; розголошення інформації, отриманої на адвокатський запит, якщо така інформація належить до категорії таємної, службової або її розкриття порушуватиме права третіх осіб на захист персональних даних чи охорону інтелектуальної власності, крім випадків, коли таке розголошення є необхідним для надання правничої допомоги клієнту в суді [7].

Варто визначити, що багато науковців наголошують, що пропозиція встановити відповідальність для адвокатів за зловживання правом на адвокатський запит залишає досить широкі межі для тлумачення, що саме вважати зловживанням, а отже може створити підґрунтя для безпідставного притягнення адвокатів до відповідальності, використання цього в якості здійснення тиску на адвоката. Наприклад, як зловживання може розглядатися повторне звернення адвоката із запитом. Водночас, на думку самого адвоката, раніше надана йому інформація може вважатися неповною та потребує доповнення, що обумовило потребу повторного звернення.

Отже, право адвоката на запит є одним з найбільш важливих його прав та одним з основних засобів отримання адвокатської інформації, без якого якісне здійснення юридичної допомоги є значно важчим або навіть неможливим.

На жаль, наразі існують певні проблеми із повноцінною реалізацією адвокатом права на запит, зокрема, пов'язані із вищезазначеними проблемами із режимом запитуваної інформації. Без чіткого визначення понять, уніфікації

підходів до даної проблеми не є можливою уніфікація практики застосування вказаних норм. Підтвердженням цьому факту слугують численні звернення до судових органів влади для оскарження неправомірної відмови у наданні інформації.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року N 2887-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 9, ст.62). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-12#Text>.
2. Закон України від 05.07.2012 N 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Конституція України від 28.06.1996 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
6. Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 34, ст. 481). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
7. Проект закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» №9055 від 06.09.2018 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Хотинська-Нор Оксана Зіновівна*

Гоц О.П.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

УНИКНЕННЯ ПОРУШЕНЬ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТІВ ТА ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Захист професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності визначається українським законодавством (включаючи Конституцію України, Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси, Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність») та міжнародним законодавством, що застосовне в Україні (у першу чергу, Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод, Рекомендацією (2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів). Такий захист також регламентований актами Організації Об'єднаних Націй, Ради адвокатських і правових товариств Європи (ССВЕ), Міжнародної асоціації адвокатів тощо [1].

Так, у статті 23 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» вказано про заборону втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності, вимагання надання відомостей, що є адвокатською таємницею, вилучення документів, які пов'язані з адвокатською діяльністю, проведення обшуків в офісах адвокатів, без наявності чітко визначеного у рішенні суду переліку речей, документів, що планується виявити тощо [2].

Гарантії адвокатської діяльності підсумовані в Основних положеннях ООН про роль адвоката, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. Наприклад, у статті 16 даного нормативного акту зазначається, що уряди мають забезпечити адвокатам: а) можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання; б) можливість вільно пересуватися і консультувати клієнта у своїй країні та за кордоном; в) виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм [3].

Проблема даного дослідження передбачена у тому, що в практиці України є значні розбіжності із законодавством, які призводять до того, що адвокати постійно зіштовхуються з численними перешкодами під час надання правової допомоги своїм клієнтам. В основному це виражається у досить широких повноваженнях прокурорів, слідчих та інших представників правоохоронних органів, а також у діяльності суддів, які інколи є неупередженими у процесі. У результаті цього професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності регулярно порушуються.

Важливу роль у процесі захисту професійних прав і гарантій адвоката відіграють: Національна асоціація адвокатів України, Ради адвокатів регіонів України, ВГО «Асоціація адвокатів України», ГО «Всеукраїнське об'єднання адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу», міжнародні організації та інші.

Так, зважаючи на чисельні порушення професійних прав та гарантій адвокатської діяльності з боку правоохоронних органів, «Асоціація адвокатів України» неодноразово зверталася з відкритими листами до Президента України, Генерального прокурора України, інших органів державної влади стосовно недопущення порушення професійних прав адвокатів та ототожнення адвоката з клієнтом [4].

Крім того, Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності ставить перед собою такі завдання:

- участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у галузі захисту прав та інтересів адвокатів, забезпечення гарантій адвокатської діяльності;

- виявлення, облік, аналіз і систематизація випадків порушення професійних прав та інтересів адвокатів, а також порушення гарантій адвокатської діяльності, які відбулись на території України;

- здійснення профілактичної роботи, яка направлена на попередження порушень прав та інтересів адвокатів, а також порушення гарантій адвокатської діяльності;

- створення і систематичне вдосконалення необхідних заходів оперативного реагування при порушенні законних прав та інтересів адвокатів, а також гарантій адвокатської діяльності тощо [5].

Отже, щоб зменшити кількість порушень професійних прав і гарантій адвокатів, необхідне створення ефективної системи правового захисту прав адвокатів. Вона повинна розглядати порушення прав і гарантій адвокатів, перешкоджати вчиненню аналогічних порушень у майбутньому, а також встановлювати покарання за скоєне правопорушення.

Список використаної літератури:

1. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: заключення та рекомендації. 2016 р. 2 с.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 3 липня 2020 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради. 2020 р. № 27. 23 с.

3. Основні положення про роль адвокатів прийняті Конгресом VIII ООН по запобіганню злочинам 01.08.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text.

4. Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Всеукраїнської громадської організації «Асоціації адвокатів України».

URL: <http://www.uaa.org.ua/about/komitety/presa/protection%20of%20the%20rights%20of%20lawyers.pdf>.

5. Положення про комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: рішення Ради адвокатів України № 182 від 27 липня 2013 р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2013.07.27-rishennya-182.pdf>.

Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна

Грушак Я.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОBOB'ЯЗКУ НЕРОЗГОЛОШЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Законодавством України передбачено обов'язок адвоката зберігати адвокатську таємницю, що у свою чергу слугує головною запорукою довіри клієнта. Саме ця довіра є основним шляхом отримання від клієнта інформації, необхідної для повного та всебічного захисту його прав та охоронюваних законом інтересів. На мою думку, даний обов'язок дає змогу клієнту бути захищеним у більш повному обсязі, адже останній не має підстав боятися, що певні приховані аспекти його життя чи діяльності можуть бути викриті в подальшому і тому, надаючи адвокату більш повну інформацію, тим самим збільшує шанси на успішний захист своїх прав.

Згідно ч.1 ст. 22 Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Частина 3 ст. 22 цього ж закону встановлює, що обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста

та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення.

Крім того, згідно з пунктом 3 статті 10 Правил адвокатської етики, розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Отже, аналізуючи зазначені нормативно-правові акти, можна дійти висновку, що відносини між адвокатом та його клієнтом носять суто конфіденційний характер. Однак, норми, які передбачають заборону розголошення адвокатської таємниці, не є безумовними. Існують випадки, коли адвокат звільняється від відповідальності за розголошення адвокатської таємниці.

Одним з таких випадків є втрата статусу адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта. Вважаю дану підставу цілком логічною, адже саме клієнт вправі обирати чи інформація, проголошена ним, повинна бути конфіденційною.

Наступним випадком є пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю. Хоча у даній ситуації адвокат і може розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з здійсненням адвокатської діяльності, проте такі відомості можуть бути розголошені не в повному обсязі, а в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

Аналізуючи Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року, можемо визначити наступний випадок звільнення адвоката від обов'язку збереження адвокатської таємниці.

Так, згідно п.7 ч.1 ст. 6 згаданого закону, адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально є суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Стаття 8 даного закону містить в собі перелік зобов'язань суб'єктів первинного моніторингу, згідно з якою, одним з обов'язків є забезпечення відповідно до вимог, встановлених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, належної організації та проведення первинного

фінансового моніторингу, що належним чином надасть можливість виявляти порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) незалежно від рівня ризику ділових відносин з клієнтом (проведення фінансових операцій без встановлення ділових відносин) та повідомляти про них спеціально уповноважений орган, а також запобігати використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою.

Отже, згідно даного закону подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці. Дана інформація зазначена в ч.6 ст.22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Отже, можна дійти висновку, що хоча і конфіденційний характер стосунків між адвокатом та клієнтом є фундаментом для захисту прав останнього, проте, така конфіденційність є досить сумнівною, оскільки клієнт не може бути повністю впевненим, що зазначені ним відомості не будуть розголошені адвокатом в майбутньому. На мою думку, третя підстава, за якою адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці, не є обґрунтованою.

Погоджуюсь, що адвокатською таємницею необхідно вважати всю інформацію, яка стала відома адвокату у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності, без будь-яких виключень. На мою думку, розголошення відомостей, які згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» не є адвокатською таємницею, у будь-якому випадку є порушенням принципу конфіденційності та підставою зниження рівня довіри клієнта до адвоката, що у свою чергу зменшує шанси на успішний захист прав та свобод клієнта.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Правила адвокатської етики n0001891-17 від 09.06.2011р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення»: Закон від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL :<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна

Гуца О.О., Акуленко А.М.

студентки 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

З метою реалізації статті 59 Конституції України та виконання міжнародних зобов'язань, передбачених Резолюцією 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи “Про виконання обов’язків та зобов’язань Україною” Міністерство юстиції України розпочало створення системи безоплатної правової допомоги (далі – БПД). Дана Резолюція зобов’язала Україну покращити доступ до правосуддя через імплементацію системи БПД відповідно до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини [1].

Проаналізувавши нормативну базу, статті та останні новини, нами було виявлено деякі недоліки роботи системи БПД. Пропонуємо їх та шляхи їх подолання.

1. Якість надання правової допомоги. Це найважливіший критерій для оцінки будь-якої роботи. В такій системі, де великий потік клієнтів, перевага надається швидкості та оперативності у вирішенні питань і на перший план виходять кількісні показники. Для підвищення якісних показників пропонуємо: розширити норми законодавства, які закріплюють відповідні стандарти, здійснювати певний нагляд за роботою адвокатів у суді, можливо навіть запровадити незалежну фахову оцінку або ввести певні елементи громадського контролю.

2. Дієвість системи. Для її забезпечення заінтересованими в кінцевому результаті мають бути не лише клієнти, а і самі працівники. Одним із стимулів для відповідальної роботи адвокатів та штатних юристів стане достойна оплата їх праці, адже в дійсності спостерігаємо дисбаланс між обсягом роботи, складністю завдань, які покладаються на працівників, та кінцевою платою за виконання покладених на них завдань. Крім того,

можна урегулювати оплату деяких додаткових дій, які мають вживати адвокати для активного виконання своїх функцій, фінансово заохочувати до представництва клієнтів у віддаленій місцевості [2].

3. Ефективність системи. Вона повинна забезпечуватись злагодженою роботою як зсередини, так і ззовні. Але хочемо одразу зазначити, що запровадження внутрішньої електронної системи управління інформацією має бути ключовим елементом не лише системи безоплатної вторинної правової допомоги (далі – БВПД). Насамперед це стосується органів кримінальної юстиції, в яких виявлено недоліки, пов'язані зі збором та аналізом даних/статистики. З метою вчасного надання правової допомоги кожному, зокрема підозрюваному чи обвинуваченому, потрібно забезпечити належний обмін інформацією між різними органами, наприклад, шляхом розвитку електронного обміну даними. Головним показником роботи даної системи є рівень задоволення потреб клієнтів. Не дивлячись на те, що збираються статистичні дані, вони містять критерії для кількісної характеристики діяльності БВПД, а нас цікавить чи дійсно особи отримали допомогу, на яку розраховували, та який результат вирішення того чи іншого юридичного питання. Тому рекомендуємо системі БВПД розробити методики та показники для збирання й аналізу даних, що допоможе визначати дійсний рівень задоволення інтересів осіб, що звернулися за БВПД [3].

З практичного досвіду можемо сказати, що суттєвою проблемою БВПД є недостатність кадрів, нехватка спеціалістів і така тенденція спостерігається в Україні в багатьох державних структурах. Тому ми б порадили повідомляти про вакантні місця через різні засоби масової інформації, аби охопити як можна більшу аудиторію людей. Зазначимо, що більшість працівників Центру не володіють знаннями англійської мови. І хоча це не обов'язкова вимога до кандидатів, але наша країна відкрита для міжнародних відносин, що, у свою чергу, сприяє усвідомленню людьми необхідності освоєння іноземних мов. Крім того, наявні певні технічні проблеми. Насамперед вони полягають в нестабільній роботі Комплексної інформаційно-аналітичної системи. До вирішення даної проблеми необхідно залучити програмістів та інших спеціалістів у відповідній сфері. Напрямами вдосконалення системи БВПД також можуть бути: створення процедур надання БПД в екстрених випадках; спрощення порядку перевірки та посвідчення права на отримання БВПД; ширше використання можливостей інформування громадян; розвиток співпраці між суб'єктами державної, а також недержавної системи БПД тощо.

З огляду на вищевикладене, система БВПД має певні невирішені питання і держава має працювати у напрямку їх вирішення. Дана система завжди потребуватиме розвитку, так як пов'язана з багатьма процесами (економічними, соціальними, політичними тощо), тому потрібно проводити постійний моніторинг її функціонування.

Список використаної літератури:

1. Резолюція 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» від 5 жовтня 2005 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_611#Text.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 51, ст.577.
3. Висновки та рекомендації звіту Ради Європи за результатами оцінювання системи безоплатної правової допомоги в Україні у світлі стандартів та передового досвіду Ради Європи (15 вересня 2016 року, Київ), URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Дерачиць Н.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність являє собою незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Основними ознаками, які характеризують цей вид діяльності, є законність, етичність, професіоналізм та добропорядність. Однак, вона має оплачуваний характер, є джерелом існування адвоката, і адвокати, надаючи правову допомогу клієнту, керуються не лише альтруїстичними міркуваннями, а й, безсумнівно, зацікавлені у просуванні наданих ними послуг. Вдало продумана маркетингова стратегія, демонстрація рівня професіоналізму адвоката забезпечує розширення клієнтської бази, що у свою чергу збільшує можливість адвоката отримати вигідне з фінансової точки зору доручення. Питання полягає в тому, якими способами досягається така мета, і наскільки вони узгоджуються з етичними стандартами адвокатської професії.

Реклама, пряма чи опосередкована, безпосередньо впливає на вибір клієнтом «свого» адвоката. І чим конкретнішою вона буде, тим більше шансів, що людина звернеться саме до них. Інтернет пропонує широкі можливості адвокату зарекомендувати про себе. Навіть найбільш заповзяті противники прямої реклами адвокатських послуг вдаються до альтернативних, більш

етичних та поміркованих, способів просування. На даний момент, найбільш поширеними є створення особистих сайтів, ведення сторінки в соціальних мережах, співпраця із ЗМІ.

Гарно оформлені та інформативно наповнені якісним контентом сторінки в соціальних мережах сприяють збільшенню читацької аудиторії. Завдяки можливості перепосту у «Фейсбуці» висловлена адвокатом думка може потрапити до стрічки новин потенційного клієнта й буде сприйнята ним з довірою, якщо перепост зробить хтось із його друзів або колег.

Популярним інструментом комунікації для адвоката залишається також співпраця з діловими виданнями. У такий спосіб правник може ефективно використати свій час, проконсультувавши замість одного потенційного клієнта широкий загал. Для максимальної ефективності при співпраці зі ЗМІ, краще зосередитись на 1-2 сферах діяльності, та саме у них цілеспрямовано демонструвати свою фахову компетентність. Очевидним є те, що компанії, які активно інформують суспільство про свою діяльність на ринку за допомогою ЗМІ та власних інформаційних майданчиків, видаються більш досвідченими й затребуваними.

Однак, значення та потенціал комерційної реклами у сфері адвокатури не варто переоцінювати. Найбільш важливим джерелом інформації про адвоката, його діяльність було та залишається так зване «сарафанне радіо». Оскільки клієнт першочергово орієнтується на думку знайомих чи аналогічні кейси.

Проте існує другий бік медалі. Деякі вчені вважають, що реклама адвокатської діяльності у певній формі принижує гідність професії, вона ставить юридичну допомогу в один ряд з побутовими послугами, що суперечить основам адвокатської діяльності [2].

Що стосується міжнародного досвіду, то ЄСПЛ у своєму рішенні у справі «Касадо Кока проти Іспанії» (*Casado Coca v. Spain*) визначив ряд важливих думок. По-перше, адвокат вправі розповсюджувати рекламну інформацію (точно так само, як його потенційні клієнти мають право її отримувати) за умови, що вона не містить інформації, яка не відповідає дійсності, чи є (або може бути) образливою для колег адвокатів. По-друге, реклама адвокатських послуг за жодних обставин не може ґрунтуватися на порівняннях або на недостовірній інформації. Суд також вказує на необхідності забезпечити рівновагу між різними інтересами, зокрема: гідністю професії, правом кожного отримувати інформацію про юридичну допомогу і наданням членам колегії адвокатів можливості рекламувати свою адвокатську практику [1].

Однак, ЄСПЛ зазначає, що правила щодо рекламування діяльності членів адвокатської корпорації можуть різнитися в різних країнах залежно від їхніх культурних традицій. Так, у Молдові в якості інформації про себе у довідниках адвокат може вказувати лише ім'я, найменування організації

та контактну інформацію. Адвокат може публічно поширювати інформацію про успішні та виграні справи, але Комісія з етики та дисципліни при Спілці адвокатів має попередньо перевіряти та погоджувати таку інформацію. У Вірменії адвокат має право рекламувати свої послуги і навіть розміщувати інформацію про виграні справи. Але повинен отримати згоду клієнта на розголос такої інформації. У Польщі не можна розміщувати рекламу в інтернеті, в пресі, на радіо, заборонені рекламні щитки. Суворо карається роздача листівок біля будівель суду, інших державних чи громадських закладів. У Норвегії реклама адвокатських послуг ніколи не заборонялася, але вказувалося, що вона повинна мати «достойний» характер. У США передбачена дисциплінарна відповідальність за порушення етичних принципів, якщо адвокат рекламує свої послуги на одноразовому посуді, на етикетках охолоджуючих напоїв, сірникових коробках. Рекламування послуг адвокатів у Франції заборонено.

Що стосується України, то рекламування адвокатської діяльності здійснюється у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики України. Інколи трапляються випадки нехтування адвокатами правилами пристойності та недотримання ними етичних норм. Наприклад, реклама, розміщена на смітєвих бачках або ж просто написана білою фарбою від руки прямісінько на асфальті неподалік зупинок громадського транспорту, використання у своїй рекламі та оголошеннях державної символіки. Розміщення рекламних матеріалів у такий спосіб об'єктивно суперечить встановленим законом вимогам, оскільки дискредитує інституту адвокатури, створює умови для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Відповідно до Правил адвокатської етики України, рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, достовірними, чіткими та зрозумілими й не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для введення потенційних клієнтів в оману, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам.

Додатково варто відзначити, що Національною асоціацією адвокатів України через діяльність профільних комітетів вживаються заходи щодо виявлення, збирання та аналізу інформації про розміщення рекламних матеріалів з порушенням законодавства України та Правил адвокатської етики.

Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що існує чимало питань щодо рекламного контенту та відповідних засобів, які повинні враховувати всі етичні аспекти адвокатської діяльності, зокрема її основоположні принципи, що розглядалися вище. Сукупно ж вони зводяться до двох головних загальноновизнаних у всьому світі постулатів: реклама адвокатської діяльності повинна бути правдивою та не вводити в оману.

Список використаної літератури:

1. Case of Casado Coca v. Spain. 24 Feb. 1994. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=0019428_4&filename=CASE%20OF%20CASADO%20COCA%20v.%20SPAIN%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=0019428_4&filename=CASE%20OF%20CASADO%20COCA%20v.%20SPAIN%20-%20[Russian%20Translation].pdf) (date of the application 25.07.2018).

2. Бірюкова А. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 202-206.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Дерачиць Н.О., Пасіка Л.Ю.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГОНОРАР АДВОКАТА: ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ

Гонорар – єдина належна форма отримання адвокатом винагороди за здійснення ним юридичних послуг, що повинен відповідати таким вимогам: бути законним за формою і порядком внесення та розумно обґрунтованим за розміром.

Розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом. Адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань. Зазвичай основним критерієм розміру гонорару виступають складність справи, кваліфікація, досвід, завантаженість адвоката та інші обставини. Враховуючи те, що суд не має права змінювати і втручатися у правовідносини адвоката та його клієнта, тому розмір гонорару може бути змінений лише за їх взаємною домовленістю [2].

Розмір гонорару безпосередньо за надану юридичну послугу залежить від обраного клієнтом порядку обчислення гонорару, що може здійснюватися у таких формах: 1) фіксований розмір – характеризується тим, що розмір гонорару визначається за кожен надану адвокатом юридичну послугу. Це може бути підготовка позову, написання клопотання або скарги. Найбільш доцільним застосування даної форми є у тих випадках, коли можна орієнтовно визначити скільки часу потрібно витратити для надання юридичної послуги; 2) погодинна оплата – зазвичай використовується у тих випадках, коли виходячи з обставин справи складно визначити скільки потрібно витратити часу на захист або представництво у певній справ.

Найчастіше дану форму застосовують у справах, що мають обмежений бюджет. Оскільки клієнт у даному випадку матиме можливість оплачувати послуги адвоката періодичними платежами; 3) комбінований порядок оплати – характеризується тим, що клієнт сплачує адвокату фіксований розмір гонорару за окремо надану юридичну послугу із визначенням розміру погодинної оплати юридичної послуги за додаткові послуги, які не визначені договором про надання правової допомоги.

Сьогодні в Україні гострою темою дискусії правників та вчених виступає питання «гонорару успіху» адвоката за надану правову допомогу. Наріжними, зокрема, є питання: «Яка правова природа «гонорару успіху?», «Чи можна включити його до судових витрат?», «Чи законодавчо захищений сам правник від недоброчесного клієнта?». ЄСПЛ трактує «гонорар успіху» як домовленість, відповідно до якої клієнт зобов'язується виплатити адвокату як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової суми, якщо рішення буде на користь клієнта (справа «Іатрідіс проти Греції») [1].

Виникає дві сторони медалі: з однієї, адвокат повинен бути замотивованим на кінцевий результат справи, але з іншої – він не може обіцяти позитивне вирішення справи клієнта, оскільки він не є суддею і не може замінити собою судовий орган. Безсумнівним також є те, що клієнт за даної схеми оплати може відчувати себе абсолютно захищеним оскільки оплату наданих послуг йому необхідно буде здійснити тільки у випадку отримання позитивного результату.

Для клієнта гонорар успіху цікавий також тим, що у більшості випадків є ледь не єдиним способом стимулювання залученого адвоката прагнути до максимальної самовіддачі і до вирішення проблемного питання з максимальним урахуванням інтересів та побажань клієнта. В той же час, якщо адвокат працює за «гонорар успіху» він зацікавлений брати тільки звідомо виграшні справи, не витрачаючи час на програшні чи сумнівні справи, тоді як деякі справи потребують детального вивчення, перш ніж винести судження про шанси на успіх.

Численним ризикам піддаються юридичні компанії, оскільки існує ймовірність взагалі не отримати гонорар, зіткнувшись з недоброчесністю клієнта. Разом з тим, виплата захисникам так званих гонорарів успіху є загальноприйнятою практикою і широко застосовується (з певними обмеженнями) у таких країнах як США, Великобританія, Австралія і Канада. «Гонорар успіху» у США застосовується у справах про відшкодування шкоди фізичній особі, медичній халатності, компенсації шкоди завданої працівникам. Незважаючи на те, що потерпілі не будуть оплачувати «гонорар успіху», якщо справу програно, він у будь-якому випадку повинен покрити витрати адвоката. До таких відноситься витрати, понесені адвокатом в результаті проведення розслідування чи збору показань свідків, поштові й транспортні витрати. Загальний розмір «гонорару успіху» становить

33% від ціни позову. В деяких штатах суми можуть відрізнятись, однак, питання розумності розміру винагороду також має місце. Варто відмітити, що застосування гонорару успіху заборонено у сімейних та кримінальних справах.

Очевидним є те, що заборона на отримання винагороду в залежності від результату справи сприятиме численним випадкам виплати адвокатам «неофіційного» гонорару. Що у свою чергу призведе до приховування сум від оподаткування, застосування різних способів легалізації отриманих доходів, а також до інших дій, що направлені на обхід встановленої заборони, як з боку адвокатів, так і з боку клієнтів.

Список використаної літератури:

1. Іатрідіс проти Греції (Iatridis v. Greece): Рішення Європейського суду з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_363.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. No5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Джуманюк В.В.

студент 4-го курсу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ АДВОКАТОМ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Міжнародні та вітчизняні нормотворці визначають право особи на справедливий суд, як невід'ємний елемент правової держави. Законодавство України надає особі можливість здійснювати захист своїх прав у суді представником, а роль представника найчастіше виконує адвокат. Питання зловживання процесуальними правами адвокатом – це встановлення межі між правомірним використанням правових інструментів для максимального захисту клієнта та недобросовісним виконанням обов'язків адвоката з метою унеможливити справедливе вирішення справи судом.

Процесуальні кодекси не містять дефініції такому поняттю як «зловживання процесуальними правами», а тому слід звернути увагу на визначення, що надають науковці та суди.

Фонова О. С. вказує, що під зловживанням процесуальними правами слід розуміти недопустиме здійснення певного права, яке протидіє правильному, своєчасному розгляду справи та винесенню по ній рішення судом або призводить до несправедливого результату для іншої сторони [1]. У свою чергу, М. Гурвич зазначав, що під зловживаннями процесуальними правами слід розуміти здійснення сторонами процесу їх прав для досягнення цілей, несумісних з метою процесу – правильним і швидким вирішенням справ [2].

Тим самим, науковці вказують на негативний аспект зловживання процесуальними правами, що унеможливує швидкий розгляд справи, а також ускладнює справедливий її розв'язок.

Варто зазначити про правові підходи розкриття визначення, що були сформульовані судами.

Касаційний Господарський Суд Верховного Суду у справі 924/372/17 надав наступне визначення: «Зловживання процесуальними правами може бути визначено, як неодноразове оскарження судових рішень, які не підлягають оскарженню, чергове звернення із завідомо безпідставною касаційною скаргою, аналогічною за змістом тих касаційних скарг, у прийнятті яких було відмовлено, тобто, вчинення дій, спрямованих на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи» [5]. Безумовно, такі дії неодмінно перешкоджають справедливому розгляду справи і спрямовані на свідоме затягування судового процесу.

Вікторія Резнікова, завідувачка кафедри господарського права КНУ імені Тараса Шевченка, вказувала: «Можна виділити 4 основні критерії для визначення зловживання процесуальними правами:

- зловживати можуть лише ті особи, які беруть участь у справі та наділені відповідними процесуальними правами;
- недобросовісна поведінка в діях осіб, які зловживають процесуальними правами;
- прихована мета зловживання правами, яка завжди пов'язана з прямим умислом;
- має бути присутній інтерес учасника судового процесу, який зловживає правом при оцінці відповідної поведінки [3].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у статті 20 визначає широке коло професійних прав адвоката, а у статті 21 Закону окреслює його професійні обов'язки. Перелік прав та обов'язків адвоката сформульовані таким чином, що дають можливість останньому виправдовувати будь-яку процесуальну дію інтересами клієнта [4]. Лише пункт 1 частини 1 статті 21 Закону зобов'язує адвоката дотримуватися «Правил адвокатської етики», котрі можуть служити відповідним обмеженням. Однак, адвокатам слід, як зазначено у Преамбулі до «Правил адвокатської етики», збалансувати засади служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому.

Варто зазначити про законопроект під номером 9055, де передбачалась, серед іншого, відповідальність адвоката за зловживання процесуальними правами. Суд може визнати таким зловживанням дії, які суперечать нормам кримінального судочинства. В разі встановлення таких дій, суд залишатиме звернення сторін без розгляду. Законопроектом було визначено право суду на винесення окремої ухвали в разі встановлення зловживання процесуальними правами, а також можливість застосування дисциплінарної відповідальності чи відкриття кримінального провадження. В указаному документі міститься вичерпний перелік дій, які можуть бути визнані зловживанням процесуальними правами, серед яких: подання скарги на рішення суду, яке не підлягає оскарженню, нечинного рішення або дія якого закінчилася, подача клопотання про питання, вже вирішеного судом, за відсутності інших підстав, нових обставин; подання клопотання повторно, а саме до вирішення судом скарги (клопотання) однакового змісту та інше [6].

Зловживання адвокатом, як і будь-яким іншим учасником судового процесу, процесуальними правами дестабілізує процес судового захисту прав людини, що суперечить завданню цивільного судочинства, яке полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді й вирішенні цивільних справ [7]. І тут необхідно нагадати про ключову роль, яка відводиться адвокату в механізмі реалізації правосуддя, на що неодноразово зверталась увага Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ): «Особливий статус адвокатів відводить їм центральне місце в системі здійснення правосуддя як посередника між суспільством і судами. Таке положення пояснює звичайні обмеження, які застосовуються до поведінки членів колегії адвокатів. Беручи до уваги ключову роль адвокатів у цій сфері, є всі розумні підстави очікувати від них, що вони посприяють належному відправленню правосуддя, і, таким чином, підтримають довіру суспільства до нього» [8].

З огляду на міжнародну практику становлення та визначення меж зловживання процесуальними правами, варто зазначити правові позиції Європейського суду з прав людини.

Так, у справі «Salontaji–Drobnjak v. Serbia» ЄСПЛ визначив: «Правова система має бути спроможною захистити себе від сутяжників, і саме національні органи мають запровадити ефективний судовий механізм захисту щодо позовів таких осіб, без обов'язкового використання заходів, що впливають на обсяг їх дієздатності» [9].

Випадки зловживання процесуальними правами в практиці ЄСПЛ стосуються також:

- підробки документів («Jian v. Romania»);
- неповідомлення суду ключової інформації, що має значення для справи («Al-Nashif v. Bulgaria»);
- подачі скарги від чужого імені («Driifhout v. Netherlands»);

– використання образливих виразів на адресу держави-відповідача, її представників, самого ЄСПЛ, його співробітників або канцелярії («Rehak v. Czech Republic») тощо.

Отже, зловживання процесуальними правами адвоката руйнує можливість повного та справедливого вирішення справи. Законні інструменти діяльності адвоката не повинні переслідувати незаконної мети їх використання, адже порушується сутність природного (справедливого) права.

Список використаної літератури:

1. Фонова О. С. Зловживання процесуальними правами учасниками господарського процесу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2008. Вип. 6 (74). С.187–199. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/12316>.

2. Гурвич М. А. Право на иск. М., 1949. 48 с. URL: <http://law.edu.ru/script/cntSource.asp?cntID=100081581>

3. Резнікова В. В. Зловживання правом: поняття та ознаки. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 23-35.

4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#n146>.

5. Ухвала КГС ВС від 15 серпня 2019 року у справі за номером 924/372/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83691897>.

6. Законопроект «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 06.09.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557.

7. Хотинська-Нор О.З. Правовий статус адвоката у цивільному судочинстві у світлі оновлених положень процесуального законодавства України. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С.105.

8. Judgment in the case of Igor Kabanov v. Russia, 3 February 2011 accessed 10.09.2018. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rkabanovcase.html>

9. Case of Salontaji-Drobnjak v. Serbia N 36500/05. URL: [http://hudoc.echr.coe.int/eng# {appno : \[36500/05\], itemid : \[001-94985\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng# {appno : [36500/05], itemid : [001-94985]})

Науковий керівник: доктор юридичних наук, завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка ***Хотинська-Нор Оксана Зіновівна***

Дзодз М.В., Попадинець М.І.
студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЄСВ ДЛЯ АДВОКАТІВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Основний Закон – Конституція України, зобов'язує кожного сплачувати податки та збори, порядок і розміри яких встановлюється законодавством. Цей обов'язок стосується також і адвокатів. До системи обов'язкових платежів відноситься єдиний соціальний внесок, який сплачується по всій території України, з метою забезпечити страхові виплати за поточними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [1].

Доволі дискусійним є порядок нарахування та сплати адвокатами ЄСВ. Існують такі проблемні аспекти:

1. Чи зобов'язані адвокати сплачувати ЄСВ?

Законодавство України, яке регулює питання у сфері оподаткування закріплює перелік платників єдиного соціального внеску. До цього переліку відносяться також особи, які займаються незалежною професійною діяльністю, в тому числі адвокатською та отримують дохід від цієї діяльності. До 01.01.2017 року законодавством надавалось право особам, які займалися незалежною професійною діяльністю та не отримували дохід протягом певного періоду, самостійно визначати базу нарахування ЄСВ, а з 01.01.2017 року таке визначення стало обов'язком. Відповідно, адвокати сплачують єдиний соціальний внесок навіть тоді, коли вони не отримують дохід за свою діяльність.

2. Сплата ЄСВ при поєднанні адвокатської діяльності із діяльністю за трудовим договором.

Адвокати відносяться до категорії платників податків як особи, які займаються незалежною професійною діяльністю, а тому зобов'язані сплачувати ЄСВ, навіть у тому випадку, коли вони є найманими працівниками, і за них ЄСВ сплачує роботодавець. Це призвело до виникнення багатьох спорів адвокатів із податковими органами. З метою розв'язання цієї проблеми, були внесені зміни в Закон від 13.05.2020 року, які набудуть чинності 01.01.2021 року, які передбачають, що особи, які займаються незалежною професійною діяльністю і є найманими працівниками, за яких роботодавець сплачує ЄСВ, звільняються від сплати ЄСВ за свою діяльність.

3. Чи сплачує єдиний соціальний внесок адвокат, який зупинив адвокатську діяльність?

На законодавчому рівні не врегульовано питання сплати ЄСВ samozайнятою особою у випадку зупинення адвокатської діяльності. В більшості випадків органи що контролюють, прирівнюють поняття «припинення» та «зупинення» адвокатської діяльності. Це призводить

до виникнення судових спорів щодо обов'язку сплати ЄСВ за тимчасове зупинення діяльності. Як зазначає адвокат Сокур Євгеній, Верховний Суд стає на захист адвокатів і зазначає, що поняття «зупинення» та «припинення» адвокатської діяльності не слід ототожнювати. Наказ Міністерства фінансів України №1162 від 24.11.2014 року, яким керуються органи що здійснюють контроль, стосується лише припинення діяльності, а тому він не може застосовуватись до спірних відносин, пов'язаних із зупиненням адвокатської діяльності. Верховний Суд надав висновок, що адвокат, який зупинив діяльність звільняється від сплати ЄСВ [2]. Така позиція впливає із позиції Європейського суду з прав людини, який зазначає, що у разі існування суперечностей у тлумаченні права або обов'язку платника податків необхідно тлумачити законодавство на користь платника податків.

Враховуючи вищевикладене, слід наголосити що, законодавство щодо сплати ЄСВ на даний момент не є досконалим. У зв'язку із спірними питаннями, які виникали та розглядалися у судовому порядку, здійснюється розробка та прийняття нових норм для вдосконалення законодавства, яке регулює питання сплати єдиного соціального внеску. Очевидно, що ці норми не в змозі врегулювати прогалини, однак це прогресивний крок назустріч адвокатам, оскільки тепер сплата ЄСВ стане більш врегульованою та менш спірною.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

2. Сокур Є. Чи сплачує ЄСВ адвокат, який зупинив діяльність?. *Юридична газета он-лайн*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chisplachue-esv-advokat-yakiy-zupiniv-diyalnist.html>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Дулгер В.В., Кириченко А.О.
студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІДЕНТИФІКАЦІЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

«Скажи мені, хто твій клієнт, і я скажу тобі, хто ти» – цією фразою можна охарактеризувати завідомо упереджене ставлення багатьох людей до адвокатів сьогодення. Для уникнення асоціювання адвоката з клієнтом виникає необхідність встановлення контролю за дотриманням законодавчо закріплених гарантій.

Стаття 23 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» встановлює перелік гарантій адвокатської діяльності. Серед них чільне місце займає така гарантія як заборона ототожнення адвоката з клієнтом [1]. Це також згадується у Принципі I Рекомендації № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 року, де зазначається, що Державам слід уживати всіх необхідних заходів для забезпечення поваги до професії адвоката, її захисту та сприяння її свободі без дискримінації та без неналежного втручання влади чи широкого загалу, зокрема, у світлі відповідних положень Європейської конвенції про права людини. Адвокати не повинні потерпати або опинятися під загрозою санкцій чи тиску, якщо вони діють відповідності зі своїми професійними стандартами [2]. Крім того, у статті 18 «Основних положень про роль адвокатів» зазначається, що адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їх справами у зв'язку з тим, що вони виконують свої професійні завдання [3]. Проте таке нормативне закріплення не завжди є дієвим засобом від наклепу та тиску на адвокатів стосовно сфери їх діяльності. Саме тому постає актуальність визначення проблемних аспектів цієї теми та їх вирішення.

Нещодавно була створена Робоча група з питань роз'яснення заборони ототожнення адвоката з клієнтом. Приводом створення цієї групи стало порушення гарантій професійної діяльності адвоката. Адвокат Кравець Р. Ю., спеціаліст у сфері банківського, фінансового та податкового права, зіткнувся особисто з проблемою ототожнення адвоката з клієнтом. Під час здійснення захисту свого клієнта, йому було вручено підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а саме, що адвокат діяв як пособник при вчиненні злочинною організацією злочину та спрямовував свого клієнта до обрання саме такої стратегії і тактики захисту. На думку слідства, Кравець Р. Ю. обрав способом досягнення «злочинної мети» звернення до суду та Вищої ради правосуддя із позовами та клопотаннями в інтересах своїх клієнтів.

Рада адвокатів України з цього приводу висловила свою позицію, в якій наголосила на тому, що ототожнення адвоката як учасника злочинної організації та трансформація такої ідентифікації в узвичаєну практику судових та правоохоронних органів є неприпустимим. Така фундаментальна гарантія є засобом здійснення адвокатом своєї діяльності незалежно та не хвилюючись за застосування до нього заходів кримінальної відповідальності [4].

Які ж насправді існують ризики для адвоката? Проаналізувавши практику останніх років, можна виокремити такі:

- посягання на життя та здоров'я адвокатів;
- фізична розправа;
- кримінальне переслідування;
- пошкодження та знищення майна;
- безпідставні обшуки робочих приміщень та житла адвоката;
- втручання у процес підготовки та ведення справи;
- допит адвокатів стосовно питань, що становлять адвокатську таємницю.

Враховуючи наведені факти, можна дійти висновку, що у сучасній правовій державі, де фундаментальним є принцип верховенства права, порушення прав та гарантій адвокатів набирають значних масштабів. Тому потрібне належне правове регулювання цього питання.

Ще однією проблемою є накладення дисциплінарних стягнень на адвокатів через те, що вони захищають або представляють інтереси високопоставлених осіб, які викликають суспільний інтерес.

На підставі проведеного аналізу можна констатувати, що зневажання заборони ідентифікації адвоката з клієнтами призводить до дискредитації України як незалежної правової держави, в якій людина, її життя та здоров'я є найвищою соціальною цінністю, де кожен має конституційне право на захист, а правозахисникам та адвокатам гарантується право на здійснення своєї професійної діяльності без стороннього тиску та втручання.

На нашу думку, найдієвішим засобом поширення поваги до здійснення професійних завдань адвоката є закріплення відповідальності за порушення заборони ототожнення адвоката з клієнтом та створення механізму запобігання та припинення відповідних протиправних дій. Ця проблема стосується не тільки адвокатів, а й людей, і всієї держави в цілому, а тому потребує негайного вирішення.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 05.07.2012. // Відомості Верховної Ради України. № 5076-VI.

2. Рекомендація N R(2000)2 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо повторного розгляду або поновлення

провадження у певних справах на національному [...] // Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи; Рекомендації, Записка, Міжнародний документ від 19.01.2000 № R(2000)2.

3. Основні положення про роль адвокатів // ООН; Положення, Міжнародний документ від 01.08.1990 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text.

4. Рішення Національної асоціації адвокатів України №49 «Про недопущення ототожнення адвокатів з клієнтами та втручання в професійні права адвокатів» від 05 серпня 2020 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-08-05-r-shennya-rau-49_5f4637e9c8bd4.pdf.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Дядюк К.О.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

У сучасному суспільстві професія адвоката відіграє важливе значення у становленні юриспруденції. Адвокат – юрист, діяльність якого супроводжується серйозною професійною відповідальністю. Одним із найважливіших аспектів професійної діяльності адвоката є саме її страхування.

Існує чимало визначень щодо поняття страхування відповідальності. Так, В.В. Шахов зазначає, що страхування відповідальності – самостійна сфера страхової діяльності, яка об'єднує ряд видів страхування, які передбачають обов'язки страховика відшкодувати шкоду, яка була заподіяна страхувальником [4].

Страхування професійної відповідальності це один із найважливіших і в той же момент своєрідних видів страхування. Даний вид страхування в провідних країнах світу здійснюється в обов'язковій формі. В Україні страхування професійної відповідальності регламентується в Законі України «Про страхування», де передбачено проводити страхування в обов'язковій формі, але тільки за переліком професій, які визначені Кабінетом Міністрів України [2].

Взагалі, страхування професійної відповідальності адвокатів є обов'язковим у багатьох країнах Європи, а саме: Бельгії, Люксембургу, Данії, Великобританії, Польщі, Литви, Ліхтенштейну та інших. У пп. 3.9.1. п.3.9. Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією 12-ти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в 1988 р. зазначено, що «Адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних із недостатньою правовою компетенцією» [1].

На жаль, в даний час діюче законодавство України не передбачає страхування професійної відповідальності адвокатів. Зазначимо, що в нашій країні страхування професійної відповідальності адвокатів регулюється загальними нормами Цивільного Кодексу України [3] та Законом України «Про страхування». Законом передбачено визначення страхування професійної відповідальності та закріплено форми страхування (добровільне та обов'язкове). Хоч і в даному законі відсутнє визначення страхування професійної відповідальності адвокатів, але у статті 7 (п.27.ч.1) вказано, що обов'язкове страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Але ні цей перелік, ні умови обов'язкового страхування до сьогоденішнього часу найвищим органом виконавчої влади нашої країни не встановлений [2].

Загалом, на практиці дуже мало адвокатів страхує свою професійну відповідальність. Насамперед це викликано тим, що адвокати не мають ніяких економічних стимулів (в тому числі й податкових). Крім того, це викликано й тим, що адвокати мають низький рівень довіри до страхування як до елементу врегулювання економічних конфліктів.

На мою думку, кожен адвокат повинен обов'язково укласти договір своєї професійної відповідальності хоча би через те, щоб мати багато переваг перед своїми клієнтами. По-перше, кожен клієнт повинен бути впевнений у тому, що у разі неналежного виконання професійних обов'язків адвоката йому буде відшкодовано хоча б якусь часткову вартість збитків.

Наступним критерієм страхування професійної відповідальності адвоката є те, що воно поширюється на професійну практику. Якщо адвокат сумлінно виконує свої обов'язки, то не буде ніяких підстав у його клієнтів повертати збитки, які були отримані під час розгляду справи. Адвокати, які страхують свою професійну відповідальність, можуть бути більше фінансово захищені ніж ті, які цього не робили.

Отже, сьогодні питання страхування професійної відповідальності адвокатів не врегульоване належним чином. Можливо слід внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які б могли більш детально описати всі переваги страхування. Це насамперед вплине на активність адвокатів та адвокатських організацій і буде мати позитивні

наслідки як для клієнтів, так і для самих адвокатів. Але в нашій країні цей процес стримується через недостатньо добре вивчений об'єкт страхування, недосконалість нормативно-правової бази та системою заходів реалізації у сфері життя загалом.

Список використаної літератури:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

2. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. URL: <https://goo.su/200q>

3. Загальні норми Цивільного Кодексу України від 16.01.2003р. №435-IV/ / ВВР. 2003. №40-44. Ст.356.

4. Шахов В.В. Страхування. Изд.3-е [перераб. и доп.] М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. 311с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Дяченко І.С.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

УДОСКОНАЛЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні інститут української адвокатури постає перед нагальною потребою визначення нових векторів подальшого розвитку, що зумовлено загостренням політичної ситуації, рядом зовнішніх загроз та внутрішніх ризиків.

На даний момент, в Україні існують всі передумови для подальшого реформування інституту адвокатури. Проте перед нею постає цілий ряд проблем. Це, зокрема, не повна відповідність українського законодавства міжнародним стандартам у галузі надання кваліфікованої правничої допомоги та організації діяльності адвокатури; відсутність механізму реалізації принципу рівності сторін у суді; недосконалість механізму надання юридичної допомоги; відсутність реальної незалежності адвокатів.

Щоб запустити процес реформування, перш за все, необхідно внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме до статті 23 «Гарантії адвокатської діяльності». Так, необхідно встановити на законодавчому рівні, що проведення обшуку приміщення адвоката можливе лише, коли адвокат особисто має статус підозрюваного, та внести зміни щодо забезпечення можливості використання посвідчення адвоката в якості посвідчення особи.

У світлі реформування інституту української адвокатури потребує внесення рішучих змін і чинний Закон України «Про судоустрій та статус суддів», а саме: щодо усунення положення про те, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за подання звідомомо безпідставної скарги про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Крім того, пріоритетним напрямом має стати розвиток діяльності Національної асоціації адвокатів України як всеукраїнської професійної організації, яка об'єднує всіх адвокатів з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Серед першочергових задач НААУ має бути створення комплексної бази даних із системою управління інформацією, що охоплює всі порушення професійних прав і гарантій адвокатів, яка буде простою і легкою у користуванні при офіційній реєстрації адвокатом будь-якого порушення його професійних прав і гарантій.

Надзвичайно важливе значення на сьогоднішньому етапі функціонування адвокатури має розробка ряду рекомендацій і проведення спеціалізованих тренінгів для членів Ради адвокатів України. Слід посилювати ефективність роботи новоствореного Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, шляхом спрощення його структури, більш інклюзивної участі членів Комітету в його роботі, вдосконаленні положення тощо.

Необхідно створювати механізми для участі в публічній кампанії з мобілізації громадянського суспільства та засобів масової інформації щодо відповідальності за порушення професійних прав і гарантій адвокатів; висвітлювати у джерелах ЗМІ показові випадки порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Таким чином, щоб побудувати міцну і всеосяжну систему захисту прав адвокатів і гарантій професійної адвокатської діяльності в Україні, необхідна система, яка буде включати в себе життєздатні механізми для попередження, виявлення, усунення оприлюднення та засудження порушення прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності та прав людини їхніх клієнтів.

Система повинна перебувати під керівництвом і управлінням Національної асоціації адвокатів України, і, зокрема, його Комітету з захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. Вона має ґрунтуватися на принципах прозорості та доступу до інформації і водночас надавати

адвокатам можливість виконувати свої обов'язки впевнено, без перешкод та остраху за безпеку свого життя, здоров'я, цілісність свого майна.

Українська адвокатура була і залишається прихильником реформ, які спрямовані на подальшу адаптацію чинних європейських практик. Отже, пріоритетами реформування адвокатури є збереження незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне адвокатське самоврядування, а також посилення і захист прав та гарантій професійної адвокатської діяльності

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н.М. Права адвокатів як членів єдиної професійної організації. *Jurnal juridic national: teorie si practica*. 2015. № 6(16). Р. 53–57.

2. Джабурія О.О. Про регламентацію адвокатської діяльності у врегулюванні спору за участю судді. *Актуальні проблеми судового права: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкина (Харків, 20 квіт. 2017 р.)* : у 2 т. / редкол.: Л.М. Москвич (голова) та ін. Т.1 – Харків : Право, 2017. 258 с. С. 51-54.

3. Святоцький О. Д., Медведчук В. В. Адвокатура: історія і сучасність. К.: Видавництво «Ін Юре», 1997. 320 с.

4. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3. Науч. ред.: Власихин В.А. М.: Новая юстиция, 2006. 1216 с.

5. Стецовский Ю.И. Советская адвокатура: учебное пособие. М.: Высш. шк., 1989. 304 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Євдокимов К.Д.

*студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ І ЙОГО ПОРУШЕННЯ В КОНСУЛЬТАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Принцип законності у діяльності адвоката відіграє важливу роль, він закріплений як в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», так і в Правилах адвокатської етики. Згідно статті 8 Конституції України, в Україні проголошується і діє принцип верховенства права [1, ст.8].

Аналіз норм Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дає можливість визначити обсяг уваги законодавця до принципу законності. Дотримання принципу законності є професійним обов'язком адвоката, який він бере на себе при складанні Присяги адвоката України, що передбачено ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У визначенні понять «захист», «інші види правової допомоги» у ч. 1 ст. 1 Закону зазначено функції адвокатури щодо забезпечення реалізації виключно законних інтересів клієнтів. У п. 3 ч. 1 ст. 19 Закону йдеться лише про захист законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про екстрадицію, а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Однак, слід зауважити, що критерії «законних інтересів» відсутні у визначенні інтересів, які є об'єктом діяльності адвоката – представника у кримінальному провадженні, під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, у цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, в іноземних, міжнародних судових органах (п. 5, 6, 7 ч. 1 ст. 19 Закону).

Доцільно зауважити, що п. 5, 6, 7 ч. 1 ст. 19 Закону потребують зазначення, що відстоювання саме законних інтереси клієнта є об'єктом адвокатської діяльності. На підтримку пропозиції слід привести зміст ч. 1 ст. 7 Правил адвокатської етики, яка встановлює, що у своїй професійній діяльності адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності [2, с. 136].

Принцип законності, у своєму етичному аспекті, встановлений у ст. 7 Правил адвокатської етики, також забороняє адвокату давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх скоєнню клієнтом чи іншими особами. У своєму приватному житті адвокат, як і будь-яка інша фізична особа, також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень і не сприяти зумисно їх скоєнню іншими особами.

Проте не може бути підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності адвоката порушення останніх норм чинного законодавства, якщо за це передбачений інший вид юридичної відповідальності і при цьому в діях адвоката не міститься порушення Правил

адвокатської етики. Наприклад, якщо адвокат порушив правила дорожнього руху та був притягнутий за це до адміністративної відповідальності, то за це він не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності. Так само, якщо з особи, що має статус адвоката, за рішенням суду відбулося стягнення грошових коштів за невиконання цивільно-правового зобов'язання, то це також не може бути підставою для притягнення особи до дисциплінарної відповідальності [4].

До змісту принципу законності відносять і те, що адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству, моральним засадам суспільства, присязі адвоката України, правилам адвокатської етики.

Зрозуміло, що принцип законності пов'язаний не лише із законністю засобів захисту, а й стосується законних інтересів клієнта. У зв'язку із цим слід погодитись із думкою Н.М. Бакаянної, яка зазначає, що доцільно закріпити у ч. 1 ст. 25 Правил адвокатської етики наступне положення: «Виконуючи доручення клієнта, адвокат захищає права, свободи та законні інтереси клієнта усіма не забороненими законом засобами, керуючись Конституцією України, законом та цими Правилами». Частина 1 ст. 25 чинної редакції Правил адвокатської етики залишити як ч. 2 зазначеної норми [2, с. 137].

У ч. 5 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» передбачено: «Зміст договору про надання правової допомоги не може суперечити Конституції України та законам України, інтересам держави і суспільства, його моральним засадам, присязі адвоката України та правилам адвокатської етики» [3].

Як висновок, можна зазначити, що принцип законності в діяльності адвоката займає особливе місце, оскільки дотримання цього принципу в професійній діяльності адвоката зобов'язує останнього використовувати всі свої знання, вміння та навички для забезпечення належного захисту осіб (фізичних або юридичних) із належним дотриманням та використанням чинного законодавства України. За порушення цього принципу адвокатом для нього настають різні негативні наслідки, як, наприклад, позбавлення права зайняття адвокатською діяльністю. Тому, дотримання законності в діяльності адвоката завжди є необхідним, щоб підвищувати статус, як окремого адвоката так і адвокатури в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28. 06. 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. –Ст. 8.
2. Бакаянова Н.М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 136–139.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

4. Шевердін М. Основні принципи адвокатської етики. URL: <https://uba.ua/ukr/news/4919/>.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна

***Ельцов Д.В., Мазен І.Д.**
студенти 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Професія адвоката займає особливо важливе місце в системі захисту прав та інтересів осіб. Адже адвокат – проміжна ланка посередництва та захисту між його клієнтом та іншими суб'єктами. Для того, щоб кваліфікована правнича допомога адвоката була надана достойно та якісно, адвокат наділений відносно широким обсягом повноважень і обов'язків.

Оскільки відноси́нам захисту прав клієнта адвокатом не завжди притаманний однозначний характер, у законодавство України ще у 1992 році було введено інститут адвокатської таємниці. Варто зазначити, що питання адвокатської таємниці було і залишається актуальним предметом дискусій серед адвокатів, вчених та правознавців.

Адвокатську таємницю в правовій доктрині розглядають як різновид професійної таємниці. Відповідно до ч.1 ст.22 вищезазначеного закону, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [2].

За твердженням М. Погорецького, предметом адвокатської таємниці слід вважати: 1) факт звернення довірителя до адвоката, характер і зміст наданої йому юридичної допомоги; 2) відомості з особистого життя, сімейної,

інтимної, суспільної, службової, господарської та іншої сфер діяльності довірителя, повідомлені адвокату (наразі адвокат може використовувати такі відомості у своїй діяльності лише у випадку згоди на це довірителя); 3) особисті записи довірителя, письмові документи, аудіо- та відеозаписи, інформація на електронних носіях. Усе це, а також відомості, отримані адвокатом унаслідок його участі в закритих судових засіданнях, та будь-які інші відомості, пов'язані з наданням юридичної допомоги, розголошення яких може завдати шкоду охоронюваним законом інтересам довірителя, адвоката або інших осіб, становить предмет адвокатської таємниці [3].

Отож, основна мета реалізації принципу адвокатської таємниці зводиться до забезпечення довірчих відносин між клієнтом та адвокатом. Оскільки адвокат зможе успішно «спорудити» сильну лінію захисту, лише коли він володіє повною за своїм змістом інформацією, яку можна отримати тільки за умови довіри клієнта. До інформації, яка не підлягає розголошенню, входить абсолютно вся інформація, одержана від клієнта і про клієнта, а також, яка стала відомою адвокату у зв'язку з поданням правової допомоги, здійсненням захисту і представництва, щодо якої відсутня згода клієнта на її розголошення. Правила адвокатської етики покладають на адвокатів обов'язок зберігати конфіденційність будь-якої інформації, зокрема, будь-якої інформації стосовно клієнта. Крім того, це стосується інформації щодо його особи або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності. Звідси, до такої інформації належить і сам факт звернення особи до адвоката. Цікавим і вартим уваги є те, що під час консультативної діяльності клієнт змушений доводити до відома адвоката (фактично чужу людину) щодо власного приватного життя.

Нормативне регулювання адвокатської таємниці здійснюється на двох рівнях: міжнародному та внутрішньодержавному. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 43/173 від 9.12.1988 року щодо принципів захисту осіб, які підлягають затриманню, – один з ключових міжнародних документів, які стосуються принципу конфіденційності адвокатської таємниці [4]. Так, Принцип 18, закріплений у даному документі, передбачає право затриманого або заарештованого, на його відвідування адвокатом, консультації та зв'язок із ним без зволікання чи цензури в умовах цілковитої конфіденційності.

Вітчизняні норми, що регулюють принципи адвокатської таємниці, базуються на конституційних нормах, а саме на ст. 32 Конституції України, згідно із якою ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [1].

У Присязі адвокат зобов'язується «суворо зберігати адвокатську таємницю». Тому за розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, адвокат несе дисциплінарну відповідальність.

Закріплення принципу адвокатської таємниці вимагає його належного правового врегулювання. Посилення гарантій адвокатської таємниці можна

вважати потрібним, закономірним кроком розвитку правових відносин в Україні. Адвокатська таємниця є невід'ємним елементом консультативної діяльності адвоката. Позаяк адвокатська таємниця з'являється в момент звернення до адвоката за правовою допомогою, а сам факт звернення, суть проблеми з якою звернулася особа, а також зміст первинної консультації становлять предмет професійної таємниці.

У наш час спостерігається низка проблем, пов'язаних із захистом адвокатської таємниці. Існують численні прогалини та колізії, невідповідність одних нормативно-правових актів іншим.

Можна зробити висновок, що для розв'язання названих проблем, варто об'єднати досвід осіб, які практикують адвокатську діяльність і кожного дня зіштовхуються з питаннями, пов'язаними з недосконалістю законодавства, а також додати теоретичні доробки, аналізи. Як результат, теорія і практика при взаємодії зможуть знищити всі проблеми, які мають відношення до адвокатської таємниці.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Подольный Н. А. Адвокатская тайна и проблемы обеспечения безопасности общества от терроризма и организованной преступности. *Адвокатская практика*. 2005. № 1. С. 8-9.
4. Свод принципов защиты всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме. Резолюция 43/173 Генеральной Ассамблеи ООН от 9 декабря 1988 г. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_206.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Деменчук Марина Олександрівна***

Єрофеєва О.С., Колесник І.П.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Гострі дискусії і досі тривають навколо питання щодо збереження адвокатської таємниці. Актуальність цього питання зумовлена важливою роллю адвокатури в суспільстві в різні етапи його історичного розвитку [3].

Порушення адвокатської таємниці негативно позначається на забезпеченні прав людини та громадянина. Тому правове регулювання та забезпечення правової охорони адвокатської таємниці потребує удосконалення з орієнтиром на європейські стандарти кримінального судочинства [4, с. 36].

На даному етапі реформування адвокатури важливим постає вирішення питання щодо обсягу та змісту поняття «адвокатська таємниця». Причиною цього є недостатня конкретизація цього поняття, що тягне за собою зловживання, як із боку правоохоронних органів і судів, так і з боку адвокатів [3].

Необхідно зазначити, що чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вперше на законодавчому рівні закріпив поняття адвокатської таємниці. Під ним розуміють будь-яку інформацію, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1]. Отже, можна помітити, що традиційне поняття адвокатської таємниці, яке закріплене в ч. 1 ст. 22 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», охоплює всі напрямки діяльності адвоката, як адвоката-представника, так і захисника на всіх стадіях кримінального провадження [5, с. 85].

У літературі існують різні точки зору щодо визначення поняття адвокатської таємниці і його змісту. Так, наприклад, на думку І. Л. Петрухіна, сам термін «адвокатська таємниця» є неточним, адже «хранителем цієї таємниці може бути не тільки адвокат, але і захисник – представник профспілки, інша особа, яка виконує функцію захисту». Саме тому вчений рекомендує інститут адвокатської таємниці називати «таємницею судового представництва», маючи на увазі, що захист є одним із різновидів представництва.

Проте, слід звернути увагу на те, що даний підхід є дискусійним, адже належить лише до адвокатської таємниці під час судового розгляду кримінального провадження, залишаючи поза увагою адвокатську таємницю досудового розслідування. Крім того, відомості, що отримує адвокат під час надання відповідних консультацій особі, яка до нього звертається за допомогою, також належать до адвокатської таємниці.

На думку А. Г. Кучерени, адвокатська таємниця є необхідною умовою існування адвокатури і одночасно процесуальною гарантією повноти, об'єктивності і змагальності кримінального судочинства. Підтвердженням цієї думки є необхідність існування довіри підзахисного до свого адвоката.

Приміром, С. М. Логінова вважає, що адвокатську таємницю необхідно розглядати у двох напрямках: як таємницю адвоката (умови договору, суть консультацій та роз'яснень, відомості з матеріалів справи тощо) і таємницю клієнта (факт та мотиви звернення, відомості про особисте життя тощо).

Однією із проблем забезпечення адвокатської таємниці є проведення огляду, розголошення, витребування або вилучення документів, які пов'язані із здійсненням адвокатської діяльності.

Зазвичай ця проблема постає при здійсненні правоохоронними органами обшуку, який з їх тверджень, стосується самого адвоката, а не його клієнтів. Проте це може призвести до зловживань, і в результаті – постраждає клієнт, а адвокат у свою чергу втрачає довіру з боку потенційних клієнтів.

Що стосується діяльності адвокатів у сфері кримінальних правопорушень, то тут однією з проблем збереження адвокатської таємниці є проблема конфіденційності зустрічі адвоката та клієнта, коли останній заарештований або затриманий. Так як вже стало відомо про сам факт звернення обвинуваченого до адвоката, про суть та обставини такого звернення, то тут вже не може бути і мови про повноцінне збереження адвокатської таємниці [2].

Ще однією із проблем збереження адвокатської таємниці є не чітке визначення кола осіб, обов'язком яких є дотримання адвокатської таємниці. Відповідно до цього, всі, хто володіють інформацією, отриманою у ході адвокатського діяння, є не зовсім захищеними від зовнішнього впливу на них сторонніх осіб, у зв'язку з бажанням дізнатися конфіденційну інформацію, що стала відомою у ході виконанням адвокатом своїх обов'язків. Адже, наприклад, не рідко зустрічаються випадки, коли податківець під час проведення перевірки вимагає розкриття змісту та обставин консультацій, отриманих платником податків від адвоката.

Перспективою реформування забезпечення адвокатської таємниці є доповнення чинного законодавства гарантіями захисту конфіденційної інформації отриманої у ході адвокатської діяльності. Крім того, слід внести певні зміни до чинного КПК, зокрема, положень, які стосуються допиту

помічників адвокатів, його стажистів, а також всіх осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом [4. с. 35].

Отже, зміцнення гарантій забезпечення адвокатської таємниці слід вважати необхідним елементом розвитку правових відносин в Україні [4, с. 37], а притягнення до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової чи кримінальної відповідальності є однією з заборук попередження виникнення випадків її розголошення.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. 05.07.2013 р., № 27, стор. 1438, стаття 282.

2. Заборовський В.В. Проблеми правового захисту адвокатської таємниці та шляхи їх вдосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 1. С. 297

3. Заборовський В.В. Проблемні питання визначення поняття «адвокатська таємниця». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 25. С. 274

4. Коломійчук В.О. Реалізація принципу адвокатської таємниці при здійсненні адвокатом консультативної діяльності. *Вісник АПСВТ*. 2016. №3-4. С. 35-40

5. Погорецький М. М., Старенький О. С. Щодо визначення поняття адвокатської таємниці. *Юрист України*. 2015. № 3–4 (32–33). С. 82.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Жиліна І.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури і слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Адвокатура України є недержавною організацією, яка виконує державну функцію. Це незалежний самоврядний інститут суспільства, що забезпечує професійну правову допомогу всім верствам населення, самостійно вирішуючи питання своєї самоорганізації.

Адвокат – правник, захисник, юридичний радник, медіатор у спорі, взірець професіоналізму та професійної етики, адже у цій професії є особливі етичні норми, спеціальні правила, яким адвокат має відповідати і за порушення яких він несе відповідальність, тому є актуальним точне, розгорнуте та прозоре законодавче визначення статусу адвоката, етапи та процедура набуття права на зайняття адвокатською діяльністю.

Сьогодні питанням набуття права на заняття адвокатською діяльністю присвячено положення розділу II Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Для набуття статусу адвоката Законом встановлено такі вимоги:

- наявність повної вищої юридичної освіти, здобутої в Україні, або повної вищої юридичної освіти, здобутої в іноземній державі, яка визнана в Україні в установленому законом порядку;

- стаж роботи в галузі права не менше двох років, а саме стаж роботи за спеціальністю після здобуття повної вищої юридичної освіти;

- володіння державною мовою.

Крім того, особа, яка виявила намір стати адвокатом, повинна:

- скласти кваліфікаційний іспит, який полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики, а також рівня практичних навичок та умінь у застосуванні закону особою, яка виявила бажання стати адвокатом;

- пройти стажування, яке полягає в перевірці готовності особи самостійно здійснювати адвокатську діяльність;

- скласти присягу адвоката України [1].

Треба відзначити, що Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року, порівняно з Законом України «Про адвокатуру» 1992 року, запроваджено стажування для осіб, які склали кваліфікаційний іспит, у практикуючого адвоката, що дозволяє отримати необхідну підготовку для здійснення адвокатської діяльності та набутти професійні навички та уміння майбутнього адвоката.

На практиці виникає все більше суперечок щодо стажу роботи в галузі права для складання кваліфікаційного іспиту. Особливо неоднозначно є ситуація з посадою секретаря судового засідання, не було чітко визначено чи входить стаж на цій посаді до стажу в галузі права для допуску до здачі кваліфікаційного іспиту.

Відповідно до п. 6. Розділу 2 Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядку складання кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, який затверджений рішенням Ради адвокатів України, до стажу роботи в галузі права слід зараховувати роботу на посадах: 1) судді, прокурора, слідчого, нотаріуса; 2) помічника адвоката, помічника судді або нотаріуса; 3) юриста,

юрисконсульта, головного юрисконсульта, начальника юридичного відділу; 4) роботу на посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях всіх форм власності, якщо такі посади за кваліфікаційними вимогами потребують наявності виключно повної вищої освіти за спеціальністю правознавство/правоохоронна діяльність; 5) науково-педагогічних або наукових працівників, що здійснюють навчання, виховання та професійну підготовку в професійно-технічних, вищих, або післядипломних навчальних закладах, якщо такі посади вимагають наявності повної вищої освіти за спеціальністю правознавство/правоохоронна діяльність; 6) працівників науково-дослідних установ, якщо такі посади вимагають наявності повної вищої освіти за спеціальністю правознавство/правоохоронна діяльність; 7) на інших посадах, які відповідно до закону вимагають наявності повної вищої освіти за спеціальністю правознавство/правоохоронна діяльність [2].

В даному Порядку не зазначена така посада як секретар судового засідання.

Проте рішення №213 Ради адвокатів України від 13.12.2018 року внесло ясність і тепер стаж роботи секретаря судового засідання зараховується до стажу роботи у галузі права, який дає право на допуск осіб до складання кваліфікаційного іспиту та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю [3].

Щодо порядку проходження стажування після успішної здачі кваліфікаційного іспиту не виникає гострих проблем. Цей порядок проходження стажування особами, які успішно склали кваліфікаційний іспит та отримали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, регулюється Положенням про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затвердженим у новій редакції рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року. У період проходження стажування стажист зобов'язаний прослухати адаптаційний курс в професію адвоката у Вищій школі адвокатури Національної асоціації адвокатів України. Вища школа адвокатури забезпечує проходження такого обов'язкового курсу через свій веб-сайт онлайн з використанням сучасних інтернет-технологій.

Від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складання кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше 1 року за останні 2 роки. Результати стажування оцінюються радою адвокатів регіону та приймається рішення про: видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю чи продовження стажування на строк від 1 до 3 місяців. Особа, стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не пізніше 30 днів з дня прийняття

цього рішення складає перед радою адвокатів регіону присягу адвоката України [1].

Якщо продовжувати аналізувати процедуру допуску до адвокатської професії, то не можна оминати нового, прогресивного, положення Закону щодо формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Надбанням є законодавча вимога стосовно формування цих комісій винятково з числа адвокатів; це положення є привабливим з урахуванням тих міркувань, що хто, як не адвокати, можуть краще за інших оцінити знання претендента, зрозуміти, чи відповідає особа вимогам, які необхідні для здійснення адвокатської діяльності, чи зможе вона на високому професійному рівні надавати правову допомогу.

Отже, набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні регулюється Законом та рішеннями Ради адвокатів, при цьому Законом встановлюються основні засади, тоді як вирішення більшої частини організаційних та методичних питань віддано на розсуд Ради.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. ст.282.
2. «Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні» зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 13 вересня 2016 року № 195. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki-72_5d3ad2e33ccf6.pdf.
3. Рішення № 213 Ради адвокатів України від 13 грудня 2018 року «Про внесення змін до порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні».URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-06-26-poryadki-72_5d3ad2e33ccf6.pdf.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Закуріна К.М., Чорна Ю.А.

студентки 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОНОРАР ЯК ФОРМА ВІНАГОРОДИ АДВОКАТА

Гонорар адвоката займав важливе місце в його діяльності у всі часи існування адвокатури, починаючи з найдавніших часів. Згідно ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту [1].

Розмір гонорару і порядок його внесення мають бути чітко визначені в угоді про надання правничої допомоги. Засади обчислення гонорару (фіксована сума, погодинна оплата, доплата гонорару за позитивний результат по справі, тощо) визначаються за домовленістю між адвокатом та клієнтом і також мають бути закріплені в угоді [2].

Але проблеми визначення гонорару все ж таки існують. Дуже часто адвокати сумніваються в адекватності ціни через те, що хвилюється «відвернути» від себе клієнта, або взагалі втратити. Вартість конкретних видів юридичної допомоги залежить від багатьох факторів, і в першу чергу від сформованих в конкретному регіоні «середніх» розцінок і репутації самого адвоката.

Потрібно розуміти, що розмір гонорару має залежати від того часу, який був відданий справі, характеру і складності справи, витрат, характеру спеціалізації тощо. Заборонено встановлювати розмір гонорару лише залежно від результату розгляду справи, але не забороняється до основного гонорару доплачувати додатковий у разі позитивного для клієнта рішення суду.

На мою думку, Україна має виходити на інший рівень, а саме такий варіант оплати як «гонорар успіху» (як його називають британці, «success fee»). Наразі у законодавстві України не міститься визначення поняття «гонорар успіху», і це велика прогалина. В теорії «гонорар успіху» – це договірна форма оплати юридичних послуг (роботи адвоката), яка здійснюється лише у випадку отримання адвокатом певного правового результату передбаченого договором про надання правової допомоги з клієнтом [3]. Наразі адвокати не беруться за справу на умовах «гонорару успіху», якщо вони не бачать очевидної відповідальності супротивної сторони, а також наявності у відповідача джерел виплати за судовим рішенням або мировою угодою.

У країнах Європи практика обчислення гонорару більш чітка та регламентована. Загальний кодекс правил для адвокатів країн європейського співтовариства встановлює, що розмір гонорару адвоката, що визначається у розумних межах і співвідносний з характером послуг адвоката, повинен

бути заздалегідь відомий клієнту в повному обсязі. Крім того, європейська практика роз'яснює момент попередньої виплати гонорару. Якщо адвокат вимагає попередньої виплати гонорару і (або) компенсації можливих витрат, пов'язаних з виконанням замовлення клієнта, суми, що підлягають виплаті як гонорар і компенсації можливих витрат, не повинні перевищувати розумних розмірів [4].

Залежно від результатів справи, аналізуючи законодавство іноземних держав, можемо виокремити кілька варіантів угод між адвокатом та його клієнтом щодо оплати праці адвоката: гонорар успіху, ймовірний гонорар, умовний гонорар.

Таким чином, враховуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що питання виплати винагороди адвокату за угодою з клієнтом, а також питання фінансування державою безкоштовної юридичної допомоги, що надається адвокатами в Україні, залишаючись в більшості своїй не дозволеними, обговорюються на адвокатських конференціях, з'їздах, розглядаються в юридичній літературі. Однак, наукових досліджень, присвячених винагороді адвоката в процесі розвитку адвокатури в Україні до теперішнього часу явно недостатньо.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Гончар І. Заплачено – ще не доведено. Про межі відшкодування витрат на адвоката відповідачем. *Українській адвокат*. 2010. №2. С.20-23.

3. Козлов С. Чому в Україні досі «не люблять» гонорар успіху адвоката. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chomu-v-ukrayini-dosi-ne-lyublyat-gonorar-uspihu-advokata.html>

4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства від 01.10.1988// Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Зламан В.В.

*студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ВИД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РІЗНИХ ФОРМАХ СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Діяльність адвоката в Україні базується на національному законодавстві й полягає у захисті, представництві та наданні інших видів правничої допомоги клієнту. Представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [1]. Саме так визначено поняття представництва у пункті дев'ятому статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон).

Крім того, у Законі надано три види представництва, які, на думку законодавця, є основними у діяльності адвоката, а також два види захисту, які за своєю суттю подібні до представництва. Видами представництва є:

– представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

– представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

– представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Посилаючись на вказане вище, відповідними процесуальними кодексами визначаються повноваження представника у адміністративному, цивільному господарському та кримінальному судочинстві. Перші три з названих ідентичні одне одному, за винятком специфікації певної галузі права.

У Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК) повноваження представника в суді визначаються статтею 64 та визначаються наступним:

«1. Представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє.

2. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути зосереджені у виданій йому довіреності або ордері.

3. Підстави і порядок припинення представництва за довіреністю визначаються Цивільним кодексом України.

4. Про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суд шляхом подання письмової заяви.

5. У разі припинення повноважень представника на здійснення представництва особи у справі представник не може бути у цій самій справі представником іншої сторони, третьої особи на іншій стороні або третьої особи із самостійними вимогами щодо предмета спору.» [2].

У Господарському процесуальному кодексі України (далі – ГПК) повноваження представника визначаються статтею 61. Ця стаття є ідентичною, слово в слово, статті з ЦПК України, тому роз'яснювати її вважаю не потрібним.

І дуже схожою є стаття 60 з Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС), з єдиною відмінністю в порядку викладення частин статті.

Проте між цими трьома галузями процесуального законодавства існує суттєва відмінність. Полягає вона у тому, що у цивільному та адміністративному судочинстві простежується свого роду презумпція фізичної особи. Тобто, захист здійснюється в першу чергу фізичної особи, яка могла постраждати від дій суб'єкта владних повноважень, якщо говорити про адміністративний процес, або іншої фізичної чи юридичної особи (у цивільному процесі). Саме такому суб'єкту приділяє найбільше уваги законодавець у цивільному та адміністративному судочинстві. Така «презумпція» простежується у тому, що за ЦПК та КАС особа захищає свої права та свободи першочергово, а лише потім згадується законний інтерес.

А от у ГПК ситуація діаметрально протилежна: за умовчання сторонами процесу вважаються суб'єкти господарювання, які в більшості своїй є юридичними особами. А тому у частині, присвяченій представництву у господарському процесі, приділяють увагу саме інтересам суб'єкта. Тобто, їх захисту у суді та лобюванню поза судом у відносинах з іншими суб'єктами господарських відносин.

Господарське, цивільне процесуальне право та адміністративне судочинство дуже схожі між собою. Вони подібні за своїми концепціями, принципами, в тому числі спеціально-правовими, суб'єктами тощо. У судах господарських, цивільних та адміністративних часто захищаються схожі права, свободи, законні інтереси. Головною різницею між ними, як

я вбачаю, є специфічні суб'єкти, які притаманні конкретній галузі права. Для господарського – це суб'єкт господарювання, для адміністративного – суб'єкт владних повноважень. Проте у них є і спільний суб'єкт – фізична особа, тобто людина.

Кримінальний процес же докорінно відрізняється від вже названих. І, хоча, на перший погляд суб'єкт також можна назвати спільним – людина, це абсолютно інший суб'єкт і докорінно інші правовідносини. Кримінальний процес є достатньо відокремленим від інших та майже не пересікається з іншими галузями процесуального права.

Спільним між кримінальним та іншими видами судочинства є тільки загальноправові принципи. Це і обумовлює особливості діяльності адвоката у кримінальному процесі. Тут на головні ролі виходить саме захист свого клієнта, його прав та свобод. Захист клієнта від можливого свавілля з боку держави в особі органів, що здійснюють досудове слідство, та посадових чи службових осіб, що підтримують обвинувачення в суді.

Проте, обговорюючи питання діяльності адвоката у кримінальному процесі, правники досить часто зосереджують увагу на захисті підозрюваного (обвинуваченого, підсудного, засудженого). Але варто пам'ятати, що на цьому можливості адвоката не обмежуються. У кримінальному судочинстві існують і інші учасники, що потребують професійної допомоги адвоката. А саме: потерпілий, свідок, викривач.

Безумовно, адвокат у кримінальному процесі в цілому, та кримінальному судочинстві зокрема, в першу чергу асоціюється із захисником особи щодо якої здійснюється кримінальне провадження на підставі пункту третього частини другої статті 42, а також статей 52 та 53 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

Але цим можливі напрями діяльності адвоката у цій галузі не обмежуються. Він також може бути представником потерпілого (стаття 58 КПК України), цивільного позивача (стаття 63 КПК України), юридичної особи щодо якої здійснюється кримінальне провадження (стаття 64-1 КПК України), третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт (стаття 64-2 КПК України).

Крім того, у КПК передбачене право свідка користуватись правовою допомогою адвоката, про що зазначено у пункті другому частини першої статті 66 КПК України.

Проте варто наголосити на тому, що представництво адвокатом осіб в кримінальному судочинстві суттєво відрізняється від представництва у інших видах судочинства і полягає за своєю суттю скоріше у захисті прав та інтересів зазначених учасників судового процесу, ніж у представництві особи замість неї самої.

У підсумку зазначимо, що діяльність адвоката у якості представника багатогранна, має багато аспектів та потребує високого рівня професійної

компетенції. Незважаючи на те, що законодавство України хоч і кодифіковане та систематизоване, воно має своєрідні нюанси та галузеві особливості. Крім того, законодавство, особливо процесуальне, не має статичності та швидкоплинно змінюється. З'являються новели, такі як от медіація у цивільних справах чи новий суб'єкт – викривач – у кримінальних справах.

Окремо на якість та процедуру здійснення представництва впливає судова практика. Незважаючи на те, що в нашій правовій системі не має чітко вираженого судового прецеденту, саме практика застосування процесуальних норм судами часто впливає на діяльність адвокатів у здійсненні професійної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492.
4. Кодекс адміністративного судочинства України: від 6 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст.446).
6. Господарський процесуальний кодекс України: від 6 листопада 1991 року № 1798-XII // Відомості // Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.5.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.
8. Про запобігання корупції: Закон України: від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Ігнатова А.С.

*студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПОШИРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ (COVID-19)

На протязі багатьох років науковці у своїх працях вказують на проблеми використання адвокатами гарантій наданих їм законом. Вивченням гарантій адвокатської діяльності та їх практичного застосування адвокатами у своїй діяльності займалися такі науковці як Афанасієв Р.В., Горбань Н.С., Заборовський В.В. Кожен з них досліджував окремі аспекти цієї проблематики.

Гарантії адвокатської діяльності визначені як національним, так і міжнародним законодавством. Основні гарантії адвокатської діяльності визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». На міжнародному рівні професійні гарантії адвокатів закріплені, зокрема, у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Дана стаття Конвенції захищає не лише конфіденційність будь-якої кореспонденції між особами, а й передбачає посилений захист обміну інформацією між адвокатами і клієнтами [2]. Крім того, на міжнародному рівні закріплені «Основні положення про роль адвокатів» [3]. Дані положення визначають та захищають професійні гарантії адвокатів в процесі надання адвокатом юридичної допомоги своєму клієнту.

У зв'язку із швидким поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), що спостерігається на теперішній час в Україні та світі, важливим є звернення до особливостей практичного застосування адвокатських гарантій для належного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків.

Зараз виникла така ситуація, коли адміністрація місць обсервації відмовлялася пропустити адвокатів до клієнтів, які звернулися за професійною правничою допомогою, перебуваючи в такому закладі. Саме така ситуація, наприклад, мала місце у санаторії «Україна», що у Ворзелі під Києвом. Своє рішення В. Янишевська, член правління ПАТ «Укрпрофоздоровниця», якій і належить санаторій «Україна», обґрунтувала наступним: «Пропускати ми можемо лише швидкі. Адвокат міг пройти лише, якщо погодився б на проходження обсервації впродовж двох тижнів і сплатив за проживання» [5]. У статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено, що забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності [4]. Таким чином, з наведеної вище ситуації виходить, що відбувається обмеження не тільки гарантій адвокатської діяльності, а також прав громадян на правову допомогу [1].

Ефективне здійснення професійної діяльності адвокатів залежить від закріплених у законодавстві гарантій адвокатської діяльності. Вважаю, що зараз виникла необхідність закріплення на національному рівні такої норми, яка б регулювала захист прав громадян на правову допомогу у надзвичайних ситуаціях. Наприклад, необхідно зазначити у Конституції України, що кожен має право на правову допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, яких особа того потребує, незалежно від будь-яких обставин які склались в країні.

Отже, в умовах ситуації, що склалася в країні, для ефективного виконання адвокатом своїх повноважень, необхідно визначити межі професійних гарантій адвоката. Якщо громадянин не матиме можливості скористатися своїм правом на правову допомогу це може призвести до зловживання своїми повноваженнями органами державної влади та іншими особами. Це, в свою чергу, може негативно відобразитися на статусі України як демократичної та правової держави.

Крім того, необхідно передбачати додаткові санкції за перевищення службових повноважень державним службовцем та іншими особами, які користуючись ситуацією в країні з поширення коронавірусної інфекції, обмежують права інших громадян. У свою чергу, адвокат повинен притримуватися рекомендацій Міністерства охорони здоров'я України при виконанні своїх професійних обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. № 30. с. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // Урядовий кур'єр. 2010. №215.
3. Основні положення про роль адвокатів : прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р. // Право України. 2012. № 7. 24 с.
4. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
5. Шевченко С. Пристрасті обсервації: що пішло не так у Ворзелі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30552867.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Іщенко А.О.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах стрімкого реформування законодавства України окремі його інститути потрапляють до сфери юридичної невизначеності, що створює проблеми теоретичного і практичного значення. Однією зі сфер такої юридичної неузгодженості залишається проблема послідовного запровадження в законодавстві гарантій адвокатської діяльності та їх практичної реалізації [1]. На даний момент проблемою є прояви масових порушень прав адвоката не лише як захисника та представника у судовому процесі, але і правових гарантій його діяльності як представника професії зі спеціальним статусом. Такий статус викликаний призначенням адвокатури щодо виконання захисних та представницьких функцій, настановами зі збереження адвокатської таємниці, необхідністю протистояти проявам корупції, бюрократії, правового нігілізму, які проявляються в різних галузях суспільного життя. Тому є необхідним посилення функціонального впливу держави на всі негативні процеси у країні, пов'язані з реальними порушеннями гарантій адвокатської діяльності та зміцнення контрольно-наглядової функції у сфері забезпечення законності. За таких умов підвищується значення закріплених у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] гарантій адвокатської діяльності, проте форми та засоби їх реалізації потребують нормативного узгодження і додаткової наукової аргументації.

Під визначенням «Гарантії адвокатської діяльності» розуміється система умов і заходів правового характеру, передбачених у відповідних нормативно-правових актах, які забезпечують ефективну реалізацію адвокатом покладених на нього повноважень щодо надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва у їх повному обсязі, зокрема, але не виключно, встановленими ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», іншими законами, підзаконними актами, міжнародними угодами, згода на ратифікацію яких надана Верховною Радою України.

На нашу думку, є нагальною потреба як найшвидше реагувати на проблеми реалізації та порушення гарантій адвокатської діяльності як на законодавчому рівні, так і в практичній площині. Все частіше українські адвокати через всі допустимі засоби зв'язку розміщують інформацію про перешкоджання та втручання в їх діяльність, звертаються за допомогою та закликають до належного реагування всіх, хто причетний до захисту прав

адвокатів. У такий спосіб вони сподіваються на своєчасну підтримку не тільки з боку колег по професії, а й тих, хто у передбаченому законом порядку має охороняти та захищати їх права і реалізовувати гарантії адвокатської діяльності [3]. Проте ситуація в цій сфері залишається критичною, про що свідчать не тільки щорічні статистичні дані, наведені у Звітах «Про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні», а й офіційні заяви Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності про бездіяльність правоохоронних органів у відстоюванні гарантій адвокатської діяльності [3]. Такий стан речей спонукав НААУ звернутися до міжнародних правозахисних організацій, які мають необхідні інструменти для змін на державну політику в цій сфері, а саме до уповноваженого представника управління спеціальних процедур офісу Верховного Комісара ООН з прав людини [4]. Отже, самі адвокати, представники Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності і Національна асоціація адвокатів України заявляють про грубе систематичне порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, що в існуючих умовах слід розцінювати як реальну загрозу професійній діяльності адвокатів та втручання в діяльність недержавного самоврядного інституту.

Досліджуючи проблематику дотримання гарантій адвокатської діяльності, необхідно обов'язково врахувати, що відповідно до змін, внесених до Конституції України щодо правосуддя: адвокатура в Україні є складовою системи правосуддя; засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності визначаються законом; адвокатура діє для надання професійної правничої допомоги; виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення; винятки щодо представництва адвокатів в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена можуть бути визначені законом.

Нормами процесуального законодавства передбачено: повну монополію адвокатів на здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) та наданні правової допомоги свідку в кримінальному провадженні; часткову монополію адвокатів на здійснення представництва в адміністративному, господарському, кримінальному та цивільному судочинстві. З огляду на зазначене порушення прав адвокатів і перешкоджання реалізації Гарантій слід розцінювати як загрозу не тільки для адвокатури, а й загрозу погіршення стану дотримання прав людини в Україні.

Слід зауважити, що проблеми порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності визнаються також на державному рівні. У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., яка затверджена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015 [5] зазначено, що «наявні системи правової допомоги також засвідчили свою недостатню функціональну спроможність, зокрема: невідповідність формального статусу адвоката фактичним умовам здійснення адвокатської діяльності, в тому числі недосконалість практичного забезпечення прав адвоката і гарантій адвокатської діяльності». А стратегічною метою Національної стратегії у сфері прав людини, яка затверджена Указом Президента України 25 серпня 2015 р. № 501/2015 [6], є забезпечення гарантій професійної діяльності адвокатів.

Слід зазначити, що гарантії, крім національного законодавства, також визначені у міжнародних документах. Високі правові Стандарти Ради Європи та практика Європейського суду з прав людини вимагають забезпечення на національному рівні дотримання прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. Вичерпний перелік міжнародних актів, які визначають гарантії адвокатської діяльності, сформував О. Дроздов у доповіді «Гарантії адвокатської діяльності в контексті міжнародних стандартів або «больові точки» сьогодення адвокатури України» [7]. Доречним є висновок дослідника: «одним із факторів дотримання гарантій адвокатської діяльності є забезпечення відповідності положень національного законодавства з питань адвокатури та адвокатської діяльності вимогам міжнародних документів».

Отже, зміст нормативно-правових актів, у яких містяться положення про гарантії адвокатської діяльності, відповідають загальноєвропейським стандартам у цій сфері та вимогам міжнародних документів. Проблема порушення прав адвокатів лежить в площині відсутності дієвих механізмів реалізації гарантій адвокатської діяльності. Неузгодженість між нормами процесуального законодавства і відповідними положеннями Закону щодо гарантій адвокатської діяльності створює підстави для їх ігнорування.

У зв'язку з цим особливого значення набуває діяльність адміністративних та судових органів, які мають і повинні на основі закону створити прогресивну практику встановлення порушення прав адвокатів і перешкоджання реалізації гарантій адвокатської діяльності та відповідного реагування, у тому числі шляхом притягнення до відповідальності винних осіб.

Список використаної літератури:

1. Гарантії адвокатської діяльності: поняття, генеза, значення. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 284-289.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282

3. Про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні. 2013–2018: Звіт. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/UNBA_Zahyst_Adv_2018_UKR_WEB\(1\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/UNBA_Zahyst_Adv_2018_UKR_WEB(1).pdf)

4. Тиск на адвокатуру загрожує погіршенням стану дотримання прав людини в Україні. URL: <http://unba.org.ua/news/3499-tisk-na-advokaturu-zagrozhue-pogirshennyam-stanu-dotrimannya-prav-lyudyniv-ukraini.html>

5. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015/ URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

6. Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України 25 серпня 2015 р. № 501/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>

7. Дроздов О. Гарантії адвокатської діяльності в контексті міжнародних стандартів або «больові точки» сьогодення адвокатури України. *Адвокатура – інститут збереження демократії і гарантія прав людини* : міжнародна конференція (м. Київ, 30 серпня 2018 р.) : URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/news/ublikacii/Dopovid_Drozдов_30082018.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Кальчева І.С.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФУНКЦІЇ АДВОКАТУРИ, НЕ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ НАДАННЯМ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Як звертає увагу Н.М. Бакаянова, наряду з основною функцією адвокатури, пов'язаною з наданням правової допомоги, доцільно виділяти й інші, що не пов'язані з наданням правової допомоги. До них вчена відносить участь адвокатури у формуванні визначених законодавством органів та участь через обраних представників у здійсненні цими органами своїх повноважень [1]. Так, мова йде участь адвокатури у формуванні Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ), Вищої ради правосуддя (далі – ВРП) та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (далі – КДКП).

Звернемо увагу на якісний та кількісний склад суб'єктів формування цих органів, оскільки це питання є спірним вже тривалий час.

З набранням законної сили змін до Конституції України Законом «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. ВРЮ як орган, що брав участь у формуванні добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, реорганізувався в новий – Вищу раду правосуддя.

Зазначимо, що кількість представників від адвокатури завжди було нагальним питанням у відношенні ВРП, оскільки спостерігається тенденція до його зменшення. Сьогодні у складі ВРП адвокатуру представляють лише два представники (адвокати), обрані з'їздом адвокатів України [2].

Якщо говорити про участь адвокатури у формуванні Вищої кваліфікаційної комісії суддів як органу суддівського врядування, то в цьому випадку представників адвокатури зовсім відсторонено. Тобто адвокатуру як недержавний інститут повністю виключено з кола суб'єктів призначення членів ВККС. Відповідно до нового порядку, членів ВККСУ призначає конкурсна комісія у складі трьох членів Ради суддів України та трьох осіб з числа міжнародних експертів. Відзначимо, що на сьогодні конкурс до ВККСУ все ще не завершено.

Щодо участі представників адвокатури у формуванні Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, то відповідно до чинного Закону України № 1697-VII «Про прокуратуру» подібна назва більше не використовується. Натомість, запроваджено поняття «Орган, що здійснює дисциплінарне провадження». Зазначимо, що до складу цього органу входить лише один представник (адвокат), якого призначає з'їзд адвокатів України [6]. Участь адвокатури у формуванні цього органу є доцільним та необхідним, оскільки таким чином, можна дійти демократизації інституту прокуратури як державно-правового.

На нашу думку, досить влучно висловилося В.І. Ніндипова: «Впровадження колегіальних засад при вирішенні питань, пов'язаних із формуванням кадрового складу прокуратури, зумовлено передусім необхідністю зміцнення незалежності прокурорів та надання додаткових гарантій, забезпечення об'єктивності в прийнятті кадрових рішень і уникнення помилок у цій сфері, зменшення плинності кадрів, досягнення стабільності прокурорської системи в цілому» [7].

Отже, вважаємо, що адвокатура повинна залишитися суб'єктом формування органів у сфері судоустрою та функціонування прокуратури, адже це сприятиме неупередженості роботи таких органів, об'єктивності прийнятих рішень та підвищенню довіри населення до цих органів.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. докт. юр. наук : 12.00.10. Одеса, 2017. 487 с.

2. Про Вищу раду правосуддя: Закон України № 1798-VIII – від 21.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19/conv#Text>

3. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування: Закон України № 193-IX від 16.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/193-20#Text>.

4. Щодо питання про затвердження персонального складу Комісії з питань доброчесності та етики: Акт ВРП № 327/0/15-20 від 06.02.2020 р. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/1805>.

5. Звернення Ради адвокатів України щодо проекту закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» (реєстр. № 1008): Додаток до рішення Ради адвокатів України №107 від 21. 09. 2019 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/cd8e3b7fbbf5b9c98b47_file.pdf.

6. Про прокуратуру: Закон України № 1697-VII від 14.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

7. Ніндипова В. І. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів: повноваження та шляхи їх реалізації. URL: http://www.akademia.gp.gov.ua/userfiles/file/Academia2016/Akt_schema/14_12341212.pdf.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна

Кащенко М.Г.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного курсу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Інститут адвокатури України має потребу пошуку нових напрямів подальшого розвитку. Ця необхідність викликана внутрішніми ризиками держави, зовнішніми загрозами, загостренням політичного питання, погіршенням соціально-економічного стану в Україні, і найважливіше, оновленням правової системи. Справа в тому, що тривалий термін ця галузь не мала послідовного плану заходів потрібних для втілення реформ правового гарантування у цій сфері, тому роль інституту адвокатури, як учасника судового процесу, що сприяє збереженню спору, з часом знижувалось.

Існування діючого правового контролювання забезпечує умови для високого рівня забезпечення і гарантування прав особи у суспільстві.

Україна знаходиться на етапі формування нового правового забезпечення інституту адвокатури. В нашій країні є негаразди, відмічає К. Коваль, які призупиняють вдосконалення інституту адвокатури, серед них, перш за все, можна визначити невідповідність українського законодавства до міжнародних стандартів у сфері надання юридичної допомоги та організації адвокатської діяльності [4].

До числа назрілих проблем інституту адвокатури України відносяться: недоліки в механізмі надання правничої допомоги, відсутність нормативного регулювання діяльності адвокатів на території іноземних держав; відсутність реальної незалежності адвокатів; недоліки в системі підготовки та перепідготовки професійних кадрів інституту адвокатури; недоліки в корпоративному регулюванні адвокатських утворень.

Крім того, актуальним є питання надання безоплатної юридичної допомоги. Внесення поправок до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» дасть змогу ліквідувати певні неточності до цієї проблеми. На той час, коли приймався Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не було основних установ Національної асоціації адвокатури України, через це ця сфера контролювалася державою, що стало причиною порушення принципу незалежності стосовно роботи центрів з надання правової допомоги.

Головними порушеннями прав українських адвокатів є: порушення права на конфіденційне спілкування між адвокатом і клієнтом; ненадання адвокату доступу до інформації, матеріалів справи; проведення невинуватих обшуків в офісах і конфіскація документів, що становлять адвокатську таємницю; порушення статусу адвоката у кримінальному провадженні; зловживання притягненням до дисциплінарної відповідальності адвокатів та порушенням кримінальних справ проти адвокатів; застосування позасудових заходів впливу щодо адвоката та його майна.

У державі, яка створена на основі верховенства права, вся правоохоронна система, під час виконання своїх функцій, перш за все, захищає права людини. На території такої держави відсутнє порушення професійних прав і гарантій адвоката або прав людини для того, щоб дійти обвинувального вироку. Проте в Україні склалося по-іншому: велика кількість обвинувальних вироків іноді обумовлена порушенням прав сторони захисту.

Значимо, що актуальною проблемою також є захист адвокатів у регіонах. Цим аспектом має займатися Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, не змінюючи при цьому регіональні ради адвокатів, та допомагаючи їм, здійснюючи свою діяльність відкрито, колегіально та на засадах корпоративності й солідарності з усіма адвокатами відповідної області, з ціллю швидко та змістовно розглядати звернення адвокатів щодо порушення їх професійних прав та гарантій.

Зміцнення системи правового захисту в разі порушень професійних прав і гарантій адвокатів вимагає розвитку потенціалу ключових сторін, що беруть участь при здійсненні адвокатом своєї професійної діяльності, з метою визначення належних засобів правового захисту, забезпечення їхнього застосування, а також ведення і обміну усією відповідною інформацією [2]. Усі організації та інституції, що підтримують адвокатську професію повинні брати участь у цьому процесі.

Отже, така система повинна охоплювати всю країну і бути доступною для кожного адвоката. З огляду на це, доцільними видаються такі конкретні кроки у сфері реформування української адвокатури. У першу чергу, необхідно внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме до статті 23 «Гарантії адвокатської діяльності» [1]. Крім того, необхідно встановити на законодавчому рівні, що проведення обшуку приміщення адвоката можливе лише, коли адвокат особисто має статус підозрюваного. Вважаємо доцільним також внести зміни щодо забезпечення можливості використання посвідчення адвоката в якості посвідчення особи.

Крім того, слід внести низку нагально важливих змін і до Кримінального процесуального кодексу України щодо наділення рад адвокатів регіону процесуальними правами у справах щодо обвинувачення адвоката.

Отже, хоч в функціонуванні інституту адвокатури України і наявні певні недоліки, але є шляхи їх вирішення. На нашу думку, пріоритетними напрямками вдосконалення цього інституту є збереження незалежності адвокатів, а також посилення і захист прав та гарантій професійної адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Тацій Л.В. Стандарти функціонування адвокатури в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. № 38. С. 248–253.
3. Меліхова Ю. О. Проблеми адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. Наукова конференції аспірантів, молодих вчених і практиків – «Актуальні питання законодавчого й організаційного забезпечення здійснення правової допомоги в Україні». *Часопис Академії адвокатури України*. Том 8. №1(26). 2015. С.107-109
4. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України // *Юридична газета – всеукраїнське щотижневє професійне видання*, 01.10.2014 р. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitkuadvokaturi-ukrayini.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Кириченко А.О.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Виконання правоохоронними та правозахисними органами покладених на них завдань часто передбачає втручання в особисте життя громадян. Таким чином співробітники цих органів отримують інформацію, яка є предметом таємниці особистого життя. З урахуванням таких ситуацій постає необхідність окреслення коло випадків, коли інформація є необхідною для вирішення питань для виконання функцій цих органів. Сьогодні в Україні існують проблеми збереження адвокатської таємниці як з боку самих адвокатів, так і інших осіб, на яких покладено обов'язок не розголошувати конфіденційну інформацію.

Збереження адвокатської таємниці займає вагоме місце серед особистих немайнових прав людини. Адвокатська таємниця виникає між адвокатом та особою, яка звертається за отриманням правової допомоги. Спочатку між адвокатом і клієнтом виникають майнові відносини (оплата послуг адвоката), а вже потім немайнові (стосовно охорони даних, що є адвокатською таємницею) [1, с. 113].

Проблема збереження адвокатської таємниці не є новою, проте вона не втратила своєї актуальності. Не дивлячись на законодавче закріплення обов'язку адвокатів зберігати адвокатську таємницю, сьогодні все ще існують випадки порушення цього положення.

Обов'язок адвоката зберігати дані, отримані від клієнта, закріплено у ч.3 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. Проте чітко не визначено, з якого моменту адвокат оволодіває даними, що складають таємницю особи, яка звернулася за правовою допомогою. Крім того, потрібно визначитися, які саме дані входять до предмету адвокатської таємниці, з'ясувавши коло джерел, з яких можуть надійти ці дані. Вирішення цих питань дасть можливість адвокату захищати інтереси клієнтів шляхом відмови надавати дані, які слугують таємницею, тим самим оберігаючи особисті немайнові права особи, які можуть бути розголошені. Наприклад, адвокат не може бути допитаний у кримінальній чи цивільній справі стосовно надання інформації, яка є особистою таємницею клієнта. Це дасть можливість визначити випадки, коли особа може звернутися до відповідних органів зі скаргою на недотримання адвокатом своїх обов'язків та вимагати відповідальності за вчинені дії.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала

відома адвокату, помічнику, стажисту адвоката про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. М. Погорецький конкретизує предмет адвокатської таємниці і зазначає, що це: 1) факт звернення клієнта до адвоката, характер і зміст наданої йому юридичної допомоги; 2) відомості з особистого життя, сімейної, інтимної, суспільної, службової, господарської та іншої сфер діяльності клієнта, повідомлені адвокату (наразі адвокат може використовувати такі відомості у своїй діяльності лише у випадку згоди на це довірителя); 3) особисті записи клієнта, письмові документи, аудіо- та відеозаписи, інформація на електронних носіях. Все це, а також відомості, отримані адвокатом унаслідок його участі в закритих судових засіданнях, та будь-які інші відомості, пов'язані з наданням юридичної допомоги, розголошення яких може завдати шкоду охоронюваним законом інтересам довірителя, адвоката або інших осіб, становить предмет адвокатської таємниці [3, с. 123].

Зазначимо, що існують і міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють адвокатську таємницю. Одним з основних міжнародних документів, який стосується принципу конфіденційності адвокатської таємниці, можна вважати Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 43/173 від 9.12.1988 року щодо принципів захисту осіб, які підлягають затриманню [4]. Так, Принцип 18, висвітлений у цьому документі, передбачає право затриманого або особи, яка перебуває в ув'язненні, на його відвідування адвокатом, консультації та зв'язок із ним без зволікання чи цензури в умовах повної конфіденційності. Зазначене право не може бути тимчасово скасоване або обмежене, крім виняткових обставин, які визначені законом чи встановленими відповідно до законів правилами, коли, на думку, судового або іншого органу, виникає потреба у підтриманні безпеки і порядку. Тобто, цю інформацію можна беззаперечно вважати адвокатською таємницею.

Захист права особи на таємницю даних, повідомлених адвокату здійснюється шляхом заборони допиту адвокатів як свідків, що регулюється ст. 65 КПК України [5]. Проте тут також існує проблема, оскільки суб'єктами адвокатської таємниці є не тільки безпосередньо адвокат, а також можуть вважатися помічник адвоката, його стажист, особа, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом. Тому, я вважаю, щоб запобігти можливості допиту як свідків осіб, названих вище, а також для підвищення захищеності адвокатської таємниці, норму ч. 2 ст. 65 КПК України варто доповнити, наприклад, таким положенням: «Не можуть бути допитані як свідки адвокати, помічники адвокатів, стажисти адвокатів, особи, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням – про відомості, які становлять адвокатську таємницю».

В сьогоднішні, дані, що є адвокатською таємницею, не тільки незаконно розповсюджуються, але й, перетворюються на докази, спираючись на які пред'являють обвинувачення особі або виносять рішення у провадженнях. Це все є неприпустимим [1, с. 117].

Отже, на основі вищенаведеного можна стверджувати, що адвокатська таємниця потребує удосконалення правового регулювання. Буде доречним доповнити ЦК України статтею, яка б регулювала таке особисте немайнове право особи, як збереження конфіденційною інформацію про особу. Також слід викласти ст. 65 КПК України у новій редакції для недопущення порушення прав адвоката та клієнта.

Список використаної літератури:

1. Підпригора І. С. Деякі аспекти таємниці. *Проблеми цив. права та цив. процесу на сучасному етапі розвитку законодавства*: Матеріали міжвузівської курсантської наукової конференції від 05.04.2002. С.113-117.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Погорецький М. М. Гарантії адвокатської таємниці при провадженні слідчих (розшукових) дій. *Юрист України*. 2014. № 4. С. 122-129.

4. Свод принципів зашити всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме. Резолюция 43/173 Генеральной Ассамблеи ООН от 9 декабря 1988 года. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_206.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кіслицина Ірина Олександрівна***

Кишлалі Е.І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНИЙ, ПРОФЕСІЙНИЙ ТА САМОВРЯДНИЙ ІНСТИТУТ

Нині адвокатура України переходить на якісно новий рівень розвитку. З урахуванням положень уже створеного законодавства, яке задовольняє

запити сучасного суспільства до цього інституту, останній починає модернізуватися. Необхідність вдосконалення діяльності адвокатури пояснюється і підвищенням її значення для становлення громадянського суспільства і правової держави. Зростання ролі адвокатури в сучасній правовій системі розглядається як один із способів обмеження державою своєї влади за допомогою створення і функціонування незалежного правозахисного інституту, що сприяє реалізації та захисту прав і свобод людини. Держава Україна знаходиться на етапі формування нового правового обґрунтування діяльності адвокатури, яка за час свого існування набула великого і важливого значення. Передусім це знайшло своє підтвердження у тому, що у ст. 59 Конституції України прямо відображена воля народу завдяки гарантуванню кожному права на отримання професійної правничої допомоги[1], пізніше було прийнято Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Наведене доводить те, що наша країна суттєво розширила сферу дії адвокатури, визнала її вихід за межі судової системи, підвищивши соціальний статус у суспільстві, а головне, закріпила бачення її як інституту. Разом із тим багато проблем, пов'язаних із функціонуванням цього правозахисного інституту, залишаються невирішеними.

В Україні тривають дискусії з приводу встановлення місця й ролі адвокатури у суспільстві, обговорюються як питання незалежності адвокатури від держави, зміцнення гарантій її діяльності, так і необхідність внесення змін до законодавства, що регулює організацію і діяльність адвокатури, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів тощо.

Класичним є визначення того, що адвокатура є незалежною, професійною та самоврядною організацією. Але іноді ми забуваємо, чому саме незалежність називають першим і головним принципом діяльності адвокатури. Адже за прикладом далеко ходити не треба.

Так, в чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» лише в першому розділі «Загальні положення» про незалежність йдеться тричі[2]:

1) адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (стаття 1);

2) адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів (стаття 4);

3) адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (стаття 5).

Справа в тому, що відчуженість такого інституту правозахисту як адвокатура від державної влади означає неприпустимість втручання в її діяльність з боку прокуратури, судів, органів дізнання і попереднього слідства,

інших державних органів, політичних партій, громадських об'єднань, інших організацій і посадових осіб. Сьогодні значимість функціонування незалежної адвокатури закріплена в документах найширшого ступеню важливості. Це – Основні положення про роль адвокатів, прийняті восьмим Конгресом ООН з попередження злочинів в 1990 р в Нью-Йорку, основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті Конгресом ООН щодо попередження злочинності та поведження з правопорушниками, що проходив в серпні-вересні 1990 р. в Гавані. Ці постанови визнані міжнародним співтовариством і будь-яка країна, яка вважає себе конституційною, правовою державою, повинна привести своє законодавство у відповідності з перерахованими нормами.

Законодавець запровадив «адвокатське самоврядування» з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів та забезпечення високого професійного рівня адвокатів.

Згідно до п.1 ст. 2 Закону «Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом», проте, ст.45 визначає Національну асоціацію адвокатів України (далі – НААУ) як недержавну некомерційну професійну організацію, яка об'єднує усіх адвокатів України та утворена з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування.

Виникає запитання: чи відбувається захист прав адвокатів їх профільною організацією?

На жаль, ми вимушені констатувати, що за роки роботи діючого складу керівництва НААУ/РАУ відбувається відкрите нехтування правами адвокатів. Порушується принцип виборності, ігноруються нагальні проблеми. Таким чином керівництво НААУ демонструє особисте небажання відстоювати інтереси сучасної адвокатури.

Але нюанс адвокатського самоврядування полягає у тому, що воно гарантоване державою. Право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури має знаходити підтримку з боку держави, а порушення такого права має беззаперечно каратись державою. І в цьому сенсі постає питання – як бути із тим, коли керівництво самоврядування само відкрито порушує права адвокатів[3].

За останні роки склалася відповідна тенденція, з чого ми можемо вивести декілька загроз «адвокатської незалежності».

Перша загроза адвокатській незалежності полягає у спробах будь-яких політиків принизити суспільну значимість адвокатури, спростивши її до рівня надавання сервісних послуг, які повинні підлягати якомусь державному регулюванню. При цьому може йтися про будь-що: підпорядкування

умовним правилам вільної конкуренції, або встановлення дисциплінарної відповідальності на рівні Вищої ради правосуддя, або підпорядкованість Міністерству юстиції в разі надання послуг державним організаціям тощо. Але все це – від лукавого, бо незалежний адвокат може існувати тільки в незалежній адвокатурі, тому наявність в Україні сильної і незалежної організації адвокатів є необхідною умовою гарантії незалежності кожного адвоката, адже організація адвокатів може відстоювати позиції адвокатури на державному рівні.

Друга загроза – це постійне намагання переписати в законодавчому порядку гарантії адвокатської діяльності. В результаті й до цих пір на адвокатів впливають загальний незадовільний стан правосуддя, кримінальні переслідування адвокатів, дисциплінарний тиск на адвокатів, відсутність реальної відповідальності за порушення гарантій адвокатської діяльності.

Протидіяти всім цим загрозам – обов'язок нових політиків і нової влади України.

Розвиток, вдосконалення та підтримання інституту адвокатури має бути на порядку денному у кожній державі, метою якої є високе правове забезпечення своїх громадян і нарешті, народження демократичного суспільства. Поряд з загальнодержавним значенням, адвокатура має на меті і захист суб'єктивних прав конкретного індивіда. Нерідко доводиться захищати громадянина від порушень і проявів незаконності з боку державних органів, посадових осіб і ось тут проявляється виключність і найбільш важлива відмінність адвокатури від інших складових правоохоронної системи – незалежність. Саме в таких справах автономія адвокатури – є вирішальним фактором у боротьбі проти наступу держави на права і свободи особистості.

Правова держава без висококваліфікованої і незалежної адвокатури – просто фікція, яка не тільки не здатна забезпечити пріоритет прав і свобод людини, але і не в змозі забезпечити своє власне існування. Все це зумовлює інтерес до адвокатської діяльності, викликає суспільну потребу в людях цієї професії [4].

На моє глибоке переконання, адвокатура, як правозахисний недержавний інститут, має бути аполітичним, справді незалежним та самоврядним. Там, де є адвокатура, не повинно бути політики. Основне завдання – захист усіх громадян, незалежно від їхніх політичних поглядів та інших особистих переконань. Отже тільки якщо адвокатура буде справді незалежною та самоврядною, вона зможе повноцінно реалізуватися як ефективний конституційний інститут.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

3. Гвозд'їй В.А. Зміни заради змін не просто не потрібні – вони шкідливі. URL: <http://unba.org.ua/publications/print/1654-zmini-zaradi-zmin-ne-prosto-ne-potribni-vonishkidlivi.html>

4. Стельмащук А. Реформи розпочинаються тоді, коли приходять нові люди з мотивацією до змін. URL: <http://yur-gazeta.com/interview/andriy-stelmashchuk-reformirozpochinayutsya-odi-koli-prihodyat-novilyudi-z-motivaciyu-do-zmin>.

Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна

Козачишин В.Б.

студент 2-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

Стаття 59 Конституції України гарантує право кожному на правничу допомогу. Дотримання прав та свобод людини сприяє утвердженню принципу верховенства права [1].

Актуальність аналізу адвокатської таємниці теми полягає в тому, що у процесі євроінтеграції Україна повинна переймати досвід європейських правових стандартів. Дослідженням даного питання займалися фахівці-практики: І.В. Смолькова, О.В. Капліна, С.М. Логінова.

Наявність довірчих відносин між адвокатом і клієнтом є гарантією справедливого розгляду справи. За допомогою інституту адвокатської таємниці можливо отримати повну інформацію від клієнта, без страху розголошення даної інформації.

Довіряючи адвокату конфіденційну інформацію, клієнт повинен бути впевнений, що у разі розголошення даної інформації адвокат понесе суворе покарання. Відповідно до українського законодавства, у разі розголошення конфіденційної інформації, адвокат несе відповідні стягнення, а саме: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Дискусійним є питання розкриття адвокатської таємниці. Існує дві точки зору відносно даного питання: адвокатська таємниця не може бути розкрита за будь яких обставин та може бути розкрита у виключних випадках. Ряд вчених виключними випадками вважає можливість розкриття таємниці в цілях попередження тяжкого або особливо тяжкого злочину. І. В. Смолькова вважає: «Ні з точки зору практичних інтересів правосуддя, ні з точки зору моральної, адвокат не може і не повинен розкривати відомості, які повідомив йому клієнт».

Існує випадок, коли можливе законне розкриття адвокатом конфіденційної інформації, зокрема, можливо розголошення інформації про злочин який вже був вчинений, наприклад, фінансування тероризму. У цьому разі ціллю розголошення може бути лише покарання злочинця.

Також адвокат може повідомити правоохоронні органи про злочин який готується. Проте існує така позиція серед адвокатів: у разі розголошення інформації про злочин який готується, адвокат підриває власний авторитет, і може втратити довіру з боку потенційних клієнтів у майбутньому. Однак, у даному випадку надана інформація адвокатом може запобігти злочину. Тому, точка зору про те, що адвокатська таємниця може бути розкрита у виключних випадках, відповідає принципу верховенства права і є більш прийнятною.

Міжнародним нормативним актом, що стосується питання дотримання адвокатської таємниці, є Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів, яка в п. 6 принципу 1, містить положення, відповідно до якого державі слід вжити всіх необхідних заходів для забезпечення додержання конфіденційності відносин між адвокатом і його клієнтом. Винятки з цього принципу можна дозволяти, лише якщо вони сумісні з принципом верховенства права. Разом з тим, на адвокатів покладається обов'язок зберігати професійну таємницю відповідно до національних законів, підзаконних актів і професійних стандартів. Будь-яке порушення професійної таємниці без згоди клієнта має підлягати належним санкціям.

Проаналізувавши рішення Європейського суду з прав людини, можна дійти висновку, що втручання вважається допустимим у демократичному суспільстві, якщо воно відповідає суспільним потребам, якщо воно є пропорційним до мети запобігти злочину. Стаття 8 ЄКПЛ захищає фундаментальне право професійної таємниці, та відповідно до рішень ЄСПЛ покладає на адвокатів обов'язок повідомляти про підозру відмивання грошей. У рішенні ЄСПЛ «Мішо проти Франції» 2012 року суд вказав що при оцінці пропорційності значення мають два елементи. Адвокати підпадають під обов'язок повідомити про підозру у двох випадках: 1) коли в рамках професійної діяльності вони беруть участь від імені і за рахунок клієнта в угодах щодо фінансів або нерухомого майна

або діють у якості довірителя; 2) коли в рамках професійної діяльності вони допомагають клієнту у підготовці або здійсненні трансакцій стосовно певних визначених операцій: купівлі і продажу нерухомого майна або комерційних підприємств; управління капіталом, акціями або іншими активами, які належать клієнту; відкриття банківських, ощадних або інвестиційних рахунків або угод страхування; організації сплати внесків для створення або управління юридичними особами; створення, управління або керівництва юридичними особами; створення, управління або керівництва довірчими товариствами або подібними утвореннями; створення або управління дотаційними фондами [3].

В п. 6 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вказано, що подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці [2].

Отже, проаналізувавши міжнародне та національне законодавство стосовно збереження адвокатом адвокатської таємниці, можна зробити висновок, що питання адвокатської таємниці потребує більш детального регулювання у національному законодавстві.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 01 вересня 2019.: Офіц. текст. К.: Алерта, 2019. 80с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Мішо проти Франції [ВП] (Michaud v. France)Рішення Європейського суду з прав людини від 6 грудня 2012 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-115377%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-115377%22]})

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Колісник А.С.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

У зв'язку з пандемією коронавірусу життя всіх громадян істотно змінилося. Однак є люди, які в силу своїх професійних обов'язків продовжують трудову діяльність – це адвокати.

Багато адвокатів зізнаються, що з тривогою дивляться в майбутнє. Органи самоврядування національних адвокатських об'єднань в прискореному режимі розробляють стратегії щодо підтримки своїх адвокатів. Ці пакети заходів можна умовно розділити на заходи з підтримки безпеки і здоров'я та інструменти підтримки інституту адвокатури як елемента громадянського суспільства і функціонування системи правосуддя.

Адвокати всіх країн зараз збирають і аналізують нормативну базу, яка регулює режими підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та надзвичайного стану, умови підготовки до них, публікують на своїх інтернет-ресурсах інформацію про введення обмежувальних заходів і заходів державної підтримки, якщо вони надаються адвокатам, дають адвокатам власні роз'яснення і рекомендації. Різка зміна способу життя і вимушена ізоляція від зовнішнього світу може стати серйозним ударом для адвокатів, чия діяльність нерозривно пов'язана з постійним спілкуванням з довірцями, виступами в суді, і багато асоціацій стурбовані збереженням душевної рівноваги своїх адвокатів. У деяких національних адвокатських асоціаціях були створені гарячі лінії, які отримують дзвінки від адвокатів, які зіштовхнулися з проблемами різного характеру, викликаними пандемією.

Однак головним завданням адвокатури залишається забезпечення верховенства права та доступу до правосуддя. Адвокатська діяльність не може бути припинена, оскільки реалізація громадянами конституційного права на отримання кваліфікованої юридичної допомоги не підлягає обмеженню навіть в умовах надзвичайного стану.

На жаль, в світі широко поширена ситуація, при якій держави де-факто не розглядають інститут адвокатури як елемент громадянського суспільства, що потребує державної підтримки в нинішній кризовій ситуації. Зрозуміло, лікарі, медичний персонал, соціальні працівники, фармацевти, співробітники медичних лабораторій, так само як і працівники органів, що забезпечують безпеку громадян, знаходяться на передовій боротьби з пандемією і в першу чергу потребують додаткових заходів підтримки і захисту. І в ситуації, що склалася завдання адвокатури – звернути увагу влади на те, що в кризу право на кваліфіковану юридичну допомогу та доступ до правосуддя повинні

бути забезпечені всім громадянам на найвищому рівні, а це неможливо без нормального функціонування адвокатури.

Оскільки адвокатська професія є вільною, а адвокатська діяльність в ряді країн не відноситься до підприємницької, заходи економічної підтримки бізнесу на неї часто не поширюються. Але саме адвокатам в даній ситуації найскладніше перейти на дистанційну роботу, забезпечуючи при цьому збереження адвокатської таємниці та повноцінне надання юридичної допомоги довірителям. Так, досить непросто переобладнати своє місце проживання в приміщення для консультування довірительів і зберігання конфіденційних даних, тому волею-неволею адвокатам доводиться підтримувати роботу офісів своїх адвокатських об'єднань. При цьому попит на правову допомогу і в період кризи зберігається досить високим, особливо він відчутний у сфері трудового права, банкрутства, страхового права, сімейного права і спадщини.

Про важливість підтримки адвокатів та захисту їх професійних прав публічно заявив Президент Федеральної палати адвокатів Німеччини Ульріх Вессельс, який в своєму зверненні до канцлера ФРН Ангели Меркель звернув увагу на те, що в деяких землях Німеччини, де знаходяться головні осередки поширення коронавірусної інфекції, адвокати можуть подавати заявку на отримання одноразової виплати (програма з підтримки малого бізнесу та samozайнятих), проте допомога ця державою не гарантується [1].

За словами Валентина Гвоздія, заступника голови Національної асоціації адвокатів України, під час карантину адвокати швидко адаптувалися до нових умов, але зіткнулися з багатьма проблемами. Він зазначив, що вони відчують відсутність комунікаційного зв'язку з органами суддівського самоврядування в сфері забезпечення процесуальних прав адвокатів в судових засіданнях [2].

Аналіз статистичних даних з КДКА регіонів дозволяє констатувати той факт, що понад 30 дисциплінарних скарг надійшло від суддів з приводу притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності з причини не прибуття їх у судові засідання. Важливо зазначити, що реалізація необхідності здійснення правосуддя не може порушувати права людини. Варто пам'ятати про головну цінність здоров'я і життя людини [3].

Здоров'я і життя людини є головною цінністю і ми повинні про це пам'ятати

Актуальним питанням для адвокатів усього світу є забезпечення конфіденційності при використанні соціальних мереж, різних сайтів і програм для організації відеоконференцзв'язку при спілкуванні з довірителями або колегами (наприклад, Zoom, Microsoft Teams, Join.Me або Skype for Business). Так, можна навести приклад із ситуацією, з приводу потрапляння записів відеодзвінків сервісу Zoom у відкритий доступ в мережі. Відзначалося, що серед них були як приватні розмови користувачів, так і робочі

відеоконференції різних компаній. У зв'язку з цим доречно нагадати про необхідність дотримання конфіденційності при роботі з дому і важливість суворого дотримання рекомендацій фахівців із захисту інформації.

Багато адвокатів адаптуються до нової реальності, проводячи онлайн-консультації, записуючи подкасти, коментуючи в публічному просторі обмежувальні заходи, що вводяться урядами різних країн з метою запобігання поширенню пандемії коронавірусу, створюючи різні пам'ятки та інструкції, програми та телеграм-канали, виступаючи в якості експертів на радіо і телебаченні, створюючи гарячі лінії для відповідей на актуальні запитання громадян.

В сучасних умовах адвокатським корпораціям належить дати гідну відповідь на новий виклик, пов'язаний з пандемією і пов'язаними з нею обмежувальними заходами. Ця відповідь формується по ходу подій, і тому досвід колег у всьому світі особливо важливий і цінний.

Список використаної літератури:

1. Дії адвокатських та юридичних спільнот у зв'язку з COVID-19. URL: <https://golosadvokata.ru/covid/foreignmeasures>
2. Гвоздів В. Права адвокатів в судах під час карантину не повинні бути дискриміновано. URL: <https://unba.org.ua/news/print/5727-prava-advokativ-v-sudah-pid-chas-karantinu-ne-povinni-buti-diskriminovano-valentin-gvozdij.htm>
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Кубаєнко Андрій Володимирович**

Коломієць Х.С.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТА В ПРОЦЕСІ МЕДІАЦІЇ

Запровадження нових організаційних форм здійснення правосуддя сприяє підвищенню ефективності судочинства в Україні. Серед таких форм особливе місце відведено медіації.

Щодо медіації, то зазначимо, що головне місце в ній посідає саме посередник, тобто медіатор, який забезпечує процедуру врегулювання

правового спору. Разом з тим, варто зазначити, що участь адвоката в процедурі посередництва може здійснюватися у двох напрямках: як безпосередньо медіатор та як представник довірителя. Коротко розглянемо особливості діяльності адвоката у кожному з означених статусів.

Будучи безпосередньо медіатором, адвокат значно відрізняється від медіаторів-соціологів, медіаторів-психологів тощо, оскільки адвокат – це кваліфікований юрист, що надає правничу допомогу на основі професійної діяльності. З іншої сторони, процес надання допомоги адвокатом у врегулюванні правових спорів варто розцінювати як здійснення адвокатської діяльності в більш широкій сфері, що виходить за межі традиційної ролі адвоката як радника з правових питань [1, с. 26].

Аналізуючи особливості діяльності адвоката як медіатора слід звернути увагу на той факт, що, беручи участь у здійсненні медіації, адвокату необхідно не тільки аналізувати відповідну ситуацію через призму права, а й усвідомлювати інтереси й потреби обох сторін. Говорячи більше, адвокат як посередник повинен виявляти причини та передумови конфлікту (спору) як юридичного, так і психологічного, соціального чи іншого характеру. Чинне право для адвоката-медіатора є, з одного боку, вказівкою на межі диспозитивності під час розробки сторонами угоди, яка їх влаштує, а з іншого – своєрідним інструментом, завдяки якому розширюються ресурси, виявляються додаткові можливості для врегулювання спору і належним чином закріплюються досягнуті домовленості. На відміну від судочинства, у процесі медіації діяльність адвоката як посередника полягає у наданні допомоги з питань проведення процедури та прямому сприянні в проведенні посередництва усім сторонам спору на рівних засадах, а не винятково в наданні професійної допомоги лише одній зі сторін такого спору. Тобто під час проведення медіативної діяльності адвокат є ані особою, уповноваженою вирішити конфлікт, ані представником лише однієї зі сторін конфлікту. Адвокат-медіатор під час проведення процедури прагне забезпечити рівне, справедливе та неупереджене ставлення до сторін, а також, як правило, не знаходиться в організаційній, функціональній та (або) іншій прямій чи опосередкованій залежності від сторін або однієї з них [2, с. 22]. Адвокат-медіатор повинен стежити, аби врегулювання спору відбувалося у межах законності і не суперечило вимогам чинного законодавства, не порушувалися права та свободи третіх осіб, а також за тим, аби кожна зі сторін у повній мірі усвідомлювала значення та правові наслідки досягнутої домовленості [2, с. 23].

У діяльності медіаторами юристів передбачені наступні переваги: володіння навичками «процедурної» гри та здатність передбачати юридичні наслідки укладеної угоди. Більше того, адвокат як незалежний та неупереджений посередник може не тільки сприяти досягненню домовленостей, але і юридично грамотно їх оформити. На відміну від інших

представників юридичної професії адвокат не має обвинувального ухилу ведення справ, він навпаки психологічно налаштований шукати і знаходити позитивні аспекти в своїх клієнтах [3, с.72] і їх позиціях.

Таким чином, адвокат-медіатор – це третя незалежна та неупереджена сторона, діяльність якої спрямована на врегулювання конфлікту між сторонами. По факту, слово «адвокат» у цьому контексті вказує лише на професійну ознаку та відповідну освіту, не впливаючи на самий статус та обов'язки медіатора.

Що ж до адвоката-представника довірителя у процесі медіації, то він володіє абсолютно відмінними правами та обов'язками. Такий адвокат бере активну участь саме як представник однієї зі сторін на кожному етапі медіації [4], зокрема:

1.Рішення щодо проведення процедури медіації. На цьому етапі адвокат аналізує чинне законодавство та приймає рішення – рекомендувати своєму клієнту провести процедуру примирення через медіацію, або ні. Адвокат встановлює, чи медіабельним є розгляд спору в процесі медіації. Медіабельність – це властивість юридичного конфлікту (правового спору), в силу якої він може бути урегульований безпосередньо сторонами конфлікту (спору) під час процедури медіації [5, с.86]. Питання щодо «медіабельності» конфлікту (спору) вирішується адвокатом до початку проведення процедури медіації з метою економії фінансових та часових ресурсів, як клієнта, так і власних. У даному випадку мається на увазі, що адвокат має визначити ступінь ефективності проведення даної процедури як способу урегулювання спору між сторонами у конкретній ситуації.

2. Підготовка до медіації. На цьому етапі адвокат зосереджено готується до майбутньої процедури, під час підготовки проводить аналіз суті розбіжностей, з'ясовує цілі клієнта, постановка спільно з клієнтом завдань, оцінку наявних документів та доказів, розробку варіантів вирішення спору тощо. Також обов'язком адвоката на цьому етапі є роз'яснення довірителю форм та наслідків медіації. Він може брати участь у підборі кандидата медіатора.

3. Проведення медіації. Адвокат може брати участь у медіації разом з клієнтом або за його відсутності, однак результат медіації затверджується уже після узгодження безпосередньо з клієнтом. Роль адвоката в цій процедурі значно відрізняється від роботи адвоката у судовому процесі, оскільки його кінцева ціль не довести правоту свого підзахисного, а дійти спільної згоди обох сторін. Тому адвокат повинен бути уважний до своїх висловлювань, стежити за інтонацією та реакцією сторін.

4. Закріплення результатів. У випадку, коли медіатором є людина без юридичної освіти, на адвоката покладається участь у розробці мирової угоди як успішного результату медіації. Також адвокат стежить за дотриманням законності та справедливості під час медіації тощо.

Отже, впровадження в Україні інституту медіації безпосередньо відобразилося на адвокатурі, представники якої активно залучаються до цього процесу. При цьому адвокати можуть виступати як медіаторами, будучи третьою незалежною стороною в процесі медіації, та як представники однієї зі сторін.

Список використаної літератури:

1. Єфіменко М. Ю. Роль адвоката у процесі медіації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2015. Вип. 13(2). С. 25-27.
2. Яновська О. Особливості участі адвоката у процедурі медіації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2014. Вип. 1. С. 21-24
3. Лукьяновская О.В., Мельниченко Р.Г. Основы юридической конфликтологии и медиации. Волгоград: Изд-во ФГОУ ВПО ВАГС, 2011. 96 с.
4. Біцай А. Особливості участі адвоката в медіації в цивільних та господарських справах як представника довірителя. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 3. С. 235-240
5. Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции: монография. М.: Инфотропик Медиа, 2011. 304 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Коломієць Х.С.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

УЧАСТЬ АДВОКАТА В СУДОВИХ ЗАСІДАННЯХ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 (скорочено від англ. SARS-CoV-2) або ж відомий усім під назвою «Коронавірус» вніс чималі корективи до сталого способу життя цілого людства. Уже більше ніж півроку перед кожним індивідом були поставлені обмеження, недотримання яких можуть коштувати життя загалом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби

COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [1] було запроваджено нові правила, спрямовані на запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19. Такі правила не лише змінили привичний кожному громадянину спосіб життя, але і змінили спосіб функціонування усієї системи держави, зокрема зміни торкнулися і системи правосуддя.

Статтею 55 Конституції України гарантовано право людини і громадянина на судовий захист [2]. Беззаперечним є факт, що доступ до правосуддя та його відтворення має бути забезпечено при будь-яких обставинах, проте запровадження карантину в Україні у березні 2020 року стало справжнім іспитом для українських судів та всієї правової системи.

Відтак, Радою суддів було видано ряд рекомендацій з інформацією про особливий порядок функціонування судів під час карантину. Під таким особливим порядком вбачається наступне. По-перше, припинення проведення прийому громадян керівництвом судів та обмеження допуску до участі в судових засіданнях осіб, що не є учасниками справи. По-друге, обмеження допуску до будівель суду й участі в судових засіданнях осіб, що мають будь-які симптоми вірусу, зокрема, підвищена температура тіла, що перевірялося при вході та було підконтрольно працівникам суду. По-третє, розгляд справ відбувався без участі сторін за наявними матеріалами у справі та заявами, які надходили до або під час розгляду справи. По-четверте, Рада суддів надала рекомендацію стосовно переходу судових засідань у режим відеоконференцій та у випадку погіршення самопочуття було рекомендовано учасникам справи подавати до суду заяви про відкладення розгляду справи.

Зокрема, було наголошено на утримання від відвідання будівель суду для подання документів через канцелярії, одночасно для того, щоб надіслати процесуальні документи до суду учасникам справи було рекомендовано використовувати засоби поштового зв'язку чи електронного поштового зв'язку. Загалом, робочий день судів було скорочено, а ознайомитися з матеріалами справи учасники могли в дистанційному режимі через електронну адресу суду чи окремого судді.

Паралельно цим діям, збільшення захворюваності в Україні наштовхнуло Кабінет Міністрів України вже 16 березня 2020 р. внести правки до Постанови № 211, та вже 17 березня 2020 р. було заборонено здійснювати перевезення пасажирів у метро у містах Києві, Дніпрі та Харкові, з 18 березня 2020 р. Транспорт залізничного сполучення, а також регулярні та нерегулярні перевезення пасажирів автомобільним транспортом по всій території України. Таким чином, сполучення між містами та, фактично кажучи, у рамках самих міст стало «паралізованим», що призвело до зупинення розгляду судових справ, а Україна займала одне з перших місць серед країн світу – серед лідерів порушників права на розгляд справи впродовж розумного строку.

Під час карантину більша кількість юристів, зокрема і адвокатів перейшли на дистанційну форму роботи, що викликало неможливість фізичної присутності під час відправлення правосуддя, подання процесуальних документів особисто. Стало тенденцією подання заяв про відкладення справи, які місцеві загальні суди задовольняли та повинні були задовольняти, цим самим відкладаючи судові засідання на період «після карантину».

Окрім цього, 30.03.2020 Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» [3], яким доповнено розділи «Прикінцеві положення» Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України. Таким чином, було продовжено усі процесуальні строки, разом із строками розгляду справ, подання скарг тощо.

У результаті ухвалення вищезазначеного Закону значна кількість судів припинили видавати виконавчі документи. Виходячи з цього, доступ до правосуддя, а саме примусове виконання рішення суду як фінальна та головна стадія судового розгляду було паралізовано.

Окремою проблемою, на яку натрапили як правники, так і громадяни, стало запуск та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, відомої усім як «ЄСІТС». Основні положення цієї системи було затверджено Державною судовою адміністрацією України ще в 2018 році. У 2019 році початок роботи ЄСІТСу було поділено на певні частини. А повністю запрацювати система повинна протягом 2020-2023 років. Таким чином, введені карантинні обмеження актуалізували початок роботи Електронного суду.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 більшість процесуальних кодексів було доповнено нормою, згідно з якою учасники справи отримали можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції за межами приміщень суду з використанням власних технічних засобів. Підтвердження особи учасника справи повинно відбуватися за допомогою електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису, то у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України.

Однак, на жаль, система не запрацювала повним чином і тому станом на сьогоднішній день проблема відправлення безконтактного правосуддя є актуальною.

11.05.2020 Кабінетом Міністрів України було внесено чергові зміни до Постанови № 211, яким запроваджено адаптивний карантин і дозволено, хоча і при особливих умовах, але і повернутися адвокатам до своєї діяльності.

Щодо роботи адвокатів під час пандемії варто виділити наступне. Чимало скарг надходило до Ради суддів з питань неврахування карантинних обмежень як поважну причину неявки адвокатів та їх клієнтів у судові засідання. Неодноразово ця проблема поставала на форумах, круглих столах та була предметом обговорення передових правників України. Однак судді продовжують ігнорувати ці питання та не визнають пандемію як поважну причину відсутності учасників судового засідання. Лідія Ізовітова, голова Національної асоціації адвокатів України, справедливо зазначила: «Карантинні обмеження інколи стосуються заборони міжміського, міжрайонного сполучення, інколи – рекомендацій, пов'язаних з віком людини. І такі обмеження діють щодо адвокатів та їхніх клієнтів, а вони є стороною в судовій справі. Як наслідок, вони не можуть з'явитися на виклик суду, і це, безумовно, є поважною причиною, яка не зазначена в процесуальних кодексах. Це колізія». Таким чином, дана колізія присутня на сьогоднішній день та яскраво постає у питаннях, актуальних для роботи адвокатів України. «Під час епідемії готовність порушувати правила карантину перестає бути синонімом мужності. Чи повинні учасники судового процесу в умовах карантину бути «супергероями»? Ні, навпаки, наше завдання пояснювати, що такі кроки можуть закінчитися трагічно. Ціна життя і здоров'я надто висока, і немає сенсу боротися з об'єктивними обставинами, якими є пандемія» [4]. Враховуючи наведене, поняття розумних строків судового розгляду повинно трансформуватися під більш гнучкі рамки та адаптуватися до умов сьогодення.

Станом на сьогоднішній день, карантинні обмеження продовжуються. Однак з впевненістю можна зазначити, що всі суб'єкти, які мають відношення до здійснення правосуддя, повернулися до звичного ритму роботи. Враховуючи вищенаведене, буде правильним підвести підсумок про те, що правосуддя загалом за період пандемії реорганізувалось, а карантинні ліміти спричинили й позитивний вплив: такі умови життя дали чималий стимул для майбутнього розвитку та запуску в найближчий час ЄСІТС, комунікація між учасниками процесу та судами доступнішою, а населення стало загартованішим та терпеливішим до роботи усієї правової системи нашої держави.

Список використаної літератури:

1. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020>.

2. Конституція України: Відомості Верховної Ради України.1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020. р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.

4. Ізовітова Л. Особливості карантинних обмежень мають бути враховані судами в інтересах захисту прав громадян. URL: <https://hcj.gov.ua/news/golova-naau-lidiya-izovitova-osoblyvosti-karantynnyh-obmezhen-mayut-byti-vrahovani-sudamy-v>

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна

Кондратюк Я.С.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

На сьогодні надання безоплатної правової допомоги залишається досить актуальним питанням та є невід'ємною складовою ознакою будь-якої демократичної країни світу. Це пов'язано з низкою факторів, а саме: низька правова обізнаність щодо способів захисту прав та законних інтересів, неможливість отримання кваліфікованої допомоги адвоката через фінансовий критерій тощо. Дослідженням цієї проблеми займалися безліч науковців. До авторів, які займалися дослідженням цього питання в Україні, можна віднести наукові праці, дисертації та статті таких дослідників як Н.М. Бакаянова, Т.В.Варфоломєєва, А.М.Бірюкова, Є.В.Васьковський, Ю.М.Грошевий, І.Ю.Гловацький, С.В.Ківалов, А.В.Молдован та багатьох інших.

Перш ніж перейти до розгляду проблематики надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні, слід звернутися до історичних основ виникнення інституту надання безоплатної правової допомоги. Надання безоплатної правової допомоги має давню історію. Історичні корені цього інституту сягають далекої давнини – безоплатна правова допомога існувала й існує, здається, скрізь, там де і існує право, незалежно від епохи, країни чи суспільства. Аналізуючи історичні джерела та юридичну літературу,

можна знайти відомості у різні історичні періоди і в різних країнах, де було забезпечення правовою допомогою тих прошарків населення, які внаслідок певних обставин та причин не могли захистити свої права і потребували професійного захисту. Прикладом є інститут патронату у Стародавньому Римі, коли патрон надавав допомогу в суді без винагороди. З часом така діяльність стала професією, за здійснення якої бралася плата, часто надто висока.

Захист прав та свобод людини, їх утвердження та забезпечення є головним завданням будь-якої демократичної держави. Конституція України гарантує дотримання основних прав людини і серед них важливе місце посідає право на отримання кваліфікованої правової допомоги. В окремих, передбачених законодавством випадках, це надання безоплатної правової допомоги. Безкоштовна юридична допомога, як один із проявів соціальної держави, що піклується про своїх громадян, протягом всього існування державності тією чи іншою мірою забезпечувалась державою. Звертаючись до історії, можна стверджувати, що інститут захисту прав та свобод громадян таким, яким ми знаємо його на теперішній момент, виник задовго до виникнення сучасного громадянського суспільства. Водночас цікавою є сама історія його становлення та еволюціонування, а також динаміки розвитку з моменту його правового оформлення.

Конституція України зазначає, що кожен громадянин України має право на професійну правничу (правову) допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. (ст. 59 Конституції України) [1].

Безоплатна правова допомога надається переважно адвокатами з прийняттям до уваги загальноприйнятих моральних принципів та правил адвокатської етики з метою сприяння реалізації прав і свобод людини та громадянина, захисту цих прав і свобод, їх поновлення у разі порушення, забезпечення однакового доступу до правосуддя. Враховуючи поняття законодавця можна стверджувати, що безоплатна первинна правова допомога – це державна гарантія, яка виявляється в інформуванні особи про її права та свободи, відновлення у випадку порушення тих чи інших прав і свобод, порядок їх реалізації тощо. Саме така допомога включає послуги: надання правової інформації, консультації та роз'яснення з правових питань, складення документів правового характеру, крім документів процесуального характеру, допомога в доступі до вторинної правової допомоги та медіації.

Закріплене на законодавчому рівні положення про безоплатну правову допомогу слугує однією з найважливіших гарантій відкритості судового провадження, яка забезпечує реалізацію прав та основоположних свобод людини та громадянина. Спеціальний закон розглядає її як правову допомогу, яка гарантується державою і повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Щодо порядку надання допомоги адвокатами, то у п. 4 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» йдеться про те, що

особливості укладення та змісту контрактів (договорів) з адвокатами встановлюються законом, який регулює порядок надання цієї допомоги [2]. Ця норма має бланкетний характер і знову повертає до Закону, ст. 21 якого визначає, що після прийняття рішень про надання безоплатної вторинної правової допомоги Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги призначає адвоката, який надає цю допомогу на постійній основі за контрактом. З цього також можна зробити висновок, що роль центрів з надання безоплатної вторинної допомоги суто організаційна. До їх повноважень входять ухвалення рішень про надання або відмову у наданні цієї допомоги, забезпечення складання процесуальних документів, участі захисника, здійснення представництва, укладення контрактів та договорів з адвокатами тощо [3].

Адвокат зобов'язаний діяти у відносинах з клієнтом сумлінно, добросовісно, здійснювати захист в повному обсязі відповідно до потреб клієнта та вимог діючого законодавства. З метою своєчасного виявлення некомпетентності адвоката у зв'язку з необхідністю захисту прав, свобод та інтересів осіб, які звернулися за допомогою діюче законодавство передбачає заміну такого адвоката на іншого відповідно до спеціалізації [4, с. 376]. Роль адвоката в наданні вторинної допомоги пов'язана з виконанням ним певних функцій. Превентивна функція полягає у наданні консультацій клієнтам щодо правил поведінки під час розгляду справи. Це дозволяє останньому підвищити власний рівень праворозуміння, під час судового засідання вибудувати правильну лінію захисту, дотримуватися процесуального порядку поведіння у суді. Відновлювальна функція тісно пов'язана із представницькою, оскільки у результаті представництва адвокат за допомогою власного досвіду, спеціалізації, стажу роботи та правових інструментів може поновлювати порушені права. Крім цього, вона може реалізовуватися й у випадку, коли адвокат надає консультації особі стосовно її дій у тих чи інших ситуаціях.

Якщо право на безоплатну правову допомогу не буде забезпечено, то це призведе до порушення прав людини. Проте фінансування такої допомоги має бути більш досконалим. Воно здійснюється за рахунок видатків Державного бюджету України, але законодавець не вказує в яких розмірах здійснюється фінансування. На жаль, реалізація такого права має дещо проблематичний характер і досить часто проявляється неефективний аспект надання професійної допомоги. По-перше, в законі відсутній стандарт якості надання правої допомоги, до суб'єктів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, не висунуті вимоги стосовно професійного рівня та його ділової репутації. По-друге, залишається неврегульованим питання порядку й розміру оплати послуг юриста, за яку він погодиться їх надавати [5, с. 12]. Чітко не прописаний контроль за дотриманням порядку надання правових послуг адвокатами, отже це говорить про низьку якість надання

правової допомоги, що дає зробити висновок про неналежну реалізацію гарантії, наданою Конституцією України. Головними чинниками низької якості безоплатних правових послуг є неефективна система підготовки юристів, недостатньо високі вимоги до суб'єктів надання правової допомоги, недостатнє фінансування безоплатної правової допомоги, де останнє в свою чергу позбавляє стимулювання адвокатів. Водночас, система безоплатної правової допомоги наразі не передбачає жодних критеріїв для надання такої допомоги малозабезпеченим особам, не встановлюються часові рамки для перевірки фінансового стану особи і в результаті досить часто відмовляють в наданні правової допомоги тим, хто її потребує, без урахування фінансового статусу особи [6, с. 124].

Отже, така гарантія як безоплатна правова допомога є необхідною умовою існування нашого суспільства, внаслідок низької правової культури пересічний громадянин не може у повному обсязі керувати своїми діями, складати документи тощо без допомоги третьої особи, а саме адвоката. Проте, законодавчому органу влади слід звернути увагу на регламентацію якості, обсягу та повноти надання адвокатами безоплатної правової допомоги.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 31.10.2020).
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Атамасов А.В. Порядок надання безоплатної правової допомоги адвокатами згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Часопис Київського університету права*, 2013, №1 ст.376-380.
5. Глотов М. Особливості безоплатної правової допомоги в Україні. *Юридичний вісник України*. 2011. № 38 (24-30 вересня). С. 12.
6. Єфіменко М.Ю. Функції адвоката у цивільному процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Вип 4. Т.1 С. 121-124.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Владишевська Вікторія Вікторівна**

Коробко О.Ю.

*студентка 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме ст. 20 закріплює перелік професійних прав адвоката, серед яких є право адвоката звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів [1]. Право адвоката на подання адвокатського запиту – є не тільки одним із його найважливіших прав, а також і основним способом отримання важливої інформації для надання ефективної юридичної послуги своєму клієнту.

Серед вчених, які досліджували окремі аспекти адвокатського запиту, варто відзначити праці Л. Подосиннікової, Д. Прокоф'євої, Г. Токарева, В. Хабібуліна, Чебаненко А., Ю. Грабовського, В. Гвоздія, А. Гурської, В.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме ч. 1 ст. 24 на законодавчому рівні закріплює поняття адвокатського запиту, відповідно до якого : адвокатський запит – це письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту [1]. Таким чином, вбачається, що правом на подання такого запиту є виключним правом лише адвоката.

Відносно форми адвокатського запиту, то законодавство України лише встановлює, що адвокатський запит має бути оформлений у письмовій формі, з додаванням переліком документів, який закріплений у ч. 1 ст. 24 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що в свою чергу підтверджують повноваження адвоката. Вимагання від адвоката подання інших документів заборонено законом. Таким, чином законодавець не закріплює офіційну форму даного документу, що негативно позначається на реалізації засади змагальності у судочинстві. На нашу думку, було б доцільно уніфікувати та закріпити на законодавчому рівні офіційний бланк адвокатського запиту. Пропонується закріпити наступний перелік реквізитів: 1) назву документа; 2) прізвище, ім'я та по батькові адвоката та назва юридичної послуги, що ним надається; 3) прізвище, ім'я та по батькові або найменування особи (осіб), яких представляє адвокат; 4) стислий виклад обставин справи; 5) перелік юридично конкретизованих запитань, що виключають подвійне трактування; 6) адресу, на яку має бути надіслано відповідь; 7) зобов'язання адвоката, відшкодувати адресатові адвокатського запиту його фактичні документально підтверджені витрати з надання

відповіді (документів, матеріалів та їх копій) на адвокатський запит; 8) посилання на ч. 3 ст. 24 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» про настання відповідальності; 9) дату складання адвокатського запиту; 10) підпис адвоката, та печатку [2, с. 61].

Другий проблемний аспект адвокатського запиту є його адресати. Як зазначалось вище, адвокатський запит може бути направлений до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань. Тобто, законом не передбачено, що розпорядником інформації може бути не посадова фізична особа. Таким чином, фізична особа (не посадова) не може бути притягнена до відповідальності у разі ненадання відповіді [3, с. 34]. Виключенням є кримінальне провадження, адже закон зазначає, що це питання регулюється кримінальним процесуальним законом. Тому пропонується внести зміни до ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та розширити суб'єктів адресатів адвокатського запиту.

Останній проблемний аспект на який варто звернути увагу, це неправомірна відмова у наданні відповіді на адвокатський запит. Як свідчить практика, трудова етика службових та посадових осіб відрізняється своєю байдужістю, ігноруванням та намаганням усіма силами не надати відповідь адвокату. Ми вважаємо, що причиною такої поведінки, є перш за все відсутність дієвих механізмів адміністративної відповідальності та незначна міра покарання, передбачена ст. 212³ КУпАП. На нашу думку, слушною може бути пропозиція щодо посилення відповідальності та збільшення розміру штрафу.

Таким чином, можна дійти наступного висновку, що реалізація права адвоката на отримання інформації за допомогою такого інструменту, як адвокатський запит є дуже ефективним при наданні правової допомоги та захисту інтересів свого клієнта. Саме тому, законодавцю слід передбачити додаткові інструменти захисту дотримання професійних прав адвокатів, зокрема, в площині надання відповідей на запити, а саме: створити офіційний бланк адвокатського запиту, посилити міру покарання осіб, які не неправомірно відмовляють у відповіді адвокату, або взагалі ігнорують, а також розширити обсяг інформації, коло адресатів та інше.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. №5076-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

2. Старенький О. С. Витребування документів як засіб отримання доказів захисником у кримінальному провадженні: проблеми визначення процесуальної форми. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 58-69.

3. Грабовський Ю. Л. Адвокатський запит як засіб отримання адвокатської інформації. *Інформація і право*. 2015. №2. С. 32-38.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Крутогорова К.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури і слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ТА ОСОБОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Питання, стосовно змісту поняття «адвокатська таємниця» є дуже важливим, бо без цього неможливо визначити обсяг інформації, яка підпадає під це визначення і є адвокатською таємницею.

Отже, адвокатська таємниця – це інформація, яка стала відома адвокату, що діє на підставі договору про надання правової допомоги, під час здійснення представництва інтересів особи [1]. Така інформація не може бути розголошено без письмової згоди клієнта за загальним правилом.

У Правилах адвокатської етики чітко прописано, що забороняється розголошувати відомості, які складають адвокатську таємницю [2]. Тому дуже важливо визначити яка це саме інформація, де вона може знаходитися та які існують умови для розголошення такої інформації. Особа, яка довірила цю інформацію може звільнити адвоката, його помічника та інших осіб, які отримали доступ до такої інформації у наслідок перебування з адвокатом у трудових відносинах від обов'язку зберігати таємницю. Також, якщо адвокат отримав інформацію від особи, якій потім було відмовлено в укладанні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав, ця інформація все одно підпадає під поняття адвокатська таємниця та захищається від розголошення [3].

Існує випадок, коли розголошення адвокатської таємниці не є порушенням. Якщо адвокат інформує Державну службу фінансового моніторингу на виконання вимог, передбачених у законі про запобігання та протидію легалізації доходів, то це не відноситься до розголошення адвокатської таємниці й дана особа не буде нести за це відповідальності. Однак, це положення можна розглядати й як можливість правоохоронних органів отримати доступ до інформації, яка насправді підпадає під поняття «адвокатська таємниця» та захищена законодавством України від розголошення .

Ця проблема є актуальною, бо у разі зловживання правом з боку правоохоронних органів можливе порушення адвокатської таємниці. Дана норма є відносно новою, відповідно до цього вона потребує детального роз'яснення з боку законодавця й чіткої регламентації дій правоохоронних органів. Без цього неможливо буде стверджувати, що права клієнта і адвоката будуть захищені від посягань з боку правоохоронних органів.

Таємниця змісту відносин між адвокатом і клієнтом є не тільки гарантією прав адвоката й клієнта, а й гарантія інтересів держави [4]. Неможливість допитати адвоката відносно інформації, яку він отримав від клієнта виправдовується принциповим ставленням до адвокатської діяльності як державно необхідну, котра сприяє зміцненню законності.

Список використаної літератури:

1. Адвокатська таємниця: теорія і практика URL: https://pidru4niki.com/2015082666449/pravo/advokatska_tayemnitsya_teoriya_praktika.
2. Джабурія О. О. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. С. 34–36.
3. Реалізація принципу адвокатської таємниці при здійсненні адвокатом консультативної діяльності. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3_4-2016-35-40_Kolomiichuk.pdf.
4. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. докт. юр. наук / Бакаянова Н.М. Одеса, 2017. 486 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Кузнєцов С.С.

*студент 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день Україна має всі передумови для подальшого реформування адвокатської професії. Але вона стикається з низкою проблем. Відсутність механізму реалізації принципу рівності сторін у суді; недосконалість механізму надання правової допомоги; відсутність правового

регулювання діяльності адвокатів на території інших держав; відсутність постійної та комплексної системи підготовки та перепідготовки професійних юристів; наявність певної залежності адвокатських об'єднань від діяльності органів державної влади; відсутність незалежного корпоративного регулювання діяльності адвокатських об'єднань; відсутність реальної незалежності юристів.

Необхідно посилити контроль за станом фінансування, процедурою оплати послуг та відшкодування витрат юристів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Зміни до Закону про безоплатну правову допомогу є наступним етапом реформування адвокатури. На момент прийняття чинного Закону про адвокатську діяльність основні установи Національної асоціації адвокатів України (НААУ) ще не створювались, тому ця сфера все ще регулювалась державою, і є неприємні порушення принципів незалежності в центрах правової допомоги.

Активізація залучення юристів до процесу формування стратегії розвитку юридичної спільноти – одне з головних завдань, що стоять сьогодні перед органами адвокатського самоврядування. Це можна зробити, зробивши процес прийняття рішень такими органами якомога прозорішим та публічним. Рішенню, яке є важливим для юристів, має передувати широка дискусія, тоді рішення не будуть піддаватися обурливій критиці, а, навпаки, супроводжуватимуться колективною волею до реалізації.

Однак, на жаль, немає жодного диво-рецепту, щоб українська адвокатура стала такою впливовою, авторитетною та багатою, як Американська асоціація адвокатів. Для його створення необхідно залучити колективний розум, запросити колег на публічну дискусію. Попереду ще багато роботи, адже тепер усі органи самоврядування адвокатури повинні працювати над тим, щоб максимально захистити адвоката, його права та гарантії. [2]

У державі, заснованій на верховенстві права, вся правоохоронна система, виконуючи свої функції, в першу чергу захищає права людини. Суди вирішуються судами виключно на підставі професійного розслідування, обґрунтованої підготовки справи та вагомих доказів у змагальному процесі. У такій державі немає необхідності порушувати професійні права та гарантії адвоката або права людини обвинуваченого, щоб отримати обвинувальний вирок. На жаль, в Україні велика кількість обвинувальних вироків частково спричинена значними порушеннями захисних прав. Це незважаючи на механізми захисту, передбачені законом.

До основних порушень прав українських юристів належать:

- а) ненадання адвокатам доступу до своїх клієнтів;
- б) порушення права на конфіденційне спілкування адвоката та клієнта;
- в) ненадання або несвоєчасний доступ адвоката до інформації та матеріалів справи;
- г) проведення незаконних обшуків в офісах та вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю;

д) порушення статусу адвоката у кримінальному провадженні; зловживання адвокатами дисциплінарних стягнень та порушення кримінальних справ проти адвокатів;

е) застосування позасудових заходів впливу на адвоката та його майно.

Ці порушення вкрай негативно впливають на права людини обвинуваченого, а також на права та професійні гарантії їх адвокатів. Вони стійкі і повсюдні і трапляються, незважаючи на зусилля багатьох сторін запобігти та відшкодувати заподіяну шкоду, а також серйозно підривають верховенство права та процедуру, встановлену законом [3].

На жаль, здається, що суспільство ще не готове відстоювати паритет адвокатської професії та державний примус, а серед парламентаріїв є такий низький відсоток справжніх професійних юристів, вони навіть не можуть зрозуміти необхідність такого паритету. Проаналізувавши ситуацію, що склалася, ми мимоволі ставимо прикрі питання: якщо адвокат незахищений, що буде з тими, кого він захищає? [4]

Посилення системи правового захисту у разі порушення професійних прав та гарантій адвокатів вимагає розвитку здатності ключових сторін, які беруть участь у професійній діяльності адвоката, виявляти відповідні засоби правового захисту, застосовувати їх, підтримувати та ділитися всіма відповідними інформація. До цього процесу повинні бути залучені всі організації та установи, що підтримують юридичну професію. Така система повинна охоплювати всю країну і бути доступною для кожного юриста. Враховуючи це, доцільно наступне.

Перш за все, необхідно внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме до статті 23 «Гарантії адвокатської діяльності». Встановити на законодавчому рівні, що обшук приміщення адвоката можливий лише тоді, коли адвокат особисто має статус підозрюваного; внести зміни, щоб забезпечити можливість використання картки адвоката як документа, що посвідчує особу; про неможливість допиту адвоката як свідка у справах, де адвокати є захисниками, крім випадків, коли адвоката особисто підозрюють у вчиненні злочину.

Також, до Кримінально-процесуального кодексу України слід внести низку терміново важливих змін щодо забезпечення процесуальних прав обласними радами адвокатів у справах про притягнення адвоката до відповідальності; порушують інші питання, що вимагають уваги, та включають процесуальні права адвоката, коли особа не має статусу підозрюваного, відмову слідчих органів інформувати адвокатів про допит свідків тощо.

Серйозним та суттєвим кроком буде внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення для збільшення відповідальності за відмову в наданні інформації на вимогу адвоката, за несвочасне або неповне надання інформації, водночас внесення змін до Кримінального кодексу

України щодо усунення кримінальної відповідальності суддів за завідомо несправедливе рішення.

Пріоритетом має стати розвиток Національної асоціації адвокатів України як всеукраїнської професійної організації, яка об'єднує всіх юристів з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Серед пріоритетних завдань НААУ має бути створення комплексної бази даних із системою управління інформацією, що охоплює всі порушення професійних прав та гарантій адвокатів, якою буде просто і зручно користуватися при офіційній реєстрації адвоката про будь-яке порушення його професійні права та гарантії, а також розповсюдження стандартних настанов, процедурних вказівок для адвокатів щодо того, як діяти та до кого контактувати, якщо їхні професійні права та гарантії були порушені. Доцільно проводити регулярні громадські кампанії з метою посилення внутрішнього контролю державних установ з метою запобігання порушенням професійних прав та гарантій адвокатів, організувати наукові семінари, проводити навчальні заходи для членів дисциплінарних палат з питань дисциплінарного провадження, підстави для дисциплінарного провадження, тощо.

Усі зацікавлені сторони повинні відігравати активну роль у цьому процесі та працювати разом. Управління системою має здійснювати Національна асоціація адвокатів України та, зокрема, Комітет з питань захисту прав адвокатів та гарантій адвокатури. Співпраця та інформація необхідні для створення конкретних механізмів проти зловживань, які є ефективними, прозорими, відкритими, загальнодержавними, на основі визначених критеріїв та показників та враховують позицію всіх зацікавлених сторін. Це єдиний спосіб подолати безкарність та створити захисні засоби та засоби захисту для юристів у системі правосуддя. Простіше кажучи, практика повинна відповідати закону, а засоби правового захисту повинні бути ефективними при будь-якому порушенні закону [3]. Українська адвокатура була і залишається прихильником реформ, спрямованих на подальшу адаптацію існуючої європейської практики. Таким чином, пріоритетами реформування адвокатської професії є збереження незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне самоврядування, а також посилення та захист прав та гарантій професійної адвокатської професії [1]. Отже, пріоритетами реформування адвокатури є збереження незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне адвокатське самоврядування, а також посилення і захист прав та гарантій професійної адвокатської діяльності [1].

Список використаної літератури:

1. Гвозд'їй В.А. Зміни заради змін не просто не потрібні – вони шкідливі. URL: <http://unba.org.ua/publications/print/1654-zmini-zaradi-zmin-ne-prosto-ne-potribni-voni-shkidlivi.html>

2. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitku-advokaturi-ukrayini.html>

3. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» URL : http://www.justicereformukraine.eu/wp-content/uploads/2016/06/ProtectingAdvocates-Memo_FINAL_ukr.pdf

4. Рябенко П. Газета по-українськи – створення єдиної правничої професії Новий закон і старі проблеми адвокатури. URL: <https://gazeta.ua/blog/12360/novij-zakon-i-stari-problemi-advokaturi>

***Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Курганський Олександр Валерійович*

Лебідь В.О., Цюпин С.І.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО НЕРАЗГОЛОШЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

На сьогодні адвокатура України, як один із найважливіших соціальних та правових інститутів громадянського суспільства та правової держави переживає переломні часи. На наше переконання, гостро постає проблема щодо збереження та розголошення адвокатської таємниці в адвокатській діяльності. Головною причиною цього є те, що адвокатська таємниця не лише встановлює права та обов'язки учасників процесуального провадження, але й наділена морально-етичним змістом, що робить її одним із найважливіших принципів адвокатської діяльності. У цій роботі ми спробуємо розкрити маловідомі аспекти дослідження та вказати на ті факти, на які не було звернено достатньої уваги. Цікавими є результати праць Т.В. Варфоломеєвої, І.Л. Петрухіна, С.І. Арія.

Досліджуючи поняття адвокатської таємниці, варто зазначити, що чинний ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вперше на законодавчому рівні закріпив поняття адвокатської таємниці, під яким слід розуміти будь-яку інформацію, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші

документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності (ч. 1 ст. 22) [1].

Варто зазначити, що в юридичній науці наявні різноманітні підходи до визначення терміну «адвокатська таємниця». Систематизуючи наявні в науковій літературі підходи до визначення поняття адвокатської таємниці, Р. Теліженко визначив її таким чином: «адвокатська таємниця» визначається як відомості, що отримані адвокатом у зв'язку з наданням юридичної допомоги (А. Ципкін, Ю. Стецовський, В. Леоненко та Д. Ватман), які можуть бути як сприятливими, так і несприятливими для клієнта (Г. Горський, Л. Кокорев, Д. Котов та Ф. Хайрутдінова), факт звернення та умови, що спонукали до цього, відомості про злочин, його учасників, дані про особисте життя клієнта, відомості з матеріалів справи, листування, матеріали адвокатського дос'є (І. Петрухін, М. Барщевський), умови договору про надання юридичної допомоги (Т. Варфоломеева), суть консультацій, порад та роз'яснень (О. Святоцький, М. Михеєнко, О. Яновська), відомості, що можуть завдати шкоди клієнту (Н. Черкасова) тощо [2, с.402].

Вважаємо, що визначальну роль в сфері конфіденційності інформації становить визначення кола осіб, які повинні дотримуватися адвокатської таємниці. Так, ч. 3 ст. 22 Закону поширює обов'язок зберігати адвокатську таємницю, крім самого адвоката, на його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення [1].

На наш погляд, для правильного визначення поняття адвокатської таємниці потрібно виходити з того, які відомості складають її предмет. З вищесказаного випливає, що предметом адвокатської таємниці є будь-які форми обміну інформацією.

Цікавою є ситуація, коли під час надання консультацій, розмов із клієнтом адвокату може стати відома інформація про один із підвидів кримінального правопорушення – злочин, що готується. Проблемним є питання, як у такому випадку може діяти адвокат, адже з одного боку така інформація є адвокатською таємницею, а з іншого – вона загрожує законним правам та інтересам громадян, держави. Обов'язок адвоката як громадянина у такому випадку – повідомити правоохоронним органам про злочин, що готується; обов'язок адвоката як професіонала – зберегти адвокатську таємницю. У такому випадку розголошення відомостей клієнта буде набагато меншою шкодою, аніж шкода, яка буде заподіяна внаслідок учинення діяння, що готується.

Не можна не погодитися з думкою М.Ю. Барщевського, який підкреслює, що адвокатська таємниця неабсолютна, вона виникла в інтересах суспільства, і межі її охорони повинні співвідноситися з тими ж інтересами суспільства. Захисник повинен «оцінити суспільну небезпеку», тобто оцінити можливість самого факту вчинення злочину і його небезпеку [3, с.63].

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що адвокатська таємниця в жодному випадку не повинна підлягати розголошенню, у разі, якщо адвокат розповсюджує конфіденційну інформацію, його не може бути звільнено від відповідальності за будь-яких обставин. Також адвокатська таємниця не може бути обмежена в часі, оскільки неприпустимо визначати часові межі зі сплином яких адвокат може розголошувати таємницю. Забезпечення недоторканності адвокатської таємниці від стороннього впливу є основою формування демократичної правової держави, в якій правопорядок і законність будуть фундаментальними цінностями, дотримання яких стане обов'язком.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 №5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Теліженко Р. Інформація, що становить адвокатську таємницю. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2011. Вип. 4. С.244-246
3. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика / М.Ю. Барщевский. 2-е изд. М.: Профобразование, 2012. 105 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Левшина І.М.

*студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ

Проблема діяльності та функціонування інституту адвокатури завжди була і залишається предметом активних наукових досліджень. В Україні тривають дискусії з приводу визначення ролі та місця адвокатури

в суспільстві. Вагомий внесок у дослідження функціонування інституту адвокатури зробили О.Д. Бойков, Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломеєва, В.Г. Гончаренко, О.Д. Святоцький, П.В. Хотенець та інші вчені. Проте, з появою новітнього законодавства, його сутність краще розглядати аналізуючи чинні нормативно-правові акти.

Інститут адвокатури слід розглядати в декількох аспектах. По-перше, це самостійний незалежний суб'єкт, який становить окрему систему в державі. По-друге, адвокатура є одним із основних елементів забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Стаття 59 Конституції України закріплює право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно[1]. Це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини. Саме адвокатура відіграє важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Правовий статус адвокатури визначається Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де вказано, що адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [2]. Професійна правова допомога, яка надається адвокатами, виступає гарантією здійснення ними правозахисної функції, а саме можливістю їх участі у конституційному, цивільному, кримінальному та адміністративному судочинстві з метою захисту прав громадян.

Аналізуючи чинне законодавство з прав людини, слід зазначити, що правова допомога розглядається важливою гарантією прав особи. Держава також активно сприяє виконанню адвокатами своїх функцій. В усіх цивілізованих країнах світу інститут адвокатури ґрунтується на загальноприйнятих принципах: 1) адвокатура – інститут громадянського суспільства, головною метою створення якого є захист прав і свобод людини і громадянина у правовому спорі з державою; 2) діяльність адвоката ґрунтується на особливих, довірчих, конфіденційних відносинах між адвокатом і клієнтом, що охороняються не лише законом, а й нормами професійної етики.

Адвокатура України відіграє найважливішу роль у забезпеченні права на правову допомогу, оскільки саме вона згідно з Конституцією України діє для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та в інших державних органах [3].

Захист адвокатом прав і свобод людини і громадянина у конституційному, кримінальному, адміністративному та цивільному судочинстві спрямований не тільки на задоволення інтересів приватної особи, а й на забезпечення принципу змагальності судового процесу, досягнення істини та справедливості.

Інститут адвокатури є особливим елементом правозахисної системи громадянського суспільства, оскільки багато в чому він визначає соціальне і практичне значення всієї правозахисної системи будь-якого суспільства.

На даному етапі, інститут адвокатури є особливим громадський інститут, що чітко визначається правовими характеристиками, який поєднує в собі риси професійної, громадської, корпоративної організації зі специфічними організаційно-правовими основами функціонування.

Інститут адвокатури в правозахисній системі як елемент громадянського суспільства виступає в двох напрямках. По-перше, цей інститут допомагає державі в реалізації проголошених прав і свобод людини і громадянина. По-друге, він виступає в якості інструменту захисту прав і свобод, а також інтересів людини і громадянина в разі їх порушення.

Зважаючи на досвід світової практики, можна дійти висновку, що адвокатура покликана виконувати три найважливіші функції: 1) захист обвинувачених (підозрюваних) на досудовому слідстві, підсудних в суді першої інстанції, засуджених в апеляційній і касаційній інстанціях; 2) надання правової допомоги громадянам та юридичним особам при розгляді різних категорій справ (кримінальних, цивільних, адміністративних) в судах та інших державних органах (господарські суди, правоохоронні органи, органи влади і управління); 3) консультативну роботу з надання порад, консультацій населенню та юридичним особам з правових питань. У державах з високим обсягом і великою різноманітністю цивільно-правових відносин застосовується професійна кваліфікація, заснована на спеціалізованих видах адвокатської діяльності.

Одним з основних завдань адвокатури, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є надання кваліфікованої юридичної допомоги, конкретними видами якої є такі: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, щодо якої передбачається застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, щодо якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягується до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; надання правової допомоги свідку в кримінальному провадженні тощо.

Участь захисника є важливою гарантією захисту прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб в межах кримінального судочинства. Тому Кримінальний процесуальний кодекс України обмежує

коло осіб, які можуть бути захисниками, адвокатами, тобто особами, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та виконують функцію захисту на професійній основі[3]. Сучасна демократична держава надає юридичні гарантії для професійної юридичної допомоги громадянам, створює всілякі умови для функціонування ефективної адвокатури на принципах самоврядування.

Отже, підсумовуючи викладене, слід зробити висновок, що адвокатура України відіграє значну роль у забезпеченні та охороні прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Адвокатура є одним із інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без реалізації яких функціонування цієї системи неможливе.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст.282
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13, Ст.88

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Лисенко М.О.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кожен адвокат при зверненні до нього клієнта, гарантує збереження в секретності інформації отриманої ним. Адже як вказано в ст. 10 Правил адвокатської етики, це є щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом [1]. Проте існує багато проблем в забезпеченні адвокатської таємниці. Визначення цих проблем і є метою даної роботи.

Актуальність цієї теми зумовлена зростанням випадків звернення в Європейський суд з прав людини, щодо порушення адвокатської таємниці.

Спочатку слід розібратися, що в цілому розуміється під адвокатською таємницею. Досить вдалим є визначення надане законодавцем в статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

З даного визначення стає зрозуміло, що об'єктом адвокатської таємниці є все, що відбувається з моменту, того як клієнт переступив поріг кабінету адвоката. Суб'єктом адвокатської таємниці, є не один лиш адвокат, але і особи які перебувають у трудових відносинах з ним. Адвокатська таємниця не обмежена в часі, тобто адвокат зберігає її під час роботи, після роботи з клієнтом і навіть у випадках закінчення кар'єри адвоката взагалі. І також важливим в контексті даної теми є те, що вона все ж не є абсолютною, тобто має межі.

Межі адвокатської таємниці закінчується там де має місце ситуація коли клієнт має відношення до фінансування тероризму, відмиванню незаконних доходів та поширення зброї масового ураження. Такою у випадку пред'явлення клієнтом вимог до адвоката. І коли сам клієнт дає згоду на це, тоді адвокат може розголосити відомості, проте зовсім не зобов'язаний.

Що стосується проблем забезпечення непорушності адвокатської таємниці. Найбільш гостро стоїть питання гарантування збереження адвокатської таємниці при проведенні обшуку адвоката. Також проблемними є забезпечення конфіденційності кореспонденції адвоката та спілкування адвоката з клієнтом.

Попри те, що в п. 2 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», досить чітко регламентує порядок проведення обшуку адвоката, тимчасового доступу до речей і документів. На практиці досить важко гарантувати збереження адвокатської таємниці. Хоча суддя у своєму рішенні зазначає конкретний перелік об'єктів, що потрібно відшукати, це не гарантує, що під час пошуку таких матеріалів правоохоронними органами, вони не зможуть ознайомлюватися з іншими матеріалами, виставляючи це, як процес пошуку потрібних об'єктів.

Також досить спірним є вказане уточнення про те, що «неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії [2], адже саме він повинен контролювати процес і в разі потреби перешкоджати правоохоронним органам, ознайомлюватися з матеріалами, що можуть містити конфіденційні дані. Тобто його присутність під час вказаних оперативно-розшукових дій повинна стати обов'язковою.

Щодо конфіденційності спілкування. В наш час набуває популярності проведення адвокатських консультацій в так званій «неформальній обстановці», але чи можна в такому разі гарантувати конфіденційність розмови клієнта з адвокатом? Я думаю, що досить складно, адже ця інформація може бути почута іншими особи і не можна гарантувати, що за сусіднім столиком не опиниться опонент по справі. Також, досить важко буде гарантувати збереження самого факту звернення за правничою допомогою, адже в більшості громадських закладах харчування ведеться відеоспостереження.

Хоча відповідно до процесуального законодавства листування або інші форми обміни інформацією між адвокатом та клієнтом відносяться до речей і документів до яких заборонений доступ. На практиці ця норм досить часто порушуються. Факт порушення аналогічних норм, досить чітко простежуються в збільшенні кількості звернень до ЄСПЛ зі зверненнями про прослуховування телефонів адвокатів та ознайомлення з адвокатською кореспонденцією[3]. Для попередження подібних випадків, потрібно більш детально регламентувати проведення негласної слідчої-розшукової дії стосовно втручання в приватне спілкування. Припустимо, що слідчий суддя надав дозвіл на втручання у приватне спілкування підозрюваного, після цього особа, звернулася до адвоката за захистом, правоохоронні органи не знаючи про цей факт, здійснюють виїмку кореспонденції й випадково ознайомлюються з листуванням адвоката з клієнтом, в такому разі, в їх діях немає порушення законодавства, проте КПК потрібно доповнити нормою про заборону зберігати та використовувати отримані відомості в подальшому кримінальному провадженні.

Таким чином, гарантування непорушності адвокатської таємниці є однією з фундаментальних основ діяльності адвокатури. Без грамотного забезпечення адвокатської таємниці не є можливим надання першокласної, якісної правничої допомоги. Законодавство України гарантує захист адвокатської таємниці на високому рівні, про те кілька не врегульованих питань, на які законодавцю варто звернути увага. Також важлива роль в забезпеченні адвокатської таємниці відводиться безпосередньо адвокатам, який і є гарантом недопущення розкриття адвокатської таємниці.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CONCERNING THE PROTECTION OF PERSONAL DATA since June 2018 URL: <https://rm.coe.int/t-pd-2018-15-case-law-on-data-protection-may2018-en/16808b2d36>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Ліщук А.П.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Розбудова правової демократичної держави є неможливою без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура. Важливим кроком у створенні таких умов було прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який був ухвалений Верховною Радою України 5 липня 2012 року (далі – Закон) [1].

Із статті 2 зазначеного закону випливає, що: 1) адвокатура – це недержавний самоврядний інститут який самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності; 2) завдання адвокатури – надання фізичним і юридичним особам усіх видів юридичної допомоги на професійній основі. Адвокатура хоча і виконує функцію особливої державної ваги – захист прав і законних інтересів громадян, вона не є державною структурою, а є професійним об'єднанням, незалежним від органів влади.

Адвокат – не державний службовець, а людина вільної професії, незалежна від державної влади та громадськості, – тільки при такому статусі адвокатури та адвокатів можливі ефективна полеміка з державним обвинуваченням, виявлення помилок слідства та суду. Разом із тим визначення адвокатської професії як «вільної» є деякою мірою умовним, оскільки завдання адвокатури – захищати приватних осіб у правовому спорі з державою, здійснюючи при цьому публічно-правові функції. З одного боку, державні органи повинні сприяти забезпеченню незалежної ролі адвокатів, яка має гарантуватися при розробці та застосуванні законодавства, а з другого боку – адвокат як представник правової системи відповідає перед нею як за свої приватні та комерційні справи, так і за здійснені функції, делеговані йому державою.

У разі необхідності адвокат, звичайно, має бути готовим піддати сумніву правомірність дій держави, якщо вони суперечать демократичним принципам, але він також зобов'язаний не заважати нормальному перебігу правового процесу. Адвокат має бути водночас сумлінним захисником та представником сфери правосуддя. В Конституції України правовий статус адвокатури не визначено, але з окреслених у ній завдань адвокатури можливо зробити висновок, що остання є одним з інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення котрих функціонування цієї системи неможливе. При цьому адвокатура не належить до жодної з гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції, і певною мірою має відігравати роль

«дружнього посередника» між державою та/або іншими суб'єктами права в громадянському суспільстві.

Завдання адвокатури визначені у ст. 59 Конституції України, згідно з якою вони полягають у тому, що адвокатура діє для забезпечення права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Саме це конституційне положення закладає загальні законодавчі засади діяльності адвокатури, розкриває її роль, завдання та повноваження. Стан такого правового інституту як адвокатура свідчить про ступінь демократії в будь-якій країні.

Діяльність адвокатів у забезпеченні захисту прав і свобод людини є складником розбудови верховенства права. Наявність серйозних проблем у ставленні держави до вітчизняної адвокатури фактично було визнано ще у 1999 році на рівні Указу Президента України «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури», однак тоді закладені в ньому ідеї лишились значною мірою декларативними, а проблеми адвокатури не зменшились. Адвокати мають бути вільними у виконанні своїх професійних функцій, без жодного втручання чи зовнішнього тиску. Інтереси тих, кого адвокат захищає, вимагають, щоб було виключено будь-яке втручання, посягання на незалежність адвокатів чи адвокатську таємницю. Адвокатам має бути гарантовано відповідний спектр прав та гарантій.

Законом обмежені форми здійснення адвокатської діяльності до індивідуальної, адвокатського бюро та об'єднання. Норми про стажування майбутніх адвокатів не передбачають оцінки достатності приділеного часу, та, взагалі, наявності місця для практики в офісі адвоката чи адвокатського об'єднання. Закон про адвокатуру та адвокатську діяльність має прогалити. Не передбачено компенсації адвокату в разі його виходу з об'єднання. Відсутні положення щодо регламентації ситуації, коли всі учасники об'єднання припинили чи зупинили адвокатську діяльність, або що відбувається в разі смерті учасника. Серед переліку видів адвокатської діяльності не зазначено: медіацію та різні види фідучіарної діяльності [2].

Крім цього, сьогодні ми можемо спостерігати масове порушення правоохоронними органами професійних прав адвокатів, переслідування адвокатів, що виявляють принциповість у відстоюванні прав громадян, фактичне заперечення адвокатури як професійного правозахисного інституту. Не вирішеним є й питання пенсійного забезпечення адвокатів. Держава не витрачає коштів на функціонування адвокатури. Було б доцільно пенсійне забезпечення адвокатів прирівняти до суддів або прокурорів. Або ж створити умови, за яких адвокати могли б самі регулювати розміри своїх пенсій за рахунок тих внесків, які сьогодні адвокати сплачують до Пенсійного фонду. Отже, чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» далекий від того, щоб назвати його ідеальним. Якщо незахищений адвокат, то що буде з тими, кого він захищає? [2].

В будь-якому незалежному та демократичному суспільстві, яке ґрунтується на верховенстві права, адвокати відіграють надзвичайно важливу, ключову роль. На жаль, сьогодні ми можемо спостерігати обернено-пропорційну залежність. Однією з головних проблем адвокатури в Україні є недосконалість сучасного, такого, що відповідало б повною мірою міжнародним стандартам, законодавства про адвокатуру. Не зважаючи на зміни, які були внесені, чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не враховує усіх сучасних тенденцій розвитку та функціонування адвокатури. Тому, нормативна база адвокатської діяльності потребує оновлення і зараз знаходиться в процесі удосконалення. На даному етапі до Верховної Ради України подано декілька проєктів Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», робота над якими триває.

В усьому демократичному світі, ставлення держави до адвокатури, її незалежність, самоврядність і професійна спроможність адвокатури демонструє рівень реальної поваги до прав людини і верховенства права. Держави з розвинутою демократією зміцнюють адвокатуру, підносять її незалежність і професійний рівень, сприяють підвищенню її ролі в демократичному суспільстві. Адвокатура ж України стикається з низкою проблем та недосконалістю нормативної бази, що заважає ефективній діяльності адвокатури і вимагає невідкладного вирішення.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Головань І.В. Юридична практика і адвокатська діяльність в Україні. Адвокат. 2005. № 8(59). С. 3-11

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кіслицина Ірина Олександрівна***

Максимов Р.Р.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРО ПРОБЛЕМУ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРАВОМІРНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Адвокатам необхідно мати можливість вільно й у повній мірі виконувати свої обов'язки з метою встановлення верховенства права, сприяння забезпеченню доступу до правосуддя та правової допомоги, забезпечення дотримання належної процедури в судовому процесі, створення змагальної системи судочинства, а також захисту прав людини.

Після ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод українські громадяни та юридичні особи дістали право на звернення до Європейського суду з прав людини із заявами про неправомірні дії державних органів України, які порушують їхні права. Рішення Європейського суду з прав людини слугують взірцевими стандартами для судових та правоохоронних органів, адвокатів та правозахисників [1].

Конвенція не містить окремої норми про права адвокатів, гарантовані нею права і свободи мають загальнолюдський характер. Однак прецедентна практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) в тлумаченні нею застосування деяких норм Конвенції (ст.ст. 6, 8, 10, 11) та передбачених ними прав, забезпечує режим посиленого захисту тих прав адвокатів, які в національному законодавстві України умовно іменуються професійними правами адвоката й гарантіями адвокатської діяльності [1].

Досліджуючи принципи організації та діяльності адвокатури, Л. В. Тацій у своєму дисертаційному дослідженні пропонує виокремлювати принципи організації та діяльності адвокатури (якими є верховенство права, незалежність, демократизм, гуманізм, конфіденційність, професіоналізм, охорону законних прав адвоката) та спеціальні принципи адвокатської діяльності (дотримання кодексу професійної поведінки, дисциплінарної юрисдикції, безоплатності правової допомоги тим, хто не в змозі її оплатити). Поміж тим, що власне є об'єктом та критерієм класифікації цього дослідження, Л. В. Тацій не вказує [5].

Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів безпосередньо пов'язана з дуалістичною природою інституту адвокатури в правовій державі: з одного боку, адвокат – це необхідний елемент системи правосуддя, а з іншого, професійний консультант (радник) громадян та їх об'єднань. Тільки ця незалежність може забезпечити адвокату можливість співвідносити і врівноважувати ці двосторонні інтереси і займати правову позицію між двома полюсами. Як відзначає Ю.Ф. Лубшев, адвокатура –

це юридично незалежна від держави професійна організація фахівців-правознавців, які в силу своїх поглядів, навичок, наявних знань взяли на себе обов'язок захищати права і свободи людини. Це двоєдине завдання як держави, так і суспільства. Тому адвокатам повинні бути дані гарантії та підтримка одного і другого. Так приблизно і можна охарактеризувати саму суть взаємовідносин обох явищ – держави та адвокатури [4].

Захист адвокатом прав і законних інтересів підозрюваних (обвинувачених) безумовно має особливе значення в діяльності адвоката (захисника), але не вичерпує зміст процесуальної функції адвоката-захисника. Про успішну реалізацію процесуальної функції адвоката можна говорити в тому випадку, коли захист успішно протистоїть обвинуваченню [2].

Аналіз кримінально-процесуального закону, спеціальної літератури, судово-слідчої та адвокатської практики спонукає до висновку про те, що суб'єкти протидії здійсненню законної діяльності адвоката-захисника можуть бути поділені на наступні класифікаційні групи: 1) учасники кримінального судочинства у кримінальній справі; 2) особи, які не мають статусу учасника кримінального судочинства у кримінальній справі [2].

У свою чергу суб'єкти, що входять в першу, найбільш велику класифікаційну групу, поділяються залежно від процесуального інтересу у кримінальній справі:

1) учасники кримінального судочинства з боку обвинувачення: а) посадові особи правоохоронних органів, що представляють сторону обвинувачення, прокурор, слідчий, начальник слідчого відділу, працівники органу дізнання; б) потерпілі та їх законні представники, цивільні позивачі; в) адвокати, які є представниками потерпілих, цивільного позивача і приватного обвинувача

2) учасники кримінального судочинства з боку захисту: а) підзахисні підозрювані й обвинувачувані і їх законні представники а також підозрювані й обвинувачувані, захист яких здійснюють інші адвокати; б) адвокати, захисники і захисники (відповідно до ухвали або постанови суду), що здійснюють захист інших підозрюваних (обвинувачених) у кримінальній справі; в) цивільні відповідачі, (фізичні особи) та їх представники;

3) судді, секретарі судових засідань;

4) інші учасники кримінального судочинства.

У другу класифікаційну групу суб'єктів протидії законній діяльності адвоката-захисника входять особи, які не мають статусу учасника кримінального судочинства у цій кримінальній справі [2].

Суб'єкти, що входять в дану групу досить чітко поділяються на ті, які здійснюють протидію законній діяльності адвоката-захисника, керуючись неправильно зрозумілими суспільно-політичними або службовими інтересами, і ті, хто переслідує особисті інтереси.

Як показали результати вивчення адвокатської практики, основними суб'єктами, що входять в першу з виділених підгруп є: 1) працівники правоохоронних органів, які офіційно не беруть участі в розслідуванні або судовому розгляді (не входять до складу слідчої групи по даній кримінальній справі, що не здійснюють прокурорський нагляд і т. д.). До таких суб'єктів протидії законній діяльності адвоката-захисника відносяться керівники правоохоронних органів, працівники чергових частин, слідчих ізоляторів, працівники оперативних служб; 2) співробітники засобів масової інформації, які однобічно та упереджено висвітлюють в ЗМІ процес розслідування або судового розгляду; 3) представники громадсько-політичних організацій; 4) представники органів державної влади [2].

Слід зазначити, що втручання в законну діяльність адвоката-захисника завжди є протиправною формою протидії такій діяльності з кримінально-правової точки зору і за відповідне діяння підпадають суб'єкти саме другої групи. Як зазначає А.О. Мороз, кримінальна відповідальність осіб, які втручаються в діяльність захисника чи представника особи, має глибоке історичне коріння (витоки).

Погоджуючись із точкою зору Н.Ю. Карпової, приходимо до висновку, що об'єктивна сторона злочину передбаченого ч. 1 ст. 397 КК України проявляється у:

– вчиненні в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги. Вчинення в будь-якій формі перешкод означає створення перепон для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги шляхом застосування підкупу, безпідставної відмови у наданні захиснику чи представнику особи необхідних для виконання ними своїх повноважень документів або іншої інформації, неправомірного позбавлення захисника чи представника особи права захищати особу або представляти її інтереси в суді, неправомірного обмеження побачень вже допущеного до справи захисника чи представника особи з підзахисним чи з особою, інтереси якої представляють в суді тощо;

– порушенні встановлених законом гарантій здійснення діяльності захисника чи представника особи – будь-яких протиправних діянь, спрямованих на посягання на честь і гідність, професійні права адвоката-захисника чи представника особи, допит адвоката-захисника чи представника особи як свідка щодо відомостей, які складають адвокатську таємницю, прослуховування телефонних розмов адвоката-захисника чи представника особи, внесення суддею окремої ухвали суду щодо правової позиції адвоката (захисника) чи представника особи у справі, проведення досудового розслідування стосовно адвоката-захисника чи представника особи у зв'язку з наданням ними правової допомоги тощо;

– порушенні професійної таємниці захисника чи представника особи, яке полягає в діях, спрямованих на незаконне одержання відомостей, які належать до професійної таємниці, розголошування відомостей, які належать до професійної таємниці [3].

Всі зазначені склади злочинів відрізняються від передбаченого в ч. 1. ст. 397 КК України не лише способом впливу на діяльність захисника чи представника, але і наслідками створюваних перешкод в їх діяльності та суспільною небезпекою, яка сягає далеко за межі простого втручання в діяльність і межує навіть із завданням умисних ушкоджень, як тілесних, так і майнових [3].

При розгляді усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника стає зрозумілим, що кримінально-правова норма, яка передбачена ст. 397 КК України, співвідноситься з кримінально-правовими нормами, які передбачені ст. 398, 399, 400 КК України, як загальна із спеціальними, що виключає кваліфікацію цих злочинів за сукупністю зі ст. 397 КК. Також з аналізу усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника особи можливо зробити висновок щодо некоректності формулювання у ст. 397 КК України «втручання в будь-якій формі», тому що таке формулювання охоплює й ті форми втручання в діяльність захисника чи представника, які передбачені диспозиціями ст. ст. 398, 399, 400 КК України [3].

Отже, роблячи висновок про проблему правового розуміння протидії діяльності адвоката, можна сказати, що між стороною захисту та обвинувачення йде безперервне суперництво за розширення і зміцнення процесуальних гарантій, що полегшують виконання процесуальних функцій захисту та обвинувачення, перенесення тактичних рекомендацій до розряду імперативних норм кримінально-процесуального закону. Дане суперництво, може здійснюватися лише в легальній формі, а от під посяганнями ми можемо розуміти всі діяння передбачені на незаконну протидію можливості реалізації цих гарантій.

Список використаної літератури:

1. Иванцова А. В. Международно-правовая защита прав адвокатов. Адвокат. 2011. № 12. С. 27-29
2. Ахундова А. А. Протидія здійсненню законної діяльності адвоката-захисника. Форум права. 2012. № 4. С. 42-47
3. Головка М.Б. Відповідальність за втручання в діяльність захисника. Наше право. 2014. №8. С. 144-149
4. Вільчик Т.Б. Реализация принципа независимости профессиональной деятельности адвокатов в отношениях с государственной властью. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Том № 11 число 2(30). С. 63-74
5. Бакаянова Н. М. Принцип адвокатури. Часопис Київського університету права. 2016. №4. С. 298-302

*Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна***

Мельник М.П.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕНАЛЕЖНІ УМОВИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ

При здійсненні захисту прав підозрюваного на стадії досудового розслідування особливо важливе значення для сторони захисту становить наявність прозорої правової процедури оскарження неналежних умов тримання під вартою, адже в умовах ізоляції від суспільства рівень дієздатності людини істотно знижується та збільшується рівень її вразливості від протиправних дій уповноважених службових осіб.

На сучасний момент не передбачено ефективних засобів правового захисту від неналежних умов тримання під вартою в Українському законодавстві. Умови і порядок тримання під вартою, права та обов'язки осіб, які тримаються під вартою (ув'язнених), визначені нормами Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року, раніше Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби, затвердженими наказом Міністерства юстиції України № 460/5 від 18.03.2013 року (надалі – Правила) [4], Інструкцією про порядок і умови тримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців, затвердженого Наказом Міністерства оборони України № 656 від 26.09.2013 року [5].

Відповідно до ч. 3 ст. 1, тримання осіб, взятих під варту, відповідно до завдань кримінального судочинства здійснюється на принципах неухильного додержання Конституції України, вимог Загальної декларації прав людини, інших міжнародних правових норм і стандартів поведіння з ув'язненими і не може поєднуватися з навмисними діями, що завдають фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність [2].

Проте, як зазначає А.Помалюс, незважаючи на нормативне визначення правових стандартів щодо умов тримання під вартою, на практиці у слідчих ізоляторах (надалі – СІЗО) допускаються суттєві порушення прав ув'язнених, найбільш типовими з яких є: недостатня площа камер, в яких утримуються особи; переповненість камер та незабезпечення умов приватності; порушення

санітарно-гігієнічних умов щодо освітлення, температури, провітрювання тощо; неналежне медичне забезпечення; порушення правил роздільного тримання; нелюдське і таке, що принижує честь і гідність поведження із ув'язненими тощо [6, с.71].

Згідно статті 3 Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі – КЗПЛ), нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню. При цьому, статтею 13 КЗПЛ відзначено, що кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [1].

Водночас Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово встановлював порушення Україною статей 3, 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю на національному рівні ефективних засобів правового захисту при розгляді скарг осіб на неналежні умови тримання під вартою, оскільки, згідно практики ЄСПЛ, існуюче в Україні законодавство та адміністративна практика не забезпечують реального та ефективного розгляду відповідних скарг і життя у зв'язку з цим необхідних заходів.

Зокрема, до такого висновку ЄСПЛ приходив у рішеннях від 28 березня 2006 року у перелік справі «Мельник проти України» (Melnik v. Ukraine), заява № 72286/01; від 25 жовтня 2007 року у справі «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine), заява № 15825/06; рішення від 10 грудня 2009 року у справі «Коктиш проти України» (Koktysh v. Ukraine), заява № 43707/07; рішення від 14 жовтня 2010 року у справі «Логвиненко проти України» (Logvinenko v. Ukraine), заява № 13448/07; рішення від 12 січня 2012 року у справі «Іглін проти України» (Iglin v. Ukraine), заява № 39908/05 тощо.

З метою створення в Україні ефективного правового механізму оскарження умов тримання під вартою 08.07.2016 р. до Верховної Ради України було внесено проект Закону України «Про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поведженням або покаранням щодо засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів» (надалі – Проект). Даним Проектом передбачається створення превентивних та компенсаційних заходів у зв'язку з неналежним поведженням щодо засуджених та взятих під варту осіб, закріплення їх видів та визначення процедури застосування. Також передбачається створення інституту пенітенціарного судді, який буде відповідальним за вирішення скарг ув'язнених.

Згідно зі ст. 1 Проекту превентивними заходами є дії, що вживаються на підставі відповідного рішення пенітенціарного судді та спрямовані на припинення або попередження катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження або покарання; компенсаційними заходами є дії, що вживаються на підставі відповідного рішення пенітенціарного судді та спрямовані на

відшкодування жертвам катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання фізичної та (або) моральної шкоди [3].

Пенітенціарним суддею, згідно Проекту, є суддя суду першої інстанції, який уповноважений здійснювати правосуддя у відповідності до Кримінального кодексу України (далі – КПК) та інших законів України в окремих категоріях справ осіб, які тримаються в установах попереднього ув'язнення та виконання покарань, а також звільнених із цих установ осіб, головною формою роботи якого є судові засідання в установі попереднього ув'язнення чи виконання покарання [3].

Вважаємо, що запровадження в Україні дієвої системи превентивних та компенсаційних засобів правового захисту від неналежних умов тримання під вартою, а також введення до кримінального процесу України спеціального суб'єкта – пенітенціарного судді сприятиме підвищенню гарантій прав осіб, взятих під варту, на оскарження неналежних умов тримання під вартою та вирішенню проблеми правової невизначеності у даній сфері.

Список використаної літератури:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 року № 3352- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>.

3. Про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поводженням або покаранням щодо засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів: проект Закону України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59613.

4. Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби: затверджені наказом Міністерства юстиції України № 460/5 від 18.03.2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-19>

5. Інструкцією про порядок і умови тримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців, затвердженого Наказом Міністерства оборони України № 656 від 26.09.2013 року. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1775-13#Text>:

6. Помалюс А. Порушення вимог щодо умов тримання у слідчих ізоляторах державної пенітенціарної служби України в рішеннях Європейського суду з прав людини. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 3. С. 70-77.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Мокряк К.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У наш час Україна має цілком всі умови для подальшого реформування інституту адвокатури. Однак існує низка проблем, з якими вона стикається. Це, особисто той факт, що українське законодавство у сфері про надання кваліфікованої правової допомоги та організацію адвокатської діяльності, не повністю відповідає міжнародним стандартам; немає наявності механізму реалізації принципу рівності сторін у суді; неопрацьованість механізму при наданні юридичної допомоги; бракування правового регулювання діяльності адвокатів на території інших держав; відсутність постійної і цілісної системи для підготовки та перепідготовки професійних кадрів адвокатури; існування певних залежностей адвокатських утворень від діяльності органів державної влади; неприсутність самостійного, корпоративного регулювання адвокатських утворень; нестача реальної незалежності адвокатів.

Правова держава заснована на принципі верховенства права. Надає захист права людини через правоохоронну систему. Рішення приймаються судами тільки на фундаменті чіткого професійного розслідування, ретельної підготовки справи та переконливих доказів у суперечливому судовому процесі. У цій державі немає необхідності завдавати шкоди професійним правам і гарантіям адвокатів або праву людини обвинуваченого на отримання обвинувального вироку. На наш превеликий жаль, дуже немала кількість вироків, в Україні, частково була спричинена серйозними порушеннями права сторони захисту. Такі порушення відбуваються, незважаючи на законодавчі заходи. До основних порушень прав адвокатів України належать: а) відмовляти адвокатам у доступі до своїх клієнтів; б) порушувати право на конфіденційне спілкування адвоката та клієнта; в) не забезпечити адвоката чи невчасно надати доступ до інформації та матеріалів справи; г) проводити незаконні обшуки в офісах та конфіскацію документів, що становлять адвокатську таємницю; д) порушувати статус адвоката у кримінальному провадженні; е) зловживання притягненням до адвокатів дисциплінарних заходів та порушення кримінальних проваджень проти адвокатів; ж) використовувати позасудовий вплив на адвоката та його майно.

Ці порушення несуть в собі дуже негативний характер, бо мають вплив на права обвинуваченого, а також на права та професійні гарантії їх адвокатів. Вони постійні та повсюдні, і трапляються, не дивлячись на намагання багатьох сторін стримати та компенсувати заподіяну шкоду.

Вони дуже серйозно підривають верховенство права та встановлену законом належну правову процедуру [2].

Українці мають розуміти, що адвокатам потрібно вільно виконувати свої професійні функції без зовнішнього впливу чи тиску. Інтереси тих, кому надає захист адвокат, потребує виключення втручання, порушення незалежності адвокатів або посягання на дотримання адвокатської таємниці. Адвокатам повинен бути гарантований достатній спектр прав та гарантій не лише на папері, а й при практичному здійсненні їх професійної діяльності. Насправді адвокат, який захищає права людей в Україні, стає ворогом усіх чиновників, оскільки вони захищають свої корпоративні інтереси. Сумно, але, суспільство ще здається не готовим відстоювати рівність адвокатської діяльності та державного примусу, і такий невеликий відсоток справжніх професійних юристів серед парламентарів, що вони навіть не можуть зрозуміти необхідність такої рівності. Зробивши аналіз на поточне становище, одразу виникає прикре питання: якщо адвокат незахищений, що відбувається з тими, кого він захищає? [3]

Розвивати та вдосконалювати інститут адвокатури зараз є дуже необхідним та нагальним для створення справді юридично-демократичної європейської Української держави. Так, у реформі адвокатури, зміни повинні вноситися обережно, розумно, продумано, але швидко і радикально. Тільки тоді ми можемо говорити про реформи, і лише тоді вони матимуть результати і наслідки. Звичайно, крім того треба вдосконалювати та виправляти деякі окремі правила та положення. Однак це вже не реформа, а «косметичний ремонт». І коли це буде зроблено, це теж важливо, але це питання «гігієни». Хтось може бути у такому стані ще рік, хтось може жити з ним роками, а комусь може не знадобитися цей «косметичний ремонт». [5].

Адвокатура України завжди була і залишається прибічником реформ, які направлені на подальшу адаптацію чинних європейських практик. Таким чином, пріоритетністю реформування адвокатури є зберігання статусу незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне адвокатське самоврядування, а також посилення і захист прав та гарантій Українська адвокатура підтримувала та підтримує реформи, які направлені для подальшої адаптації сучасної європейської практики. Тому пріоритетними цілями реформи адвокатури є захищати та зберігати незалежність професії та підвищувати рівень професійних стандартів. Ключовим є ефективне адвокатське самоврядування, зміцнення, захист прав та гарантій і професійної адвокатської діяльності. [1].

Список використаної літератури:

1. Гвоздів В.А. «Зміни заради змін не просто не потрібні – вони шкідливі»
URL: <http://unba.org.ua/publications/print/1654-zmini-zaradi-zmin-ne-prosto-ne-potribni-vonishkidlivi.html>

2. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Заклучення та рекомендації. – Justice Cooperation Internationale: Ритіс Йокубаускас, Оксана Цимбрівська, Марк Сегал URL: http://www.justicereformukraine.eu/wpcontent/uploads/2016/06/ProtectingAdvocatesMemo_FINAL_ukr.pdf

3. Рябенко П. Газета по-українськи – створення єдиної правничої професії Новий закон і старі проблеми адвокатури, URL: – <https://gazeta.ua/blog/12360/novij-zakon-i-stari-problemi-advokaturi>

4. Стельмащук А. Реформи розпочинаються тоді, коли приходять нові люди з мотивацією до змін. URL: <http://jur-gazeta.com/interview/andriy-stelmashchuk-reformirozpochinayutsya-odi-koli-prihodyat-novilyudi-z-motivaciyu-do-zmin.html>

***Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Курганський Олександр Валерійович*

Моргунський Б.О.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК УМОВА НАЛЕЖНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Враховуючи те, що адвокатська діяльність багатогранна, вона потребує дієвого захисту зі сторони держави. Розглядаючи питання гарантій адвокатської діяльності потрібно розуміти дані гарантії як сукупність правових засобів, що забезпечують реалізацію, охорону та захист прав і законних інтересів адвокатів під час здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. У статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначений перелік гарантій адвокатської діяльності, особливу увагу серед яких на нашу думку, варто приділити обшуку адвокатів та забезпеченню безпеки, причому не тільки під час участі у кримінальному судочинстві, а взагалі в процесі виконання будь-яких завдань покладених на адвоката[1]. Дане питання на сьогодні є досить важливим у зв'язку з розширенням прав адвокатів, реформами в адвокатури та популяризацією адвокатської професії в Україні.

Основні гарантії адвокатської діяльності закріплені в Основних положеннях ООН “Про роль адвоката”, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року: Уряд повинен забезпечити

адвокатам: можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякувань, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання; можливість вільно пересуватись і консультувати клієнта у своїй країні та за кордоном; виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм[2].

Забезпечення безпеки адвоката це ключовий момент який тягне за собою нормальне функціонування роботи адвоката, а без належної охорони не можливе повноцінне виконання його обов'язків.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» рішення про застосування заходів безпеки щодо адвоката-захисника, адвоката-представника мають приймати слідчий, прокурор, суд, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження щодо кримінального правопорушення, у розслідуванні чи судовому розгляді якого він брав або бере участь. Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки або внутрішніх справ, у складі структур в яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи [3].

Для забезпечення безпеки адвоката як учасника кримінального провадження є його заява. Підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки є фактичні дані, що свідчать про необхідність у застосуванні заходів безпеки, тобто достатні дані про те, що адвокату, який бере участь у кримінальному судочинстві, дійсно погрожують убивством, застосуванням насилля, знищенням або пошкодженням його майна чи вимаганням, іншими злочинними або небезпечними, протиправними діями.

Розглядаючи дане питання ми можемо зробити висновок, що на законодавчому рівні зроблено все необхідне для захисту прав та гарантій адвокатської діяльності. Але на сьогоднішній час в Україні існують проблеми між законодавством та практикою. У результаті, адвокати постійно стикаються з численними перешкодами під час надання правової допомоги своїм клієнтам.

І тому професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності порушуються, а права їх клієнтів не дотримуються. Існує декілька найтипівіших порушень прав адвокатів: ненадання адвокатам доступу до своїх клієнтів; порушення права на конфіденційне спілкування клієнта з адвокатом; проведення неправомірних обшуків в офісах адвокатів і вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю; порушення статусу адвокатів у кримінальному провадженні; зловживання притягненням до дисциплінарної відповідальності адвокатів та порушення кримінальних справ проти адвокатів; застосування незаконних заходів впливу на адвоката, такі як залякування, погроз, словесних образ, знищення майна, фізичних нападів, вбивства.

Отже потрібно зрозуміти, що кожне порушення професійних прав і гарантій адвоката є водночас порушення прав і його клієнта. Ось чому одним із головних запитів, що лунають від адвокатів по всій країні сьогодні – це посилення системи захисту їх прав і гарантій професійної діяльності відповідно до законодавства та міжнародних стандартів, які застосовані в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. Відомості Верховної Ради. 2013. №27. Ст. 282 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17>
2. Основні положення про роль адвокатів: положення; ООН від 01.08.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_835
3. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України. Відомості Верховної Ради. 1994. № 11, Ст.51 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3782-12>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Мураховець Ю.Ю.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПРАВОЗАХИСНОМУ МЕХАНІЗМІ

Світ з тенденціями розвитку йде в ногу з часом, саме для того, щоб твердо стояти на ногах та упевнено йти в майбутнє необхідно знати своє минуле. Інститут сучасної адвокатури України – це зіткана, створена за багато часів практика та теорія багатьох віків та поколінь. На сьогоднішній день ми маємо повноцінний інститут, який в змозі виконувати покладені на нього функції та майже не вимагає удосконалення, про що говорять в один голос практики.

Щоб бути адвокатом в наш час необхідно мати відповідну освіту (юридичну освіту), бути практиком у сфері права (мати стаж не менше 2 років) та успішно скласти кваліфікаційний іспит і пройти стажування.

Проте, щоб бути хорошим адвокатом недостатньо лише відповідати формальним вимогам. Адвокат – це людина універсальна, яка повинна перш

за все володіти ораторським мистецтвом, вмінням аналізувати будь-яку ситуацію та влучно приводити доводи, але при цьому дотримуватись правил адвокатської етики.

В демократичній, правовій державі людина на сьогоднішній день – найвища соціальна цінність. Кожна людина особлива, індивідуальна та унікальна, саме тому людина бере активну участь у розвитку правової держави. Людина наділена духовними та матеріальними можливостями щодо використання власних суб'єктивних прав і виконання громадянами своїх обов'язків.

У першу чергу правовий статус особи визначається законодавством на національному рівні, в правових нормах визначаються її права, свободи та обов'язки, які дають можливість брати участь у реалізації багатьох процесів сьогодення.

Урахування такого підходу перешкодить юридичному негативу стати панівним явищем правової системи, стримає натиск індиферентності й правового нігілізму [1, с. 19].

Стаття 59 Конституції України захистила право кожної людини та громадянина на правничу допомогу, зокрема й безоплатну [2].

Безумовно, що саме інститут адвокатури є особливим органом, що в свою чергу поєднує та врівноважує інтереси громадянського суспільства із інтересами та можливостями держави. Адвокатура не є до кінця структурованою інституцією в Україні, проте в даному напрямленні вона відзначається, як інститут, який має своє направлення, поставлені на меті цілі зі спеціальними повноваженнями. Саме сучасна українська адвокатура – це самоорганізоване велике співтовариство українських адвокатів, які визначають свою мету, якою є захист прав та свобод людей, всіх його суб'єктів, надання їм правничої допомоги (платної та безоплатної) у всіх направлення життєдіяльності. Можна сказати, що адвокатура виконує не тільки правозахисну функцію як інститут громадянського суспільства, але й здійснює правоохоронну діяльність, захист прав і законних інтересів громадян та організацій.

Звичайно, кожна демократична, сучасна, правова держава зацікавлена в тому, щоб рівень інституту адвокатури був високопрофесійним, тим самим намагається надати та гарантувати недоторканість та незалежність адвокатури та доступ до правової допомоги для суспільства. Для цього відбуваються різноманітні заходи, наприклад підвищення кваліфікації адвокатів. Великою необхідністю є захист адвокатів від переслідувань, посягань в професійній сфері від різноманітних держаних та недержаних органів.

Механізми реалізації конституційного положення про правничу допомогу визначаються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] та іншими нормативно-правовими актами України й статутами адвокатських об'єднань.

Саме місце інституту адвокатури в суспільстві визначається через взаємодію адвокатури, держави та державних органів в цілому. Адвокат у свою чергу виступає як захисник посадової особи від органу державної влади та органу місцевого самоврядування, представляє їх інтереси в судочинстві, а з іншого боку – адвокатура виступає та захищає інтереси як окремої людини, так і громадянського суспільства в цілому.

Слід зазначити, що адвокати відіграють важливу роль у процесі судового розгляду. На сьогоднішній день, в судовому порядку при розгляді кримінальних та цивільних справ участь адвоката є обов'язковою, щогарантією захисту прав та свобод людини.

Якщо простежити еволюцію законодавства про адвокатуру майже за півтора століття її існування, можна констатувати ряд великих досягнень [4, 7]. Важливу роль для належного здійснення правосуддя, в тому числі – між суддями та адвокатами, відіграє вдосконалення певних механізмів співпраці між зазначеними суб'єктами.

Віргіліус Валанчіус відмічає: «Судді й адвокати мають різні погляди на одні й ті ж питання. В той же час відносини між суддями та адвокатами впливають на якість правосуддя» [5].

З цього приводу досить категорично висловлюється і деякі сучасні вчені. Так, В.В. Андриєвський вважає, що тільки повна взаємоповага судді та адвоката один до одного можуть призвести до істинного правосуддя.

Прагнення адвоката не тільки визнання і популярності, а, головне, прагнення до сумлінного виконання публічних правозахисних обов'язків є стимулом для покращення результатів роботи. Багато адвокатів в майбутньому стають суддями. В якості прикладу можна згадати добір суддів до Верховного Суду та Вищого антикорупційного суду України, що відбувся декілька років тому. Держава, одержавши в особі адвокатів кваліфікованих суддів, стане більше довіряти цьому інституту громадянського суспільства, а адвокатура буде вносити у систему судочинства свої демократичні традиції [6].

Сьогодні особливо добре видно, що в умовах політичних і системних змін важливою є проблематика діяльності органів правосуддя та інших інституцій, що забезпечує реалізацію і захист конституційних прав і свобод людини і громадянина «шляхом справедливого і неупередженого вирішення судами конфліктів на ґрунті реалізації норм права та інших справ, віднесених до їх відання, і винесення судових рішень, заснованих на законі» [7].

Складовою частиною єдиної системи державних органів, які забезпечують реалізацію та захист прав і свобод людини та громадянина є система правоохоронних органів, сфера діяльності яких включає в себе суспільні відносини, які пов'язані з забезпеченням прав і свобод людини, убезпечення держави та суспільства, від, насамперед, злочинів, інших посягань, соціальних загроз, тому участь адвоката необхідна на всіх етапах

розслідування. Є випадки, коли підозрюваний відмовляється від залучення адвоката і наполягає на самостійному захисті, але такі випадки дуже рідкісні. В обов'язковому порядку держава повинна забезпечити безоплатною правовою допомогою будь-яку особу і в будь-якому питанні.

Важливо відмітити, що стаття 59 Конституції України закріпила право кожної людини і громадянина на правову допомогу, зокрема і безоплатну. Саме для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє система органів адвокатури. Позитивно, що конституційна норма реалізується не лише для громадян України, але і для іноземців, осіб без громадянства, що свідчить про гуманістичну спрямованість норм Конституції.

Інститут адвокатури відіграє значну роль в усіх сферах нашого життя, особливо у питаннях захисту прав та свобод людини і громадянина. Головне для адвокатів, метою діяльності яких є захист та надання правової допомоги, в своїй практиці використовувати чинне законодавство та не виходити за рамки закону.

Список використаної літератури:

1. Белов Д., Жежихова М. Роль і місце інституту адвокатури в механізмі захисту праві свобод людини і громадянина. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5/1. С. 19 – 25.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Бойков А. Д. Адвокатам подрезали крылья. *Адвокатские вести*. 2005. № 5.
5. Юридическая практика від 7.07.2014. URL: <http://pravo.ua/news.php?id=0042759>
6. Деханов С. А. Адвокатура, гражданское общество, государство. *Адвокат*. 12 декабря 2004 г. URL: <http://base.garant.ru/5126972/>
7. Мурашин О. Г. Місце і роль Конституції у правовій системі України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. № 4. С. 62–69.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Мурашко А.С., Поліщук Я.Р.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

У сучасних умовах швидкого та непослідовного реформування правової системи України дедалі більше виникає питань та неузгодженостей, що впливають з аналізу чинних нормативно-правових актів. Зокрема, дуже важливим є питання щодо участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Головною проблематикою даного питання є те, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [1], Закони України: «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], «Про державну таємницю» [3] не регулюють порядку надання допуску та доступу до державної таємниці захисника під час його участі у кримінальному провадженні в порядку Глави 40 КПК України «Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю».

Відповідно до ч. 3 ст. 517 КПК України до участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, допускаються особи, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми та яким надано доступ до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв [1]. Зокрема, та сама частина вказаної статті містить інформацію щодо того, що підозрюваний чи обвинувачений бере участь у кримінальному провадженні без оформлення допуску та доступу до державної таємниці після роз'яснення йому вимог ст. 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю [1]. Водночас згадана норма жодним чином не регулює питання щодо того, яким саме чином необхідно діяти адвокатуві (захиснику) під час його участі у кримінальному провадженні, якщо стало відомо, що воно містить відомості з обмеженим доступом вже після того, як він набув відповідного статусу.

Водночас вказана прогалина може виступати порушенням права на захист, яке передбачено Конституцією України. Зокрема, відповідно до ст. 59 кожен має право на професійну правничу допомогу, кожен є вільним у виборі свого захисника [4]. Дивлячись на вищевказане, видається, що між Конституцією України та КПК виникає певна колізія через те, що та сама вищезгадана ст. 517, а саме ч. 4, передбачає, що доступ до матеріалів, які

містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам та законним представникам підозрюваного, яким надано допуск та доступ до державної таємниці [1], які відповідно до діючого законодавства у сфері хорони державної таємниці повинні надаватися якомога меншій кількості людей. Тобто на практиці може виникати ситуація, коли підозрюваний, обвинувачений уклали договір про надання правової допомоги з адвокатом, який не має допуску до державної таємниці (за відповідною формою), обов'язкова наявність якого не передбачена жодним нормативно-правовим актом, а під час досудового розслідування стало відомо, що дане провадження містить відомості з обмеженим доступом. У даному випадку виникає питання хто саме повинен ініціювати оформлення відповідного допуску до державної таємниці та займатися цією процедурою.

Враховуючи зазначене, слушно звернутися до листа Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування Служби безпеки України (далі – СБУ) від 05 серпня 2020 року № 26/2-4804 «Щодо питання участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю» [5]. Відповідно до роз'яснень, які містяться у вказаному листі, оформлення допуску до державної таємниці адвокату на стадіях досудового розслідування, судового провадження у першій інстанції або судового провадження з перегляду судових рішень здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства у сфері охорони державної таємниці.

Так, якщо для вирішення завдань кримінального провадження, адвокат потребує оформлення вказаного допуску на стадії досудового розслідування, він звертається з письмовою вмотивованою заявою до відповідної установи, де здійснюється слідство, яка, після її опрацювання та підготовки режимно-секретним органом, надсилає до відповідного органу СБУ клопотання для погодження порушеного адвокатом питання у рамках конкретного кримінального провадження. Варто наголосити, що акцентовано увагу саме на тому, що адвокату надається допуск до державної таємниці саме для участі у конкретному кримінальному провадженні. Задоволення зазначеного клопотання є підставою для подальшої процедури оформлення допуску до державної таємниці відповідної форми в рамках кримінального провадження. Оформлення адвокату допуску є підставою для надання йому доступу, при цьому, наголошується, що виключно в межах конкретного кримінального провадження. Після закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, доступ, який було надано, має бути припинений, проте допуск залишається чинним протягом часу, передбаченого законодавством у сфері охорони державної таємниці.

Розглянемо ситуацію, коли адвокат потребуватиме доступу до державної таємниці вже на стадії судового провадження у першій інстанції. У такому випадку адвокату на час судового розгляду (до ухвалення вироку) буде надано доступ відповідним судом після виконання першим процедури,

що вимагається для оформлення допуску до державної таємниці. Після ж ухвалення судом вироку (вступу вироку в законну силу або його апеляційного оскарження), доступ до державної таємниці адвокатуві припиняється.

Так, за умов подальшого провадження в суді апеляційної чи касаційної інстанції алгоритм надання та припинення доступу до державної таємниці співпадає з описаним вище для судів першої інстанції.

Трапляються випадки, коли адвокат бере участь у декількох кримінальних провадженнях, що регулюються правилами, передбаченими главою 40 КПК України, і може бути таке, що стадії розгляду проваджень є відмінними, це може бути, наприклад, в першому випадку досудове розслідування, а в другому – судовий розгляд, тоді адвокатуві у межах справи, яка готується до розгляду першою (де раніше стало відомо про наявність відомостей з обмеженим доступом), оформлюється допуск за алгоритмом, передбаченим вище. У всіх інших випадках щодо розгляду проваджень, що розглядатимуться пізніше, необхідно аби відповідний орган СБУ погодив сам факт потреби адвоката в роботі з інформацією, що має обмежений доступ для конкретного кримінального провадження, тобто вже не виникає потреби в проведенні повної процедури оформлення допуску до державної таємниці, бо адвокат його вже має [5]. Водночас підтвердження наявності в зазначеного адвоката допуску до державної таємниці є довідка, яку надає режимно-секретний орган, який займався оформленням допуску до державної таємниці та/або зберігає облікову картку.

Отже, можна підвести підсумки, що наразі чинне українське законодавство у сфері охорони державної таємниці потребує подальшого доопрацювання. Зокрема, на нашу думку, необхідно доповнити ч. 4 ст. 517 КПК України наступним чином:

Доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам підозрюваного, обвинуваченого в межах конкретного кримінального провадження. Захисник, який не має допуску до державної таємниці, повинен звернутися з письмовою вмотивованою заявою до відповідної установи, де здійснюється слідство чи судовий розгляд, яка, після її опрацювання та підготовки режимно-секретним органом відповідних документів, надсилає до органу СБУ клопотання для погодження порушеного адвокатом питання щодо надання допуску до державної таємниці у межах конкретного кримінального провадження...

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. № 27. Ст. 282

3. Про державу таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 93

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Лист Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування Служби безпеки України від 05 серпня 2020 року № 26/2-4804 «Щодо питання участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю». URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/3c977a0cb5815010d341_file.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

М'якота О.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Сьогодні, захист конституційних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина є одним із пріоритетних напрямків діяльності адвокатури в Україні. Так згідно з ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу, забезпечення якої покладено на найсильніший недержавний інститут в основу діяльності якого, покладено принципи верховенства права, законності та незалежності.

Дослідження особливостей правового регулювання адвокатури в Україні та аналіз нормативної бази що існує сьогодні, в порівнянні з зарубіжним досвідом, європейських країн вже неодноразово привертало увагу таких відомих вчених та науковців як: Н.З. Рогатинська, Й.Л. Бронз, Н.М. Бакаєнова, І.О. Билиця, Л.В. Шульга, В.В. Нікітченко, М.О. Бідюк, Ю.О. Меліхова, Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко.

Основою для встановлення провідних засад, прав та обов'язків захисників в Україні є Конституція України, ст. 131 якої, визначає що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Її діяльність регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Даний нормативний акт визначає правові засади

організації та діяльності адвокатів, та їх процесуальний статус загалом. Таким чином, згідно з ст.6 адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше 2 років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1, с. 5] .

З метою забезпечення дисциплінарної відповідальності даного виду фахівців сьогодні існують Правила адвокатської етики, які спрямовані на закріплення етичних норм і правил, яких повинен дотримуватися кожен адвокат при здійсненні своїх обов'язків під час практичної юридичної діяльності.

Так, у разі здійснення правничої діяльності за межами України на адвоката також поширюються норми Кодексу поведінки європейських адвокатів, порушення яких, буде вважатися дисциплінарним проступком.

Окрім того, зважаючи на специфіку діяльності адвокатури в Україні варто виокремити її правове регулювання і в певних видах українського судочинства. В сфері кримінального провадження, Кримінальний процесуальний кодекс України регулює діяльність адвоката, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Професіоналізм адвокатури вбачається і в цивільному судочинстві, яке здійснюється на основі Цивільного процесуального кодексу, згідно з ст. 60 якого, представником у справі може бути адвокат або законний представник, який під час ведення справи в суді здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки.

Діяльність адвоката є багатоманітною, оскільки регулюється Кодексом адміністративного судочинства України, згідно з ст. 57 та 16, учасники справи мають право користуватися правничою допомогою в основу якої покладено представництво позивача у адміністративному суді. У разі здійснення захисту малозабезпечених верств населення та інших пільгових категорій осіб, діяльність адвокатури України регулюються Законом України «Про надання безоплатної правової допомоги». Даний нормативний акт визначає особливості адвокатської діяльності, у разі надання первинної та вторинної правничої допомоги, що здійснюється на різних стадіях переважно кримінального провадження.

Так, зважаючи на велику кількість законодавчих актів, що регулюють діяльність адвокатури в Україні необхідно зазначити, що адвокатська діяльність спрямована на охорону і забезпечення прав та інтересів громадян у різних сферах суспільного життя, реалізація якої, є доволі складним

процесом та потребує значних зусиль. Неабияк цьому сприяють прогалини в законодавстві України, оскільки не завжди норми які вказані в законі, легко реалізувати на практиці та добитися успішного результату у разі захисту порушеного права. Таким чином сьогодні існує необхідність у проведенні кодифікації даної нормативної бази, яка регулює діяльність адвокатури в Україні.

Так, прикладом для наслідування є встановлені правові норми і правила європейського законодавства таких країн як: Польща, Німеччина, США, Італія, Іспанія. Фундаментальну роль у даній сфері відіграє Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, захист яких потребує участі адвоката. Вищенаведений міжнародний договір встановлює основні групи прав, захист яких полягає справедливому і безсторонньому судовому розгляді, та наявності достатніх можливостей та часу для підготовки для їх захисту. Важливе значення має також Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства та Основні положення про адвокатів [3, с. 104] . Дані правові акти вважаються прикладом для наслідування законодавством України в сфері регулювання адвокатури, оскільки перший нормативний акт встановлює розширений перелік зобов'язань які покладаються на таких фахівців юриспруденції, а саме: зобов'язання перед суспільством, судом, клієнтом, іншими представниками в галузі права, а другий надає конкретні приписи сформульовані у самостійний критерій для оцінки діяльності адвоката. Слід зазначити, що норми міжнародного права відіграють більшу роль у їх правозастосуванні ніж національні. Це обумовлюється не лише ратифікацією ВРУ але й якістю їх правореалізації.

Отже, особливості правового регулювання діяльності адвокатури в Україні сьогодні, проявляються у тому що захист здійснюється на основі встановленого чіткого переліку законодавства, однак їх застосування на практиці бажає бути кращим. Беручи приклад європейського рівня і стандартів, адвокатура України може стати взірцем для всього суспільства для якого головне права та свободи людини. Проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновок про те, що на сьогодні правове становище захисника визначається інструментарієм, що встановлений в нормах чинного законодавства. Необмежуючи адвокатів у їхній професійній діяльності, уряд нашої країни значно покращує рівень справедливості, гуманності та забезпечення захисту прав та свобод кожного із нас.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Нікітченко В.В. Специфіка правового регулювання діяльності адвокатури в Україні / В.В. Нікітченко URL: https://scholar.google.com.ua/citations?user=W5SxJwAAAAJ&hl=uk#d=gs_md_citad&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3DW5SxJwAAAAJ%26citation_for_view%3D-W5SxJwAAAAJ%3Au-x6o8ySG0sC%26tzm%3D-120

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Нагорна Ю.І.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ АДВОКАТА

Дослідження професійної деформації правосвідомості адвокатів на даному етапі розвитку правової держави є досить складним і водночас актуальним питанням, вирішення якого викликає досить значний інтерес не лише в теоретичному, але й практичному значенні. Феномен професіоналізації особистості адвоката – це складне та багатоаспектне соціально-правове та психологічне явище, яке вимагає негайного детального дослідження.

Слід зазначити, що на законодавчому рівні, на жаль, не закріплено визначення поняття «професійних відхилень», зокрема й у діяльності адвокатів, що безумовно породжує певну низку проблем, зокрема щодо розуміння самого визначення. Детальне пояснення даного феномена можна знайти у юридичній літературі.

Професійна деформація (від лат. *deformatio* – скривлення, зміна форми) – це унікальне соціально-психологічне явище, в основі якого лежить поява в особи певних психологічних змін, які можуть спричинити значний вплив на належне та якісне виконання професійних обов'язків, а також діяльності загалом [2, с. 124].

Розглядаючи поняття «професійної деформації правосвідомості адвоката», під ним слід розуміти складний соціально-правовий феномен, який характеризується зміною її стану, зокрема у її носіїв формується певна сукупність поглядів, ідей, почуттів, знань та настроїв, що викривлено відображають юридичну дійсність, а також висвітлюють негативне ставлення до сучасної правової системи, чинного законодавства та ін.

Досліджуючи підстави виникнення професійної деформації особистості адвоката, слід зазначити, що його діяльність здійснюється переважно у складних, з огляд на психологічні та моральні чинники, умовах, у конфліктному середовищі, де немало різноманітних спокус [3, с. 42]. Зокрема виділяють об'єктивні та суб'єктивні фактори, котрі детермінують професійну деформацію особистості. Серед об'єктивних чинників можна виділити: умови виконання професійних обов'язків, зміст спілкування та професійної діяльності, а також фактори, що безпосередньо пов'язані із соціальним макросередовищем. До суб'єктивних чинників належать: віковий показник, характер професійних відносин, індивідуальні психологічні особливості, необхідність ідентифікації свого внутрішнього світу з особистістю клієнта задля кращого розуміння та вирішення справи та ін. Виділяють також проміжну, міжосьову ланку факторів, що носять назву «об'єктивно-суб'єктивні». До їх переліку віднесено систему та організацію професійної діяльності адвокатів.

Особливість роботи адвоката носить не лише позитивні аспекти, серед яких можна виділити підвищення професіоналізму, але негативні, які впливають на особистість адвоката. За умов, якщо в адвоката відсутній достатній рівень психологічної та моральної стійкості, негативні елементи стають тими істотними факторами, що можуть призвести до змін.

Професійна деформація правосвідомості адвоката може носити як епізодичний, так і постійний характер, як поверхневий, так і глобальний характер. Також вона може простежуватися у манері спілкування, професійному жаргоні, формі поведінки і навіть у зовнішньому вигляді адвоката. Тобто професійна деформація адвоката – це найчастіше небажані зміни, перетворення в особистості фахівця, які значно впливають на його професійну діяльність та життя загалом.

Слід погодитися із твердженням, що найчастіше та найпростіше професійній деформації піддаються саме представники професій «людина-людина», адже особливістю таких занять є саме взаємодія між людьми під час спілкування з ними. Адвокатська діяльність як яскравий представник даної категорії не є виключенням. Тому навіть на початкових етапах професіоналізації адвоката може настати момент, коли подальший розвиток та індивідуалізація діяльності просто неможлива докорінного перелому нормативно схваленої діяльності.

З огляду на весь вище викладений матеріал можна виокремити такі форми професійної деформації правосвідомості адвоката: 1) зловживання службовим становищем, владними повноваженнями, завищена самооцінка та самовпевненість у власних рішеннях та діях, навіть якщо вони є неправомірними; 2) корумпованість; 3) некомпетентність, яка може виражатися у невмінні вислухати проблему клієнта та недостатній рівень знань для надання правової допомоги; 4) «правовий нігілізм», який

проявляється в ігнорування законодавства, тлумаченні норм законів та підзаконних нормативно-правових актів на власний розсуд; 5) перевищення посадових обов'язків; 6) безвідповідальність, яка виражається у розголошенні професійної таємниці, а також порушення присяги; 7) грубість, яка є причиною приєднання до кримінальної субкультури, а саме засвоєння та застосування кримінального жаргону; 8) надмірний кар'єризм та встановлення власних інтересів на сходинок вище, ніж потреби та інтереси клієнта; 9) «спрощення ділового спілкування», яке простежується у зниженні рівня комунікативних навичок та культури поведінки, зокрема звернення до осіб на «ти» та ін. [4, с. 427]. Слід акцентувати увагу на тому, що даний перелік не є вичерпним, що чітко вказує на масштабність цієї проблеми та необхідність її вирішення.

Тобто, є всі підстави для того, аби стверджувати, що багаторічне виконання одноманітних професійних обов'язків, постійна перенапруга, втома, певна відповідальність перед кожним клієнтом можуть спричинити професійну деформацію правосвідомості адвоката та встановити психологічні бар'єри.

Необхідність вирішення цієї проблеми досить гостро стоїть у сучасній правовій сфері. Задля оптимізації та скорочення випадків професійної деформації особистості адвоката пропонуються такі заходи, зокрема:

1) *психологічне навчання адвокатів*, в основі якого лежить ознайомлення адвоката з ознаками професійної деформації. Це допоможе розпізнати та ліквідувати ще на первинних етапах діяльності. Вислів «попереджений – значить озброєний» точно відбуває усю суть даного способу;

2) *зміна роду діяльності в неробочий час* допоможе не лише заспокоїтися та подолати втому, але й впорядкувати свої думки та згодом знайти правильне рішення справи;

3) *проведення тренінгів з професійного та особистісного розвитку адвокатів*. Саме такий засіб надасть можливість представникам даної професії під час роботи в групах не лише побороти тимчасові труднощі, розібратися із внутрішніми неузгодженнями, але й також значно підвищити рівень свої психологічної та професійної компетентності;

4) *проведення психологічної діагностики та індивідуальних консультацій адвокатів* допоможе визначити стадію емоційного вигорання та скласти чіткий план дій щодо подолання даної проблеми;

5) *вирішення завдань за допомогою творчого підходу*. Такий підхід дозволить знаходити відповіді на юридичні запитання за допомогою нових, унікальних та особливих способів, надасть змогу поглянути на вирішення тієї чи іншої справи піж іншим кутом зору [1].

Підсумовуючи, слід зазначити, що професійна деформація правосвідомості адвоката – це досить складне та багатоаспектне явище, яке формується стихійно чи свідомо, однак в тому чи іншому випадку однаково спричиняє зміни у професійній діяльності та поведінці захисника.

Для одних адвокатів професійна деформація може мати досить серйозні наслідки, адже внаслідок появи «синдрому вигорання», зменшується рівень професіоналізму, що може стати причиною завершення кар'єри. Для інших адвокатів професійна деформація стає тим чинником, який змушує проаналізувати усі прогалини, труднощі та знайти найбільш ефективні способи їх вирішення. Вона стає стимулом для вдосконалення, підвищення професійних навичок та підкорення нових вершин у даній професії.

Список використаної літератури:

1. Ковтун І. А. Професійні відхилення у діяльності адвокатів [Електронний ресурс] // «АКТУАЛЬНА ЮРИСПРУДЕНЦІЯ» Юридичні науково-практичні Інтернет конференції. – Режим доступу: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=78%3A2011-10-03-16-17-11&catid=18%3A2011-08-07-12-13-12&Itemid=14&lang=ru
2. Коновалова В.Е. Основы юридической психологии: Учебник. /В.Е. Коновалова, В.Ю. Шепитько. Х.: Одиссей, 2005. 352 с.
3. Лозовий В. О. Петришин О. В. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2004. С. 41-42.
4. Синєокий О.В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. Форум права. 2008. № 2. С. 425-431 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2008_2_60.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Немеш В.І.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ АДВОКАТОМ ІНОЗЕМНОЇ КРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ПРАВА НА ТАКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В 2012 році Верховною Радою України було прийнято новий закон стосовно адвокатури та адвокатської діяльності. Зміни за новим законом стосувалися запровадження системи органів адвокатського самоврядування,

дисциплінарної процедури притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності та вперше, що є надзвичайно важливим для України, урегульовано право адвоката іноземної держави на здійснення адвокатської діяльності в Україні та визначено порядок отримання права на таку діяльність. Мова йде про Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Це призвело до нагальної необхідності переглянути важливі питання, пов'язані з діяльністю адвокатів, а також визначити основні проблеми цієї діяльності. Однією з таких проблем є здійснення діяльності адвоката іноземної країни в Україні та особливості отримання права на таку діяльність.

За новим законом для адвокатів зарубіжних країн встановлено модель «відкритих дверей», яка полягає в тому, що надає необмежений доступ іноземних адвокатів до ринку платних юридичних послуг. Однак є дві сторони медалі. З одного боку, це добре, адже є змога вільно обирати представника без потреби користуватись послугами виключно вітчизняних адвокатів. Дана практика дозволить іноземним суб'єктам в українських судах користуватися послугами адвоката до якого вони звикли, який добре ознайомлений зі специфікою діяльності конкретного господарюючого суб'єкта. Проте, з іншого боку, така можливість збільшує конкуренцію для українських адвокатів, яка вже присутня на нашому ринку послуг.

Для того, щоб іноземний адвокат міг надавати свої послуги в українських судах йому потрібно здійснити певні дії. По-перше, адвокат іноземної держави звертається до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання або перебування в Україні із заявою про включення його до Єдиного реєстру адвокатів України з пакетом документів, що підтверджують право такого адвоката на заняття адвокатською діяльністю в іноземній державі. Перелік цих документів затверджується Радою адвокатів України. Це означає що, адвокат іноземної держави набуває право на здійснення адвокатської діяльності в Україні з моменту включення його до Єдиного реєстру адвокатів України. Однак, на практиці не все так просто, адже існують підстави, за якими адвокату з іншої країни можуть відмовити і не надати права на здійснення адвокатської діяльності в Україні. Ці підстави закріплені частині 4 статті 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В цій статті вказано, що відмова у включенні адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України виникає за наявності рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про виключення такого адвоката з Єдиного реєстру адвокатів України – протягом двох років з дня прийняття такого рішення. Також комісія відмовить у випадку наявності рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про припинення права на заняття адвокатською діяльністю в якості адвоката України – протягом двох років з дня прийняття такого рішення та неподання документів, передбачених

частиною 2 статті 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або їх невідповідність встановленим вимогам.

Також, слід зазначити, що ніяких додаткових іспитів чи екзаменів адвокат іншої країни скласти не має. З одного боку, це правильно, адже правова підготовка адвокатів іноземних країн є на високому рівні завдяки високим вимогам до кваліфікації адвокатів у переважній більшості країн світу. Але, з іншої сторони матеріальне та процесуальне право України має відмінності від матеріального та процесуального права інших країн, що може призвести до помилок в адвокатській діяльності, а отже клієнт може бути не задоволений в повній мірі, на яку він розраховував. Я думаю, що адвокату, який має намір здійснювати професійну діяльність на території України, необхідно знати основи вітчизняного матеріального та процесуального права, або ж варто обмежити участь такого адвоката лише нормами міжнародного права та право тієї країни, в якій він отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Важливим моментом для адвокатів іноземних країн, які займаються адвокатською діяльністю в Україні є, також те, що на адвоката іноземної держави поширюються не тільки професійні права адвоката і гарантії адвокатської діяльності, а і покладаються обов'язки адвоката, визначені українським законодавством. Це означає, що в разі вчинення адвокатом іноземної держави, включеним до Єдиного реєстру адвокатів України, дисциплінарного проступку він несе дисциплінарну відповідальність у порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

В.С. Гончаренко в одній з своїх робіт зазначав, що в адвоката іноземної держави в порівнянні з українським адвокатом є більш високий рівень захищеності оскільки у разі вчинення іноземним адвокатом, включеним до Єдиного реєстру адвокатів України, дисциплінарного проступку, до нього можуть бути застосовані дисциплінарні стягнення винятково у вигляді попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Цей механізм додатково захищає адвоката іноземної держави від можливого незаконного тиску ззовні[2].

У разі здійснення адвокатом дисциплінарного проступку, на нього накладається дисциплінарне стягнення, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія повідомляє відповідний орган державної влади або орган адвокатського самоврядування іноземної держави, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув право на заняття адвокатською діяльністю, про те, що адвокат отримав попередження або його було виключено з Єдиного реєстру адвокатів України.

Також, хотілось б зазначити, що Адвокатам іноземних держав надаються додаткові професійні права і гарантії адвокатської діяльності, наприклад, такі як:

– можливість звернутися з адвокатськими запитами, в тому числі про одержання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб за згодою таких фізичних осіб.

– Доповідати клопотання і скарги на прийомі у посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги.

– Збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку

– Проведення стосовно адвоката оперативного-розшукових заходів або слідчих дій, які можуть проводитися тільки з дозволу суду, яке в свою чергу здійснюється на підставі судового рішення.

Адвокатам іноземних країн надається право звертатися до органів адвокатського самоврядування за захистом своїх професійних прав та обов'язків, брати участь у навчально-методичних заходах, що проводяться кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури, радами адвокатів регіонів, Радою адвокатів України та Національною асоціацією адвокатів України.

Виходячи із загального положення та спираючись на сукупність всіх раніше перерахованих і згаданих фактів, важливим є те, що наші вітчизняні адвокати також можуть представляти інтереси наших громадян в іноземних судах та на світовому ринку по наданню юридичних послуг. Є дуже важливим, щоб всі держави розвивалися в цьому напрямі, адже для об'єктивного вирішення справ, інколи, необхідно скористатись послугами адвоката, з яким вже працює суб'єкт, і який добре ознайомлений зі специфікою діяльності конкретної особи.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості ВР. 2013. №27. Ст. 282.

2. Гончаренко В. С. Дисциплінарна відповідальність адвоката іноземної держави в Україні. Часопис Академії адвокатури України. 2015. Т. 8, № 1. С. 82-84

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Нестеренко А.О.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТА

Основною задачею адвоката є надання кваліфікованої юридичної допомоги як фізичним, так і юридичним особам, в тому числі захист їх інтересів в суді, тому така професія відноситься до сфери «людина-людина». Фахівець, крім суто професійних знань і умінь, повинен володіти знаннями і вмінням по роботі з людьми. Більш того, успішне виконання професійних обов'язків стане неможливим, якщо не будуть враховані особливості та побажання клієнта, чи не буде встановлений психологічний контакт між адвокатом і клієнтом. Робота з людьми часто пов'язана з високим нервово-психічним напруженням і вимагає добре розвинених не тільки комунікативних, але і емоційно-вольових якостей. Добррозичливість, співчуття, співпереживання, інтерес до людей повинні поєднуватися з емоційною стійкістю, витримкою, самоконтролем, умінням володіти власними почуттями. Професійна діяльність людини – одне з провідних проявів особистості. Вона тягне за собою професійний розвиток працівника, що обумовлює формування професійного типу особистості. Тому навіть справжній професіонал через деякий час піддається впливу професії адвоката на особисті риси характеру. Такий вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Говорячи про позитивні аспекти, можливості такого впливу на особистість очевидні – вони підвищують професіоналізм. Тут важливо згадати про розвиток організаторських якостей (відповідальність, педантичність, дисциплінованість), підвищення комунікативної компетентності (вміння розбиратися в людях, ефективно вирішувати конфлікти), також розширюється кругозір, ораторські вміння, пам'ять. На жаль, позитивними змінами не обмежується вплив професії на особистість, можна спостерігати приклади й негативних змін.

Негативні зміни особистісних якостей, що відбуваються під впливом професійної діяльності називаються професійною деформацією. Формами професійної деформації адвокатів є: стереотипний підхід до вирішення проблем; самовпевненість у власній непереможності (завищена самооцінка); зневажливе ставлення до норм закону (правовий нігілізм); неприпустимість можливої взаємодії з іншими правоохоронними органами (професійний егоїзм), цинізм. В преамбулі «Правил адвокатської етики» зазначено про високі стандарти етичної поведінки; про багатоманітність, а іноді і суперечливість професійних прав та обов'язків [1]. Все це говорить про важливість в організації роботи адвоката вміння протистояти

негативним емоціям, які виявляються під час виконання професійних функцій.

Якщо є проблема, то має бути і її рішення. Про рішення проблеми професійної деформації найчастіше йдеться, на жаль, на теоретичному рівні. Так, робота з профілактики професійної деформації включає в себе заходи як психологічного, так і організаційно-управлінського та виховного характеру. До завдань, які підлягають вирішенню, можна віднести: розвиток морально-психологічної стійкості і ділової спрямованості у працівників; вдосконалення стилю і методів управління персоналом; формування оптимального морально-психологічного клімату в компанії.

Також, у зв'язку з проблемами професійної деформації особистості адвоката, які негативно впливають на якість професійної діяльності та на його особисте життя і здатні призвести до втрати кваліфікації, говорять про наступні шляхи профілактики професійної деформації та реабілітації особистості:

- підвищення психологічної компетенції адвокатів (попереджений – значить озброєний);
- тренінги професійного та особистісного росту адвокатів;
- оволодіння прийомами саморегуляції емоційно-вольової сфери професійної деформації [2].

Професійна діяльність адвокатів проходить в особливих умовах нестабільності. Адвокати самостійно шукають собі клієнтів, і особливо молоді спеціалісти можуть відчувати дефіцит роботи. Велика конкуренція, нестабільність робочого навантаження, публічність професії, необхідність бути в курсі частих змін в законодавстві – всі ці моменти сприяють стресам. Тому перелічені вище методи профілактики професійної деформації відіграють важливу роль у формуванні високих моральних якостей адвоката. Але, здається, в першу чергу, професійна деформація не торкнеться юристів з високою особистою моральністю, а пропонувані методи попередження негативного впливу професії повинні лише доповнювати діючу управлінську політику.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
2. Безносів С. П. Професійна деформація личности. СПб., 2004. 272 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Новак С.О.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГОНОРАР ЯК СКЛАДОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА

В умовах зміни підходу до розуміння значення інституту адвокатури в системі правоохоронних органів України важливого значення набуває така категорія як гонорар.

Законодавчого визначення дефініція гонорар знаходить у ч. 1 ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якого гонорар – це форма винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [1].

Гонорар адвоката може варіюватися в залежності від різних факторів, а саме: кваліфікація адвоката (адвокатський стаж, проходження курсів підвищення кваліфікації, наявність наукового ступеню), справи, яка розглядається (вид судочинства, характер спірних правовідносин (нестандартний спір, нетипові правовідносини), так і кількістю учасників, обсягом доказів, кількістю засідань, наявність правових висновків Верховного Суду, фінансовий стан клієнта тощо. Крім того гонорар адвоката має відповідати принципу розумності.

Для визначення гонорару адвоката необхідно прописати у договорі про надання правової допомоги вид виконуваних робіт, обсяг та вартість відповідної виконуваної правової роботи. Лише за такої умови гонорар адвоката може бути віднесений до судових витрат на правову допомогу.

Слід зазначити, що тривалий час на території України нормативно-правове забезпечення розміру гонорару адвоката здійснювалось на підставі Закону України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» [2], відповідно до якого встановлювались низькі показники оплати праці адвоката. Так, наприклад, розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, іншою стороною, а в адміністративних справах – суб'єктом владних повноважень, не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.

Однак із внесенням змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу

адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів вищевказаний закон втратив свою чинність.

На теперішній час правовим підґрунтям визначення витрат на правничу допомогу є відповідні процесуальні кодекси.

Витрати на правову допомогу, граничний розмір якої визначено відповідним законом, стягуються не лише за участь у судовому засіданні при розгляді справи, а і у разі вчинення інших дій поза судовим засіданням, безпосередньо пов'язаних із наданням правової допомоги у конкретній справі (наприклад складання позовної заяви, надання консультацій, переклад документів, копіювання документів). Зазначені витрати мають бути документально підтвержені та доведені.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Зокрема, у рішеннях від 12 жовтня 2006 року у справі «Двойних проти України» (§ 80), від 10 грудня 2009 року у справі «Гімайдуліна і інших проти України» (§§ 34-36), від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», від 26 лютого 2015 року у справі «Баришевський проти України» (§ 95) зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим.

Таким чином, адвокат може отримати гонорар не лише за фактичне представництво інтересів клієнта у судовому засіданні, а й за іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката. Крім того, надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами з метою розгляду будь-якої судової справи також можуть включатись до гонорару адвоката.

Цікавою для дослідження вбачається підкатегорія поняття «гонорар» – «гонорар успіху».

Так, Європейський суду з прав людини, який у рішенні від 19 жовтня 2000 року у справі «Іатрідіс проти Греції» тлумачить «гонорар успіху» як домовленість, згідно з якою клієнт зобов'язується виплатити адвокату як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової

суми, якщо рішення буде на користь клієнта. Якщо такі угоди є юридично дійсними, то визначені суми підлягають сплаті клієнтом (§ 55). Водночас відшкодування судових витрат передбачає, що встановлена їх реальність, необхідність і, крім того, умова розумності їх розміру.

За наявності таких угод при вирішенні питання відшкодування судових витрат ЄСПЛ керується не ними, а іншими наведеними вище чинниками, які стосуються роботи адвоката, насамперед принципом розумності судових витрат, що відображено також у справі «Пакдемірлі проти Туреччини».

Позитивним кроком правозастосування практики Європейського суду з прав людини стала постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі №904/4507/18, що в подальшому дозволить адвокатам отримувати належне матеріальне забезпечення під час виконання своїх обов'язків щодо юридичного захисту прав та свобод клієнтів.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що за останні роки гонорар адвоката знайшов детальніше відображення у правозастосовній практиці та у сфері правосуддя. Однак невирішеним залишається питання щодо доказування віднесення представництва у інших державних органах задля розгляду конкретної судової справи.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n249>

2. Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах: Закон України № 4191-VI від 20 грудня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4191-17#Text> (втратив чинність).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Орлик Т.А., Шандригось А.А.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДВОКАТАМИ ВТОРИННОЇ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

На сьогоднішній день, питання надання безоплатної вторинної допомоги є надзвичайно актуальним для осіб, які мають право на її

отримання, оскільки на даний момент послуги адвоката є недешевим задоволенням, проте результат виправдовує витрати, а центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги надають громадянам можливість відстояти свої права за допомогою кваліфікованих адвокатів. Окрім того, зазначене питання є надзвичайно актуальним і для адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, оскільки умови її надання спочатку були одними, а потім змінилися, проблеми полягають у оплаті виконаної адвокатом роботи, тому що не всі документи оплачуються, подання яких до суду є необхідним, деталізована система підрахунку є недосконалою та кропіткою, та і сам обов'язок підрахунку коштів, на практиці, покладається на адвоката, що є не досить компетентним.

Проблеми надання безоплатної вторинної допомоги активно досліджували у своїх працях : А. Атамасов, Є. Бова, А. Вишневський, С. Гончаренко, А. Іванцова, П. Корнієнко, К. Кутюхіна, О. Лисенко, М. Стаматіна, О. Хорошенюк, В. Царьова.

Ключовою фігурою забезпечення такою допомогою, яка має бути до того ж і якісною, є адвокат, який у кримінальному процесі набуває статусу захисника і виконує ряд важливих функцій не тільки для особи, яку захищає, але і для всього перебігу досудового розслідування та судового розгляду. Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Усе залежить лише від сфери суспільних відносин, у межах яких особа реалізує гарантоване право на правову допомогу. Таким чином, дана допомога має бути доступною, нічим не обмеженою та реальною. А щоб вона такою вважалася, сьогодні в Україні діє система центрів надання безоплатної первинної і вторинної правової допомоги, ряд юридичних клінік, зокрема, на базі вищих навчальних закладів та інших установ юридичного спрямування.

Так, до координаційних центрів безоплатної правової допомоги у 2019 році надійшло 2 700 484 звернення про необхідність надання правової допомоги і було ухвалено 1049 виправдувальних вироків завдяки кваліфікованому захисту адвокатів, які співпрацюють із системою безоплатної правової допомоги (далі – БПД). Це спрямовано на поширення якісної юридичної допомоги, а дана статистика свідчить про популяризацію і довіру серед населення до системи та її дієвості [6].

Окрім того, така допомога має бути безоплатною у виняткових випадках, які передбачені чинним законодавством. Саме тому на державу покладається обов'язок виокремити їх в аспекті необхідності визначеним соціальним групам і закласти в Державний бюджет обсяг коштів на фінансування юридичної допомоги. У протилежному випадку, нехтування посадовими особами законодавчого органу влади даними приписами може призвести до низької правової захищеності громадян, поширення нігілізму та правової і моральної деформації системи держави і права. Нормативно-правова база стосовно інституту безоплатної правової допомоги досить широка,

починаючи від документів міжнародного значення і до норм українського законодавства. Положення про безоплатну правову допомогу закріплені в Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод та в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [2; 3].

Безоплатна правова допомога в Україні є регламентованою на правовому рівні, а тому існує ряд нормативно-правових актів, що визначають базові засади її надання і функціонування, зокрема і в системі кримінального процесу. Проте центральним серед численних документів є Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI, де надається тлумачення дефініції безоплатної вторинної правової допомоги (далі – Закону). У межах дослідження нас цікавитиме саме вторинна допомога, тому що саме цей вид означає захист підсудного адвокатом, який співпрацює із системою надання кваліфікованої юридичної допомоги в разі необхідності. Відповідно до ст. 13 Закону, безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя [4]. Метою популяризації безоплатної правової допомоги в Україні є розповсюдження правових інструментів для захисту своїх інтересів, відновлення порушених прав і свобод серед населення держави, забезпечення рівного доступу до правосуддя, а також відповідності мережі надавачів безоплатної правової допомоги потребам громадян [5]. Відповідно до ст. 13 Закону «...вторинна допомога існує у трьох основних формах: захисту; представництво осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, та їх інтересів у судах, органах державної влади, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складання документів процесуального характеру» [4].

Незважаючи на незначну кількість дій, які може виконувати суб'єкт надання БВПД, спектр його можливостей доволі широкий, тому що захист, як і складання процесуальних документів, є тривалими та об'ємними процесами, де захисник має детально вивчити обставини, зробити власні висновки стосовно дотримання уповноваженими службовими особами принципів верховенства права та законності, інших фундаментальних засад залежно від виду процесу, у межах якого адвокат здійснює свою діяльність. Поняття «процесу» існує майже у всіх галузях права, а тому право особи на професійну правову допомогу втілене у кодифікованих законах, які регулюють суспільні відносини: Кодекс адміністративного судочинства України, Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України. Крім того, доцільно звернути увагу на базовий нормативно-правовий акт: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Таким чином, у ході даного дослідження з'ясовано, що термін «правова допомога» у контексті Закону України «Про безоплатну правову допомогу» поєднує в собі право особи «мати призначеного

захисника в разі, коли інтереси правосуддя (характер справи, наслідки для обвинуваченого та його можливість захищати себе самостійно) того вимагають або коли у особи немає достатньо коштів для оплати цього захисника».

Слід зауважити, що надання безоплатної вторинної правової допомоги найчастіше похідна дія, тому що, перш за все, особа звертається до уповноваженого органу за кваліфікованою юридичною допомогою з питань її порушених прав. Адвокатура є основним інститутом, який здійснює захист, представництво інтересів осіб, що мають право на правову допомогу. Крім того, вона вважається суб'єктом надання якісної допомоги, тому що саме адвокати беруть безпосередню участь у становленні системи безоплатної вторинної правової допомоги. Зокрема, надання якісної правової допомоги покладено на захисників контрактом, який укладається із центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Питання якості надання безоплатної вторинної правової допомоги гостро постає і досі у системі надання такої допомоги. Дане дослідження побудоване на постулатах Кримінального процесуального кодексу, а також на реалізації особою права мати захисника на першу вимогу та побачення з ним без обмеження їх кількості і тривалості відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України.

В архіві практики Європейського суду з прав людини є достатня кількість прецедентів, пов'язаних з порушення прав і законних інтересів підзахисних осіб у результаті залучення захисника на безоплатній основі. Наприклад, у справі «Загородній проти України» (№ 27004/06 від 24.11.2011 р.) заявник наголошує на тому, що його право на вільний вибір захисника було порушене; «Бортник проти України» (№ 39528/04 від 27.01.2011 р.), «Нечипорук та Йонкало проти України» (№ 42310/04 від 21.01.2011 р.), «Балицький проти України» (№ 12793/03 від 03.11.2011 р.) так само звертають увагу на порушення права на захист і юридичну допомогу [7, с. 271].

Інститут безоплатної правової допомоги постійно вдосконалюється. Як свідчить дане дослідження, за наведеною статистичною інформацією, рівень довіри населення до цього інституту значно підвищився. Якість безоплатної правової допомоги залежить від багатьох чинників. Перш за все, від того, наскільки відповідально і прискіпливо адвокат виконуватиме свою роботу. Зокрема, адвокатами обговорювалась теза про стимулювання до надання якісної допомоги, оскільки велика кількість справ, які знаходяться в адвоката, заважає концентрації, і як наслідок, зменшує рівень позитивних рішень. Крім того, безоплатна правова допомога не передбачає підтримку громадян у зверненні до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. Допомога на міжнародному рівні може бути надана системою громадських приймалень Української Гельсінської спілки з прав людини.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ від 04.11.1950 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Прийнято резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. Права людини : зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О. Н. Ярмиш та ін. Х.: Ун-т внутр. справ, 1997. С. 4-25.
4. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
5. Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-zkorupciyeu/zabezpechennya-rivnogo-dostupu-do-pravosuddya-ta-pravovoyi-dopomogi>
6. Цифри, що свідчать про довіру до БПД. Безоплатна правова допомога: офіційний вебсайт. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/tsyfyry-shho-svidchat-pro-doviru-do-systemy-bpd/>
7. Яновська О. Г. Загальні засади надання безоплатної правової допомоги у кримінальному провадженні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 268–274.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Орліченко К.Д.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Медіація (від лат. *mediare* – бути посередником) – це переговори сторін за участю третьої особи – медіатора, який, здійснюючи загальне керівництво процедурою, допомагає сторонам налагодити комунікацію між собою та самостійно досягти максимально ефективних домовленостей зі спірних питань, однак не має повноважень на вирішення спору [4].

Нормативним підґрунтям запровадженням медіації в нашій країні є підготовлений Міністерством Юстиції проект Закону України «Про медіацію» №3504, який вже на законодавчому рівні зможе закріпити можливість проведення процедури медіації [9]. На даний момент він прийнятий Верховною Радою України в першому читанні [7]. Крім того, значну роль відіграють прийняті Закони України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII, в яких була введена процедура врегулювання спору за участю судді, стимулювання сторін до мирного врегулювання спору та істотне підвищення ставок судового збору.

У статті 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначені види адвокатської діяльності, проте вказівки на медіацію там немає. В даній статті визначено, що адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом. В статті 1 цього ж закону встановлюється, що інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення [6].

Таким чином, проаналізувавши положення нашого законодавства, можемо дійти до висновків, що медіація є одним із видів правових послуг, а саме наданням правничої допомоги. Отже, медіація відноситься до видів професійної діяльності адвоката.

Взагалі, медіаційна діяльність є важким поняттям для сприйняття багатьох адвокатів. Адвокат, як професіонал своєї справи, звик під час представництва інтересів свого клієнта намагатися схилити суддю на свій бік, доводити правоту клієнта та постійно змагатися з процесуальним опонентом. І тут потрібно пам'ятати, що медіація – це не змагання, адже в цій процедурі немає переможців і переможених. Медіація – це об'єднання зі своїм опонентом для вирішення спору [5].

Окрім того, тільки підготовлені та навчені адвокати можуть здійснювати медіацію. Медіатору важливо мати знання не тільки в правовій сфері, а й у таких сферах як психологія, соціологія чи конфліктологія. Відсутність певних моральних та спеціальних освітніх вимог до медіатора-адвоката може заважати реалізації завдань медіації та досягненню її мети [3].

Чим медіація може бути цікава та корисна адвокату? Проаналізувавши практику багатьох європейських країн, можна побачити, що медіація має такі переваги для адвокатів, оскільки це:

– новий спосіб заробітку та новий напрям діяльності адвоката в Україні;

– має переваги перед судовим розглядом в часі. А час для адвоката є дуже важливим, оскільки від того, наскільки швидко спір може бути вирішений без звернення до юрисдикційних органів та правоохоронних інститутів, залежить оцінка ефективності всієї роботи адвоката;

– можливість підвищити рівень власної професійної майстерності. Адже такі медіаційні навички, як постійне перефразування, активне слухання, перепитування є корисними для адвоката в постійних переговорах та зустрічах не тільки з клієнтом, а і з суддями, процесуальними опонентами, колегами і т.д.;

– спосіб підвищити власну конкурентоспроможність на ринку праці;

– можливість самостійно керувати процесом;

– можливість діяти поза правовим полем.

Медіацію для адвоката можна розглядати в двох напрямках: 1) супровід клієнта на процедурі; 2) виступ безпосередньо медіатором.

При супроводі клієнта в процедурі медіації адвокат має право вчиняти такі дії, як: 1) інформувати клієнта про таку можливість і спосіб вирішення спору. Хочу зазначити, що адвокат не втрачає свого клієнта, а може лише ефективніше допомогти при супроводі [2]; укласти договір про проведення медіації; 3) оцінювати законність, реальність та ефективність досягнутої між сторонами домовленості; 4) укласти угоди за результатами медіації, наприклад, мирову угоду.

Стосовно питання виступу адвоката як медіатора, дуже часто виникає конфлікт інтересів адвоката-медіатора, який представляє інтереси клієнта у вирішенні спору з опонентом. Головне, щоб медіатор-адвокат задовольняв обидві сторони правового спору та зміг їх успішно залучити до процесу, не втративши своєї незалежності. Він має вести процес медіації тільки в тих справах, де зможе зберегти власну нейтральність. Тож, дії адвоката-медіатора мають відповідати міжнародно-визнаним етичним засадам медіації, що закріплені в Європейському кодексі етики медіаторів, а також основним принципам адвокатської етики (незалежність, неупередженість, конфіденційність) [8]. Якщо він не може так діяти, то має відразу ж відмовитись [10].

Дуже важливим є питання щодо «медіабельності» конфлікту, адже далеко не всі правові спори підлягають вирішенню шляхом посередництва. Адвокат-медіатор має попередити сторони про це, а також вирішити зі сторонами до початку проведення процедури, чи згодні вони на це [1]. Адже це суттєва економія фінансових та часових ресурсів, як сторін конфлікту, так і власних. У даному випадку йде мова про те, що адвокат-медіатор має визначити ступінь ефективності проведення даної процедури як способу урегулювання спору між сторонами у конкретній ситуації.

Так, не можуть бути врегульовані шляхом медіації конфлікти з наступними ознаками: 1) з наявним складом кримінального правопорушення; 2) якщо для вирішення конфлікту необхідно використовувати процедуру доказування.

Враховуючи все вищенаведене можна дійти до висновків, що медіація для адвоката – це нова сфера діяльності, яка потребує більшої уваги та необхідно проводити заходи для її поширення та розвитку. По-перше, важливим є прийняття та встановлення нормативної бази для врегулювання порядку медіації та внесення змін до чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. По-друге, потрібна розробка процедури відбору, навчання та оцінювання діяльності медіаторів-адвокатів, а також необхідною є інформаційна та просвітницька робота адвокатів з клієнтами щодо можливостей та переваг медіації.

Список використаної літератури:

1. Біцай А. В. Моделі медіації у світі та перспективи для України. *Право і суспільство*. 2013. №6. С. 85–89.

2. Біцай А.В. Організаційно-правові засади участі адвоката в медіації: дис ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Київ. нац.ун-т ім Тараса Шевченка. Київ, 2015. 259 с.

3. Лукьяновская О.В., Мельниченко Р.Г. Основы юридической конфликтологии и медиации. Волгоград, 2011. 96 с.

4. Поліщук М.Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право: збірник наукових праць: юридичні і політичні науки*. Вип. 65. 2014. С. 134–139.

5. Понасюк А. М. Участие адвоката в урегулировании юридических споров посредством медиации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / А. М. Понасюк; Рос. акад. адвокатуры и нотариата (ин-т). М., 2011. 269 с.

6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

7. Про прийняття за основу проекту закону України про медіацію: Постанова Верховної Ради України № 796-IX від 15.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-20#Text>

8. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. зі змінами від 21.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

9. Проект Закону Про медіацію № 3504 від 19.05.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3_511=68877

10. European code of conduct for mediators. URL: https://www.euromedjustice.eu/en/system/files/20090128130552_adr_ec_code_conduct_en.pdf

*Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна***

Орліченко К.Д., Древицька Д.В.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРУШЕННЯ ПРАВ АДВОКАТІВ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Право на професійну правничу допомогу — одна з процесуальних гарантій, що сприяє забезпеченню справедливого судового розгляду, прав і законних інтересів не тільки учасників судочинства, а й суспільства і держави в цілому [2].

Верховенство права не може існувати без незалежної і професійної судової системи, а остання не може функціонувати без організованої та незалежної адвокатури, яка повинна сумлінно і професійно ставитися до справи. Саме інститут адвокатури має бути надійною опорою судової влади та правосуддя.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає значний перелік гарантій, що спрямовані на забезпечення належного рівня діяльності адвоката. Статтею 20 цього ж закону визначаються професійні права адвоката, та встановлюється, що під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги [1].

Проте порушення прав адвокатів в антикорупційних провадженнях є дуже проблемним питанням і продовжує загострюватись. Є тотальне нехтування Конституцією, процесуальними нормами, правами адвокатів, правом на захист їхніх клієнтів з боку окремих суддів Вищого антикорупційного суду (ВАКС).

Оскільки, відповідно до матеріалів дослідження в Раді адвокатів України постійно приходять звернення про порушення суддями Вищого антикорупційного суду прав адвокатів та конституційного права людини на правову допомогу.

Так, весною цього року за захистом власних прав і інтересів звернулася група адвокатів [3]. По відношенню до яких в межах справи судді Антикорупційного суду під час антикорупційного провадження та судового розгляду здійснювали такі неправомірні дії як:

1) Заборона висловлювати свою правову позицію на захист обвинуваченого

2) Заборона заявляти клопотання про визнання доказів недопустимими

3) Безпідставна зміна порядку дослідження доказів

4) Здійснення тиску на обвинувачених з метою усунення захисників, яких вони обрали на захисників безоплатної правової допомоги. Тобто адвокатів незаконно позбавляють права захищати своїх клієнтів

5) Дискредитація адвокатів в очах клієнтів, не дозволяючи їм при цьому працювати в змагальному процесі

6) Позбавлення можливості використовувати адвокатам процесуальні інструменти

7) Судді ВАКС зловживають правом на звернення до дисциплінарних комісій адвокатури регіонів шляхом ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвокатів без достатніх на те підстав, використовуючи це право як засіб тиску на адвокатів у зв'язку із здійсненням ними адвокатської діяльності.

Чому ж виникають такі правопорушення по відношенню до адвокатів?

Через ту обвинувальну діяльність та небажання суддів творити виправдувальну практику. Адже в цьому і закладається головне завдання новоствореного суду – боротьба з корупцією. Суд починає диктувати коли, які заяви має робити адвокат, коли буде мовчати, а коли буде захищати клієнта. Це неминуче призводить до того, що участь адвокатів у антикорупційному судовому процесі стає необхідною формальністю.

Також часто адвокатів отожднюють зі своїми клієнтами, але це не можна вважати правильним, бо адвокат захищає свого клієнта як будь-яку людину, яка має право на захист. Тому виникає практика тиску на адвокатів, а також системне порушення основоположних прав та свобод людини, через неправильне судження діяльності адвоката як представника свого клієнта то його прав [4].

Всі ці дії дозволяють нам казати, що це цілковите намагання позбавити українця на правову допомогу, що є гарантованим Конституцією правом на захист.

Сучасність така, що в Україні адвоката, який сумлінно виконує свої обов'язки, переслідують як злочинцем, розглядають як елемент прикриття для своїх клієнтів. Захистити права адвоката за таких умов може тільки сама адвокатська спільнота.

Як з цим боротись?

Рада адвокатів України з метою захисту адвокатів, клієнтів та зупинення утисків направила звернення до органів суддівського врядування, якими є Вища рада правосуддя, Рада суддів України та навіть до таких міжнародних правових інституцій, як Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй і Парламентської асамблеї Ради Європи.

Тож, можна дійти до висновків, що порушення прав адвокатів в антикорупційному провадженні є вкрай серйозним та вимагає захисту не тільки в національних органах суддівського врядування, але і в міжнародних правових інституціях. Постійне порушення прав адвокатів, мабуть, не помічає лише українська влада, але адвокати будуть боротися за захист своїх прав так, як вони це роблять щоденно, для захисту прав клієнтів. Адже, тільки шляхом визнання неправомірними дії суддів Вищого антикорупційного суду можливо положити кінець свавіллю по відношенню до адвокатів.

А також, на мою думку, проблему з ефективністю роботи ВАКС та інших судів треба вирішувати не за рахунок адвокатів та їхніх клієнтів. Тільки якісне досудове розслідування, підготовлена позиція обвинувачення в суді, виражені рішення суддів на підставі чинного законодавства мають місце в сучасній правовій Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Рішення №169 Про надання роз'яснення щодо пріоритетності принципів діяльності адвоката при наданні професійної правової (правничої) допомоги :Рішення Національної асоціації адвокатів України № 169 від 13» грудня 2019 року. URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-12-13-r-shennya-rau-169_5elc2c5410e30.pdf

3. Звернення до ВРП, РСУ та міжнародних інституцій щодо грубого порушення суддями ВАКС конституційного права на правову допомогу

Радою Адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/news/5754-rau-zvernet-sya-do-vrp-rsu-ta-mizhnarodnih-institucij-shodo-grubogo-porushennya-suddyami-vaks-konstitucijnogo-prava-na-pravovu-dopomogu.html>

4. Звернення Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/naau-prosyt-suddiv-ta-pravookhorontsiv-neototozhnyuvaty-advokativ-z-kliyantamy-tekst-zvernennya/>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Павлюк А.М.

*студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Станом на сьогоднішній день інститут адвокатури перебуває на етапі остаточного становлення в аспекті визначення того, які саме завдання і функції покладені на адвоката. Цей період має вагоме значення, оскільки правильне визначення пріоритетів та напрямів діяльності визначить роль адвокатури в майбутньому, її розвиток та ступінь впливу на захист основоположних прав громадянського суспільства.

Стан справ полягає в тому, що протягом тривалого часу роль адвокатури не бралася до уваги та були відсутні стратегічні плани щодо її розвитку. Тому адвокатська спільнота активно залучилася до виправлення даної ситуації шляхом реформування та вдосконалення основоположних нормативних засад здійснення адвокатської діяльності та їх імплементацію в чинне законодавство[1].

Реформування адвокатської діяльності стикається з певними перешкодами, оскільки українське законодавство не в повній мірі відповідає міжнародним стандартам у сфері надання правової допомоги та організації адвокатських органів. Правовою системою не забезпечено в повному обсязі втілення принципу рівності сторін у суді, нормальну реалізацію здійснення адвокатської діяльності на міжнародному рівні, має місце незабезпечення повноцінної системи підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів, існування певної залежності адвокатських органів від держави та її інститутів.

Слушним є питання про дослідження надмірно тісної співпраці адвокатури в прояві безоплатної правової допомоги з органами, що проводять розслідування. Органи адвокатського самоврядування в силу своїх повноважень мають гарантувати та захищати незалежність адвоката в процесі здійснення захисту прав громадянина.

На сформовані проблеми, що існують під час реалізації Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», необхідно звернутися до органів законодавчої влади із запропонованими варіантами щодо змін до Податкового кодексу, пенсійного забезпечення та соціального захисту адвокатів.

Проблемою забезпечення захисту адвокатської діяльності у регіонах має займатися Комітет захисту прав адвокатів, діючи при цьому як допоміжний орган регіональним радам адвокатів, дотримуючись принципів відкритості, колегіальності та на засад корпоративності і солідарності зі всією адвокатською спільнотою відповідного регіону, з тим щоб максимально

ефективно та в короткий строк розглядати звернення адвокатів щодо порушення їх професійних прав та гарантій і вживати заходів щодо захисту та (або) відновлення порушених прав адвокатів.

Дослідження теми гарантій та адвокатської таємниці є необхідним у зв'язку з постійним втручанням в адвокатську таємницю з боку органів державної влади, що вимагає створення нових заходів реагування адвокатури на зазначені дії, а також зумовлює потребу аналізу науковцями відповідальності суб'єктів, які здійснили таке втручання. Складнощі збереження адвокатської таємниці в професійній діяльності адвоката дуже актуальні і вимагають правильного реагування державою та її органами на проблему визнання статусу адвоката в суспільстві. Чинне законодавство також не містить будь-яких норм, які б встановлювали спеціальну відповідальність за порушення прав адвокатів.

Максимальне інтегрування думки адвокатів у процес становлення стратегії розвитку адвокатської спільноти є одним з головних завдань, які постали сьогодні перед органами адвокатського самоврядування. Цього можна досягнути, зробивши процес прийняття рішень відповідними органами найбільш прозорим і публічним. Перед прийняттям важливих для адвокатів рішень необхідно проводити дискусію, що запобігатиме подальшій критиці та буде виражати колективне волевиявлення щодо виконання необхідних завдань.

Удосконалення правозахисного механізму в разі порушень професійних прав і гарантій адвокатів вимагає розвитку потенціалу основних суб'єктів, що беруть участь при провадженні адвокатом своєї професійної діяльності з метою встановлення належних засобів правового захисту, їх застосовності, а також ведення і обміну усіма необхідними даними. Усі формації, що сприяють функціонуванню адвокатської професії повинні брати участь у цьому процесі. Така система має бути розповсюдженою стосовно всієї країни і бути доступною для кожного адвоката [2].

Вагомий ступінь впливовості на сьогоднішньому етапі функціонування адвокатури має розроблення комплексу рекомендацій і проведення спеціалізованих тренінгів для членів Ради адвокатів України, наприклад, для представників регіональних рад адвокатів, які беруть участь в обшуках в офісі адвоката. Слід посилювати ефективність роботи новоствореного Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, шляхом зміни його механізму, більш дієвої участі членів Комітету в його функціонуванні, вдосконаленні положення тощо. Також, нагальною потребою є створення робочих методів для участі суспільних верств щодо відповідальності за порушення професійних прав і гарантій адвокатів; публікувати за допомогою засобів масової інформації відкрито зневажливі випадки порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України. *Юридична газета – всеукраїнське щотижневє професійне видання*. 01.10.2014 р. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitkuadvokaturi-ukrayini.html>
2. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» / Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Заключення та рекомендації. Justice Cooperation Internationale: Ритіс Йокубаускас, Оксана Цимбрівська, Марк Сегал. 09.06.2016 р. URL: [-http://www.justicereformukraine.eu/wpcontent/uploads/2016/06/Protecting_AdvocatesMemo_FINAL_ukr.pdf](http://www.justicereformukraine.eu/wpcontent/uploads/2016/06/Protecting_AdvocatesMemo_FINAL_ukr.pdf)

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Павлюк А.М.

*студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ АДВОКАТУРИ

Ефективний захист прав людини є визначальним критерієм в аспекті оцінки держави, як гаранта протекціонізму громадянського суспільства та можливості його впливу на формування людських цінностей.

Та реалії сьогодення говорять нам зовсім про іншу ситуацію. Дуже складно встановити баланс між потребами громадян та можливістю їх реалізації за умови, коли населення країни, в своїй більшості, не має довіри до державних органів. За цим дуже прикро спостерігати, оскільки держава, за таких обставин, не може досягти тих цілей, задля яких вона і створювала відповідні інституції.

Так, в наш час дуже низький рівень суспільного визнання правоохоронних органів, як гаранту попередження можливого порушення прав людини та їх відновлення в разі незаконного посягання. Необхідне вдосконалення правоохоронного механізму та викорінення негативних факторів, таких як професійна некомпетентність службовців чи корумпована складова, які унеможливають розвиток системи охорони прав і свобод людини і громадянина.

Інститут адвокатури в даній ситуації виступає каталізатором, який не дає сформуванню тотального правовий нігілізм в суспільстві, здійснюючи

серед інших також і правоохоронні функції. Проблемні аспекти здійснення адвокатурою своїх функцій досліджували П. Обловацька, Р. Мельниченко, С. Тарасова.

Адвокатура в своїй діяльності є вільною та не залежить від втручання будь-яких інших органів, оскільки проголошена як державний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та інших видів правничої допомоги на професійній основі [1].

На аргументування того, що в деяких аспектах адвокатська діяльність є правоохоронною можна пригадати, що здобута за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» вища освіта була достатньою для здійснення особою адвокатської діяльності до того, як була прийнята постанова Кабінету Міністрів України 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [2].

Однією з ознак правоохоронної діяльності є публічно-правовий характер, тобто захист публічних інтересів суспільства. Зокрема на адвокатів покладений обов'язок щодо забезпечення отримання правової допомоги соціально незахищеними верствами населення шляхом пільгового або безкоштовного обслуговування. До того ж, адвокати, які надають безоплатну правову допомогу, уже не правомочні, а зобов'язані до надання правової допомоги, що також містить як публічний так і правоохоронний аспект[3].

З огляду на вищевикладене, інститут адвокатури можна розглядати як суб'єкт правоохоронної діяльності, що втілює в собі охорону прав спеціально уповноваженим на те органом і громадським формуванням шляхом застосування заходів юридичної відповідальності відповідно до закону і з дотриманням всіх процедур.

Та правоохоронна роль адвокатури має певну відмінність від її класичного прояву, так як здійснюється шляхом надання професійної правничої допомоги на відміну від повноважень інших правоохоронних органів, які мають інші прояви здійснення своїх функцій, такі як здійснення припинення порушення закону чи досягнення істини в кримінальному провадженні та притягнення винних до відповідальності.

Можна зазначити, що здійснюючи в межах законодавчих приписів діяльність спрямовану на охорону правопорядку, адвокатура захищає як інтереси кожного окремого індивіда так і держави в цілому.

В свою чергу, якщо адвокат порушує норми законодавства та етичні приписи, навіть у разі захисту інтересів клієнта, він стає таким, що становить загрозу загальносуспільним інтересам та підлягає обтяженню юридичними засобами впливу, так як і суб'єкт правоохоронної діяльності у відповідній аналогічній ситуації.

На підсумок всьому вищенаведеному можна зазначити, що здійснюючи захист конкретного індивіда, адвокат переслідує не лише задоволення

приватного інтересу, а й крім того реалізує суспільно значущі принципи, такі як можливість змагальності учасників судового провадження чи досягнення істини, виконуючи таким чином одне з основних завдань держави – охорона основних прав і свобод людини і громадянина та виступаючи суб'єктом правоохоронної діяльності. Отже, необхідно ініціювати законодавче закріплення відповідних правоохоронних функцій адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076–VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Про затвердження роз'яснення з питання отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю без проходження стажування, з урахуванням стажу роботи на посаді помічника адвоката та на підставі диплому спеціаліста про перепідготовку: рішення Ради адвокатів України № 8 від 26.02.2016 року // Збірка рішень Ради адвокатів України за 2012–2017 роки / упоряд. В. В. Красник. Х. : Фактор, 2017. 576 с.
3. Баренбойм П. Б., Резник Г. М. Адвокатура как защитник гражданского общества. Адвокат. 2004. № 8. С. 9–12.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Пигель Р.-С. І.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ

В Україні останніми роками у правозахисній діяльності відбуваються великі перетворення, що відповідають розвитку сучасного українського соціуму. Ці зміни безпосередньо спрямовані на ефективне функціонування правової системи держави.

Наразі правозахисна політика України має спрямування на вдосконалення загалом державної правової системи та її різноманітних компонентів окремо. Це буде досягнуто при подальшій інституціалізації всіх напрямів правозахисної діяльності та при комплексному зміцненні нормативно-

правової бази. Можемо зауважити, що це досить складний процес, адже він зумовлює зміну не тільки функціонального призначення окремих державних і громадянських інститутів, що здійснюють правозахисну діяльність, а також передбачає створення цілісної, структурованої системи нормативно-правової бази, яка має на меті забезпечення стабільного та якісного функціонування сучасного громадянсько-демократичного суспільства.

Вагомим вираженням у оптимізації політики у сфері правозахисної діяльності виступає реформування всіх її інституцій у послідовному порядку. В Україні першим і далеко не останнім етапом такого реформування стало реформування всієї судової системи України.

У 2016 р. було прийнято чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон), де у ч.3.ст.10 Закону вказано, що для надання професійної юридичної допомоги діє адвокатура; забезпечення права на захист від кримінального обвинувачення і представництво у суді здійснюються адвокатом, за винятком випадків, встановлених законом [4, с. 545].

Найбільш важливим моментом у реалізації правозахисної політики визначається момент взаємодій інститутів громадянського суспільства та держави, тут велике значення мала Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, що була затверджена Указом Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» [3, с. 322]. Ця Стратегія спрямована на створення найбільш сприятливих умов для розвитку в Україні громадянського суспільства, запровадження ефективного механізму взаємодії його інститутів з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на основі принципів партнерства та взаємної відповідальності та задля забезпечення здійснення і захисту прав та свобод людини і громадянина.

Важливо відмітити, що однією з умов отримання Україною статусу члена Європейського Союзу є побудова системи адвокатури, що б відповідала новітнім суспільно-політичним та економічним реаліям. У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., що була затверджена Указом Президента України 20 травня 2015 р., передбачається проведення комплексних заходів для вироблення інноваційних інституційних основ адвокатури в Україні, та приведення законодавства, яке регулює діяльність даного правозахисного інституту у відповідність до європейських стандартів.

Задля вдосконалення правозахисної діяльності одним з найважливіших кроків є здатність сформувати сучасне професійне правове мислення, що буде засновано на новій парадигмі правозахисної діяльності.

Найважливішим чинником ефективної роботи правоохоронних та правозахисних інституцій виступає відповідний рівень професійної підготовки, який базується на сучасних досягненнях юридичної освіти,

які враховують специфіку правотворчої, правоохоронної та правозахисної діяльності сучасної держави [2, с. 307].

Важливим фактором, який має великий вплив на ефективність правоохоронної діяльності інституту української адвокатури, є певний рівень правової свідомості та правової культури населення, що чи не найкраще відбиває безпосереднє сприйняття правової реальності, яка складається в процесі функціонування держави. Тому необхідно наголосити, що потрібно підвищення правосвідомості громадян, що у подальшому допоможе уникнути майбутніх порушень. Глибокі зміни в юридичній освіті і професійній підготовці фахівців в області права повинні змінити цю ситуацію в довгостроковій перспективі [5, с. 13].

Звертаючись до питання надання адвокатури повної незалежності, можна виділити дві позиції. Перша з них визначає, що відмова від регламентації адвокатської діяльності та невтручання держави у процес здійснення професійної діяльності адвоката може забезпечити найбільш ефективне виконання покладених на неї обов'язків. Інша ж, визначає, що суть адвокатської діяльності полягає у правозахисній діяльності, що спрямована на захист прав і свобод людини і громадянина.

Підсумовуючи вищевикладене, потрібно зазначити, що значення інституту адвокатури в процесі формування та функціонування громадянського суспільства досить вагоме, адже саме адвокатура є своєрідним «буфером», що вирівнює інтереси суспільства та можливості держави. А найважливішим чинником оптимізації адвокатської правозахисної діяльності являється осучаснення нормативної бази, що визначає стратегію розвитку, яка спрямована на зміцнення правозахисної діяльності держави.

Список використаної літератури:

1. Кивалов С. В. Структурные/системные недостатки в правовых системах государств-участников и жизнеспособность системы Конвенции о защите прав человека и основных свобод. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 верес. 2012 р.). Одеса, 2012. С. 13.

2. Аракелян М.Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 386 с.

3. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24 берез.2012 р. №212/2012. Офіційний вісник Президента України. 2012. №13. Ст.322.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. №31. Ст. 545.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Кіслицина Ірина Олександрівна

Пигель Р.-С. І.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ТАЙМІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

У ч.2 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дається визначення адвокатській діяльності, що означає незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. У своїй діяльності адвокат застосовує певну сукупність методів, технічних прийомів, навичок і засобів, які є адвокатською технікою. Якогось єдиного, вичерпного переліку елементів адвокатської техніки не існує. Ці методи, прийоми та засоби є результатом самостійної творчої діяльності адвокатів. Спробуємо розглянемо таку техніку адвокатської діяльності як таймінг.

Тому необхідно з'ясувати, що ж таке таймінг та як застосовується ця техніка у адвокатській діяльності. Таймінг – це процес, який вимагає професійного, відповідального та творчого підходу, у ньому потрібно визначити необхідний час для висвітлення своєї ідеї чи застосування дії. Успішність діяльності адвоката багато в чому залежить від його вміння обрати правильний момент для дії або вміння вчасно зупинитись. Разом з визначенням правильного моменту застосування певних дій, важливе місце займає й поведінка адвоката у судовому процесі, яка повинна бути бездоганною з дотриманням усіх процесуальних норм. Використання сленгових виразів, метафор, жаргонізмів, образливих виразів є не допустимим. Тільки в окремих випадках, коли необхідно передати пряму мову тієї чи іншої особи, це можливо. Але і в цьому випадку не можна порушувати вимоги етикету. За такі дії адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Сухий і точний виклад фактів, підкріплений доказами, які будуть представлені у потрібний час, дозволить судді само зробити необхідний висновок. Прикладом цього може бути, така ситуація: у засіданні апеляційного суду однієї з областей адвокат просив поновити строк на оскарження рішення суду. Як на поважну причину посилався на те, що суддя оголосив у засіданні перерву і сказав, що про слухання справи повідомить додатково. Оскільки

тривалий час справа не призначалась, адвокат спочатку звернувся з листом, а потім безпосередньо у суді з'ясував, що суддя у той же день постановив рішення. На підтвердження таких дій адвокат посилався на проведений ним звукозапис процесу та показання свідків. Головуючий у судовому засіданні апеляційного суду оголосив протокол судового засідання, де зазначалось те, що суддя о 12 годині оголосив рішення в присутності сторін. І після цього головуючий запитав адвоката: «То ви звинувачуєте суддю М. у фальсифікації протоколу?» Адвокат відповів: «Ваша честь! Я виклав факти, а висновок робить суд». У тому разі якщо б адвокат заявив про фальсифікацію судом протоколу, то одразу наразився б на різко негативну реакцію суду, але він виклав факти, не роблячи при цьому висновків і головуючий в засіданні за законами психології обрав найбільш крайню оцінку дій суду. В цій ситуації, ми бачимо умілі дії адвоката, з застосуванням, як техніки таймінгу так і дотримання вимог етики [2].

Володіння таймінгом для адвокатів – це одна з найважливіших умов успіху. Важливим є також те, щоб адвокат не боявся викласти свої аргументи захисту перед судом. Також дії адвоката можуть бути несвоєчасними, тоді відбувається порушення вимог таймінгу, уміння вчасно зупинитись – також важливий його елементу. Наприклад, якщо свідок підтвердив певний факт, подальші запитання стають зайвими, а іноді й шкідливими [3].

Час – єдиний ресурс, який не вдається відтворити, його неможливо обігнати, але від нього можна відстати. Надання юридичних послуг не завжди піддається виміру хронометражем, оскільки кожна послуга відрізняється притаманною тільки їй особливістю, яка витікає з соціального характеру самої послуги. Адвокату, який веде справу про розподіл майна між колишнім подружжям, може знадобитися в одному випадку п'ять робочих днів і менше, в іншому – він може не укластися і протягом року. Організація тайм-менеджменту передбачає дотримання адвокатом встановлених законом і клієнтом термінів виконання роботи. На ці встановлені терміни накладаються і інші обов'язки: ділові зустрічі, наради, прийом клієнтів, що вимагає від адвоката чіткої організації роботи і чіткого планування та управління часом для виконання наявних завдань у встановлені терміни, зрив термінів підзиває ділову репутацію адвоката [1]. Нездатність організувати роботу рано чи пізно призводить до зриву встановлених термінів, до поспіху і, можливо, навіть до помилок в роботі, що в кінцевому підсумку обертається негативними наслідками і вдаряє по репутації фахівця і позначається на його самооцінці.

Отже, таймінг – це не тільки мистецтво адвоката влучно підібрати момент для певної дії, але й вміння вчасно зупинитись. Паралельно таймінгу застосовується й тайм-менеджмент, який дозволяє правильно організувати роботу, що є необхідним для успішного виконання своїх обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Гарасимів Т.З. Організаційно-управлінська діяльність. Навч. посібник. – Л.: Вид. НУ«ЛП», 2016. 134 с.
2. Зейкан Я.П. Адвокат: навички професії: Практичний посібник. – К.: КНТ, 2008. С.91-92
3. Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі. Наук.-практичний посібник. – К.: «Вища Школа», 2002. 271 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adhdportal.com/book_1357.html

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Плачкова М.Х.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Після розпаду СРСР та отримання Україною незалежності, одним з основних напрямків розвитку нашої держави став перехід від тоталітарного політичного режиму до демократичного. Концепція пріоритету народу, захисту прав та свобод громадянина стала вирішальною для становлення нової держави.

Конституція України, прийнята в 1996 році, закріпила статус нашої держави, як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової, в якій діє принцип верховенства права. Надання громадянам конституційних прав було необхідним задля становлення правового суспільства, адже, як стверджує В. Темченко, головним критерієм визначення видів та змісту функцій держави сучасного періоду розвитку України є основні права людини та їх види [1]. Механізм реалізації та здійснення захисту прав та свобод громадян не може бути втілений в життя без певних правозахисних інститутів, гарантованих державою. Одним з найважливіших таких інститутів є адвокатура. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги.

Ефективність та незалежність адвокатури на сучасному етапі розвитку визначає ступінь фактичної демократичності держави. Можна згадати місце адвокатури в радянські часи. Згідно Конституції УРСР 1978 року,

для подання юридичної допомоги громадянам і організаціям діяли колегії адвокатів. Де-юре мета радянської адвокатури ідентична сучасній, але де-факто в захисті прав та свобод громадян віддавався пріоритет державній владі, у сукупності з обмеженням діяльності адвокатури. Тому, порівнюючи адвокатуру тоталітарного режиму та сучасну, можна впевнено сказати, що зараз держава створює всі належні умови для формування правової та демократичної держави.

Перспективи розвитку демократичної держави прямо пов'язані з розвитком адвокатури, мірою її повноважень. Хоча цей інститут є недержавним та самоврядним, його статус, основні напрями, засади та принципи діяльності регламентується органами державної влади. Тому адвокатура відображає інтереси не тільки суспільства, а й держави. Суспільство і держава, на сторожі законних інтересів яких стоїть адвокатура і адвокати, які захищають громадян від порушення їх конституційних прав чиновниками, гостро потребують інституту адвокатури, що підтверджено ходом історії [2, С. 244]. Належна консолідація держави та адвокатури здатна сформувати надійний захист громадян, створити громадянське суспільство з високою правовою культурою. Обмеження свавілля публічної адміністрації та запровадження дієвого захисту прав та свобод громадян – одні з головних характерних рис демократичної держави. Представники адвокатури повинні сумлінно виконувати свої обов'язки та запобігати перевищенню іншими державними інститутами повноважень, встановлених на законодавчому рівні. Тому будь-який тиск на адвоката, що вплинув на неупередженість адвоката, привів до розголошення адвокатської таємниці або посягнув на будь-які інші принципи адвокатської діяльності, забороняється.

Важливим моментом визначення адвокатури, як недержавного та самоврядного інституту є надання адвокатами безоплатної правової допомоги. В ст. 3 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» зазначається, що право на безоплатну правову допомогу, гарантоване Конституцією України, дає можливість громадянину України, іноземцю, особі без громадянства, у тому числі біженцю чи особі, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу, що робить адвокатуру більш доступною для суспільства та незалежною від держави. Важливим аспектом надання адвокатами безоплатної правової допомоги в Україні є руйнування стереотипу «елітарності та недоступності» допомоги юриста (адвоката) [3, С. 162]. Право на безоплатну правову допомогу сформувало почуття захищеності в українському суспільстві, окремі представники якого не хestують існуванням адвокатури та в будь-який час можуть звернутися за відповідними послугами, що підвищує авторитет адвокатури та сприяє формуванню демократичної держави. Суспільству, що зазнало безліч обмежень при тоталітарному режимі, зараз необхідно довести

лояльність та гуманність розвитку держави, задля формування в них довіри та правомірної поведінки – це й є, на нашу думку, головною метою існування категорії безоплатної правової допомоги.

Основоположне значення адвокатури в розвитку демократичної держави в Україні потребує приведення відповідності діяльності цього інституту до міжнародних норм та стандартів. В юридичній літературі висловлювалася думка, що міжнародними стандартами професійної діяльності адвоката визнаються загальні деонтологічні вимоги, яким мають слідувати адвокати, незалежно від кордонів (державних, галузевих та ін.) здійснення своєї професійної діяльності в цілях гуманізації суспільних відносин, утвердження законності та правопорядку в кожній країні [4, с. 82]. Норми міжнародних стандартів адвокатури містяться в таких документах: «Основні положення про роль адвокатів», «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства», «Хартія ключових принципів Європейської юридичної спільноти». Закріплення на міжнародному рівні основних правил та принципів діяльності адвокатури свідчить про її значимість та пріоритетність в багатьох країнах світу, які, в більшості випадках, мають демократичний політичний режим. Тому глобалізація такої інституції, як адвокатура, має позначитися й на нашій країні.

Отже, можна дійти до висновку, що адвокатура, як правозахисний інститут, займає важливе місце в розбудові демократичної держави. Становлення громадянського суспільства та правової держави неможливе без самоврядної та незалежної адвокатури, діяльність якої направлена на захист прав та свобод людини та громадянина, надання послуг, консультацій, безоплатної правової допомоги. Спираючись на досвід ЄСПР та сучасне положення адвокатури в інших країнах, треба розуміти, що реформування адвокатури, надання повноважень або їх обмеження, безпосередньо відображається на демократичності держави.

Список використаної літератури:

1. Темченко В. Функції держави із забезпечення прав людини у ринковій економіці. URL : <http://pravoznavec.com.ua>
2. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. № 11. С. 243-250.
3. Бойко Л.І. Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 161-166.
4. Сопілко І.М. Місце та роль сучасної адвокатури України в правозахисному механізмі. *Юридичний вісник*. 2012. № 1 (22). С. 82-86.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Погоржельська М.М., Нікандрова К.К.
студентки 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Здавна вважається, що ораторське мистецтво – один з способів вираження думок, волевиявлень, почуттів та емоцій. А у випадку адвоката, ораторське мистецтво – засіб впливу на аудиторію.

Ораторське мистецтво можна розглядати не тільки лише як складову частину професіональних якостей, а ще й як ефективним засобом емоційного впливу. Виразність промови та її емоційне забарвлення допомагають оратору краще передати свою думку, а також акцентувати увагу на головних деталях проблеми. Точно вибрані мовні засоби допомагають хвилювати аудиторію.

Виступ у суді – це один з найскладніших і відповідальніших моментів у захисника. Для того щоб впевнено відстоювати інтереси осіб, які потребують правової допомоги, слова правника мають бути аргументовані та переконливими. Саме тому вміння кваліфіковано переконати та захистити інтереси клієнта – найголовніший обов'язок правника.

Але для того, щоб промова була, в першу чергу, переконливою, потрібно дотримуватися відповідних умов. Адвокат повинен прекрасно знати матеріали справи, орієнтуватися в обставинах, доказах, правильно оцінювати всі факти, що мають відношення до справи. Для переконання і впливу він має наводити, перш за все, ті факти, що діють на свідомість слухачів, тобто логічні докази.

Зазначимо, що кожен судовий ритор, відповідно до своєї процесуальної позиції, аналізує й дає оцінку зібраним доказам, формулює свої висновки, котрі мають стати переконливими й обґрунтованими, бо саме цього і чекає судова аудиторія.

Спілкування з судовою аудиторією – це один з найважливіших завдань судового ритора. Судова промова є важливим засобом у розумінні ораторами своїх процесуальних функцій, оскільки в ній концентруються висновки у справі, позиція оратора. Тут повинні гармонійно поєднуватися найрізноманітніші переконливі засоби комунікації. Вказана діяльність вимагає дуже високого професіоналізму, дотримання певних етичних засад (потрібно відчувати міру що дозволено говорити, а що не потрібно, щоб не зіпсувати свою репутацію чи не підвести власного клієнта), красномовства та харизматичності. Погоджуємося, що оратор користується народною прихильністю лише тоді, коли завчасно продумає, що буде говорити: лише цим доводить він свою відданість народу, а той, хто не турбується, як буде сприйнята його промова, діє... як людина, яка більше спирається на силу, ніж на переконання” [3].

Аналізуючи наукові думки, можна визначити, що оратор завойовує увагу своєї аудиторії більше не категоричністю своїх суджень, а такою побудовою, яка б змогла привести слухачів до його висновку. Отже, потрібно бути більше переконливим, а не категоричним, адже перебільшення та активне нав'язування власної позиції може викликати негативні емоції, а ніж позитивні.

А.Ф. Кони відзначав, що щирість у відношенні до почуття і до ділових висновків чи затвердженого положення має складати необхідну належність до гарної, тобто такої, що претендує на вплив, промови. Щирість судового оратора привертає увагу аудиторії, викликає повагу і прихильність до нього, оскільки щирий оратор глибоко переконаний в правоті своїх думок і дійсно відчуває те, що він виражає словами [4].

На нашу думку, таке явище, як ораторське мистецтво – одне з найважливіших якостей сучасного адвоката. Вміння переконати та донести свою думку так, щоб інші повірили досягається виключно плідною роботою над собою та своїми навичками. Наразі ораторське мистецтво є однією з важливих тем в сучасній адвокатській спільноті, особливо коли Україна прагне інтегруватися до сім'ї європейських народів. Науковці та практики вважають, що це ще один крок на шляху до розвитку національних тенденцій риторичної культури; набуття і удосконалення знань і навичок ораторського мистецтва у професійній діяльності адвоката, що є наразі необхідним у процесі формування правничої освіти в Україні як незалежній державі.

Список використаної літератури:

1. Кацавець Р.С. Золоте джерельце: висловлювання про слово, мову, красномовство: навч. посібн. / Р.С. Кацавець. К., 2008. 50 с.
2. Сперанский М.М. Правила высшего красноречия / М.М. Сперанский. – М., 1973. 28 с.
3. Демосфен. Речи / Демосфен. М., 1954. 70 с.
4. Кони А.Ф. Избранное / А.Ф. Кони. М., 1989. 56 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Деменчук Марина Олександрівна***

Поліщук М.О.

*студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ СУДОВИХ ПРЕЦЕДЕНТІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

На даний момент, тема щодо повного та всебічного використання судових прецедентів є дуже актуальною, виходячи із того, що протягом останніх років відбувається зближення англо-саксонської та романо-германської системи права. Основною проблемою судових прецедентів є те, що їх складно реалізувати в практичній діяльності адвоката, а також дуже ризиковано покладатись на дане явище як аргумент в судовому спорі.

Початок реалізації судових прецедентів в українському праві було закладено після ратифікації Конвенції про захист прав людини, а також прийняття Закону України «Про виконання рішень та використання практики Європейського суду з прав людини». В цьому Законі наголошено, що застосування судових прецедентів може бути використано як джерело права.

Після вищезазначених подій судовий прецедент офіційно задекларували на законодавчому рівні, зокрема, відповідно до ч. 5, 6 ст. 13 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів України» (у редакції з 20.06.2020 р.) висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду (далі – ВС), є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Після вступу в силу змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів України», суди першої та другої інстанції почали виносити рішення на підставі висновків Верховного Суду, внаслідок чого суттєво ускладнився захист інтересів клієнта в судовому процесі.

Перша та одна із найважливіших проблем це не систематизованість висновків Верховного Суду. Неможливо побачити викладені правові позиції Верховного суду окремо від рішень по справі. А це означає, що значний час адвоката витрачається на пошуки рішень Верховного Суду по конкретній справі. Видається, що на теперішній час у держави наявні всі задля реалізації проекту для систематизації постанов Верховного Суду, але даний етап навіть не є частиною судової реформи, що проводиться нині.

Друга проблема реалізації судових прецедентів адвокатами є певні розбіжності на основі позицій, що були сформульовані Верховним Судом України, який припинив діяльність 15.12.2017 року. Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 346 КАСУ суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, палати або об'єднаної палати, передає справу на

розгляд Великої Палати, якщо така колегія (палата, об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Однак, звертаючи увагу, на правові висновки Верховного Суду України, варто вказати, що відповідно до підп. 8 п. 1 розд. VII «Перехідні положення» КАСУ суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів або палати (об'єднаної палати), передає справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо така колегія або палата (об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

В січні 2018 року Верховний Суд, ознайомившись із вищезазначеними положеннями, виніс постанову в якій вказав, що правові висновки Верховного Суду України мають враховуватись Верховним Судом. Водночас застосування позицій Верховного Суду України судами першої та другої інстанції не є наказним. З даного положення можна зробити висновок, що суди першої та другої інстанції будуть враховувати лише висновки Верховного Суду. Отже, якщо адвокат посилається на висновки ВСУ як аргумент в спорі, суд має повне право не використовувати таку позицію при винесенні остаточного рішення по справі.

Третьюю, не менш важливою проблемою, є можливість Верховного Суду змінювати свої правові позиції. Так, наприклад, наведено постанову від 18 березня 2020 року по справі № 543/775/17 Верховного Суду. Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку Верховного Суду України від 13 грудня 2013 року щодо звільнення від сплати судового збору за подання апеляційної скарги на рішення місцевих судів у справах, що стосувалися оскарження постанов про притягнення до адміністративної відповідальності, та постановила, що чинне законодавство містить ставку судового збору, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги у справі про оскарження постанови про адміністративне правопорушення та подальшому оскарженні позивачем та відповідачем судового рішення [1].

Проблема, в тому, що таку постанову неможливо відстежити, оскільки сама правова позиція ВС була сформульована в мотивувальній частині рішення та жодним чином не згадується у резолютивній. В такому випадку дізнатися про такий прецедент досить часто можна випадково, зокрема, при ознайомленні із законопроектом № 3424, який обґрунтований вищезазначеною позицією Верховної Палати Верховного Суду.

Вважаємо, що наведені проблеми, які не дають можливості повною мірою інтегрувати судові прецеденти у національне право, потребують свого вирішення.

Перш за все, потрібно систематизувати позиції Верховного Суду, створивши Реєстр, котрий буде поділятися на категорії права та справ, наприклад, за зразком Єдиного реєстру судових рішень. Оголошувати на офіційних веб-порталах судової влади зміни правової позиції Верховного Суду. Створити на законодавчому рівні регулювання судових прецедентів за участю виконавчої та законодавчої гілок влади, для забезпечення контролю, наприклад виносити на планерний розгляд зміни правової позиції Верховного Суду, котрі несуть вплив на національне кодифіковане законодавство.

Вищезазначені кроки є способом розв'язання проблеми використання судових прецедентів у адвокатській діяльності при відстоюванні інтересів клієнта, що значною мірою може допомогти спрогнозувати успішність судового захисту.

Список використаної літератури:

1. Постанова Верховного Суду по справі № 543/775/17 від 18 березня 2020. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952415>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Пустовойт К.В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Наразі інститут української адвокатури стоїть перед нагальною потребою визначення нових векторів подальшого розвитку, що зумовлено загостренням політичної ситуації, рядом зовнішніх загроз та внутрішніх ризиків, погіршенням соціально-економічних показників у країні, трансформацією правової системи.

З самого початку я хотіла б зазначити, що у зв'язку з відсутністю довгий час плану заходів з реалізації стратегії реформ у цій галузі, роль адвокатури як елемента, що забезпечує змагальність у судовому процесі, неухильно знижувалася. Хоча, є сподівання, що адвокати самі зможуть долучитися до процесу розробки стратегії реформи адвокатури та подальшої імплементації передбаченого у ній плану заходів. На мою думку це має бути важливий

та новітній документ, який повинен надалі пройти широке публічне обговорення.

Деякі положення чинного законодавства про адвокатуру не відповідають Європейським стандартам про адвокатуру або потребують вдосконалення. Законодавцем зроблені певні кроки щодо реформування адвокатури, а саме новий Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 2012 року. Була зроблена спроба встановлення так званої монополії адвокатури, а саме виключного права на представництво інтересів осіб у суді адвокатами.

На сучасному рівні у Верховній Раді України існують чотири законопроекти Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», робота над якими досі триває, так як все одно є прогалини, через які і впливають дані проблеми.

На мою думку у першу чергу, необхідно внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме до статті 23 «Гарантії адвокатської діяльності». Насамперед встановити на законодавчому рівні, що внести зміни щодо забезпечення можливості використання посвідчення адвоката в якості посвідчення особи; щодо неможливості допиту адвоката, як свідка по справах, де адвокати є захисниками, за винятком випадків, коли адвокат особисто підозрюється у вчиненні злочину.

Також слід внести ряд нагально важливих змін і до Кримінального процесуального кодексу України щодо наділення рад адвокатів регіону процесуальними правами у справах щодо обвинувачення адвоката; підняти й інші питання, які потребують уваги і включають у себе процесуальні права адвоката, коли особа не має статусу підозрюваного, відмову органів слідства інформувати адвокатів про допит свідків тощо.

У світлі реформування інституту української адвокатури потребує внесення рішучих змін і чинний Закон України «Про судоустрій та статус суддів», а саме: щодо усунення положення про те, що адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за подання завідомо безпідставної скарги про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Серйозним та значущим кроком буде внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення з питання підвищення відповідальності за відмову в наданні інформації на адвокатський запит, за несвоєчасне або неповне надання інформації, водночас із внесенням змін до Кримінального кодексу України, щодо усунення кримінальної відповідальності суддів за винесення завідомо неправосудного рішення.

На разі ми можемо спостерігати, що інші країни в яких розвинута демократія вони насамперед зміцнюють адвокатуру, підносять її незалежність і професійний рівень, сприяють підвищенню її ролі в демократичному суспільстві. Коли на даному етапі адвокатура ж України стикається з низкою

проблем та недосконалістю нормативної бази, що заважає ефективній діяльності адвокатури і вимагає невідкладного вирішення [1-11].

Найважливішим завданням в сфері адвокатської діяльності є правильність побудування відносин з людиною, яка чекає від нього допомоги. Слід зазначити, що інколи під час прийняття адвокатом доручення клієнта та його виконання інтереси клієнта можуть суперечити адвокатській діяльності. Тому адвокат повинен донести до клієнта, що неприпустимо використовувати незаконні методи досягнення результату. На жаль на сьогодні можна спостерігати численні випадки тиску на адвокатів з боку правоохоронних органів.

Насамперед адвокати мають бути вільними у виконанні своїх професійних функцій, без жодного втручання та внутрішнього чи зовнішнього тиску. Інтереси тих, кого адвокат захищає, вимагають, щоб було виключено будь-яке втручання, посягання на незалежність адвокатів чи адвокатську таємницю, хоча на практиці це виглядає по іншому. Адвокатам має бути гарантовано відповідний спектр прав та гарантій. Український народ та менталітет держави не готовий до відстоювання паритетності адвокатури і державного примусу, а серед парламентаріїв настільки низький відсоток справжніх фахових юристів і адвокатів, що вони, навіть, не можуть осягнути необхідність такої паритетності.

Розвиток та вдосконалення інституту адвокатури наразі є життєво необхідними та нагальними для формування справжньої правової демократичної європейської Української держави. У реформі адвокатури, як і в судовій чи будь-якій іншій реформі, зміни треба робити виважено, змістовно, обдумано, але швидко й радикально. Лише тоді можна говорити про реформу, лише тоді вона матиме результат. Звісно, латати дірки та доповнювати окремі положення також потрібно. Але це вже не реформи, а «косметичний ремонт». І коли він буде зроблений – також важливо, проте це вже питання «гігієни». Хтось може потерпіти у такому стані ще рік, хтось може жити з цим ще багато років, а комусь цей «косметичний ремонт» і взагалі не потрібний [2;1].

Українська адвокатура була і залишається прихильником реформ, які спрямовані на подальшу адаптацію чинних європейських практик. Отже, пріоритетами реформування адвокатури є збереження незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне адвокатське самоврядування, а також посилення і захист прав та гарантій професійної адвокатської діяльності [3;1].

Тому я вважала б за доцільне запровадити метою існування адвокатури, як інституту професійного захисту і представництва, надання юридичної допомоги всім, хто такої потребує. І тоді можна буде підвищити ефективність діяльності сучасної адвокатури, високий якісний рівень та доступність адвокатської допомоги для всіх верств населення –

ось ті головні завдання, які разом повинні вирішувати державна влада і юридичне співтовариство. Нині у парламенті перебуває велика кількість законопроектів, які так чи інакше дозволяють вирішити вищенаведені проблеми. Тому щоб вирішити проблеми щодо реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність потрібно створити якісно нове законодавство, яке ввібрало в себе позитивний досвід країн ЄС з урахуванням всіх особливостей українського законодавства та реалій у нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Головань І. В. Юридична практика і адвокатська діяльність в Україні. Адвокат. 2005. № 8 (11). С. 3–11.
2. Стельмашук А. Реформи розпочинаються тоді, коли приходять нові люди з мотивацією до змін. URL: <http://jur-gazeta.com/interview/andriy-stelmashchuk-reformirozpochinayutsya-odi-koli-prihodyat-novilyudi-z-motivaciyu-do-zmin.html>
3. Гвозд'їй В.А. Зміни заради змін не просто не потрібні – вони шкідливі. URL: <http://unba.org.ua/publications/print/1654-zmini-zaradi-zmin-ne-prosto-ne-potribni-vonishkidlivi.html>

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Джабурія Олена Олександрівна***

Радулова Н.П.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ЇЇ МЕЖІ

Відповідно до ст.3 Конституції України, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Покладаючи на адвоката обов'язок по наданню професійної юридичної допомоги держава повинна забезпечувати його і відповідним комплексом прав і гарантій, який повинен бути достатнім для належного надання такої допомоги [1]. Однією з основних гарантій професійної діяльності адвоката, яка спрямована на виникнення довірчих правовідносин між адвокатом і клієнтом, є збереження адвокатської таємниці. Актуальність цієї теми полягає в дослідженні сутності адвокатської таємниці, зокрема, в можливих випадках розкриття її змісту

Проблема визначення меж адвокатської таємниці була предметом дослідження багатьох вчених, зокрема таких як Н.М. Бакаянова, М. Молло, А. М. Пшуков, К. М. Северин та багатьох інших.

Однією з основних гарантій адвокатської діяльності є заборона на вимагання від адвоката надання відомостей, які є адвокатською таємницею.

Наявність довірчих відносин між адвокатом і клієнтом є основним елементом їх взаємовідносин, оскільки такі взаємини можуть виникнути тільки за умови наявності певних гарантій того, що відомості, отримані адвокатом в ході взаємодії з клієнтом, залишаться конфіденційними, не зможуть бути використані проти нього [2, с. 244].

Забезпечення довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, на думку К. М. Северин, – це головна мета реалізації принципу конфіденційності. За його твердженням, необхідність існування такого принципу обумовлена тим, що «клієнт змушений інформувати фактично чужу людину (адвоката) про обставини свого особистого життя, які не завжди носять позитивний характер» [3, с. 121].

Ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, яка стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, через які клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, отримані адвокатом при здійсненні адвокатської діяльності [4]. Тобто для розкриття поняття «адвокатська таємниця» законодавець використовує широке розуміння такого поняття, розглядаючи під ним фактично будь-яку інформацію, яка є у володінні адвоката у зв'язку з наданням їм професійної правової допомоги клієнту. Я поділяю таку позицію законодавця, оскільки ще М. Молло виходив з того, що «будь-яке повідомлення, зроблене клієнтом адвокату лицем до лица, – конфіденційне, і тому повинно залишатися таємним» [5, с. 67].

Одним з дискусійних питань при дослідженні меж адвокатської таємниці як однієї з основних гарантій професійної діяльності адвоката є питання про можливість її розкриття. Існують дві точки зору щодо можливості розкриття адвокатом професійної таємниці.

Так, згідно з першою версією, адвокатська таємниця не може бути розкрита ні за яких обставин, а за іншою – вона може бути розкрита у виняткових випадках (зокрема, у випадку коли довіритель повідомляє адвокату про злочин, який можна запобігти).

Необхідно звернути увагу і на твердження А. М. Пшукова, який такий випадок (наявність інформації про підготовку до тяжкого злочину) розглядає в якості «колізії між обов'язком кожного адвоката, виконувати свої обов'язки

по збереженню адвокатської таємниці та моральним обов'язком кожної людини» [6, с. 301].

Має місце зіткнення двох інтересів: з одного боку, інтереси клієнта, який довірив таємницю, з іншого – життя людей, якщо мова йде про злочин. Не можна точно знати, чи буде скоєно злочин, а розкриваючи таємницю клієнта, адвокат вже порушує його право на залишення інформації у таємниці та професійний захист.

На мою думку, адвокат має право дати в якості свідка показання про обставини, які стали йому відомі у зв'язку зі зверненням до нього за юридичною допомогою, тільки в одному випадку – коли його показання підсилюють позицію довірителя.

У цій ситуації потрібно виходити з того, що інтереси клієнта адвоката повинні займати центральне місце, бути каркасом його професійної діяльності, а тому така діяльність адвоката, в тому числі і по забезпеченню збереженню адвокатської таємниці, повинна здійснюватися, враховуючи, перш за все інтереси клієнта.

Проте, захищаючи інтереси клієнта, на жаль, не виключається ситуація, при якій клієнт може неправомірно зловживати своїми правами, зокрема шляхом пред'явлення до адвоката необґрунтованих вимог. Тому законодавець передбачив такі обставини, закріпивши регулювання цієї ситуації у ч. 4 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», згідно з якою в разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів [7].

Вищесказане дозволяє зробити висновок, що під адвокатською таємницею слід розуміти фактично будь-яку інформацію, яка є у володінні адвоката у зв'язку з наданням їм професійної юридичної допомоги клієнту. Розкриття інформації, що становить адвокатську таємницю (обов'язок збереження якої не обмежується в часі) визначається, з одного боку, інтересами клієнта (за його письмовою заявою втрачається правова гарантія збереження такої таємниці) і не може пов'язуватися з покладанням на адвоката обов'язку повідомляти як про злочин його клієнта, який вже був вчинений, так і про злочин, який він тільки готується здійснити, а з іншого – інтересами адвоката, оскільки не допускається неправомірне зловживання клієнтом своїми правами.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80%23Text>

2. Панченко В.; Михалева А. Правовые средства обеспечения доверия клиента при оказании юридической помощи: возможности и пределы

использования. *Вестник Красноярского государственного аграрного университета*. 2014. № 11, С. 244-247.

3. Северин К. Проблеми нормативного регулювання та реалізації принципу конфіденційності адвокатської діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014. Вип. 9–2(2). С. 120-122.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

5. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции: пер. с франц. Москва: Издание Н. П. Шубинского, 1894. 98 с.

6. Пшукова А. Профессиональная тайна адвоката как одно из основных требований адвокатской этики. *Следователь*. 2008. №. 6. С. 301-303.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Редько А.Г.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокат як окрема правова фігура також володіє відповідним переліком професійних прав та обов'язків. Однак, представник даної юридичної професії не завжди має можливість повноцінно використовувати наданні йому законом повноваження, що пов'язано з існуванням достатньо значної кількості об'єктивних та суб'єктивних факторів. Разом з тим, з метою подолання відповідних чинників, які негативно впливають на здійснення адвокатом своїх професійних функцій, державою закріплюється спеціальний перелік адвокатських гарантій.

Питання щодо поняття, загальних особливостей та видів гарантій адвокатської діяльності були предметом дослідження таких науковців, як Варфоломєєва Т.В., Гловацький І.Ю., Зейкан Я.П., Логінова С.М., Савицька С.Л., Святоцький О.Д., Удалова Л.Д., Хотенець П.В., Яновська О.Г., кожен з яких займався певним окремими аспектом даної проблематики.

Розглядаючи питання про правові гарантії діяльності адвокатів, не можна повністю розкрити їх суть, не з'ясувавши їх місця і ролі у загальній системі правових гарантій. Вони, як правило, представляються в нашій

літературі у вигляді системи, елементами якої є гарантії інтересів держави і особистості. Кожний з елементів системи має свою соціальну і правову природу, свої завдання, справляє свій вплив на формування і застосування закону [1]. Цей Закон визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні

Так, зокрема, на думку Яновської О.Г. під правовими гарантіями діяльності сучасного адвоката потрібно розуміти правові засоби, які закріплені в нормах права і мають предметом свого впливу права та обов'язки адвоката, забезпечують їх реалізацію, захист і відновлення в разі порушення [2, с. 35].

Сінокова Т. В. правові гарантії адвокатської діяльності розглядає як цілісну систему юридико-соціальних заходів різної функціональної спрямованості, що має властивість запровадження у практику соціальних відносин нормативних установлень законодавця щодо діяльності адвоката [3, с. 7].

Питання гарантій адвокатської діяльності досліджувала також Бакаянова Н. М. У своїй роботі «Адвокат з вогнепальною зброєю у світлі гарантій адвокатської діяльності» вона розглянула етичні та правові основи доповнення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ст. 23-1 про право адвоката на використання вогнепальної зброї. Досліджено можливість встановлення професійного права адвоката на використання вогнепальної зброї та проаналізовано сучасну ситуацію в Україні щодо реалізації гарантій адвокатської діяльності. Автор не є прихильником доповнення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ст. 23-1, а пропонує забезпечити захист правового статусу адвоката шляхом реалізації гарантій адвокатської діяльності, закріплених у законодавстві. Науковець робить висновок, що система зазначених гарантій не повинна охоплювати професійне право адвоката на використання вогнепальної зброї. Діяльність держави та адвокатської спільноти має бути спрямована на виконання положень та вимог законодавства, дотримання міжнародно-правових стандартів адвокатської діяльності, а не вирішуватися шляхом озброєння адвокатів [4, с. 202].

Н.М. Бакаянова погоджується із адвокатом Д. Курдельчуком, який висловив таку думку: «Я не прихильник того, щоби у суспільстві розповсюджувалася зброя. Не вважаю, що вона надійно захистить адвокатів. Сила адвокатів не в цьому, не зброєю повинен гарантуватися порядок у суспільстві» [5 с.13].

Правові гарантії адвокатської діяльності мають низку функцій у правовому регулюванні, основною з яких є забезпечення реалізації правового статусу адвоката, в результаті чого: створюється практична можливість користування суб'єктивним правом і виконання юридичного обов'язку адвокатами; виключається відступ від цілей правових норм у

процесі користування суб'єктивним правом — так зване зловживання правом; стимулюється правова активність адвокатів; реалізуються загальна і спеціальна превенція порушень суб'єктивних прав, невиконання обов'язків; здійснюється захист суб'єктивних прав у ситуаціях, що перешкоджають їх нормальній реалізації; забезпечуються відновлення порушених суб'єктивних прав і необхідна поведінка зобов'язаної особи. Також неможливо не згадати про предмет правових гарантій діяльності адвоката. Предметом таких гарантій є різноманітні за своєю суттю процесуальні права і обов'язки адвокатів, що визначаються законом. На основі цього, можна зробити висновок, що забезпечення гарантій діяльності адвокатів включає забезпечення можливості їх фактичного використання. Однак, як свідчить практика, можливість використання адвокатами своїх прав забезпечується в повній мірі далеко не в усіх випадках. Допускаються і грубі порушення цих прав.

Неможливо вести мову про механізм реалізації системи правових гарантій адвокатської діяльності, не уявляючи чіткої системи суб'єктів реалізації цих гарантій. Як би добре не була побудована система норм, що законодавчо закріплюють права і обов'язки адвокатів, яку б серйозну наукову базу не було підведено під механізм їх реалізації, якою багатою і різноманітною не виявилася б практика здійснення всього задуманого, ефективність адвокатської діяльності буде невисокою, якщо чітко не регламентувати коло суб'єктів, на яких накладено ряд обов'язків, що спонукають адвоката діяти відповідно із законодавством і при цьому бути впевненим у належній реакції на свої дії. Жодна норма закону не спрацьовує повною мірою, якщо не існує достатньо серйозної відповідальності за невиконання обов'язків стосовно діяльності адвокатів.

Здійснюючи свої права і виконуючи свої обов'язки, адвокати, безумовно, реалізують правові гарантії адвокатської діяльності. Проте без активного, а головне, доброзичливого сприяння інститутів адвокатури з боку працівників правоохоронних органів і суду, реальне здійснення адвокатами своїх прав стає надто проблематичним. Обов'язок сприяти адвокатам у здійсненні ними своєї діяльності закріплено як у міжнародних документах (Основні положення..., п. 19), так і в національному законодавстві (статті 22, 46 КПК).

Таким чином, під гарантіями адвокатської діяльності належить розуміти правові засоби, які закріплені в нормах права і мають предметом свого впливу права та обов'язки адвоката, забезпечують їх реалізацію, захист і відновлення в разі порушення. Перспективи вдосконалення цих гарантій тісно зв'язані з суспільством та політичною системою, яка діє в країні. Без певного розвитку суспільства, його інтересів та зацікавленості не відбудеться належне вдосконалення адвокатської практики, а з нею і розвиток гарантій діяльності адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Рабінович П. М. Загальна теорія держави та права / П. М. Рабінович. — Львів, 1993. С. 73.
2. Яновська О.Г. Правові гарантії діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі України: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Олександра Григорівна Яновська; КУ ім. Т. Шевченка. К., 1997. 210 с.
3. Синюкова Т.В. Юридические гарантии реализации прав и обязанностей советских граждан: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук/Татьяна Витальевна Синюкова. Свердловск, 1986. 19 с
4. Бакаянова Н.М. Адвокат з вогнепальною зброєю у світлі гарантій адвокатської діяльності. Право України. 2015. № 6. С.199–205.
5. Беляева К. Право на захиту: оружие для адвоката. Судебно-юридическая газета. 2014. № 19–20. С. 13.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Романюк Г.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Незаперечне значення для розуміння сутності адвокатури мають принципи, що визначають адвокатуру як правове явище. Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади організації та діяльності адвокатури. Вони дають змогу дослідити функціональні та організаційні основи адвокатури через закріплену у законодавстві систему ідей, кожна з яких відображає якийсь окремо визначене начало, а у сукупності характеризує увесь інститут адвокатури.

Принципи адвокатури мають свої ознаки: 1) принцип адвокатури містить в собі певну ідею щодо адвокатури, яка складає його зміст; 2) така ідея прямо чи опосередковано закріплена в нормативно-правових актах; 3) принцип адвокатури повинен мати загальне значення для інституту адвокатури, її побудови та функціонування; 4) принцип визначає типові риси адвокатури; 5) принципи адвокатури характеризуються значною стійкістю

та стабільністю у порівнянні зі звичайними нормами права; 6) принципи адвокатури не повинні дублювати одне одного, поміж тим вони складають певну систему, в якій один з принципів може впливати з іншого або бути його гарантією.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) розмежує принципи здійснення адвокатської діяльності та принципи адвокатського самоврядування. Так, згідно з ч. 1 ст. 4 Закону адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів; згідно ж з ч. 1 ст. 43 Закону адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката.

Щодо дефініції принципів організації адвокатури, то вони закріплюють стандарти забезпечення належного функціонування адвокатури як корпоративного професійного співтовариства адвокатів, тобто мають переважно організаційний характер. Принципи адвокатської діяльності мають відношення до здійснення адвокатом конкретних дій з метою надання допомоги клієнту, і тому в них переважає функціональна складова.

Проблему розмежування принципів адвокатури та адвокатської діяльності можна частково вирішити шляхом обрання правильної підстави для їх класифікації.

Так, вищезазначені принципи слід класифікувати за предметом регулювання – на принципи організації адвокатури і функціональні – принципи діяльності адвоката. Таким чином, до організаційних принципів слід віднести ті принципи, які окреслюють організацію адвокатури як правового інституту загалом, а функціональними принципами будуть виступати конкретні принципи, на яких повинна ґрунтуватись професійна діяльність адвокатів [4].

Вважаємо, що до системи принципів діяльності адвокатури слід включити:

- принцип незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності. Відповідно до цього принципу адвокат є незалежним при наданні правової допомоги від держави, органів державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, правоохоронних органів, інших суб'єктів;

- принцип здійснення адвокатської діяльності в інтересах клієнта зобов'язує адвоката здійснювати адвокатську діяльність виключно в інтересах клієнта. У разі, коли внаслідок різних обставин виникне конфлікт інтересів адвоката чи його рідних та близьких з інтересами клієнта, або інтересів клієнтів між собою, адвокат повинен усунути цей конфлікт в порядку, передбаченому законодавством;

– принцип конфіденційності спонукає адвоката до поведінки, яка формує довірчі відносини в межах виконання доручення, забезпечує довіру клієнта, зобов'язує адвоката дотримуватись адвокатської таємниці, не розголошувати інформації, отриманої у зв'язку із наданням клієнтові правової допомоги.

Крім того, необхідно виділити такі принципи організації адвокатури:

– принцип обов'язкового членства адвокатів України в НААУ. Необхідність виокремлення цього принципу зумовлена тим, що він є первинною основою формування усього адвокатського самоврядування та вирішення організаційних питань у системі адвокатури України;

– принцип рівності адвокатів. Цей принцип відображає надання рівних можливостей займатися тими чи іншими видами адвокатської діяльності, відсутності обов'язкової спеціалізації адвокатів;

– принцип корпоративного самоврядування відображає і корпоративну побудову адвокатури, і систему управління у ній. Принцип корпоративного самоврядування охоплює незалежність адвокатури як корпоративного формування від держави, органів державної влади чи місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб, інших суб'єктів;

– принцип гласності характеризує організацію адвокатури, на противагу принципу конфіденційності, який стосується адвокатської діяльності. Принцип гласності потребує гласного вирішення адвокатурою питань своєї організації, оприлюднення рішень, які приймаються органами адвокатського самоврядування, доступності для громадськості тих процесів, що відбуваються в адвокатурі;

– принцип свободи вибору форми організації адвокатської діяльності. Він відображає фундаментальну засаду можливості адвокатів виходячи з власних інтересів та потреб визначати та обирати прийнятні для себе організаційні форми здійснення адвокатської діяльності [5, с. 361-364].

Досліджуючи принципи організації та діяльності адвокатури, Л. В. Тацій у своїй дисертаційній роботі пропонує виокремлювати принципи організації та діяльності адвокатури та спеціальні принципи адвокатської діяльності. До принципів організації та діяльності адвокатури відносить верховенство права, незалежності, демократизму, гуманізму, конфіденційності, а до спеціальних принципів діяльності адвокатури – принцип професіоналізму, охорони законних прав адвоката, дисциплінарну юрисдикцію, безоплатну правову допомогу [6, с. 15].

Отже, поняття «адвокатура» слід розуміти ширше, ніж лише професійну спільноту адвокатів. Принципи адвокатури та адвокатської діяльності можна розмежувати, якщо здійснити класифікацію за предметом регулювання – на принципи організації адвокатури і функціональні – принципи діяльності адвоката. Таким чином, до організаційних принципів слід віднести ті принципи, які окреслюють організацію адвокатури як правового інституту загалом, а функціональними принципами будуть

виступати конкретні принципи, на яких повинна ґрунтуватись професійна діяльність адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. Голос України. 2012. 14.08.2012. № 148–149.
2. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992 р. № 2887-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2887-12>
3. Правила адвокатської етики, затверджені рішенням Установчого з'їзду адвокатів України 17 листопада 2012 р. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pravila-advokats%27koj-etiki.pdf>
4. Бакаянова Н. М. Чесність та добropорядна репутація адвоката. – Одеса: Вестник Одесской областной коллегии адвокатов, 2019.
5. Бакаянова Н. М. Про сутність та межі адвокатської незалежності. Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 361-364.
6. Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Л. В. Тацій. Х., 2008. 20 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Рубан К.О.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Професійна діяльність адвоката, як і будь-яка інша професія, включає в себе певні особливості, однією з яких є дотримання адвокатської таємниці. Це обумовлюється тим, що професія адвоката передбачає виправдання довіри як з боку суспільства, так і з боку окремого клієнта. Не розголошення, збереження інформації та гарантія конфіденційності є невід'ємними складовими роботи правозахисника.

Саме тому профільний закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) та інші нормативно-правові акти, що стосуються

адвокатської етики та поведінки, акцентують увагу на адвокатській таємниці як складовій діяльності адвоката та її визначальному значенні для його репутації. Так, в Законі зазначено, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладанні договору про правову допомогу з підстав, визначених законом) звертався [1]. Таким чином, при роботі з клієнтом адвокат бере на себе відповідальність про збереження отриманої інформації та застосування її виключно в інтересах справи. Це передбачає, що і в позаробочий час обговорювати, аналізувати інформацію, що становить адвокатську таємницю, з сторонніми особами забороняється. Дане правило стосується всіх осіб, перерахованих в визначенні адвокатської таємниці, що міститься в законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Обов'язком цих осіб також є створити всі умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до таємниці або її розголошення. Важливо зазначити, що такі вимоги стосується як конкретного адвоката, так і усіх форм їхньої спільної діяльності – адвокатські бюро, об'єднання. Дотримання та сумлінне виконання адвокатами поставлених вимог контролюється та регламентується законом, який водночас містить норми і про притягнення до відповідальності у випадках порушення. Так, у випадках звернення клієнтів про порушення адвокатської таємниці суд, орган, який здійснює дисциплінарне провадження, інші органи чи посадові особи, зобов'язані вжити заходів і притягнути адвоката до дисциплінарної відповідальності згідно з законом. Доречно зазначити, що адвокатське самоврядування, як вагомий та змістовний інститут самоорганізації адвокатів, відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання адвокатами адвокатської таємниці та притягнення адвокатів до відповідальності у випадку її порушення.

У практичній діяльності адвокату доводиться мати справу з різними ситуаціями, зміст яких іноді може становити певну загрозу чи небезпеку державі. Йдеться про відомості, що стосуються легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію. За таких обставин повідомлення у вигляді подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в однойменних сферах не є для адвоката причиною для притягнення до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової чи кримінальної відповідальності. Проте вищесказане має неоднозначну оцінку як в адвокатському середовищі, так і серед теоретиків. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» встановлює, що адвокати, адвокатські бюро та об'єднання, особи, які надають юридичні послуги, можуть не повідомляти

спеціально уповноваженому органу про свої підозри і вони мають привілей на збереження службової таємниці [2]. Таке трактування закону залишає за адвокатами право вибору. Питання, на мою думку, дуже дискусійне та повинно розглядатися в контексті конкретної ситуації з урахуванням всіх її обставин і ступеню загрози, яку інформація може нести для суспільства та держави.

Варто розглянути поняття адвокатської таємниці і з точки зору Правил адвокатської етики, одного з найважливіших та найавторитетніших нормативних актів, що регулюють діяльність адвокатів з етичного боку.

Стаття 10 «Конфіденційність» Правил адвокатської етики розтлумачує зміст однойменного принципу і визначає його найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом та клієнтом [3]. Таким чином, за етичними нормами, за адвокатом зберігається пріоритет нерозголошення адвокатської таємниці.

Отже, у підсумку необхідно підкреслити, що діяльність адвоката слід розцінювати не тільки як захист порушеного права, а як гуманний інститут, що забезпечує захист громадян загалом. Це стосується і адвокатської таємниці, збереження якої є безпосереднім виявом та реалізацією довіри між сторонами. Тому належна увага і відповідне відповідальне ставлення кожного адвоката до збереження адвокатської таємниці є запорукою успішної та ефективної взаємодії між адвокатом та суспільством.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Рябокін К.В., Фалес О.Г.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах сьогодення дуже часто привертає увагу питання нормативного врегулювання соціального захисту адвокатів. Виходячи з того, що адвокатура є громадським об'єднанням, проблема соціального забезпечення представників адвокатури набуває особливого значення [2].

На нашу думку, розгляд та вирішення проблемного питання в області соціального захисту адвокатів на сьогодні є дуже важливим, що зумовлює актуальність даної теми. Адже від того, як професійне об'єднання юристів зможе належним чином захищати своїх колег від різноманітних соціальних негараздів, надавати їм необхідну допомогу, залежатимуть якість та ефективність юридичних послуг, ефективність захисту інтересів громадян.

На даний час закріплення в чинному законодавстві положень про соціальний захист адвокатів знаходиться на недостатньому рівні. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. містив окрему норму – статтю 11 «Соціальні права адвоката та його помічника». У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» №5076-VI від 05 липня 2012 р. соціальні права адвокатів залишились поза увагою законодавця, їх регулювання відсутнє у профільному законі та здійснюється законодавством про соціальне забезпечення переважно без урахування особливостей адвокатури як незалежного правозахисного інституту [1].

Для вирішення зазначеної проблеми вже сьогодні потрібно здійснити заходи, які б вплинули на поліпшення організації роботи в адвокатурі та підвищили якість адвокатської діяльності.

По-перше, ми вважаємо, що потрібно внести зміни до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме створити новий розділ «Соціальний захист адвокатів». Також додати такі статті як «Службовий часі час відпочинку адвокатів», «Відпустки адвокатів», «Обчислення тривалості відпусток адвокатів», «Медичне забезпечення адвокатів», «Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності адвоката», «Особи, які мають право на призначення і отримання одноразової грошової допомоги», «Розміри одноразової грошової допомоги», «Призначення одноразової грошової допомоги», «Підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються», «Пенсійне забезпечення адвокатів», «Навчання дітей адвокатів», «Захист прав та законних інтересів адвокатів». Дане нововведення забезпечить та врегулює процес надання відпустки: щорічної, додаткової, творчої, соціальної, відпустки без збереження заробітної плати. Також висвітлить механізм обчислення

тривалості відпустки, особливості медичного забезпечення адвокатів та членів їх сімей, підстави отримання одноразової грошової допомоги, перелік осіб, які мають право на призначення, та розміри даної допомоги.

По-друге, для вдосконалення нормативної бази щодо соціального захисту адвокатів ми вважаємо, що необхідно розробити та затвердити окремий нормативний документ, тобто певне типове положення для більш конкретизованого врегулювання таких питань, як надання грошової допомоги адвокатам при отриманні інвалідності, народженні (усиновленні) дитини, важкій хворобі, смерті самого адвоката та його родичів, знищенні житлового приміщення адвоката та інше. Також необхідно визначити розмір наданої грошової допомоги, котрий буде визначатися індивідуально у кожному випадку, виокремити документи, на підставі яких рада адвокатів регіону вправі прийняти відповідне рішення.

Вирішивши дані проблеми ми легко відійдемо від дискусій щодо виплат матеріальної допомоги адвокатам. На сьогодні, на жаль, існує негативний досвід із-за нормативної недосконалості у вирішенні даної проблеми.

Яскравим прикладом є виплата одноразової матеріальної допомоги адвокатам у розмірі 1000 грн. 00 коп. згідно із рішенням Ради адвокатів Одеської області прийнятого на засіданні 15 квітня 2020 р. для підтримки в умовах карантину. Проблема постала у тому, що дану ситуацію розцінили як, розподіл доходів серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників. Відповідно до Положення про Раду адвокатів Одеської області, одним з основних напрямів діяльності Ради є забезпечення захисту соціальних прав адвокатів (п.3.1.10). Така спрямованість цілей Ради адвокатів Одеської області повністю відповідає п.7 ч.4 ст. 48 Закону та п.8.6 Статуту НААУ [1]. І тому це рішення є законним і не заперечує діючому законодавству.

Крім того, існує і позитивна практика щодо захисту прав адвокатів, певної їх соціальної підтримки. Згідно із Рішенням Ради адвокатів України № 6 від 28 лютого 2014 року було створено Всеукраїнську благодійну організацію «Благодійний фонд допомоги адвокатам» з метою надання матеріальної підтримки адвокатам та членам їх сімей, які опиняються у складній життєвій ситуації — хвороба, смерть близьких та рідних, поховання адвокатів, які не мають родин або родини яких належать до незахищених верств населення, пошкодження або знищення житла внаслідок обставин непереборної сили. Також вона була створена враховуючи те, що відповідно до податкового законодавства України, Національна асоціація адвокатів України, як неприбуткова організація, не має права розподіляти (виділяти) наявні в неї кошти серед своїх членів.

Основною ціллю діяльності Фонду є здійснення благодійної діяльності, спрямованої на допомогу членам НААУ, сприяння розвитку адвокатської діяльності та підвищення престижу професії адвоката.

Адвокати, які потребують матеріальної допомоги, можуть звернутися до регіонального органу адвокатського самоврядування із заявою, в якій зазначити: прізвище, ім'я, адресу проживання, контактний номер телефону, перелік потреб і необхідний розмір матеріальної допомоги.

На сьогодні коштами благодійного фонду неодноразово надається підтримка адвокатам, які опинились у складних життєвих обставинах. Наприклад, рішенням фонду від 10 жовтня 2018 року було надано благодійну допомогу адвокату Наталії Дубовик з Чернігова. Ситуація полягала у тому, що внаслідок масштабної повені, яка трапилась 30 червня 2018 року, будинок її було затоплено. Жінка, яка проживає разом з двома дітьми, не мала достатніх коштів, аби самостійно відновити нормальні умови проживання у зруйнованому водою помешканні. І тому виходячи з даної життєвої ситуації Фонд надав грошову допомогу адвокату.

Також з огляду на непростий час, пов'язаний з введенням карантину в країні Фондом були закуплені та доправлені в регіони продуктові набори. Голова НААУ, Ради адвокатів України Лідія Ізотова заявила, що вся адвокатська спільнота і вона особисто розуміє, наскільки важливо згуртуватись, коли вся країна бореться з пандемією корона вірусу [3].

Таким чином можна зробити висновок, що на сьогоднішній день адвокатура України стикається з низкою проблем, які потрібно вирішувати і не відкладати на невизначений час, адже це перешкоджає ефективній та якісній діяльності адвокатів. «Наш обов'язок – захистити колег, піклуватися про старше покоління та підставити надійне плече всім, хто його потребує. Наша сила в єдності!» – наголошує Голова НААУ, РАУ.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н.М. Актуальні питання соціального захисту адвокатів в умовах пандемії COVID-19. URL: <http://unba.odessa.ua/aktualni-pytannya-sotsialnogo-zahystu-advokativ-v-umovah-pandemiyi-sovid-19/>.
2. Маковецька О.А. Проблема соціального захисту адвокатів URL: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/Fly/article/view/2670/0>.
3. Благодійна допомога адвокатам у зв'язку з карантинном. URL: <http://radadvolyn.com.ua/ua/news/398/>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Скуратівський Є.І.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАКТИКА ЄСПЛ У АСПЕКТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Напевно ні для кого вже не є здивуванням, що практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) стала невід’ємною частиною робочого процесу майже будь-якого юриста. Але нажаль робота більшості органів, що покликані на забезпечення правопорядку і захисту прав людини постійно зазнає проблем, через що, до ЄСПЛ надходить велика кількість скарг на порушення прав і свобод людини, і адвокатська діяльність не є виключенням.

Проблематика, яку я хочу розкрити в цій статті, є саме привернення уваги адвокатської спільноти до рішень ЄСПЛ, які стосуються адвокатської діяльності, і знання яких якраз можуть допомогти адвокату під час представництва клієнта у суді, у повсякденній роботі та житті або навпаки, завадити.

Розпочати треба з класичних прецедентів, які визначають основні права адвоката під час здійснення ним його діяльності:

1. Право адвоката на повагу до приватного життя та житла. Нажаль, група справ щодо порушень цієї статті є однієї із найбільших з якими українці звертаються до ЄСПЛ. Згідно з практикою ЄСПЛ захист житла, забезпечений ст. 8 Конвенції, поширюється і на офіси адвокатів. Таким чином, проведення обшуку в помешканні адвоката (квартирі, офісі) визнається порушенням його професійних прав. Таку позицію суд виклав у рішенні «Німіць проти Німеччини» (Niemietz v. Germany) [1].

2. Право адвоката на повагу до таємниці кореспонденції. Це право впливає із права конфедіційного спілкування з клієнтом. Хоч воно і не закріплено окремою статтею по відношенню до адвоката, але впливає із низки статей конвенції та рішень ЄСПЛ, як наприклад, «Кемпбелл проти Сполученого Королівства» (Campbell and Fell v. United Kingdom) [2] де суд зазначив, що «відносини адвокат–клієнт у своїй основі є привілейованими відносинами», і «в цьому контексті кореспонденція, хоч би яким було її призначення, має приватний і конфіденційний характер».

Другим блоком рішень, які важливо розглянути є права клієнтів, які пов’язані із діяльністю адвоката:

1. Доступ до адвоката під час поліцейського допиту. Значна кількість справ присвячених тому, що під час допиту осіб органами національної поліції до цього процесу не допускались адвокати. Відповідно це буде тягнути за собою порушення ст.6 п.3(с) Європейської конвенції. Але з цього правила є виключення, якщо буде пройдено так званий «Двоетапний тест»:

Суд має оцінити, 1) чи були «вагомі причини», (“compelling reasons”) щоб обмежити право на доступ до адвоката і, 2) вплив цього обмеження на справедливість судового розгляду [3], в даному випадку, встановлюється відсутність порушення права визначеного вище.

2. **Обов'язкове юридичне представництво.** Суд у рішенні «Бенхам проти Сполученого Королівства» повторює, що особливо коли йдеться про позбавлення волі, інтереси правосуддя в принципі вимагають юридичного представництва [4]. Адвокати мають пам'ятати, що в окремих категоріях справ, їх участь є обов'язковою, і це право є абсолютним і не може обмежуватись не дивлячись на будь-які обставини.

В цьому блоці можна привести ще багато прикладів, оскільки порушень ст. ст. 3, 5, 6 Конвенції дуже багато, але важливо, щоб адвокати в своїй діяльності навчилися самостійно віднаходити практику, в залежності від специфіки діяльності їх захисту.

Останній блок, який я хочу розглянути, це обмеження які покладає ЄСПЛ на адвокатів в аспекті їх участі у судовому розгляді та захисті:

1. **Пасивність адвоката.** Це особлива категорія справ, яку адвокати мають не допускати у своїй діяльності. Вона пов'язана із так званою «паперовою участю» адвоката, коли він фактично не виконує свої обов'язки. Так у рішенні по справі «М.С. проти Хорватії» (M.S. v. Croatia) суд встановив, що призначення адвоката як таке, без активних дій цього адвоката для надання реальної правової допомоги у розгляді, не задовольняє вимогу необхідної «правової допомоги» відповідно до статті 5 § 1 (e). [5]

2. **Забезпечення меж вираження поглядів.** Значна кількість адвокатів не соромляться виражати «власні погляди» з приводу діяльності суддів, які на думку багатьох людей не є прийнятними, та є такими, що мають ознаки образи, що можна побачити в останній час. ЄСПЛ з приводу даних ситуацій зазначав, що хоча сторони, безумовно, мають право коментувати здійснення правосуддя з метою захисту своїх прав, їх критика не повинна перевищувати певних меж. Зокрема, слід чітко розрізняти критику та образу. Якщо єдиний намір будь-якої форми вираження поглядів полягає в тому, щоб образити суд або членів цього суду, відповідна санкція (йшлося про позбавлення юриста права на адвокатську діяльність), в принципі, не означала б порушення статті 10 Конвенції [6]

Отже, як ми бачимо практика ЄСПЛ пронизала діяльність адвокатів майже повністю і тому є важливою її складовою. Все більше і більше адвокатів починають застосовувати її в своїй діяльності, але цей процент ще далекий від ідеалу. Тому дуже важливим є поширення у адвокатській спільноті ідей вивчення і застосування практики ЄСПЛ. Цей процес потрібно підтримувати та вдосконалювати шляхом видання збірників перекладів, проведення конференцій присвячених рішенням, а також приділяти цьому увагу під час підвищення адвокатами кваліфікації.

Список використаної літератури:

1. Niemietz v. Germany, № 13710\88, 16.12.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/IgTFyWl>
2. Campbell and Fell v. United Kingdom № 80\28.06.1984 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/XgTFi9Y>
3. SALDUZ v. TURKEY, № 36391/02, 27.11.2008 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/GgTDOWI>
4. Benham v United Kingdom, № 19380/92, 29.11.1994 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/IgTDZDO>
5. M.S. v. Croatia, № 36337/10, 25.07.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/GgTFf3Q>
6. BAGIROV v. AZERBAIJAN, № 81024/12 та 28198/15, 25.06.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/YgTFmEm>

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна

Сокрюкіна М.В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У сучасному світі необхідність існування інституту адвокатури обумовлено конституційним правом громадян на захист своїх прав та інтересів, адже за статтею 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Проте для отримання свідцтва адвоката необхідні певні умови, найголовнішою з яких є складання кваліфікаційного іспиту.

Кваліфікаційний іспит полягає у перевірці знань особи, яка виявила бажання займатися адвокатською діяльністю, в галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики та виявленні рівня її практичних навичок і умінь застосування норм права [2].

17 грудня 2013 року Рада адвокатів України затвердила нову редакцію Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складання кваліфікаційного іспиту та методикою оцінювання результатів складання

кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатського діяльністю в Україні.

За новим Порядком, особа, що виявила бажання отримати право на заняття адвокатською діяльністю повинна звернутися з письмовою заявою про допуск до складання кваліфікаційного іспиту до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону за місцем проживання.

Крім того, важливим фактом є те, що особа повинна відповідати наступним критеріям: мати вищу юридичну освіту рівня магістра, володіти вільно українською мовою та мати стаж роботи в галузі права. Роботою в галузі права вважаються такі посади, як суддя, прокурор, слідчий, нотаріус, помічник адвоката, помічник судді або нотаріуса, а також помічник чи консультант депутата Верховної Ради України, юрист, юрисконсульта, викладачі та аспіранти в області права.

Як правило іспит повинен проходити нерідше одного разу в три місяці, але після реформи адвокатури та створення адвокатської монополії, з'явився великий попит на отримання адвокатського свідоцтва в Україні. Іноді бажуючі стоять у черзі на іспит по два роки, а якщо іспит особа не склала, то їй потрібно

Сам іспит складається виключно українською мовою та розділений на дві частини – письмовий іспит та усний. На виконання письмової роботи та для підготовки до усної відповіді особі надається час, який повинен становити не менше двох годин та не повинен перевищувати шести годин для кожної частини іспиту. Як правило, першим іспитом завжди йде саме письмовий. Він складається з чотирьох завдань. Під час його етапу особа має право користуватися офіційними тексами нормативно-правових актів на друкованих носіях. Але використання інших джерел інформації строго заборонено. Особам, що складають іспит випадає білет з самими різноманітними категоріями справ у різних галузях права [3].

На думку багатьох науковців та правників такий підхід комісії до іспиту не є цілком правильним. Тому що, як показує практика, більшість осіб, що приходять здавати іспит, є фахівцями в окремих галузях права і спеціалізуються виключно на чомусь окремому і саме це ускладнює проходження таких спеціалістів до другого етапу. Хоча, ймовірно, ця особа могла б бути, наприклад, виключним професіоналом і генієм у господарському праві, але він не може стати адвокатом та захищати інтереси своїх клієнтів, тому що він не склав іспит з завданням по кримінальному праву.

До складання усного іспиту допускаються особи, які успішно склали письмовий іспит. Для складання усного іспиту особа, яка складає кваліфікаційний іспит, має дати відповіді на 16 питань, зазначених в обраному екзаменаційному білеті. Особа, яка складає іспит, має продемонструвати знання законодавства та судової практики. Під час

відповіді члени кваліфікаційної палати мають право ставити особі, яка складає іспит, додаткові запитання з метою з'ясування рівня її знань. Після чого вираховується середньоарифметична оцінка з письмового та усного іспитів і визначається пройшла особа екзамен чи ні. [3]

Але після того, як особа успішно склала іспит, вона не отримує одразу свідоцтво на право заняття адвокатською діяльністю. Вона також повинна пройти стажування у адвоката протягом шести місяців.

У цілому кваліфікаційний іспит на заняття адвокатської діяльності – є дуже важливим етапом у розвитку інституту адвокатури, тому що завдяки такому екзамену проходить відбір дійсно гідних правників, що зможуть професійно захищати інтереси осіб, які звернулись по правничу допомогу. Але, все ж таки, проведення кваліфікаційного іспиту потребує реформування та змін, адже система надто складна та недосконала.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Рішення Ради адвокатів України «Порядок допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складання кваліфікаційного іспиту і методику оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю» від 17.12.2013 // Відомості Верховної Ради України, № 270.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Сокур В.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ АДВОКАТСЬКИХ ЗАПИТІВ

З прийняттям у 2012 році нового ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стадія збору інформації в діяльності адвоката набула суттєво нового значення. Найрозповсюдженішим засобом отримання необхідної для адвоката інформації вважається адвокатський запит.

Зокрема, Закон визначив саме поняття «адвокатського запиту», як письмове звернення адвоката до органу державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ й організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.[1]

Та все ж, чи можна вважати адвокатський запит найефективнішим засобом збору інформації? З однієї сторони, адвокатський запит мав би полегшувати життя правозахисникам, проте в реальному житті адвокати стикаються з низкою проблем, що тільки ускладнюють цей процес.

Досить часто адресати, не бажаючи відповідати на адвокатський запит, посилаються, що запитувана інформація або документи з обмеженим доступом. Проте, перелік таких документів чітко визначений в ЗУ «Про інформацію». Варто пам'ятати, що інформація з обмеженим доступом – це конфіденційна, таємна та службова інформація [2]. При цьому, конфіденційна інформація – це інформація про фізичну особу, або коли доступ до такої обмежується фізичною або юридичною особою, за винятком суб'єктів владних повноважень.

Звідси випливає, що знайти «підходящі» причини для відмови адвокату в наданні конкретної відповіді на його запит досить легко, адже будь-яка інформація може потрапити до режиму конфіденційності.

Існують обмеження в наданні інформації та документів, отриманих в ході досудового розслідування. Це до прикладу, відомості, що містять державну таємницю та не можуть бути об'єктом адвокатського запиту, адже коло осіб які мають право на доступ до таких відомостей чітко регламентоване спеціальним законодавством. Тобто адвокатура, однією з головних функцій якої є захист прав та інтересів клієнта, позбавлена права отримати таку інформацію.

Ще однією частою проблемою постає ненадання відповідними органами у визначеній законом строк, а саме протягом п'яти днів з моменту отримання запиту, відповіді на адвокатський запит, тим самим затягуючи процес виконання адвокатом його роботи. Дозволяється подовжити строк розгляду адвокатського запиту до 20 робочих днів, у разі, якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації, проте категорія «значного обсягу» є досить оціночною та носить суб'єктивний характер, що також може нівелювати ефективність даного механізму отримання інформації.

Відомо, що за невиконання запиту на інформацію законодавчо передбачена відповідальність. Зокрема, ч. 4 ст. 212-3 КпАП було встановлено, що неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит, запит кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, її палати або члена відповідно до Закону № 5076 тягне

за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.[3] Проте, державні органи продовжують відмовляти у наданні відповідей на адвокатські запити, найчастіше, через нібито неправильне оформлення. Однак вони, як правило, не уточнюють, в чому саме полягає помилка. На практиці зустрічаються все більш оригінальні причини відмови. Найрозповсюдженіше з них – загальне відсилання за недотримання вимог до адвокатського запиту.

На мою думку, для належного врегулювання вищевказаних проблем з виконання адвокатських запитів, доречно було б закріпити, право на отримання інформації за адвокатом, як спеціальним суб'єктом інформаційних відносин, виключно в ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Будь-які інші нормативно-правові акти не повинні перешкоджати здійсненню цього права. Інформація на запити адвокатів має надаватися на тих самих засадах, що і на запит суду, прокуратури та правоохоронних органів. Відмова у виконанні запиту має бути можливою лише тоді, коли таким же чином буде відмовлено вищезазначеним органам.

Очевидно, що наявність подібних проблемних аспектів, наврядчи свідчить про існування належних законодавчих передумов для дії професійної, незалежної та ефективної адвокатури в Україні. Підводячи підсумок, варто сказати, що ця сфера адвокатської діяльності є невід'ємною складовою виконання адвокатом своїх професійних прав та обов'язків, а тому питання щодо її належного регулювання і вдосконалення має займати досить значне місце в нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. додаток до № 51, ст. 1122

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Джабурія Олена Олександрівна***

Стоянова Т.Ф., Перило В.В.
*студенти 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Адвокат — це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Серед професійних обов'язків адвоката є підвищення професійного рівня, виконання рішень органів адвокатського самоврядування (п. п. 7, 8 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).[1]

Підвищення професійного рівня адвоката – це підвищення кваліфікації адвоката, яке здійснюється відповідно до порядку, що затверджується рішенням Ради адвокатів України.

Відповідно до п. 15 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів видами підвищення кваліфікації є:

- навчання або викладання за професійними програмами підвищення кваліфікації адвокатів у вищих навчальних закладах III та IV рівня акредитації, якщо вони є акредитованими операторами підвищення кваліфікації адвокатів.

- участь у міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових, науково-практичних та науково-методологічних конференціях, семінарах, круглих столах, тренінгах, програмах тощо, які організовані та проводяться операторами підвищення кваліфікації адвокатів в Україні та за кордоном.

- участь у будь-яких акредитованих заходах з підвищення кваліфікації адвокатів (в тому числі в форматі онлайн), які організовані операторами підвищення кваліфікації адвокатів після проходження тестування (за наявності) на онлайн-платформі адміністратора з підвищення кваліфікації адвокатів Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України.

- виступуючи як сертифікованого лектора з доповіддю, презентацією або науковим повідомленням на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних та науково-методологічних конференціях, семінарах, круглих столах, майстер-класах, тренінгах тощо. Застосовується подвоєна кількість балів в рамках акредитованого заходу;

- інша діяльність, визначена Експертною радою Національної асоціації адвокатів України. [2]

У зв'язку з небезпекою поширення COVID-19 та введенням на території України карантину відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 «Про запобігання поширенню на території

Україні коронавірусу COVID-19» з'явилося доволі багато труднощів у процесі підвищення кваліфікації адвокатів.

Отже, розглянемо актуальні проблеми підвищення кваліфікації адвокатів в умовах пандемії, які, на нашу думку, потребують особливої уваги та якнайшвидшого вирішення.

Центр акредитації Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України адмініструє процес підвищення кваліфікації адвокатів через відповідну централізовану онлайн-платформу, до якої підключаються оператори з підвищення кваліфікації адвокатів. При реєстрації на заходи підвищення кваліфікації адвокати вказують свої персональні дані.

Фактично, створена ситуація за якої персональні дані адвокатів, помічників адвокатів, стажистів адвокатів, а також інших осіб — користувачів освітніх послуг Вищої школи адвокатури, без їх відома та згоди можуть використовуватися в невідомих цілях. Тобто питання незахищеності персональних даних адвокатів залишається відкритим.

Також в умовах карантину була значно обмежена очна участь адвокатів у заходах підвищення кваліфікації, що доволі ускладнило процес набрання адвокатами необхідної кількості залікових балів підвищення кваліфікації. Для вирішення цього питання було додано функцію онлайн-трансляції відповідних заходів. Це, на нашу думку, актуальне вирішення даної проблеми, оскільки дистанційне навчання дозволяє отримувати цінні знання незалежно від місцезнаходження адвокатів та допомагає уникати ризиків для здоров'я фахівців під час пандемії.

Крім того під час карантину чимало адвокатів України, які покликані забезпечувати реалізацію публічно-правової функції держави з надання професійної правничої допомоги, опинилися у складному матеріальному становищі, адже вони, на відміну від держслужбовців, не отримують гарантовану заробітну плату. Проте у переліку акредитованих заходів з підвищення кваліфікації адвокатів, розміщених на сайті Центру акредитації Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України кількість платних та безоплатних заходів мають нерівномірне співвідношення. Для вирішення цієї проблеми на період карантину було зменшено вартість більшості курсів: очних заходів у залі, вебінарів та онлайн-трансляцій.

Однією з важливих проблем також стала певна незручність в організації онлайн-заходів для адвокатів, оскільки для нарахування залікових балів підвищення кваліфікації необхідно через смартфон відсканувати QR-коди на початку та після закінчення заходу. Це стає неможливим, якщо перегляд трансляції заходу здійснюється на самому смартфоні. Тобто для участі в онлайн-заходах, окрім смартфона, обов'язкова наявність комп'ютера або планшета.

Будь-який досвідчений адвокат розуміє, що потенційний клієнт звернеться за правовою допомогою до того, хто має відповідний фах, досвід

та кваліфікацію. Однак, в умовах пандемії існують високі ризики для здоров'я, що значно ускладнює виконання адвокатами свого професійного обов'язку – підвищення професійного рівня. Тому актуальним залишається питання удосконалення організації та процедури підвищення кваліфікації адвокатів під час дії карантинних заходів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Порядок підвищення кваліфікації адвоката. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr111871-19>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Теплий А.Г.

*студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури і слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО АДВОКАТУРУ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Обраний Українською державою курс на євроінтеграцію зумовлює необхідність впровадження в національні норми права законодавчих ініціатив, які стосуються специфіки професійної діяльності адвокатів. Крім того, у зв'язку з проведенням в країні судової реформи інститут правової допомоги зазнає суттєвих змін. З огляду на це набуває актуальності дослідження міжнародного законодавства, яке регулює питання професійної діяльності адвокатів.

Україна є членом Ради Європи з 9 листопада 1995 р. Нині вона приєдналася до численних договорів Ради Європи, а саме: Європейської угоди про екстрадицію злочинців, Європейської угоди про співробітництво в галузі культури Європейської угоди про боротьбу з тероризмом, Рамкової

угоди про захист національних меншин, Європейської конвенції про права дітей, Конвенції про цивільну відповідальність за корупцію тощо.

Правова цінність і ефективність європейських стандартів забезпечуються їх імплементацією в національне законодавство. Додамо, що в державах – членах Ради Європи практика впровадження європейських стандартів відмінна, це пояснюється тим, що в окремій країні існують певні правові традиції і встановлені конституційні імплементаційні механізми (які, до речі, і орієнтують держави на запровадження європейських стандартів, що містяться в конвенціях) співвідношення її законодавства і міжнародного договору або звичаю.

Важливі європейські стандарти професійної діяльності адвокатів закріплено у Кодексі поведінки європейських адвокатів. Зокрема, у ньому визначаються норми надання адвокатом різних видів правової допомоги з дотриманням принципів здійснення адвокатської діяльності (незалежності, довіри й особистої порядності, конфіденційності), розмірів та виплат гонорарів, правил поведінки адвокатів у суді та між собою. Особливе значення мають положення 5.8 Кодексу, що адвокати повинні підтримувати й розвивати свої професійні знання та навички з належним урахуванням авторитету своєї професії [1].

Не менш важливе значення для професійної діяльності адвокатів мають Загальні принципи для спільноти юристів, прийняті Міжнародною асоціацією юристів 20.09.2006 р. в м. Чикаго. У цьому документі відзначається, що юристи в усьому світі є професіоналами, які спеціалізуються з права, ставлять інтереси своїх клієнтів вище своїх власних і намагаються домогтися поваги до верховенства права [2]. Крім того, відповідно до Основних положень про роль адвокатів від 01.08.1990 р. останні, як важливі учасники здійснення правосуддя, мають постійно дбати про честь і гідність своєї юридичної професії [3]. Принципи діяльності адвокатів закріплено також і в іншому міжнародному документі від 07.09.1990 р., що стосується ролі юристів [4].

Наступним нормативним актом, який займає важливе місце в правовому регулюванні професійної діяльності адвокатів на теренах Європейського Союзу, є Загальний кодекс правил від 01.10.1988 р. [5]. У п. 1.1 цього документа закріплено, що у будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль, а його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чії права і свободи йому довірено захищати. Адвокат повинен не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. Поряд із цим даний документ ретельно врегулював питання щодо принципів адвокатської діяльності, зокрема щодо незалежності, довірчих відносин між клієнтом і адвокатом, конфіденційності діяльності та ін. Він містить також

низку положень щодо особистої реклами адвоката та його взаємовідносини з клієнтами, судом, іншими адвокатами та ін. [5].

Так, відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (далі – Стратегія) [6] та з метою забезпечення незворотності курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію п'ятим Президентом України П. Порошенком було ініційовано внесення конкретних змін до Конституції України [7] щодо закріплення стратегічного курсу України на вступ до ЄС і НАТО (від 03.09.2018 № 9037 [8]), які ухвалено (прийнято) Верховною Радою України в установленому порядку. Це, на нашу думку, є досить позитивним кроком і вагомим аспектом на шляху становлення та розвитку України.

Також, з урахуванням міжнародних стандартів адвокатської діяльності для підвищення рівня вітчизняної адвокатури необхідно спрямувати зусилля на: підвищення правового рівня населення щодо усвідомлення потреби у висококваліфікованих адвокатах; визнання вітчизняних органів самоврядування адвокатів на міжнародній арені (інтеграція української адвокатської спільноти у світову адвокатську спільноту); компіляція вітчизняної правової системи з європейською правовою парадигмою; імплементація кращих здобутків міжнародних стандартів адвокатської діяльності у вітчизняну правову систему; запровадження постійної професійної підготовки шляхом проходження стажування у закордонних адвокатських об'єднаннях; розвиток зв'язків з об'єднаннями адвокатів інших розвинених держав для обміну досвідом роботи, спільного вирішення актуальних проблем адвокатури тощо; розширення співпраці між державними органами та органами самоврядування адвокатури з метою забезпечення гарантій незалежності адвокатури; розширення зовнішніх контактів, зокрема, з міжнародними правничими асоціаціями (ІВА, ССВЕ, АВА); проведення конференцій, круглих столів та науково-практичних конференцій із залученням міжнародних фахівців; збільшення ролі органів самоврядування адвокатури в законодавстві; залучення відомих національних та закордонних науковців до обговорення проблем адвокатури і суспільства України та вироблення пропозицій щодо їх вирішення; розробка методичних рекомендацій адвокатам у сфері надання правової допомоги, захисту своїх професійних прав та інтересів та захисту від неправомірних дій представників державних органів.

Таким чином, можемо зробити висновок, що європейське та міжнародне законодавство в сфері регулювання адвокатської діяльності є дуже важливим і необхідним для України. Тільки у разі відповідності внутрішньодержавного законодавства і практики його застосування, можна стверджувати, що професійні права адвоката в цій державі є ретельно регламентованими, реалізованими і надійно захищеними.

Список використаної літератури:

1. Кодекс поведінки європейських адвокатів: прийнятий на пленар. сесії Ради адвокат. об'єднань та спілок адвокатів Європи 28 жовт. 1988 р., з поправками від 28 листоп. 1988 р., 6 груд. 2002 р., 19 трав. 2006 р. / [пер. з англ.]; Національна асоціація адвокатів України. URL: [http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf).

2. Общие принципы для сообщества юристов: приняты в Международной ассоциацией юристов (IBA) 20.09.2006 г. в г. Чикаго. URL: <http://advokpalata21.ru/urbanleft/osnovyururistov.html>.

3. Основні положення про роль адвокатів: Міжнар. док. від 01.08.1990 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_835.

4. Основні принципи, що стосуються ролі юристів: Міжнар. док. від 07.09.1990 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_313.

5. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Міжнар. док. від 01.10.1988 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_343

6. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : схвалена Указом Президента України від 20.05.2015 № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015/>.

7. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

8. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : проект Закону України від 03.09.2018 № 9037. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64531.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Топал Ю.Є.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний момент нормативно-правова база в Україні налічує близько тисячі первинних законів, які з урахуванням підзаконних актів, практики Верховного суду, Європейського суду з прав людини та постійних змін та доповнень, становлять величезний масив інформації, який неможливо вивчити, засвоїти та використовувати одній людині. Враховуючи викладене вище, вважаю за необхідне запровадження спеціалізації серед адвокатів з метою ефективного супроводу суспільних відносин, що розвиваються та ускладнюються.

Змістовно поняття «спеціалізація» співвідноситься зі значенням «спеціалізуватися», тобто набувати особливих знань, навичок у якій-небудь галузі науки або техніки; закріплюватись за якою-небудь однією спеціальною галуззю, мати спеціальне, особливе призначення [1, с.1364].

Спеціалізація в адвокатській діяльності полягає в сегментації сфер адвокатської діяльності та, як наслідок, поглиблення знань та напрацювання необхідного досвіду у відповідній галузі права, яка для адвоката є постійною та пріоритетною.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI в редакції від 03.07.2020 року в третьому розділі в частині 1 статті 19 закріплює широкий перелік видів адвокатської діяльності. Проте термін «спеціалізація» згадується лише у частині 2 ст. 21 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» в частині призначення адвоката Центром із надання безоплатної вторинної правової допомоги. В інших джерелах цей термін відсутній. З метою ліквідації цього недоліку пропоную доповнити Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відповідним терміном.

Проаналізувавши міжнародний досвід, вважаю, що саме спеціалізація в адвокатській діяльності Федеративної Республіки Німеччина заслуговує на увагу та може слугувати взірцем для України, оскільки пройшла 140-річний шлях становлення та користується особливою повагою в суспільстві.

Відповідно до Федерального положення про адвокатуру параграф 43с п.1, адвокати, який отримав особливі знання та досвід у певній галузі права, можуть надаватись повноваження щодо використання найменування спеціалізованого адвоката. Найменування спеціалізованого адвоката існують для адміністративного права, податкового права, трудового права та соціального права, а також для галузей права, які визначені

нормами Положення про професії згідно параграфу 59b абз. 2 п. 2 літера а. Повноваження можуть надаватись не більше, ніж для трьох галузей права [4, ст. 19].

Щодо порядку надання адвокатуві відповідного дозволу, то рішення приймає Правління палати адвокатів після проведення перевірки комісією доказів того, що адвокат дійсно набув відповідних знань та досвіду. Надалі даний дозвіл може бути відкликано, якщо стануть відомими факти, які були б підставою для відмови в його наданні, або якщо адвокат не буде підвищувати кваліфікацію згідно Положення про професії.

Отже, використання найменування спеціалізованого адвоката є правом, а не обов'язком кожного, хто бажає отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. В майбутньому адвокат не позбавлений права змінити спеціалізацію за власним бажанням.

Переваги спеціалізованого адвоката порівняно із універсальним є очевидними та суттєвими. По-перше, спеціалізація підвищує рівень конкурентоспроможності, що є надзвичайно важливим, якщо врахувати загальну чисельність адвокатів, яка відповідно до реєстру складає сорок тисяч осіб. Тому клієнт вірогідніше обиратиме того адвоката, який є професіоналом в відповідній галузі права та спеціалізується в ній. По-друге, чим вужчий напрям юридичних послуг, тим менше грошей потрібно вкладати в рекламу, оскільки при напрацюванні позитивного досвіду будуть надходити нові справи за рекомендаціями постійних клієнтів. По-третє, вимога до постійного підвищення кваліфікації адвоката має бути поєднана з організацією ВША відповідних заходів, які сприяли би поглибленню знань та обміну досвідом.

Недоліки в діяльності спеціалізованих адвокатів можуть полягати в обмеженості знань в інших галузях права, проте можна працювати в адвокатському бюро або об'єднанні та розподіляти справи між колегами.

Підсумовуючи викладене вище, вважаю, що спеціалізація в адвокатській діяльності сприятиме підвищенню якості правничої допомоги, рівня довіри до професії та поваги до інституту адвокатури загалом.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками і доповненнями) / Укладник і головний редактор В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України № 3460-VI в редакції від 18.07.2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n160>
4. Федеральне положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний

номер 303-8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року (Федеральний вісник законів, ч. 1, стор. 3786) URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>.

5. Іваницький С.О. Спеціалізація як принцип організації адвокатури. *Вісник державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. №4. С. 56-59

***Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» Хижняк Євген Сергійович*

Троцько Н.О.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Аналіз наукових праць та нормативно-правового регулювання щодо реалізації адвокатом процесуальної функції захисту в кримінальному провадженні виявив низку проблемних питань, які можуть стати на заваді ефективності функціонування цього інституту, що й зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження визначено дослідження питань реалізації адвокатом процесуальної функції захисту в кримінальному провадженні, висвітлення проблемних питань, що можуть виникнути під час практичного застосування норм цього інституту.

Вже на початку досудового розслідування, час від часу, слідчі відмовляють адвокатам в допуску їх в якості захисника з тих підстав, що повноваження адвоката у кримінальному провадженні підтверджуються ордером, а не договором про надання правової допомоги. Хоча згідно ч. 1 ст. 50 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) ордер є документом, що підтверджує повноваження. В таких випадках адвокати змушені роз'яснити положення чинного законодавства органам досудового розслідування. Оскаржувати дії слідчого, прокурора та іншими способами відстоювати право підозрюваного, обвинуваченого на захист у кримінальному провадженні, яке передбачається положеннями ст. 59, ч. 2 ст. 63 і п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України, а також кримінальним процесуальним законодавством.

Разом з тим, необхідно відмітити також і позитивну тенденцію, адже з прийняттям КПК в 2012 році у захисника з'явилась можливість збирати та подавати докази у встановленому законом порядку, заявляти клопотання про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій та брати участь у ініційованих діях.

Проте, як свідчить практика захисник не в усіх випадках може реалізувати право брати участь у слідчих (розшукових) діях. Яскравим прикладом неможливості реалізації таких прав є проведення обшуку або огляду в житлі особи, коли суттєво обмежується право на недоторканність житла, яке гарантується ст. 30 Конституції України. Відповідно до ч. 3 ст. 223 КПК України слідчий, прокурор вживають належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії тих осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Таким чином, дана норма не передбачає обов'язкової участі захисника у таких слідчих (розшукових) діях, як обшук і огляд, що не є вірним. Керуючись цією нормою закону, слідчі часто відмовляють захисникам в участі у даних слідчих діях. У такому випадку адвокатам варто оскаржувати ці дії та ставити під сумнів результати таких слідчих (розшукових) дій, а також допустимість доказів, отриманих внаслідок їх проведення.

Крім того, відповідно до ч. 8 ст. 95 КПК України захисник, як сторона кримінального провадження, має право отримати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не визнаються джерелом доказів. Тобто, не має сенсу передбачена в КПК України можливість відібрання пояснень стороною захисту, якщо не визнавати їх процесуальним джерелом доказів. Оскільки, такі пояснення за своєю природою є показаннями, тобто, по суті, є таким же джерелом доказів, як і показання, надані слідчому або прокурору під час допиту. Окрім цього, пояснення можуть мати значення для кримінального провадження, містити в собі важливі відомості про події вчинення кримінального правопорушення, про особу злочинця, тощо. Не вважаються такі пояснення джерелом доказів лише з формальних підстав, адже показання можуть бути дані лише на допиті, який є слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться слідчим або прокурором. На практиці, за умов існування подібної ситуації, адвокату доцільно було б звернутись з клопотанням до слідчого або прокурора про проведення допиту такої особи з подальшою можливістю використання протоколу допиту як джерела доказів, зазначає К. Гольдарб [3].

Частина 3 статті 93 КПК України передбачає, що сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб копій документів [1]. Для такого витребування захисник надсилає адвокатський запит. Іноді трапляється таке, що органи державної влади та місцевого самоврядування порушують

вимоги ч. 2 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка передбачає, що відповідь на адвокатський запит повинна надаватись на протязі п'яти робочих днів з моменту його отримання, і надають відповідь значно пізніше, чим затягують процес роботи захисника, або взагалі ігнорують запит і адвокат змушений оскаржувати таку бездіяльність [2].

Водночас, суди, як правило, не визнають копії документів, отриманих стороною захисту, процесуальним джерелом доказів, посилаючись на ч. 3 ст. 99 КПК України, яка передбачає, що сторона кримінального провадження повинна надати суду саме оригінали документів. Судді також не посилаються на копії документів, як на докази у своїх судових рішеннях, а захисники, окрім явної неможливості надати отримані за запитом документи як докази, ще й не в змозі використати їх для направлення на експертизу, якщо це необхідно. Адже експертні установи не проводять експертизи за копіями документів. В такій ситуації, адвокату доцільно буде посилатись на норму ч. 3 ст. 93 КПК України, де закріплено, що захисник здійснює збирання доказів шляхом витребування саме копій документів, а не їх оригіналів.

Також, актуальним питанням для адвокатів в процесі доказування є можливість використання результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій стороною обвинувачення у якості доказів в суді. Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії проводяться за дорученням слідчого уповноваженими оперативними підрозділами. Крім того, вони проводяться також на підставі ухвали слідчого судді, за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором або за клопотанням прокурора. За результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні складатись протоколи. Всі вищезгадані документи, такі як: доручення, ухвала слідчого судді та протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій є засекреченими, оскільки містять відомості, що становлять державну таємницю. У зв'язку з цим, відповідно до ч. 12 ст. 290 КПК України, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів кримінального провадження, суд не має права використати відомості, що містяться в них, як докази. Тобто сторона не зможе використати як докази наявну в неї інформацію, якщо попередньо не надають її для ознайомлення протилежній стороні. На практиці існує така ситуація, що протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та ухвали слідчих суддів, про надання дозволу на їх проведення не розсекречуються взагалі, а тому і не надаються разом з матеріалами кримінального провадження стороні захисту для ознайомлення, крім того, в матеріалах провадження також повинні міститись матеріальні носії інформації, отриманої в результаті проведення цих дій. Тут постає питання, чи може сторона обвинувачення

використовувати результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій в якості доказів за таких умов. Практика, на жаль, іде таким шляхом, що судді визнають такі докази допустимими і навіть покладають їх в обґрунтування прийнятих судових рішень.

Крім вищезазначеної проблеми існує й інша проблема, що також стосується відкриття матеріалів іншої сторони. Інколи прокурор або слідчий за його дорученням надає стороні захисту доступ не до всіх матеріалів досудового розслідування, що є в його розпорядженні, або після ознайомлення приєднує до матеріалів кримінального провадження додаткові протоколи, на які прокурор пізніше, в суді, посилається як на докази в обґрунтування своєї позиції, що є прямим порушенням положень ст. 290 КПК України. В таких ситуаціях, захисникам необхідно дуже уважно ознайомлюватись з наданими матеріалами кримінального провадження.

Також, недосконалою є ст. 303 КПК України, вона хоч і містить вичерпний перелік рішень, дій, чи бездіяльності слідчого, прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, але трапляються випадки, коли на цій стадії подано скаргу, однак за час її розгляду судом досудове розслідування по даному кримінальному провадженні вже закінчено на підставі п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК України. Тобто якщо захисником підозрюваного подано скаргу на відмову у задоволенні клопотання про проведення певної слідчої (розшукової), зазначають О.Ю. Татаров, С.С. Чернявський дії у рамках провадження, суд вже не вправі доручити слідчому її проведення, оскільки досудове розслідування закінчено [4, с.82].

Враховуючи наведене вище, ми можемо зробити висновок, що не зважаючи на закріплення в КПК 2012 року значно розширеного переліку прав адвоката, що стосуються процесу доказування та загальною надання правової допомоги клієнтам, в правовому полі реалізації таких прав та повноважень досі існують певні проблемні питання, які потребують деталізації правового регулювання. Певним кроком до їх вирішення буде встановлення механізму реалізації наданих адвокату прав в рамках кримінального процесу і закріплення його на законодавчому рівні.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-IV // ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 17.10.2020).

2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-IV // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 17.10.2020).

3. Гольдарб К. Практичні аспекти виготовлення захисниками копій протоколів про проведення НСПД. URL: <https://radako.com.ua/news/praktichni-aspekti-vigotovlennya-zahisnikami-kopiy-protokoliv-pro-provedennya-nsrd>.

4. Татаров О.Ю., Чернявський С.С. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 2. С. 82.

5. Узагальнення Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12.01.2017 «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування». URL: https://zib.com.ua/ua/print/128125-uzagalnennya_vssu_vid_12_sichnya_2017_roku_9-4904-17_pro_pra.html.

Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна

Фаїзова О.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Відповідно до Основного Закону, кожна людина в Україні народжується вільною та одразу набуває певних прав, як природних так і особистих приватних, до яких можна віднести права на життя, здоров'я, свободу, повагу, честь та гідність, вільний розвиток своєї особистості. Головне завдання кожної правової держави не обмежується лише захистом конституційних прав та свобод громадянина, адже держава має створити ще й належний механізм реалізації захищення перелічених прав особи. Одним з дієвих способів впровадження є інститут правової допомоги. У 2011 р. для втілення передбаченого Конституцією України права особи на безоплатну правову допомогу, спільними зусиллями правників, правозахисників та громадських діячів був розроблений Закон України «Про безоплатну правову допомогу».

Права та законні інтереси мешканців України мають відстоюватись належним чином в умовах нашого часу. Якщо громадянам не вдається без конфлікту вирішити ситуацію, вони у більшості випадків звертаються по допомогу до адвокатів. На жаль, тут виникає проблема: як реалізувати надання належної професійної правничої допомоги для тих жителів України, котрі не володіють достатньою кількістю коштів, щоб дозволити собі адвоката?

Система безоплатної правової допомоги засновується для реалізації права, у першу чергу, найбільш вразливих верств суспільства. А саме: сім'ям з низьким середньомісячним доходом, дітям-сиротам, позбавленим батьківського піклування, безпритульним, дітям жертвам сімейного насильства, особам, затриманим, біженцям, ветеранам війни і т.п.

З набуттям незалежності та вступом до Ради Європи, Україна визначила напрямок орієнтування на вимоги європейських сусідів та практику Європейського суду з прав людини, котрі вимагали утворення ефективної системи безоплатної правової допомоги. Тому, у 2006 р. було створено Раду з координації реформи безоплатної правової допомоги, метою діяльності якої було розроблення проекту Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні.

Початком заснування системи безкоштовної юридичної допомоги слід вважати підписання Президентом України Указу про створення Координаційного центру з надавання юридичної помочі замість існуючого Центру правової реформи та законопроектних робіт при Міністерстві юстиції.

Головними цілями Координаційного центру визначають наступні:

- 1) організаційне, експертно-аналітичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення здійснення повноважень Мін'юсту у царині надання безоплатної правової допомоги;
- 2) проведення аналізу практики правозастосування з питань надання безоплатної правової допомоги;
- 3) внесення на розгляд Міністра юстиції рекомендацій з приводу шляхів створення та впровадження державної політики у вище згаданій сфері. [2]

Створення такого органу дало поштовх для початку налагодженого співробітництва між державою та її громадянами, а головне – викликало довіру до органів державної влади.

Громадяни зацікавилися щойно створеним органом, це й дало початок розбудові цієї системи у нашій державі. В них з'явилась надія, що їхні питання можуть бути вирішені, а для того, щоб отримати професійну правову допомогу, не буде обов'язковим витратити всі свої заощадження, що є люди, яких цікавить їхня доля та котрі готові прийти на поміч.

Велике значення для системи безоплатної правової допомоги мав січень 2013 р. Відбулося формування регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, метою яких було забезпечення надання фахової правничої допомоги громадянам під час адміністративних затримань, кримінальних затримань та громадянам, яким було винесене обвинувачення у кримінальному процесі. [3, с. 14]

У 2015 р., задля того, щоб надати громадянам більше доступу до системи безкоштовної допомоги, як первинної так і вторинної, було створено місцеві центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. По всій Україні з'явилася велика кількість місцевих центрів у кожній області

України, котрі орієнтувалися у своїй роботі на п'яти основних постулатах: гідність та права людини, довіра та партнерство, відкритість та підзвітність, незалежність, впровадження нового та прагнення до досконалості. На ці цінності робітники безоплатної правової допомоги мають спиратися кожного дня, під час виконання своїх обов'язків по роботі з громадянами та використовуючи юридичні інструменти, які надають доступ до чесного судочинства. Така мережа незалежних адвокатів була створена не лише для того, щоб відповідати стандартам європейських сусідів, а й покликана вирішувати правові питання, які наближені до життя та відповідають потребам суспільства, навіть у найвідчуженіших куточках країни.

Задля правопросвітництва, підвищення юридичної освіченості та правосвідомості мешканців України було створено багато структурних підрозділів місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги у районних центрах областей. У 2016 р., саме задля вище згаданої мети, було засновано більше 400 бюро правової допомоги, котрі надають правову допомогу населенню за територіальним принципом. [4, с.4]

Взагалі, безоплатна вторинна правова допомога – є такою державною гарантією, що виявляється у підтримці однакових умов можливості отримання громадянами чесного правосуддя.

У своїй щоденній практиці, робітники безоплатної вторинної правової допомоги стикаються деякими проблемами, котрі варто зазначити. Однією з найважливіших якостей, якою вони повинні володіти – це перш за все стресостійкість. Адже маючи кожен день справу з емоційно неврівноваженими особами та особами з явними ознаками психічних розладів, справді важко зберігати холодний розум та виконувати свою роботу чітко та досконало. На мою думку, одним з шляхів вирішення такої проблеми може бути залучення до роботи з такими громадянами професійних психологів, або ж проведення ними спеціальних тренінгів та лекцій, які б надали змогу чітко знати, як діяти у вище згаданих ситуаціях.

Підсумовуючи вище згадане, ми можемо зробити висновок, що поліпшення системи безоплатної вторинної правової допомоги є дуже важливим кроком у побудові справді правової держави з високими соціальними цінностями. Реалізація надання фахової правової допомоги серед найбільш мало захищених верств суспільства є початком переходу від закоренілої у свідомості українських громадян моделі радянського правосуддя, яка носила більш каральний, аніж виправдувальний характер.

Розбудова такої системи дасть громадянам шанс на віру у направленість роботи держави на їх благо. Такого роду реформа має пройти не лише у свідомості громадян, а й також у державних службовців.

Система й досі потребує вдосконалення, адже нам усім завжди є до чого прагнути. Однак зроблені Україною кроки на зустріч омріяній системі дають підставу вважати, що ми знаходимося на вірному шляху.

Список використаної літератури:

1. Оверчук С.В. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті практики Європейського суду з прав людини. Часопис Національного університету «Острозька академія». 2016. №1. С. 1-43.
2. Формування системи безоплатної правової допомоги в Україні. URL: <http://www.legalaid.gov.ua/ua/operativna-info/formuvannia-systemy>.
3. Програма надання безоплатної правової допомоги: розроблення, планування, виконання, звітування / О. Гриб, К. Єрошенко, М. Ільчишен, М. Ніколаїшин, В. Охріменко, Я. Писарев, Н. Стець К., 2017. 54с.
4. Шаталюк С.Д. Перспективи формування системи безоплатної правової допомоги для населення України. Правові новели. 2014. №1. С. 4-6.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Джабурія Олена Олександрівна.

Фалес О. Г.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професія адвоката ще з давніх часів завжди користувалась попитом та не знецінювалась від прогресу. Праобраз цього фаху зародився ще в Давній Греції та Давньому Римі, де спочатку високо цінувалось ораторське мистецтво, а потім і вміння писати та проголошувати промови. І якщо, деякі професії зникли через непотрібність у суспільстві, що стрімко розвивалось, то адвокатура, навпаки – була затребуваною в різні періоди часу.

Престижність та великі гонорари – це ті характеристики, які на мою думку, найбільш вдало характеризують адвокатуру в наш час. Сучасний адвокат не тільки чудово знає закони. Це людина, яка розуміє і застосовує свої знання на практиці, вміє швидко знаходити спільну мову з іншими, володіє чудовими акторськими здібностями, імпровізує та знає переконувати.

Хіба це ще не успішність адвоката? А що ж взагалі необхідно розуміти під поняттям успішністю і хто такий «успішний адвокат сьогодення»?

В українській мові поняття успіх трактується в двох значеннях. Перше визначається як позитивний наслідок роботи, справи; значні досягнення, друге – громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийось досягнень. Поняття успішності в тлумачному словнику означає наявність успіхів у чомусь. Успішність повинна розглядатись в певному виді діяльності, яка

повинна супроводжуватись наявністю певних успіхів, тобто досягнень, здобутків, перемог тощо [3].

У науковій літературі розглядають поняття успіху через призму категорій мета-процес-результат. Н.Вебстер вказує, що успішність – це вдале досягнення бажаної мети. Психолог Г. Л. Холлінгуерт теж відмітив, що для досягнення успішності потрібна проблема (мета) плюс позиція, яка виражала б готовність відповісти на проблему дією, ведучою до її рішення (процес). І.В. Бондарєва стверджує, що успішна – це людина, що ставить перед собою перспективні цілі і що уміє грамотно їх досягати: своєчасно, з мінімальними витратами енергії, в гармонії з життям і обставинами. Л.Н. Лабунська вважає, що досягнення успішності – це самореалізація особистості (процес) та її самоствердження в соціумі (результат). Успішність, на її думку, можна визначити як позитивний результат діяльності суб'єкта по досягненню значущих для нього цілей, що також відображають орієнтири суспільства [1].

Одним із складових успішності адвоката є його особистість, що включає психологічні аспекти адвокатської діяльності. Професія адвоката належить до типу «Людина-Людина». Тобто, крім досягнення знань у адвокатській діяльності, необхідно навчитись встановлювати і підтримувати контакти з людьми. Крім цього, у своїй роботі адвокат завжди повинен мати стійкий гарний настрій, вміння знаходити спільну мову з різними людьми, а найголовніше – показати своїм клієнтам, що вони можуть довіряти йому. Хороше здоров'я, впевненість у собі, відкритість, товариськість, формування позитивних цінностей – якості, які формують позитивну сторону особистості.

Також не менш важливими для успіху адвоката є критерії ефективності його роботи. І. П. Міщук зазначає, що ефективність – це результативність діяльності адвоката-захисника, а результативність, у свою чергу, є тією категорією, що відображає досягнення мети, яка ставилася перед початком реалізації будь-якої діяльності [4]. На мою думку, досягнення ефективності в роботі можна вважати одним із найважливіших чинників для отримання статусу «успішного адвоката».

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури НУ ОЮА Храпенко О. О. проводить класифікацію критеріїв ефективності адвоката на першочергові та другорядні. До першочергових відносяться ті, які працюють саме на результат, це в першу чергу, використання необхідних засобів для досягнення мети. Мова йдеться про обрані тактичні прийоми завдяки яким адвокат досягає найкращого результату. По – друге відповідність кінцевого результату поставленій меті, що проявляється у ефективно побудованій стратегії. Та, на останок, це кількість «виграних» справ та «програних» справ, що є показником саме для клієнтів. До другорядних відноситься юридична грамотність, критерії оперативності та активності, імідж адвоката, критерій розрекламованості,

рекомендованість, критерій кількості клієнтів, розмір гонорару та наявність нагород та відзнак, як показник визнання у професії [5].

На мою думку, показником успішності адвоката є і те, наскільки людини зацікавлена у своїй роботі. Якщо є бажання працювати, розвиватись то дуже швидко збереться великий багаж знань та досвіду, які адвокат вміло буде застосовувати на практиці. Тим самим збільшиться кількість хороших відгуків, клієнтів та відповідно фінансовий стан адвоката.

Отже, протягом своєї діяльності адвокат має пройти через суб'єктивні та об'єктивні фактори, щоб знайти свою формулу успіху. Комунікабельний, справедливий, відповідальний, зацікавлений у своїй роботі, юридично грамотний, завжди затребуваний і тримає на пульсі всі нововведення в законодавстві. Такими є найважливіші критерії успішності адвоката.

Список використаної літератури:

1. Атюнина В. С. Образ успешного человека в семантическом пространстве личности. Дис. канд. психол. наук : 19.00.01 : Хабаровск, 2007. 315 с.
2. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук – К., 1974. 776 с.
3. Міщук І.П. До питання про якість та ефективність діяльності адвоката – захисника в кримінальному провадженні Вісник Пенітенціарної асоціації України, (2), С.178-185.
4. Олена Храпенко. Показники ефективності у роботі адвоката. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2020. №5. <https://nauka-online.com/ua/publications/yurisprudentsiya/2020/5/pokazniki-efektivnosti-uroboti-advokata/>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Свида Олексій Георгійович***

Фалес О.Г., Рябокін К.В.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ» АДВОКАТІВ

Професія адвоката належить до типу «Людина-Людина». Тобто, крім досягнення знань у адвокатській діяльності, необхідно навчитись

встановлювати і підтримувати контакти з людьми. Крім цього, у своїй роботі адвокат завжди повинен мати стійкий гарний настрій, вміти знаходити спільну мову з різними людьми, а найголовніше – показати своїм клієнтам, що вони можуть довіряти йому.

Тому такі питання, як психологічні аспекти адвокатської діяльності та «професійне вигорання» є одними з найбільш обговорюваних серед адвокатів, вчених та психологів.

У психологічній літературі проблема професійного вигорання розглядається у межах трьох основних напрямів: що це явище є виявом синдрому хронічної втоми, стану фізичного, психічного, емоційного виснаження, який є наслідком тривалого перебування в емоційно перевантажених ситуаціях спілкування; професійне вигорання – це двовимірна модель, що складається з емоційного виснаження та деперсоналізації; трикомпонентна система, що охоплює емоційне виснаження, деперсоналізацію; редукцію особистісних прагнень [1].

Часто прояви емоційного вигорання є наслідком звернення адвоката до неадекватних захисних механізмів в своїй діяльності: раціоналізації (пояснення своїх незаконних дій інтересами розкриття і розслідування злочину тощо); заміщення (досягнення помилкового відчуття своєї професійної значущості за рахунок зовнішньої атрибутики діяльності тощо); ізоляції (скорочення контактів з іншими людьми за межами професійної системи, звуження комунікативних зв'язків і тощо). Ще одним досить цікавим фактом у проявах емоційного вигорання є особистісна «швидкість згорання», яка не пов'язана ані з рівнем інтелекту, ані з освітою чи оплатою праці. Головною причиною є перенавантаження, яке із збільшенням стажу роботи адвоката набуває специфічних ознак [2].

Цікавим науковим підходом до вивчення професійного вигорання особистості, котрий водночас дозволяє здійснювати первинну діагностику цього явища, є класифікація Дж. Гринберга, який розглядає емоційне вигорання як процес, що охоплює 5 стадій. Перша стадія емоційного вигорання – це «медовий місяць»: адвокат спочатку отримує задоволення від професії і з ентузіазмом виконує завдання. Проте, що більше стресових ситуацій у професійній діяльності, то менше задоволення він отримує. На другій стадії з'являється втома, апатія, безсоння. За відсутності додаткової мотивації, стимулювання адвокат втрачає інтерес до трудової діяльності, зникає зацікавленість працювати продуктивно, виникають порушення трудової дисципліни. Надто висока мотивація призводить до професійного виснаження працівника: надміру використовуються внутрішні ресурси, але це ще не завдає шкоди здоров'ю. Хронічні симптоми на третій стадії виявляються так: надмірна праця, відсутність чергування праці із відпочинком викликає фізичну втому та захворювання, психологічні переживання, роздратованість, загострену озлобленість і безсилля.

Четверта стадія кризова: розвиваються хронічні захворювання, внаслідок яких людина частково або повністю втрачає працездатність, підсилюється переживання незадоволення собою, обраною професією та власним життям. На п'ятій стадії емоційного вигорання усі фізичні та психологічні проблеми переходять у гостру форму, а небезпечні захворювання розпочинають загрожувати життю людини. Отож, проблеми у професійній діяльності призводять до загрози кар'єрному зростанню адвоката [4].

На нашу думку, можна виокремити такі причини «професійного вигорання» в адвокатів, як:

- 1) відсутність зацікавленості у роботі;
- 2) неможливість просування по кар'єрних сходах;
- 3) очікування досягти великих вершин набагато швидше, ніж це можливо;
- 4) вимушений характер професійного спілкування;
- 5) мало клієнтів, що у свою чергу, впливає на фінансове становище адвоката;
- 6) ненормований робочий день.

У класифікації В.В. Бойка подано низку зовнішніх і внутрішніх чинників-передумов, що зумовлюють професійне вигорання. Група організаційних чинників охоплює умови матеріального середовища, зміст роботи, соціально-психологічні аспекти діяльності, комунікативну компетентність, хронічну напруженість психоемоційної діяльності, підвищену відповідальність за виконання функцій та операцій. Психологічними дослідженнями виявлено: високий рівень вигорання тісно пов'язаний з пасивними тактиками боротьби зі стресом. Фахівці, що вміють активно протидіяти стресу, демонструють низький рівень професійного вигорання [1].

Провівши невелике опитування серед адвокатів, ми намагались вияснити, чи дійсно професійне вигорання може стати причиною, щоб покинути адвокатську діяльність. Опитування проводилось серед адвокатів, які мають стаж в своїй професійній сфері не більше 10 років.

Отже, кожний з десяти адвокатів, хоча б один раз відчував симптоми професійного вигорання. Якщо в одних, наприклад, це було із-за малої кількості клієнтів, що відповідно відображалось на фінансових проблемах, то інші, мали бажання покинути роботу через кілька справ, у яких вони не змогли допомогти клієнту. Адже кількість виграних справ та відсутність або зовсім мала кількість програних – є одними з найважливіших показників ефективності роботи адвоката.

Тож постає питання, як перебороти професійне вигорання, щоб легко досягти вершини успішності. Оскільки в умовах сьогодення, успішний адвокат – це затребуваний адвокат.

Однією із важливих умов є сформованість умінь адекватно розподіляти обов'язки у професійному та приватному житті. Вигорання посилюється

лише тоді, коли межі між професійним та власним життям розпочинають стиратися, а професійна діяльність потребує значної частини часу [3].

Також, варто не забувати про час відпочинку та відпустку. Хоча питання відпустки адвоката не регулюється на законодавчому рівні, фізичне та емоційне перезавантаження є важливими чинниками для того, щоб не «вигоріти» на роботі.

Хороше здоров'я, впевненість у собі, відкритість, товариськість, формування позитивних цінностей – якості, які допомагають уникнути професійного вигорання у адвокатській діяльності.

Отже, на нашу думку, професійним вигоранням у адвокатів можна назвати індивідуальний процес, причинами якого є поєднання суб'єктивних та об'єктивних чинників, які залежать від особистості та професійного розвитку самої людини.

Список використаної літератури:

1. Бойко В.В. Синдром емоціонального вигорання: діагностика и профилактика / В.В. Бойко. СПб: Питер, 2008. 336 с.
2. Maslach С.М. (2003). Job burnout: new directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12. (pp. 189–192).
3. Малец Л. Внимание: выгорание. Персонал. 2000. № 5. С. 99–102.
4. Орел В.Е. Феномен «выгорания» в зарубежной психологии. Эмпирические исследования. Психологический журнал. 2001. № 1. С. 16–22.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Хмарський М.О., Коломієць Х.С.

*студенти 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИМОГИ ДО АДВОКАТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ПІДХІД

Яким має бути сучасний адвокат України? Якими навичками, якостями, та знаннями він повинен володіти, зокрема, щоб бути затребуваним, мати хорошу репутацію, визнання та повагу серед колег та клієнтів?

Професія адвоката має багато особливостей, серед яких є потреба у нестандартному, творчому, оригінальному мисленні та підході до вирішення проблем, але такі якості адвоката важко перевірити заздалегідь, наприклад,

при виборі клієнтом адвоката для отримання кваліфікованої юридичної допомоги.

Кожного року кількість адвокатів в Україні зростає, якщо станом на листопад 2015 року в Єдиному реєстрі адвокатів України налічувалось 32 839 адвокатів, то станом на грудень 2019 року – 53 706 [1]. І хоча кількість не означає якість, але зростання чисельності адвокатів має позитивний ефект в плані конкуренції.

Сучасний адвокат, на нашу думку, повинен:

1. Вміти слухати та чути свого клієнта, для того, щоб максимально отримати від нього корисну інформацію і правильно, без поспішних висновків зрозуміти проблему та шляхи її вирішення.

2. Ораторські здібності. Іноді вважають, що хороший оратор той, хто може красиво та довго розмовляти на публіці. Однак, на нашу думку, варто доповнити цю тезу певним застереженням, адже ми сприймаємо дуже багато інформації кожного дня, а сконцентруватися можна тільки на певний час, тому затяжний монолог з часом перестає для бути цікавим, може втрачатися основний його посыл, особливо якщо спікер під час виступу відходить від теми. Відтак, ще однією вкрай необхідною ознакою хорошого адвоката-оратора є лаконічність. Позиція, яка висвітлена коротко та по суті, може принести більше користі та успіх адвокату та його клієнту, ніж затяжні промови, сенс яких втрачається через нагромодження зайвою інформацією. Достатньо послухати промови відомих адвокатів, які за максимально короткий час можуть довести свою думку, наголосити на пунктах, що важливі для вирішення справи на користь їхнього клієнта та переконати суд та присутніх у правильності обраної позиції.

3. Бути обережним оптимістом. Адвокат ніколи не повинен гарантувати однозначний успіх, наприклад, щодо успіху в справі. Чи робити подібні обіцянки, особливо коли існує багато різних факторів, які не завжди залежать від адвоката. Потрібно об'єктивно ставитися до обставин справи, не обманювати клієнта і не давати йому впевненості, що результат буде точно на його користь, особливо коли це достеменно не відомо.

4. Мати гарну репутацію. Якщо адвокат працює довго та успішно, про це будуть говорити. Потрібно пам'ятати, що гарна репутація набувається роками, а втратити її можна майже миттєво. Набувається вона різними шляхами, не тільки завдяки перемозі у справі, а й елементарними речами, наприклад, ввічливістю, бажанням там своїми діями дійсно допомогти клієнту, додатковими порадами після завершення надання правничої допомоги або дізнатися у клієнта чи не виникло у нього нових запитань чи проблем.

5. Бути відвертим щодо оплати. Чим краще адвокат пояснить клієнту вартість своїх послуг, та при яких обставинах ця вартість може бути змінена, наприклад, при додаткових витратах, – тим більше ймовірність того, що

клієнт зрозуміє, за що саме він заплатив і те, що це дійсно того було варте. Потрібно бути чесним з клієнтом.

Спеціалізація та кваліфікація. Підвищення професійного рівня входить до переліку професійних обов'язків адвоката, встановленого п. 4 ч. 1 ст. 21 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” [2], також про це наголошує і Рада адвокатів України у пункті 2 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 111 [3], передбачено, дотримання цього обов'язка має забезпечувати безперервне поглиблення, розширення й оновлення адвокатами своїх професійних знань, вмінь та навичок, за бажанням адвоката здобуття нової спеціалізації або кваліфікації у певній галузі права чи сфері діяльності на основі раніше здобутої освіти і практичного досвіду, забезпечувати адвокатів достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві та практиці його тлумачення та застосування.

Рідко можна зустріти людей, які здатні показати високі результати абсолютно у всьому чим вони займаються, в усіх сферах. Завжди є те, що дається їй краще, та те, яке потребує додаткових зусиль або ж не викликає такого захоплення, яке б привело до наполегливої праці над розвитком потенційних здібностей. Наприклад, спортсмени обирають плавання та присвячують цьому заняттю більшу половину вільного часу, у цей час інші обирають футбол та також стараються вдосконалюватись та практикуватись щоб вийти на новий рівень. Однак професійного плавця-футболіста рідко можна зустріти або ж і взагалі неможливо. Так само і у сфері адвокатури. Важко охопити всі професії та спеціалізації.

Таким чином, вибираючи одну спеціалізацію або ж декілька тотожних, адвокат збільшує шанс на успіх, адже стикаючись з подібними справами щодня – виробляється практика, його перетворюється в досвід, що робить його більш конкуруючим для клієнта при виборі адвоката. Досвідчений адвокат це той, у кого може бути вищий гонорар, адже у нього є за спиною досвід та сотні успішних кейсів, справ.

Отже, такий перелік характеристик є далеко не повним для сучасного адвоката. Адже, сучасний адвокат повинен щодня вдосконалювати свою роботу, свої навички, пристосовуватись до вимог сьогодення. Наприклад, якщо консультування в соціальних мережах раніше вважалось не привабливим чи неефективним, то сьогодні адвокат, який вже встиг адаптуватись до умов сучасності, особливо з урахуванням пандемії COVID-19, зможе не тільки зберегти свою клієнтську базу, а й розширити її.

Список використаної літератури:

1. Звіт Національної Асоціації Адвокатів України за 2019 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/NEW_ANNUAL_REPORT_2019_05.pdf

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів: затверджений рішенням Ради адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 111. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-09-21-poryadki-111_5db2d7f00ffe2.pdf

***Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент Храпенко Олена Олегівна*

Цвєткова У.Ф.

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Під час відправлення правосуддя у кримінальному провадженні адвокати відіграють дуже важливу роль, оскільки їхня діяльність пов'язана зі здійсненням захисту сторони процесу, а тому доцільно звернути увагу на питання, яке стосується захисту прав адвоката під час здійснення ним адвокатської діяльності у кримінальному провадженні.

Конституція України, Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” та інші нормативно-правові акти чітко закріплюють гарантії адвокатської діяльності, які повністю відповідають міжнародним приписам та стандартам, але попри це відбувається тотальне порушення приписів законодавства, у питанні процесуальних гарантій діяльності адвокатів під час здійснення ними своєї професійної діяльності з боку органів влади. Тут постає питання: як відбувається захист прав адвокатів під час здійснення ними адвокатської діяльності?

Протягом останніх п'яти років під час представництва інтересів свого клієнта відбулося масове порушення гарантій діяльності адвокатів. Дуже часто адвокатів ототожнюють з його клієнтом і його злочином. Крім того, зростає кількість незаконного втручання та тиску на адвокатів як з боку правоохоронних органів, так і суду, починаючи перешкоджанням законній діяльності адвоката і закінчуючи фізичним насильством та навіть вбивством. Так, під час проведення досліджень НААУ було встановлено, що проти адвокатів, в період з 2015 року по 2020 рік, сталося близько 2500 злочинів: 9 вбивств адвокатів, 6 замахів на вбивство, 114 кримінальних переслідувань, 41 випадок застосування фізичного насилля, 983 обшуки, проведення

негласних слідчих розшукових дій нараховувало 16 випадків, втручання і перешкоджання законній діяльності адвокатів – 1378 випадків. [1, с. 4-5]

Так, здійснюючи захист клієнта у кримінальному провадженні, порушується принцип адвокатської таємниці, коли в адвоката, під час відвідування клієнта в колонії або в слідчому ізоляторі, працівники цих установ не лише проводять огляд речей адвоката, а й перевіряють, які саме документи має адвоката і їх зміст, тобто це являється прямим порушенням адвокатської таємниці. Часто, під час “конфіденційної” розмови адвоката з клієнтом немає гарантії, що їх не прослуховують за допомогою спеціальних пристроїв. [1, с. 32-33; 4]

Ще одним не менш важливим порушенням гарантій адвокатської діяльності є проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. За даними звіту НААУ за 2019 рік у 58 % ухвал, відповідно до яких було проведено обшук, навіть не містили посилання до ст. 22 Закону України «Про адвокатуру й адвокатську діяльність», 20% обшуків проводилися без постановлення ухвал, а у 20 постановлених ухвал лише формально було згадано про гарантії діяльності адвокатів в Україні. Варто зазначити, що в більшості випадків працівники правоохоронних органів звертаються з клопотанням до суду про проведення негласних слідчих дій, не повідомляючи інформацію, щодо кого буде здійснено ці заходи. [1, с. 32-33; 2, с. 4-5]

Національна асоціація адвокатів України вживали всіх необхідних заходів аби сприяти припиненню порушення прав адвокатів та гарантій їхньої діяльності, було чимало дискусій, пов'язаних із цим питанням, готується концепція щодо удосконалення законодавства, що стосуватиметься гарантій адвокатської діяльності та зауваження до Рекомендацій, що були створені на основі аналізу проекту реформування, були представлені експертом Ради Європи – Джонатаном Голдсмітом.

Для того аби адвокатура в Україні могла нормально функціонувати й гарантії адвокатської діяльності були повною мірою дотримані, необхідно вдосконалити систему запобігання вчиненню правопорушень щодо адвокатів, шляхом вжиття заходів для забезпечення високого рівня дотримання законодавства з боку тих осіб, які порушують професійні права адвокатів. Це може бути здійснено шляхом застосування адміністративних або внутрішніх дисциплінарних заходів органами та установами, де працюють порушники закону. Крім того, пропонується запровадження системи відстеження та реагування на порушення гарантій адвокатської діяльності. Така система має бути створена на всеукраїнському рівні, мати ефективні механізми впливу, та можливість здійснення моніторингу та оцінювання дієвості здійснюваного захисту. [3, с. 174]

Заступник Голови Комітету захисту прав адвокатів стверджує що необхідно звертатись до міжнародних організацій з вимогою про

запровадження інституту адвокатури у систему правосуддя, і тим самим забезпечить дотримання принципу адвокатської таємниці під час здійснення адвокатської діяльності. [5]

Що стосується проведення незаконних розшукових дій щодо адвокатів, то пропонується закріпити у КПК, що докази, що були отримані з порушенням гарантій адвокатської діяльності є недопустимими у кримінального провадження, і тоді судді під час звершення правосуддя не будуть приймати необ'єктивні рішення.

Список використаної літератури:

1. Звіт про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні. Національна асоціація адвокатів України. 2018. С. 44.
2. Вісник Національної асоціації адвокатів України. // Національна асоціація адвокатів України. 2020. №1-2 (60). С. 97.
3. Меліхова Ю. О. Проблемні питання та шляхи реформування систем адвокатури в Україні. Наше право. 2017. №2. С. 170-176.
4. Гарантії адвокатської діяльності в Україні у світлі стандартів Ради Європи, текстова трансляція. Судово-юридична газета. 2020. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/160070-garantiyi-advokatskoyi-diyalnosti-v-ukrayini-u-svitli-standartiv-radi-yevropi-tekstova>.
5. Комітети НААУ дадуть правову оцінку кожному випадку порушення прав адвокатів. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Київської області. 2020. URL: <http://kdkako.com.ua/komitety-naau-dotrymuut%CA%B9sya-pravovykh-vidhukiv-pro-rizni-pravdyvi-advokaty/>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Черевко М.Д.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХИСНИКА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Як зазначено в ст. 59 Конституції України кожен має право на безкоштовну правничу допомогу[1] та зі змісту ст. 52 Кримінального процесуального кодексу ми можемо зрозуміти, що право на захист від

кримінального обвинувачення є однією із основних засад кримінального процесу та, майбуть, основною гарантією дотримання прав та свобод особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочинів[2].

Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист полягає в тому, що закон: наділяє їх як учасників процесу такою сукупністю процесуальних прав, використання яких дозволяє їм особисто захищатися від підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину, обстоювати свої законні інтереси; надає згаданим особам право скористатися юридичною допомогою захисника; покладає на особу, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, суддю і суд обов'язок до першого допиту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного роз'яснити їм право мати захисника і скласти про це протокол, надати їм можливість захищатися встановленими законом засобами від пред'явленого обвинувачення, забезпечити охорону їхніх особистих і майнових прав, а також в певних випадках забезпечити обов'язкову участь захисника. Отже, обов'язок захисту особи під час кримінального провадження покладається на адвокатуру – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [3].

Процесуальний статус захисника – одна з найскладніших і разом із тим найактуальніших проблем теорії та практики кримінального процесу, з висвітленням якої пов'язане вирішення багатьох інших питань, таких як механізм реалізації процесуальних повноважень захисника, ступінь участі захисника в процесі доказування, предмет і межі доказування захисником, ефективність здійснення захисником функції захисту[4]

Як зазначає В.О. Попелюшко, захист у кримінальному судочинстві – це система передбачених і не заборонених законом дій суб'єктів захисту та відносин, що виникають при цьому, спрямованих на повне чи часткове спростування фактичного та юридичного боку підозри або обвинувачення, з'ясування обставин, які спростовують підозру або обвинувачення, виключають кримінальну відповідальність та покарання, забезпечують права, свободи та законні інтереси підзахисних [5]. Висококваліфікований захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) забезпечується захисником, який є адвокатом відомості про якого занесені до Єдиного реєстру адвокатів України та має свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України.

Адвокат у кримінальному провадженні здійснюючи функцією захисту: надає правову інформацію та консультує свого підзахисного, складає заяви скарги, готує процесуальні документи, захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого,

виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок. Ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді.[2]

Захисник користується процесуальними правами з моменту подання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду відповідних документів. До таких документів, що підтверджують повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні, належить: свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордер, договір із захисником або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Відповідно до ст. 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у таких випадках: відповідно до вимог ст.52 КПК України участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги. До суб'єктів на надання безоплатної вторинної допомоги належать адвокати, які включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом; адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі на підставі договору [6].

Також адвокат під час кримінального провадження може виступати, як представник потерпілого і діє в такому випадку уже ближче до сторони

обвинувачення, також адвокати можуть представляти інтереси свідків та цивільних позивачів і відповідачів .

Отже, по-перше, участь адвоката захисника у кримінальному провадженні є конституційною гарантією громадянина отримати кваліфіковану правову допомогу, по-друге, захисник у кримінальному провадженні забезпечує принцип змагальності, особливо під час досудового слідства не допускаючи фальсифікації доказів та здійснення розслідування забороненими методами.

Там не менше, можна зробити висновок, що зараз ми на правильному шляху і надалі потрібно тільки посилювати роль адвоката в кримінальному провадженні. В жодному разі не можливо допустити зменшення та звуження прав та гарантій професійної діяльності захисника у кримінальному процесі, адже саме це і буде запорукою повного, об'єктивного справедливого досудового розслідування і судового розгляду, захисту прав та законних інтересів осіб з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. А це в свою чергу приблизить нас до побудови вільної, демократичної, соціальної та правової держави.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Фоміна Т. Г. Забезпечення слідчим процесуальних прав підозрюваного: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 232 с.
5. Попелюшко В.О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України. Національний університет «Острозька академія». 2009. С. 103
6. Про безоплатну правову допомогу: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», професор ***Косюта Михайло Васильович***

Чернева І.М., Салаева В.В.

студентки 1-го курса магистратуры факультета гражданской и хозяйственной юстиции Национального университета «Одесская юридическая академия»

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ АДВОКАТА

Исторические источники свидетельствуют, что зарождение адвокатуры возникло еще в древних народах, когда в племенах или между ними возникали споры и их урегулирование требовало от вождя племени выполнения функций, подобных осуществлению правосудия. В действующей редакции Конституции Украины ст.131-1 провозглашает существование в Украине одного из важнейших правовых институтов – адвокатуры, основными задачами которой является обеспечение права на защиту от обвинения и предоставления правовой помощи [1].

В значительной степени по состоянию организации и деятельности адвокатуры и отношению к ней государства судят о демократичности самого государства.

Пrestиж адвоката и эффективность его деятельности напрямую зависят от положения человека в обществе и государстве, от отношения к фундаментальным принципам демократии, законности, верховенства права.

В 2020 году среди топовых юридических фирм продолжается усиление острой конкуренции за оказание юридической помощи платежеспособным клиентам, а также позиционирование себя высококвалифицированными и профессиональными на рынке юридических услуг. Безусловно, успешными могут быть только те компании, которые последовательно, в течение многих лет, формировали действительно высокопрофессиональные, с глубокими теоретическими знаниями, команды адвокатов.

На сегодняшний день большинство граждан говорит о том, что стоимость услуг адвокатов является якобы слишком высокой и, как следствие, недоступной для них. С другой стороны, мы должны понимать, для успешного адвоката профессионализм – один из важнейших инструментов в его деятельности.

Первое, на что стоит обратить внимание, это образование. Для того чтобы стать адвокатом, необходимо прежде всего высшее юридическое образование. В Украине, чтобы стать бакалавром права, необходимо учиться четыре года. После получения образовательно-квалификационного уровня «бакалавр» соискатель высшего образования может продолжить обучение по программе образовательно-квалификационного уровня «магистр». Обучение в магистратуре обычно длится два года. Особое значение для успешного старта юриста имеют практические навыки. Они приобретаются

в ходе проведения стажировки или на практики. В Украине, согласно действующему законодательству, кандидат в адвокаты должен иметь стаж работы в области права не менее двух лет и потом практику именно в адвокатской деятельности [2].

Так же, будущему адвокату необходимо сдать квалификационные экзамены. Квалификационные экзамены – это проверка теоретических и практических знаний заявителя в области законодательства, истории адвокатуры, умение правильно применять теоретические знания в практической деятельности адвоката.

Проанализировав только период становления лица адвокатом, можно сделать вывод, что на это действительно расходуется много времени, сил, денежных средств, конечно же, если лицо ответственно относиться к своей будущей профессии.

Не стоит забывать о том, что для качественной работы адвокаты должны практиковать навыки общения, проводить больше интервью и консультирование клиентов, учиться управлять ожиданиями и налаживать двустороннюю коммуникацию. На сегодняшний день, первоначальными навыками профессионального адвоката можно овладеть на конференциях, форумах и различных модулях. Национальный университет «Одесская юридическая академия» на протяжении 10 лет проводит научно-практические конференции где адвокаты могут не только окунуться в теоретическую часть адвокатуры, но и поделиться своим опытом для других адвокатов, провести мастер классы для студентов.

В 2020 году у каждого профессионального адвоката должен быть стимул поддерживать и распространять новое качество профессионального общения: с клиентами, другими участниками судебного процесса, коллегами, медиа и обществом.

По моему мнению, адвокатам нужно чаще давать возможность выйти за рамки обыденной профессиональной жизни и отойти от привычных стереотипов и инструментов, которые они используют в работе. Ведь XXI век требует настоящих профессионалов.

Список использованной литературы:

1. Конституція України: від 28.06.1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.

2. Жеребецкий В. Как становятся адвокатами – у нас и за границей, URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/41035/>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Чеснова А.А., Бєлова А.Д.
*студентки 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНУ ДЕФОРМАЦІЮ АДВОКАТА

Не є секретом, що професія людини напряду впливає на її особистість, досить гостро це питання постає перед тими, до чийх обов'язків входить спілкуванням з людьми. Адвокатська діяльність містить елементи негативного впливу на особу, яка за відсутності у захисника достатнього рівня етичної і психологічної стійкості доволі часто призводить до професійної деформації. Власне, дане питання є вельми актуальною проблемою сьогодення, що і зумовило обрання даної теми для більш детального вивчення.

Загалом, під професійною деформацією розуміють соціально-психологічний феномен: появу в особистості певних психологічних змін, що впливають на якісне виконання професійних обов'язків і діяльність в цілому. Із цього випливає, що професійною деформацією адвоката називають процес, який детермінується за допомогою соціальних і суб'єктивних чинників, які змінюють якості особи (стереотипне сприйняття, ціннісні орієнтації, характер, способи спілкування і поведінки), які з'являються в результаті виконання професійної ролі адвоката [2].

Важливим чинником організації роботи адвоката є здатність протистояти певним негативним емоціям, які можуть виявитися при виконанні професійних функцій. Негативні емоції можливо невілювати за рахунок повної впевненості в значущості роботи, що виконується, її соціальної корисності, а також завдяки задоволенню, що приносить вирішення певних задач [1].

Здійснення адвокатом професійної діяльності призводить до таких певних наслідків.

По-перше, це вдосконалення психологічних якостей особи в даному виді адвокатської діяльності (захист у кримінальному провадженні, представництво, надання консультацій, складання процесуальних документів).

По-друге, виникнення деформації особистості адвоката, як негативний аспект адвокатської діяльності. Можна виділити певні різновиди професійної деформації, вона може носити епізодичний або стійкий характер, бути поверхневою або глибокою, проявлятися у професійній діяльності або поширюватися і на особистісне спілкування [2].

Щодо моменту виникнення професійної деформації, потрібно зазначити, що вона може виникнути як на етапі виконання професійних обов'язків, так і значно раніше – під час навчання. Її проявлення можна помітити в манері поведіння, мовлення, а також у певному неадекватному сприйняттю

ситуації та людей, що перешкоджає розвитку і самовдосконаленню адвоката, як професіонала..

У професійній деформації адвоката спостерігаються прояви, притаманні як юридичним професіям взагалі, так і ті, які є специфічними лише для представників адвокатської діяльності [2].

До першої можна віднести:

1) Правовий нігілізм. Нігілізм – це заперечення загальноприйнятих цінностей: ідеалів, моральних норм, культури, форм суспільного життя. Правовий нігілізм адвокатів проявляється в неповажному ставленні до права і схиляє до вирішення поставлених питань на антиправовому рівні. Також проявлення такої форми професійної деформації може проявлятися навіть у повсякденному спілкуванні на кшталт заперечення будь-яких ідеалів, моральних норм, правил поведінки в суспільстві.

2) Емоційна холодність, цинізм, який доходить до байдужості до долі довірителя. Найчастіше людина стикається з представниками юридичної професії, у випадку, коли перебуває у складній життєвій ситуації і негативному емоційному стані. Таким чином особа відчуває тривожність, страх, депресію, може навіть плакати при зустрічі з адвокатом. Через досить часте моральне навантаження, деякі адвокати стають жорсткими та неспроможними проявляти співчуття. З точки зору професійного спілкування, це призводить до сприйняття клієнта, як об'єкта впливу, а його проблеми – як полонки, яку потрібно усунути.

3) Пониження рівня культури спілкування. Спостерігається у адвокатів, спеціалізація яких – захист у кримінальних справах, завше вони мають справу зі специфічною категорією клієнтів. Нерідко у процесі зустрічей адвокати засвоюють кримінальний жаргон, використовуючи його в повсякденному спілкуванні.

4) Стереотипний підхід до вирішення професійних завдань. Працюючи зі справами, які належать до однієї сприяє виробленню шаблонних прийомів і методів захисту, що блокують здатність творчо реагувати на появу нових обставин, пропадає індивідуальний підхід в роботі з довірителями. Щодо особистісного спілкування, це може призвести до прагнення підведення окремих ситуацій під стандарт.

До другої групи належать:

1) Хибні установки. Адвокат, який має проблему професійної деформації неозброєним оком бачить правові проблеми всіх оточуючих, і роз'яснює права навіть тим, хто цього не потребує. Нав'язливе консультування, що приймає форми повчання, роздача порад оточуючим може ускладнювати повсякденне особистісне спілкування.

2) Завищена самооцінка, позиція «завжди правий». Враховуючи особливості професії, адвокат завжди повинен бути у кращому світлі. Зайва самовпевненість, та невміння визнавати свої помилки – все це є

ворогом адвоката. Також варто додати володіння професійною понятійним апаратом, законами формальної логіки, що надають широкі можливості для конструювання виправдань на всі випадки життя. Проте дані навички не повинні розповсюджуватись на особисте життя, але нажаль не є виключенням.

3) Позиція «клієнт–мій ворог». Відсутність чітко визначених професійних обов'язків адвоката при укладанні договору про надання правової допомоги, відсутність чіткої грані між «професійним» і «особистісним» спілкуванням задля подальшого обмеження клієнта у його правах. Зайва обережність, прагнення тримати дистанцію не сприяють і розвитку особистих контактів.

Варто пам'ятати, що вплив професії на особистість є неминучим процесом, проте виникнення професійної деформації залежить перш за все від особистості адвоката, віку, сімейного стану, статі, стійкості до стресових ситуацій, трудової мотивації, рівня емпатії, стилю взаємин у колективі, рівня розвитку інтелекту, здібностей, властивостей нервової системи, нездатності до релаксації. Також потрібно зазначити зовнішні причини): умови навчання у вузі, стаж роботи, психологічний клімат колективу, в якому він працює, перевантаження на роботі, дефіцит часу та багато інших.

З огляду на вищевикладене, буде слушно запропонувати наступні шляхи профілактики професійної деформації:

- підвищення психологічної компетенції адвокатів. «Попереджений – озброєний»;
- психологічна діагностика та індивідуальне консультування і підтримка адвокатів;
- тренінги для професійного, особистісного зростання адвокатів;
- тренування та вироблення навичок контролю над своїм емоційним станом, корегування професійної деформації;
- підвищення кваліфікації та професійних навичок адвоката [3].

Підбиваючи підсумки, можна дійти висновку про різні інтерпретації професійної деформації адвокатів та доцільно розділити їх на дві групи. До першої належать адвокати, для яких деформація у професійній сфері являє собою усвідомлення труднощів та пошук можливостей їх подолання і як наслідок – відкриває нові перспективи в професійному та особистісному зростанні. До другої слід віднести представників професії, для яких деформація – зниження рівня професіоналізму, проблеми у родині, спілкуванні з оточуючими поза роботою, а іноді, навіть кінець кар'єри.

Список використаної літератури:

1. Синеокий О. В. Загальнотеоретичні проблеми адвокатології: підручник. / Олег Володимирович Синеокий. Київ: Алерта, 2007. 302 с.

2. Синеокий О. В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. Форум права. 2008. № 2. С. 425-431.

3. Ковтун І. А. Професійні відхилення у діяльності адвокатів. URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=78%3A2011-10-03-16-17-11&catid=18%3A-6&Itemid=14&lang=en.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Чечельницька В.С.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. фактично забороняє притягати адвоката до цивільно-правової або іншого виду юридичної відповідальності. Крім того, не дозволяється і погрожувати застосуванням до відповідальності, коли адвокат здійснює свою професійну діяльність в установленому законом порядку [1].

Проте протягом останніх років науковці та практики почали розглядати питання щодо того, щоб адвокати стали суб'єктами цивільно-правової відповідальності. Як зазначає М. Кравченко, немає достатніх підстав для закріплення положення у законі про неможливість юридичної відповідальності адвокатів. До цивільно-правової відповідальності повинні притягуватись обидві сторони договору про надання правничої допомоги – адвокат і клієнт [2, с.133].

Такі вчені як М. Брагінський і В.Вітрянський вважають, що правовідносини між адвокатом і клієнтом у рамках договору про надання правничих послуг повинні відбуватися відповідно до норм договору оплатного надання послуг. Згідно з положеннями якого, адвокат зобов'язаний надати клієнту якісні професійні адвокатські послуги, а клієнт в свою чергу зобов'язується заплатити за ці послуги [3, с.278] .

Дослідження з цієї проблеми засвідчують, що відповідальність клієнта чи способи забезпечення виконання ним договірних обов'язків, які закріплені в умові договору між адвокатом і клієнтом про надання правничої допомоги, є інколи такими, що суперечать суті професії адвоката. На противагу цьому у договорі повинні насамперед визначатися обов'язки адвоката з надання ним професійної правничої (правової) допомоги, а також має бути встановлена

суть і розмір його відповідальності (юридичної) та визначено відповідні обов'язки клієнта [6, с.32].

Сьогодні практичний досвід діяльності адвокатів в Україні свідчить, що в багатьох випадках не можна довести вину адвокатів у суді. Ю.Сахарова зазначила, що особливе місце серед загальних скарг на професійну діяльність адвокатів в Україні займають:

- 1) скарги на невиконання чи неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків;
- 2) скарги на одержання гонорару без відповідного надання адвокатських послуг або наданих їх не в повному обсязі;
- 3) скарги на допущення адвокатами конфлікту інтересів;
- 4) скарги на неприпустиму поведінку адвоката у суді, тиск на свідків;
- 5) скарги на надання неправдивих відомостей та фальсифікованих документів, затягування розгляду справ тощо [7].

Відповідно до положень законодавства більшості країн Європейського Союзу, адвокати притягуються до цивільно-правової відповідальності внаслідок невиконання чи неналежного виконання ними своїх професійних обов'язків як у судовій сфері (під час надання правничої (правової) допомоги), так і у сфері надання інших правових професійних обов'язків, що не стосуються ведення справ у суді (судах)[8].

Можна привести в приклад Велику Британію, в якій з 2013 р. професійна діяльність адвокатів регулюється Новими стандартами умов договору надання юридичних послуг адвокатами. Згідно з цими положеннями, за порушення договірних зобов'язань адвокат вищого рангу несе юридичну відповідальність. Крім того, клієнт має право через суд притягнути до дисциплінарної відповідальності адвоката і покласти на нього оплату всіх судових витрат.

Отже, проаналізувавши та порівнявши законодавство України та Європейського Союзу про відповідальності адвоката перед клієнтом можна зазначити, що відповідно до положень законодавства більшості країн Європейського Союзу адвокати притягуються до цивільно-правової відповідальності внаслідок невиконання чи неналежного виконання ними своїх професійних обов'язків як у судовій сфері. З метою розвитку цієї тези звернемо увагу на необхідність встановлення страхування професійної діяльності адвокатів в Україні та посилити гарантії клієнтів щодо якісної правничої допомоги судочинства.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI.URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Кравченко М. В. Щодо відповідальності адвокатів за порушення зобов'язань за договором про надання правової допомоги. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2014. № 3 (32). С. 130–134.

3. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. изд. испр. и доп. Москва: Статут, 2002. Кн. 3: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. 598 с. URL: https://private-right.ru/wp-content/uploads/Dogovornoe_pravo_T3.pdf.

4. Мельниченко Р. Г. Конституционное право на юридическую помощь: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Волгоград. 2001. 24 с. URL: https://melnichenko.net/_p_name64.html.

5. Токмаков И. С. К вопросу об общей характеристике соглашения об оказании юридической помощи. Адвокатская практика. 2012. № 3. С. 25–30.

6. Вільчик Т. Б. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України до європейських стандартів. Форум права. 2016. №1. С.30-36.

7. Сахарова Ю. Не могу залишатись осторонь, коли хтось потребує мого втручання як адвоката. Закон і Бізнес. 07.0213.-02.2014р.

8. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства : Міжнародний документ від 01.10.1988.

***Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» Хижняк Євген Сергійович*

Чернова Т.В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Приймаючи рішення стати адвокатом, спеціаліст має розумітися в питанні адвокатської етики. Адвокати мають чіткі вимоги щодо дотримання норм права. Одним з обов'язків адвокатів є дотримання принципу конфіденційності. Конфіденційність включає в себе таку складову як адвокатська таємниця.

Відповідно до Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” у частині 1 статті 22 говориться, що адвокатська таємниця це будь-яка інформація, яка стала відомою адвокату чи стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних

носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1]. З цього визначення можна зробити висновки, що тільки адвокати наділені такою специфічною ознакою, і без чого адвокатська діяльність не буде мати свого змісту. Правова допомога, яку надають адвокати, полягає у збереженні таємниці, і за неправомірне розголошення адвокат несе відповідальність відповідно до Закону України. Але в кожному правилі є свої виключення, вони викладені у частині 2 статті 22, що будь-яка інформація чи документ мають можливість втратити статус адвокатської таємниці. Наприклад, при певних вимогах чи шантажу адвоката, у зв'язку з адвокатською діяльністю, адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці, але в межах, які необхідні йому для захисту своїх прав та інтересів [5].

Якщо розглядати адвокатську таємницю у кримінальному впровадженні, то гарантією виступає пункт 1 частини 2 статті 65 Кримінально процесуального кодексу України (КПК України), де зазначено, що не можуть бути допитані як свідки, захисник, представник потерпілого, цивільного позивача та відповідача у кримінальному провадженні, щодо обставин, які стали їм відомі при виконанні функцій представника та відповідача. Відповідно до статті 45 КПК України, захисником є тільки адвокат. Після наведеної інформації вище, можна дійти висновку, що в КПК України забороняється допитувати тільки адвокатів. Але якщо взяти до уваги частину 3 статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» то на адвокатів поширюється на обов'язок зберігати адвокатську таємницю. Якщо досліджувати норми чинного КПК України, то можна дійти до такого висновку, що знайдені певні прогалини та протиріччя дають можливість виступити певним механізмом для здобуття доступу до адвокатської таємниці [2].

З урахуванням викладеного можна змодельовати ситуацію, за якої, наприклад, в об'єднаному кримінальному провадженні щодо декількох підозрюваних, відповідно візьмуть декілька захисників, які у свою чергу представлятимуть інтереси конкретного підозрюваного. Під час здійснення допиту слідчий цілком може ставити запитання адвокату з метою отримання інформації вищезазначеного змісту, що стосуватиметься співучасника вчинення певного злочину. У кримінальному впровадженні адвокат представляє інтереси іншого підозрюваного, то згідно з частини 2 статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», він цілком може надати слідчому інформацію. Проте, положення Законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та «Про засади запобігання і протидії корупції», що дозволяють у межах кримінального провадження надавати адвокатом правоохоронним органам та суду певного різновиду інформації, нівелюється положенням КПК України. Так, категоричність законодавця, що міститься у пункті 1 частини 2 статті 65 КПК України щодо заборони

допитувати в якості свідка адвоката про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника. При цьому закон не уточнює, чи стосується це лише інформації щодо клієнта або всіх учасників кримінального провадження враховуючи співучасників. З цього можна зробити висновок, що дана заборона буде розповсюджуватися на будь-яку інформацію, отриману адвокатом у статусі захисника, тобто стосується й співучасників [3].

З вище згаданою інформацією, можна дійти до таких висновків, що адвокатська таємниця виступає гарантією щодо захисту прав та свобод людини які передбачені в нормативних актах, таких як, Конституція України, Закону України “Про адвокатську діяльність” та інші. Я вважаю, що потрібно вдосконалювати механізм забезпечення незалежності адвокатської діяльності та професійних правозахисних функцій адвоката. Норми КПК України повинні бути доопрацьовані та заповнені прогалини у законодавстві України.

Зміст адвокатської таємниці має враховувати виключно особисті інтереси особи, позицію якої в кримінальному провадженні відстоює захисник. Будь-яка інша процесуальна інформація, що виходить за межі вищевказаної формули не має належати до адвокатської таємниці та щодо неї не повинно міститись законодавчих обмежень стосовно розповсюдження в межах кримінального провадження. Запропоновано доповнення до пункту 1 частині 2 статті 65 КПК України щодо заборони допиту як свідків осіб, які виступають в кримінальному провадженні в якості захисників лише про обставини, що стали їм відомі під час кримінального провадження, які стосуються виключно інтересів клієнтів конкретного захисника.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 2013 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці, рішення №VII-010/2020, URL: <https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-advokatskoji-tajemnitsi/>
3. Стандарти незалежності юридичної професії міжнародної асоціації юристів. URL: <http://bibliograph.com.ua/kodex-9/24.htm>
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297–VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
5. Правила адвокатської етики від 9.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/-n0001891-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Шийка Г.В., Тимошишин І.Л.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Відповідно Закону «Про безоплатну правову допомогу» та статті 6 «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» від 1950 року, будь-яка людина, яка обвинувачується у вчиненні правопорушення, передбаченого кримінальним кодексом, має право на захищати себе самостійно або з допомогою відповідного особи з відповідною юридичною кваліфікацією, яку особа обирає самостійно або яка може бути призначена їй, відповідно до закону, безоплатно [1].

Україна, для виконання цих зобов'язань, ратифікувала «Європейську конвенцію з прав людини і основоположних свобод» (далі – ЄКПЛ), рекомендації Ради Європи від 02.06.2011 року та прийняла відповідний закон, а саме Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 09.07.2011 року. Метою даної ратифікації є визначення правового наповнення права на безоплатну правову допомогу, механізми реалізації цього права та процедура його надання, їх державний захист. Закон поділив їх а первинну та вторинну.

Первинна безоплатна правова допомога – це донесення до особи перелік гарантованих прав та свобод, а також можливості їх захисту від незаконних посягань з боку службових або посадових осіб. Вона являє собою надання консультативних послуг,

Вторинна безоплатна правова допомога є державною гарантією яка реалізує загальний та рівноправний доступ до правосуддя. Реалізація вторинної правової допомоги являє собою представництво інтересів осіб в судах та інших органах де це є необхідним, що мають на неї право.

Одним із найважливіших недоліків Закону «Про безоплатну правову допомогу» є те, що він не дає особі право обирати хто буде представляти її інтереси, тому, що відповідно ст. 19 даного Закону: центр безоплатної правової допомоги обирає особі захисника. Така ситуація порушує пункт «с» частини 3 статті 6 ЄКПЛ та не відповідає Конституції України [4].

Можливістю укладати договір про надання правової допомоги особами, які мають на це кошти порушують заборону дискримінації за матеріально майновою ознакою, передбачені статті 14 ЄКПЛ (заборона дискримінації)

Також в Законі «Про безоплатну правову допомогу» не передбачені вимоги відповідно до яких може надається безоплатна правова допомога малозабезпеченим громадянам та перевірка майнового стану особи, яка

притягується до кримінальної відповідальності. Що породжує ситуацію коли така допомога надається особі яка має ресурси на платну правову допомогу.

Доречно звернути увагу на те, що під час судового розгляду кримінальних правопорушень суддя або органи досудового розслідування можуть нав'язати особі безоплатну правову допомогу для прискорення розслідування кримінального правопорушення, чим побавити особу можливості забезпечити собі захист самостійно, що дає змогу органам слідства впливати на провадження навіть зі сторони захисту.

Іншою проблемою є відсутність можливості заміни адвоката, що породжує затягування кримінального провадження. Наприклад, часті випадки коли адвокат систематично не з'являється в судові засідання – центр безоплатної правової допомоги не може замінити його. Згідно ст. 24 Закону «Про безоплатну правову допомогу» адвокати можуть бути замінені тільки в деяких випадках, що теж сприяє затягування кримінального провадження. Такі відстрочки призводять до порушення права обвинуваченого на розумі строки провадження (ст. 6 ЄКПЛ) [2].

Слід зазначити, що адвокатська діяльність відповідно Закону «Про адвокатуру» є незалежною професійною діяльністю [2]. Однак адвокати які надають безоплатну правову допомогу вимушені її розголошувати при наданні певних документів посадовим особам системи безоплатної правової допомоги. Для отримання винагород за надання безоплатної правової допомоги адвокати вимушені в якості доказів надавати документи, які зазвичай містять адвокатську таємницю. В результаті чого багато осіб із системи безоплатної правової допомоги мають доступ до даних на які розповсюджується адвокатська таємниця.

Має великі недоліки одна із самих важливих гарантій незалежності адвоката – оплата праці. За останні роки вона в цілому знизилася до 1.2 доларів за годину, до цього варто додати затримки цих виплат. Така ситуація посилює залежність адвокатів від держави та можливість реалізації корупційних схем [5].

Справжньою проблемою адвокатів є проблема їх допуску адвокатів до системи безоплатно правової допомоги через наявну систему конкурсів з відбору адвокатів, яка не є прозорою.

Така практика не лише хибна, але й фактично є формою державного регулювання та навіть вибіркового контролю над тим, яким адвокатам дозволяється практикувати в системі БПД. Це є неприпустимим, оскільки всі адвокати вже пройшли підготовку та показали свою кваліфікацію під час складання кваліфікаційного іспиту. Крім того, якість їхньої роботи має оцінювати кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, а не чиновники Міністерства юстиції України. Така система вступає в протиріччя з принципом саморегулювання адвокатури та адвокатської діяльності,

її незалежності від держави та неприпустимості дискримінації при користуванні правом на здійснення адвокатською діяльністю.

Отже, наявна система безоплатної правової допомоги потребує низки заходів для її вдосконалення та приведення у відповідності із самим законодавством України та основними його принципами

Список використаної літератури:

1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 09.07.2011 року

2 Європейська конвенція з прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 року

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17.4>. Конституція України від 28.06.1996 року

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 465 «Про порядок оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу»

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Шолудько І.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальна юстиція) Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

В сучасному суспільстві, для суперечок юридичного характеру властивий відносно високий рівень конфліктної напруженості. Традиційне змагальне вирішення спорів за допомогою правосуддя дуже часто сприяє загостренню конфліктів, і як наслідок припиненню існуючих відносин сторін. Судове вирішення спору нерідко призводить до значних втрат сторонами сил, часу та коштів, а остаточне рішення, зазвичай, не влаштовує як мінімум одну зі сторін. Саме тому, звернення до альтернативної форми врегулювання спору та використання примирних процедур, серед яких чільне місце займає медіація, набувають широкого визнання.

Медіація передбачає позасудове врегулювання конфлікту, яке являє собою чітко структуровану переговорну діяльність, яку здійснює

посередник-медіатор, але рішення приймають сторони. Особливістю є те, що медіатор лише допомагає налагодити комунікацію та підтримує сторони у пошуку шляхів вирішення конфлікту, при цьому він не пропонує варіантів його врегулювання. Сутність процедур альтернативного вирішення спорів полягає в тому, що вони являють собою особливий спосіб забезпечення прав і свобод громадянина, однак ефективність їх застосування значно знижується при за відсутності в їх складі учасника, який може надати юридичну допомогу, тобто адвоката.

Необхідно зауважити, що медіація зорієнтована, насамперед, на вирішення спору який виник між сторонами. Таким чином, діяльність медіатора є найбільш наближеною до професії адвоката. Однак зазвичай, віднаходження рішення не обмежується виключно правовим предметом спору, воно охоплює широке коло питань, пов'язаних з економічними, фінансовими чи особистими інтересами сторін.

Адвокати, як основні суб'єкти надання кваліфікованої юридичної допомоги повинні всебічно підтримувати та розвивати «мировий напрямок» вирішення спорів, як найбільш перспективний з точки зору поставлених перед адвокатурою цілей та завдань. Відповідно до статті 8 Правил адвокатської етики адвокат, за можливості повинен сприяти досудовому та позасудовому урегулюванню спорів [1]. Адвокати виконують величезну роль у врегулюванні конфлікту, коли пропонують сторонам піти на примирення та ефективно сприяють в узгодженні умов припинення розбіжностей між ними. Надання юридичної допомоги сторонам в максимальній відповідності з їх інтересами та бажаннями – обумовлює доцільність розгляду адвокатами можливості та передумов для проведення примирних процедур стосовно конкретного спору. Професійний обов'язок адвоката сприяти врегулюванню суперечок передбачений приватно-правовим призначенням адвокатури, законодавством України та міжнародними нормативними актами, які регулюють питання адвокатської діяльності.

Переваги медіації роблять її привабливою та пріоритетною для використання в адвокатурі. Діяльність адвоката як представника у процесі медіації полягає насамперед у веденні переговорів від імені сторони, її консультування з питань, які виникають у процесі вирішення правових питань, складання або розглядання проекту медіативної угоди. При цьому, адвокат не направляє, а підтримує клієнта та стежить за тим, щоб правові аргументи медіатора не сприймалися стороною як висування вимог і надання юридичної позиції у даному конфлікті.

Ще одним видом надання кваліфікованої юридичної допомоги є участь адвоката у врегулюванні юридичного спору в якості медіатора за умови згоди сторін, а також відповідності адвоката критеріям неупередженості, та незалежності і при наявності в останнього спеціальної підготовки медіатора [2]. В такому випадку, окрім правил адвокатської етики, дії

адвоката мають відповідати міжнародно-визнаним етичним засадам медіації. Медіація повинна здійснюватись з дотриманням принципів: незалежності, неупередженості, нейтральності, доступності, добровільності, професіоналізму, рівності сторін, конфіденційності та автономії.

Сприяючи сторонам в досягненні взаємовигідної угоди про врегулювання спору, адвокат-медіатор буде діяти одночасно в інтересах кожної зі сторін. Для успішної медіації медіатору важливо завоювати і зберегти довіру всіх сторін конфлікту, а тому він повинен залишатись абсолютно нейтральним і не дати жодного шансу сторонам засумніватися в його безсторонності. Оволодіння адвокатом навичок медіатора значно підвищує рівень професійної майстерності адвоката, адже за допомогою техніки перефразування, активного слухання, резюмування вдається краще налагодити комунікацію, з'ясувати інтереси та потреби сторін конфлікту.

Здійснюючи функцію медіатора, адвокат повинен не стільки розглядати особливості правового регулювання відносин сторін та їх правове становище у правовому конфлікті, скільки надавати сторонам допомогу в пошуку відповідних законних варіантів припинення розбіжностей з точки зору узгодження їхніх інтересів. У рамках цієї сфери професійної діяльності адвокат виявляє, досліджує і враховує як правові, так і різні позаправові складові конфліктних відносин сторін, що мають значення при врегулюванні спору. Діяльність адвоката як медіатора спрямована не на застосування права, що припускає лише один справді правильний варіант, а на його використання, в рамках якого можливе знаходження різних варіантів вирішення проблеми, кожен з яких буде вірним за згодою сторін на відповідні умови.

На даний момент, медіація займає вагоме місце в адвокатській діяльності, однак, сучасним адвокатам необхідно змінювати стереотип мислення під час надання клієнтам послуг по врегулюванню спорів. Їм необхідно концентрувати увагу не тільки на правових позиціях клієнта, але і на їх інтересах які сховані за цими позиціями. Адвокат повинен вміти перейти від звичайної для нього стратегії змагальності до вміння застосовувати стратегію консенсусу чи компромісу у взаємовідносинах з іншою стороною спору. Успішне поширення серед адвокатської спільноти процедури медіації надасть можливість адвокатам опанувати нові професійні навички по врегулюванню спорів в позасудовому порядку шляхом застосування процедури медіації.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики n0001891-17 від 09.06.2017р. / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Про медіацію: Проєкт Закону України № 3504 від 19.05. 2020 р. / Верховна Рада України URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Штельмах Є.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРЕКОНЛИВІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОМОВИ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Кожна професія потребує своїх необхідних, компетентно значущих якостей, якими можна вважати сукупність суттєвих ознак та особливостей людини, що формуються у процесі діяльності та забезпечують професіоналізм спеціаліста. Для професії адвоката визначальним є комунікативна взаємодія, спілкування з клієнтами та багатьма іншими людьми, які так чи інакше входять до поля зору діяльності професіонала.

Актуальність даної теми зумовлена певним дефіцитом ораторського мистецтва сучасних адвокатів та недостатньою увагою науковців і правових, етичних, логічних та психологічних аспектів його діяльності в ході судового розгляду справи.

Значення ораторського мистецтва в адвокатській діяльності важко переоцінити, адже ця публічна професія пов'язана із необхідністю не лише досконало знати і правильно інтерпретувати закон, а й уміти переконувати у правильності своєї позиції широке коло осіб: суд, органи досудового розслідування, громадян, що досягається за допомогою сили слова.

Юридична риторика, зокрема судова, що проявляється у формі виступів адвоката на судових процесах, відіграє провідну роль при розбудові правової держави і громадянського суспільства в Україні.

Судова промова адвоката не офіційна професійна його промова, яка є обов'язковим компонентом найважливішої судової процедури судових дебатів. Від майстерності судової промови адвоката нерідко залежить якість і результативність судового процесу. Тому для адвоката, як професійного учасника цього процесу, володіння юридичною риторикою, і особливо судовою, здатність її оптимально використовувати є першорядним завданням.

Саме через ступінь володіння юридичною технікою, багатством загального лексичного і спеціального юридичного лексичного запасу і

вміння їх максимально реалізувати виявляється рівень правосвідомості та правової культури адвоката. Адже через яскраві публічні виступи адвокатів і поширення їх через засоби масової інформації суспільство дізнається про стан дотримання законності в країні, якість діяльності судів та прокуратури, про хід розслідування окремих резонансних злочинів тощо. Саме через «юридичну риторичку» адвоката може бути сформовано суспільну думку з приводу тієї чи іншої судової справи, а отже, зроблено певний внесок у виховання правової культури населення та розвиток громадянського суспільства.

Основоположними принципами, що безпосередньо стосуються офіційного мовлення у діяльності адвокатури, слід визнати конституційні принципи судочинства, передбачені ст. 129 Конституції України – такі, як змагальність сторін, законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення обвинуваченому права на захист; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду. Реалізація цих принципів передбачає переважну участь адвокатів у судовому розгляді усіх кримінальних справ, а також участь адвокатів у цивільних, господарських та адміністративних справах.

Участь у судовому процесі вимагає ретельної підготовки до ведення справи у кожному конкретному випадку, аналізу наявних доказів та інших даних, підготовки логічного та обґрунтованого «захисного» виступу (промови).

У юридичній літературі під захисною промовою розуміють промову з судових дебатах, в якій з точки зору захисту підсудного дається аналіз доказів, викладаються міркування по суті обвинувачення, кваліфікації злочину, пропозиції щодо міри покарання, інші питання, які мають значення для правильного вирішення справи[1]. На думку Т. Дубровської, захисна промова – це шанс адвоката на фінальному етапі судового процесу проявити себе в якості професіонала з високою комунікативною компетенцією, можливо, виправити помилки, зроблені раніше, і в результаті відстояти інтереси підзахисного.[2] Вагомість захисної промови визначається вже її першими фразами, оскільки вступна частина готує учасників судового розгляду до подальшого сприймання й оцінки матеріалу. Тут недоцільно здійснювати: переказ фабули кримінальної події (вона вже неодноразово виголошувалася); характеристику злочинів даного виду (убивства, крадіжки), бо вони відомі учасникам кримінального судочинства і сприймаються як повчання; застосовувати шаблони («...ця справа досить складна...»), адже це згубно діє на подальшу аргументацію.

Деякі адвокати спочатку накидаються на прокурора і слідство, стверджуючи, що нічого, не встановлено: ні самого злочину, ні обставин його вчинення. Також існують адвокати, які починають обвинувачувати всіх,

зокрема слідчого – у непрофесіоналізмі, прокурора- у недобросовісності, експерта – у некомпетентності, суддю – в упередженості, і т. п.).

Адвокату-захиснику слід запам'ятати, що захист інтересів підсудного зовсім не означає зняття з нього відповідальності за скоєний злочин. «... Можна прощати підсудним їхню провину, але ніколи не варто залишати в руках того, що вони виною придбали...», – таку пораду захиснику дає А.Ф. Коні.[3]

Судовим ораторам Коні А.Ф. рекомендував беззастережно виконував три умови: «Потрібно знати предмет, про який говориш, в точності і подробицях, з'ясувавши повністю його позитивні і негативні властивості, потрібно знати свою рідну мову і вміти користуватися й гнучкістю, багатством і своєрідними зворотами, причому, звичайно, до цього знання відноситься і знайомство зі скарбами рідної літератури. Нарешті, потрібно не брехати ...». Він неодноразово повторював, що в літературі немає поганих сюжетів, а в суді не буває неважливих справ, в яких людина освічена і чутлива не могла б знайти основи для художнього мовлення.[3]

Отже, враховуючи вищезазначене, варто відмітити важливість ораторського уміння адвоката, а саме вдало застосувати психологічний вплив на публіку задля досягнення бажаного результату. Для того, щоб промова стала переконливою варто відмовитись від шаблонних, часто використовуваних висловів, необхідно нитку зацікавлення у висловлюванні провести крізь всю промову. Найважливішим, я вважаю, введення інституту адвокатської промови чи риторики, а саме можливості навчатись цьому та здавати фаховий іспит, задля досягнення найкращих результатів та збільшення довіри до адвокатури у цілому.

Список використаної літератури:

1. Молдован В. В. Риторика: загальна судова / В. В. Молдаван. – К.: Юрінком Інтер, 1999. 43 с.
2. Коковська В. Комунікативно-композиційні особливості англійської захисної промови в суді. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук, праць. Херсон: ХДУ, 2013. Вип. 20. С. 118.
3. Коні А.Ф. как судебный оратор [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://coollib.com/b/242753/read#t1>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Шумило М.Р.

*студент 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Певним показником розвитку суспільства в цілому є стан адвокатури. Слід зазначити, що цей інститут відіграє фундаментальну роль у встановленні та підтримці верховенства права та захисту прав людини в країні. Адвокатура є складним проявом як державного, так і суспільного попиту, оскільки саме завдяки їй верховенство права реалізує можливість забезпечення своїх громадян захистом їх прав і свобод. Діяльність адвокатів, з одного боку, має конституційно визначений державно-значущий характер, а з іншого боку, адвокати повинні бути максимально незалежними від держави, щоб ефективно захищати громадян та юридичних осіб від адміністративного свавілля [1]. Адвокатура – явище унікальне, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є державним органом.

В контексті розвитку громадянського суспільства, в якому адвокатура є відображенням суспільних потреб, державна політика щодо адвокатської діяльності повинна поєднувати умови заступництва та незалежності. Потрібно наголосити, що держава повинна сприяти розвитку адвокатури всіма можливими способами, але ні в якому разі не контролювати його.

Громадянське суспільство в загальному ототожнюється зі сферою приватних інтересів та потреб. Саме в його рамках реалізується більшість прав і свобод людини. Через інститут адвокатури суспільству забезпечується необхідний рівень правового захисту. Однак адвокатура виступає в цій парадигмі не як інструмент держави, а як соціальний інститут, завдяки якому держава реалізує це право своїх громадян. Громадянське суспільство – це незалежна соціально організована структура для координації різних інтересів людей, яка взаємодіє з державою для досягнення спільних цілей.

В українському суспільстві адвокатура реалізує такі принципи громадянського суспільства, як його демократія, свобода, гарантія політичних та особистих прав особистості. Право на кваліфіковану правову допомогу є одним із основних прав людини і громадянина і водночас найважливішою гарантією дотримання ряду інших прав. Очевидно, що без забезпечення права на кваліфіковану правову допомогу в контексті постійної законодавчої реформи навряд чи можливо ефективно захистити всі інші громадянські права та свободи.

Зазначимо, що громадянське суспільство – це демократичне суспільство з розвиненими економічними, культурними, правовими та політичними відносинами між його членами, яке взаємодіє з державою (суспільство

знаходиться на стабільно високому соціальному, економічному, політичному, культурному та моральному рівні і створює разом з державою розвинені правовідносини).

Щодо адвокатури як інституту громадянського суспільства в Україні, слід зазначити, що вона знаходиться на етапі формування нової форми та іміджу [3]. Останнім часом відбувся резонансний стрибок у її реформуванні та забезпеченні нового обґрунтування діяльності та значення адвокатської професії для суспільства. Прийнявши зміни до Конституції України (щодо правосуддя), держава значно розширила офіційне визнання сфери адвокатської діяльності.

Як підсумок, варто звернути увагу на взаємозв'язок між законотворцями та політичною (громадянською) свідомістю, яка тісно пов'язана з реформуванням та реалізацією ідеальної моделі адвокатури як інституту громадянського суспільства, що надасть адвокатурі незалежність, [2]. Це цілком логічно, що вся діяльність з правової допомоги спрямована на приватних осіб, їх асоціації та суспільство в цілому. Реалізація цього завдання неможлива без дистанції від органів державної влади та широкої автономії у виконанні завдань, покладених на цю установу.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Бакаянова Н.М. О перспективах адвокатской монополии. Вопросы современной юриспруденции. 2015. №10-11. С.134-140 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-perspektivah-advokatskoy-monopolii>

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Джабурія Олена Олександрівна*

Якименко Д.В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА ОТОТОЖНЕННЯ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Адвокат – особа, професією якої є надання кваліфікованої юридичної допомоги фізичним особам та юридичним особам, у тому числі захист їх прав та представлення інтересів у суді, що володіє отриманим в установленому порядку статусом адвоката.

Одна з найважливіших гарантій здійснення адвокатської діяльності – це заборона на ототожнення адвоката з його клієнтом. Це положення зазначається як в українському законодавстві (ст. 23 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”)[1], так і в міжнародному (Основні положення про роль адвокатів, прийняті 8 Конгресом ООН про запобігання злочинам у серпні 1990 року)[2]. Однак адвокатська спільнота з розчаруванням фіксує постійні факти порушення такої гарантії. При чому проведення паралелі між адвокатом і його підзахисним здійснюється як з боку громадськості, так і з боку представників державної влади, в особі правоохоронних органів. Скоротити випадки ідентифікації адвоката з його клієнтом з боку суспільства можливо, мабуть, лише за рахунок підвищення правової освіченості населення, а це дійсно складний та тривалий процес. На превеликий жаль, зараз держава не вирішує належним чином дане питання. Ідентифікація адвоката з клієнтом робить правове положення адвоката вразливим, а його реалізація на практиці стає безпосередньо залежною від правоохоронної системи.[3] Таке ототожнення є абсурдним і неприпустимим, оскільки перешкоджає належній роботі адвоката, ставить його у незручне становище, унеможлиблює виконання ним своїх завдань і функцій. Слід відзначити, що коли адвокат, виконуючи свої професійні обов’язки займається захистом особи, що вчинила певні неправомірні дії і внаслідок цього отримала негативну оцінку з боку громадськості, то такий адвоката частіше за все починають уподібнювати до його підзахисного, що призводить до початку розслідування щодо нього, проведення обшуків.

Якщо спробувати виділити причини, через які відбувається таке ототожнення, то насамперед слід виділити психологічний фактор. У психології вже давно вивчений і досліджений феномен групового тиску, доведений класичними експериментами явища конформізму. У резонансних справах, коли адвокат захищає осіб, які піддаються громадському засудженню, спостерігається згуртованість спостерігачів. А чим вища згуртованість групи, тим більша її конформність. Це так звана пастка «групового мислення», в яку потрапляє адвокат, оскільки сприймається як партнер, захисник певної особи, а не як професіонал, знавець своєї справи.

Саме тому, якщо соціальна більшість негативно налаштована до підзахисної особи, таким же буде на психологічному рівні ставлення і до її захисника. «З ким поведешся, від того і наберешся», – такою є думка більшості про адвоката – мовляв, якщо він захищає злочинця, то й сам, напевно, такий самий. Протидіяти цьому можна тільки шляхом роз'яснювальної роботи, що адвокат – це, в першу чергу, професіонал, який повинен надати правову допомогу особі, нехай навіть вона неугодна більшості або державі. Однак і це не гарантує успіху – адвоката завжди будуть асоціювати з його клієнтами, і він повинен бути до цього готовий. Однак ця причина зазвичай стосується негативного ставлення спільноти, яка у вирі нових подій і новин про це забуває, і немає нічого спільного з ідентифікацією адвоката з клієнтом як засобом тиску на захисника в резонансних справах. Ось це вже є передумовою для подальшого порушення прав адвокатів. Враховуючи політичну обстановку в країні, адвокатам доводиться захищати осіб, які визнані представниками попередньої влади, люстрованих осіб, терористів і сепаратистів, депутатів та осіб, які піддаються громадському засудженню. І ототожнення адвокатів з такими клієнтами відбувається не тільки з боку громадян і ЗМІ – навіть слідчі, прокурори і судді зневажливо ставляться до них.

Чому адвокатів не повинні ідентифікувати з клієнтами та їхніми справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків? В першу чергу, тому, що це може нашкодити клієнту, адвокату або членам його сім'ї, унеможливити надання правової допомоги особі, яка за нею звернулася. Тільки професіонал високого класу, морально сильна людина зможе надавати правову допомогу так само якісно в умовах, коли в ЗМІ з'являються публічні звинувачення і образи, відбувається кримінальне переслідування, проводяться обшуки, і внаслідок цього страждає її репутація. До того ж, неприємні сюрпризи можуть чекати не тільки самого захисника, а й адвокатське об'єднання, в якому він працює – з ним будуть боятися співпрацювати. Це в значній мірі може деморалізувати адвоката.

Отже, виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок, що слід поширювати увагу серед представників прокуратури та інших правоохоронних органів, до заборони ототожнення адвоката з клієнтом. Однак це можливо тільки після створення законодавчо закріпленого дієвого механізму впровадження відповідальності за порушення такої заборони, механізму зупинки і блокування таких протиправних дій. Такі законодавчі зміни вкрай необхідні вже зараз, оскільки за порушення прав адвокатів порушуються і права людини, осіб, які через політичні та корупційні інтереси можуть залишитися незахищеними від держави.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-vp#Text>

2. Основні положення про роль адвокатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

3. Зейкан Я. П. Адвокатські проблеми і закон «Про адвокатуру». Адвокат. 2003. № 6 (8). С. 22–23.

***Науковий керівник:** асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Джабурія Олена Олександрівна*

СЕКЦІЯ 2. ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Бойко Ю.О.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ У ПЕРІОД ГЕТЬМАНЩИНИ

Розвиток адвокатської діяльності на теренах України сягає своїм корінням ще Київської Русі. Проте найбільший розквіт та значущість, на нашу думку, він набув в період «першої держави», яка вже мала зародки демократії – Гетьманщини.

Вже за часів Гетьманщини можна казати про професію адвоката як про повну та сформовану юридичну професію, яка передбачала наявність певних прав та обов'язків, що були зазначені в одному з найвпливовіших документів того часу: зводу законів Гетьманщини XVIII сторіччя «Права, по которым судится малороссийский народ, Высочайшим всепресветлейшия, державнейшия Великия Государыни Императрицы Елисавет Петровны, Самодержицы Всероссийския, Ее императорского священнейшего Величества повелением, из трех книг, а именно: Статут Великого князівства Литовського 1588 р., Зерцала Саксонского и приложенных при том двух прав, також де из книги Порядка, по переводе из польского и латинского языков на российский диалект в едину книгу сведенные, в граде Глухове, лета от рождества Христова 1743 года». Більш відомою та вживаною назвою цього документу є «Права, по которымъ судится малороссійській народъ» [1].

Саме в ньому вперше вживається поняття «адвокатъ» в значенні захисника сторони. Крім того, в статті 7 зазначені відповіді на такі питання: «Хто такий адвокат?», «Які адвокати мають бути та при яких судах?», «Кому і для чого він потрібний?» [2].

Можна стверджувати, що адвокатура України в період Гетьманщини була визнаною окремим станом, хоча і не була об'єднана в професійну спілку. Крім того, вже в період Гетьманщини була передбачена плата адвокатуві, так званий, гонорар. Виникнення платні, на нашу думку, зумовлено тим, що все більше людей бажало отримати якісний захист та кваліфіковану допомогу. Крім того, позивач і відповідач мусили відшкодовувати кошти за папір, чорнила, вони мали платити писарям та канцеляристам за написання документів, виготовлення копій, засвідчення документів, оформлення на

письмі судових промов. Зазначимо, що окремо оплачувалися судові витрати, пов'язані з виїздом вістових козаків до сторін з розпорядженням суду, а також, якщо таких дій потребував судовий процес, і спеціальних уповноважених для проведення слідства, доправлення до суду підозрюваних, межування земель тощо.

Як вказується в літературі, адвокат, виконуючи свою роботу, позбавляв свого клієнта марудних клопотів особисто оббивати пороги суду, кланятися писарям та канцеляристам, клопотатися про виїзд слідчих, доправлення свідків та таке інше. Усі папери від клієнта тепер писав адвокат. Доводилося платити лише за виготовлення копій, засвідчення документів, написання вироків та витягів із них. Якщо таланило запросити адвоката з місцевих, відпадала потреба оплачувати йому оренду житла та харчуваття [1].

Так, до прикладу, козаки Кропивнянської сотні Переяславського полку, скаржачись до Генеральної військової канцелярії на свого адвоката Максима Петровича (1756), зазначали, що той взяв з них готівкою 60 рублів та чималу платню в натуральній формі [4]. Подібним випадком, коли можна казати про оплату праці адвоката, є донесення віцекапрала Романа Струтинського від 25 вересня 1750 р., який успадкував від свого батька затяжну справу проти прилуцького полковника Гната Галагана. Останній у містечку Вереміївка «в різних роках різні спричинив збитки та грабунки відібранням ґрунтів та іншого». Батько Романа Струтинського розпочав судовий процес ще в 1734 р. Син же скаржився гетьманові К. Розумовському, що вже сам поніс великі збитки через всіляке затягування справи актуальним прилуцьким полковником Григорієм Галаганом. Серед цих збитків зазначено й тридцять рублів видатків на адвоката, найнятого в Україні [3].

Підсумовуючи розглянуте вище, можемо стверджувати, що інститут адвокатури дійсно має складний та тривалий шлях розвитку. Проблематиці його розвитку за часів Гетьманщині приділено суттєву увагу з боку науковців, що обумовлюється важливістю досягнень адвокатури у той час та їх значущістю для розвитку адвокатури на подальших етапах становлення в Україні.

Список використаної літератури:

1. Брехуненко В. Адвокатський хліб: заробітки адвокатів у Гетманщині. URL: <https://istorstudio.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/view/10>
2. Упор. та автор нарису К. А. Вислобоков. К.: Наук. думка, 1997. 603 с.
3. Боярський Б. В. Історія становлення адвокатури в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/3_KAND_2007/Pravo/18843.doc.htm.
4. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. Ф. 1. Спр. 50594-50658. Арк. 325–326.
5. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України). Ф. 51. Оп. 1. Спр. 1493. Арк. 1.

*Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна***

Броніч М.Р.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТАН ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В УСРР

Тема дослідження зумовлена тією обставиною, що завдання побудови правової держави, процес демократизації суспільства, проблеми зміцнення законних прав громадян вимагають нового підходу до діяльності інституту адвокатури та адвоката-захисника у судочинстві. Проблема взаємовідносин адвокатури з державною владою у світлі забезпечення справедливого судочинства завжди викликала і продовжує викликати дискусії та спори щодо її місця у здійсненні правосуддя.

Сьогодні інститут української адвокатури стоїть перед нагальною потребою визначення нових векторів подальшого розвитку, що обумовлено загостренням політичної ситуації, рядом зовнішніх загроз та внутрішніх ризиків, погіршенням соціально-економічних показників у країні, трансформацією правової системи. Надбання адвокатської спільноти наприкінці ХІХ – початку ХХ століття були повністю відкинуті, коли з встановленням радянської влади корпорацію присяжних повірених було ліквідовано відповідно до Декрету №1 «Про суд» від 24 листопада 1917 року.

Коли радянська влада остаточно утвердилася на українських землях, почалося остаточне знищення основ права, скасування судів, прокуратури та адвокатури. З'явилося нове джерело права – революційна правосвідомість, застосовувалася позасудова розправа, адже свавілля стало державною політикою. В умовах, коли невизначеність форм організації судового захисту, а бути захисником чи представником у справі дозволено фактично кожному, адвокатура як самостійний інститут не могла існувати.

Радянська влада розглядала адвокатуру як ворожу силу, тому що обслуговувала інтереси буржуазії та була пов'язана із ними матеріальними інтересами. Як наслідок, і адвокатура зустріла вороже перемогу радянської влади. Присяжні повірені вважалися потенційними ідеологічними ворогами, а зміни в адвокатурі були спрямовані на те, щоб адвокати не були фінансово залежними від клієнтів. Головною метою держави у цей час було сформувані нову ідеологію, розірвати зв'язок між адвокатом та його клієнтом, створити

умови для повної втрати адвокатом зацікавленості і обов'язку твердо обстоювати та представляти інтереси громадянина.

Положенням «Про народний суд» від 30 листопада 1918 року було встановлено, що для сприяння суду у справі для найбільш повного з'ясування всіх обставин, що стосуються інтересів обвинуваченого або сторін, що беруть участь в цивільному процесі, при повітових чи губернських виконавчих комітетах рад, повинні засновуватися колегії захисників, обвинувачів і представників сторін у цивільному процесі. Членам колегії встановлювалася заробітна плата в розмірі окладу, оплачуваного суддям. Крім зазначених обвинувачів і захисників, у судових дебатах могли приймати участь один обвинувач і один захисник з присутніх на судовому засіданні осіб. Колегії були єдиними для громадських обвинувачів і громадських захисників. Відколи були організовані колегії активно проводилася кампанія із забезпечення працівниками, які були прибічниками більшовизму – комуністами. Слід зазначити той факт, що при прийомі перевага надавалася вихідцями із робітників і селян. Члени колегій обиралися у повітах виконкомом з числа громадян, які відповідали умовам, що були встановлені для виборців, а в містах – міськими радами.

Щоб захистити себе, особа могла запросити будь-кого (необов'язково з колегії правозаступників), хто користувався політичними правами, або просити процесу трибунал, який надавав йому такого з колегії правозаступників. Крім того, обвинувачуваний міг бути захисником із числа осіб, присутніх у залі суду. Вперше право бути захисником було надано жінкам, які до 1917 року такого права були позбавлені. З часом більш чітко розмежовуються функції обвинувачення і захисту, врегульовуються питання про заробітну плату членів колегії правозаступників, звужується, а потім і ліквідується допущення безконтрольного захисту в судах. Кількість адвокатів в Україні почала поступово збільшуватись. У 1920 році правозахисників налічувалося 365, а в 1921 році їх вже було 557. У 1921 році була прийнята постанова РНК УРСР про розширення мережі юридичних консультацій, яких на той період існувало понад 160. Члени колегії правозахисників виступали лише по найбільш складних кримінальних справах, підсудних трибуналу. Іншу юридичну допомогу (досудова підготовка, збір доказів у справі, складання необхідних процесуальних документів тощо) громадянам надавали колишні присяжні повірені, присяжні юрисконсульти та інші особи, що нелегально займалися адвокатською практикою [1, с. 75-95].

З роками адвокатура переросла у щось набагато інше. Сьогодні вона більш організована, щоб надавати більше допомоги більшій кількості людей у всьому світі, які не мають нікого, хто має достатньо повноважень, щоб допомогти їм. Адвокатура стала глобальною відповідальністю, а не місцевою, і потребує більше фінансування, більшої політичної підтримки та більше влади, щоб стати чимось ще більшим [2].

Історія взаємних відносин адвокатури та радянської влади до отримання Україною незалежності свідчить, що намаганням гілок державної влади було «одержавити» цей правозахисний інститут та зацікавити діяти в інтересах державної влади. Десятиліттями держава підтримувала чисельність адвокатів на низькому рівні, контролювала діяльність адвокатів шляхом обліку справ і стежачи за їх поведінкою у залі суду. Однак за радянських часів адвокатура завдяки формуванню колегій адвокатів по територіальному принципу на основі адвокатського самоврядування та можливості впливати на підбір з резерву кандидатів на професію адвоката, що у своїй більшості унеможливило прийняття до лав адвокатів «випадкових» людей, виборола належне їй місце в правовій системі радянської України та досягла якісного професійного досвіду правозахисної роботи та високого авторитету в суспільстві сьогодні [3, с. 14].

Список використаної літератури:

1. Історія адвокатури України у запитаннях та відповідях, ілюстраціях та фотографіях: навч. посіб. / Н. М. Бакаєнова, О.О. Храпенко. Одеса : Юридична література, 2016. 216 с.
2. The history of advocacy. URL: <https://borgenproject.org/history-advocacy/>
3. Становлення та розвиток адвокатури у радянській Україні (1919-1939 рр). *Митна справа*. № 5 (101). 2015. С. 8-14.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат *Джабурія Олена Олександрівна*

Ваньчак М.В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ

Історія адвокатури з перших відомостей про її зародження містить положення про адвокатську етику, яка охоплює питання сумлінності виконання своїх професійних обов'язків, прийняття і виконання доручень, гонорару, взаємовідносин з владою, корпоративної підтримка та ін. У праці Платона «Закони» була передбачена смертна кара за «безчесний виступ адвоката в суді». У стародавній Греції та Римі щорічно призначали 10 адвокатів у кримінальних і цивільних справах для захисту бідних проти багатих, а також вдів і сиріт. За відмову від виконання зазначених

обов'язків винним загрожувало виключення з адвокатури. У більш пізніх пам'ятках адвокатури, зокрема, в "Права, за якими судився малоросійський народ" (1743 рік), була передбачена смертна кара за неявку адвоката до суду без поважної причини. Крім того, в цьому пам'ятнику Козацького права передбачалося безкоштовне ведення адвокатами справ сиріт, вдів, малозабезпечених громадян. А хіба надання безкоштовної допомоги сиротам, вдовам, убогим, малозабезпеченим в глибокій давнину не перегукується з нашими положеннями про надання безоплатної правової допомоги певним верствам населення? Це дає можливість говорити про історичні паралелі при здійсненні адвокатської діяльності в далекій давнині і в даний час [1].

Етичні питання визначення та отримання гонорару також мають давню історію. Перші відомості про гонорар адвокатів відносяться до 204 року до нової ери, коли Сенат Риму ухвалив закон Цинци (по імені його автора) «Про дарах і підношеннях». Ним передбачалося, що адвокати можуть отримувати винагороду за надання юридичної допомоги в розмір не більше 10 000 сестерцій (грошова міра в стародавньому Римі; для порівняння: буханець свіжого хліба продавалася за 1/2 сестерція, річну платню легіонера було 1200 сестерцій, військового трибуна – 25 000 сестерцій). Розмір гонорару до початку процесу узгоджувався з клієнтом, однак, його не можна було отримати поки справа не була розглянута.

У IVX-му столітті в результаті зміцнення адвокатури питання гонорару у Франції почало регулюватися такою – встановленням конкретного розміру гонорару за виконання певної роботи. Так, адвокатам заборонялося пред'являти позови про сплату гонорару, їх обов'язком також було надання правової допомоги бродягам, малолітнім, бідним, сиротам. У Німеччині з 1495 р., тобто з часу зародження адвокатури, також була введена такса, яка передбачала розміри гонорару за надання юридичної допомоги, за порушення якої передбачалася відповідальність у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Судові Статути, прийняті в Росії в 1864 р., містили детальні положення про адвокатський гонорар.

Цілком доречно і паралелі з приводу боротьби адвокатів за свої права. Так, в 1579 р. король Франції Генріх III видав Указ, яким наказував адвокатам відзначати на паперах, які складають для клієнтів, суму отриманого від них гонорару. Адвокати визнали негідним їх професії подібний контроль, зібрали загальні збори і вирішили припинити заняття адвокатською діяльністю. Так, 307 адвокатів прийшли в Парламент і оголосили про своє зречення від звання адвоката і в знак протесту склали свої формені капелюхи. Відправлення правосуддя в країні припинилося і тільки тоді, коли дія Указу було припинено, адвокати повернулися до своїх обов'язків.

У 1993 р. адвокати України оголосили страйк і припинили виконання своїх професійних обов'язків, вимагаючи зменшення непомірного оподаткування

їх діяльності, допуску адвокатів до захисту на ранніх стадіях кримінального процесу, скасування Наказу міністерства юстиції України про видачу юристам ліцензій на здійснення юридичної практики, яка передбачала можливість для таких осіб брати участь в розгляді кримінальних справ у якості захисників. Страйк тривав близько двох місяців і змусив владу пом'якшити податки на адвокатську діяльність, допустити адвокатів до захисту на ранніх стадіях кримінального процесу. Однак, допуск юристів, які мали ліцензії Міністерства юстиції, практично був припинений тільки з 1995 року.

Слід згадати і сумнозвісне рішення Конституційного Суду України від 16.11.2000 р. по справі Г. Солдатова про вільний вибір захисника, яким всупереч вимогам статті 59 Конституції України, були допущені до участі в кримінальних справах в якості захисників так звані «фахівці в області права», які не є адвокатами [4]. Три роки боротьби, яку очолив Союз адвокатів України, призвели до того, що вказане рішення, скасувати яке згідно із законом було неможливо, втратило силу відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України №8 від 24 жовтня 2003 р. «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист в кримінальному процесі». Верховний Суд України в зазначеній постанові вказав: «Визнати правильною практику тих судів, які за відсутності спеціального закону не допускають таких фахівців до здійснення захисту в кримінальних справах».

Звертаючись до минулого адвокатури, не можна не згадати тих принципів, які були закладено адвокатами стародавнього Риму в питаннях допуску до адвокатської професії. Для заняття адвокатською діяльністю необхідно було закінчити 5-ти річний курс в юридичній школі, скласти спеціальний іспит, прийняти присягу і тільки після цього претендент на звання адвоката заносився в певні списки [4]. По суті, за 20 століть ми нового нічого не винайшли – користуємося тими принципами побудови адвокатури, які встановили наші попередники. Як бачимо, проходять роки, століття, тисячоліття, а наше ставлення до виконання професійних обов'язків не так вже суттєво змінюється ...

Отже, надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів дотримання етичних стандартів поведінки. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Правила адвокатської етики мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [2].

Список використаної літератури:

1. Бронз Й. Л. Адвокатская этика. URL: <https://attorneys.odessa.gov.ua/yosyf-bronz-advokatskaya-etyka-nekotorye-ystorycheskye-parallely/>.

2. Правила адвокатської етики від 2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf.

3. Фіолевський Д. П. Професійна етика адвоката // Фіолевський Д. П. Юридична етика: підручник. К., 2011. С. 191–238.

4. Хижняк Є. С. Адвокатська етика як складова професійної підготовки адвокатів. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12058/Khyzhniak%20Visnik%20adv.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Курганський Олександр Валерійович

Виходець О.О.

*студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

В княжі часи професійної адвокатури на українських землях Київської Русі та руських князівств, утворених на її основі, не існувало. Втім, існував інститут судового представництва – інтереси недієздатних та неправовадатних учасників судових слухань представляв найчастіше хтось із родичів; діяльність ця здійснювалася на безоплатній основі.

Вважається, що професійна адвокатура в Україні уперше сформувалася під час польсько-литовської доби (XIV–XVI ст.). В період відносно стабільності у регіоні та на власне литовсько-руських землях, в період переходу господарства від натурального до грошового, запровадження грошового обігу, митної, податкової справи, торгівлі, включаючи торгівлю в містах з магдебурзьким правом, торгівлю нерухомістю та торгівлю землею. Ці та пов'язані з ними нові соціально-економічні процеси потребували всебічного письмового правового регулювання, а ускладнення на цій основі правового життя литовсько-руських земель, людей, які б володіли відповідними правовими знаннями і у разі виникнення суперечок могли надати сторонам, та й суду, належну юридичну допомогу.

Уже на початку періоду здійснювалося так зване судове представництво, поширене у містах з магдебурзьким правом.

Судовий процес у таких містах був усним, гласним і змагальним. Усність і змагальність судового процесу відкривали широкий доступ

до нього судових представників – прокураторів. Право в державі стало відносно громіздким, заплутаним, багато у чому суперечливим. Тому щоби не втратити свої законні інтереси в суді, сторони вимушені були все більш звертатися до фахівців права. Та й перед зверненням до суду треба було порадитися з освіченими у праві людьми і знавцями судової практики. У багатьох випадках вказувалося лише ім'я і прізвище представника сторони на суді, що «в правь молвил за» такого-то. Термін “адвокат” не вживався, як не ввійшов він і в Литовський Статут 1529 р. очевидно з тієї причини, що латинським терміном “advocatus” в цей час називався вїйт по селах, що жили за магдебурзьким правом, тобто тому, що вживано його було уже в розумінні адміністративного урядовця [1, с. 83].

За магдебурзьким правом, означені прокуратори мали відповідати певним вимогам. Заборонялося де-юре займатись цією діяльністю особам розумово відсталим, неповнолітнім (у віці до 21 року), духовенству, єретикам та іновірцям-нехристиянам, а також тим, хто відбував покарання [2, с. 163].

Послуги прокураторів оплачувалися за визначеною таксою, яка була поденною. Первісно вона становила 4 гроша на день, згодом постійно збільшувалася. Однак, прокуратор, який нехтував обов'язками або обдурював довірителя, згідно норм магдебурзького права, міг позбутися язика.

Якщо справа була програна внаслідок доведеного недбальства прокуратора, він покривав збитки довірителя або ж потрапляв у в'язницю [1, с. 201].

У Литовських статутах (1529, 1566 та 1588 рр.) була передбачена можливість судового представництва, але державні судові установи його уникали.

Перша документальна згадка про оплату послуг юридичного представника (прокуратора) датована першою пол. XVI століття, коли за свою працю прокуратор отримав кожуа («кожухъ не силою брал, але за свою працю взялъ...») [2, с. 164]

Разом з тим, ще не утворився широкий клас людей, що зробили б з провадження чужих справ професією, хоча, напевне, вже були й такі, що виступали на суді задля гонорару.

Перший Литовський Статут артикулом 9 розділу шостого, що мав назву «О прокураторы», законодавчо закріпив адвокатуру як правовий інститут наступним чином: «О имения, о шкоды, о квалты не маеть жаден чужоземець прокуратором быти ани о том мовити перед нами, господаром, ани у земском праве, одно который бы был у Великом князьстве оселый» [3, с. 118].

Отже, з прийняттям Литовського Статуту 1529 р. професійна адвокатура в Литовсько-руській державі, а отже й в Україні, юридично відбулася. Тому день прийняття закону про цю професію, 29 вересня, дату, коли у далекому 1529 році було ухвалено перший Литовський Статут, можна вважати днем адвокатури України.

Утворюється ціла верства людей, для яких знання права (і писаного, і звичаєвого), його тлумачення та використання стає професією і за свою юридичну роботу такі люди отримували гонорар («помощное»). [1, с. 175]. На нашу думку, Литовський Статут 1566 р. регламентував адвокатуру Литовсько-руської держави, діяльність адвокатів, їх відповідальність за неналежне виконання дорученої їм роботи як для того часу достатньо повно і всебічно. Тому є підстави вважати, що з його прийняттям завершилося інституційне становлення адвокатури.

Отже, на українських землях професійне представництво в суді стало здійснюватися лише в Польсько-литовську добу. У Княжі часи професій судового представника та/чи адвоката не існувало узагалі, недієздатні та/чи неправоздатні сторони судової тяжби могли зі згоди суду отримати судового представника, яким зазвичай виступав хтось з ближчих родичів. Первісно захист інтересів клієнта здійснювався на основі особистої домовленості клієнта та його юридичного представника. Передбачалась можливість покарання невілого чи не добросчесного адвоката – аж до позбавлення волі. Розмір гонорару був строго фіксованим у містах із магдебурзьким правом, у королівських та воеводських судах – залежав від складності справи та вартості майна, що виступало предметом цивільної судової тяжби.

Список використаної літератури:

1. Макарчук В.С. Історія світової та вітчизняної адвокатури: Курс лекцій: навчальний посібник. Львів. 2017. 312с.
2. Попелюшко В.О. Зародження та інституційне становлення адвокатури України. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2. С.159-166.
3. Статути Великого князівства Литовського: У 3-х томах / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. Том I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року. 464 с.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Владишевська Вікторія Вікторівна**

Древицька Д.В.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОЇ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Активна участь жінок в здійсненні адвокатської діяльності останнім часом привертає увагу суспільства. Питання про жіночу адвокатуру стосується інтересів з першого погляду незначного кола осіб, але із залученням жінок до нових суспільних відносин, число жінок, бажаючих займатися адвокатською діяльністю нарівні з чоловіками, значно зросло.

Формування та історія жіночої адвокатури в Україні до цього часу залишається предметом наукового інтересу провідних вчених, серед них: Н. Аніщук, В. Бігун, В. Вовк, К. Забродської, Є. Скрипильова, Г. Сухенка, Є. Флейшиц та інших. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених питанню діяльності жінок-адвокатів, науковцями досі не було комплексно узагальнено зародження жіночої адвокатури в Україні.

Історія діяльності українських жінок-адвокатів розпочалася тільки з 1874 р., коли жінки України могли бути приватними повіреними, для цього їм потрібно було отримати дозвіл від судових органів, при яких вони здійснювали свою діяльність.

Вважається, що першою адвокатесою в нашій країні стала Катерина Абрамівна Флейшиц. Вона перша змогла побороти всі труднощі до становлення жінки-адвоката, та вже показала нам приклад того, як можна боротися за свою мрію та надію. Проте тогочасне суспільство з обережністю ставилося до жінок-адвокатів, не сприймаючи їх серйозно.

А.Ф. Коні вважав, що жіноча сором'язливість немає нічого спільного з жіночою адвокатурою. Навпаки, він вважав, що жінка-адвокат зможе внести зміни в моральне обличчя адвокатури – підтримати її та зміцнити своєю присутністю: «Жінка не буде сидіти в нижчого сорту трактирах, не буде в закутках писати напівписьменні прохання. Вона з'явиться з юридичною освітою, якого приватні заступники не мають, і цю найближчу до народу адвокатуру підніме технічно і морально» [3]. Поступово суспільство зрозуміло необхідність жінок в адвокатурі.

Після революції 1905–1907 рр. в усіх університетських містах на Вищих жіночих курсах відкрився юридичний факультет. Різновидом юридичного факультету були громадські жіночі курси, що відкрилися у Києві, Харкові та Одесі. Проводились заняття із законодавства, на яких ознайомлювали жінок з їх правами. Зважаючи на це можна стверджувати, що багато жінок не тільки хотіли отримати звання адвоката, а також хотіли здобути вищу юридичну освіту.

Університетський рівень вищих жіночих курсів був підставою для підведення жінок під юрисдикцію Закону від 19 грудня 1911 р. «Про іспити осіб жіночої статі у знанні курсу вищих навчальних закладів і про порядок отримання ними учених ступенів і звання вчительки середніх навчальних закладів», що у випадку успішності давало право власникам дипломів складати іспити на отримання статусу адвоката. Жінки отримували дипломи нарівні з юристами-чоловіками, що екзаменувалися тими ж комісіями. Таким чином уряд поступово почав відкривати жінкам доступ до юридичної освіти, а тому і повинен був надати їм право займати відповідні посади.

Проте нерівноправність між чоловіками та жінками у юриспруденції вимагала від жінок-юристів вести постійну боротьбу за свої права у цій сфері. На початку ХХ сторіччя з'явилася певні мета та завдання даної боротьби, саме тому було створено Спілку юристок.

Громадськість підтримувала жінок у їхньому прагненні протоптати шлях до юридичної практики, у їхніх вимогах щодо рівних з чоловіками посадових прав. Саме тому у 1912 р. українські жінки попри негативне ставлення влади домоглися певних успіхів.

Проте проблемою жінок-юристок аж до 1917 р. було те, що їх не допускали до зайняття юридичних посад. Таке положення обґрунтовувалось тим, що у жінок відсутня можливість одержати юридичну освіту. Це не відповідало дійсності, оскільки від приватного повіреного не вимагалось атестата про юридичну освіту, він лише повинен був скласти іспит і показати знання [2].

Протягом багатолітньої історії чоловіки не уступали жінкам престижні й добре оплачувані професії. Проте як тільки їм стало дозволено брати участь в адвокатурі, то чоловіки почали сприймати жінок як конкурентів і ставитись до них як до суперників [1].

Жінкам знадобилось докласти багато зусиль, щоб сьогодні, в ХХІ сторіччі, жінки нарівні з чоловіками могли займатися адвокатською діяльністю, і це б не викликало негативної реакції, а сприймалося сучасним суспільством як звичайне явище. Дійсно, сьогодні вже нікого не здивує той факт, що жінки є успішні та талановиті адвокати. Отже, сьогодні проблему «жіночої адвокатури» в Україні вирішено, зрештою, як і в інших країнах.

Список використаної літератури:

1. Анішук Н.В. Фемінізація адвокатури: гендерний аналіз. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/39.pdf>

2. Обловацька Н. А. Буремний шлях або формування жіночої адвокатури. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/27591/1/Oblovatska.pdf>

3. Шафорост Г. М., Кони А. Ф. О женщинах в адвокатуре. *Киевские чтения: Материалы научно-практической конференции*. 24 мая 2002 г. Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2003. С. 53-56. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1156735>

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна

Дурович А.А.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Вивчення у повній мірі сучасного стану того чи іншого юридичного інституту неможливе без ретроспективного дослідження. Кожна наука має свій історичний бік, сучасна юридична думка також є результатом наукових досліджень цілих поколінь. Зародження інституту адвокатури відоме ще з часів існування Київської Русі, де особливе місце в житті суспільства займали інститути захисту та судового представництва, в яких роль захисників у судах виконували родичі та приятелі сторін, які називалися в свою чергу «послухами» та «видоками».

Подальше формування професійної адвокатури пов'язане з розвитком правових відносин на українських землях Великого князівства Литовського з другої половини XV ст., бо у цей час, а саме у 1440–1441 рр., з'явилися перші письмові судові збірники [1; 2], відомі в історіографії як уставні земські грамоти або обласні привілеї. Особливу роль відігравали також Литовські статuti і Магдебурське право, які закріплювали, що тільки добре обізнана з писаним правом людина може виступати захисником.

У XVIII ст. у таких великокняжих судах, як господарські, гродські і земські, з'являється новий тип професійного юриста – «прокуратора» або «речника». В той період часу до адвокатів висувалися певні вимоги: ними могли бути тільки повнолітні чоловіки без будь-яких відхилень, розумово й фізично дужі, християни та особи світського стану. В період Гетьманщини адвокатура визнається окремим станом, навіть якщо вона не була об'єднаною в професійну спілку.

Як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після проведення низки реформ Олександром II у другій половині XIX ст., серед яких важливе місце займала судова реформа 1864 р., яка проголосила принципи незалежності суддів, гласності, усності та змагальності судового процесу, а також ліквідувала становий суд. Крім того, за судовою реформою були введені суд присяжних, адвокатура, мирові суди.

Отримавши законодавче закріплення в судових статутах, адвокатура стала новою юридичною установою.

Революційні події 1917 року не могли не позначитися на адвокатурі. Це зумовлено тим, що влада в Україні певний час залишалася у Центральній Раді, яка частково реформувала судову систему царської Росії. УЦР ухвалила низку законів, зокрема, «Про формулу судових вироків» (10 листопада 1917 р.) [4, с. 407–408], «Про утворення Генерального суду» (2 грудня 1917 р.) [4, с. 497], «Про умови обсадження і порядок обрання суддів Генерального і Апеляційного судів» (23 грудня 1917 р.) [3, с. 63–64], «Про прокурорський нагляд» (23 грудня 1917 р.) [3, с. 64]. Проте питання щодо організації та діяльності присяжних і приватних повірених не зазнало ніяких змін. Коли Україну було проголошено Республікою Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів, Народний Секретаріат 4 січня 1918 р. прийняв постанову «Про введення народного суду», якою скасовувалися всі судові установи, що діяли доти, а також інститути присяжної та приватної адвокатури. У постанові передбачалося, що всі громадяни, старші за 18 років, можуть бути обвинувачами й захисниками в суді та на попередньому слідстві. Аналогічно вирішувалося питання про захист і в революційних трибуналах за Положенням, затвердженим 23 лютого 1918 р.

14 лютого 1919 р. Рада Народних Комісарів України Декретом про суд ліквідувала відновлену Центральною Радою присяжну і приватну адвокатуру (після окупації України в лютому 1918 р. кайзерівською Німеччиною) і затвердила тимчасове положення про народні суди і революційні трибунали УРСР, яке передбачало порядок організації захисту в народних судах і революційних трибуналах. Так, для захисту були створені колегії правозаступників в народних судах та окремі – при революційних трибуналах. Члени перших обиралися з числа громадян, що відповідали умовам, установленим для виборців. У повітах члени колегії обиралися відповідними виконкомками, в містах – міськими Радами, а при ревтрибуналах – губвиконкомками.

Тимчасове положення встановлювало обов'язкову участь захисника в усіх справах, підсудних революційним трибуналам. Проте питання про його допуск у стадії попереднього слідства було віднесено на розгляд слідчого. Саме з цього часу починається активне втручання державних органів у діяльність адвокатури, керівництво нею в різних формах, що негативно позначилося на її розвитку і завдало значної шкоди [5, с. 286].

Наступний етап в історії адвокатури пов'язаний із створенням в містах юридичних консультацій. У 1920 р. в Україні налічувалося понад 160 юридичних консультацій, у яких працювало 365 правозаступників. У 1921 р. кількість правозаступників в Україні вже становила 557 чоловік. Тоді ж було організовано 192 бюро для надання безоплатної юридичної допомоги. [6, с. 73–78]

29 жовтня 1924 р. ЦВК СРСР видав постанову, якою були затверджені Основи судоустрою СРСР і союзних республік, де зазначалося створення колегій правозаступників для надання юридичної допомоги населенню. Так, у 1926 році Харківська губернська колегія захисників звернулася до РНК з пропозицією змінити назву «колегія захисників» на «адвокатура». 16 серпня 1939 року РНК СРСР затвердила Положення про адвокатуру СРСР, яким були визначені завдання адвокатури, особливості її діяльності, структура та порядок прийому та виключення з колегії адвокатів, положення щодо дисциплінарної відповідальності у разі порушення щодо виконання своїх професійних обов'язків [8, с. 308].

20 квітня 1978 р. було прийнято Конституцію УРСР, у якій передбачалася діяльність колегії адвокатів для надання юридичної допомоги громадянам і організаціям. Наступні два роки точилися дискусії з приводу розширення професійних прав і обов'язків адвоката, гарантій його діяльності, дисциплінарної відповідальності, що зумовлено розумінням необхідності створення нового законодавства про адвокатуру.

Важливим етапом розвитку радянської адвокатури стало прийняття першого і єдиного в СРСР Закону «Про адвокатуру в СРСР» 30 листопада 1979 р., що визначав організацію і порядок діяльності адвокатури в СРСР. Положення про адвокатуру УРСР від 1 жовтня 1980 року регламентувало діяльність колегій адвокатів республіки та розширило види юридичної допомоги що надавалися громадянам. Колегії адвокатів в Україні формувалися за територіальним принципом та були створені обласні і Київська міська колегія адвокатів.

Відповідно до прийнятого Закону України «Про підприємництво» у 1991 р. допускалося здійснення юридичної практики за наявності ліцензії, яку видавало Міністерство юстиції особам після здобуття останніми юридичної освіти. В цей період в якості захисників могли допускатися близькі родичі, законні представники, а також інші особи.

Наступним етапом в історії української адвокатури стало ухвалення Верховною Радою України 19 грудня 1992 року Закону «Про адвокатуру», в державному механізмі адвокатури було відведено чільне місце. Метою реформ було встановити престиж адвокатської професії, її історичні традиції, піднести роль у суспільстві як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян [7, с. 71].

Зараз головне місце у регулюванні питань організації адвокатури і здійснення адвокатської діяльності відведене Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що був прийнятий 5 липня 2012 року Верховною Радою України. Цим законом закріплюються основні положення, що визначають питання організації і функціонування адвокатури, здійснення адвокатської діяльності в Україні, а також правовий статус адвоката [9]. На даний час до Верховної Ради України подано декілька проектів законів

«Про адвокатуру та адвокатську діяльність», кожен з них передбачає реформування системи адвокатури та удосконалення статусу адвокатів. Головний вектор у процесі реформ – зміцнення адвокатури як незалежного інституту та закріплення за адвокатурою нових видів адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Jablonskis K. Archyvines smulkmenos . Praeitis. Kaunas, 1933. Т. II. Р. 423–427.
2. Жемайтис С. Привилей Новогрудской земле 1440 г. *Рукописные памятники. Публикации и исследования*. Вып. 4. СПб, 1997. С. 215–225.
3. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. та ін. Т. 2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. К., 1997. 422 с.
4. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У двох томах / Упор.: Верстюк В. та ін. Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. К., 1996. 588 с.
5. Історія адвокатури України. Редкол.: В.В. Медвечук та ін. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: СДМ-Студіо, 2002. 286 с.
6. Харьковской адвокатуре 130 лет (1874–2004). Харьковська обласна колегія адвокатів, Харьковська обласна кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури. Х.: Харьков юридический, 2004. 130 с.
7. Варфоломеева Т. В. Довідник майбутнього адвоката. Акад. адвокатури України. К.: Прецедент, 2010. 8-71 с.
8. Історія світової та вітчизняної адвокатури: навч. посіб. В. С. Макаручук. 2-е вид., випр. і допов. Львів: Львівська політехніка, 2018. 308 с.
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна**

Ткаченко А.В.

студентка 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОНОРАР АДВОКАТА: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД

З давнини у найбільш розвинених народів оплаті професійної діяльності адвоката приділялася значна увага. Вважаємо, що для повного розуміння суті і природи адвокатського гонорару недостатньо вивчити історію

регулювання взаємовідносин між довірительом і повіреним на національному рівні. Найбільш повну картину будь-якому явищу може дати його розгляд в розрізі світової історії. Тому актуальність і обґрунтованість вивчення історії походження інституту адвокатури та основ взаємовідносин між адвокатом і клієнтом в найбільш розвинених стародавніх культурах не викликає сумнівів.

Є. В. Васьковський дуже слушно відзначав, що на перших шаблях юридичного розвитку ми не зустрінемо адвокатури в тому вигляді, в якому вона існує в даний час. Розвиток даного інституту йшов одночасно з ускладненням юридичного ладу суспільства. У зв'язку з цим особливий інтерес для вивчення представляють держави Стародавньої Греції та Риму як приклади високого розвитку юридичної культури древніх народів. В результаті розвитку, грецький судовий захист пройшов етапи від спорідненої до вільно-договірної форми, а поряд з письмовими судовими промовами виник усний захист. Проте не можна зробити висновок, що адвокатура перетворилася в Греції в організований інститут, так як захист був більше пов'язаний з ораторським мистецтвом, ніж з правознавством. Інститут винагороди хоча і признавався, однак ґрунтувався на звичаях і не був врегульованим [1, ст. 143].

На відміну від Греції, в стародавньому Римі, гонорар був однією з небагатьох врегульованих сторін адвокатської діяльності. Як писав А. Л. Пестржецькій, звичай давати плату адвокату з давніх пір ввійшов в суспільне життя римлян, незважаючи на численні спроби законодавців протидіяти платній адвокатурі і стародавні уявлення про адвокатську професію як про безкорисливе заняття. Уже в 204 р. до н.е. видається закон аліментів Цинци про дари і дарунки (*lex Cincia de muneribus*), що містить, за свідченням Тацита, заборону брати гроші або подарунки до захисту справи. Існують різні тлумачення цього положення. Згідно одного з тлумачень, якого дотримувалися Пестржецькій і Стоянов, закон взагалі забороняв адвокатам брати винагороду за ведення справ. Однак, є інша точка зору, згідно з якою мова йде про заборону брати винагороду тільки до розгляду, що підтверджується сенатською постановою часів Плінія Молодшого. Документ наказував приносити присягу в тому, що люди, за ведення справи нікому нічого не дали, не обіцяли, не гарантували. Однак, після закінчення процесу все ж дозволялося давати обмежену суму грошей. При імператорі Августі заборона брати подарунки підкріпилася загрозою стягнення штрафу вчетверо більшого аніж вартість отриманого подарунка. Пізніше адвокати стали отримувати подарунки та інші винагороди (*honorarium*). Римські адвокати республіканського періоду, хоча не мали права укладати угоду про гонорар і вимагати його, але могли отримати подарунки від клієнтів після закінчення процесу. За свідченням вчених, з падінням республіки і початком імперії суперечки про гонорар відродилися. Стародавній спосіб

нагороджувати адвокатів пальмами (звідси *palmarium* як один з термінів адвокатської оплати), став ідеалістичним і адвокати вже не були готові задовольнятися добровільними приношеннями клієнтів. Закон Цинци не дотримувався, хоча формально не був скасований. Клавдій дозволив адвокатам брати гонорар в розмірі не більше 10 тисяч сестерціїв. Однак і після прийняття цієї постанови, за свідченням Плінія і Тацита, зловживання не припинилися, і адвокати знаходили способи обійти заборону (наприклад, вони брали 10 тисяч за кожну процесуальну дію) [2, ст. 7].

Найбільш цікавим періодом римської адвокатури є період владарювання Олександра Севера в III столітті н. е., коли ставлення до гонорару, за свідченням Ульпіана, принципово змінилося. Адвокати отримали право позову, при цьому вперше були сформульовані критерії, якими керувався суд при визначенні розміру гонорару адвоката, якщо між адвокатом і клієнтом відсутня угода. Розмір залежав від роду справи, таланту адвоката, звичаїв адвокатури та важливості судової інстанції, але не міг перевищувати встановлену таксу. Таким чином, вже в III столітті професія адвоката визнавалася швидше мистецтвом, ніж ремеслом, і розмір винагороди визначався, в тому числі, виходячи з таланту адвоката. Якщо між адвокатом і клієнтом вже була угода про суму гонорару, то він міг вимагати його в суді, якщо вже сплачена йому сума не перевищувала 10 тисяч сестерціїв. При цьому спадкоємці адвоката, який помер до закінчення процесу, не зобов'язані були повертати гонорар клієнту. Крім того, була введена заборона на умову про відсотки цінності виграної справи (*societatem future emolumentum*). Згодом заборона на гонорар успіху була введена в законодавство більшості європейських держав. У 315 році вийшов указ, згідно з яким адвокати піддавалися суду за незаконні побори, а в 326 – імператор Костянтин зобов'язав виключати зі списку кожного адвоката, який буде вимагати або вимовляти собі під виглядом гонорару надмірні суми або певну частину спірного майна. У 368 році правителі Валентиніан і Валенца знову вводять заборону укладати з клієнтом угоду до захисту справи і дозволяють приймати лише ту суму, яку з доброї волі дасть сторона. Згодом приймаються Дигести Юстиніана, згідно з якими до захисту справи адвокат також не мав права укладати договір про гонорар, однак після захисту міг укладати і вимагати винагороду через суд. Крім того, згідно з Дигестам одним з трьох головних професійних злочинів, за які накладалася заборона практики, було вимагання великих гонорарів і вимовляння собі частини спірного майна. Вивчення історії розвитку інституту гонорару в Римі показує головну тенденцію: спочатку гонорар розглядався як добровільний і почесний дар з боку клієнта, а прийняті постанови були спрямовані на обмеження жадібності клієнтів й жадібності римських адвокатів [3, ст. 105].

На відміну від західних імперій, на Сході інститут адвокатури, згідно з дослідженнями вчених, розвивався не так інтенсивно. Більш того, в деяких

регіонах до певного моменту інститут судового захисту був несумісний з громадським і політичним укладом життя.

Так, в стародавньому Єгипті, в якому юстиція, була гнучким і слухняним знаряддям в руках сильної політичної влади, а основними засадами в законодавстві були негласність і неустність процесу, адвокатура як інститут захисту громадян не могла бути сформована. Тісний зв'язок суду з політичним устроєм виключав наявність будь-яких істотних гарантій захисту. Відомості про єгипетський процес головним чином ґрунтуються на свідченнях Діодора Сицилійського. Виходячи з його текстів, можна судити, що словесні суперечки перед судом в Єгипті були прямо заборонені. Більш того, вважалося, що мови ораторів прояснюють справу. Навпаки, красномовство захисника могло послабити суворість закону [1, ст.147].

Однак за свідченням французького вченого XIX століття Дюпена, в Єгипті існував клас людей, які допомагали радою, пером, а нерідко – красномовним словом, не тільки приватним особам, але і всій державі. Наприклад, адвокатський захист в якості винятку допускався за часів Птолемея Евергета II у справах, що розглядалися за правилами про особливу підсудність. Посилаючись на переклад Пейроні у справі про незаконне присвоєння майна між грецьким найманцем і жерцем нижчого розряду – після подачі прохання і пояснення сторін виступали захисники – греки. Тобто мова йде про цивільній справі за участю іноземців – грецьких воїнів. Інформації про оплату подібних послуг до нас не дійшло [3, ст.127].

У древньоєврейському законодавстві, згідно з дослідженнями істориків, вперше на Сході зустрічається ідея рівності перед законом. Характерними рисами юридичної культури єврейської громади були право кожного єврея судити і можливість бути судимим рівноправними співгромадянами, що поєднувалося з публічністю і усністю розгляду. Так, головною ідеєю древньоєврейського законодавства була неупередженість суддів по відношенню до сторін, а питання щодо чіткої організації судового захисту відходить на другий план. Однак перешкод, що заважали б побудові адвокатури в інших країнах Сходу, в древньоєврейському законодавстві також не видно, так як, подібна політика немислима в законодавстві, побудованому на десяти заповідях. Більш того, в Біблії є глава, яка розповідає про те, що знаюча закон людина (Іов) відстоює права вдів, сиріт і незаможних. Це заняття не було оформленим інститутом і не мало обов'язкового характеру. Йшлося про первинні формі захисту, де відносини захисника і підсудного не мають матеріальної основи і встановлюються релігійними і моральними переконаннями [3, ст. 115].

Розглянуті приклади давньосхідних країн свідчать про відсутність адвокатури на Сході. Певні форми захисту через сторонніх осіб існували, проте вони були первинними і неорганізованими, з відсутністю чіткого оформлення відносин між захисником і довірцем.

Історія становлення основ адвокатури у цивілізованих древніх народів свідчить про нерівномірний розвиток даного інституту в різних регіонах. Якщо на Заході вже на початкових етапах взаємини адвоката і довірителя отримують своє закріплення, і діяльність адвоката має певний характер, то на Стародавньому Сході організація інституту адвокатури та регулювання відносин, з якого можна було б зробити висновок про оплату послуг – відсутня.

Список використаної літератури:

1. Васьковський Е. В. Организация адвокатуры. Часть I. /Е. В. Васьковский. Петербург: типография П. П. Сойкина, 1893. 235 с.
2. Пестржецкий. А. Л. Об адвокатуре у римлян, во Франции и Германии. М.: Университетская типография (Катков). 1876. С. 1–12.
3. Стоянов А. Н. Древний мир: Египет, Индия, евреи, греки, римляне. История адвокатуры [у древних народов]. 1869. №1. С. 139.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Ухліна В.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРИЧНЕ ФОРМУВАННЯ РОЛІ ЖІНКИ АДВОКАТА У СВІТІ

У сучасному світі доволі звично бачити представником сторони захисту у судовому процесі саме жінку. Образ жінки адвоката вже не викликає ні у кого здивованих поглядів та запитань. Але для того, щоб жінка міцно закріпилася за цією роллю на арені суду та змогла представляти інтереси осіб, знадобилася купа часу і кропіткої праці. Процес так званої емансипації жінок відбувся майже у всіх сферах і юридична не є виключенням. Зараз жінки на рівні із чоловіками посідають вагоме місце в адвокатській діяльності, а клієнти та роботодавці майже не звертають уваги на статеві ознаки при виборі правника. Чи було жінкам легко отримати право займатись суто «чоловічою» професією? Щоб відповісти на це питання потрібно проаналізувати історичний шлях боротьби жінок у питанні гендерної рівності.

Протягом багатьох століть історії людства образ адвокатів асоціювався тільки із чоловіками, на жаль, це була проблема не лише цієї професії. Це відбувалося тому, що раніше існувала тенденція привалювання чоловічої статі у різних сферах життєдіяльності. Разом з цим зростав вплив чоловіків і закріплення їх ролі. Починаючи із зародження адвокатури в стародавньому світі, від Стародавніх Греції та Риму і до другої половини двадцять першого століття, існувала чоловіча монополія на заняття адвокатською справою. Це було спричинено нав'язуванням відповідних гендерних стереотипів за якими жінки виконували функцію «слабкої статі», тобто розглядалися лише з позиції підтримки сімейного вогнища, виховання дітей і ведення домашнього господарства. Тому не дивно, що доволі тривалий час термін «адвокат» у уяві людей набував тільки чоловічого окрасу.

Вказана проблема набула свого значення лише наприкінці дев'ятнадцятого століття, коли жінки почали активно відстоювати свої права на рівні з чоловіками. Процес емансипації жіночої статі сколихнув весь світ та змусив привернути увагу спільноти до ролі жінки у суспільстві.

Тільки завдяки динамічному зростанню даного руху жінки відстояли своє право на реалізацію себе у багатьох «чоловічих» професіях, в тому числі, право займатися адвокатською діяльністю.

Ідея про “жіночу адвокатуру” з'явилася в 1869 році в Північній Америці. Першою жінкою США, яку було допущено до юридичної практики, стала Арабелла Менсфілд зі штату Айова [1]. Її прорив став вагомим прикладом для всіх жінок, які програли у нещадній боротьбі за право бути почутою.

Очевидно, що діяльність жінок в адвокатурі Америки вплинула на розвиток жіночої адвокатури в країнах Західної Європи. Наприклад, у Франції жінок не допускали до вивчення юридичних наук. Про прийняття жінок в адвокатуру навіть мови не могло бути. Тільки після прийняття закону про допущення жінок до адвокатської присяги – відношення до жінок, які хотіли займатися юриспруденцією, поліпшилося. А в 1900 році дозволили жінкам займатися адвокатською діяльністю на рівних правах з чоловіками [2].

Натомість в Австрії, Бельгії, Великобританії, Італії та Німеччині вступ жінок до адвокатури був заборонений судами. Однак, в Німеччині жінки порушували обмеження законодавства і виступали в суді представниками виховних та благодійних організацій, що в майбутньому сприяло створенню юридичних консультацій для жінок. Особи, які зверталися за юридичною допомогою, були робітниці та прислуга [3].

Що стосується історії розвитку жіночої адвокатури нашої країни, то завдяки багатьом реформам, прийняттю відповідних нормативно-правових актів, подоланню гендерної нерівності, першим взірцевим прикладом стала Катерина Абрамівна Флейшиць.

Сьогодні за даними досліджень американської Національної асоціації жінок-юристів (NAWL) відсоток жінок, які взагалі займаються юридичною

діяльністю, включаючи адвокатську, складає 38 % на противагу 62% чоловіків. І цей показник зростає кожного року, тому можна засвідчити значний поштовх у вирішенні проблеми реалізації ролі жінки-адвокatesи.

Крім того, керуючись даними Реєстру адвокатів України можна зробити підрахунок кількості жінок, які сьогодні займаються адвокатською діяльністю: в Україні приблизно 30 %.

Отже, зважаючи на статистичні дані, історичний шлях розвитку, та успішні процеси фемінізації у суспільстві, можна дійти висновку, що сьогодні адвокatesи остаточно закріпили своє місце у адвокатській діяльності і здолали усі можливі стереотипи. Нарешті стало байдуже як саме ми називаємо сторону захисту «адвокат» чи «адвокатеса», стало важливим, що саме ми вкладаємо в значення ролі відповідного учасника судового процесу. І на сьогодні жінки довели, що, зважаючи на успішну юридичну освіту, всебічну обізнаність, цілеспрямованість, чіткий погляд на речі, а також працездатність та кмітливість, вони гідні нести почесне звання адвокatesи та захищати права і інтереси людей.

Список використаної літератури:

1. Бігун С. Право на кар'єру. У пошуках професійної гармонії. *Юридична газета перша*. № 10 (94). 08 березня. 2007. URL: <http://www.yurgazeta.com/article/1065/>.
2. Муратова Н. Г., Муратова Н. Д. Современность правовых воззрений Анатолия Федоровича Кони. URL: <http://iuaj.net/book/export/html/445>.
3. Флейшиц Е. О. О женской адвокатуре. *Право*. № 2. 1910. С. 65-73. URL: <http://www.oldlawbook.narod.ru/Fleysh.djvu>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Шевченко А.В.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЖІНКИ В АДВОКАТУРІ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

За багато років свого існування українська адвокатура пережила значну кількість подій, маючи як приводи для гордості, так і не зовсім позитивні моменти. Причасними до творення цієї історії можна вважати таких

особистостей як Плевако Ф.Н., Коні А.Ф., Покровський І.А., Пергамент М.Я. та інших видатних адвокатів. Їх список можна продовжувати ще довго, але серед них не знайдеться жодної жіночої постаті. Невже в історії української адвокатури не було місця жінкам-юристам?

Актуальність даної теми зумовлюється активною участю жінок в адвокатській діяльності, їх визначними досягненнями та внесками у розвиток інституту адвокатури сучасності. Варто з'ясувати, що могло стати причиною нерівності як розмежування професії адвоката за статеву ознакою в минулому.

Поява жінок в адвокатурі пов'язана з такою особистістю як Флейшиць Катерина Абрамівна. Це перша жінка-адвоката в історії української адвокатури. Вона була дуже розумною та освіченою людиною, закінчивши екстерном юридичний факультет в Паризькому університеті. Пропрацювавши присяжним повіреним, Флейшиць не змогла домогтися захищати права клієнтів у суді.

Перша спроба К. А. Флейшиць виступити в суді, що відбулася 5 листопада 1909 р., викликала лютий протест прокурора. Як тільки почався процес, прокурор прирівняв випадок видачі ліцензії жінці на звання присяжного повіреного до випадку видачі ліцензії божевільному, неповнолітньому чи іноземному підданому. Зрештою, прокурор відмовився від виступу і покинув залу суду [3].

Анатолій Федорович Коні так висловлювався про жінок в адвокатурі: «Жінка матиме небезпечний, незримий вплив на суддів, це – сирена, спокусниця Єва, яка нічим не буде нехтувати, щоб вплинути на суддю» [1].

Більше того, на початку ХХ ст. жінкам заборонялося займатися адвокатською діяльністю. Причому це обґрунтовувалося тим, що хоч в судових статутах 1864 р. і не було прямої заборони, проте містилася норма, яка зазначала, що «присяжний повірений, виступаючи перед судом, на лацкані свого фрака повинен мати значок університету в якому він отримав диплом». Жінки ж фрак не носили [3].

Тобто, можливими причинами перешкод до входження жінками в професію адвоката слугували уявлення про них як не дуже розумних, освічених та слабких особистостей, які не можуть пристосуватися до жорстокого чоловічого середовища. Крім того, для чоловіків-адвокатів жінка могла б привертати досить багато уваги, що б унеможливлювало нормальне мислення чоловічої статі.

Наступною видатною українською адвокатесою минулого є Камінська Діна Ісаківна, хоч її ім'я і не міститься в переліку «зірок» адвокатури. Отримавши в 1937 році вищу освіту в Московському юридичному інституті, молода дівчина вирішила присвятити своє життя шляху захисника. Стала добре відома після декількох процесів над дисидентами. Найбільш відома справа Володимира Буковського і ряд процесів над кримськими татарами.

Під загрозою арешту владою, Камінська змушена була емігрувати на Захід (США). Там вона написала книгу «Записки адвоката» і займалася активною правозахисною діяльністю, була членом Московської Гельсінкської групи.

Своїми виступами і правозахисними документами з політичних процесів, відома і видатний адвокат, Калістратова Софія Василівна, яка працювала професійним захисником з 1930 року в Москві. Не боячись бути самою обвинуваченою за політичною статтею в ті складні часи, Калістратова захищала в суді багатьох дисидентів. В кінцевому підсумку адвокат сама опинилася під слідством через свої сміливі виступи в судах.

Ці видатні адвокатеси історії українського інституту адвокатури слугують прикладом для молодих жінок, які хочуть присвятити своє життя такій нелегкій роботі по захисту порушених прав громадян.

Деякий час в Україні, після здобуття незалежності, ще зберігалася гендерна нерівність у професії адвоката. Прикладом цього може бути адвокатська діяльність Ірини Паліашвілі, старшого партнера RULG-Ukrainian Legal Group. Вона на початку 1990-х років була єдиною жінкою на переговорах із клієнтами в одній із юрфірм США і там її попросили принести каву [5].

Крім того, нерівність у правах з чоловіками викликає навіть сам термін «адвокат», що позначає цю професію, який має чоловічий рід. Ще в 1917 році відповідно до Декрету Тимчасового уряду, очолюваного О.Ф. Керенським, жінки отримали право займатися адвокатською діяльністю [4]. Проте законодавчо термін «адвокатеса» не був закріплений. Тільки через багато років після здобуття Україною незалежності, аж 2 травня 2019 року КМУ Постановою № 437 «Питання українського правопису» схвалив нову редакцію «Українського правопису», закріпивши термін «адвокатеса».

Хоч і на нинішньому етапі становлення адвокатури розмежування спеціалістів за статевою ознакою не спостерігається, проте потрібно розуміти, що в усі часи адвокати-чоловіки переважали за кількістю жінок-адвокатес. На підтвердження цього можна навести статистику ЄРАУ, що свідчить, що на сьогодні 36% українських адвокатів є жінки, а 63% – чоловіки [2].

Зараз питання чи допускати жінку в адвокатуру звучить дещо дивно. Для того, щоб займатися адвокатською діяльністю будь-яка особа повинна отримати повну вищу юридичну освіту, мати стаж у галузі права 2 роки, скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, скласти присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Проте жінки пройшли досить тернистий шлях для того, щоб сьогодні поряд з чоловіками займатися адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Жінка в адвокатурі. URL: <https://zakon.ru/blogs/>

2. Інфографіка «Жінки в адвокатурі. Цікаві факти». URL: <https://unba.org.ua/news/4195-infografika-zhinki-v-advokaturi-cikavi-fakti.html>

3. Катерина Флейшиць: як перша жінка-адвокат боролася за професію? URL: <https://loyer.com.ua/uk/17059-2/>

4. Мельнеченко Р.Г. Адвокат или адвокатеса / Р.Г. Мельниченко, Я.Ю. Галашнікова. *Адвокат*. 2005. №4. С. 109-110.

5. Аніщук Н. В. Фемінізація адвокатури: гендерний аналіз. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. пр.* / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Алєнін [та ін.]; відпов. за вип. В. М. Дрьомін; МОН України, НУ ОЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2013. Т. 13. С. 375-384.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Шинкаренко А.О.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД

Для визначення сутності будь-якого явища варто цілком розкрити його назву. Поглибившись в історію, можна зрозуміти, що термін «адвокатура», аналогічно терміну «адвокат», бере свій початок від латинської мови, а саме – слова «advocatus», що сформувалось від слова «advoco», що перекладається як «запрошую». Можна прослідкувати відсутність у корені чітко вказаного юридичного відтінку. Це пов'язано з історією життя громадян Стародавнього Риму [1]. Особи, без професійної підготовки, через складну структуру правових норм, мали звертатися (запрошувати) до осіб, які володіли необхідним рівнем такої підготовки для вирішення своїх справ безпосередньо у суді.

У науковій літературі існує достатня кількість трактування терміну «адвокат». Звернувшись до словника В.І. Даля, можна знайти визначення терміну, який нас цікавить. Адвокат є правником, котрий бере на себе завдання у вигляді ведення позовів і захист підсудного; приватний заступник по позовах, стряпчий, ходок, ділок [2].

Юридичний термінологічний словник вказує, що: «адвокат – це той, хто може надавати юридичну допомогу, здійснювати правовий захист, провадити справу».

Законодавчо розкриття терміну зафіксовано у ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Посилаючись на дану статтю, «адвокат» – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені вищевказаним Законом. У цьому ж законі і зафіксовано тлумачення адвокатської діяльності – незалежна професійна діяльність адвоката з приводу здійснення захисту, представництва, а також надання інших видів правової допомоги клієнту [3].

Ст. 2 згаданого раніше закону безпосередньо розкриває зміст терміну «адвокатура України», а саме, що це самоврядний інститут, що не є державним і здійснює забезпечення захисту представництва, а також надає іншу юридичну допомогу на професійному рівні. Крім того, він самостійно забезпечує реалізацію вирішення основних питань пов'язаних з організацією і діяльністю адвокатури за порядком, що встановлений у цьому законі.

Зазначимо, що до складу адвокатури входять всі адвокати України, що набули права на заняття адвокатською діяльністю. Отже, характерними особливостями цього правового інституту є такі ознаки як:

- об'єднання всіх адвокатів, на підставі професійної діяльності, у спільноту, яка пов'язана однаковими цінностями та сферою інтересів;
- метою функціонування на першому місці є надання послуг, а не отримання матеріальної вигоди;
- наявність професійних знань та достатнього досвіду.

Адвокатура не відноситься до жодної з існуючих гілок влади, які перелічені в статті 6 Основного Закону України. Тому можна назвати її певним «дружнім посередником» між суб'єктами громадянського суспільства та державою. Хоч адвокатура і покладає на себе одну з найосновніших функцій – захист прав та інтересів громадян, це не робить її державним інститутом. Про це йдеться у ч. 1 ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Діяльність адвокатів забезпечує реалізацію публічного інтересу за рахунок відстоювання приватного інтересу. Адже адвокатська робота у всіх галузях судочинства спрямована не лише на відстоювання інтересів конкретно визначеної особи, а також на втілення на практиці принципів судочинства, правової держави та, звісно, забезпечення взаємовідносин між суспільством та державою.

Аналізуючи законодавство України та іноземних держав можна прийти до висновку, що у правовій системі роль інституту адвокатури прослідковується у трьох її найосновніших функціях:

- здійснення захисту підозрюваних на всіх етапах розслідування та судочинства;
- надання фізичним та юридичним особам правової допомоги під час розгляду різних справ у судах, чи інших органах державного значення (органи державної влади, місцеве самоврядування, правоохоронні органи);

– консультація фізичних та юридичних осіб з усіх юридичних запитань.
Особливість адвокатів полягає в тому, що вони мають певні переваги над юристконсультами та іншими категоріями правничих професій, які не наділені статусом адвоката. Це виражається в законодавчо закріплених перевагах: професійних правах, гарантія адвокатської діяльності, захисті у кримінальному судочинстві тощо.

Список використаної літератури:

1. Макарчук В.С. Історія світової та вітчизняної адвокатури, 2018. С. 48
2. Даль В.І. Тлумачний словник, 1998. С. 14
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Молдован А.В. Адвокатура України. Навчальний посібник, 2013. С. 18

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

СЕКЦІЯ 3.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Свида О.Г.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

Свида Т.О.

*доцент кафедри міжнародного права ДВНЗ «Ужгородський національний
університет», кандидат юридичних наук, доцент*

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ

Після проголошення незалежності України і, особливо, після прийняття чинної Конституції, Україна визнала такі базові цінності демократичного суспільства, як поділ влади, верховенство права, пріоритет природних прав і свобод людини перед іншими соціальними цінностями тощо. Внесення значних змін до законодавства, спрямованих на практичне застосування цих принципів у діяльності судів, правоохоронних органів, адвокатури сприяло поступовому наближенню їх організації та діяльності до стандартів європейського співтовариства. Останніми роками було реалізовано заходи щодо прискорення чергового етапу судово-правової реформи шляхом внесення змін до Конституції України в частині здійснення правосуддя, цілковитого оновлення процесуального законодавства у позакримінальній сфері.

Аналіз наукових досліджень з питань подальшої реалізації судово-правової реформи вказує на те, що в юридичному середовищі немає одностайності у поглядах щодо її напрямів, водночас науковці та практики єдині у тому, що цей процес потребує системності, виваженості, обґрунтованості та прогнозованості.

На теперішній час майже у кожній сфері функціонування державних інститутів, особливо що стосується судів та правоохоронних органів, розроблені та знаходяться на різних етапах впровадження концепції або стратегії розвитку чи реформування.

Серед документів такого роду варто згадати Концепцію реформування кримінальної юстиції України, затверджену Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 [1]. Щодо реформування прокуратури

свого часу Генеральною прокуратурою України була розроблена Концепція реформування прокуратури України [2], на теперішній час на офіційному сайті Генпрокуратури оприлюднено 5 стратегічних кроків з реформування цього правоохоронного органу [3].

В свою чергу, в сфері реформування МВС Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року була схвалена Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року [4]; а в сфері національної безпеки – Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 була затверджена Стратегія національної безпеки України, яка, окрім іншого, стосується й реформування Служби безпеки України [5].

Стратегічні питання реформування розроблялися і в сфері організації та діяльності нотаріату. Зокрема, 24 грудня 2010 року була затверджена Концепція реформування органів нотаріату в Україні [6], у 2020 році Міністерством юстиції України було оприлюднено нову концепцію [7]. Не залишалися осторонь від розробки цих питань і самі нотаріуси та у червні 2017 році Нотаріальною палатою України також була представлена Концепція реформування українського нотаріату [8].

Питання стосовно розробки та впровадження документів концептуального характеру в сфері розвитку сфери судоустрою та судочинства привертало чи не найбільшу увагу із самого моменту здобуття Україною незалежності. Найпершим документом тут варто вказати Концепцію судово-правової реформи, схвалену Верховною Радою України 28 квітня 1992 року [9], згодом, у 2006 році – була затверджена Президентом України Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів [10], у 2015 році – Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [11].

Водночас суттєвою прогалиною в Україні залишається відсутність єдиного документу концептуального, стратегічного характеру, який би відображав подальші сконцентровані уявлення стосовно реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Єдиним документом у цій сфері є Концепція реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю, що була затверджена рішенням Ради адвокатів України 30 березня 2018 року [12]. Природно, що окремі стратегічні питання реформування адвокатури знайшли відображення в документах концептуального характеру з реформування судоустрою, однак вважаємо, що це навряд чи варто визнати достатнім. Навпаки, за цих умов, коли з боку держави не розроблено спеціалізованої концепції реформування адвокатури, саме адвокатське співтовариство має проявити однаковість у підходах та самостійно розробити документ такого характеру, який варто було б винести на обговорення, наприклад, на з'їзді адвокатів України як вищого органу адвокатського самоврядування.

За умов прояву пасивності адвокатів у цих питаннях не виключено варіанту, коли така концепція може бути розроблена в апараті Офісу Президента чи Міністерства юстиції України взагалі без участі адвокатської спільноти.

Список використаної літератури:

1. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 27. Ст. 838.

2. Концепція реформування прокуратури України. *Вісник Прокуратури*. 2003. № 7. С. 5-10.

3. <https://www.gp.gov.ua/ua/reform>

4. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 23. Ст. 808.

5. Стратегія національної безпеки України: Затверджена Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020

6. Концепція реформування органів нотаріату в Україні: Затверджена Наказом Міністерства юстиції України 24 грудня 2010 року № 3290/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3290323-10#Text>

7. Реформа нотаріату: нова концепція від Мін'юсту. URL: <http://tuipravo.info/publikatsii/novyny/item/3070-reforma-notariatu-nova-kontsepsiia-vid-miniustu.html>

8. Нотаріуси запропонували свою Концепцію реформування українського нотаріату. 15 червня 2017 року. URL: http://npu.in.ua/novini/press_reliz_140617#

9. Концепція судово-правової реформи: Схвалена постановою Верховної Ради України від 28 квітня 1992 року № 2296-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 426.

10. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Схвалена Указом Президента України 10 травня 2006 року N 361/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 19. Ст. 1376.

11. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 41. Ст. 1267.

12. Концепція реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю: Затверджена рішенням Ради адвокатів України 30 березня 2018 року № 25. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2018-03-30-rshennya-rau-25_5acf55f8a1406.pdf

Сібільова О.В.

голова Комітету підвищення кваліфікації адвокатів Національної асоціації адвокатів України, координатор програми Ради Європи HELP від НААУ, адвокат, аспірант кафедри цивільного права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Діяльність адвокатів є однією з основ практики дотримання принципу верховенства права та забезпечення ефективного захисту прав людини. Дана діяльність неможлива без належних гарантій незалежності. Вчора і сьогодні наскрізною темою було обговорення незалежності і свободи адвоката при здійсненні ним своєї діяльності.

Для забезпечення незалежного та ефективного функціонування юридичної професії адвокати повинні володіти достатньою компетенцією і повноваженнями з питань юридичної професії, щоб мати можливість захистити і зміцнити її. Такі повноваження, зокрема, можуть бути пов'язані з допуском до професії, атестацією та підвищенням кваліфікації адвокатів.

Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів безпосередньо пов'язана з природою інституту адвокатури в правовій державі: з одного боку, адвокат – це необхідний елемент системи правосуддя, а з іншого, професійний і кваліфікований консультант і захисник прав громадян. Цю подвійну функцію адвокат може виконувати тільки в тому випадку, якщо він має достатню кількість досвіду, знань, навичок, має належну компетенцію і рівень кваліфікації.

Підготовка адвокатів, їх помічників та осіб, які бажають стати адвокатом має ряд особливостей. По-перше, це право адвоката. По-друге, це його обов'язок. Крім того, крім законодавчо встановлених обов'язків підтримувати свою професійну кваліфікацію, основною особливістю підвищення кваліфікації адвокатів є сама особистість адвоката. Адвокати – це доросла високопрофесійна аудиторія, що має досвід практичної діяльності, що займає високий соціальний статус, яку потрібно зацікавити і дати якісно нове знання, підходи вирішення тих чи інших завдань.

На сьогоднішній день, навіть незважаючи на карантинні обмеження, НААУ пропонує різні формати навчання та підвищення кваліфікації адвокатів: майстер-класи, семінари, тренінги, онлайн вебінари, онлайн курси, практикуми, форуми, круглі столи, обговорення через телемости одночасно з декількома регіонами. При вищих навчальних закладах проводяться спільно з міжнародними партнерами сертифіковані програми. Позначу, що заходи проводяться не тільки в столиці, а й виїзні в регіонах. Якщо раніше проводилися в основному виїзні одноденні лекції, в ході яких

висвітлювалися різні теми з різних галузей права і для великої аудиторії, що нараховує в середньому 300-400 адвокатів, а іноді і 1000-1200, в залежності від регіону, то зараз крім таких лекцій, разом з національними та міжнародними партнерами НААУ для цільової аудиторії проводяться тематичні вузькоспрямовані тренінги, які нараховують 30-50 осіб, що дозволяє більш ефективно опрацювати тему.

Зазначу, що при НААУ діє Експертна рада з питань акредитації та сертифікації стосовно підвищення кваліфікації адвокатів, яка сертифікує осіб, що допускаються до проведення заходів в якості доповідачів, лекторів, тренерів або експертів. Найчастіше тренерами виступають судді як першої та апеляційної інстанції, так і Верховного суду, фахівці з конкретної тематики, навчені тренери, адвокати з багатолітнім досвідом.

Окремо можуть проводитися освітні заходи партнерами НААУ, при цьому Національна асоціація, залишається відповідальною за якість доповідей кожного з доповідачів.

Також свої заходи проводять регіональні Ради адвокатів.

Крім того, як платформа для постійного систематичного навчання адвокатів діє Вища школа адвокатури НААУ, яка проводить щодня освітні заходи. НААУ Було запущено новий електронний кабінет адвоката, який крім наявності всіх сьогоденішніх даних про адвоката, буде містити і автоматизовано аналізувати також дані про підвищення адвокатом кваліфікації.

Останнім часом для дорослої професійної аудиторії адвокатів відбувається зміна традиційних академічних методик викладання в формі лекцій на сучасні інтерактивні методи навчання з різноманітністю форматів навчання – тренінги, семінари, практикуми,

які передбачають наявність можливості отримати не тільки теоретичний матеріал, а й через міні-лекції, роботу в малих групах, moot-court, колективне рішення практичних ситуативних завдань виробити необхідні навички і компетентності з певної тематики.

Тренінги як найбільш ефективна форма підвищення кваліфікації адвокатів – це особлива сфера навчання дорослих людей, що володіють достатнім запасом загальних і професійних знань, що мають досвід життя і навик професійної діяльності, нерідко вельми значний та успішний. І досвід кожного адвоката може стати безцінним джерелом інформації і досвіду всіх. Тренер не виступає єдиним джерелом знань, джерелом інформації є і самі учасники освітніх заходів.

Відома приказка «вік живи – вік учись» в наш час загальної та глобальної інформатизації, динамічного зміни законодавства наповнюється новим змістом. Тому підвищення кваліфікації – явище необхідне.

Традиційна система освіти та підвищення кваліфікації адвокатів через лекції не є ефективною, вона зорієнтована на розширення і поглиблення

професійних знань, і явно недостатньо уваги приділяє вдосконаленню навичок професійної діяльності. Для формування всього цього в комплексі необхідні і відповідні методи викладання, орієнтовані на одночасний розвиток усіх сторін професійної майстерності адвоката. Саме для формування комплексних підходів в навчанні і формуванні професійної компетентності адвокатів.

Найкращим чином відбувається навчання на очно-заочних дистанційних курсах, ідеї з яких сприйняли з методології проведення навчання HELP: тренінг, онлайн курс, тренінг. Самі курси HELP в 2018 році стали активно просувати і використовувати, з квітня 2018 роки провели 10 курсів з різними групами в регіонах за темами Вступу до Конвенції, Прийнятності заяв до ЄСПЛ і біоетики.

У підготовці тренінгів для адвокатів враховується вимоги до навчання дорослих людей, яке різним чином відрізняється від підготовки дітей і навіть студентів. При розробці курсів і проведенні тренінгів обов'язково враховується такі фактори, як мотивація і задоволеність професією, спеціалізація і вузькі напрямки в кожній сфері діяльності адвокатів. Дорослі багато знають, багато вміють, несуть відповідальність за себе, приймають рішення, більш обдумані і зважені. У той же час, у дорослих вже багато стереотипів і упереджень, вони можуть відкидати нові знання, якщо ті не вкладаються в систему вже існуючих у них переконань і цінностей. Дорослі менш гнучкі в освіті, більш вимогливі до викладача, зокрема, до його або її компетентності, а також мають зовсім іншу мотивацію для навчання. Зокрема, як внутрішню, коли в процесі навчання задовольняється пізнавальна функція, так і зовнішню, коли для особи значимі соціальний престиж, винагорода та інші потреби, одержувані в тому числі за рахунок утворення.

По суті своїй це система постійного (перманентного) освіти.

Кожен тренінг передбачає:

- актуалізацію особистого досвіду учасників;
- аналіз і осмислення такого досвіду;
- обдумування отриманих нових знань, їх теоретичне узагальнення, виведення схем, закономірностей, графіків і всього, що дозволяє наочно аналізувати отриману інформацію;
- експериментальну перевірку нових знань і самостійне застосування їх на практиці.

В ході тренінгу широко використовуються інтерактивні методи, в кожному з яких очолюють два елементи – активність і співпрацю. Людина запам'ятовує краще в процесі своєї професійної діяльності. Тому в ході тренінгів створюється максимально наближена до реальної ситуація, яку учасники повинні вирішити.

Будь-яке навчальне завдання має навчати вмінню думати і творити, знаходити варіанти вирішення ситуації.

Завдання тренера прив'язати власний практичний досвід учасників до запропонованої теми; створити ситуацію, при якій група почне взаємодіяти і обмінюватися враженнями, створювати варіанти вирішення; аналізувати запропоновані або самому пропонувати відповідні концепції, напрямки, алгоритми вирішення проблеми, створити умови для практичного «освоєння» концепцій в ситуаціях, які імітують «реальну життєву», надати висновки і конструктивний зворотний зв'язок учасникам. Завдання тренера – посягти розумне сумнів у учасників і стимулювати їх до навчання і пошуку відповідей.

Тренінг як форма підготовки не має на меті в передачі максимуму знань і інформації – характерною їх особливістю є спрямованість на розвиток практичних навичок.

Люди навчаються краще, коли можуть контролювати тему, рівень, процес і темп отримання знань, менш відірване від попереднього досвіду і щоденної практики, – інтерактивні методи тренінгів, а також дистанційне навчання по завершенню їх дозволяють наблизити процес навчання до конкретного досвіду групи.

Згодом вільно чи мимоволі формується свідомість професійної впевненості, а часом, і непогрішності, значущості та правоти. Неминучі прояви професійної деформації свідомості, зокрема, зниження здатності критично оцінювати свої знання, професійні дії.

У новій освітньої стратегії розвитку змінюються і рольові позиції викладача і учнів. Викладач при проведенні занять свідомо відмовляється від ролі «ментора», що володіє «істиною в останній інстанції». Він відмовляється від традиційної інформативно контролюючої функції в навчальній взаємодії. Його роль тепер полягає в організації навчальної діяльності індивідуально кожного слухача і стимулюванні пізнавального інтересу і прагнення учнів.

По-перше, навчання на таких заняттях відбувається в процесі співпраці всіх його учасників. Йдеться про співпрацю учнів і з викладачем, і один з одним. Учасники взаємодіють, працюючи в команді або самостійно виконуючи творчі завдання, а викладач, перетворюючись в тренера, працює також як один з учасників процесу рішення навчальної завдання.

Це дуже важливо при організації занять в системі підвищення кваліфікації. Всі учасники навчального взаємодії зберігають звичну професійне середовище, і навчання проходить в манері дружнього обговорення справ (навчання у співпраці). Як показує досвід проведення занять, така їх форма свідомо результативніше, ніж звична лекційна манера (монолог і індивідуальне сприйняття). Співпраця передбачає взаємну повагу, довіру, передбачуваність, прозорість та зрозумілість правил і процедур, можливість постановки будь-яких питань в процесі інтерактивного спілкування і взаємодії. Учасники занять, заздалегідь поінформовані про цілі, плановані результати, плани занять, формах власної участі, про очікування

викладача-тренера і своїх колег, відчувають себе повноцінними учасниками процесу. Вони можуть контролювати хід подій разом з тренером.

Викладач-тренер допомагає іншим учасникам як організатор. Він зберігає своє становище «джерела інформації», необхідної для досягнення мети, але перестає бути для слухачів її «єдиним джерелом» (як це буває на звичайних лекціях). Він передає учасникам наявну у нього інформацію тільки тоді, коли вона дійсно потрібна їм, і вони її запитують для вирішення завдання. При цьому їм пропонуються і інші джерела інформації (нормативні акти, судова практика, коментарі і т.п.), якими вони можуть користуватися і самостійно відшукувати потрібну інформацію. Викладач-тренер стає коментатором дій інших учасників, своєчасно направляючи зусилля учасників, звертаючи їхню увагу на можливі наслідки обраного ними рішення, вказуючи їм на правильні і помилкові дії.

Викладач не може знати заздалегідь, які рішення запропонують учасники, і змушений реагувати на них в режимі «тут і зараз», що змінює його роль в занятті, наближає його до інших учасників. Але знайдене рішення «належить» самим учасникам, вони його знайшли, обґрунтували і готові відстоювати перед викладачем та іншими учасниками. Такий пошук і обґрунтування істотно розширюють професійний кругозір учасників, і, найголовніше, дають їм досвід самонавчання, саморозвитку.

Підвищення кваліфікації відбувається за рахунок спільного пошуку і використання сукупного досвіду всіх учасників; за рахунок об'єднання їх інтелектуальних і вольових зусиль; за рахунок обміну досвідом як професійної, так і навчальної діяльності. По-третє, при проведенні інтерактивного заняття навчальне значення набуває зворотний зв'язок. Замість традиційної оцінки за принципом «правильно-неправильно», тут відбувається детальний розбір не так результату, скільки самої діяльності, що призвела до такого результату. Особливим методом навчання стає коментування, коли самому учаснику пропонується проаналізувати і оцінити, що йому вдалося зробити, а що ні. Потім його роботу коментують інші учасники по тій же схемі, вказуючи успіхи, і називаючи 1-2 помилки або невдалі дії.

У різних заняттях можливе різне поєднання традиційних та інтерактивних методів. Це дозволяє викладачеві-тренеру вибирати найбільш ефективний метод навчання в залежності від теми і змісту заняття, а також в залежності від індивідуальних особливостей аудиторії. Окремі професійні навички адвоката можуть бути відпрацьовані в ході тренінгів на прикладі реальних справ. «Навчальні» справи дозволяють успішно розвинути ряд базових професійних навичок.

Належна професійна підготовка майбутніх адвокатів, самих адвокатів та їх помічників є необхідним елементом компетентного судочинства, належного представництва інтересів клієнтів, умовою якісного захисту прав

людини, а також визначальною умовою повагою суспільства і державних органів до статусу адвоката. Таким чином, освіта адвокатів може бути не тільки практичним і вигідним, але і цікавим і захоплюючим. Переходячи на якісні зміни форматів навчання НААУ враховує, що значення має ефективність навчання, не сам факт проведення освітнього заходу, а той слід, який воно залишає в кожному з його учасників.

Але нам є куди прагнути, з кожною справою вчимося кожен день.

Бусакевич А.В.

*асистент кафедри конституційного, міжнародного та приватного права
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Адвокатура як самостійний, незалежний інститут, завжди була одним з найважливіших показників розвитку суспільства, тобто фактором не тільки юридичним, але і соціальним, політичним, культурним. У 90-і роки ХХ століття в Україні відбулися серйозні зміни, що торкнулися, в тому числі, і адвокатуру. Вступ України до Ради Європи в 1995 році, прийняття Конституції України в 1996 закріпили положення, що людина, її права і свободи є найвищою соціальною цінністю, які є невідчужуваними і належать їй від народження. Проголосивши дані положення, держава взяла на себе обов'язок їх забезпечити, а адвокатура покликана допомогти їй в цій нелегкій справі.

З цього почався тривалий процес реформування правової системи України, зокрема інституту адвокатури. Прийняття у 2012 році Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зробило адвокатську спільноту більш згуртованим співтовариством, об'єднаним не тільки професійними рамками, а й загальними цілями і моральними засадами. Значно розширилися можливості для адвоката і зроблений серйозний крок у напрямку реалізації конституційних принципів на практиці. 27 червня 2014 року Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом остаточно обравши шлях до європейської демократії та принципів правового регулювання.

Однак, і сьогодні інститут адвокатури стоїть перед потребою визнання нових векторів подальшого розвитку, що зумовлено загостренням політичної ситуації в країні, погіршенням соціально-економічних показників та рядом зовнішніх загроз, що в свою чергу, висвітлює цілий ряд проблем інституту

адвокатури. Це, зокрема, не повна відповідність українського законодавства міжнародним стандартам у галузі надання кваліфікованої юридичної допомоги та організації діяльності адвокатури; відсутність механізму реалізації принципу рівності сторін у суді; недосконалість механізму надання юридичної допомоги; відсутність правового регулювання діяльності адвокатів на території інших держав; відсутність безперервної і цілісної системи підготовки та перепідготовки професійних кадрів адвокатури; наявність певної залежності адвокатських утворень від діяльності органів державної влади; нестача самостійного, корпоративного регулювання адвокатських утворень; відсутність реальної незалежності адвокатів [2].

Статус адвокатури як правозахисного інституту громадянського суспільства і професійної саморегулюючої організації виключає встановлення державного контролю або нагляду (в тому числі з боку Міністерства юстиції України і його органів) за здійсненням професійної адвокатської діяльності з надання кваліфікованої правової допомоги та за її результатами. Виходячи з цього, регулювання адвокатської діяльності має здійснюватися переважно самим адвокатським співтовариством при мінімальній участі держави там, де це потрібно для забезпечення законодавчих гарантій цієї діяльності [5, с.414]. При цьому, необхідно підкреслити, що регулювання адвокатської діяльності, включаючи її стандартизацію, має здійснюватися на основі неухильного дотримання презумпції сумлінності адвоката та адвокатської діяльності, оскільки інший підхід не відповідав би самій суті інституту адвокатури та традиціям адвокатської діяльності.

Предмет державного контролю за адвокатською діяльністю і адвокатурою повинен обмежуватися контролем за виконанням адвокатами, адвокатськими утвореннями і органами адвокатського самоврядування покладених на них законодавством обов'язків в сфері дотримання обмежень на суміщення адвокатської діяльності з іншою діяльністю, за поданням звітності, а також за дотриманням адвокатом норм права.

В той же час, необхідно посилити контроль за станом фінансування, порядком оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Внесення змін до Закону про безоплатну правову допомогу – це наступний етап реформування адвокатури. На момент прийняття чинного Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не були створені основні інституції Національної асоціації адвокатури України (НААУ), тому досі ця сфера регулювалася державою, і є прикрі випадки порушення принципів незалежності в роботі центрів з надання правової допомоги [2].

Встановлені ставки на оплату праці захисника в кримінальному процесі, які призначені центрами надання безоплатної правової допомоги, часто не відповідають обсягу та складності цієї роботи, вони в рази менше адекватного і справедливого рівня оплати цих видів юридичної допомоги.

Аналогічна ситуація і зі ставками оплати при реалізації даного конституційного права малозабезпеченим верствам населенням. Відповідно до висновків, викладених в доповіді Генеральної Асамблеї ООН з питань незалежності суддів і юристів, кваліфікувати подібну ситуацію варто як порушення прав громадян і обмеження їх доступу до правосуддя, оскільки встановлення незрівнянно низьких державних розцінок на даний вид діяльності неминуче призводить до низької якості одержуваної населенням юридичної допомоги або до повної її відсутності [4, с.71].

Забезпечення права кожного на кваліфіковану юридичну допомогу можливо лише тоді, коли спеціально уповноважений на її надання адвокат, як незалежний професійний радник з правових питань, має реальну можливість здійснити реалізацію наданих йому законодавством професійних прав без будь-якого перешкоджання, незаконного та необґрунтованого втручання в його професійну діяльність з боку будь кого і при неухильному забезпеченні державою законодавчих гарантій адвокатської діяльності [3].

На нашу думку, основними критеріями, зумовленими змістом міжнародно-правових норм, яким має відповідати національне законодавство України в сфері юридичного закріплення інституту професійних прав адвоката є:

- забезпечення своєчасного доступу адвоката до підзахисного;
- забезпечення конфіденційності контактів адвоката з підзахисним;
- закріплення в законодавстві такого обсягу гарантованих професійних прав адвоката, який в сучасних умовах розвитку держави і суспільства є достатнім для ефективного виконання відповідної процесуальної функції;
- виключення будь-якої можливості покарання адвоката за здійснення законної професійної діяльності;
- забезпечення невтручання в законну професійну діяльність адвоката.

Необхідно також зазначити, що в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] і у процесуальному законодавстві нашої країни визначено широкий спектр професійних прав адвоката і гарантій його незалежності, однак аналіз практики застосування вітчизняних нормативно-правових актів та наявних на сьогодні наукових даних показує, що багато правових норм, які покликані сприяти ефективному здійсненню адвокатом своєї процесуальної функції, недостатньо ефективні, як в силу недосконалості і прогалин з боку законодавця, так і в силу суттєвих дефектів правозастосування, що перешкоджають їх повноцінній реалізації.

З огляду на вищевказане слід вказати, що на сучасному етапі розвитку вітчизняного права і правозастосування, в тому числі правоохоронної та правозахисної діяльності, потрібно системне приведення законодавства, що регулює адвокатську діяльність всіх видів, і практики його застосування в повну відповідність з вимогами міжнародно-правових і конституційних

норм, включаючи введення матеріально-правових і процесуально-правових гарантій і санкцій, що забезпечують їх неухильне дотримання.

З метою вдосконалення регламентації професійних прав адвоката, вважаємо доцільним прийняття деяких змін до законодавчих актів України.

В першу чергу, варто внести зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме ст.23 «гарантії адвокатської діяльності», встановивши, що проведення обшуку у приміщенні адвоката можливо лише в разі, якщо він є підозрюваним по справі. Це дозволить знизити ризики незаконного втручання в адвокатську діяльність та зможе стати запобіжником для унеможливлення тиску на захисника.

Серйозним кроком для вдосконалення інституту адвокатуру і поліпшення роботи адвокатів буде внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення в контексті посилення відповідальності за відмову від надання інформації на адвокатський запит, несвоєчасне надання відповіді або надання неповної інформації.

Пріоритетним має стати розвиток діяльності Національної асоціації адвокатів України (НААУ) як всеукраїнської організації, яка об'єднує всіх адвокатів країни з метою реалізації положення про адвокатське самоврядування.

Серед першочергових задач НААУ має бути створення дієвого механізму реагування на порушення прав адвокатів при здійсненні ними своїх професійних обов'язків. Також вважаємо доцільним розробку рекомендацій для адвокатів про те, як їм діяти і до кого звертатися при порушенні їх прав. З метою реалізації даного положення важливим є проведення професійних круглих столів із залученням різних правничих професій (суддів, працівників правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування) для роз'яснення прав які має адвокат в Україні.

Необхідно зазначити і про те, що подальше реформування інституту адвокатури в Україні має відбуватися із активним залученням представників професії, які добре знають проблеми інституту та можуть запропонувати шляхи їх вирішення. Більше того, це сприятиме посиленню ролі адвокатури та створить умови для формування справжнього адвокатського самоврядування.

Отже, безумовним є той факт, що з обранням Україною європейського шляху розвитку є необхідним і реформування правової системи, зокрема інституту адвокатури. Пріоритетним має бути залишення незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є сильне адвокатське самоврядування з одночасним посиленням професійних прав адвоката.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 07 липня 2012 року №5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n179>.

2. Меліхова Ю.О., Проблемні питання та шляхи реформування системи адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку/ Наше право №3 URL: file:///C:/Users/Busik/Downloads/Nashp_2017_3_29.pdf

3. Коваль К., Стратегія розвитку адвокатури України/ Юридична газета — всеукраїнське щотижневє професійне видання URL: <http://jur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitkuadvokaturi-ukrayini.html>

4. Фіолевський Д.П. Адвокатура : підручник / Д.П. Фіолевський. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Прав. єдність, 2014. – 622 с. – Бібліогр. : С. 488-496. – С. 71.

5. Адвокатура: минуле та сучасність // матеріали IV Міжнар. наук. конф. адвокатів, молодих вчених, аспірантів та студентів, 22 листопада 2014 року, Одеса / ред. : В.М. Дрьомін; уклад. : Т.О. Остапенко, Л.Ю. Чекмарьова, Л.Р. Познахівська ; Рада адвокатів Одес. обл., Нац. ун-т «Одес. юрид. академія», адвокат. об'єднання «Одес. обл. колегія адвокатів». – О. : Грін Д.С., 2014. – 414 с.

Брага Д.А.

*аспірантка другого року навчання кафедри адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ І ДЕРЖАВИ

За час існування адвокатури на теренах України її статус в суспільстві та державі змінювався. Із закріпленням в Конституції ст. 131-2, яка передбачає, що «для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується» та прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» держава значно підвищила значимість інституту адвокатури. Зміцнилось становище інституту адвокатури в суспільстві, розширилось її офіційне визнання не лише в межах судової системи, а в державі в цілому. Разом з тим, спірні питання діяльності даного інституту, зокрема її взаємодії з органами державної влади, залишаються і сьогодні. Надалі тривають дискусії з приводу визначення місця та ролі адвокатури в суспільстві, меж незалежності від державних структур. Загальновідомо, що для ефективної діяльності будь-якого інституту, в тому числі адвокатури, необхідна взаємодія із державою, в котрій даний інститут існує. Стандартами незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів, прийнятими у 1990 р, визначається, що з метою правового навчання суспільства, встановлення справедливої системи юстиції та паралельно зміцнення незалежності юридичної професії, зокрема адвокатів, останні повинні симбіотично взаємодіяти із державою [2]. Додамо,

що ефективна взаємодія адвокатури та держави є безумовною запорукою існування верховенства права у суспільстві.

Безумовно, основоположною засадою побудови відносин між інститутом адвокатури та держави є незалежність даного інституту від органів державної влади. Відповідну думку висловлює у своїх працях низка вчених. Так, Т. Б. Вільчик зазначає «незалежність адвокатури – це стан балансу між інтересами цього інституту і держави, який відповідає вищій конституційній цінності – забезпеченню прав людини. Ця незалежність може бути обмежена лише в інтересах ефективного виконання професійного обов'язку адвокатом і в інтересах правосуддя та у межах, що впливають з принципів професійної етики і чинного законодавства» [5, с. 64]. О. Фазекош наголошує, що «незалежна адвокатура – це банальна протитрота проти найменшого прояву тоталітаризму в справах держави. Тож, правова держава без висококваліфікованої і незалежної адвокатури – просто фікція, яка не тільки не здатна забезпечити пріоритет прав і свобод людини, але і не в змозі забезпечити своє власне існування» [3], що цілком влучно характеризує роль адвокатури в державі, оскільки без такого важелю впливу на державні органи, як адвокатура, неможливо побудувати правову і демократичну державу. Зважаючи на вищевикладене, адвокатура та державні органи мають діяти в «тандемі» не зачіпаючи інтереси одне одного та об'єднуючи зусилля для досягнення основної мети існування правової і демократичної держави – реального забезпечення прав і законних інтересів людини і громадянина. Окрім цього, як підкреслює С. В. Прилуцький, «сама адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя» [4, с. 240]

Визначаючи місце адвокатури у суспільстві і державі, вчені зазначають, що адвокатура в практичній своїй формі вплетена до тканини конституційного законодавства, що на адвокатуру держава поклала відповідальну місію забезпечення населення кваліфікованою правовою допомогою [7, с. 55]. Проте, для того, щоб адвокатура діяла ефективно в межах обов'язків, покладених на неї державою, в свою чергу держава має надати умови для здійснення такої діяльності. Як вказує А. В. Кузьмінних: «Держава повинна забезпечувати незалежність адвокатури й доступність юридичної допомоги; сприяти здійсненню заходів щодо підвищення кваліфікації адвокатів, вживати заходи щодо захисту адвокатів від переслідувань, необґрунтованих обмежень їх професійної діяльності» [8, с. 231]. Необхідність встановлення засад взаємодії органів державної влади та адвокатури також викликана тим, що, як вдало висловила Т. Б. Вільчик, «адвокатура є одним з правозахисних інститутів держави, одночасно він є невід'ємною частиною державного механізму відправлення правосуддя, життєво необхідною для ефективного функціонування судової влади, покликаною конституційно контролювати діяльність виконавчої та законодавчої влади у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини» [6, с. 24]. А, як відомо, забезпечення

конституційних прав і свобод людини і громадянина є найвищою цінністю і метою для будь-якої правової, демократичної держави, якою є і Україна.

Адвокатура має бути незалежною від держави такою мірою, щоб мати можливість здійснювати свою діяльність без втручання з боку держави в досягненні спільної мети – захисту прав і законних інтересів людини і громадянина. Для того, щоб забезпечити вищезазначений рівень відносин між інститутом адвокатури та державою, вважаємо, що є необхідним закріплення на законодавчому рівні не лише методів впливу з боку держави на адвокатуру, а й перелік обов'язків, що покладаються на державні органи, які мають здійснюватися ними для реального забезпечення незалежності досліджуваного інституту. Таким чином, доцільним є розкриття загальних положень взаємодії адвокатури та держави, закріплених у ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», з чіткою розмежованістю їхнього симбіозу. Доповнити дану норму наступним змістом: «Держава своїми діями виключає можливість втручання в адвокатську діяльність. Будь-яке втручання тягне за собою встановлену законом відповідальність.»

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів / прийняті у вересні 1990 р. в Нью-Йорку. URL: <http://pravolib.pp.ua/ist-12--idz-ax247--nf-26.html>
3. Електронний ресурс [режим доступу: https://zib.com.ua/ua/138956-problema_nezalezhnosti_advokaturi_vid_davnogo_rimu_do_sogode.html]
4. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.10 / С. В. Прилуцький. – К., 2013. – с.240
5. Вільчик Т. Б. Адвокатура й держава: взаємодія в забезпеченні прав і законних інтересів громадян // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014 №10-1 том 1. – с. 64
6. Вільчик Т. Б. Функції інституційної адвокатури // Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 2. – с. 24
7. Калинюк С. С. Інститут адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу: конституційно-правовий аспект: дис. к-та юрид. наук :12.00.02 / С. С. Калинюк , 2015. – с.55
8. Козьмінних А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці / А. В. Козьмінних // Актуальні проблеми політики: зб. наук. Праць / ОНЮА. – Одеса: Фенікс, 2009-вип. 36. – с. 228-235

Драненко В.І.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

З'ІЗД АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК ВИЩИЙ ОРГАН АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Адвокатура та адвокатська діяльність можуть здаватися досить модерною галуззю в сучасному світі. Але історія виникнення адвокатури та історичні джерела засвідчують, що коріння адвокатури з'явилося у древніх народів. Давні племена, коли між ними виникали суперечки чекали на допомогу, врегулювання проблем та питань від вождя племені. В свою чергу, голова племені вирішував проблеми свого народу разом із своїми помічниками, на певних зборах. Вже тоді виникла потреба в людині, котра б захищала та відстоювала права [1]. Звісно, устрій давніх племен значно відрізняється від нашого суспільства, але проводячи паралель з тодішніми часами, діяльність вождя племені в сучасності має точну назву – адвокатська діяльність.

Сьогодні адвокатура застала нагальну проблему, що зумовлює визначення напрямів подальшого розвитку та роботи адвокатської діяльності. Ця проблема постала через погіршення економічного стану країни, зміцненню трансформації правової системи.

Сучасна Україна потребує масштабного реформування та вирішення актуальних проблем інституту адвокатури. Щодо проблем цієї галузі, я виділила низку найважливіших згідно моєї думки проблем:

- невідповідність міжнародним стандартам, у галузі відносин країни та адвокатури;
- країна не надає повної кваліфікованої допомоги та не забезпечує організацію діяльності адвокатури;
- має недосконале регулювання механізму забезпечення рівності сторін у судових процесах;
- діяльність адвокатів за кордоном немає правового регулювання та в цій діяльності відсутня повна захищеність;
- недосконала система щодо підготовки та перепідготовки звищенню кваліфікації адвокатів;
- також наша держава потребує удосконалення та заострення уваги на відшкодуванні коштів витрат адвокатів, діяльність яких пов'язана з наданням вторинної допомоги, що не потребує сплати, тобто є безоплатною.

Саме вирішення цих проблем та ці складові, на мою думку, є життєво важливими для коректного і правопорядного існування адвокатської справи.

Для урегулювання загальних проблем адвокатської діяльності в нашій країні існує Вищий Орган Адвокатського Самоврядування – З'їзд адвокатів

України. Однією з цілей з'їзду є урегулювання питань, які постають у актуальній діяльності адвокатів.

До складу з'їзду входять делегати, котрі обираються на конференціях адвокатів шляхом голосування. Рада адвокатів України (далі РАУ) закріплює порядок висування та проведення, обрання делегатів з'їзду та квоту представництва [2]. Правомочним вважається з'їзд, якщо в ньому бере участь більша половини обраних делегатів, які представляють конференції адвокатів регіону.

Також з'їзд адвокатів України приймає щорічний внесок сплати на забезпечення реалізації функцій адвокатського самоврядування, вирішує напрям його використання та слідує за несплатою внесків. Рішення з'їзду приймається відповідно до більшості голосів делегатів, які беруть в ньому участь.

Щодо з'їзду адвокатів України, очевидним є факт того, що він займає вагомий роль в діяльності адвокатського самоврядування, саме завдяки з'їзду адвокатів України здійснюється фінансування адвокатського самоврядування. Питання плати за складання кваліфікаційного іспиту та сума щорічних внесків також врегульовується на з'їзді. З'їзд є повноважним на обрання голови та заступників голови Ради адвокатів України; голови й заступників голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; ревізійної комісії адвокатури та може знімати їх з посад достроково [2]. Ще одним з повноважень, покладених на З'їзд адвокатів України є затвердження статуту Національної асоціації адвокатів України та відповідно внесення коригуючих змін до нього.

Цитуючи голову НААУ та РАУ Лідію Ізовітову, що відкривала з'їзд адвокатів у 2017 році: «П'ять років адвокатського самоврядування це не лише історія адвокатури, це новітня історія нашої держави». З цих слів можна зробити висновок, що за п'ять років зміст з'їзду кардинально зазнав змін, адже вперше з'їзд відбувся ще в далекому 1998 році, після прийняття Закону «Про Вищу раду юстиції» [3]. Тоді його головною метою було призначення членів ВРЮ і він складався з членів Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури і управління Союзу адвокатів України.

Кардинальною відмінністю I з'їзду від сучасних з'їздів можна вважати, те що в результаті першого, декілька членів автоматично отримали статус делегатів, та його головною метою було лише обрання членів ВРЮ. Також слід зазначити, що наступний (II) з'їзд, який відбувся аж через шість років, в 2004 році, мав ту саму мету, що і перший.

На відміну від сучасних з'їздів, перші не вирішували досконало і не загострювали увагу на тодішніх проблемах. Ще не менш важливим фактором постала зміна в загальній організації цих заходів. Зараз більш налагоджена конкретна періодичність встановлення строків даного з'їзду. В обов'язковому порядку, він скликається не рідше одного разу на три роки, та навіть якщо

РАУ у шістдесятиденний строк не скликає з'їзд, приймається рішення в утворенні Організаційного бюро, яке в свою чергу має повноваження скликати і забезпечити проведення заходу. Повідомляє про день, час і місце роботи та питання на обговоренні не пізніше, ніж за 20 днів. На сучасних з'їздах, приймаються навіть рішення щодо кошторису, затвердження звітів та положень РАУ, обрання двох членів ВРП тощо. Зазначені вище зміни помітно відобразилися на продуктивності роботи з'їзду. Та завдяки ним були встановлені певні правила, які значно полегшують, адвокатську діяльність.

Тому, я вважаю, що визначені вище проблеми є досить актуальними для адвокатської діяльності в цілому, мають право на обговорення та своєчасне вирішення саме на з'їзді адвокатів України.

На жаль, це не весь перелік проблем, їх забагато. Вирішення саме цих питань і є метою в реформуванні адвокатури, що захистить та позначиться на діяльності загальної адвокатської системи та налагодить її. І в свою чергу збереже незалежність професії та підвищення професійних стандартів [4]. Адже модернізація, розвиток та вдосконалення інституту адвокатури наразі дуже актуальна тема. Адвокатська діяльність – одна з важливих складових на шляху до сильної, та незалежної держави.

Список використаної літератури:

1. Гловацький І.Ю. Адвокатура зарубіжних країн (Англія. Німеччина. Франція): навч. практич. посіб. Київ: Атіка, 2007. 588 с.
2. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. Все для юристов. 2010. № 7. С. 121-122.
3. Бойко О. «Адвокатська монополія» судової реформи: думка правозахисника. Новинарня: український ньюз-рум. 2016. 9 червня. URL: <http://novynarnia.com/2016/06/09/advokatska-monopoliya-sudovoyireformi-dumka-pravozahisnika/>
4. Варфоломєєва Т.В. Реформа адвокатури – запорука незалежного захисту прав і свобод людини. Вісник академії адвокатури України. № 19. 2010 р. С. 12-19.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Колесников М.Є.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

НААУ ЯК ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ

На засадах професійної незалежності, 17 листопада 2012 року у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» була створена Національна асоціація адвокатів України (НААУ) – всеукраїнська недержавна некомерційна організація, що об'єднує всіх адвокатів України з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, для сприяння розвитку та зміцнення інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правової допомоги, що надається адвокатами, ролі та авторитету адвокатури в суспільстві [1].

НААУ діє через організаційні форми адвокатського самоврядування (з'їзд адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури та інші) і об'єднує їх, утворюючи при цьому потужний механізм з розподілом повноважень для кожної з форм.

До 2012 року, на мою думку, на необхідність створення НААУ вплинув спектр проблемних питань, які постали перед Україною на той час, потрібно було створити організацію адвокатів, яка зможе забезпечити активну участь її членів у конституційному процесі та втіленні конституційних змін у чинне законодавство, удосконалити процедуру професійної підготовки та розвитку адвокатів (кваліфікаційні іспити об'єктивної складності з дотриманням усіх стандартів), спростити процедуру доступу громадян до безоплатної правової допомоги, активно розвивати співпрацю з міжнародними професійними організаціями адвокатів для запозичення та запровадження їх передового досвіду, з чим НААУ наразі й працює [2].

Із самого початку свого існування, НААУ робить величезний внесок у розвиток інституту адвокатури в Україні, вдосконалює сталу практику, запроваджує нові юридичні напрацювання для підвищення кваліфікації адвокатів, прикладом чого служить видавництво певних методичних рекомендацій, посібників, ведення офіційного YouTube-каналу, а також технологічні досягнення (створення Єдиного реєстру адвокатів України, діджиталізація адвокатури, інтеграція онлайн-сервісів з метою спрощення доступу громадян до захисту своїх прав фахівцями, це призводить до зниження бюрократичного фактору), що однозначно позитивно впливає на юридичну обізнаність адвокатів та їх професійність.

Так як НААУ є недержавною некомерційною організацією, питання фінансування врегульовано Законом України «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність», де зазначено, що утримання органів адвокатського самоврядування може здійснюватися за рахунок: плати за складання кваліфікаційного іспиту; щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування; відрахувань кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури на забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури добровільних внесків адвокатів, адвокатських бюро, адвокатських об'єднань, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб; інших не заборонених законом джерел.

Але варто зупинитись саме на проблемі щорічних внесків адвокатів, в законі зазначено, що розмір щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності РАР, РАУ, ВРКА та ведення ЄРАУ та не може перевищувати прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого станом на 1 січня відповідного календарного року, а також його однаковість для всіх адвокатів, але останнім часом спостерігається проблема наявності заборгованості адвокатів, які з тих чи інших причин (економічна ситуація в країні, затримання повідомлення про сплату) не сплачували внесок (майже 15 тисяч адвокатів на момент літа 2020 року), що негативно впливає на фінансування організації [3].

Проте, завдяки роз'яснювальній роботі Секретаріату НААУ, кількість боржників було скорочено майже вдвічі, що свідчить про високий рівень обізнаності організації у подоланні різного роду проблем, у тому числі фінансових.

Підсумовуючи, можна сказати що НААУ, незважаючи на існування проблем, є багатofункціональною, перспективною та прогресивною організацією, яка має налагоджену структуру і однозначно позитивно впливає на розвиток і вдосконалення інституту адвокатури в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Стратегія Розвитку НААУ до 2020 року URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/files/strategiya-rozvitku-naau-do-2020-roku.pdf>
3. Звіт про кількість адвокатів станом на вересень URL: <https://unba.org.ua/news/5880-stanom-na-veresen-v-ukraini-majzhe-58-tisyach-advokativ-valentin-gvozdij.html>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Лебедєва Х.В.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття 3 Основного закону України зазначає, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Цей обов'язок включає в себе створення юридичного механізму забезпечення захисту прав громадян та юридичних гарантій такого захисту. Саме інститут адвокатури є інструментом таких гарантій, що має на меті надання професійної правової допомоги та захисту.

Згідно з ст. 131-2 Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура і виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [1].

Відповідно до ч.1 ст.2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності згідно із законом. З метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування [2].

Гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідає сутності адвокатури, її суспільному призначенню. Обрані органи адвокатського самоврядування мають реалізовувати завдання, які визначені ст.44 Закону та діяти в межах встановлених повноважень [3].

Органи адвокатського самоврядування – це органи саморегулюючого співтовариства адвокатів, що формуються цим співтовариством для вираження їх інтересів, та здійснюють покладені на них законом, іншими нормами права, повноваження з внутрішнього управління адвокатами з метою забезпечення їх незалежності.

Систему органів адвокатського самоврядування складають національні та регіональні органи. До першої групи відносять: З'їзд адвокатів України, Раду адвокатів України, Вищу ревізійну комісію адвокатури, Вищу

кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури. До другої – конференції адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії та ревізійні комісії регіонів. Ця система є досить розвинутою та дозволяє виконати завдання цих органів у відповідності до законодавства.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування [2].

Адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів, рад адвокатів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій, ревізійних комісій адвокатів, З'їзду адвокатів України та інших.

Вищим органом адвокатського самоврядування України є З'їзд адвокатів України. У період між з'їздами адвокатів України функції адвокатського самоврядування виконує Рада адвокатів України.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, яка підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України.

Для здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю адвокатів створено ревізійну комісію адвокатів регіону та Вищу ревізійну комісію адвокатури.

Вищим органом адвокатського самоврядування в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі є конференція адвокатів регіону, яка скликається радою адвокатів регіону не рідше одного разу на рік.

У період між конференціями адвокатів регіону функції адвокатського самоврядування у регіоні виконує рада адвокатів регіону, підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. Комісія підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону.

Отже, на сьогодні створено розгалужену систему органів адвокатського самоврядування як на регіональному, так й на загальнодержавному рівні, що мають на меті представництво інтересів усіх адвокатів, формування норм та правил, що повинні дотримуватись усіма адвокатами України. Така система адвокатського самоврядування покликана на створення окремої незалежної від держави системи самоорганізації та самоуправління усіх адвокатів України.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята п'ятою сесією Верховної Ради 28 червня 1996 року із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Бакаянова Н.М. Практичні та теоретичні питання визначення повноважень органів адвокатського самоврядування. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. праць. О. : Фенікс, 2013. Вип. 49. С. 271–274.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Рубан Є.В.

*студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Адвокатське самоврядування – це право адвокатів вирішувати питання щодо проведення адвокатської діяльності самостійно в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

За п.1 ст.50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» завданнями адвокатського самоврядування є:

- 1) забезпечення дотримання засад адвокатської діяльності та принципів саморегулювання адвокатури;
- 2) встановлення та забезпечення дотримання адвокатами належних стандартів якості правничої допомоги, сприяння підвищенню кваліфікації адвокатів;
- 3) встановлення та забезпечення дотримання етичних стандартів професії адвоката;
- 4) захист професійних прав адвокатів;
- 5) сприяння дотриманню гарантій адвокатської діяльності;
- 6) вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів;
- 7) створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності;
- 8) забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність;

9) забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України;

10) сприяння функціонуванню системи правосуддя згідно із Конституцією та законами України, участь в обранні (призначенні) членів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, членів Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів у визначеному законом порядку» [1].

Національна асоціація адвокатів України (далі – НААУ) – організація, яка не є державною, що об'єднує всіх адвокатів України для реалізації завдань адвокатського самоврядування. НААУ є представником адвокатів перед органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями та іншими посадовими та службовими особами.

Питання про адвокатське самоврядування, на мою думку, завжди буде актуальним. Адже існує велика кількість законопроектів що були подані до Верховної Ради України з метою оновлення чи повної зміни Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»

Димитрова М.В., досліджуючи поняття та сутність адвокатського самоврядування, розкриває одну з найважливіших проблем, вирішення якої покладається на майбутній новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та доводить, що створення дієвого адвокатського самоврядування, виявилось необхідним задля забезпечити виконання покладених на адвокатуру функцій» [2, с.127].

За п.1 ст.2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» «Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності» [1].

Неможливо не погодитися з думкою Димитрової М.В., адже виконання покладених на адвокатуру функцій є саме тим аспектом, заради якого взагалі було створено адвокатське самоврядування. І якщо адвокатське самоврядування не буде дієвим то в ньому не має і сенсу.

Також, важливою проблемою адвокатського самоврядування є здійснення адвокатської діяльності на засадах верховенства права. За п.1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на засадах:

- 1) верховенства права;
- 2) доброчесності та професійної гідності;
- 3) незалежності;
- 4) лояльності до інтересів клієнта;
- 5) уникнення конфлікту інтересів;
- 6) поваги до колег за професією;
- 7) поваги до суду та правил судочинства;
- 8) збереження професійної таємниці;

9) дотримання належних стандартів якості правничої допомоги [1].

Ці пункти повинні виконуватися в будь-якому випадку задля виконання професійної етики. Клієнт повинен бути впевненим в адвокатаві, якому надає перевагу.

Також проблемою адвокатського самоврядування в Україні є саме захист і підтримка адвоката, та відстоювання його прав та законних інтересів. Так, одним із найбільш частих порушень прав адвокатів є відмова у наданні інформації на адвокатський запит. У Київській області про таку відмову повідомили 92 адвокати, у Києві – 82. Всього по країні у II кварталі до РАР надійшло 313 звернень адвокатів про ненадання інформації на адвокатський запит» [3].

Відповідно до п.10 ст.25 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» неправомірна відмова в наданні або ненадання інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, не допускаються та тягнуть за собою адміністративну відповідальність, встановлену законом, незалежно від положень дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну [1].

Адвокат представляє права свого клієнта, з яким він уклав договір. Це означає, що порушуючи права та законні інтереси адвоката автоматично порушуються і права та законні інтереси його клієнта. Отже, дотримання прав адвокатів є важливою складовою вирішення проблеми їх клієнтів.

Тому відмовити у наданні інформації на запит адвоката є неправомірною дією, крім випадків надання інформації з обмеженим доступом.

Але ч. 7 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначає, що конфіденційності підлягає саме інформація, а ніяк не документ. Отже, якщо необхідний документ містить інформацію з обмеженим доступом, то її потрібно надати копію цього документа, перед цим вилучивши конфіденційну інформацію [4].

Тобто посадова особа відповідного державного органу не має права не надати документ на підставі того, що в ньому міститься конфіденційна інформація. Тому потрібно перед наданням копії документа виключити інформацію з обмеженим доступом.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282

2. Димитрова М. В. Поняття та сутність принципів адвокатського самоврядування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 58. С. 125-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_58_19

3. У II кварталі відбулося 42 обшуки адвокатів, найбільше – в Київській області, URL: <https://unba.org.ua/news/5714-u-ii-kvartali-vidbulosya-42-obshuki-advokativ-najbil-she--v-kiivs-kij-oblasti.html>

4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Турчак С.О.

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Адвокатське самоврядування в Україні – це гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в установленому законом порядку [1].

Таке право з'явилося у адвокатської спільноти в процесі розвитку адвокатури та адвокатської діяльності, підвищення ролі і престижу професії адвоката.

Реформа адвокатури відбулася в 2012 році, коли в питаннях самоврядування адвокатура України отримала достатню незалежність від держави. Саме діючий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» став результатом тривалої дискусії не тільки серед представників адвокатської професії, а й всієї юридичної спільноти за активної участі й іноземних партнерів.

Слід зазначити, що адвокатська спільнота першою серед професійних юристів отримала повне самоврядування і залишається єдиною хто його має.

Досягнувши права на самоврядування, адвокатська професія набула не тільки реальної незалежності, а й колективний самозахист. Адвокатське самоврядування гарантує адвокатам незалежність, безпеку і захист від зазіхань влади.

Адвокатура – це не просто незалежна професія, а важливий правовий інститут, який захищає загальний правопорядок, бореться проти диктатури, сваволі правоохоронних органів, влади в цілому.

Основи адвокатського самоврядування втілює в життя Національна асоціація адвокатів України, яка є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України. Національна асоціація адвокатів України створюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, створена на основі професійної

приналежності для сприяння розвитку та зміцненню інституту адвокатури в Україні, підвищення рівня правничої допомоги, що надається адвокатами, ролі і авторитету адвокатури в суспільстві, захисту прав і законних інтересів своїх членів [2].

Національна асоціація адвокатів України об'єднує всі органи адвокатського самоврядування та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Організаційними формами адвокатського самоврядування в Україні є

- З'їзд адвокатів України;
- Рада адвокатів України;
- Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури;
- Конференція адвокатів регіону;
- Рада адвокатів регіону;
- Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури;
- Ревізійна комісія адвокатів регіону [3].

Кожна з організаційно-правових форм адвокатського самоврядування в Україні є своєрідним вираженням незалежності, безпеки та захисту адвокатів.

Враховуючи вищевикладене, адвокатура має усі необхідні атрибути, для того щоб стати базою єдиної юридичної професії. У адвокатів є органи самоврядування, іспити для отримання доступу до професії, етичний кодекс, система дисциплінарних стягнень.

Однак представники юридичних професій не поспішають вступати в адвокатську спільноту.

Багато в чому це пояснюється обмеженою функціональністю адвокатських форм ведення діяльності для юристів. При менших витратах інтереси професійних юристів можуть бути реалізовані у формі комерційної організації, що дозволяє розподіляти прибуток між учасниками. Важливу роль в цьому виборі відіграє також спрощена система оподаткування, яку можуть застосовувати комерційні організації, але не можуть адвокати.

Безперервна освіта і постійне вдосконалення знань адвокатами відноситься до міжнародно-визнаних стандартів адвокатської професії, якими зобов'язують адвокатів сприяти безперервному навчанню. Підвищення кваліфікації направлено на оновлення знань адвокатів, пов'язаних з підвищенням вимог до рівня кваліфікації і з необхідністю освоєння сучасних методів для вирішення професійних завдань.

Для підвищення кваліфікації адвокатам потрібно здобувати бали. Однак, здобуття балів з підвищення кваліфікації з 2019 року стали доволі суворішими, а сама процедура – значно складнішою. У зв'язку з цим спостерігається своєрідна монополізація здобуття залікових балів. Попри відсутності бажання адвоката та незважаючи на якість заходів, що

проводяться органами адвокатського самоврядування – адвокат зобов'язаний відвідувати такі заходи з метою здобуття необхідних 50% залікових балів від загальної встановленої кількості [4].

Окрім цього, вартість внесків на акредитацію заходів підвищення кваліфікації є необґрунтовано високою. Відповідно, наслідком цього є своєрідна комерціалізація заходів, тобто це є направленням не на проведення заходів з метою дійсного підвищення кваліфікації адвокатами, а на отримання коштів з метою «покриття» витрат на акредитацію.

Однак, слід зазначити, що існують і безкоштовні заходи підвищення кваліфікації адвокатів, але кількість балів, яка надається за це проходження складає один або два, таким чином необхідних 50% залікових балів від загальної встановленої кількості адвокат звісно ж не набирає.

Звісно адвокатське самоврядування є проявом незалежності адвокатської спільноти, але подеколи це проявляється у своєрідній формі узурпації адвокатського самоврядування, що є недопустимим.

Національна асоціація адвокатів України займає позицію неухильного дотримання законів будь-ким із адвокатів, і будь-яким органом адвокатського самоврядування – чи то є регіональна рада адвокатів, чи Рада адвокатів України. Порушувати законодавство нікому не дозволено, так як і займатися узурпацією та отриманням повноважень, які не належить до відповідної компетенції органу.

Враховуючи вищезазначене, чинне законодавство дійсно вимагає точкового удосконалення багатьох аспектів, особливо пов'язаних з розширенням професійних прав адвокатів і посиленням гарантій адвокатської діяльності, підвищенням статусу адвоката, оподаткуванням, функціонуванням органів адвокатського самоврядування.

Система адвокатського самоврядування повинна перебувати під керівництвом і управлінням Національної асоціації адвокатів України і, зокрема, його Комітету з захисту прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності.

Розвиток та вдосконалення інституту адвокатури наразі є необхідними та нагальними для формування справжньої правової демократичної європейської Української держави.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України»: затв. рішенням установчого з'їзду адвокатів України від 17 листопада 2012 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf

3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: затв. рішенням Ради адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 111. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-09-21-poryadki-111_5db2d7f00ffe2.pdf

Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна

СЕКЦІЯ 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ

Бронз И.Л.

*Председатель Совета адвокатов Одесской области,
заслуженный юрист Украины, адвокат*

ОТДЕЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОБЛЮДЕНИЯ АДВОКАТАМИ ПРАВИЛ АДВОКАТСКОЙ ЭТИКИ

Правила адвокатской этики, утвержденные отчетно-выборным Съездом адвокатов Украины 9 июня 2017 г., содержат множество положений, обязывающих адвокатов быть достойными высокого звания «Адвокат».

Традиции, сложившиеся в адвокатском сообществе за многовековую историю адвокатуры, а также требования современного общества к адвокатам стали основой для формулирования норм Правил адвокатской этики, и очень важно, чтобы они передавались молодому поколению адвокатов.

Уважение к профессии адвоката в тексте Правил адвокатской этики раскрывается по-разному. В частности, содержание Правил адвокатской этики позволяет утверждать значение соблюдения адвокатом следующих этических требований.

1. Уважение к своему званию адвокат обязан поддерживать безупречным внешним видом.

Так, п.5 ст. 12 Правил адвокатской этики устанавливает: «При осуществлении профессиональной деятельности адвокат обязан придерживаться общепринятых норм делового этикета, в том числе в отношении внешнего вида».

Адвокаты должны помнить, что надлежащий внешний вид формирует у окружающих уважительное отношение, не позволяет обращаться с адвокатом высокомерно, пренебрежительно, унижать его достоинство, что порой происходит при общении с небрежно и неряшливо одетым адвокатом.

Внешний вид адвоката создает его имидж и соответствующее отношение к нему клиентов, судей, коллег. Кроме того, надлежащий внешний вид дисциплинирует и самого адвоката, который будет вести себя достойно, не позволять грубых выпадов, нетактичных выражений и недостойного поведения.

Адвокату полезно не забывать, что неряшливо одетый адвокат роняет честь и достоинство профессии. Внешний вид адвоката отражает его уважение к профессии и носимому им высокому званию «Адвокат».

2. Следующим важным условием соблюдения требования уважения к профессии является то, что адвокат должен быть корректным, уважительным отношением с клиентами, коллегами, судьями, следователями, прокурорами.

Приходится обращать внимание адвокатов на необходимость строгого соблюдения надлежащих отношений с клиентами.

Так, при первом свидании следует определить для себя возможность выполнения поручения, по поводу которого обратился клиент. Имеется в виду наличие необходимой подготовки в ведении дел определенной категории, знания и опыт ведения аналогичных дел. При отсутствии необходимой подготовки, следует рекомендовать клиенту возможность обращения к адвокату, специализирующемуся в ведении дел данной категории.

Необходимо определить уровень своей загруженности выполнением других поручений, правильно оценить, будет ли возможность выполнения поручения обратившегося лица на высоком профессиональном уровне, без ущерба для качественного выполнения других дел, находящихся в производстве у адвоката.

Можно порекомендовать адвокатам не превращаться в «загнанных лошадей», когда адвокат постоянно опаздывает и не приходит в судебные заседания, на участие в следственных действиях, на встречи с клиентами.

Кроме того, адвокату следует учитывать и необходимое время на подготовку к участию в судебных заседаниях, изучение законодательства, судебной практики, подготовку вопросов участникам судебного рассмотрения дела.

Только после объективной оценки возможности надлежащего выполнения поручения адвокат вправе принимать решение о заключении договора о предоставлении правовой помощи либо об отказе клиенту в заключении такого договора.

Важно быть предельно пунктуальным при назначении встреч с клиентом для обсуждения линии защиты, правовой позиции, обсуждения возникающих проблем и других вопросов.

При принятии поручения адвокат должен обсудить с клиентом способ общения, периодичность встреч, наметить в общих чертах предварительную правовую позицию по делу, стратегию и тактику выполнения поручения, выяснить у клиента возможность предоставления необходимых документов, возможности их получения от других лиц и организаций.

Адвокату следует иметь в виду, что Правила адвокатской этики содержат положение о постоянном информировании клиента по вопросам выполнения поручения и передачи клиенту, по его требованию, всех копий составляемых адвокатом документов.

При досрочном расторжении договора с клиентом следует четко определить объем выполненной работы, согласовать с клиентом сумму

гонорара, которую следует ему вернуть вместе с документами, полученными адвокатом от клиента.

Особого внимания заслуживает решение вопросов о размере гонорара, порядке его внесения (например, аккордная оплата – одна сумма за выполнение всего поручения, повременная оплата – определенная сумма за определенное время, почасовая оплата, и т.д.).

Всегда необходимо учитывать материальное положение клиента и не назначать гонорара, который клиент не сможет оплатить без продажи своего имущества (квартиры, машины, получения денег в долг). Всегда необходимо оставаться человеком высокой порядочности и помнить, что на чужом горе свое благосостояние построить нельзя.

3. Уважение к профессии адвоката невозможно соблюсти без проявления профессионального мастерства, постоянного повышения своего профессионального уровня.

Адвокатская деятельность требует изучения быстро меняющегося законодательства, нормативных актов, судебной практики – без этого адвокат не сможет на высоком уровне выполнять свои профессиональные обязанности.

Кроме того, адвокату необходимо изучать наследие, оставленное нам ушедшими поколениями адвокатов, отличавшихся высоким профессионализмом, знанием истории, литературы, медицины, психологии, этики.

Сегодня интернет дает возможность адвокату слушать лекции по ораторскому искусству, основам судебного красноречия, что, несомненно, будет способствовать повышению профессионального мастерства адвокатов и использование полученных знаний в адвокатской деятельности.

Адвокатам необходимо повысить требовательность к качеству составления документов, для чего полезно использовать словари, справочную литературу, учебные пособия. Это позволит избежать возможных грамматических, орфографических и стилистических погрешностей заявлений, жалоб, ходатайств, составляемых адвокатами.

4. Уважение к профессии проявляется и в неукоснительном выполнении требований Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности, Правил адвокатской этики, решений органов адвокатского самоуправления.

Статья 7 Правил адвокатской этики предусматривает необходимость соблюдения адвокатом требований законности при выполнении своих профессиональных обязанностей.

Адвокат не может и не должен, при выполнении поручения клиента, прибегать к способам и методам, противоречащим действующему законодательству и нормам Правил адвокатской этики, что может проявляться в советах, даваемых клиенту, по использованию недостоверных документов, свидетельских показаний и других незаконных действий.

Статья 57 Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» предусматривает обязанность адвокатов выполнять решения, принимаемые Съездом адвокатов Украины, Советом адвокатов Украины, решений региональных конференций и советов адвокатов регионов.

С сожалением следует отметить, что далеко не все адвокаты в своей профессиональной деятельности должным образом относятся к выполнению требований Закона, совершают нарушения, за которые привлекаются к дисциплинарной ответственности, вплоть до лишения права на занятие адвокатской деятельностью.

Дисциплинарная палата квалификационно-дисциплинарной комиссии Одесской области загружена рассмотрением жалоб, в основном граждан, за различного рода нарушения, допускаемые адвокатами, в основном, в вопросах гонорарной практики.

Отдельные адвокаты, не выполнив поручение своего клиента, избегают встречи с ним, не отвечают на телефонные звонки, что вынуждает граждан обращаться за помощью в органы адвокатского самоуправления. Подобное поведение адвокатов дискредитирует, как их самих, так и профессию в целом. В связи с этим, недопустимо совершать действия, дискредитирующие адвокатуру.

На практике встречаются случаи совершения адвокатами преступлений, привлечения их к уголовной ответственности. Сиюминутная выгода, получение денежного вознаграждения не должны служить для адвокатов мотивом для совершения преступлений либо деяний, стоящих на грани между уголовной и дисциплинарной ответственностью.

Адвокаты должны помнить, что «радость» от подобного рода действий очень скоро пройдет, а пятно на репутации адвоката, даже в случае, если удастся избежать уголовной ответственности и наказания, останется, возможно, на всю оставшуюся жизнь.

Всегда следует подумать, а можно и нужно ли совершать такого рода проступки? Лучше оставаться честным человеком, не совершать сомнительных деяний и осуществлять адвокатскую деятельность, руководствуясь принципами верховенства права и законности, нормами адвокатской этики, поддерживая высокий авторитет адвокатуры и уважение к профессии адвоката.

Бірюкова А.М.

*проректор Академії адвокатури України, доктор юридичних наук,
доцент, адвокат, заслужений юрист України, член дисциплінарної палати
кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області*

ДИСЦИПЛІНАРНІ САНКЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Особлива місія, роль адвоката у суспільстві зумовлюють значну питому вагу питання його відповідальності перед суспільством, професійною корпорацією, клієнтом.

Відомо, що дисциплінарна відповідальність адвоката є особливим видом юридичної відповідальності, яка настає за вчинення адвокатом дисциплінарного проступку та є формою реагування органів адвокатського самоврядування на факт правопорушення шляхом застосування до адвоката встановлених законом дисциплінарних санкцій.

Як слушно відзначається в літературі, відповідальність представника юридичної професії є, насамперед, його здатність звітувати перед собою, юридичним співтовариством, суспільством і державною за результати своєї професійної діяльності і одержувати позитивні чи негативні оцінки такої діяльності із застосуванням, у разі потреби, відповідних санкцій за неналежну поведінку [1, с. 414].

Застосування до адвоката дисциплінарних санкцій за вчинення такого дисциплінарного проступку, як порушення Правил адвокатської етики, має певні особливості.

Так, за вчинення адвокатом систематичного або грубого одноразового порушення Правил адвокатської етики, застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, у разі вчинення адвокатом такого ж проступку, що підриває авторитет адвокатури України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Законом встановлений вичерпний перелік підстав для застосування зазначених дисциплінарних стягнень [2]. Разом з тим, у разі порушення адвокатом Правил адвокатської етики без наявності повторності та так званих «кваліфікуючих ознак» – систематичності, вчинення грубого одноразового порушення та такого, що не підриває авторитет адвокатури України, дисциплінарне стягнення можливе лише у вигляді попередження. Вбачається істотний недолік у законодавчому встановленні попередження, як виду дисциплінарного стягнення через відсутність регламентації підстав для його застосування у разі порушення адвокатом Правил адвокатської етики.

Формулювання законодавцем таких видів дисциплінарних санкцій, як зупинення права та позбавлення права на заняття адвокатською

діяльністю, також має суттєві недоліки, серед яких, використання оціночних понять «грубе порушення Правил адвокатської етики», «підрив авторитету адвокатури України», що свідчить про відсутність системного та виваженого підходу до законодавчого закріплення підстав обрання дисциплінарних стягнень стосовно адвоката та створює перешкоди для повноцінної реалізації принципу пропорційності у цій сфері.

Певну складність представляє собою і практичне застосування в дисциплінарній практиці зазначених оціночних понять, які не надають достатньо чітких меж для правозастосовного розсуду членів дисциплінарних палат.

Так, не зовсім зрозуміло, яке порушення слід вважати “грубим”, адже ані Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, ані Правила адвокатської етики не закріплюють градації дисциплінарних проступків за грубістю, тяжкістю і т.п.

Як слушно зазначає Овчаренко О.М. та Ковальова Я. О., тлумачення деяких підстав відповідальності адвоката, наприклад, порушення ним присяги або правил адвокатської етики, може бути занадто широким. Це негативно відображається на процесуальній незалежності адвоката, адже фіксуються випадки ініціації органами правопорядку дисциплінарних проваджень щодо принципів адвокатів, які добросовісно захищають інтереси клієнтів [3, 170].

Свою позицію висловила Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, яка в узагальненні «Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю» вказала, що для застосування п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону при кваліфікації дисциплінарного проступку як грубе одноразове порушення ПАЕ слід виходити з аналізу обставин справи у кожному конкретному випадку. При цьому, якщо здійснюється кваліфікація як грубе одноразове порушення ПАЕ, враховуючи те, що поняття «грубе» не визначене діючим законодавством та є оціночним поняттям, необхідно конкретизувати чому КДКА регіону вважає, що таке порушення є грубим [4].

Не визначене чинним законодавством України і таке оціночне поняття, як порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України. Як слушно зазначає Ю.С. Кручинін, при відсутності інших чітких критеріїв фактично будь-яке діяння можна підвести під вказане формулювання [5, с. 21]. На нашу думку, справа не в тому, що під розглядуване формулювання можна підвести будь-яке порушення правил адвокатської етики, а в тому, що будь-яке порушення Правил адвокатської етики в кожному випадку підриває авторитет адвокатури України. Питання лише в тому, в якій мірі авторитет адвокатури України постраждав від проступку адвоката.

Узагальнення приписів чинного законодавства України, дає підстави стверджувати, що наявність декількох варіантів дисциплінарних санкцій, ставить перед дисциплінарним органом адвокатури питання вибору одного з них в кожній дисциплінарній справі, вирішення якого, на нашу думку, є правильним за наявності чіткої системи орієнтирів та критеріїв застосування дисциплінарного стягнення, виходячи із обставин дисциплінарної справи, характеру дисциплінарного проступку та особи адвоката-порушника, що відповідатиме міжнародним стандартам у цій сфері.

Зокрема, у Принципі VI «Дисциплінарне провадження» Рекомендації № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Про свободу професійної діяльності адвокатів, що ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р., вказується, що у випадках, коли адвокати не діють у відповідності з професійними стандартами, викладеними в кодексах професійної поведінки, які розроблені адвокатськими колегіями чи іншими професійними об'єднаннями адвокатів або встановлені законодавством, слід вживати належних заходів, включаючи дисциплінарне провадження. Окремо наголошується на тому, що при визначенні санкцій за дисциплінарні порушення адвокатів слід дотримуватися принципу пропорційності [6].

Список використаної літератури:

1. Нестерчук Л.П. Дисциплінарна відповідальність суддів як різновид юридичної відповідальності. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 64. Одеса : Юридична література, 2012. С. 413–419.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

3. Овчаренко О.М, Ковальова Я.О. Дисциплінарна відповідальність адвоката; дискусійні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 168 – 172.

4. Рішення ВКДКА від 01.03.2018 р. «Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdka.org/12265-2/>.

5. Кручинин Ю.С. Пробелы в регулировании отдельных вопросов дисциплинарного разбирательства в отношении адвокатов. *Адвокатская практика*. 2010. № 5. С. 19-23.

6. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Про свободу професійної діяльності адвокатів: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf.

Кухнюк Д.В.

доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, адвокат

УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ АДВОКАТУРИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПРАКТИКИ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМІСІЙ АДВОКАТУРИ

Одним із двох основних повноважень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (надалі – «ВКДКА») відповідно до п. 2 ч. 4 ст. 52 діючого Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (надалі – «КДКА») [1]. Разом з цим, з моменту створення ВКДКА, це повноваження тривалий час фактично не реалізовувалось, що, в свою чергу, не давало можливості у повній мірі скласти уяву про тенденції дисциплінарної практики КДКА та ВКДКА [2, 54]. Так, до 2016 року такі узагальнення ВКДКА взагалі не робились.

До перших спроб проведення узагальнень дисциплінарної практики регіональних КДКА можна віднести рішення ВКДКА «Про застосування строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності при здійсненні дисциплінарного провадження» від 28 жовтня 2016 року [3], та «Про практику застосування КДКА дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю» від 1 березня 2018 року [4]. Вказані узагальнення були прийняті саме у формі рішень ВКДКА.

Наступним кроком у формуванні єдності дисциплінарної практики регіональних КДКА стало проведення ВКДКА узагальнень дисциплінарної практики із використанням статистичних даних. Результатом цієї діяльності ВКДКА, протягом 2019-2020 років стало прийняття семи узагальнень дисциплінарної практики КДКА, зокрема:

- щодо конфлікту інтересів, затверджене Рішенням ВКДКА від 4 жовтня 2019 року № Х-017/2019 [5];
- що має наслідком направлення ВКДКА справ для нового розгляду, затверджене Рішенням ВКДКА від 4 жовтня 2019 року № Х018/2019 [6];
- про поновлення строків на оскарження рішень КДКА, затверджене Рішенням ВКДКА від 4 жовтня 2019 року № Х-019/2019 [7];
- щодо розгляду заяв про відводи (самовідводи), затверджене Рішенням ВКДКА від 8 листопада 2019 року № ХІ-021/2019 [8];

– щодо несплати адвокатами щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, затверджене Рішенням ВКДКА від 25 липня 2020 року № VII-009/2020 [9];

– щодо адвокатської таємниці, затверджене Рішенням ВКДКА 25 липня 2020 року № VII-010/2020 [10];

– щодо етичних аспектів відносин адвоката з правоохоронними органами, затверджене Рішенням ВКДКА від 25 липня 2020 року № VII-011/2020 [11].

Зазначені узагальнення містять посилання на кількість справ певної категорії розглянутих ВКДКА, обґрунтування висновків та враховують усталену практику Європейського суду з прав людини.

Вказані узагальнення оприлюднюються на офіційному веб-сайті ВКДКА та знаходяться там у вільному доступі.

Враховуючи те, що основним завданням ВКДКА відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність регіональних КДКА, ВКДКА є по-суті апеляційною інстанцією в системі дисциплінарних органів адвокатури, які виконують квазісудові функції при вирішенні питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів та в розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є квазісудовими органами.

Отже, на думку автора, регулярне проведення ВКДКА узагальнень дисциплінарної практики регіональних КДКА зменшить випадки свавільних дисциплінарних проваджень щодо адвокатів, які відповідно до Звіту місії Міжнародної комісії юристів (МКЮ) в Україні, донедавна були поширеними та все ще мають місце [12].

Таким чином, на думку автора, діяльність ВКДКА по узагальненню дисциплінарної практики регіональних КДКА, на реалізацію повноважень наданих ВКДКА Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є важливим кроком для забезпечення єдності дисциплінарної практики КДКА та ВКДКА, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню довіри до дисциплінарних органів адвокатури, як в професійному середовищі так і у суспільстві в цілому.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/5076-17/print1486547138018324>;

2. Тінювий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності» // Лабораторія законодавчих ініціатив. – Київ, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://parlament.org.ua/2018/09/19/tinovyj-zvit-advokatura-ukrayiny-uroky-pershyh-rokiv-samovryadnosti/>;

3. Рішення ВКДКА «Про застосування строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності при здійсненні дисциплінарного провадження» від 28 жовтня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/zastosuvannya-strokov-prityagnennya-advokata-do-distsiplinarnoji-vidpovidalnosti-pri-zdijsnenni-distsiplinarnogo-provadhennya/>;

4. Рішення ВКДКА «Про практику застосування КДКА дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю» від 1 березня 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/12265-2/>;

5. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА щодо конфлікту інтересів затверджене Рішенням ВКДКА від 4 жовтня 2019 року № Х-017/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/14637-2/>;

6. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА що має наслідком направлення ВКДКА справ для нового розгляду затверджене Рішенням ВКДК від 4 жовтня 2019 року № Х018/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-scho-maje-naslidkom-napravlennya-vischoyu-kvalifikatsijno-distsiplinarnoyu-komisiyu-advokaturi-sprav-dlya-nov/>;

7. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА про поновлення строків на оскарження рішень КДКА затверджене Рішенням ВКДК від 4 жовтня 2019 року № Х-019/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-pro-ponovlennya-strokov-na-oskarzhennya-rishen-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi/>;

8. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА щодо розгляду заяв про відводи (самовідводи) затверджене Рішенням ВКДК від 8 листопада 2019 року № ХІ-021/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/14581-2/>;

9. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА щодо несплати адвокатами щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування затверджене Рішенням ВКДКА від 25 липня 2020 року № VII-009/20202020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-nesplati-advokatami-schorichnogo-vnesku-na-zabezpechennya-realizatsiji-advokatskogo-samovryaduvannya/>;

10. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА щодо адвокатської таємниці затверджене Рішенням ВКДК 25 липня 2020 року № VII-010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-advokatskoji-tajemnitsi/>;

11. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА щодо етичних аспектів відносин адвоката з правоохоронними органами затверджене Рішенням ВКДКА від 25 липня 2020 року № VII-011/2020 [Електронний

ресурсе]. – Режим доступу: <https://vkdkka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-etichnih-aspektiv-vidnosin-advokata-z-pravoohoronnimi-organiami/>.

12. Звіт Міжнародної комісії юристів (МКЮ) «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>

Билиця І.О.

*доцент кафедри теорії та історії держави і права
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат*

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДДЯМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Досить важливим з наукової та практичної сторони є питання, які пов'язані із проблеми стосовно участі адвоката у кримінальному судовому провадженні, оскільки етична сторона цих відносин найвиразніше має прояв саме там.

Вирішення цих проблем має комплексний характер і охоплюється декількома нормативними актами: Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Законом України, Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», оскільки всі ці законодавчі акти включають в себе певну етичну складову та Правила адвокатської етики, які безпосередньо містять етичні вимоги до поведінки адвоката.

Окремі питання адвокатської етики в судочинстві вирішено у розділі 4 Правил адвокатської етики «Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу». В ньому окреслено основні вимоги щодо поведінки адвоката у судовому процесі. Так, в статті 43 Правил адвокатської етики визначено особливості в взаємовідносин між адвокатом та суддею, а саме: адвокат має бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката – не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом.

Слід відмітити, що в статтях 8 і 9 Кодексу суддівської етики передбачено вимоги і до поведінки судді у судовому процесі, що суддя повинен здійснювати судочинство в межах та порядку, визначених процесуальним законом і виявляти при цьому тактовність, ввічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб, а також не повинен допускати проявів неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо та дозволяти цього іншим. Слід відмітити, що дані етичні правила поведінки

Зовнішніми проявами поваги до судді є виконання таких вимог до етикету, як вставання при появі суддів у судовій залі, звертання «Ваша честь» або «Шановний суд» (до колегиї суддів), звернення до суду з клопотаннями стоячи, беззастережне виконання розпоряджень головуючого. При цьому, суб'єктивне ставлення адвоката до конкретного судді може бути різко негативним, навіть презирливим, але це не повинно впливати на зовнішню форму взаємовідносин між прокурором і суддею.

Особливої увагу хотілося б приділити питанню спілкування адвоката із суддею у приміщенні суду. Шкідливість цієї практики обумовлена не тільки необхідністю обґрунтування висновку про винуватість чи невинуватість на достовірних доказах, але й значною мірою має на меті забезпечити правові і моральні гарантії від незаконного впливу на суддів. Докази, отримані в результаті незаконних дій, пов'язаних із втручанням у процесуальну діяльність судді щодо здійснення судочинства, слід визнавати такими, що не мають юридичної сили. Не менш неприпустимим є позапроцесуальне втручання судді у діяльність адвоката, пов'язану з реалізацією його функцій.

Уявляється, доцільно було б виокремити у кожному суді кімнату, де б міг перебувати адвокат, поки він чекає на судове засідання задля уникнення зустрічі із суддею, який розглядатиме справу. Розмова між адвокатом і суддею перед судовим засіданням у коридорі будівлі суду, яка може бути навіть не стосуватись обставин справи, що буде розглядатися цим суддею, може бути розцінена іншими учасниками процесу як неправомірний вплив на суддю з боку адвоката. У цій кімнаті адвокат також зміг би ретельніше підготуватися до участі у судовому розгляді або конфіденційно поспілкуватися зі своїм клієнтом.

Проте подолання перешкод у позапроцесуальному спілкуванні прокурорів і суддів, як і адвокатів та суддів, можна «успішно» усунути, призначивши зустріч у місцях, недоступних для «змовників», оскільки совісність як перешкода таким порушенням спрацьовує не завжди.

Упередженість судді щодо сторони обвинувачення чи сторони захисту може проявлятися у різній манері поведінки, що свідчить про різне ставлення до них, зокрема, до заявлених ними клопотань, які або безпідставно задовольняються, або безпідставно відхиляються, а також без достатніх причин знімаються чи не змінюються запитання.

Очевидно, така поведінка судді прямо суперечить ст. 129 Конституції України, якою проголошено рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, що виключає надання безпідставних переваг стороні обвинувачення, як і стороні захисту.

Отже, найважливішою етичною і водночас юридичною вимогою до адвоката щодо відносин із професійними суддями і присяжними є повага до їх незалежності і вжиття усіх можливих заходів щодо її забезпечення. Проте адвокат не повинен забувати про пріоритетність інтересів свого клієнта перед дружніми стосунками між ним та суддею.

Нестеряк І.В.

поліцейський, Управління патрульної поліції в Тернопільській області

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПЕРЕВІРКИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ НАМІР ЗАЙМАТИСЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Не секрет, що моральні якості адвокатів зрештою формують престиж адвокатури в цілому, а отже, додержання адвокатами корпоративних правил етичної поведінки має важливе значення. Водночас неабияке значення має й готовність майбутніх адвокатів додержуватися вимог Правил адвокатської етики.

Як вірно вказує Й.Л. Бронз, не може вимагати поваги до себе корпорація, всередині якої немає взаємної поваги, члени якої можуть кидати в обличчя один одному грубі і образливі вирази, не проявляючи в своїх взаєминах взаємної ввічливості, такту і незмінною коректності. Повага до свого товариша по професії, його особистості, ділової репутації має бути правилом для кожного адвоката, моральним обов'язком якого є турбота про гідність звання адвокату і престижу адвокатури [1, с. 17].

Водночас, на превеликий жаль, на практиці далеко не завжди можна зустріти таку поведінку від усіх, хто має свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю. Під час спілкування з окремими адвокатами можна відчувати зверхність і пихатість у розмові, почути провокаційні вислови, словосполучення та вислови, що можуть мати різне сприйняття, порушення законів логіки та мають ознаки правового нігілізму.

У цьому випадку варто підкреслити, що відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме ст.11, 20, 21, 31, 32, 34, закріплено обов'язок адвоката щодо дотримання правил адвокатської етики, більш того, це не просто частина присяги адвоката, але й самостійна

підстава для притягнення до дисциплінарної відповідальності у випадку їх недотримання [2].

Відповідно ст.57, 59 Правил адвокатської етики спілкування адвоката повинно відповідати наступним принципам: незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності. Висловлювання адвоката в не повинні мати притаманний правовий нігілізм, будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості. Адвокат зобов'язаний вести себе шанобливо і не допускати образливої поведінки. Будь-які заяви, коментарі адвоката повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману [3].

Отже, на практиці постає проблеми не допустити осіб з низьким рівнем моральних, вольових, професійних якостей до адвокатської професії. Певний крок у цьому напрямі вже було зроблено у чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якому встановлено, що не може адвокатом особа, яка «звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, дізнавача, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, – протягом трьох років з дня такого звільнення» (п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону).

Однак вважаємо, що потребує вдосконалення процес допуску до складання до кваліфікаційного іспиту, в процесі чого має попередньо перевірятися відповідність майбутнього адвоката етичним вимогам, причому встановлення невідповідності кандидата має бути перемогою для здобуття особою статусу адвоката. З цією метою можна запропонувати наступні етапи перевірки кандидатів:

1) збір даних з місць здійснення трудової діяльності або навчання:

– отримання характеристики з попередніх робочих місць, місць навчання чи викладання, в якій будуть виділені якості і навички кандидата.

– спілкування із роботодавцем, керівником, безпосереднім керівником, колегами, підлеглими, за допомогою чого можна дізнатись наступні необхідні якості кандидата, а саме: чивміє відстоювати свою позицію/думку та переконувати її правильності; чи готовий піти на конфлікт заради цього; чи наявні в кандидата моральні та вольові якості, та модель поведінки під час відстоювання своєї позиції. Проте при цьому необхідно буде зважати на те, що міркування коллег та підлеглих треба обережно трактувати, не виключаючи суб'єктивних факторів, а саме можливості прояву образ, заздрості, нетерпимості, але ці відомості дозволять виділити якості, які у кандидата найбільше виражені, більш повно сформувати уяву про моральні якості особи.

2) моніторинг аккаунтів у соц. мережах, форумах чи інших формах у мережі Інтернет кандидата. Ознайомлення із змістом особистих сторінок у

соц. мережах може надати відомості про факти будь-якої форми нетерпимості, рівень його етичних, моральних якостей через пости, коментарі чи спілкування, наявність таких вподобань чи захоплень, які є неприпустими чи такими, що не відповідають статусу адвоката.

3) проведення перевірки психологічних та особистих якостей кандидатів – шляхом проведення комплексного тестування. Така перевірка є доцільною для перевірки морально-вольових якостей особи, встановлення можливих психічних розладів, що будуть перешкоджати подальшій адвокатській діяльності. Доцільним може бути і запровадження співбесіди із психологом з метою перевірки отриманих даних та підбиття підсумків.

4) проведення співбесіди із членами КДКА з метою перевірки стресостійкості кандидата, зваженості у поведінці в умовах можливої конфліктної ситуації. Питання, які можуть ставитися, можуть бути на межі компетенції кандидатів, з метою перевірки моделі поведінки особи у стресових умовах.

Список використаної літератури:

1. Бронз И.Л. Этические проблемы адвокатской деятельности: повторение уроков и задание на будущее. Вісник Одеської адвокатури. 2019. Спец. вип. Адвокатська етика. С. 17-20.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст. 282.

3. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року (зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

Бакало Л.О.

*аспірантка кафедри конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, адвокат*

ОСОБЛИВОСТІ ЕТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ АДВОКАТА З ДІТЬМИ-ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Протягом 2019 року в Україні зафіксовано понад 130 тис. звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, з них 88 % – від жінок, 10 % – від чоловіків. Від дітей надійшло 1055 звернень [1].

Офіційна статистика за 2020 рік поки відсутня, але, враховуючи спалах пандемії SARS-CoV-2 та наслідки запровадження протикарантинних заходів

державою, марно сподіватися на зменшення рівня домашнього насильства, яке вчиняється щодо дітей в Україні.

Особистий досвід авторки в сфері надання правової допомоги, а також реалізації власного проекту «Право та жінки», розробленого за підтримки Всеукраїнської Асоціації жінок-суддів в рамках міжнародної програми, направленої на подолання гендерно обумовленого насильства (Advanced International Training Programme: “Prevent and respond to Gender Based Violence – strengthening agents of change”), свідчить про високий рівень активності підлітків в питаннях, які стосуються захисту їх прав в умовах домашнього насильства. Молоді люди охоче цікавляться освітньою інформацією з наведеного питання, а також досить часто звертаються за правовими консультаціями.

При консультуванні неповнолітніх у правозахисників часто виникає низка ускладнень, які перш за все пов'язані з недостатністю знань в сфері етики спілкування з цією категорією громадян. Так, інститут дитячих адвокатів в Україні, на відміну від інших країн світу (наприклад, Франції, де існує Дитячий центр адвокатури, чи Сполучених Штатів Америки, в яких ще з 1977 року функціонує Національна асоціація адвокатів для дітей [2]) поки що існує лише на рівні обговорень, а спеціальні навчальні курси лише на стадії розробки. З огляду на це, важливим є виокремлення деяких аспектів етичного спілкування адвоката з дітьми, які постраждали від домашнього насильства.

Так, спілкуючись з неповнолітніми, адвокат має повністю усвідомлювати, що перед ним не просто особа, чиї права та законні інтереси було порушено, а маленька, психологічно уразлива дитина. Варто пам'ятати, що по допомогу до сторонніх діти найчастіше наважуються звернутися у виключних випадках, коли потенційна небезпека для життя та здоров'я значно перевищує страх від того, що її таємниці можуть бути розкриті. За таких умов, перш за все, необхідно донести до дитини інформацію щодо умов конфіденційності та переконатися в тому, що вони для неї є зрозумілими.

Враховуючи власний досвід, отриманий, зокрема, і в результаті детального вивчення механізмів та особливостей роботи спеціалізованих дитячих будинків Королівства Швеція під час спеціалізованого освітнього візиту до цієї країни, дослідивши спеціалізоване законодавство України, заслухавши думки колег та ряд методичних рекомендацій, авторка дійшла висновку про наявність обов'язкових для додержання етичних правил в спілкуванні та поведінці адвоката з постраждалими дітьми. Такими правилами є наступні:

1. тактовність, ввічливість та стриманість. Дитина знаходиться у вразливому емоційному стані, а тому повага та серйозне ставлення юриста до її особистості та проблеми є нагальною;
2. звернення до дитини виключно на «Ви» [3];

3. правильне формулювання запитань, м'який голос. Використання конструкцій типу: «Чи не заперечуєте/ чи можна мені запитати про?» замість прямих запитань, на які дитина може бути не готова відповісти (особливо це стосується злочинів, пов'язаних з сексуальним насильством). Мова має бути м'якою, але чіткою та зрозумілою;

4. чесність: чітко та простою мовою необхідно чесно пояснити неповнолітній особі механізм захисту її прав, можливі наслідки та ризики;

5. заборона давати 100% гарантій, забезпечити які радник не в змозі. Прикладом може бути обіцянка того, що кривдник буде покараний, і така ситуація ніколи не повториться тощо;

6. зберігання спокою, незважаючи на стиль розмови неповнолітнього (нецензурні вирази, лайку), а також ситуацію, яка з ним трапилася;

7. заборона переривання розповіді дитини, а, якщо необхідно поставити уточнююче питання, – здійснення пояснення, що ставите його не через недовіру.

Спілкуючись з дітьми, потрібно завжди пам'ятати, що жертви домашнього насильства зазвичай зазнають різних форм насильства протягом тривалого періоду часу. Саме тому вони можуть переживати втрату довіри та самооцінки, мати відчуття сорому, особливо в консервативних та/чи релігійних сім'ях; страждати від ізоляваності (фінансової, соціальної та емоційної); мати відчуття залежності від кривдника, хоч це і нелогічно; відчувати справжній страх перед кривдником та репресіями, страх від економічної залежності; не мають впевненості у здатності держави допомогти та захистити; мати проблеми психічного розладу здоров'я [4].

Враховуючи це, а також важкість прийняття рішення дитиною про необхідність звернення за сторонньою допомогою, стає зрозуміло, що неетичне ставлення адвоката до жертви насильства майже завжди, на переконання авторки, матиме негативні наслідки для психічного, психологічного, фізичного розвитку підлітка, що, врешті решт, вплине на все його життя.

Зрозуміло, що всі випадки домашнього насильства є різними, а тому в залежності від ситуації, а також рівня розвитку дитини, виникатимуть й інші особливості комунікації адвоката з дитиною-жертвою домашнього насильства. Та адвокати завжди мають відповідати критерію професіоналізму, як в контексті правових знань, так і в етиці спілкування.

Список використаної літератури:

1. Кожна 5-та жінка в Україні стикається з тією чи іншою формою насильства URL: <https://www.msp.gov.ua/news/18311.html>.

2. Гаро Г., Бабішена М. «Адвокату дитини» бути в Україні! URL: <https://unba.org.ua/publications/4291-advokatu-ditini-buti-v-ukraini.html?fbclid=IwAR0t7URGHsu2yTsq67exg9NxW78lmkclXq2DHYtfc36CrrRQyonylYjclqAg>.

3. Запобігання та протидія домашньому насильству над дітьми та молоддю. Пам'ятка-довідник розроблена та надрукована в рамках проекту «Комплексний підхід до вирішення проблем гендерно зумовленого насильства щодо дівчат, хлопчиків, жінок і чоловіків у східних регіонах України», який реалізується МБФ “Українська фундація громадського здоров'я” за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ).ФОП Купріянова О.О. Зам. № 019-18. С. 38.

4. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. С. 30. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

Караман М.В.

*аспірант 3-го року навчання кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ ПРИСЯГИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ АДВОКАТА

Основою діяльності адвокатури, зміст якої вбачає захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, є не лише відмінне застосування норм матеріального і процесуального права, а й високий рівень особистісної культури. Здійснюючи захист особи перед адвокатом нерідко постає дилема з приводу дотримання принципів чесності та порядності. Саме з цих причин були прийняті Правила адвокатської етики, які встановлюють взаємозалежність у професійній діяльності засобів і методів захисту та забезпечення інтересів клієнта із категоріями справедливості, чесності, гідності, коректності, конфіденційності, обґрунтовуючи їх з морально-етичних позицій [2, с. 98].

Ціннісні орієнтації на індивідуальному рівні є соціально-психологічним феноменом особистості, що знаходить відображення в наданні переваги певним смислам і моделям поведінки людини, що проявляється в її спрямованості, установках, переконаннях. Таким чином, ціннісна орієнтація є ядром мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що характеризується єдністю процесів саморегуляції й усвідомленого саморозвитку в процесі набуття смислів-цілей, смислів-інтересів, смислів-мотивів, смислів-відношень [6, с. 206].

З загальнотеоретичної точки зору, ціннісні орієнтири – це загальні ознаки, по яким ідентифікується знаходження певного типу поведінки або реакції на поведінку іншої особи в рамках або поза рамками соціального сприйняття, в рамках її відповідності ціннісним критеріям соціуму та власне особистості.

У науковій літературі ініціаціями (від лат. *initiatio* – здійснення таїнств) називаються «комплекси дій, в основному обрядових, за допомогою яких здійснюється і формально закріплюється зміна соціального статусу індивіда, відбувається включення його в певне замкнуте об'єднання; придбання ним особливих знань, а також функцій або повноважень» [5, с. 139;].

За результатом виконання ритуалу ініціації (переходу) особа приймає на себе ритуальну роль разом з характерними їй правами та обов'язками. Варто зауважити, що одночасно зі сприйняттям характерних прав та обов'язків, особою сприймаються та засвоюються ціннісні орієнтири ролі, до якої було здійснено перехід. Прикладом ритуалів ініціації в правовій сфері, що здійснюють вплив на ціннісні орієнтири є правовий ритуал складання присяги при заміщенні певної соціально-значимої посади або ролі в суспільстві (державний службовець, адвокат депутат, солдат, співробітник правоохоронних органів тощо). Зазвичай посади, зайняття яких вимагає складання претендентом присяги, вимагають підвищеного морального та ціннісного рівня під час здійснення посадових обов'язків. Пропонуємо проаналізувати формування та трансформацію ціннісних орієнтирів особистості, що здійснюється в рамках правового ритуалу ініціації (переходу) на прикладі присяги адвоката України.

Складення присяги адвоката України та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю є завершальними стадіями у процедурі набуття особою статусу адвоката. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених законодавством України), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [4].

Тут варто погодитись з Н.М. Бакаянвою, що присяга адвоката розкриває досвід попередніх поколінь, традиції адвокатури, уявлення суспільства щодо належної адвокатської діяльності, доручення держави щодо виконання адвокатурою функції надання професійної правової допомоги [1, с. 272]. Складення присяги адвокатами має свою історію, є традицією адвокатури, адже присяга існувала ще у Стародавньому Римі, з 1274 року її складають адвокати у Франції. Характерним є те, що за Положенням «Про введення в дію Судових Статутів» від 19.10.1865 р. адвокатура отримала назву «присяжної» саме тому, що повіреними складалася присяга [3, с. 15–18].

Загалом, присяга адвоката, як і інші ритуали, зазнаючи зовнішніх змін, відповідно до історично складених соціально-правових умов, завжди залишалась обіцяркою неухильно виконувати покладені на них обов'язки та відповідати статусу захисника, особливо в ціннісному та етичному проявах. Зміна зовнішньої форми ритуалу ініціації адвоката (складення присяги)

жодним чином не вплинула на суть, яку несе в собі цей феномен. Після ініціалізації особи в статус адвоката, незалежно від того, хто був адресатом присяги, асоціюючи себе в якості адвоката особа засвоює ціннісні орієнтири, що склались у його суспільстві та характерні цій професії. Тобто ідентифікуючи себе як адвоката, людина починає сприймати навколишній світ крізь призму ціннісних орієнтацій адвоката цієї країни цього історичного часу.

Відповідно до ст. 11 чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особа, стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, складає перед радою адвокатів регіону присягу адвоката України такого змісту:

«Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правову допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі». Варто зазначити, що присяга адвоката України не виголошується публічно, а текст присяги підписується адвокатом і зберігається радою адвокатів регіону, а її копія надається адвокату [4]. Таким чином, текст присяги за своїм змістом передбачає урочистість події складення присяги, підкреслює остаточне волевиявлення особи щодо прийняття на себе важливого суспільного служіння – здійснення адвокатської діяльності.

Як було виявлено, ритуали, призначаючи ритуальні ролі формують нову або трансформують вже сформовану особистість, зокрема і її систему ціннісних орієнтирів.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. ... д-ра юрид. наук ; 12.00.10 / Бакаянова Нана Мезенівна. – Одеса, 2017. – 395 с.
2. Гамалюк Б. М. Моральні імперативи в системі професійної адвокатської діяльності [Електронний ресурс] / Б. М. Гамалюк, І. Я. Семенюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/nvsy_03_2018/12.pdf.
3. Круглякова В. Б. Институт присяги: прошлое и настоящее / В. Б. Круглякова // Административное право и процесс. – 2008. – No 3. – С. 15–18.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 No 5076-VI // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

5. Психология : словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

6. Шукатка О. В. Аксиологічний підхід до формування культури здоров'я збереження майбутніх економістів / Оксана Василівна Шукатка. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2012. – С. 206–209.

Кондратова І.Д.

аспірантка Академії адвокатури України

ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ СУДДІ ТА АДВОКАТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ

Як зазначається у Висновку Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами від 15 листопада 2013 р., судді та адвокати відіграють різні ролі в судовому процесі, проте внесок представників обох професій є необхідним для досягнення справедливого та ефективного рішення в усіх судових процесах – відповідно до закону [1].

Реалізуючи у судовому процесі кожен свою функцію, і судді, і адвокати тим не менш об'єднанні єдиними ціннісними орієнтирами, що сприяють утвердженню ідеї справедливого суду в суспільстві. Саме ці орієнтири визначають етичну основу їх взаємодії, поведінки та спілкування в процесі здійснення правосуддя. У згаданому вище Висновку КРЕС наголошує, що відносини між цими двома професіями мають базуватися на етичних принципах, які закріплені у професійних кодексах цих спільнот. «Однак декілька етичних принципів є спільними і для суддів, і для адвокатів, наприклад, дотримання закону, професійна таємниця, честь і гідність, повага до сторін, професіоналізм, справедливість і взаємоповага» [1].

Норми професійних кодексів, які прийнято вважати міжнародними стандартами, та які спрямовують поведінку суддів і адвокатів, закріплюють базові етичні постулати їх взаємовідносин. Так, Бангалорські принципи поведінки суддів передбачають, що «у своїх особистих стосунках з адвокатами, що мають постійну практику в суді, де розглядає справи даний суддя, суддя уникає ситуацій, що могли б викликати обґрунтовану підозру чи створити видимість наявності у судді певних схильностей чи упередженого ставлення» (п.4.3.); «суддя підтримує порядок та дотримується етикету в процесі всіх судових розглядів та поводить себе терпляче, гідно та ввічливо по відношенню до сторін судового засідання, присяжних, свідків, адвокатів та інших осіб, з якими суддя спілкується в своїй офіційній якості.» (п.6.6.)

[2]. Водночас, Кодекс поведінки європейських адвокатів містить окремий розділ, який присвячений питанням взаємовідносин адвоката з судом. Зокрема, зазначається, що адвокат повинен захищати інтереси клієнта чесно і безстрашно, не надаючи значення власним інтересам або будь-яким наслідкам для нього або будь-якої іншої особи, зберігаючи належну повагу і ввічливість до суду (п.4.3.) [3].

Наведені положення інтерпретовані у нормах Кодексу суддівської етики, затвердженого XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р., та Правилах адвокатської етики, затверджених Установчим З'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 р., в яких йдеться про відповідність поведінки суддів і адвокатів таким характеристикам як тактовність, ввічливість, витримка й повага, стриманість і коректність.

Усі зазначені вимоги до поведінки суддів і адвокатів при здійсненні правосуддя є нічим іншим, як проявами втілення принципу взаємоповаги, що складає етичну основу взаємовідносин усіх учасників судового процесу. Як слушно зазначає О.З. Хотинська-Нор, «поважати один одного в судовому процесі для судді та адвоката означає шанобливо ставитися та гідно поводитися по відношенню один до одного при вчиненні процесуальних дій відповідно до існуючих у суспільстві правових норм, а також морально-етичних правил поведінки. Взаємодія адвоката та суду у судовому процесі на засадах взаємоповаги передбачає такий режим судового засідання, за якого спілкування, реалізація під час судового процесу своїх прав, виконання обов'язків, здійснення будь-яких процесуальних дій відбувається в контексті усвідомлення ними значимості обов'язків один одного, соціальної ролі кожного з них. ... прояви взаємоповаги між судом та адвокатом під час здійснення судочинства можуть бути різноманітними та полягати у: ввічливому зверненні один до одного; шанобливій і спокійній манері спілкування в судовому засіданні; тактовній та витриманій манері поведінки; недопущенні зловживання своїми процесуальними правами; уникненні суперечок між собою та некоректних висловлювань на адресу один одного, тощо» [4].

Повністю поділяючи наведену думку, вважаємо за необхідне акцентувати увагу саме на етиці спілкування судді та адвоката у судовому процесі. Адже спілкування визначає ефективність взаємодії між людьми, а у контексті здійснення правосуддя – досягнення його мети – захисту прав та інтересів особи, реалізації основоположних засад судочинства – гласності, змагальності, диспозитивності, розумності строків розгляду справи тощо.

Спілкування судді та адвоката при здійсненні правосуддя є формальним, професійним (діловим) спілкуванням, яке нерозривно пов'язане з такими поняттями як культура мовлення та вербальний (мовний) етикет, що передбачають словниковий запас, стиль мови та манеру формулювань думки, які притаманні певній професійній спільноті, в нашому випадку – юридичній.

Так, наприклад, у судовому процесі існують історично сформовані стереотипи мовного звертання до суду, формалізовані у процесуальному законодавстві. Відповідно до ст. 125 ЦПК України, учасники справи, свідки, перекладачі, експерти, спеціалісти, а також інші присутні у судовому засіданні особи звертаються до суду словами «Ваша честь». Аналогічний припис закріплено також у ст. 199 ГПК України, ст. 197 КАС України та ст. 329 КПК України. Остання, крім цього, передбачає альтернативне звернення до суду, що виражається у мовному звороті «Шановний суд». Такі звернення підкреслюють суспільний авторитет суду, його визнання учасниками судового процесу, зокрема адвокатом.

Стосовно звернення до адвокатів, то спеціальних словесних конструкцій національне законодавство не передбачає. Зазвичай суддя, звертаючись до адвоката, використовує слова, що позначають його процесуальний статус, наприклад, «представник позивача», «представник відповідача», «захисник». Хоча, наприклад, у Франції до адвоката звертаються, використовуючи спеціальне слово «метр» (фр. «*maître*»).

Спілкування судді та адвоката при здійсненні правосуддя, як різновид ділового спілкування, має свою мету – організацію та оптимізацію процесу здійснення правосуддя. У літературі виділяють два основні етико-психологічні принципи ділового спілкування, спрямовані на реалізацію його мети [5, с.55], інтерпретація яких у контексті нашого дослідження виглядатиме так:

(1) принцип створення умов для виявлення творчого потенціалу і професійних знань судді, адвоката, на основі якого можливого погоджувати їх особисті цілі із метою правосуддя;

(2) принцип повноважень і відповідальності, що регламентує професійне спілкування судді та адвоката в рамках їх професійних прав і обов'язків відповідно до професійного статусу кожного, оцінку їх якостей і використання кваліфікації та досвіду.

Справді, професійні ролі судді та адвоката у спілкуванні під час здійснення правосуддя накладають певні обмеження, або навпаки дають можливість розкрити певні професійні таланти, до яких спонукає професія. Недаремно, наприклад, ораторську майстерність розглядають як необхідний для успішності адвоката навик. Хоча і тут існує тонка грань, на яку звертав увагу відомий метр Молло, зазначаючи, що: «бити на витонченість, на дотепність – значить бути неприродним, ображати істину, ні на крок не наближаючись до красномовства. Останнє досягається не розумом; воно нероздільно з істиною: обидва виходять від серця» [6].

Водночас для судді манера його спілкування, висловлювання під час судового процесу повинна відрізнятися стриманістю, що зумовлено вимогами демонстрації його незалежності, безсторонності, неупередженості. Так, у Кодексі суддівської етики зазначається, що, здійснюючи правосуддя, суддя

повинен виявляти тактовність, ввічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб (ст. 8); утримуватися від поведінки, будь-яких дій або висловлювань, що можуть призвести до виникнення сумнівів у рівності професійних суддів (ст. 10) [7]. Жодні слова судді, спрямовані до учасників судового процесу, не повинні бути витлумачені ними як такі, що дають підстави засумніватися в об'єктивності судді.

У підсумку необхідно підкреслити, що етика спілкування судді та адвоката в судовому процесі є визначальною умовою утвердження авторитету правосуддя в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Висновок КРЄС № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами від 15.11.2013. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6).

2. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19.05.2006: Резолюція Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#top

3. Кодекс поведінки європейських адвокатів від 01.10.1988. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf)

4. Хотинська-Нор О.З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2018. Вип. 51. Т.2. С.161-164.

5. Етика ділового спілкування: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко, Я. І. Юрків. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 507 с.

6. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции. Москва: Издание Н.П. Шубинского, 1894. 98 с.

7. Кодекс суддівської етики: затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.

Науковий керівник: проректор Академії адвокатури України, доктор юридичних наук, доцент ***Бірюкова Аліна Миколаївна***

Маліневський О.М.

*аспірант Інституту права Київського національного університету імені
Тараса Шевченка*

ПРАВОВІДНОСИНИ «АДВОКАТ-КЛІЄНТ»: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ

Автор в своїх публікаціях піднімав питання про класифікацію правовідносин між клієнтом та адвокатом та поділяв їх на певні види :

- короткотермінові та тривалі (одноетапні та багатоетапні), або з вчинення однієї процесуальної дії адвокатом та комплексу таких дій;
- за суб'єктним складом: дво- та багатосуб'єктні.

Сутність цих груп правовідносин розкривалась автором з урахуванням адвокатської практики. Автором аналізувались і змішані правовідносин між адвокатом та клієнтом, до яких варто віднести синтез внутрішніх і зовнішніх правовідносин, що на практиці має істотне застосування і складність вирішення, оскільки породжує значну кількість одиночних прав та обов'язків осіб, простежити за виникненням, розвитком і припиненням яких дуже складно.

Але й доцільно говорити про багатовекторність відносин між адвокатом та клієнтом, а також суддею, наприклад, під час судового розгляду справи, це не тільки відносини судді з адвокатом та клієнтом, але й відносини між іншими учасниками справи, які можуть мати спільні або протилежні інтереси в результатах розгляду справи, що можуть приховуватися як статусом особи, так і манерою поведінки в залі судового засідання. Так, автор розуміє наслідки укладеного договору про правову допомогу, коли адвокат зобов'язаний діяти в інтересах клієнта у всіх відносинах, які виникатимуть при реалізації наданих йому повноважень. Зокрема, при виконанні доручення у справі про розподіл спільного майна подружжя, адвокат має діяти в інтересах клієнта у матеріальних і процесуальних відносинах з іншим із подружжя, їх спільними дітьми, цілком можливо батьками; процесуальних відносинах із судом, свідками тощо. Тому в таких справах доволі часто виникають позови третіх осіб, метою яких є відсудження частини майна в інтересах чоловіка або дружини, щоб вивести майно зі статусу спільної сумісної власності, покладення обов'язку на одного із подружжя щодо покриття боргів перед банком тощо.

Отже, варто визнати, що переважна більшість інтересів суб'єктів цивільної справи з'являється до звернення до суду, і саме завдяки цій обставині варто визнати, що суд не здатен запобігати зловживанням правом, коли такі зловживання мали місце у матеріальних відносинах і будуть лише проявлятися в цивільній справі. При цьому, недоцільно повторювати положення щодо такого поняття як системні зловживання правом, які

автором умовно названі як багатшаровість відносин. Так, автор абсолютно погоджується з позицією О.М. Кузнеця щодо системного зловживання правом [1], яке, як правило, виникає у матеріальних правовідносинах і продовжується з використанням процесуальних прав, що регламентуються нормами цивільного судочинства та виконавчого провадження.

Але характерною рисою сучасного сприйняття і регламентації процесуальних відносин є те положення, що суд уповноважений діяти в межах наданих йому повноважень з кваліфікації процесуальних правовідносин і визначати зловживання правом у чітко визначених ЦПК випадках, а не за множиною процесуальних суб'єктів і системністю правопорушень, що впливають із зловживання правом.

Тому, як мінімум, у п. 5 ч. 5 ст. 12 ЦПК слід обмежити обов'язок суду щодо запобігання зловживанням процесуальними правами, а не правами взагалі.

Виходить також, що суд має запобігати зловживанням і у відносинах «адвокат – клієнт», коли вони беруть участь в цивільному судочинстві, і у конкретній справі на одному боці. А у ч. 4 ст. 44 ЦПК, фактично, дублюється положення щодо запобігання судом зловживанню процесуальними правами, але воно вже кваліфікується як обов'язок суду. Крім того, у цій же нормі визначено повноваження суду із застосування до учасника судового процесу, який зловживає процесуальними правами, заходів, визначених ЦПК.

Таке сприйняття поняття «зловживання правом» у цивільному процесі не відповідає не тільки сучасним концепціям вчених, але й реальним правовідносинам. Так, характер відносин «адвокат-клієнт» виходить за межі цивільних процесуальних правовідносин, оскільки вони формуються на базі цивільних відносин та мають свої специфічні риси, обумовлені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] (надалі – Закон), множиною тих повноважень, які може передати клієнт адвокату, Правилами адвокатської етики [3].

Так, важливо визнати, що відносини «адвокат – клієнт» складаються до звернення до суду, а точніше з моменту, коли особа звертається до адвоката за консультацією, між адвокатом та клієнтом відбувається узгодження правової позиції, виробляється оптимальний спосіб досягнення бажаного для клієнта результату, обговорюється гонорар адвоката і підписується договір про правову допомогу. Такий порядок виникнення відносин між адвокатом та клієнтом можна визнати найбільш обґрунтованим і таким, що відповідає інтересам клієнта та адвоката.

Однак, така схема відносин, не зважаючи на її логічну обґрунтованість, не є єдиною. Згідно абз. 2 ч. 1 ст. 26 Закону встановлено, що «документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання

безоплатної правової допомоги». Виходячи ж з того, що наведеному переліку передує положення про те, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, можна говорити про те, що всі наведені документи є похідними від договору про надання правової допомоги.

Отже, в загальній формулі не зазначено, хто укладає договір про правову допомогу з клієнтом: адвокат або адвокатське об'єднання. Отже, договір є обов'язковою формою, яка свідчить про прийняття доручення від клієнта. В той же час, доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги не можна асоціювати з договором, оскільки сутність відносин при такому переданні повноважень істотно змінюється. Так само, коли договір про правову допомогу укладає з адвокатом третя особа на користь клієнта, то і в цьому випадку в Законі робиться застереження, що третя особа має діяти в інтересах клієнта. Але такий договір має бути узгоджений саме клієнтом, оскільки, доволі часто, саме він найкраще знає свої інтереси, може не погодитися з правовою позицією адвоката, способами досягнення бажаного для нього результату.

Тому автор вважає, що навіть у разі укладання договору з адвокатом третьою особою, такий договір має розцінюватися як попередній і такий, що має пройти легітимацію самим клієнтом. Якщо клієнт не погодиться з позицією адвоката, то договір має розцінюватися як неукладений.

Більше того, автор вважає, що питання укладання договору третьою особою в інтересах клієнта заслуговує прискіпливого аналізу на предмет допустимості в цивільних та інших справах. Очевидно, що такий вид договору є необхідним, коли особа перебуває в слідчому ізоляторі і позбавлена можливості самостійно знайти адвоката, а адвокату за призначенням вона не довіряє. Але в цивільних справах така ситуація може бути пов'язана й з випадками визнання особи недієздатною, безвісно відсутньою, оголошення її померлою, тобто в ситуаціях, коли воля особи на вибір адвоката не може бути реалізована з об'єктивних причин.

Автор вважає, що ці ситуації в нашій правовій системі абсолютно не узгоджуються з досвідом іноземних країн, де питання охорони інтересів особи в екстремальних ситуаціях завчасно покладається клієнтом на сімейного адвоката.

Проблемним здається й питання про те, що Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги затверджується рішенням Ради адвокатів України, зокрема, остання редакцією від 12 квітня 2019 року № 41 [4]. Так, у ч. 2 ст. 26 Закону однозначно встановлено, що Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера. Отже, вимоги до змісту ордера мають визначатися Законом, а не Радою адвокатів України. Інакше втрачається сенс цього документу, зокрема, коли адвокат укладає договір з клієнтом і потім на цій правовій основі виписує ордер, але навіть, якщо він

здатен пред'явити уповноваженим особам сам договір про надання правової допомоги. Визначальним моментом в такій ситуації стає зміст ордеру, де не вимагається встановлювати розмір гонорару. Тобто для належного представництва інтересів клієнта і визначення розміру судових витрат та їх компенсації клієнту потрібно встановлювати розмір гонорару адвоката, витрати адвоката на здійснення представництва інтересів клієнта в суді.

Альтернативним способом виникнення правовідносин між клієнтом та адвокатом є укладання договору про правову допомогу між клієнтом та адвокатським об'єднанням, коли останнє виступає одночасно і виконавцем за договором та гарантом належного надання адвокатських послуг тим адвокатом, який працює в адвокатському об'єднанні або уклав з таким об'єднанням договір про співпрацю. Складність таких відносин обумовлюється тим, що адвокатське об'єднання в особі його керівника укладає договір, але виконання цього договору доручається конкретному адвокату або групі адвокатів, які в наступному й мають вести справу або декілька справ клієнта.

Список використаної літератури:

1. Кузнець О.М. Суб'єкти зловживання правами у цивільному та виконавчому процесі: автореф. канд. юрид. наук. Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. К. 2016. URL: http://idpnan.org.ua/files/kuznets-o.m.-sub_ekti-zlovjivannya-pravami-u-tsilivnomu-i-vikonavchomu-protsesi-_a_.pdf.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17?find=1&text=%D1%80%D0%B5%D1%94%D1%81%D1%82%D1%80#w1_7

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року. (Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року «15» лютого 2019 року) URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

4. Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затверджене рішенням Ради адвокатів України від «12» квітня 2019 року № 41 URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020-02-14-polozhennya-29_5e5d2aa46335c.pdf.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Мухатаєва Я.І.
*аспірантка Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Особливості дисциплінарної відповідальності адвокатів полягають у наступному: 1) це – спеціальний вид відповідальності, адже він врегульований не КЗпП України, а Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; 2) ця відповідальність є професійною, правова природа якої обумовлена особливим статусом адвоката. Загальні питання дисциплінарної відповідальності адвоката врегульовані Розділом VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) та Правилами адвокатської етики, затверджені установчим З'їздом адвокатів України від 17 листопада 2012 р. (далі – Правила). Правила перш за все слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх багатоманітних та іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката в дисциплінарному провадженні кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури [1].

Що стосується видів дисциплінарних санкцій та порядку їх накладення, то вони визначені виключно Законом. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката – це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. У вказаних нормативних актах немає визначення поняття «дисциплінарний проступок», але перелічені підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Це вчинення ним дисциплінарного проступку, яким є: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. Відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 34 Закону цей перелік не є вичерпним, а тому будь-яке діяння, пов'язане з порушенням адвокатом встановлених законом обов'язків, за певних умов може бути кваліфіковане членами дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії як дисциплінарний проступок [2].

За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2)

зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [3].

У європейській країнах передбачено ширший перелік дисциплінарних стягнень за вчинення адвокатом дисциплінарного проступку. Наприклад у Литві За порушення вимог закону «Про адвокатуру», литовського кодексу честі адвокатів, а також професійної поведінки до адвокатів можуть бути застосовані наступні дисциплінарні стягнення: осуд, догана, громадська догана, визнання недійсним рішення Литовської асоціації адвокатів про визнання особи адвокатом [4]. У Польщі на адвоката чи помічника адвоката можуть бути накладені наступні дисциплінарних стягнення: попередження, догана, штраф, зупинення професійної діяльності на період від трьох місяців до п'яти років, виключення з адвокатури. Разом з тим, закон передбачає додаткові стягнення, які можуть бути накладені разом з основними. Так, у разі накладення догани і штрафу адвокат втрачає право бути обраним до органів адвокатури протягом трьох років з дати вступу в силу рішення, а додатковим дисциплінарним заходом виховного характеру у цьому випадку може бути заборона патронату на строк від одного до п'яти років [5].

На думку Т. Б. Вільчик, слід розширити види дисциплінарних стягнень адвокатів у законодавстві України за рахунок введення грошового стягнення, розмір якого повинен визначатися Радою адвокатів України. Додатковими заходами доцільно передбачити заборону роботи у керівних органах адвокатського самоврядування на певний термін, заборону навчання адвокатів-стажистів [6].

Міжнародні принципи, що стосуються ролі юристів, передбачають обов'язок держави забезпечити неприпустимості несправедливого і довільного застосування дисциплінарних санкцій чи інших заходів відповідальності, включаючи кримінальні, до адвокатів за дії, вчинені у відповідності з їхніми професійними обов'язками, в тому числі закріпленими в Основних принципах ООН, що стосуються ролі юристів. Держави повинні гарантувати, що дисциплінарна відповідальність може наставати лише у разі вчинення таких дій, які є порушенням встановлених правил. Як свідчить принцип 29 Основних принципів ООН, що стосуються ролі юристів, «всі дисциплінарні заходи визначаються згідно з кодексом професійної поведінки та іншими визнаними стандартами та професійною етикою юриста і в світлі цих принципів». Притягнення до дисциплінарної відповідальності, яке охоплює як саме провадження, так і застосування заходів стягнення, повинно: відповідати закону (принцип законності);

переслідувати законну мету, і це повинно бути необхідно і пропорційно переслідуваній законній меті з урахуванням конкретних обставин справи і особи, яка притягається до відповідальності; застосовуватися виключно у відповідності зі справедливою процедурою і в рамках такої.

Прикладами порушень адвокатської етики, за наслідком яких наступає дисциплінарна відповідальність, можна назвати наступні: 1) безпідставне затягування справи, щоб отримати більший гонорар; 2) позиція адвоката не суперечить закону, однак є аморальною по суті; 3) настанова адвоката підзахисному, щодо надання завідомо неправдивих показань; 4) будь-які висловлені назовні сумніви в достовірності інформації та документів, що виходять від клієнта; 5) затягування адвокатом справи, зрив судових засідань з вини адвоката, запізнення, нетактовні вислови; 6) незаконні угоди з обвинуваченням або судом; 7) пасивність адвоката в процесі; 8) гра на низьких почуттях (помсті або користі), спеціальне розпалення конфліктів [7].

Отже, дисциплінарна відповідальність адвокатів є важливою складовою їх правового статусу, яка спрямована на забезпечення високого рівня професійної компетентності, а як наслідок, й рівня надання професійної правничої допомоги. Проте, варто розширити перелік дисциплінарних стягнень з урахуванням міжнародних стандартів та досвіду, доповнивши його такими стягненнями як штраф, догана, а також додатковими заходами доцільно передбачити заборону роботи у керівних органах адвокатського самоврядування на певний термін та заборону навчання адвокатів-стажистів.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики: Правила від 09.06.2017 року. 3-їзд адвокатів України. 2019. С. 34.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. С. 282.
3. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Положення від 30.08.2014 року. Рада адвокатів України. 2019. С. 17.
4. Закон Литовської Республіки «Про адвокатуру», прийнятий Верховною Радою Литовської Республіки 18 березня 2004 року.
5. Закон «Про адвокатуру», прийнятий Сеймом республіки Польща 26 травня 1982 року.
6. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні / Т. Б. Вільчик. – Форум права. №4. 2015. – 38–44 с.
8. Бірюкова А. Дисциплінарна відповідальність адвоката: перші кроки, перші помилки / А. Бірюкова. – Адвокатське бюро, №1, 2013. – 70-75 с.

*Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **Вільчик Тетяна Борисівна***

Фляжнікова Я.В.

аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Підвищена увага до принципів у діяльності адвоката – не випадкова. Це зумовлено тим, що особа, яка здійснюючи свою професійну діяльність захищає права, свободи та законні інтереси інших. До того ж, слід вказати, що тріадою європейських цінностей – є верховенство права, демократія та права людини. В Україні визнається і діє принцип верховенства права [1, ст. 8], реалізація якого неможлива без належного законодавчого регулювання у профільних нормативно-правових актах.

У відповідності зі статтею 3 Статуту Ради Європи вимога про визнання принципу верховенства права є складовою частиною національної правової системи [2]. Визнаючи принцип верховенства права, Конституція України створила належні умови ефективного захисту прав і свобод людини, затвердила, що національне законодавство не повинно суперечити природнім правам людини, зокрема, на життя, свободу, безпеку, власність, рівність тощо.

Загалом, для адвокатів принцип верховенства права набуває особливого значення, оскільки вони мають спрямовувати свою діяльність на захист загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, основним пріоритетом якого є права і свободи людини і громадянина. Визнання і дотримання принципу верховенства права є однією з основних і невід'ємних ознак правової держави, у побудові якої бере активну участь адвокатура, керуючись своїм конституційним призначенням.

Зокрема, право особи на судовий захист є одним із найважливіших прав людини, яке нормативно закріплено в європейських країнах, Конституції України та іншому законодавстві. Принцип верховенства права означає можливість кожного відстоювати свої права в суді. Ефективне використання цього права найчастіше можливо лише за наявності професійного представника, тобто адвоката.

На думку вітчизняних науковців, у понятті верховенства права переплітаються правові та політичні, культурні й етичні мотиви, внутрішньодержавні та міжнародні, національні й загальнолюдські аспекти,

наукова істина і цінності добра й справедливості, досягнення правової теорії і практичний юридичний досвід, правові ідеї та здоровий глузд [3, с. 41].

П. М. Рабінович висвітлює верховенство права як всезагальну роль права у стосунках між усіма учасниками суспільного життя, у життєдіяльності державних і недержавних організацій, соціальних спільностей, груп, об'єднань, усіх людей [4, с. 11].

У Правилах адвокатської етики (далі – ПАЕ) розділом II «Основні принципи адвокатської етики» передбачено їх суть. Зокрема, у статті 7 «Дотримання законності» вказано на те, що у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності [5].

Далі у цій же статті вказано на те, що адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення вчинення правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх вчиненню його клієнтом або іншими особами. До того ж, адвокат не має права у своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або ПАЕ [5].

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» акцентується увага на тому, що адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [6, ст. 4].

На основі вищевикладеного очевидно що, у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ПАЕ принцип верховенства права не конкретизовано. А у ПАЕ взагалі принцип верховенства права прописаний разом із принципом законності. Попри те, що у Присязі адвоката України принцип верховенства права розглядається як першочерговий.

Тому, важливою постає необхідність, сьогодні, у ПАЕ принцип верховенства права виділити окремою статтею де зазначити, що: «у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципу верховенства права».

Отже, назва статті 7 ПАЕ – є дещо застарілою. За формою та змістом її притаманний дух радянської доби. Сама назва цієї статті сконструйована так, що дозволяє сприйняти за її фундаментальну ідею – законність, а не верховенство права. При цьому, нехтувати принципом законності у будь-якій цивілізованій спільноті – неможливо. Логічна структурованість нормативного закріплення принципів адвокатської діяльності у ПАЕ надасть змогу їх кращого сприйняття, а відтак і ефективнішої практичній реалізації.

Список використаної літератури:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Статут Ради Європи від 5 травня 1949 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001 (дата звернення: 28.09.2020).
3. Принцип верховенства права: проблеми теорії і практики: у 2-х кн. за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Конус-Ю, 2008. Кн. 2: Принцип верховенства права у діяльності держави та адміністративному праві. відп. ред. В. Б. Авер'янов. 314 с.
4. Рабінович М. П. Права людини і громадянина в Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). Х.: Право, 1997. 64 с.
5. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року URL: <http://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PravilaAdvokatskojiEtiki2017.pdf> (дата звернення: 21.10.2020).
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст. 282.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кубасенко Андрій Володимирович**

Амельченко В.В.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Основою діяльності адвокатури, зміст якої вбачає захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, є не лише відмінне застосування норм матеріального і процесуального права, а й високий рівень особистісної культури. Засади професійної адвокатської діяльності в Україні є рамками, в котрих вона існує. Але доволі високий рівень динаміки розвитку адвокатури привів до наявності певної невизначеності з приводу питання принципів адвокатської діяльності. Тому ми вважали б за доцільне більш повно розібрати цю проблематику, враховуючи її визначну роль для правової системи України в цілому.

Проблеми принципів адвокатської діяльності в Україні у своїх працях розглядали такі вчені, як: Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломеева, О.Д. Святоцький, К.М. Северин, Л.В. Тацій, С.Я. Фурса, О.Г. Яновська та ін.

Дослідник К. М. Северин пропонує під системою принципів адвокатської діяльності розуміти об'єктивно обумовлений соціальною дійсністю, зокрема рівнем її розвитку, системно-структурований зміст взаємопов'язаних головних засад, що розкривають конститутивне значення, природу діяльності, визначальні морально-етичні та правові значущості адвокатури, комплексно взаємодіють і всередині системи, і з її зовнішніми явищами (правовими фактами) щодо гарантування їх дотримання [1, с. 7]. Саме так, на думку більшості вчених, логічно визначати систему домінант адвокатури, яка обіймає не тільки проблему адвокатської діяльності, а й питання організаційної діяльності адвокатури. Вивчення системи домінант адвокатської діяльності окремо від системи домінант організації адвокатури безсумнівно не дозволить нам об'єктивно усвідомити наукові результати.

Правилами адвокатської етики, затвердженими установчим з'їздом адвокатів України від 09.06.2017р., закріплені такі базові принципи адвокатської діяльності, як дотримання законності, компетентність і добросовісність, дотримання інтересів клієнта, принцип неприпустимості конфлікту інтересів на стадії прийняття доручення клієнта та інше [2].

Вищевказані норми відповідають також положенням п. 3 Правил Міжнародного кодексу етики (у редакції 1988 р.), що затверджені Міжнародною асоціацією юристів [3] (юристи повинні зберігати незалежність під час виконання свого професійного обов'язку; юристи, які займаються практикою у власних інтересах або, якщо це дозволено, у складі партнерства, не повинні здійснювати будь-яку іншу ділову діяльність чи будь-яке інше заняття, якщо через це вони можуть перестати бути незалежними), та ст. 6 Кодексу професійної поведінки адвокатів, затвердженого Резолюцією ICC-ASP/4/Res.1, прийнятою на III пленарному засіданні 2 грудня 2005 р. Асамблеєю держав-учасниць Римського статуту Міжнародного кримінального суду [4] (адвокат діє гідно, незалежно й вільно; адвокат не повинен допускати, щоб його незалежність, чесність або свобода були скомпрометованими в результаті зовнішньої дії; адвокат не повинен робити що-небудь, що може привести до будь-якого розумного висновку про те, що його незалежність було скомпрометовано).

Проте, далеко не всіх цих принципів дотримуються адвокати під час виконання своїх професійних обов'язків, а інколи й порушують їх, і що особливо неприпустимо, не несуть за це ніякої відповідальності.

Досить часто адвокати, які тільки розпочинають свою професійну діяльність, беруться за будь-які справи, навіть заздалегідь програшні, використовують конфіденційну інформацію, отриману від клієнтів, задля досягнення комерційного розвитку та отримання особистої вигоди. І що характерно, уникають покарання і надалі продовжують вести «професійну» адвокатську діяльність.

Так, у постанові від 26 липня 2011 року Печерський районний суд м. Києва встановив, що «...адвокат, зловживаючи наданими йому правами,

затягував судовий розгляд справи, не виконував законних розпоряджень головуючого, у висловах та поясненнях із зневагою ставився до суду, порушував встановлений порядок в судовому засіданні», постановою від 18 липня 2011 року – «...адвокат неодноразово порушував порядок у судовому засіданні, не виконував розпоряджень головуючого, у висловах та поясненнях проявляв зневагу до суду», а Апеляційний суд м. Києва ухвалою від 15 лютого 2013 року встановив, що «...адвокат у судових засіданнях, в порушення ст.ст. 13, 53 Правил адвокатської етики, допускає неетичні, а у деяких випадках, і відверто цинічні та образливі вислови щодо правової некомпетентності складу суду, прокурора у справі, які висловлює на підвищених тонах у присутності підсудного, інших осіб, вільних слухачів, представників засобів масової інформації, висловлює погрози щодо написання скарг в різні інстанції, посилаючись на прізвища Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Голови Вищої Ради Юстиції України як на осіб, які йому особисто знайомі та можуть здійснити вплив на судовий процес та відсторонення від посади як головуючого так і складу суду, здійснює необґрунтоване затягування судового процесу шляхом безпідставної неявки у судові засідання, заявлення необґрунтованих клопотань, тривалого та повторного допиту свідків, що свідчить про зловживання своїми правами та порушення Правил адвокатської етики, незнання положень чинного кримінально-процесуального законодавства та грубу й систематичну неповагу до суду» [5].

Принципами, яких неухильно має дотримуватися адвокат під час здійснення своєї професійної діяльності, є також принципи чесності й порядності. Відповідно до ст. 45 Правил адвокатської етики адвокат не повинен повідомляти сторонам та іншим учасникам судового провадження свідомо неправдиву інформацію щодо фактичних обставин справи, суті закону, обсягу прав та обов'язків сторін або іншим чином намагатися схилити їх до зміни їх позиції, свідчень, здійснення інших дій, у яких зацікавлений його клієнт. Крім того, адвокат має уникати поза процесуального спілкування по суті справи, що є предметом судового розгляду, з учасниками провадження, які не є його клієнтами, та повинен здійснювати таке лише у формах і з метою, що не суперечать чинному законодавству й Правилам, до того ж лише у випадках, коли це є необхідним для належного виконання доручення. Виконуючи свої професійні обов'язки, адвокат також має поважати процесуальні права адвоката, який представляє іншу сторону, і не вдаватися до дій, що грубо порушують такі права, а також не повинен вчиняти дій, спрямованих на невинуватене затягування судового розгляду справи [2].

Вважаємо, що до системи принципів діяльності адвокатури слід включити:

– принцип незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності. Відповідно до цього принципу адвокат є незалежним при наданні правової допомоги від держави, органів державної влади чи місцевого

самоврядування, їх посадових та службових осіб, правоохоронних органів, інших суб'єктів. Адвокат самостійно визначає правову позицію у справі, а за незаконний вплив на нього передбачено юридичну відповідальність;

– принцип здійснення адвокатської діяльності в інтересах клієнта зобов'язує адвоката здійснювати адвокатську діяльність виключно в інтересах клієнта. У разі, коли внаслідок різних обставин виникне конфлікт інтересів адвоката чи його рідних та близьких з інтересами клієнта, або інтересів клієнтів між собою, адвокат повинен усунути цей конфлікт в порядку, передбаченому законодавством;

– принцип конфіденційності спонукає адвоката до поведінки, яка формує довірчі відносини в межах виконання доручення, забезпечує довіру клієнта, зобов'язує адвоката дотримуватись адвокатської таємниці, не розголошувати інформації, отриманої у зв'язку із наданням клієнтові правової допомоги.

Таким чином, можемо спостерігати, що нормативно правові акти закріплюють низку принципів, яких повинен дотримуватися адвокат у своїх відносинах із судом та іншими учасниками судового провадження, а саме: принцип законності, принцип незалежності адвоката й домінантності інтересів клієнта у відносинах адвоката із судом, принцип чесності й порядності під час здійснення професійної діяльності в суді.

Список використаної літератури:

1. Северин К. М. Принципи адвокатської діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10; М-во освіти і науки України, Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2015. 237 с.

2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: http://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PravilaAdvokatskojiEtiki2017_.pdf

3. International Code of Ethics adopted by the International Bar Association in 1956, as amended in 1988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx.

4. Кодекс професійної поведінки адвокатів : затверджений Резолюцією ICC-ASP/4/Res.1, прийнятою на III пленарному засіданні 2 грудня 2005 р. Асамблеєю держав-учасниць Римського статуту Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/BD397ECF-8CA8-44EF-92C6-AB4BEBD55BE2/140125/ICCASP432Res1_Russian.pdf.

5. Державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Андрусенко Т.А.

*студентка групи 13/319МПр Інститут післядипломної освіти КНУ імені
Тараса Шевченка*

ЧЕСНІСТЬ ТА ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ АДВОКАТА ЯК ПРИНЦИП АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

25 листопада 2006 року ССВЕ одноголосно ухвалила «Хартію основних принципів європейської адвокатської професії» [1], яка містить перелік з десяти принципів, спільних для всієї європейської адвокатської професії. Дотримання цих принципів є основою права на судовий захист, яке є наріжним каменем решти основних прав у демократичному суспільстві.

Одним з таких принципів є честь та гідність адвокатської професії, добросовісність та бездоганна репутація окремого адвоката. Для того, щоб завоювати довіру клієнтів, третіх сторін, судів та держави, адвокат має бути гідним довіри. Це досягається належністю до поважної професії, з чого випливає вимога до адвоката уникати дій, що можуть зашкодити як його власній репутації, так і репутації професії загалом та підірвати довіру до неї з боку суспільства [1].

Адвокат зобов'язаний уникати негідної поведінки як у юридичній практиці, так і в інших ділових стосунках і навіть в особистому житті тією мірою, яка може зганьбити професію. Ганебна поведінка може призвести до накладення санкцій на адвоката, включаючи, в найбільш серйозних випадках, виключення з професії.

Разом з тим, в розділі II Правил адвокатської етики, які затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (надалі – Правила) [2], такого принципу серед основних принципів адвокатської етики не має. Не можна сказати, що Правила [2], взагалі нічого не говорять про чесність та порядність адвоката. Цей принцип прописаний у розділі IV Правил, який регулює відносини адвоката з судом (ст.44) та в ст. 57 діючих Правил, де чесність визначено принципом поведінки адвоката у соціальних мережах.

Варто погодитися з Н.М. Бакаяною, яка зазначає, що така ситуація є неприпустимою. Аналіз міжнародних стандартів здійснення адвокатської діяльності, історичного розвитку української адвокатури, досвіду зарубіжних країн дозволяє дійти до висновку, що чесність та чесна репутація – фундаментальний, базовий принцип адвокатської етики, який має розповсюджуватися на всі напрями професійної діяльності адвоката, його складові мають бути характеристикою особистості адвоката, у зв'язку з чим цей принцип потребує закріплення серед Основних принципів адвокатської етики (Розділ II Правил) [3, с.5].

Однак виникає питання, а що таке чесність та порядність адвоката, що є мірилом таких категорій. Дуже часто ми з різних засобів масової інформації

чуємо негативну інформацію про діяльність адвокатів: не того захищає, не ті методи та способи використовує, багато бере коштів за свої послуги тощо, не є чесним та добропорядочним. В зв'язку з цим виникає питання, чи чесно та добросовісно поступає адвокат, який захищає вбивцю, чи має він моральне право відмовитися від захисту, наприклад, особи яка є масовим вбивцем (згадаймо адвоката Руслана Мошковського, який захищав Онопрієнка А., який вбив 52 людини), або захищав відому особу (наприклад, адвокат Медведчук В. в процесі щодо Стуса Василя). Для того, щоб дати відповіді на поставлені питання варто проаналізувати правову складову діяльності адвоката, а саме Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI з наступними змінами та доповненнями (надалі – Закон України)[4], Правила [2], права та обов'язки адвокатів інших держав, наприклад Німеччини.

Так, ст. 11 Закону України передбачає, що проголошуючи присягу адвоката, адвокати зобов'язуються чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правову допомогу. Тобто, як бачимо, не дивлячись на статус особи, яка вчинила злочин, адвокат зобов'язаний чесно, добросовісно та сумлінно її захищати, вживати всіх заходів для захисту такої особи.

В ст. 44 Правил зазначено, що адвокат має поважати процесуальні права адвоката, який представляє іншу сторону, і не вдаватися до дій, що грубо порушують останні. Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невинуватене затягування судового розгляду справи [2].

Наприклад, в §43, 43-а Федерального положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, яке опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний номер 303-8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року (Федеральний вісник законів, ч. 1, стор. 3786). В зазначеному положенні прописано, що адвокат Німеччини:

- повинен виконувати свою роботу добросовісно. Його вчинки мають бути достойними поваги та довіри, яких вимагає статус адвоката, як у межах, так і за її межами його професійної діяльності.

- не може вступати в жодні відносини, які ставлять під загрозу його незалежність.

- зобов'язаний зберігати таємницю. Дане зобов'язання стосується усієї інформації, що стала йому відомою у процесі виконання ним професійних обов'язків. Це не стосується тільки фактів, які є загальновідомими або за своїм значенням не потребують їх збереження у таємниці.

- при виконання своїх професійних обов'язків не має права на неділову поведінку. Неділовою вважається, зокрема, поведінка, при якій мова йде про свідоме поширення неправдивої інформації або про такі образливі висловлювання, для яких не було жодного приводу ні з боку інших учасників, ні у ході провадження.

- не може представляти суперечливі інтереси [5].

В Рішенні у справі «Лекавічієне проти Литви» від 27 червня 2017 року, Європейський суд з прав людини зазначив, що принципи, застосовні до професії адвоката, містять такі цінності як честь та гідність адвокатської професії, добросовісність та бездоганна репутація окремого адвоката, повага до колег по професії, а також повагу до верховенства права та справедливого здійснення правосуддя [6]. Під час оцінювання з юридичної точки зору дій адвоката необхідно враховувати особливу функцію адвокатури та її роль у правовій системі держави. Роль адвоката полягає у захисті прав та законних інтересів клієнта законними способами та засобами, а також в прагненні до здійснення правосуддя. Професія адвоката є однією з професій, представники якої повинні дотримуватися вищих і більш суворих стандартів поведінки. Не лише загальні стандарти поведінки, але також спеціальні вимоги, встановлені законами, які регулюють діяльність колегії, та правила професійної етики застосовуються до практики адвоката. Необхідність вимог, встановлених правилами професійної етики, є об'єктивною: лише особі з високою моральною репутацією можливо довіряти брати участь у процесі здійснення правосуддя. Дозвіл будь-якій особі брати участь у цьому процесі незалежно від її поведінки дискредитує ідею здійснення правосуддя [6].

Беручи до уваги викладене, варто зазначити, що адвокат зобов'язаний діяти чесно та справедливо незважаючи на статус особи, інтереси якої він представляє. В Правилах адвокатської етики, які затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р., варто закріпити такий фундаментальний принцип як честь та гідність адвокатської професії.

Список використаної літератури:

1. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії .URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf.
2. Правилах адвокатської етики, які затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
3. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. Вісник одеської адвокатури. Спеціальний випуск «АДВОКАТСЬКА ЕТИКА». Одеса, 2019. С.5-10.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
5. Федеральне положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, яке опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний номер 303-8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року (Федеральний вісник законів, ч. 1, стор. 3786) . URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>.
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лекавічієне проти Литви» від 27 червня 2017 року. URL: <http://unba.org.ua/publications/2516>

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович

Анисимова О. А.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ

На сьогоднішній день при укладенні договору щодо надання правової допомоги у кожній із сторін виникають певне коло прав та обов'язків, які закріплені в Конституції України, Законі України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” та регулюються Правилами адвокатської етики. Якщо адвокат та клієнт не виконують або неналежно виконують свої права та обов'язки, вони мають можливість звернутися до уповноважених органів та захистити свої інтереси.

Згідно Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” конфлікт інтересів – суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

В статті 9 правил адвокатської етики врегульовано питання неприпустимості конфлікту інтересів. Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу.

Як правило, такий конфлікт виникає між особистими та професійними інтересами. Завдання права та моралі як суспільних регуляторів полягає в тому, щоб виключити випадки одночасного захисту двох протилежних інтересів і забезпечити незалежність особи від інтересів, які не підлягають правовій охороні [1].

Обставини, при яких найчастіше виникає конфлікт інтересів:

– Одна й та сама справа, за якою адвокат бере доручення клієнтів, інтереси яких є відверто суперечливими;

- Брання участі адвоката у справі, в якій раніше він представляв одну сторону, а зараз він на іншій стороні;
- Брання участі адвоката у декількох справах, що пов'язані між собою, і ризик є в тому, що інформація, яка є конфіденційною, може використовуватися адвокатом в процесі, яку він отримав в іншому (попередньому) процесі;
- Перебування адвоката у зв'язках родинних або з особою, в якої є конфлікт інтересів із клієнтом, якого захищає адвокат;
- Фінансові зв'язки адвоката із особою, яка має конфлікт інтересів з клієнтом адвоката;
- Незмога консультувати клієнта незалежно та неупереджено через тісні особисті або ділові зв'язки адвоката із цим клієнтом;
- Згода адвоката прийняти акції або частини власності з компанії як нагороду за свою роботу (послуги), при тому, що вартість акцій або частин компанії напряму залежить від результатів цієї справи;
- Прийняття адвокатом доручень від компаній, які конкурують;
- Спочатку виступ адвоката від імені двох сторін протягом підготовки додаткових правових матеріалів для того, щоб підписати угоду між двома даними сторонами, а потім ведення справи цим адвокатом лише однієї із сторін, коли це має вплив на іншу сторону та її діяльність (негативний або позитивний) [2].

Таким чином, з метою уникнення конфліктів з клієнтом і порушення його прав клієнта та уникнення випадків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, адвокат зобов'язаний неухильно дотримуватися закону та Правил адвокатської етики.

Для захисту своїх прав адвокат може звернутися в суд, а клієнт – до суду або до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за адресою робочого місця адвоката, яке зазначено в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Кожен з шляхів має свої суттєві недоліки. Адже процедура судового захисту потребує витрат часу, необхідного на розгляд справи, та сплати судового збору. Також судовий процес характеризується додатковим психологічним навантаженням. Як вказує Голова Національної асоціації адвокатів України Л. Ізотова, спори між адвокатом та клієнтом відзначаються емоційністю та завищеними очікуваннями, які є у клієнтів стосовно адвокатів [3].

Недоліком судового розгляду справи є можливе публічне розголошення змісту конфлікту між адвокатом та клієнтом серед населення. Це може призвести до негативних наслідків, як для адвоката, так і для репутації клієнта. Крім того, це може вплинути на адвокатське бюро чи об'єднання, а це в свою чергу безумовно не покращить рівень поваги до інституту адвокатури в цілому.

Через такі недоліки цікавим було б розглянути європейський досвід врегулювання конфлікту між адвокатом та клієнтом. В Німеччині діє Комісія

з примирення, яка є самостійною незалежною організацією. Відмінність між двома моделями полягає в тому, що в Україні дисциплінарні процедури вирішують дисциплінарні палати, які складаються з адвокатів, натомість у Німеччині діють дисциплінарні суди, де працюють судді. Комісія з примирення також складається не лише з адвокатів і вирішує суперечки адвокат-клієнт у письмовому порядку.

Л. Ізотова, Голова НААУ, вважає, що така практика має бути застосована в Україні, з урахуванням особливостей профільного законодавства та національної ментальності. В українській системі адвокатського самоврядування такі комісії могли б створюватися при Радах адвокатів регіонів, а до їхнього складу варто запросити разом з адвокатами представників громадськості. Таким чином, конфлікти адвокат-клієнт могли б бути врегульовані поза дисциплінарними процедурами.

Крім того, варто запозичити і систему безоплатної правової допомоги, яка передбачає застосування критерію фінансової неспроможності для оплати адвокатських послуг та вільний вибір адвоката.

Отже, такий шлях примирення адвоката з клієнтом за європейським прикладом сприяв би збереженню довірчих відносин між ними, ділової репутації обох сторін, економії часу та грошових витрат та зменшенню навантаження на КДКА та суди.

Список використаної літератури:

1. Дедов Д. І. Конфлікт інтересів. М.: “Волтерс Клувер”, 2004. С. 9.
2. Деханов С. А. Конфлікт інтересів в системі деонтологічних відносин адвоката і клієнта в країнах Західної Європи. Адвокатська практика. 2010. №2. С. 28-31.
3. Німецько-український форум “Позасудове врегулювання спорів”. Вісник Національної асоціації адвокатів України. № 7-8. 2017. С. 7-9.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Владиславська Вікторія Вікторівна***

Ахламова А.С.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПРІОРИТЕТУ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА

Одним з найважливіших принципів адвокатської етики є принцип пріоритету інтересів клієнта. Його суть полягає в тому, що адвокат повинен у своїй професійній діяльності надавати перевагу інтересам клієнтів, ніж власним інтересам, інтересам колег, співробітників, опікунів, представників клієнта та інших осіб [12]. Даний принцип законодавчо закріплено в Правилах адвокатської етики від 09.06.2017 та затверджено Установчим з'їздом адвокатів України.

Реалізуючи цей принцип, адвокат не повинен виходити за рамки закону, тобто порушувати принцип законності. Він повинен максимально сприяти позасудовому врегулюванню спорів між своїм клієнтом та конфліктуючою стороною. Якщо мирне врегулювання неможливо, необхідно застосовувати законні способи ефективного вирішення конфлікту на користь свого клієнта, з яким укладений договір про надання правової допомоги чи є підписана довіреність.

З боку адвоката одним з головних обов'язків виступає поважання свободи вибору свого клієнта та в жодному разі не чинити тиск чи створювати перешкоди у реалізації цієї свободи.

Даний принцип тісно пов'язаний із принципом неприпустимості представництва клієнтів із суперечливими інтересами. Суть цього положення полягає в тому, що адвокат не може представляти інтереси двох чи більше клієнтів, якщо в них є суперечливі чи найбільше вірогідні суперечливі інтереси.

Однією із проблем гармонійного застосування принципу пріоритету інтересів клієнта є його законодавче закріплення. З 2017 року частина положень Правил адвокатської етики не відповідає загальноновизнаним міжнародним стандартам професійної етики адвоката, тому деякі положення Конституції України та Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» потребують удосконалення. А саме, принципом пріоритетності інтересів клієнта було замінено домінантність інтересів клієнта, що не зовсім відповідає принципу лояльності до клієнта, який закріплений в Хартії основних принципів європейської адвокатської професії.

З цього випливає визначення принципу лояльності до клієнта, який повинен довіряти адвокату, який виступає і консультантом, і представником. Адвокат, для того щоб, безперешкодно здійснювати свої повноваження,

повинен бути незалежним, уникати конфлікту інтересів клієнта, підтримувати конфіденційність отриманої інформації. Це все тісно пов'язано з іншими принципами, що ускладнюють реалізацію своїх обов'язків перед клієнтом, оскільки адвокат не може шкодити своїм обов'язкам перед судом, державою та правосуддям в цілому.

В законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що адвокат не може займати у справі позицію всупереч волі клієнта [9]. Але присутні й виключення з загального правила, коли адвокат впевнений та має докази щодо самообмови клієнта.

Аналізуючи загальні етичні принципи та стандарти професійної адвокатської діяльності, можна визначитися із алгоритмом поведінки адвоката в комунікації з клієнтами. Не дивлячись, на наполегливість вказівки клієнта щодо обрання аморальної лінії захисту чи поведінки у веденні справи, застосування сумнівних чи заборонних способів виконання доручень, якими б ефективними не виглядали б та які б успіхи не світили, адвокат не має права виконувати такі вказівки. В такому разі відмова адвоката від виконання отриманого від клієнта доручення є виключенням, яке може застосовуватися лише в тих ситуаціях, коли були реалізовані усі розумні, доступні та ефективні методи для законного врегулювання конфлікту чи спору.

Підсумовуючи вищезазначене, слід зазначити, що узгоджуючи адвокатську діяльність із побажаннями та вказівками клієнта у поєднанні із пріоритетом його інтересів, адвокати жодним чином не повинні протиставляти їх процесуальній незалежності у процесі реалізації своїх обов'язків. Проти не слід забувати, що вирази «керуватися вказівками клієнта» та «виконувати вказівки клієнта» не є тотожними поняттями. Тому в цьому аспекті, на першому місці завжди повинен залишатися «розумний баланс».

Список використаної літератури:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: кодекс, міжнародний документ від 01.10.1988. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343.

2. Рекомендація Ради Європи № (2000) 21 від 25.10.2000 про свободу професійної діяльності адвокатів. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012. – [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>;

4. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року (зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року). – [Електронний ресурс] Режим

доступу : https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

***Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Ковальчук Інна Сергіївна*

Баклан З.Г.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Наявність інституту адвокатури є безумовно необхідною гарантією захисту прав людини. В контексті того, що наразі наша держава обрала європейський вектор розвитку, адвокатська діяльність має бути чітко окреслена та врегульована законом. Окрім визначення прав, обов'язків, правових підстав діяльності, основних засад має бути визначена відповідальність (в тому числі й дисциплінарна) для адвоката за порушення певних норм. Дисциплінарна відповідальність адвоката передбачена Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Проте, існують деякі проблеми щодо її реалізації. Наприклад, наявність такого дисциплінарного стягнення, як зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року (п. 2 ч. 1 ст. 35 Закону) негативно впливає на справи в яких він вже бере участь як захисник або фігурує іншим чином. Більше того, таке стягнення в принципі порушує права клієнтів.

Отже, відповідно до ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

Відповідно до статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме:

- 1) порушення вимог несумісності;
- 2) порушення присяги адвоката України;
- 3) порушення правил адвокатської етики;
- 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;
- 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;
- 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
- 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Дисциплінарний розгляд має проводитися з дотриманням принципів і правил, передбачених Європейською Конвенцією з прав людини, включаючи право адвоката брати участь у дисциплінарному розгляді і оскаржити до суду прийняті дисциплінарні рішення. Санкції, що застосовуються до адвоката, повинні відповідати тяжкості вчиненого ним проступку.

Проте, дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю застосовується Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури не завжди правильно. Інколи трапляються помилки щодо встановлення конкретних дій адвоката, що свідчать про вчинення ним дисциплінарного проступку або власне у кваліфікації порушення відповідно до статей Закону та Правил адвокатської етики. В деяких випадках Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури неправильно обґрунтовує застосування конкретного дисциплінарного стягнення та ін. [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» накладання дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю допускається у таких випадках:

- 1) повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку;
- 2) порушення адвокатом вимог щодо несумісності;
- 3) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики [1].

Таке дисциплінарне стягнення як зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року здатне значною мірою вплинути на розвиток правовідносин з особами, з якими у адвоката було укладено договори. Якщо адвокат виступає захисником в певному кримінальному провадженні, має відповідні знання та вже спланував лінію захисту, проте до нього застосовано зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, то такий адвокат не зможе виконувати свої функції. Було б складно в короткий строк знайти заміну такому адвокату. В даному випадку, було б доречним дозволити адвокату, за згодою особи з якою він уклав відповідний договір, закінчити повною мірою покладені на нього обов'язки.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>;

2. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 1 березня 2018 р. Київ. URL: https://zib.com.ua/ua/132805-pro_praktiku_zastosuvannya_kdka_disciplinarnogo_styagnennya_.html.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Баюш Д.В.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ В КРАЇНАХ ЄС

Питання деонтології у професійній діяльності адвокатів було і є актуальним завжди, адже воно є основоположним у формуванні і розвитку інституту адвокатури як на національному, так і на міжнародному рівні .

Основними міжнародними документами, які закріпили деонтологічні правила поведінки адвокатів, прийнятими міжнародними організаціями адвокатів є: Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства [1]; Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів [2]; Основні положення про роль адвокатів [3]; Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної Асоціації юристів [4].

Перш за все слід звернути увагу на три міжнародних документа, у яких закріплені стандарти професійної етики адвокатів.

Одним із перших міжнародних нормативно-правових актів, який закріпив правила професійної поведінки адвоката, що здійснює міжнародну юридичну практику є Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі в жовтні 1988 року [1]. Кодекс став зразковим документом, який закріпив етичні норми поведінки адвокатів для всіх країн-членів ЄС.

Документ прийнятий з метою подолання труднощів, які виникають у адвокатів при здійсненні міжнародної практики у просторі ЄС, а також з метою запобігання «подвійної деонтології» у країнах-членах ЄС. У Кодексі висловлено прохання, щоб тлумачення і застосування національних деонтологічних правил і правил професійної практики втілювалось відповідно до положень цього документу. Дотримання адвокатом правил

адвокатської асоціації або правового товариства, членом якого він є, є обов'язковим у разі їх відповідності положенням Кодексу.

Документ закріпив увесь комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які покладаються на адвоката: зобов'язання перед клієнтом; зобов'язання перед судом та іншими органами влади, з якими адвокат співпрацює, виступаючи як довірена особа клієнта або від його імені; зобов'язання перед іншими представниками цієї професії в загальному і перед будь-яким з колег зокрема; зобов'язання перед суспільством, для членів якого існування вільної незалежної професії поряд з дотриманням правових норм є найвищою гарантією захисту прав людини перед особою державної влади та інших інтересів суспільства.

Положеннями Кодексу визначено принципи адвокатської діяльності адвокатів країн-учасниць ЄС, а саме: незалежність, довіра і особиста порядність, конфіденційність; дотримання правил інших адвокатських асоціацій та правових товариств, неприпустимість видів діяльності; особиста реклама; домінантність інтересів клієнта; обмеження відповідальності адвоката по відношенню до клієнта; уникнення конфлікту інтересів.

Пункт 1.2. Кодексу визначає зміст правил професійної етики, роблячи акцент на добровільному виконанні правил професійної етики тими, на кого розповсюджується їхня дія, з метою забезпечення виконання адвокатом кола своїх обов'язків так, як це прийнято в будь-якому цивілізованому суспільстві. Якщо адвокат не дотримується цих Правил – до нього застосовуються дисциплінарні санкції. Правила, якими керується будь-яка асоціація адвокатів чи правове товариство, виникають від існуючих в них традицій. Вони адаптовані до організації та сфери діяльності професії у відповідній державі-членові, а також до її судових і адміністративних процедур та національного законодавства.

Правила різних адвокатських асоціацій та правових товариств ґрунтуються на подібних цінностях і в більшості випадків свідчать про існування загальних для всіх засад. Кодекс закріплює правила поведінки адвоката за межами своєї країни, але виключно на території країни-члена ЄС [1].

Беручи до уваги багатовіковий міжнародний практичний досвід в галузі адвокатури та специфіку професійної роботи адвоката, Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи 25 листопада 2006 року було прийнято Хартію основоположних принципів діяльності європейських адвокатів. Станом на сьогодні Хартія є складовою частиною Загального кодексу поведінки адвокатів Європейського Співтовариства і містить десять основних принципів європейської юридичної професії: незалежності та свободи адвоката стосовно ведення справи клієнта; конфіденційності та поваги до професійної таємниці; уникнення конфлікту інтересів між клієнтами та між клієнтом і адвокатом; честі і гідності адвокатської професії;

чесності та бездоганної репутації окремого адвоката; лояльності до клієнта; справедливого ставлення до клієнта з питань винагороди; професійної компетентності адвоката; поваги до колег; поваги до верховенства права та справедливого відправлення правосуддя; саморегулювання адвокатської професії [2].

Відповідно до Основних положень про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року адвокати зобов'язані постійно дбати про честь і гідність своєї професії як важливі учасники здійснення правосуддя. Здійснюючи адвокатську діяльність адвокати мають дотримуватись прав людини й основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом, діяти вільно і наполегливо відповідно до закону і визнаних професійних стандартів та стічних норм [3].

Ще одним важливим рекомендаційним документом, на який можуть орієнтуватися адвокати, залучені в міжнародну правничу практику є Міжнародний кодекс етики Міжнародної колегії адвокатів (ІВА). Колегія є однією із найбільш репрезентативних міжнародних адвокатських організацій, яка об'єднує 164 адвокатські асоціації та юридичні товариства з усього світу. Рада ІВА визнає, що адвокатська практика в кожній країні сформувалася під впливом правової системи, історичних факторів і рівня економічного розвитку та може відрізнитися, водночас є принципи, які загальні для діяльності всіх адвокатів і не суперечать розбіжностям між ними. Завданням зазначеного Міжнародного кодексу етики є вироблення стандартів, які будуть застосовуватися до юристів всередині кордонів різних держав.

Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, що деонтологічні принципи професійної поведінки адвокатів, закріплені у вказаних документах, повинні бути враховані правотворчими національними органами та професійними об'єднаннями юристів нашої держави при розробці нормативно-правових актів, професійних стандартів та кодексів поведінки адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів держав Європейського співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343
2. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cau.org.ua.ua/104/>
3. Основні положення про роль адвокатів 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_835
4. Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної Асоціації Юристів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibliograph.com.ua/kodex-9/24.htm>

*Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Владишевська Вікторія Вікторівна***

Бугера О.Г.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИПИ ЗАКОННОСТІ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні як демократичній, правовій державі відведено праву особи на професійну правничу допомогу, закріпленому у статті 59 Конституції України. Це право є одним із найважливіших, конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер, за своєю суттю воно є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина. Безсумнівно, основним інститутом, що за своєю природою надає правову допомогу, є саме адвокатура [1].

Свої завдання перед громадянським суспільством адвокатура реалізує шляхом виконання принципів своєї діяльності. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у частині першій ст. 4 дає визначення принципів адвокатської діяльності, недотримання яких буде вважатися діяльністю, що не вписується в рамки Закону.

Принцип законності всім добре знайомий як основоположний принцип права. Адвокат не повинен здійснювати жодних незаконних дій в цілому, ні ділом, ні словом, ні усною, ні письмовою формою. У суспільстві прийнятним є установка про те, що «дозволено все, що не заборонено законом». Однак, на мою думку, принцип законності потрібно розглядати за правилом «дозволено все, що прямо передбачено законом» [2].

Іноді трапляється, що адвокат всією душею хоче допомогти своєму клієнту, який опинився в складній правовій ситуації (що можливо в будь-якій сфері права), і готовий в інтересах цієї особи підійти до краю правового поля, заглянути за край цього поля або навіть взагалі перетнути край цього поля. Такі дії є неприпустимими, тому що завдання адвоката – кваліфіковано допомагати юридично, а не з точки зору пересічного громадянина. Я переконана, що принцип законності в діяльності кожного конкретного адвоката полягає в тому, що адвокат повинен зробити для свого клієнта все, що прямо передбачено законом.

Наступний, не менш важливий, принцип адвокатської діяльності це – принцип незалежності. Коли ми згадуємо в одному реченні незалежність і адвокатуру, звичайно, ми відразу ж представляємо все, що пов'язано з незалежністю адвокатури України як організації [3]. Однак, питання в площині цього принципу виникають і стосовно адвокатської діяльності.

Логічно припустити, що ніхто не має права втручатися у процес надання адвокатом правової допомоги по кожній справі, в якій адвокат бере участь, і давати йому вказівки, як і що він повинен робити. Тільки клієнт вправі висловлювати адвокату, який надає йому допомогу, рекомендації про те, як він хоче вчинити в тій чи іншій ситуації. А адвокат повинен узгоджувати свої дії стосовно захисту, представництва, надання інших видів правової допомоги із своїм клієнтом.

Принцип законності у поєднанні з принципом незалежності слід розглядати як своєрідну техніку професійної безпеки, як надійне страхування адвоката від власного «падіння».

Список використаної літератури:

1. Теорія держави і права / за ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. К.: Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
2. Денисюк М. В. Принцип законності як основа розвитку правової держави та громадянського суспільства. *Альманах права: наук.-практ. юрид. жур. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. К., 2012. Вип. 3. С. 140–173.
3. Северин К. М. Основні елементи принципу незалежності адвокатської діяльності на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. «Право». Вип. 28. 2014. Т. 3. С. 162–165.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Винокур В.В.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ТА АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Виходячи зі специфіки адвокатської діяльності, питання щодо належного зберігання та захисту інформації, яку адвокат отримує у ході виконання своїх професійних обов'язків, завжди стояло досить гостро. Так, дуже часто відомості, доступ до яких отримує представник адвокатської професії, можуть бути компрометуючими для його клієнтів або інших осіб, що зумовлює важливість зберігання такої інформації у таємниці. Саме це формує обов'язок адвоката дотримуватися принципу конфіденційності у процесі своєї діяльності і саме таке значення вкладено у поняття «адвокатської таємниці» без якої адвокат, фактично, просто надає консультаційні послуги.

Досліджуючи питання адвокатської таємниці варто звернути увагу на праці вітчизняних та іноземних вчених, які вивчали це питання. Особливої уваги заслуговують праці таких українських науковців, як Н.М. Бакаянної, Т.В. Варфоломєєва, І.Ю. Гловацького, С.В. Гончаренко, А.П. Задніпровського, а також таких зарубіжних вчених: М.Ю. Барщевського, О.С. Горбунова, А.Ф. Коні.

Як визначає національне законодавство, професійні відносини між клієнтом та адвокатом у процесі надання відповідних послуг ґрунтуються, в тому числі, на засадах конфіденційності [1]. Водночас, на законодавчому рівні такий принцип належним чином не закріплено та не розкрито. Так, хоча у Правилах адвокатської етики, що затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року й міститься посилання на те, що дотримання вказаного принципу є важливою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом [2], це жодним чином не розкриває зміст вказаної засади, не окреслює межі дії так званої «адвокатської таємниці», що на практиці може створювати певні проблеми як для адвоката, так і для його клієнта.

Професійні відносини, які складаються між адвокатом та клієнтом, за своєю суттю, передбачають таку ситуацію, коли клієнт, задля максимально ефективного вирішення певного питання, повинен надати адвокату інформацію, яка, потенційно, стосується або може стосуватися його особистого, сімейного, професійного чи громадського життя, тарозголошення якої може негативно вплинути на якість життя та/або репутацію клієнта. Така інформація, крім того, досить часто носить негативний характер, що збільшує вірогідність настання несприятливих наслідків для клієнта у випадку, якщо такі відомості стануть відомі будь якому колу осіб. З іншого

боку, як свідчить практика, у випадку, коли клієнт навмисне не повідомляє адвокату певні відомості, що можуть бути компрометуючими, але, водночас, важливими для успішного вирішення справи, адвокат не спроможний у повній мірі захистити інтереси клієнта. З огляду на це, конфіденційність, як засада здійснення адвокатом своєї діяльності, є фундаментально важливою, оскільки таким чином клієнт отримує гарантії того, що інформація, яка стосується будь якої сфери його життя, не буде розголошена. Тому, законодавче закріплення цього принципу сприяє створенню довірчих відносин між адвокатом та клієнтом, оскільки останній може бути впевнений у тому, що його особиста інформація охороняється законом навіть у випадку, коли певні відомості вимушено піддаються обмеженому розголосу.

Як вказує А. Ф. Коні, «між захисником і тим, хто в тривозі і тузі від грізного звинувачення ... встановлюється тісний зв'язок довіри і щирості. Захисникові відкриваються таємниці душі ... такими подробицями особистого життя і сімейного побуту, по відношенню до яких сліпа, Феміда повинна бути і глухою» [3]. І дійсно, неможливо встановити довірливі стосунки між захисником та підзахисним у разі, якщо над ними «нависає» ризик розголошення інформація, яку особа воліла б зберігати в таємниці. У той же час, досить важко не погодитися з думкою І.Ю. Гловацького, який вказує, що «законодавець, визначаючи поняття адвокатської таємниці, мав на меті будь-які відомості, незалежно від того, негативну чи позитивну роль вони могли відіграти насправді. Головне при цьому – виходити з того, чи мав намір і бажання підзахисний розголошувати такі відомості» [4].

Аналізуючи міжнародні нормативно-правові акти, варто відзначити, що Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства визначає захисника як «найбільш довіреного радника та представника клієнта» [5], а Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів [7] звертає увагу на те, що принцип конфіденційності носить так званий «подвійний характер» – це й обов'язок адвоката, й основне право клієнта, як людини, водночас, і слід вдаватися до всіх необхідних дій, що спрямовані на забезпечення конфіденційного характеру взаємин між адвокатом та його клієнтом.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає таємницю як: «1) те, що приховується від інших, відоме не всім, секрет; те, що не підлягає розголошенню; відомості, знання про щось, способи досягнення чого-небудь, невідомі іншим; 2) те, що не пізнане, не стало відомим або ще не доступне пізнанню; прихована внутрішня сутність явища, предмета; прихована причина» [6]. Більш прагматичне визначення міститься у юридичній енциклопедії [8], де професійна таємниця тлумачиться як «узагальнена назва відомостей (переважно з обмеженим доступом), якими володіє особа у зв'язку зі здійсненням нею професійної діяльності й розголошення яких заборонено».

Питання про те, що охоплюється принципом конфіденційності, що є предметом адвокатської таємниці, коли настає момент, з якого інформація починає охоплюватися адвокатською таємницею, хто є суб'єктом адвокатської таємниці та низка інших є досить дискусійними. В той же час, ключовими аспектами, з огляду на їх фундаментальне значення, є, власне, розуміння змістовної характеристики принципу конфіденційності та поняття адвокатської таємниці. Так, задля вирішення деяких дискусійних питань, здається досить необхідним законодавчо деталізувати принцип конфіденційності та обов'язок збереження адвокатської таємниці у відносинах «адвокат-клієнт», адже це є важливим фактором надання якісної, своєчасної та повноцінної правової допомоги у ході адвокатської діяльності та формування змістовно якісних професійних відносин між адвокатом та клієнтом, що, безумовно, є запорукою їх успішної взаємодії.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру і адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 31.10.2020).

2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (дата звернення: 30.10.2020).

3. Кони А. Ф. Нравственное начало в уголовном процессе. Собрание сочинений. Т. 4. М. : Юридическая литература, 1967. 543 с.

4. Гловацький І. Ю. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі: навч. посіб. К. : Атіка, 2003. 352 с.

5. Кодекс поведінки європейських адвокатів CCBE. URL : [unba.org.ua/.../kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](http://unba.org.ua/.../kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf) (дата звернення: 30.10.2020).

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Бусел. К.: Ірпінь; Перун, 2005.

7. Хартія основоположних принципів діяльності європейських адвокатів. URL: http://qala.org.ua/wpcontent/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf.

8. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.. – К.: « Українська енциклопедія», 2004. – Т.6: Т- Я .- 768с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Волчанова Д.Д., Питомець М.А.

студенти 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЕТИКИ АДВОКАТА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Правила професійної етики мають дуже давню історію, яка бере свій початок ще в цивілізації античної Греції. Першими, хто спробував поєднати правову діяльність з етичними категоріями «добро» і «справедливість» були римські юристи – Цельс й Ульпіан [6].

Термін «етика» має давньогрецьке походження й утворений від слова «ethos», що у різні часи мало відмінні переклади. На початку воно означало «місце перебування», «спільне життя», потім – «звичай», «темперамент», «стиль мислення». Етика як наука існує понад 20 століть, адже у IV ст. до н.е. видатний давньогрецький філософ Арістотель науку про власне етичні чесноти й достойність характеру людини назвав «етикою» [3].

З розвитком суспільства особи, які виконували однакові професійні функції, почали об'єднуватися у групи, що мали на меті – створення універсальних правил поведінки, спрямованих на більш чітке виконання своїх функцій кожним із членів цієї групи. Даний історичний момент пов'язують з появою професійної етики. Потреба в професійній етиці перш за все виникла у праці лікаря, вчителя та юриста, бо саме в цих сферах спостерігається значна залежність однієї особи від іншої, і результати професійної діяльності цих професій несуть доленосне значення для інших людей.

Юридична етика як вид професійної має особливе значення, адже юристи виконують важливі соціальні функції, які необхідні для належного функціонування суспільства. Однією зі складових юридичної етики є етика адвоката. У суспільстві, що визнає верховенство права, адвокат відіграє особливу роль – він, як і суддя, є служителем у храмі правосуддя.

Етика адвоката відіграє велику роль у його професійній діяльності, адже він взаємодіє не тільки з клієнтами, а також зі своїми колегами, суддями, слідчими, процесуальними супротивниками у слідчо-судовому процесі. До будь-якої юридичної діяльності мають залучатися фахівці, що отримали знання у спеціальних навчальних закладах, де одна з перших позицій мусить бути відведена професійній етиці.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вимагає дотримання адвокатами правил етики, які вважаються найважливішим обов'язком адвоката, який він бере на себе при прийнятті присяги адвоката України. В основу етики адвоката покладені:

– принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності;

- принцип дотримання законності;
- принцип пріоритету інтересів клієнта;
- принцип неприпустимості конфлікту інтересів;
- принцип конфіденційності;
- принцип компетентності та добросовісності;
- принцип поваги до адвокатської професії;
- вимоги до рекламування адвокатської діяльності [1].

Тож, на підставі принципів адвокатської етики:

– адвокат повинен протистояти усіляким спробам посягання на його незалежність, бути стійким та непохитним при виконанні своїх професійних обов'язків, відстоювати професійні права та сприяти їх ефективному використанню в інтересах клієнтів;

– адвокат зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства України, використовувати свій досвід, знання і професійну майстерність, щоб належно захищати й представляти права та законні інтереси громадян, юридичних осіб;

– адвокат має на перше місце виводити інтереси клієнтів, аніж свої власні, інтереси колег, партнерів, співробітників і т.д.;

– адвокату забороняється представляти водночас двох або більше клієнтів, інтереси яких є суперечливими;

– адвокат у своїй професійній діяльності повинен дотримуватися адвокатської таємниці, адже без цієї гарантії неможливі довірливі відносини між адвокатом і клієнтом та належне надання правової допомоги;

– адвокат мусить не тільки володіти належними професійними знаннями та навиками, а й підвищувати свою кваліфікацію, слідкувати за змінами у чинному законодавстві. Адвокат має виконувати професійну діяльність сумлінно та чесно;

– адвокат мусить у своїй діяльності віддавати та проявляти повагу до своєї професії, сприяти зберіганню та підвищенню її престижу.

– адвокат обмежений у рекламуванні своєї професійної діяльності. Реклама адвокатської діяльності має бути об'єктивною, істинною, чіткою та зрозумілою [4].

Якщо адвокат буде дотримуватися усіх правил та принципів адвокатської етики – його прізвище буде на слуху, а послуги матимуть попит серед людей.

Популярним випадком в адвокатурі є залучення до адвокатської діяльності юристів за принципом «своя людина» чи «гарний знайомий». Найчастіше такі адвокати виконують адвокатські обов'язки неграмотно і неякісно.

Також дуже негативним моментом в адвокатурі є така категорія адвокатів як «кишенькові», які підтримують «гарні» стосунки зі слідчими. В основному, це колишні слідчі, судді, працівники прокуратури, що за різних причин розпрощались з колишньою роботою і швидко перекваліфікувалися

в адвокатів. Ці «гарні» стосунки, як правило, базуються на інтересах, далеких від вимог юридичної етики і, в основному, на меркантильній основі.

За порушення правил та принципів адвокатської етики передбачені санкції. Якщо адвокат буде порушувати етичні вимоги й несумлінно ставитись до своїх обов'язків як наслідок до нього будуть застосовані заходи правової та дисциплінарної відповідальності, а також може бути анульовано його свідоцтво на право заняття адвокатською діяльністю.

Отже, бути адвокатом – це складне мистецтво, що відрізняє його від усіх інших юридичних професій. Етика адвоката відіграє велику роль у його професійній діяльності, адже уся адвокатська поведінка впливає на репутацію не тільки серед клієнтів, а також серед своїх колег, суддів, слідчих, процесуальних супротивників у слідчо-судовому процесі. Правила та принципи етики адвоката являють собою систему орієнтирів для адвокатів України. Ґрунтовне їх знання та дотримання сприяють не тільки успішній здачі адвокатського іспиту, але й належному функціонуванню адвокатури в Україні.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 03.07.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17>

3. Козляковський П.А., Козляковський А.П. Етика. Етика права. Етика юридичної діяльності: Курс лекцій. Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2008. 400 с.

4. Левківський Б.К. Юридична етика та деонтологія: навчально-методичний посібник. К.: СПД. Юсип'юк В.Д., 2009. 126 с.

5. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. – Х.: Право, 2004. 176 с.

6. Фіолевський Д.П. Юридична етика: Підручник. К.: Алерта, 2011. 288 с.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Вотчал О.В.

студент 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

У літературі, яка присвячена проблемам етики працівників юридичних професій, немає єдиного підходу до термінології.

Етика (грец. Ethike, ethos – «вдача, звичай») – наука про сутність, походження і розвиток моралі; сукупність принципів і норм поведінки, прийнятих у певному суспільному середовищі або професійній групі [1].

Принципи професійної етики юриста базуються на принципах-категоріях універсальної етики і багато в чому обумовлені метою юридичної діяльності та юридичної етики. До категорій універсальної етики відносяться «добро і зло», «справедливість», «совість», «відповідальність», «гідність», «честь» та ін. Не складно виділити з них ті, які є одночасно головними етичними принципами, а також ті категорії, які мають не тільки моральне, а й юридичне значення [2].

Юридичну етику можна назвати моральним кодексом юристів різних спеціальностей. Юридична етика – це вид професійної етики, що представляє собою сукупність правил поведінки працівників юридичної професії, які забезпечують моральний характер виконуваної ними роботи, а також наукова дисципліна, що вивчає специфіку реалізації вимог моралі в цій області [3].

Таким чином, професійна етика юриста формується на основі взаємозв'язку і взаємозумовленості правових і моральних принципів, норм, правової і моральної свідомості.

В адвокатській діяльності важливе значення має етика ділового спілкування – це сукупність вироблених наукою, практикою і світовим досвідом морально-етичних вимог, принципів, норм і правил, дотримання яких забезпечує взаєморозуміння і взаємна довіра суб'єктів ділового спілкування, підвищує ефективність контактів і кінцевих результатів їх спільних дій.

Дійсно, моральна сторона спілкування відіграє величезну роль. Ділове спілкування, в основі якого лежить вирішення важливих службових питань, що стосуються матеріальних витрат, нерідко зачіпає долі людей. У зв'язку з цим знання етики ділового спілкування є показником професійної культури працівника, ступенем його відповідності сучасним вимогам. Вміння спілкуватися з людьми є найважливішою професійною якістю, якій людина зобов'язана вчитися і вдосконалювати все своє життя.

Адвокат, при виконанні фахових обов'язків додержується загально визначених норм права, керується принципами пріоритету прав людини і

громадянина, верховенства права. Довіру громадян потрібно заслужити та виправдати, є тільки один шлях – сумлінно та чесно виконувати свою роботу. Якщо не дотримуватися професійної етики, довіру можна легко втратити, через свавілля та байдужість.

Правила адвокатської етики є обов'язковими для виконання адвокатами, хоча не являються законодавчим актом. Порушення ж даних правил вважається порушенням професійної етики, а в деяких випадках – і невиконанням професійного обов'язку, яке може спричинити за собою застосування заходів дисциплінарного впливу.

Етичні принципи служать адвокату орієнтирами при вирішенні того чи іншого питання, тієї чи іншої проблеми, при виборі власної лінії поведінки або поведінки свого клієнта.

Що буде з довірою та репутацією адвоката і взагалі адвокатською сферою, якщо вони будуть ігнорувати професійну етику, та нехтувати нею? Що буде, якщо адвокат буде розголошувати таємницю клієнтів, йдучи проти закону та норм, порушувати їх і переходити на сторону супротивника, лише тому, що для нього позиція крайнього більш перспективна? Результат та відповідь очевидні. Поведінка, схожа на таку, може завдати удару по іміджу та репутації не тільки одного адвоката, а і всієї адвокатської спільноти.

Таким чином, не дотримуючись професійної етики адвокатів, можна дуже швидко втратити довіру, а без довіри адвокатура не зможе виконувати призначення, яке на неї поклала держава та громада.

Сьогодні питання адвокатської етики можна віднести до числа найважливіших проблем в діяльності адвоката. Ці питання є досить актуальними, так як це, по-перше, пов'язано з бурхливим збільшенням кількості осіб, зайнятих в цій професії, по-друге, з розвитком і ускладненням правового поля. Без суворого дотримання корпоративної дисципліни і професійної етики існування і діяльність адвокатської спільноти неможливі.

Список використаної літератури:

1. Маслеев А.Г. Профессиональная этика юриста: учебник для бакалавров / А.Г. Маслеев; под общ. ред. И.Н. Сорокотягин. М.: Издательство Юрайт., 2013. 316 с.
2. Князева Н. В. Принципи професійної діяльності адвоката в Україні. Форум права. 2017. № 3. С. 78–83.
3. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика. Тернопіль : Вектор, 2015. 335 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Кубаєнко Андрій Володимирович.***

Годунко В.В., Зінковська В.О.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У всі часи свого існування адвокатура України це один із провідних правових інститутів громадянського суспільства та держави. Для підтримання статусу цього інституту важливим є дотримання принципу конфіденційності в стосунках адвокатів з клієнтами, правоохоронними органами, судом, а також в межах адвокатського співтовариства.

Термін «конфіденційність» походить від латинського «confidentia», що означає «довіра». Якщо мова йде про конфіденційну інформацію, то вона характеризується такими ознаками як довірча, секретна, що не підлягає розголосу.

Проблемні аспекти принципу конфіденційності досліджували в свої працях такі відомі вчені як Т.В. Варфоломеєва, І.Ю. Гловацький, С.В. Гончаренко, А.П. Задніпровський, О.Л. Жуковська, С.М. Логінова, В.М. Хабібুলлін, а також зарубіжні вчені – О.С. Горбунов, М.Ю. Барщевський, П.С. Короткова, М. Молло, А.Ф. Коні, Ю.В. Пилипенко, А.М. Пшуков, А.Л. Ципкін.

Враховуючи необхідність комплексного підходу до проблеми забезпечення принципу конфіденційності, варто зазначити, що дана наукова проблема потребує свого подальшого дослідження.

Безпосередньо, найважливішою метою реалізації принципу конфіденційності є забезпечення довірливих відносин між клієнтом й адвокатом. Це полягає в тому, що клієнт повинен інформувати незнайому людину, тобто адвоката про обставини свого приватного життя, яким, в свою чергу, притаманний як позитивний, так і негативний характер. Без достатньої проінформованості адвоката неможлива належна правова допомога, тому цей принцип поряд з принципом незалежності адвокатської діяльності є фундаментом професії суспільного захисника. На жаль, помилки в реалізації вищезазначеного принципу спроможні завдати шкоду не тільки клієнту, адвокату, але й суспільству в цілому.

Під час виконання доручень клієнтів перед адвокатом постає необхідність дотримання принципу конфіденційності щодо інформації, яка стає відомою йому від клієнта й інформації, яка отримується адвокатом в процесі вирішення справи. Сукупність даної інформації підпадає під регулювання принципу конфіденційності, зокрема потребує кримінально-правового й цивільно-правового захисту.

Принцип конфіденційності адвокатської діяльності реалізується через інститут адвокатської таємниці, яка має і правовий, і етичний характер.

Без зазначеного принципу стає неможливим належне надання професійної допомоги, здійснення захисту та представництва громадян у державі. На нашу думку, збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація безпосередньо стосується. Також закріплення цього принципу можна віднайти в Правилах адвокатської етики.

Кожен адвокат повинен проінформувати та пояснити дотримання принципу конфіденційності його помічникам та всім особам, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням). Він зобов'язаний створити безпечні умови зберігання документів та інформації, отриманих від клієнта, адвокатських досьє та інших матеріалів, що знаходяться в його розпорядженні і містять будь-яку адвокатську таємницю.

«Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі. Конфіденційність певної інформації, що охороняється правилами ..., може бути скасована тільки особою, зацікавленою в її дотриманні (або спадкоємцями такої фізичної особи чи правонаступниками юридичної особи), в письмовій або іншій зафіксованій формі» [3].

Варто зазначити, що існує досить велика кількість прямих порушень розглянутого принципу з боку адвокатів. Серед цих порушень можна виділити такі, що найчастіше спостерігаються в діяльності адвокатів з іншими суб'єктами, зокрема:

- 1) розголошення професійної таємниці;
- 2) порушення порядку зберігання конфіденційної інформації;
- 3) недотримання правил ознайомлення помічника адвоката до положень про конфіденційність інформації;
- 4) вплив на інших юристів своїм негативним прикладом, розпорядженнями або порадами [п. 3 ст. 78 Правил].

Проаналізувавши Кримінальний Кодекс України, ми зрозуміли, що законодавець не передбачає відповідальність адвоката за порушення принципу конфіденційності адвокатської діяльності та розголошення адвокатської таємниці. Суб'єкт, який найбільше покликаний захищати адвокатську таємницю, має до неї абсолютний доступ, не може нести меншу відповідальність у порівнянні з іншими суб'єктами вказаних правовідносин. Тому це питання на сьогодні підлягає великій дискусії.

Отже, спираючись як на вітчизняний історичний досвід, а також на сучасну юридичну практику можна зробити висновок про те, що дотримання принципу конфіденційності є одним з основних характеристик етичного портрету юридичного радника, а їх реалізація на належному рівні формує сприятливу громадську думку про здібності та професійну діяльність юриста (адвоката).

Список використаної літератури:

1. Северин К.М. Тенденції та пріоритети реформування законодавства України. м. Одеса, 2-3 жовтня 2015. С. 93-94.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>
3. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. 2-е изд., испр. – М.: «Профобразование», 2000. 312 с. С. 135.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Горунащенко В.В.

студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Діяльність адвоката апріорі пов'язана з високими етичними вимогами. У преамбулі Правил адвокатської етики сказано, що надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки [1].

Для надання кваліфікованої юридичної допомоги важливе значення мають не тільки професійні знання і навички, а й ті моральні якості адвоката, які складають основу його професійної діяльності.

В наш час Інтернет виступає важливим і популярним способом зв'язку та спілкування між людьми. Саме тому з кожним роком все більше адвокатів створюють сторінки в соціальних мережах, використовують Інтернет як спосіб пошуку клієнтів і надання їм кваліфікованої юридичної допомоги.

Однак соціальні мережі можуть використовуватися неналежним чином, що може привести до негативних наслідків. Соціальні мережі слід використовувати відповідно до зобов'язань, прийнятих юристом згідно з правилами професійної відповідальності, з огляду на більш широкі принципи здійснення правосуддя. Саме тому 09.06.2017 року з'їзд адвокатів України затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики, доповнивши їх Розділом VIII «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет».

Загалом, цей розділ складається з таких фундаментальних засад та принципів поведінки адвоката при користуванні соціальними мережами, як: незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності.

Адвокат та науковець Дмитро Кухнюк зазначає, що цікавим є те, що більшість цих принципів відсутні в переліку основних принципів адвокатської етики, які закріплені в статтях 6-13 Правил адвокатської етики. З цього слідує висновок, що принципів професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності і терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства адвокати мають дотримуватися лише у «віртуальному житті». [2]

На нашу думку, така позиція є хибною, оскільки дані принципи являють собою основоположні приписи та засади діяльності адвоката в цілому, а не тільки в мережі Інтернет.

Одним із таких принципів, якому не знайшли місце в числі основних принципів адвокатської етики є «чесність». Аналіз міжнародних стандартів здійснення адвокатської діяльності, історичного розвитку української адвокатури, досвіду зарубіжних країн дозволяє дійти до висновку, що чесність та чесна репутація — фундаментальний, базовий принцип адвокатської етики, який має розповсюджуватися на всі напрями професійної діяльності адвоката, його складові мають бути характеристикою особистості адвоката [3].

Також одним із найважливіших принципів адвокатської етики є конфіденційність.

У Правилах адвокатської етики сказано, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом [1]. Тобто будь-яка конфіденційна інформація, отримана в ході взаємодії з підзахисним, є предметом адвокатської таємниці і ніяким чином не може розголошуватися без дозволу останнього. Всі персональні дані охороняються законодавством. Принцип конфіденційності також полягає в тому, що ніхто, включаючи

органи досудового розслідування і суду, не має права допитати адвоката про обставини, які складають адвокатську таємницю.

В умовах спілкування в мережі Інтернет цей принцип набирає особливої ваги, Оскільки існують непоодинокі випадки взлому соціальних мереж та месенджерів адвокатів чи їх клієнтів і, як наслідок, розголошення відомостей, які є таємницею слідства, або адвокатською таємницею.

Отже, принципи поведінки адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет відіграють особливо важливу роль в формуванні авторитету адвокатури, а недотримання матиме наслідком відповідальність перед клієнтом, який потребує правової допомоги, а також притягнення особи, яка здійснює адвокатську діяльність до юридичної, зокрема дисциплінарної, відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики від 09 червня 2017 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

2. Д. Кухнюк. Професійна етика у віртуальному просторі» №17-18 (671-672). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomu-prostori.html>

3. Н. М. Бакаянова. Чесність та добропорядна репутація адвоката. Вісник одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 5-10.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Гулько О.Є.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЧЕСНОСТІ ТА ДОБРОПОРЯДНОЇ РЕПУТАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Як відомо, інститут адвокатури відіграє важливу роль у держаному і суспільному житті, тому до представників даної професії ставляться високі етичні стандарти поведінки. Це, насамперед, передбачає закріплення особливих деонтологічних вимог і правил, яким повинні слідувати адвокати як захисники або представники інтересів клієнтів.

15 лютого 2019 р. V з'їзд адвокатів України проголосував за прийняття змін та доповнень до діючих Правил адвокатської етики. Другий розділ Правил присвячений основним принципам адвокатської етики, до яких відносяться незалежність, дотримання законності, конфіденційність тощо [1].

Досить довго тривала дискусія стосовно необхідності доповнення переліку зазначених принципів адвокатської етики принципом чесності та добропорядної репутації. Це питання неодноразово обговорювалось на круглих столах та семінарах, які проводилися Національною асоціацією адвокатів України.

Підстав для неприйняття принципу чесності та добропорядності існує безліч. По-перше, це може мотивуватись тим, що через відсутність конкретного визначення застосованих у Правилах термінів «чесність» і «добропорядна репутація» зміст цих понять у кожному випадку залежить від суб'єктивного сприйняття і тому може інтерпретуватись по-різному. По-друге, закріплення цього принципу у Правилах може стати підставою для необґрунтованого притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності [3].

Варто зазначити, що принцип чесності та порядності знайшов своє закріплення у статті 11 Правил адвокатської етики, схвалених Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури у жовтні 1999 р. та діяв у такій редакції: «Адвокат повинен як у своїй професійній діяльності, так і в приватному житті бути чесним і порядним; не вдаватися до омани, погроз, шантажування, підкупу, використання тяжких матеріальних чи особистих обставин інших осіб або інших протизаконних засобів для досягнення своїх професійних чи особистих цілей; поважати права, законні інтереси, честь, гідність, репутацію та почуття осіб, з якими він спілкується в різних відносинах».

У наступних редакціях Правил (2012 р. та 2017 р.) чесність і порядність серед основних принципів адвокатської етики не знайшли свого відображення (за виключенням IV Розділу Правил, який регулює відносини адвоката з судом; чесність також визначено фундаментальним принципом поведінки адвоката у соціальних мережах).

Для більш детального дослідження зазначеного принципу варто звертатися не лише до національного законодавства, а й провести аналіз міжнародних стандартів здійснення адвокатської діяльності. Одним із основних нормативних актів є Загальний кодекс правил для адвокатів країн – членів Європейського співтовариства, прийнятий у 1988 р. Так, у п. 2.2, що стосується довіри та особистої порядності, закріплено: «Довірчі відносини між адвокатом і клієнтом можуть виникнути лише у випадку відсутності у останнього сумнівів відносно порядності, чесності і добросовісності адвоката».

Проголошена 24 листопада 2006 р. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії не могла оминати принцип честі та гідності адвокатської професії, доброчесності та бездоганної репутації адвоката, включивши його до одного з десяти проголошених основоположних принципів.

Варто згадати також і судову практику. Так, Європейський суд з прав людини у своїх Рішеннях встановив: «Роль адвокатів у системі правосуддя тягне за собою ряд обов'язків і обмежень, особливо у зв'язку з їх професійною діяльністю, яка повинна бути прямою, чесною і гідною».

Прикладами цього можуть слугувати справи Касадо Кока проти Іспанії, Фераарт проти Нідерландів.

Досвід зарубіжних країн демонструє ефективність норм, які закріплюють принцип чесності та добропорядної репутації адвокатів. Це стосується не лише самих норм, а й коментарів до них, які виступають практичною допомогою як для адвокатів, так і для органів адвокатського самоврядування під час визначення конкретних критеріїв оцінки дій юристів у дисциплінарній практиці. Як приклад можна навести Типові правила Американської асоціації адвокатів, норми яких обов'язково супроводжуються коментарями до них. Як відомо, головною метою коментарів є тлумачення приписів задля правильного їх застосування у майбутньому [4].

Правило 3.3 Типових правил Американської асоціації адвокатів «Чесність по відношенню до суду» визначає, що адвокат не повинен свідомо: 1) робити неправдиві заяви стосовно фактичних обставин справи або змісту законів; 2) приховувати від суду істотні обставини, для того щоб уникнути пособництва в злочинних або обманних діях клієнта; 3) подавати докази, які, як відомо адвокату, є неправдивими».

Отже, чесність та добропорядність є одним із найважливіших засад діяльності адвоката не тільки під час виконання своїх професійних обов'язків, а також і у громадському житті. Досвід зарубіжних країн неодноразово підкреслює необхідність закріплення даного принципу на законодавчому рівні, за умови обов'язкового дотримання його представниками даної професії.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>.

2. Peter J. Henning. Lawyers, Truth, and Honesty in Representing Clients, 20 Notre Dame J.L. Ethics & Pub. Pol'y 209, 2006.

3. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 5-10.

4. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. Вип.1(14). 2009. С.7-20.

5. Вилков С. В. Орієнтир на добропорядність: Правила адвокатської етики доповнені новим принципом. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 25.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Гуторова Є.І.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТА З СУДОМ

Значну частину свого робочого часу адвокат проводить у суді, здійснюючи захист та представництво інтересів клієнта. З урахуванням цього актуальним є дослідження питання взаємодії адвоката з судом.

Згідно зі ст. 43 Правил адвокатської етики, дотримуючись принципу законності, адвокат водночас має бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката – не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом [1].

Важливо, що правилами адвокатської етики детально регламентована поведінка адвоката при виявленні випадку порушення закону учасниками судового процесу. Так, адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до свого клієнта, його самого, або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та/або актами РАУ, НААУ [1].

Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики.

Під час надання доказів стосовно справи, що є предметом судового розгляду адвокат повинен займати активну позицію. Крім того, при формуванні доказової бази а також при складанні процесуальних документів і клопотань адвокат повинен унеможливити їх невірне тлумачення.

Важливим правилом участі адвоката у судовому засіданні є дотримання принципу конфіденційності. Вся інформація, що стала відома адвокату під час спілкування з клієнтом є конфіденційною і не підлягає розголошенню. Під час виступу в суді адвокат повинен погодити із клієнтом межі адвокатської таємниці та факти про клієнта, що можуть бути розголошенні для досягнення інтересів клієнта у конкретній судовій справі.

Важливим принципом адвокатської етики принцип є чесності та добропорядної репутації адвоката, який був включений до Правил адвокатської етики у 2019 році. Відповідно до цього принципу адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта. Отже, адвокат ні в якому разі не може повідомляти суду та іншим учасникам процесу неправдиву інформацію, навіть діючи в інтересах клієнта [1].

Діючи у змагальному процесі, адвокат повинен діяти чемно по відношенню до своїх колег – адвокатів. Адвокат повинен уникати обманних дій по відношенню до своїх колег. Слід зазначити, що чемність, делікатність, гідність – це основні характеристики поведінки адвоката України по відношенню до суддів. В ході дослідження необхідно розкрити ці поняття. Під «чемністю» мається на увазі, що адвокат зобов'язаний поважати суддів, оскільки сам бере участь у судовому засіданні. Проте при будь-яких обставинах адвокат залишається незалежним і не повинен приймати позицію підпорядкування. При цьому адвокат користується імунітетом, так званім імунітетом захисту. Це означає, що він володіє повною свободою слова в ході судового засідання, крім нанесення образ та наклепів. «Делікатність» адвоката у судовому засіданні полягає в тому, що адвокат повинен бути обачним і делікатним. Гідність адвоката можна тлумачити так, що адвокат повинен вести себе чесно і гідно, він не повинен ніколи надавати судді неправдиву інформацію, яка могла б ввести його в оману.

Можна зробити висновок, що під час виступу у судовому засіданні адвокат повинен бути наполегливим, діючи відповідно до принципу змагальності, використовуючи всі законні засоби для досягнення поставленої мети, бути чесним по відношенню до судді і своїх колег-адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Деревйова В.С.
студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ ТА ЧЕСНІСТЬ ЯК ОДИН З ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Основні етичні принципи діяльності адвоката України закріплені в Правилах адвокатської етики (далі – Правила). Принципи, які містяться в Правилах, не лише слугують орієнтиром для адвоката у спрямуванні своєї діяльності, а й є обов'язковими для виконання усіма адвокатами та згідно із п.3 ч.2 ст.34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» порушення правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком, що є підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [1].

Одним із принципів, який був об'єктом дискусій та обговорень досить тривалий час, є принцип чесності та добропорядності. Вперше він був закріплений у ст. 11 Правил адвокатської етики 1999 р. Редакції Правил 2012 р. та 2017 р. закріплення принципу «чесність та добропорядність» серед основних принципів не передбачали [2].

Проте 15 лютого 2019 р. відбувся V з'їзд адвокатів України, на якому було прийнято рішення про доповнення Правил статтею 12.1 «Чесність та добропорядна репутація». Тобто даний принцип знову є зазначеним у переліку основних принципів адвокатської етики.

Думки щодо закріплення вищезазначеного принципу в адвокатів були розбіжними. Деякі адвокати зауважували, що даний принцип не потребує закріплення, адже він діє і без його закріплення у нормативно-правовому акті серед основних принципів. Дехто вважав, що «чесність та добропорядність» це суб'єктивні поняття і тому кожен адвокат буде розуміти цей принцип по-своєму та встановлювати для себе певні межі дозволеного і через це зможуть виникнути труднощі щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів за порушення даного принципу.

Однак 96 делегатів зі 181, тобто більша частина присутніх, підтримали ідею щодо повернення принципу «Чесність та добропорядна репутація».

На моє особисте переконання, прийняття рішення щодо закріплення цього принципу у Правилах було необхідним.

По-перше, даний принцип визнаний базовим та основоположним міжнародним співтовариством. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства 1988 р. у п. 2.2 закріплює принцип «Довіра та особиста порядність»: «Довірчі відносини між адвокатом та клієнтом можуть виникнути лише у разі відсутності в останнього сумнівів щодо чесності і сумлінності адвоката» [3].

Також слід зазначити, що оскільки Національна асоціація адвокатів України співпрацює з такими міжнародними партнерами як Міжнародна асоціація адвокатів (ІВА), Рада Асоціації Адвокатів та Товариств Юристів Європи (ССВЕ) й українські адвокати постійно приєднуються до даних міжнародних професійних організацій, то рівень їх моральності та етичності повинен відповідати міжнародному стандарту.

По-друге, адвокат, що діє від імені інституту адвокатури – це не лише професіонал в юриспруденції, але й особа, яка є втіленням високоморальних якостей, чесність та добropорядність серед яких займає не останнє місце.

Принцип чесності та добropорядності у діяльності адвоката повинен дотримуватись в першу чергу у його відносинах з клієнтом. Адвокат жодним чином не повинен вводити клієнта в обман. Це стосується насамперед інформування клієнта про стан та перспективу розвитку справи.

Слід зазначити, що цей принцип впливає на відносини між адвокатами та органами адвокатського самоврядування. Адвокат зобов'язаний надавати достовірну інформацію до Єдиного реєстру адвокатів України та членам органів адвокатського самоврядування [4].

Також згідно зі ст. 44 Правил адвокатської етики, яка є в редакції згідно з рішенням З'їзду адвокатів України від 15 лютого 2019 р., «під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добropорядним, поводити себе чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії» [5].

Підсумовуючи все вище сказане, доходимо висновку, що принцип чесності та добropорядності слугує критерієм оцінки етичності поведінки адвоката з боку національної та міжнародної громадськості. Дотримання цього принципу адвокатом у своїй професійній діяльності та його закріплення у Правилах адвокатської етики, як підтвердження прозорості діяльності інституту адвокатури, є обов'язковим.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05. 07. 2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>.

2. Бакаянова Н. М. Чесність та добropорядна репутація адвоката. 2019. URL:<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12061/Bakaianova%20Visnik%20adv.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. Кодекс ЄС, Міжнародний документ від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.

4. Вилков С. В. Орієнтир на добropорядність. *Вісник одеської адвокатури*. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. Одеса, 2019. с. 25.

5. Редакція Правил адвокатської етики: Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України від 15.02.2019 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна

Дерши М.Ю.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Одним з небагатьох інститутів суспільства, який на даний момент ще користується повагою серед українців є адвокатура, діяльність якої спрямована на захист прав та інтересів людей. Тому стандарти професійної діяльності адвокатів, їх авторитет та поведінка як при здійсненні своїх обов'язків, так і в особистому житті мають важливе значення для ствердження інституту адвокатури у цілому.

Так, як сьогодні практично кожен є активним користувачем Інтернету, юридична сфера не є виключенням. Тому особливість та новизна адвокатської діяльності є здійснення її саме у віртуальному просторі. Тут адвокати починають вести свій блог, сторінку в Instagram, канал на Youtube, проводять юридичні консультації, надають свою експертну думку з того чи іншого питання. У зв'язку з широким використанням соціальних мереж виникло питання правил їх використання, зокрема адвокатами, які мають особливий статус у нашому суспільстві і як наслідок дотримання ними етики під час використання мережі Інтернет є надзвичайно важливим.

Саме тому Звітно-виборним з'їздом адвокатів України було затверджено оновлені Правила адвокатської етики (далі – Правила). Правила були удосконалені новими положеннями щодо дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет. Зазначені нововведення покликані підвищити авторитет та роль адвокатури в суспільстві, проте варто зазначити, що такі зміни несуть у собі як позитивний аспект (те, що такі нововведення були прийняті і адвокатська діяльність у мережі Інтернет певним чином врегульована), так і приховані недоліки. Серед них:

1. Неможливість ідентифікації конкретної особи в мережі Інтернет. Як приклад, діючий на сьогоднішній час Порядок ведення єдиного реєстру адвокатів України (далі – Реєстр) (затверджений Рішенням Ради адвокатів України № 26 від 17 грудня 2012 року, зі змінами та доповненнями) в пункті 3.1.7 передбачає, що адреса офіційних сторінок адвоката в соціальних мережах може бути внесена до Реєстру за заявою

самого адвоката. Однак з аналізу відомостей можна прийти до висновку, що адвокати майже ніколи не вказують свої офіційні сторінки в соціальній мережі у відповідних розділах Реєстру. Через це, якщо в соціальній мережі від імені адвоката було здійснено публікацію або залишено коментар, який за своїм змістом не відповідає Правилам, проте адвокат не визнає такі дії, встановити, хто саме здійснив відповідну публікацію є фактично неможливим. В той же час під час перевірки скарги член дисциплінарної палати, який перевіряє скаргу, має встановити наявність чи відсутність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а тому в першу чергу має визначити, чи дійсно адвокатом здійснювалась відповідна публікація або коментар. Враховуючи, що відповідно до вимог статті 70 Правил адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні дисциплінарного проступку та усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачиться на його користь, відсутність ідентифікації адвоката в мережі Інтернет фактично унеможливило притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у разі вчинення ним дисциплінарного проступку, передбаченого розділом VIII Правил [1].

2. Невизначеності понять, які вживаються у Правилах. Зокрема, відповідно до ст. 57 Правил адвокат може розмішувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [2]. По – перше, дискусійним є питання об'єктивності критеріїв визначення поняття вищевказаного авторитету, критеріїв та розміру завдання шкоди. По- друге, поняття авторитету адвокатів та адвокатури відсутнє як в законодавстві, так і актах адвокатського самоврядування. По – третє, не зрозумілим також є механізм визначення шкоди, яка завдана публікацією / постом / твітом / коментарем в Інтернеті.

3. Проблема розмежування особистого та професійного життя. Виникає питання чи має адвокат дотримуватися Правил навіть тоді, коли не здійснює адвокатську діяльність.

Наприклад, дисциплінарна палата кваліфікаційно – дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) Одеської області своїм рішенням від 31.07.2018 року притягнула адвоката Х. до дисциплінарної відповідальності за публікацію у Viber-групі (що була створена для спілкування між батьками дітей, що навчаються в одному класі загальноосвітньої школи) повідомлення некоректного змісту. Дисциплінарна палата КДКА Одеської області при прийнятті рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності виходила з того, що дія Правил поширюється не тільки на всі види адвокатської діяльності, але і на дії адвоката в суспільстві, оскільки особа не позбавляється статусу адвоката в повсякденному житті. Оскільки адвокатом Х. не було дотримано цих принципів при використанні мережі Інтернет при публікації повідомлення з певним некоректним змістом, не було враховано потенційну аудиторію осіб, яких зміст повідомлення

адвоката обував, дисциплінарна палата вирішила, що адвокат Х. допустила дисциплінарний проступок.

Постановою КАС ВС від 24 червня 2020 року у справі № 815/1830/18 рішення дисциплінарної палати КДКА Одеської області про притягнення адвоката Х. до дисциплінарної відповідальності залишено без змін [3].

Отже, новий розділ Правил є значним кроком, урегулювання питання використання адвокатами мережі Інтернет дуже важливо для репутації адвоката та адвокатури в цілому. Проте Правила містять деякі неточності та потребують доопрацювання, а саме:

- запровадження заходів щодо ідентифікації адвокатів у мережі Інтернет (наприклад, адвокати можуть подавати відомості щодо своїх акаунтів у соціальних мережах для доповнення відомостей в Єдиному реєстрі адвокатів України);

- вилучити з тексту вказаного розділу незрозумілі та оціночні поняття, які можуть призвести до розширеного тлумачення поведінки адвоката у дисциплінарній практиці КДКА та ВКДКА та застосовувати лише ті терміни, які наявні в законодавстві;

- удосконалити процедуру оскарження рішень дисциплінарних палат, що стосуються питань дотримання адвокатської етики при використанні мережі Інтернет;

- надати нормам розділу переважно рекомендаційний характер.

Список використаної літератури:

1. Бойко, Г. В. (2019). Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика», 14-16

2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року зі змінами від 15 лютого 2019 року. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень. (2020). Постанова КАС ВС від 24.06.2020 року у справі № 815/1830/18. Вилучено з <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760>.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, професор Національного університету «Одеська юридична академія» **Косюта Михайло Васильович**

Добровольська О.С., Кондратюк В.І.
*студенти 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ ЕТИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Дотримання адвокатами етичних норм професійної поведінки є надзвичайно важливим аспектом у їх правозахисній діяльності. Оскільки адвокатура є недержавним самоврядним інститутом, який гарантує виконання захисту, представництва, етичні правила поведінки повинні обов'язково бути наявними у такій важливій професійній спільноті юристів.

Адвокат виступає носієм обов'язків перед колом осіб. Проблема полягає у виникненні суперечностей між покладеними на нього зобов'язаннями, які безпосередньо стосуються усіх інших суб'єктів. Досягання консенсусу між цими групами можливе тоді, коли адвокат буде дотримуватися моральних вимог і правил поведінки, які займають не останнє місце в світовій адвокатській спільноті. Вони розглядаються як одна з необхідних передумов повноцінного функціонування адвокатури та виконання нею ж її важливої соціальної та громадської ролі в демократичному та рівноправному суспільстві. Етика адвокатів виступає як один із основних та фундаментальних професійних зобов'язань адвокатури, що встановлюється в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Фактична та абсолютна моральність знаходяться у, так би мовити, постійному діалозі одна з одною, адже являють собою взаємозв'язок свідомості, почуттів та інтелекту. Моральний рівень у всіх людей неоднаковий, що зумовлено не так рівнем інтелекту, як волею, внутрішніми переконаннями, власним визначенням поняття сенсу життя, характером. До моральної юридичної культури відносять моральну свідомість та етику. Моральна свідомість дає визначення для таких засадних понять, як добро і справедливість, саме за якими наше суспільство функціонує кожного дня. Поведінка юриста та його етичні стандарти є прямим відображенням його моральної свідомості [2, с. 2].

Безумовно, у такого важливого питання, як перелік необхідних правил етичної поведінки, має бути закріплення у вигляді нормативно-правового акту. Переслідуючи цю мету, Міжнародне юридичне співтовариство досягло консенсусу у створенні відповідного документу, що являє собою звід етичних вимог для адвокатської професії, – Генеральні принципи етики адвокатів. Саме необхідність єдиного нормативного акту для абсолютно кожного юриста світу, у якому будуть закріплені основоположні засади та вимоги з моральної точки зору та точки зору професійної етики, мотивували правників до створення цього документу.

Він підкреслює те, що до етичних вимог адвокатської професії, зокрема, є компетентність адвоката, знання й розуміння ним закону, вимогливість до себе, пошана до клієнта та його інтересів, дотримання принципу конфіденційності [3, с.161].

Розглядаючи це питання, неможливо оминати й роль такого нормативно-правового акту, як Правила адвокатської етики. Можна сказати, що вони являють собою сукупність правил поведінки адвоката, закріплені різними нормами соціуму і вироблені безпосередньо представниками адвокатської професії. Саме вони конкретизують гуманістичне призначення адвокатури як правозахисного інституту.

Правила конкретизують та узагальнюють загальні положення, які демонструють взаємозв'язок Правил адвокатської етики і діючого законодавства, що регулює інститут адвокатури, дію Правил адвокатської етики за предметом, колом осіб і в часі [4, с.17].

Цей нормативно-правовий акт розглядає головні положення адвокатської етики та моралі, а саме: незалежність і свободу адвоката у здійсненні своєї професійної діяльності; додержання закону; перевага інтересів клієнтів; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність і добросовісність; повага до адвокатської професії.

Правила дають вказівку на те, що адвокати у здійсненні своєї професійної діяльності мають бути забезпечені можливістю здійснення власної роботи, максимально емансипованої від перешкоджаючих факторів; повинні мати можливість виконання власних прав і обов'язків, а також, без сумніву, не піддаватись будь-якому зовнішньому впливу. Виняткова мета адвокатури формулює повну свободу від втручання у процес правового захисту з боку держави, політичних партій, усіх структур та органів, а також навіть власних інтересів адвоката. Для дотримання цього, у своїй професійній діяльності адвокат обов'язково має бути принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх результативному використанні в інтересах клієнтів.

У власних фахових призначеннях адвокат мусить застосовувати усі свої навички та професійні уміння для належного відстоювання прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства, сприяти установленню та практичному втіленню принципів верховенства права та законності. Також адвокат не може консультувати клієнта та надавати йому поради, спрямовані на покращення становища, спричиненого фактом здійснення правопорушень, та іншим чином навмисно підштовхувати їх до скоєння клієнтом чи іншими особами. Адвокат у своїх діях не має права використовувати засоби і методи, що суперечать чинному законодавству або цим правилам адвокатської етики. Починаючи спілкування з клієнтом, адвокат повинен чітко визначити, що, надаючи йому допомогу, він вважає неприпустимим порушення закону і не чинитиме останні, але захищатиме

інтереси клієнта всіма законними засобами та способами, докладаючи максимальні зусилля [5, с.74-75].

Підбиваючи підсумки, слід відзначити, що етична сторона професійної роботи адвоката є комплексним поняттям, що включає велику різноманітність моральних засад та принципів, що регулюють відносини між адвокатом та іншими суб'єктами правової допомоги та відіграє провідну роль у професійній діяльності адвоката.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон від 05.07.2012 №5076-VI. С. 1438 ст.

2. Філонов О. В., Шкарупа В.І., Титов Р.А., Кінаш Ю.С. Адвокатура України: навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 624 с.

3. Погорецький М.А Яновська О. Г. Адвокатура України: : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2014. ст. 368.

4. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Правила адвокатської етики / упоряд. В. Агеєва. Київ: Смолоскип, 2016. 32 с.

5. Адвокатура України: підручник: у 2 кн. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. ун-т «Одеська юридична академія» ; за загальною редакцією С. Я. Фурса, Н. М. Бакаянова. – Вид. 2-ге, допов. і перероб. – Київ : Алерта, 2016. – (Процесуальні науки).

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Владишевська Вікторія Вікторівна***

Докукіна Н.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Надійний захист прав людини – вищий критерій оцінки діяльності всіх інститутів держави, що складають систему правоохоронних і правозахисних органів. У юридичному механізмі захисту прав людини особливе місце посідає адвокатура, головною соціальною місією якої є захист прав людини. Рівень розвитку адвокатури є одним із індикаторів демократичності суспільства, одна з ознак стану захищеності прав людини. Здійснюючи захист особи перед адвокатом нерідко постає дилема з приводу дотримання

принципів чесності та порядності. Саме з цих причин були прийняті Правила адвокатської етики.

Важливі кроки в напрямі вивчення проблем діяльності адвокатури, зокрема й етичних аспектів професійної адвокатської діяльності, зроблено у працях як українських, так і іноземних представників юридичної науки, таких як: М. Ю. Барщевський, О. Д. Бойков, Т. В. Варфоломеєва, Д. П. Ватман, Ю. М. Грошевий, Я. П. Зейкан, З. З. Зінатуллін, А. Ф. Коні, М. Молло, О. Д. Святоцький, Н. М. Бакаянова, Д. П. Фіолевський, С. Я. Фурса, О. Т. Яновська та інші.

Правилами адвокатської етики, затвердженими установчим з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 року зі змінами затвердженими з'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року, закріплені такі базові принципи адвокатської діяльності, як дотримання законності, компетентність і добросовісність, дотримання інтересів клієнта, принцип неприпустимості конфлікту інтересів на стадії прийняття доручення клієнта та ін. [1].

Моральне ставлення завжди було необхідне не тільки для народів, але і для «професійних майстерень». Кожен представник юристів хоче зробити кар'єру. До цього є лише один шлях: здобути хороше ім'я та репутацію. Цього неможливо досягти без системи моральних принципів, яких повинен дотримуватися юрист протягом усього свого професійного життя. До цієї системи належать такі принципи: порядність, етичність, сумлінність, прагнення до висот професіоналізму, скромність і самокритичність, добросовісність і наполегливість, конфіденційність, почуття відповідальності, поміркованість і педантичність.

Моральне ставлення та психологія юриста в цілому формуються внаслідок впливу певних факторів. До таких факторів Д. П. Фіолевський відносить: відсутність влади; фінансова незалежність від держави; тільки самостійність; однобічна позиція адвоката [2].

Професійна мораль у системі адвокатури України закріплена на рівні монографічних комплексних праць. Юридичною наукою (деонтологією) деталізовані основи професійної культури юриста, серед яких професійна правосвідомість, яка пов'язана із тематикою моральності особи.

Практичне значення інституту адвокатури у своїх наукових працях узагальнює О. Д. Святоцький, з погляду якого «головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури – це захист прав людини» [3, с. 80].

В судовому процесі відбувається жорстка боротьба, де на «терезах Феміди» знаходиться найбільша цінність та надбання людини – права та свободи. Отож реалізація представниками юриспруденції своїх функцій напряму взаємопов'язано із професійною культурою, що зумовлюється її специфікою (формування почуття моральної та юридичної відповідальності, суворе дотримання усталеного позитивного стереотипу поведінки,

вироблення моральної обґрунтованості службових взаємовідносин, готовність виконувати юридичний обов'язок).

Етика юриста – це вічна проблема. Ось чому основні принципи моралі професійної адвокатури – однакова чесність, компетентність та добросовісність – не тільки були проголошені, але й детально розроблені давно. Загальний кодекс правил для юристів Європейського співтовариства зазначає: «Правила професійної етики передбачають добровільне виконання тими, хто підлягає їх дії, щоб гарантувати, що адвокат виконує свої обов'язки способом, прийнятним у будь-якій цивілізованій суспільстві».

Етика відносин в адвокатській діяльності є найбільш складним та об'ємним за змістом питанням, яке утворює один з найважливіших аспектів теорії адвокатури та адвокатської практики. І серцевину її змісту становить передусім питання етики відносин адвоката з клієнтом, оскільки, за влучним висловлюванням У. Бернама, «адвокат, коли виконує свої професійні обов'язки, знає тільки одну людину в світі, і ця людина – його клієнт» [4, с. 286]. Тож деонтологічні аспекти відносин адвоката з клієнтом набувають особливої ваги та актуальності.

Слід зазначити, що в результаті тривалого розвитку уявлень науковців та практиків про моральну сутність адвокатської діяльності беззаперечною аксіомою стало положення, відповідно до якого етичною основою взаємовідносин адвоката з клієнтом є довіра.

Як відзначає Ю.І. Стецовський, в довірі відображається не тільки правова природа відносин адвоката з особами, що звертаються до нього, але і моральна сторона адвокатської діяльності, її спрямованість на забезпечення суб'єктивних прав громадян [5, с. 146].

Таким чином, під правилами адвокатської етики слід розуміти конкретизуюче гуманне призначення адвокатури як правозахисної інституції правила поведінки адвоката, що закріплені різними соціальними нормами й вироблені самими представниками адвокатської професії, дотримання яких забезпечується внутрішнім переконанням адвокатів, колективного волею органів адвокатського співтовариства, а за необхідністю – заходами державно-правового примушування.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>
2. Фіолевський Д. Актуальні проблеми юридичної освіти. Право України. 2004. №2. С. 114–117
3. Святоцький О. Д., Медведчук В. В. Адвокатура: історія і сучасність. К.: Видавництво «Ін Юре», 1997. 320 с.

4. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3. Науч. ред.: Власихин В.А. М.: Новая юстиция, 2006. 1216 с.

5. Стецовский Ю.И. Советская адвокатура: учебное пособие. М.: Высш. шк., 1989. 304 с.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна

Зайцева С.І.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Діяльність адвоката регламентується та регулюється Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», іншими законодавчими актами України і статутами адвокатських об'єднань. У разі невиконання або порушення адвокатом своїх професійних обов'язків, передбачених законодавством, є можливість притягнення його до юридичної відповідальності: дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної. Варто зазначити, що чинним законодавством України регулюється тільки дисциплінарна відповідальність адвокатів. В інших випадках представники цієї професії притягуються до певного виду юридичної відповідальності як звичайні фізичні особи.

Дисциплінарне провадження – це процедура розгляду письмової скарги, в якій містяться відомості про наявність у діях адвоката ознаки дисциплінарного проступку. Ця процедура стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності лише з підстав, зазначених в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема:

- 1) порушення вимог несумісності;
- 2) порушення присяги адвоката України;
- 3) порушення правил адвокатської етики;
- 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;

- 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;
- 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
- 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Кримінальну та адміністративну відповідальність адвокат несе на загальних основах. Дані види юридичної відповідальності можуть бути застосовані до адвоката під час виконання ним його професійних обов'язків, які суперечать законодавству. Наприклад, ст. 185¹¹ КпАП України – розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист; ст. 358 КК України – підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів та інші.

Досить складним в матеріальному та процесуальному плані є реальне притягнення адвокатів до цивільно-правової відповідальності, оскільки цьому перешкоджає положення п. 14 ч.1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо встановлення розміру та обсягу відповідальності за цивільне правопорушення. На практиці не досить легко довести вину адвоката у порушенні зобов'язань за договором про надання правової допомоги. Це сприяє відхиленню від принципу рівності сторін цивільних правовідносин та відсутності чітко встановлених санкцій за цивільно-правове порушення з боку адвоката.

Можна зробити висновок, що законодавство України потребує вагомого удосконалення у напрямку відповідності європейським стандартам, особливо стосовно гарантій захисту клієнтів від зловживання адвокатом його процесуальними правами або недбалого виконання ним своїх професійних обов'язків. Це сприятиме підвищенню якості роботи адвоката та стабілізації становища клієнта, який реалізує своє конституційне право на правову допомогу.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Касьянова Є.М.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ДРЕС-КОД АДВОКАТА СЬОГОДЕННЯ

Питання іміджу, у тому числі зовнішнього вигляду адвоката є актуальним з часу виникнення професії адвоката, адже будь-яка людина, прагнучі захистити свої інтереси у судових інстанціях, шукає професіонала з гарним виглядом, репутацією та впливом у суспільстві. В Україні актуальність цього питання набирає ще більшого значення в зв'язку з прийняттям Кримінально-процесуального кодексу від 13.04.2012 № 4651-VI, котрий делегує нові повноваження та гарантії адвокатам [3].

Термін «дрес-код» виник у Великобританії, але швидко поширився світом. Використовується для позначення регламенту в одязі, який свідчить про приналежність людини до певної професійної групи. Дрес-код – це набір правил, що стосується не лише ділового одягу, але регламентує і зовнішній вигляд у цілому.

Професійний, обґрунтований діловий стиль одягу адвоката сприяє формуванню його привабливого вигляду і створює позитивні умови ділової взаємодії. Дрес-код – це насамперед прояв серйозного ставлення до своєї професійної діяльності, повага до клієнта, а також важлива частина внутрішньої дисципліни культури адвоката та інших працівників юридичної сфери. Одним із шляхів формування престижу та позитивного іміджу професії адвоката в суспільстві є створення в сприйнятті громадськості зримого образу висококваліфікованого професіонала, дисциплінованої, освіченої, інтелігентної людини [2].

За даними відомих іміджмейкерів образ людини формується в опонента в перші хвилини знайомства. Роль зовнішнього вигляду при цьому становить 60%, тобто можна сказати, що зовнішній вигляд адвоката формує уявлення про нього не тільки як людину, а й як юриста.

Імідж, у тому числі зовнішній вигляд, адвоката в українській юридичній науці висвітлений дуже мало, це загалом пов'язано з недостатнім розвитком науки про адвокатуру [3].

В Україні адвокати в загальному повинні дотримуватися ділового дрес-коду, адже від зовнішнього вигляду адвоката залежить враження клієнтів та громадська думка, відповідно репутація, бо рідко хто зважиться наступного разу скористатися послугами неохайного чи фривольно одягненого адвоката, клієнти швидше вирішать, що він так недбало ставиться не тільки до свого зовнішнього вигляду, а й до професійних обов'язків [2].

Адвокат як повноправний учасник судового розгляду повинен відповідати чинним стандартам і вимогам, що пред'являються до сучасних видів дрес-

коду. Адвокат має одягатися по-діловому стильно та презентабельно, але при цьому не варто демонструвати свій матеріальний стан за допомогою коштовних годинників, аксесуарів та золотих прикрас, адже це в залі суду виглядає недоречно. Адвокат, він же захисник, повинен вселяти довіру в клієнта, бути насамперед професіоналом своєї справи, поводитися гідно, ставитись з повагою до клієнтів, колег та учасників судового розгляду. Він має слідувати за своєю поведінкою не тільки під час виконання своїх професійних обов'язків, а й у повсякденному житті. Згідно з Правилами адвокатської етики при здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загально-прийнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду; повинен засвідчувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві й державі [4].

Зокрема вперше з наукової точки зору з питання про адвокатський вигляд висловився Смоленський М.Б., який у своєму підручнику зазначав: «Основна маса людей буде своє перше враження на основі зовнішніх даних адвоката. Тому величезне значення в створенні позитивного іміджу адвоката має його зовнішність, зачіска, одяг, у жінок – макіяж». Так Смоленський М.Б. вважає, що імідж адвоката, в основному, формується і залежить від зовнішнього вигляду (одяг, взуття, парфуми і т.д.) і частково від комунікації з засобами масової інформації [3].

Питання запровадження для адвокатів спеціального дрес-коду піднімалось уже давно. Так, ще у 2012 році до Верховної Ради було подано законопроект №1115 щодо адвокатської мантиї, однак пізніше його було відкликано [4].

У пояснювальній записці до законопроекту зазначались такі аргументи на користь впровадження такої новели у сучасне законодавство: «Зважаючи на відсутність в українському законодавстві регулювання щодо офіційної форми та одягу адвокатів, які беруть участь у судових процесах, то на практиці зовнішній вигляд деяких адвокатів при здійсненні ними своєї адвокатської діяльності викликає серйозні зауваження. Неохайність деяких адвокатів дискредитує почесну професію, знижує довіру до правосуддя та судового процесу в Україні» [4].

На думку автора законопроекту, впровадження цієї норми сприятиме підвищенню професіоналізму адвоката, моральної захищеності адвоката як захисника у кримінальному процесі, досягненню рівноправного статусу адвоката у судовому процесі. До того ж адвокат повинен відрізнитися від інших учасників судового процесу, а носіння мантиї буде дисциплінувати адвоката та підвищить престиж представників захисту [1].

Однак Верховний Суд України у своєму висновку на законопроект №1115 зазначив, що надання адвокату права бути одягнутим у спеціальне вбрання під час судового засідання не може сприяти досягненню мети законопроекту

щодо підвищення професіоналізму адвоката, моральному захисту як захисника у кримінальному процесі, не забезпечить додаткових гарантій рівноправного статусу адвоката в судовому процесі, тому законопроект містить юридично необґрунтовані пропозиції [4].

Основними аргументами противників законопроекту також були наступні. По-перше, це відсутність для адвокатів окремих кабінетів у судах, де адвокати могли б переодягнутись, оскільки в дорозі до суду ніхто не зможе їхати в мантиї. По друге, перевезення мантиї без подальших наслідків майже неможливе, і тому у більшості випадків адвокату доведеться одягати її поміяту та неохайну, оскільки прасувати ні можливості, ні часу перед засіданням не буде.

То чи дійсно потрібно вводити на законодавчому рівні вимоги до одягу прокурорів і адвокатів, спеціальні мантиї та дрес-коди, чи такі норми будуть зайвими й не нестимуть в собі жодного смислового навантаження, «Українське право» спробувало розібратись в цьому питанні на прикладі зарубіжного досвіду.

Загалом мантия для адвоката є достатньо поширеною у Європі та світі. Так, навіть якщо звернутись до законодавства наших країн-сусідів, наприклад, до Республіки Білорусь, то й тут з метою підвищення престижу адвокатури та професії адвоката, а також задля досягнення рівноправного статусу адвоката при здійсненні правосуддя 26.11.2007 року було ухвалено рішення Мін'юсту про те, що адвокати, які беруть участь у судових засіданнях, будуть одягатися в спеціальну форму – мантиї. У сусідній для України Республіці Молдова також передбачається обов'язок адвокатів носити мантиї в судовому процесі [4].

Отже, на сьогодні в Україні дрес-код адвоката – досить дискусійне та проблемне питання, яке потребує складного аналізу, напрацювання та залучення зарубіжного досвіду, й відповідно наша держава робить нерішучі, але важливі кроки до урегулювання питання зовнішнього вигляду адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо адвокатської мантиї №1115. від 18.12.2012. : проект закону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc6_main?id=&pid069=155&Ses=120&Sk1=0.

2. Правила адвокатської етики / Установчий З'їзд адвокатів України. -17.11.2012.

3. Дрес-код та стандарти етичної поведінки нотаріусів та представників юридичних професій / Красногор Н.В., Красногор О.В. – МЕН № 5 (95), 2017. С. 162-166.

4. Ботвина Н. В. Імідж адвоката. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 4. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chau_2013_4_4.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Козак І. В.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Адвокатська діяльність – різновид професійної юридичної діяльності, яка спрямована на представництво фізичних та юридичних осіб і захист порушених прав. Специфіка цієї діяльності та характер обов'язків, які випливають з неї, дотримання деонтологічних вимог та правил зумовлюють особливий характер дисциплінарної відповідальності адвоката. Важливим аспектом вітчизняної адвокатури є можливість притягнення адвоката до юридичної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність є однією із видів юридичної відповідальності, підставою притягнення до якої є дисциплінарний проступок адвоката.

В українському законодавстві існує порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, врегульований розділом VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. та Правилами адвокатської етики (далі – ПАЕ), затвердженими звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. [2].

Проте, у зазначених нормативних актах відсутнє поняття «дисциплінарний проступок адвоката», його розкриття відбувається шляхом закріплення у ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» переліку діянь, які визнаються дисциплінарним проступком адвоката. Згідно переліку такими діяннями є: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. Як вбачається з ч.3 цієї статті, не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат

здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Проте, визначення цього поняття є у доктрині. В. В. Заборовський, дає визначення терміну «дисциплінарний проступок адвоката» – це винне діяння (дія або бездіяльність) адвоката, що вчиняється ним при здійсненні як професійної, так іншої діяльності, яке виражається в порушенні вимог законодавства про адвокатуру і адвокатську діяльність та (або) норм Правил адвокатської етики, яким заподіюється шкода клієнту та (або) адвокатурі в цілому, шляхом приниження її авторитету, авторитету адвокатської професії та статусу адвоката [3, с.117].

Також важливу роль відіграються Правила адвокатської етики, як один із основних професійних обов'язків адвоката. Згідно ст. 12 Правил адвокатської етики (повага до адвокатської професії) передбачено, що всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві [2]. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших. Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на обмеження права особи на захист, професійних прав адвокатів, незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрич престижу адвокатури та адвокатської діяльності. Цих засад слід дотримуватися у всіх сферах діяльності адвоката: професійній, громадській, публіцистичній та інших. Вказане дає можливість дійти висновку, що адвокат повинен дотримуватися вимог Правил адвокатської етики не лише в професійній діяльності, а у всіх сферах своєї діяльності. Відповідно з цим, не прийнятною повинна розрізняватися поведінка адвоката, який вчиняє аморальний поступок поза межами своєї професійної діяльності, або використовує статус адвоката в корисливих або особистих цілях. Наприклад: неправомірне уникнення відповідальності за порушення прав дорожнього руху; неправдиві або образливі висловлення стосовно клієнта або по суті справи у засобах масової інформації або Інтернеті. Тому дія вказаної норми поширюється також на діяльність в Інтернеті, тому що вона охоплюється поняттям громадської або публіцистичної діяльності.

Згідно зі ст. 36 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури з заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки [1]. Не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності. Дисциплінарну справу

стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою). За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне із дисциплінарних стягнень, що визначені у ст. 35 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»[2]. Відповідно до вищевідзначеній статі є такі дисциплінарні стягнення: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Також зазначається, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Проте в вітчизняному законодавстві відступне поняття «дисциплінарний проступок адвоката» та закріплений перелік діянь, які визнаються дисциплінарним проступком адвоката, не забезпечить розумний юридичний захист адвоката від можливого свавілля. Оскільки, поки в українському законодавстві існують норми, які дають змогу для загального і необмеженого застосування, проте будь-яка неналежна поведінка адвоката, може бути кваліфікована, як підстава для дисциплінарної відповідальності, то можливо стверджувати про наявність недосконалості механізму притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Отже, слід звернути увагу, що в умовах триваючої судової реформи та євроінтеграційних процесів питання вдосконалення дисциплінарної відповідальності адвоката набувають особливої актуальності, тому що, на мою думку перелік дисциплінарних проступків адвоката є неповний і вимагає удосконалення з урахуванням міжнародних стандартів та досвіду, наприклад, у Німеччині застосовуються до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку: Попередження, догана, штраф у розмірі 25 тис. євро, заборона займатися професійною діяльністю на строк від 1 до 5 років, виключення з адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>.

3. Заборовський В. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2015. – Вип. 31(3). С. 115–118.

*Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна***

Колдуба З.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС В УДОСКОНАЛЕННІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

У системі міжнародних принципів, що торкаються ролі адвокатів, передбачають обов'язок держави забезпечити неприпустимість несправедливого та довільного застосування дисциплінарних санкцій чи інших заходів відповідальності до адвокатів за дії, вчинені під час виконання ними професійних обов'язків. Тобто дисциплінарна система кожної країни має своєю метою підтримання професійних стандартів і надання гарантій, що адвокати діють виключно в інтересах своїх клієнтів, відповідно до професійних норм незалежності, гідності та честі адвокатської професії, як того вимагають міжнародні стандарти.

Відповідно до ст. 131 Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1].

Так, відповідно до законодавства України, адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення певних вимог, що завдають шкоди репутації адвокатської діяльності чи адвокатури в цілому. А підстави для залучення до відповідальності зазначені у статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

Оскільки, адвокатура в Україні все ще перебуває на стадії вдосконалення, логічно було б запозичити європейський досвід щодо врегулювання певних питань, зокрема дисциплінарної відповідальності.

Досить важливою є процедура дисциплінарної відповідальності адвоката. Вона повинна відповідати стандартам незалежності, неупередженості, прозорості, справедливості, розумності строків розгляду, презумпції невинуватості та іншим гарантіям належного судочинства та визначатися безпосередньо законом.

Цікавим є досвід дисциплінарної відповідальності в адвокатурі Австрії, де передбачено, що адвокат несе відповідальність перед адвокатською палатою за ті діяння, які завдають шкоди репутації адвокатури і порочать її. За законодавством Австрії до адвоката можуть застосовуватися як основні, так і тимчасові дисциплінарні заходи, такі як

моніторинг діяльності адвокатів. До основних заходів належать: догана; штраф на суму 45 тисяч євро; заборона на адвокатську практику на строк до одного року; виключення з адвокатури [3].

Згідно із французьким законодавством, адвокат підлягає санкціям за будь-яке порушення закону, яке зачіпає честь, гідність та порядність адвокатури, навіть якщо вони не пов'язані з професійною діяльністю, що є цілком особливим для української практики.

Для української адвокатури досить важливим є запозичення іноземної практики щодо врегулювання питання про відповідальність адвоката. Таким чином, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» повинен закріпити не лише норми корпоративної (дисциплінарної), а й цивільно-правової (майнової) відповідальності адвокатів, що відповідатиме європейським стандартам та додатково посилить гарантії фізичних осіб при реалізації їх права на правову допомогу та підвищення її якості.

Зокрема, адвокати Німеччини також несуть цивільно-правову відповідальність за будь-яку халатність, допущену як в межах судового процесу, так і поза його межами. Передбачені такі види відповідальності адвоката: попередження, догана, штраф у розмірі 25 тис. євро, заборона займатися професійною діяльністю на строк від одного до п'яти років та виключення з адвокатури.

Цивільно-правова відповідальність регулюється загальними положеннями цивільного права про відшкодування шкоди у договірних зобов'язаннях. Так, у договорі про правову допомогу його сторони (адвокат та клієнт) можуть також на власний розсуд врегулювати це питання. Згідно з цього, на практиці не завжди так просто буде довести вину адвоката у порушенні зобов'язань за договором про надання правової допомоги, що і є проблемою. [4, с. 322]

Згідно з викладом даного матеріалу, вважається необхідним запровадження основних та додаткових дисциплінарних стягнень, розширення видів дисциплінарної відповідальності адвокатів в українському законодавстві шляхом введення штрафу в розмірі та порядку, що визначаються Радою адвокатів України, який може бути застосовано як окреме дисциплінарне стягнення так і разом з позбавленням адвоката його статусу. Як додаткові заходи слід запропонувати наступні: заборону працювати в керівних органах адвокатського самоврядування на термін від одного до трьох років; заборона на навчання юристів-стажистів.

Варто також закріпити в законодавстві обставини, що пом'якшують та обтяжують дисциплінарну відповідальність адвоката. До пом'якшуючих обставин слід віднести: заслуги адвоката, заохочення, визнання власної провини. Обтяжуючі обставини: повторне вчинення дисциплінарного правопорушення, наявність не знятої дисциплінарної відповідальності та тяжкість проступку.

Список використаної літератури:

1. Конституція України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 .07 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Т. Б. Вільчик ; наук. конс. І. Є. Марочкін ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 40 с.
4. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. ... д-ра юрид. наук ; 12.00.10 / Бакаянова Нана Мезенівна. – Одеса, 2017. 395 с.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Джабурія Олена Олександрівна

Контарь М.О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатура
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Зародження юриспруденції як галузі знань сталося ще за часів Давнього Риму. Саме там з'явилися перші представники та захисники правових норм – патрони. До них розгляд спорів та судова діяльність були вторинними та покладалися на жерців. З появою патронів юридичні знання зазнали стрімкого розвитку. Спершу право прийняття рішень було покладеним на імператорів, королів. Ця галузь права розвивалась, з'явилися не лише захисники, але й обвинувачі, зароджувались судові системи у різних державах.

Через стрімке зростання кількості адвокатів постало актуальне питання пошуку клієнтів та розміщення рекламної інформації, що пов'язано зі збільшенням пропозицій на ринку. Відповідно до офіційної заяви прес-служби НААУ, станом на 10 вересня до Єдиного реєстру адвокатів України внесено 52 тисячі адвокатів. Про це повідомив заступник Голови НААУ, РАУ Валентин Гвоздій під час засідання Ради адвокатів в Одесі 20 вересня 2019 року [1]. Спостерігається зростання динаміки вступу до лав адвокатської

спільноти та прогнозується збільшення кількості адвокатів до ста тисяч осіб найближчі два роки.

Термін «адвокат» походить від латинського слова «advocare» – закликати на допомогу. В сучасному світі для регулювання суспільних відносин та відносин у галузі здійснення правосуддя необхідна особлива система приписів, правил поведінки, норм та принципів заснованих на моральних принципах, що відображаються в сучасному суспільстві. Норми моралі та права знаходяться в невіддільній взаємодії, адже виконують значущі ролі в системі регулювання суспільних відносин та взаємодоповнюють один одного.

Реклама юридичних, адвокатських консультацій та інших послуг має створюватися і діяти у відповідності до Правил адвокатської етики, затверджених З'їздом адвокатів України. Одним з основних пріоритетів адвокатської діяльності є довіра до адвоката та адвокатської спільноти з боку громадян та суспільства, що формується шляхом ознайомлення потенційного клієнта з інформацією про адвоката, про адвокатське об'єднання чи бюро, якщо адвокат працює у його складі. Професійна незалежність адвоката, а також впевненість клієнта в його порядності, чесності є необхідними умовами довіри до нього. Недопустимою є інформація, що вводить осіб, які виявили довіру до представника адвокатури, в оману, та стосується окремих характеристик адвоката та його юридичної допомоги шляхом хибних заяв, обіцянок та спотворення фактів.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про рекламу» рекламою вважається будь-яка інформація про особу чи товар, що розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб. Щоб вважатись рекламою, така інформація має бути призначена для формування або підтримання обізнаності споживачів реклами та їх інтересу щодо особи чи товару [3].

Реклама в мережі Інтернет в сучасних реаліях є одним з найбільш оперативних способів презентації особистого бренду. Це обумовлює високу швидкість обробки поданої інформації, що пов'язана з беззаперечною актуальністю реклами для користувача шляхом використання таких інструментів як таргетована та контекстна реклама. Беззаперечною перевагою реклами в Інтернеті є найбільш точне визначення та залучення цільової аудиторії. Інструментарій Глобальної Мережі дозволяє прогресивним представникам адвокатської спільноти точно визначити та знайти клієнтів саме їхньої спеціалізації, створити інформаційний контакт з клієнтом, що зазвичай сприяє подальшій більш продуктивній співпраці.

Можливість відслідковувати ефективність реклами в Інтернеті – ще одна перевага, що вигідно виокремлює цю методику від традиційних. Станом на сьогодні розроблено безліч зручних програм, що дозволяють відстежити ефективність онлайн-рекламування та відкоригувати потрібні моменти у відповідності до вимог, що висуваються до рекламування адвокатської діяльності Правилами адвокатської етики [2].

Як зазначає Храпенко О. О. беручі участь у телевізійних проектах, адвокати повинні розуміти, що пересічні громадяни, дивлячись на них, формують у своїй свідомості певний «образ захисника», який говорить від імені адвокатури в цілому. Тому адвокати повинні бути дуже обережні, обираючи як саме будуть поводити себе, щоб уникнути неетичної та непрофесійної поведінки [4].

Варто звернути увагу на Міжнародні принципи поведінки спеціалістів в галузі права в соціальних мережах, де виділяються шість фундаментальних основ: незалежність, чесність, відповідальність, конфіденційність, збереження довіри суспільства та визначена лінія поведінки. Також цей документ містить рекомендацію юристам, щодо однакового контролю своєї поведінки в мережі та за її межами. Необхідним є прояв стриманості для того, щоб поведінка в Інтернеті відповідала тим же стандартам, що й поведінка адвоката в реальному житті з метою підтримання репутації. Постає думка, що саме таким чином адвокати мають будувати свою діяльність в соціальних мережах та блогінгу [5].

Той факт, що адвокатська спільнота сприяє більш детальному врегулюванню питання рекламування та взаємодії адвокатів з клієнтами в мережі Інтернет зумовлений бажанням попередити порушення високих етичних вимог, що висуваються до представників цієї важливої професії. Безумовно, заперечувати позитивний вплив та безліч можливостей для розвитку, підвищення рівня довіри до адвокатів та правової обізнаності серед населення від застосування реклами в Інтернеті є недоцільним. Проте діяти на користь та мати позитивний вплив рекламування адвокатської діяльності в Інтернеті як комунікативний інструмент буде лише за умови дотримання професійних етичних вимог.

Список використаної літератури:

1. Динаміка кількісного складу адвокатів у ЄРАУ станом на 10.09.2019 р. URL: <https://advokatrada.org.ua>.
2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.
3. Про рекламу: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 39, ст. 181. ред. 13.08.2020 р.
4. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. *Вісник Одеської адвокатури*: спеціальний випуск «Адвокатська етика». 2019. С. 53–56.
5. Міжнародні принципи поведінки спеціалістів в галузі права в соціальних мережах. URL: http://www.fparf.ru/documents/international_acts.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» Хижняк Євген Сергійович

Копил А.Р., Кучерявий О.А.

студенти 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

В сучасному світі адвокати керуються багатьма нормами, одними з яких є норми адвокатської етики. Сучасні етичні правила є історичними надбаннями людства, які допомагають регулювати сфери людського життя. Успіх адвокатської діяльності напруму залежить від тих знань, якими володіє адвокат та його вмінням їх використовувати. Сьогодні, як ніколи, постає велика потреба у кваліфікованих та професійних кадрах, які є невід'ємною частиною правоохоронної системи. Взаємовідносини адвоката з клієнтом це особлива взаємодія, де знаходять своє місце етичні норми, встановлені З'їздом Адвокатів України.

Більшість питань, що виникають між сторонами регулює законодавство про адвокатуру. Звернемо увагу саме на етичний аспект, що є основоположною частиною взаємодії клієнта з професіоналом. В першу чергу, все починається у самосвідомості адвоката, його принципи та моральні устої повинні бути спрямованні на досягнення певного результату законним шляхом. Така норма була закріплена в Правилах адвокатської етики ст. 7 Дотримання законності. Дана стаття вказує на те, що діяльність адвоката, яку він здійснює за допомогою набутих навичок та вмінь, повинна бути застосована лише за дотримання чинного законодавства України. Непоодинокими є випадки, коли інтереси клієнта виходять за рамки законодавства вже після прийняття доручення по справі. У таких випадках адвокат обов'язково повинен повідомити клієнта, що він не буде виконувати дії, які суперечать чинному законодавству та Правилам адвокатської етики.

З наукової точки зору, до етичного аспекту належать такі поняття як: довіра, відповідальність, компетентність, чесність, добросовісність, повага та інші. Зважаючи на перелік якостей, на нашу думку, слід обговорити таку якість, як довіра. Саме з неї розпочинаються відносини між адвокатом та клієнтом, оскільки перший своїми професійними діями створює враження на клієнта, яке у подальшому впливає на хід справи. Професіоналізм також проявляється у поведінці не лише на початку відносин, а й під час справи. Довіра, як елемент етики суттєво впливає на розвиток подій, оскільки чим більшим об'ємом інформації володіє адвокат, тим більш вірними будуть його дії. Стаття 19 Правил адвокатської поведінки вказує, що до підписання угоди адвокату слід попередити клієнта про галузь в якій він спеціалізується. Наведена норма вже в собі містить певний елемент довіри між сторонами.

Власне, розглядаючи етичний аспект, варто звернути увагу на поведінку адвоката, його зв'язок не лише з клієнтом, а й іншими сторонами процесу. В контексті реформування країни та зближення з Європейськими державами, адвокатське суспільство прагне до розвитку і бере до уваги міжнародні правові договори та кодекси. Одним з таких є Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського союзу. У кодексі також звертають увагу на етичний аспект в пункті 1.2 Суть правил професійної етики. Зазначений пункт вказує на дотримання правил у всіх сферах адвокатського життя навіть на рівні держав.

Досліджуючи все підґрунтя етичної діяльності адвокатів, ми вважаємо, що Кодекси адвокатської етики становлять основну роль у визначенні законності та етичних аспектів захисту. Слід зазначити, що вони прийняті адвокатами багатьох країн світу. Прикладом є Кодекс правил здійснення адвокатської діяльності адвокатів Європейського Співтовариства, прийнятий в жовтні 1988 р. у Страсбурзі. Він зазначає, що взаємовідносини між клієнтом та працівником в етичному аспекті не можуть існувати, якщо є сумніви у порядності, справедливості чи ширості адвоката. Ці Правила мають на меті закріплення традицій, досвіду української адвокатури, а також повинні слугувати системою орієнтирів.

Отже, етичний аспект є основоположним елементом у правових відносинах адвоката та його клієнта, суду та колег. Репутація у професійному спектрі адвокатської діяльності також певною мірою залежить від його обізнаності в етичній сфері. Тому важливу роль у відносинах адвоката та клієнта відіграє використання етичного аспекту щодо правозахисної допомоги.

Список використаної літератури:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства від 01.10.1988: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994>.

2. Правила адвокатської етики // Юридичний вісник України. 1999. № 46

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>.

4. Погорецький М. А., Яновська О. Г. Адвокатура України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2014. 475 с.

5. Швердін М. Основні принципи адвокатської етики [Електронний ресурс]. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України». Режим доступу : <http://uba.ua/ukr/news/4919/>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Храпенко Олена Олегівна***

Копитко Є.К.

*студент 2-го курсу магістратури Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

Зловживання учасниками справи наданими їм процесуальними правами є актуальною проблемою всіх галузей процесуального законодавства України.

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №48, ст.436) принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами було закріплено як засаду (принцип) цивільного, господарського та адміністративного судочинства (ст. 2 ЦПК, ГПК та КАС України) [1].

Загалом процесуальні кодекси однаково визначають випадки, за яких дії учасника справи можуть бути визнані зловживанням процесуальними правами. Відповідні положення закріплено в ст. 43 ГПК, ст. 44 ЦПК та ст. 45 КАС України. Водночас, відповідно до ст. 16 ГПК та КАС України, ст. 15 ЦПК України представництво в суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом, крім випадків, встановлених законом [2, 3, 4].

З викладеного можна зробити висновок про те, що для реалізації принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами на практиці необхідним є закріплення заходів відповідальності за таке зловживання. І беручи до уваги те, що адвокат є учасником процесу зі спеціальним статусом, визначеним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідальність адвоката за зловживання процесуальними правами має носити особливий характер.

Для визначення особливостей відповідальності адвоката за зловживання процесуальними правами, насамперед, необхідно з'ясувати, які діяння можуть бути кваліфіковані як таке зловживання.

Так, процесуальні кодекси визначають, що залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню судочинства, зокрема: 1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася, подання клопотання для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності нових підстав, з'явлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення; 2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача з

тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями; 3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; 4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача з тією самою метою; 5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі [2, 3, 4].

Зупинимося на кожному випадку окремо.

Перше із зазначених зловживань вчиняється адвокатом загалом з однією метою – затягнути розгляд справи шляхом:

- сприяння направленню оригіналів матеріалів справи до суду вищої інстанції, що унеможлиблює розгляд справи в суді першої інстанції;
- одержання відмови в задоволенні клопотання, ухвала за результатами розгляду якого підлягає оскарженню. Вчиняється з аналогічною метою попередньому зловживанню;
- зміна складу суду, що розглядає справу з метою затягування розгляду справи загалом або подання заяви про відвід з метою відкладення проведення певного судового засідання.

Друге із зазначених порушень очевидно вчиняється з метою обходу системи автоматизованого розподілу справ між суддями.

Третє зловживання вчиняється з метою зупинення судом розгляду справи до розгляду поданого безпідставного позову, або ж безпідставний позов подається з метою одержання його забезпечення та обмеження прав та свобод певних осіб.

Четверте порушення вчиняється, знову ж таки, з метою визначення певного складу суду (може бути поєднане із другим порушенням) або ж з метою ускладнити участь інших учасників справи у судових засіданнях.

І, нарешті, п'яте порушення може вчинятися адвокатом з метою набуття його клієнтом матеріальних прав, які він не може набути законним шляхом, або забезпечення ухилення цього клієнта від виконання певних обов'язків.

З викладеного можна зробити висновок, що чотири з п'яти визначених законодавством випадків зловживань процесуальними правами адвокатом самі по собі не призводять до певних матеріально-правових наслідків, однак п'ятий випадок безпосередньо може впливати на матеріальні права клієнта адвоката або інших осіб. Відповідно і наслідком вчинення перших чотирьох зловживань не є вирішення справи на користь клієнта, натомість п'ятий випадок зловживання процесуальними правами може мати наслідком вирішення справи на його користь.

Переходячи до відповідальності адвоката за зловживання процесуальними правами, автор вважає за необхідне зосередитися на двох її основних та найдієвіших видах – так званій «процесуальній відповідальності» та дисциплінарній відповідальності адвоката.

Виділення процесуальної відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності наразі є дискусійним питанням. Проте, доктринальні дискусії жодним чином не впливають на практику застосування судами такого її виду.

Судом застосовуються наступні процесуальні санкції за зловживання адвокатом процесуальними правами: покладання на сторону судових витрат у більшому розмірі, ніж за звичайних умов; застосування заходів процесуального примусу у вигляді попередження або штрафу.

Щодо санкції у вигляді застосування до сторони спору більшого розміру судових витрат ніж за звичайних умов варто зазначити, що у випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами, суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору. Норми процесуальних кодексів, які встановлюють цю санкцію є досить неконкретизованими і надають суду дискреційні повноваження щодо визначення розміру судових витрат, які присуджуються до стягнення зі сторони, яка зловживає процесуальними правами.

Натомість, заходи процесуального примусу, які можуть бути застосовані до адвоката за зловживання процесуальними правами, є дещо більш конкретними.

Згідно норм процесуальних кодексів попередження не може бути застосоване до адвоката за зловживання ним процесуальними правами, однак, на практиці, суди часто застосовують такий захід процесуального примусу до адвокатів, прирівнюючи таке зловживання до порушення порядку під час судового засідання.

До адвоката, що зловживає процесуальними правами може бути застосовано штраф у розмірі: від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадку єдиного порушення; від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадку повторного чи систематичного зловживання.

Процесуальні кодекси передбачають, що у випадку зловживання процесуальними правами адвокатом, що представляє учасника справи суд з урахуванням конкретних обставин справи може стягнути штраф як з учасника справи, так і з адвоката, що його представляє [2, 3, 4].

Варто відмітити, що розміри штрафу за зловживання процесуальними правами є незначними, порівняно з законодавством держав Європейського союзу, де розмір штрафу може становити понад десять тисяч євро. Також, наявний такий недолік процесуальної санкції у вигляді штрафу як незалежність його розміру від ціни позову у справі.

Проміжним між інститутами процесуальної та дисциплінарної відповідальності є інститут окремої ухвали суду, що поставляється у випадку зловживання адвокатом процесуальними правами. Ця ухвала не є рішенням про притягнення адвоката ні до процесуальної, ні до дисциплінарної відповідальності, її проміжний характер пояснюється тим, що вона є судовим рішенням, у якому фіксується факт зловживання процесуальними правами, проте рішення щодо притягнення адвоката до відповідальності у цьому випадку приймається не судом, а органом, до повноважень якого належить притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката, до якого ця ухвала направляється [2, 3, 4].

Зловживання адвокатом процесуальними правами може бути визнане дисциплінарним проступком, якщо воно призвело до порушення присяги адвоката, або правил адвокатської етики, а також, якщо адвокатом порушено інші обов'язки визначені законодавством.

За зловживання процесуальними правами до адвоката можуть бути застосовані наступні санкції, визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю; 3) позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [5].

На переконання автора, перелік дисциплінарних стягнень, є завузьким, що часто позбавляє дисциплінарну палату КДКА обрати еквівалентну дисциплінарному проступку санкцію.

Автор вважає, що КДКА має бути сформовано єдину правозастосовну практику, згідно якої за єдиноразове умисне затягування розгляду справи на адвоката має бути накладено санкцію у вигляді попередження, за неодноразове або систематичне затягування розгляду справи, за маніпулювання підсудністю або автоматизованим розподілом справи має застосовуватись стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, за зловживання процесуальними правами, яке мало наслідком ухвалення незаконного судового рішення по справі (ухвали про забезпечення позову або про затвердження мирової угоди, рішення/постанови суду) має застосовуватись стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Закон України № 2147-VIII від 03.10.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n2972>;
2. Господарський процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>;

3. Цивільний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>;

4. Кодекс адміністративного судочинства України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> ;

5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-1>.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович

Корейба В.В.

*студент 2-го курсу магістратури Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НЕПОВАГУ ДО СУДУ

В сучасних умовах є досить поширеною практикою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за зверненням судді (суддів) до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії (надалі – КДКА) щодо неетичної поведінки адвоката під час здійснення правосуддя, а саме діяння які кваліфікуються як неповага до суду.

Відповідно до чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у своїй діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись присяги адвоката України та правил адвокатської етики (п.1 ч.1 ст.21 Закону).

Відповідно до правил адвокатської етики зазначається, що адвокат повинен поводитись гідно й коректно, а також не виявляти неповагу до суду. У взаємовідносинах між судом та адвокатом, останній повинен дотримуватись вимог чинного процесуального законодавства, а також законодавства «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про судоустрій і статус суддів», а також іншого законодавства, яке регламентує поведінку учасників судового процесу.

Питання визначення поняття «неповаги до суду», процедури притягнення винних осіб до відповідальності та визначення заходів впливу на порушника визначається Законом України «Про судоустрій та статус суддів», КУпАП, а також іншими процесуальними законами (ЦКУ, ГКУ, ККУ тощо). Таким чином, за неповагу до суду винна особа (адвокат) буде притягнута до відповідальності, яка встановлена чинним законодавством.

До проявів неповаги відноситься:

1) порушення порядку під час проведення судового засідання;

- 2) вчинення дій, які свідчать про очевидну зневагу до суду та встановлених у суді правил;
- 3) невиконання сторонами розпоряджень головуючого суду;
- 4) злісне ухилення від явки в суд осіб, без яких неможливий розгляд справи, тощо.

Відтак, показовим є рішення КДКА № Х-021/2017 де скаржником виступає суддя Коростенського міськрайонного суду Житомирської області зі скаргою на адвоката, де зазначається в діях адвоката неповага до суду, а саме – «При проголошенні постанови в адміністративній справі № 279/4574/16-п, де адвокат викрикував в присутності громадян, які знаходилися в залі суду, що це судові рішення є замовним».

Окрім цього згідно з процесуальним законодавством, дії щодо неповаги до суду можуть бути розцінені судом як зловживання учасником процесу його процесуальними правами, за що також встановлена відповідальність, а саме – попередження, видалення із зали судових засідань та штраф.

Наприклад, рішення КДКА № І-009/2017 де голова Золочівського районного суду Львівської області просить притягнути адвокатів до дисциплінарної відповідальності за зловживання ними процесуальними правами.

Відповідно до обставин справи, у скарзі зазначалось, що адвокати неналежно виконують свої професійні обов'язки, а також виражають неповагу до суду. Дії адвокатів, а саме – неодноразове подання клопотань адвокатами з метою переносу судового засідання, що приводило до неодноразового переносу справи на іншу дату. Також захисники не з'являлися в судові засідання, хоча були належним чином повідомлені.

Таким чином, адвокати вчинили дії, які розцінювались суддею як неповага до суду.

Підводячи підсумок вищезазначеного, слід зазначити про відповідальність адвоката за неповагу до суду. Так, згідно із ст. 216 ЦПК України, ст. 200 ГПК України, ст. 198 КАСУ України, ст. 330 КПК України за прояв неповаги до суду винні особи притягуються до відповідальності, встановленої законом.

Так, як зазначалось вище, відповідальність за неповагу до суду передбачена ст. 185-3 КУпАП, згідно з якою адміністративна відповідальність за дане правопорушення передбачає:

- накладення штрафу (від 6-12 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян);
- виправні роботи (ч. 2: 1-2 місяці з відрахуванням двадцяти процентів заробітку);
- адміністративний арешт (ч. 2: до 15 діб). До того ж, згідно з ст. 328 КУпАП особи, піддані адміністративному арешту за таке правопорушення використовуються на фізичних роботах.

Список використаної літератури:

1. Закон України №5076-VI від 05.07.2012 р. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Закон України №1402-VIII від 02.06.2016 р. «Про судоустрій і статус суддів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
3. Правила адвокатської етики від 09.07.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>.
4. Господарський процесуальний кодекс України від 16.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>;
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 13.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 13.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
5. Кримінальний Кодекс України від 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>;
6. Рішення ВКДК № X-021/2017 URL: <https://vkdk.org/rishennya-h-0212017-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-zhitomirskoj-oblasti-vid-26-travnja-2017-roku-pro-prityag/>.
7. Рішення ВКДКА № I-009/2017 URL: <https://vkdk.org/rishennya-i-0092017-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-lvivskoj-oblasti-vid-25-08-2016-roku-pro-porushennya-distsiplinar/>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович**.

Коробко О.Ю.

*студентка 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Після чисельних реформ на території України охочих змінити свою сферу діяльності та стати адвокатом значно збільшилось. Кожного дня кількість осіб, які отримують право на зайняття адвокатською діяльністю

у нашій державі зростає. В такому випадку цілком зрозумілим є прагнення кожного адвоката проявити себе, показати клієнтам свою унікальність та особливість, а також розширити клієнтську базу та отримувати більш цікаві з фінансової точки зору доручення. З урахуванням великої кількості адвокатів актуальною є проблема конкурентоспроможності рекламної інформації цих суб'єктів. В першу чергу постає питання про те, якими методами та засобами досягається така мета пошуку адвокатами клієнтів, і як вони узгоджуються з стандартами, які закріплені у Правилах адвокатської етики.

Проблематика розвитку інституту адвокатури в сучасних умовах є вельми актуальною, про що свідчать численні публікації вчених, серед яких варто виділити праці Н. М. Бакаянної, Т. В. Варофоломєєвої, Т. Б. Вільчик, В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко, В. В. Заборовського, С. О. Іваницького, М. А. Погорецького, та інших.

Проблема реклами адвокатської діяльності досить тривалий проміжок часу є предметом дискусій. Думки вчених поділилась на дві основні позиції: 1) необхідність у забороні реклами в адвокатській діяльності; 2) визнання адвокатської діяльності об'єктом реклами нарівні з іншими послугами на ринку [1, с. 203].

Якщо проаналізувати норми Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можна дійти висновку, що чинний закон взагалі не містить положення навіть щодо можливості рекламування адвокатської діяльності. Натомість цю прогалину заповнили Правила адвокатської етики, а саме стаття 13, яка закріплює, що адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і цих Правил. Рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, достовірними, чіткими та зрозумілими й не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для введення потенційних клієнтів в оману, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам [2]. Привертає увагу наявність значної кількості оціночних категорій, що призводять к різному суб'єктивному розумінні. Тож, вважаємо доцільним надати офіційне трактування даних термінів.

Слід відмітити, що стаття 13 Правил адвокатської етики закріплює положення про те, що саме рекламні матеріали про адвокатську діяльність (та будь-які інші матеріали, такі як бланки, візитівки та інше) не можуть містити. Проте, практика свідчить про те, що все частіше адвокатські бюро надають у рекламі своїх послуг стовідсоткові гарантії позитивного вирішення питання клієнта, тим самим значно та необґрунтовано завищують ціну на послугу. Такі дії не відповідають нормам ст. 13 Правил адвокатської етики. Крім того, такі вчинки знижують попит на послуги інших самозайнятих адвокатів, та фактично знищують їх конкурентоспроможність. У зв'язку з цим, вважаємо доцільним більш детально та чітко визначити умови рекламування

адвокатської діяльності на законодавчому рівні, а також запровадити більш жорсткі санкції за порушення відповідних норм [3, с. 114].

За даними досліджень, попри всі очевидні переваги (комерційної) реклами, найбільш важливим джерелом інформації про адвоката, його діяльність було та залишається так зване «сарафанне радіо». Насправді, справжня реклама для адвоката – це рекомендація клієнта, який вже скористався його послугами. Тобто рекомендація людини, яка вже переконалась в якості роботи конкретного адвоката і рекомендує його іншим людям. І це гідний варіант реклами. Пояснення цього криється у тому, що контакти, які передаються «з вуст у вуста», є найважливішими, коли ситуація характеризується високим ступенем інформаційної невизначеності та є життєва важливою для людини. Саме цим критеріям відповідає адвокатська діяльність. Більшість людей володіють незначною / не володіють інформацією про адвокатів. Крім того, до адвоката звертаються, як правило, у складних життєвих обставинах. Іншим аргументом є також те, що вибір за рекомендацією дає впевненість в адвокаті [1, с. 205].

Що стосується зовнішньої реклами адвокатської діяльності, реклами по радіо і телебаченню, то в деяких країнах це заборонено взагалі, в інших державах створюється зворотна тенденція: наприклад, сайт в мережі Інтернет не вважається рекламою. Взагалі в багатьох країнах на законодавчому рівні існує заборона на пряму рекламу своїх послуг, подібно аналогічно забороні, що стосується медичних послуг. Для цих категорій вважається неетичним займатися саморекламою [4].

Отож, у чинній редакції Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на відміну від попередньої, відсутні будь-які норми, що врегульовують питання рекламування адвокатури. Однак, цю прогалину частково було компенсовано положеннями Правил адвокатської етики, в яких сформульовано певні застереження щодо особливостей надання рекламної інформації відносно діяльності адвоката. Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що законодавство України у питанні рекламування адвокатської діяльності є недосконалим та потребує більш детальної регламентації та роз'яснення важливих термінів.

Список використаної літератури:

1. Бірюкова А. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. Підприємництво, господарство і право. №8. 2018. С. 202-205.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
3. Польський О. Ю. Правові засади рекламування адвокатської діяльності: Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. № 2 (99). 2016. С. 113-122.

4. Примаченко А. Что позволено адвокату. Зеркало недели. Украина. 1999. № 40. URL: http://gazeta.zn.ua/LAW/chto_pozvoleno_advokatu.html

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна

Кузьма Я.І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИСЛОВЛЮВАННЯ АДВОКАТА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Право вільно висловлювати думку, а також передавати і поширювати інформацію будь-яким законним способом є одним із основних невідчужуваних прав людини, гарантованих Конституцією України і загально визнаними принципами міжнародного права. Приналежність до адвокатського співтовариства як інституту громадянського суспільства, який виконує обов'язок щодо забезпечення кваліфікованої правової допомоги, передбачає наявність у членів цієї спільноти активної громадянської позиції з правових, політичних та інших соціально значущих проблем, яку вони виражають, в тому числі, і публічно.

Соціальні мережі є одним з ефективних сучасних методів комунікацій, і участь в них є ще однією з форм реалізації зазначених прав і інтересів. Тому участь адвокатів в соціальних мережах є бажаною і має вітатися органами адвокатського самоврядування.

Адвокати не залишаються осторонь і активно використовують можливості соціальних мереж як платформи для залучення громадськості до участі в юридичній практиці і різного роду обговореннях. Соціальні мережі відкривають доступ до широкої аудиторії і ресурсів, наприклад, новин законодавства в реальному часі, і дають можливість прямого діалогу з практикуючими адвокатами, юристами по всьому світу.

Однак соціальні мережі можуть використовуватися неналежним чином, що може привести до дій, які йдуть врозрід з встановленими нормами професійної та етичної поведінки адвоката.

На цю проблему адвокатське співтовариство звернуло увагу ще кілька років тому. У підсумку, З'їзд адвокатів України від 9 червня 2017 затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики [1]. Правила доповнені новим

розділом VIII «Дотримання правил адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», який зобов'язує представників даної професії розміщувати і коментувати тільки ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів і адвокатури в цілому. Також необхідно обережно використовувати соціальні мережі, форуми та інші форми спілкування в мережі, надаючи консультації та поради необмеженому колу осіб.

Правила закріплюють, що при встановленні контактів та спілкуванні у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах комунікації в мережі Інтернет адвокат повинен проявляти властиву професії стриманість, обережність та коректність, не допускати публічного надання коментарів адвокатами під час здійснення адвокатської діяльності, а так само і в якості особистих суджень, позицій іншого адвоката/представника у справі, в якій вони не беруть участі.

Висловлювання адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет не повинні мати притаманний правовий нігілізм, будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості. Адвокат зобов'язаний вести себе шанобливо і не допускати образливої поведінки. Будь-які заяви, коментарі адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, в тому числі під час обговорення і роз'яснення правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману.

На жаль, аналіз рішень органів адвокатського самоврядування та судової практики показує часті випадки порушення вищевказаних норм в частині написання коментарів, а випадки образливої поведінки та агресії в мережі є поширеним явищем.

Так, Рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № XII-009/2019 у справі за скагою на рішення дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області було притягнуто адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження у зв'язку з тим, що адвокат в публікації використав анекдот та образив учасників протилежної сторони кримінального провадження (потерпілих), використавши при цьому нецензурну лексику [2].

В даному випадку, вислови адвоката демонстрували зневажливе ставлення до учасників кримінального процесу, в якому він брав участь і вказують на ігнорування корпоративної дисципліни, етики та моральності.

Наприклад, адміністративний суд відмовив у скасуванні рішення КДКА, яким до адвоката застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на 1 (один) рік.

Адвокат у мережі Facebook, розмістив статтю в якій йдеться мова про те, що члени Дисциплінарної палати КДКА м. Києва порушили відносно

нього дисциплінарну справу та прийшли до висновку про наявність в його діях порушень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики, не розглядаючи справу по суті. Членів дисциплінарної палати адвокат назвав «героями» та зазначив, що надавати на нього не вдасться. В подальшому, адвокат розмістив іншу статтю, в якій повідомив про те, що нелегітимне засідання КДКА м. Києва буде намагатися позбавити адвоката адвокатського свідоцтва [3].

Адвокат при будь-яких обставинах повинен зберігати честь і гідність, властиві його професії, дотримуватися ділової манери спілкування, а також поважати права, честь і гідність осіб, які звернулися до нього за наданням правничої допомоги, колег та інших осіб. Адвокати зобов'язані утримуватися від будь-яких проявів або провокування нетерпимості, ворожнечі, правового нігілізму.

Отже, здобувши право на зайняття адвокатською діяльністю, адвокати беруть на себе обов'язок неухильно дотримуватися Правил адвокатської етики, порушення яких встановлено уповноваженим органом. Адвокати несуть відповідальність за всі повідомлення, які вони розміщують або поширюють в соціальних мережах.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, Затвержені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

2. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № XII-009/2019 від 05 грудня 2019 року URL:<https://vkdka.org/rishennya-hii-0092019-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-odeskoji-oblasti-vid-27-serpnya-2019-roku-pro-zakrittya-distsipl/>.

3. Рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 13 січня 2020 року. Справа № 640/20599/19 URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86873167>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Купцов С.О.

*студент 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА І КЛІЄНТА

Взаємовідносини з колегами. Як і раніше між деякими адвокатами не спостерігається взаємоповаги, колегіальності, допомоги один одному.

Особливо ці недоліки професії проявляються при прийнятті та виконанні доручень. Адвокат, дізнавшись у людини, яка звернулася до нього з пропозицією про укладення договору, про наявність укладеного раніше договору з іншим адвокатом, чи не відкладає вирішення питання про можливість укладення договору, а відразу укладає його. Ну як же, попався клієнт, і до того ж заможний !!! Це що, колегіальні відносини між адвокатами або це відносини торговця, що бореться за покупця? Можливо, це суворе дотримання положень ст. 23 Правил адвокатської етики «Дотримання поваги до прав інших адвокатів на стадії прийняття доручення клієнта»? Адвокат навіть не дозволить зателефонувати першому адвокату і повідомити про звернення до нього клієнта адвоката з пропозицією про укладення договору, не кажучи вже про пропозицію зустрітися і поговорити, що необхідно. Причому необхідно саме для адвоката, який бажає прийняти доручення, так як він може отримати від першого адвоката такі відомості про клієнта, які дозволять йому відмовитися від прийняття доручення. Пам'ятайте: «Клієнт мій – ворог мій», хоча і не завжди і не у всіх випадках. Крім того, кожен може опинитися в положенні першого адвоката, від якого йде клієнт, і тоді краще буде якнайшвидше розлучитися з клієнтом, повернути невідпрацьований гонорар та документи. А клієнту, який хоче піти від одного адвоката до іншого, доречним буде запропонувати розірвати договір з першим адвокатом і укласти договір з іншим адвокатом. На практиці виникають такого роду ситуації найчастіше вирішуються не на оплату адвокатських: перший адвокат вважає себе скривдженим, не хоче спілкуватися з другим адвокатом і не повертає клієнту отримані від нього документи, невідпрацьований гонорар, що приводить до конфліктів і зверненнями клієнта в органи адвокатського самоврядування зі скаргами. Дуже істотним в цих ситуаціях є питання про повернення гонорару. Найчастіше адвокат, від якого йде клієнт, відмовляється повертати невідпрацьований гонорар, хоча він зобов'язаний це зробити. Питання тільки в одному, яку частину гонорару слід повернути? Причому мова йде про всю суму гонорару, як зазначеного в угоді, так і не зазначеного в ньому. Деякі адвокати сварливі та не бажають повертати весь гонорар, отриманий від клієнта, а тільки частину тієї суми, яка вказана в угоді, забуваючи про те, що клієнт може представити незаперечні докази отримання і суми гонорару, не зазначеної в угоді, на повернення якої він

наполягає . У зв'язку з тим, що є такі адвокати, які поводяться необачно, повідомляють клієнтам про свої зв'язки, знайомства та можливості «вирішення питань», то окремі, дуже просунуті, клієнти з першого побачення починають записувати такі одкровення адвокатів на диктофон. Згодом, при виниклому конфлікті з адвокатом клієнти пред'являють такі диктофонні записи. (Деякі клієнти давно і успішно застосовують такі прийоми при спілкуванні з адвокатами.) Ці записи клієнти долучають до своїх скаргах і направляють їх в КДКА, прокуратуру і в інші органи. У КДКА надходять такого роду скарги до вимог повернення грошей, з посиланнями на законодавство, яке регулює діяльність адвокатури, на Закон і Правила адвокатської етики, хоча другий адвокат стверджує, що ці скарги він не писав і це клієнт самостійно все виклав. Можливо, є інший спосіб вирішення такого роду конфліктів. Краще зустрітися, все спокійно обговорити, визначити обсяг роботи, виконаної адвокатом, належний за це гонорар і прийняти правильне рішення. Клієнти схильні швидко забувати роботу адвоката, вважаючи зроблену ним несуттєвим і малозначним: ну, писав, ну, брав участь, але результату – ні !!! «Якщо будеш служити комусь – легше пера подяку, якщо ж у чому згрішив – гнів важче свинцю» (вслів адвоката Стародавнього Риму). Тільки останнім часом КДКА розглянула кілька подібних справ, що закінчилися покараннями для адвокатів і навіть анулюванням свідоцтва. Адвокати, не скупіться, з радістю повертайте те, що вам не відпрацьовано, і ви позбудетеся від неприємностей.

Взаємовідносини з клієнтами. З першого побачення з клієнтом і з'ясування суті проблеми, з якою він до вас звернувся, визначте для себе можливості виконання доручення. Визначення можливості прийняття доручення включає в себе кількість укладених угод і справ, що знаходяться у вашому виробництві, складність їх виконання, ваші професійні знання щодо виконання запропонованого вам доручення, можливість приділити достатню увагу дорученням, з яким до вас звертається клієнт, без шкоди для належного виконання раніше прийнятих доручень. Після аналізу вашої завантаженості і орієнтовною можливістю прийняття доручення, бесіди з клієнтом з відомих йому обставин справи, оглядом документів, представлених клієнтом, ви приймаєте рішення про прийняття або відмову в укладанні договору на ведення справи. Тільки після такої підготовчої роботи ви обговорюєте з клієнтом розмір гонорару і порядок його внесення (всю суму гонорару одноразово, щомісяця певними сумами або погодинно, при наявності знань, яким чином ця погодинна робота оплачується і фіксується). Далі ви встановлюєте з клієнтом можливості ваших зустрічей, засоби зв'язку і обговорюєте попередню правову позицію у справі, стратегію і тактику її виконання, даєте клієнту необхідні рекомендації та завдання з надання документів, як наявних у нього, так і отриманих від організацій і громадян. Копії кожного складеного вами документа слід передавати клієнту для того,

щоб клієнт бачив, яку роботу ви проводите, так як в противному випадку клієнти часто звинувачують адвокатів в бездіяльності. Свої відносини з клієнтом необхідно будувати на принципах взаємоповаги, виконання прийнятих на себе зобов'язань, пунктуальності призначених зустрічей. При достроковому розірванні угоди адвокату рекомендується чітко визначити обсяг виконаної роботи, пояснити клієнтові причину розірвання договору, повернути клієнту наявні документи і, бажано, отримати від клієнта розписку про відсутність у клієнта претензій до адвоката як з приводу гонорару, так і за якістю роботи і поверненню документів .

Компетентність та добросовісність. Робота адвоката – це постійний, систематична праця з вивчення і систематизації законодавчих та нормативних актів, судової практики України та Європейського суду з прав людини. Тільки така щоденна робота дозволяє адвокату постійно залишатися на високому професійному рівні, коли кожна законодавча чи нормативна новела, нове судове рішення стають відомі адвокату і можуть бути використані ним при здійсненні адвокатської діяльності. Сумлінність адвоката полягає в бездоганному виконанні прийнятих ним зобов'язань з надання правової допомоги громадянам та організаціям. Кожному прийнятому дорученням адвокат повинен приділяти необхідну кількість часу для спілкування з клієнтами, належної підготовки документів, вивчення матеріалів справи, участі у всіх проведених слідчими органами і судами процесуальних діях, визначення стратегії і тактики захисту (представництва), розробити питання, що підлягають з'ясуванню в суді, все ретельно зважити і продумати. Крім того, необхідно передавати клієнтові всі копії документів, які ви складаєте в його інтересах: скарги, заяви, клопотання, отримані на них відповіді, узгоджувати з клієнтом свою правову позицію у справі, характер заявлених клопотань. З урахуванням викладених рекомендацій адвокат повинен не переважувати себе великою кількістю прийнятих доручень, які він на належному, високому професійному рівні виконати не зможе, і зобов'язаний відмовлятися від пропозицій громадян щодо прийняття доручень на захист або представництво, яким би привабливим для нього не здавалося чергову справу. Адвокат не повинен перетворюватися в «загнаного коня», коли він буде постійно запізнюватися або не мати можливості брати участь у проведених слідчими органами і судами процесуальних діях, що викликає обґрунтоване обурення у клієнтів, слідчих і суддів. Адвокат повинен бути виключно пунктуальним, не запізнюватися на призначені зустрічі з клієнтами, а при що виникають труднощі, в обов'язковому порядку, інформувати людей, з якими призначені зустрічі, про що виникли причини своєї відсутності або затримки. У разі утримання клієнта під вартою бажано не рідше одного разу на 7-10 днів відвідувати його для обговорення постійно виникають у клієнта питань, повідомляти йому про виконану роботу, погоджувати істота його пояснень слідчому і суду, з'ясувати питання

стану здоров'я, необхідних медикаментів і продуктів для подальшого повідомлення родичам, роз'яснювати клієнту постійно виникають у нього питання у справі. Слід рекомендувати клієнтові не звертатися зі скаргами до різних посадових осіб та організаціям без узгодження таких питань з ним, адвокатом, і утримувати клієнта від таких дій, які можуть принести небажані для клієнта наслідки. Така поведінка адвоката викликає повагу у клієнта і його родичів, є сумлінним виконанням професійних обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Аракелян М. Еволюція інституту адвокатури на українських землях за Статутами великого князівства Литовського / М. Р. Аракелян // Актуальні проблеми держави і права. 2009. вип. 49. С. 99.
2. Каменский В. В. вопросы этики и закон // информационный бюллетень Одесской областной коллегии адвокатов. 2002. № 3. С. 26-30.
3. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс]: Закон України від 5.07.2012 № № 5076-VI // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Джабурія Олена Олександрівна***

Матвієва А.Б.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ

Моральним ядром адвокатської діяльності стає етика професійних зв'язків адвоката, яка визначає та спрямовує його поведінку у професійній сфері. Серцевину етики професійних відносин адвоката становить передусім питання етики взаємовідносин адвоката з клієнтом, оскільки, за влучним висловлюванням У. Бернама, «адвокат, коли виконує свої професійні обов'язки, знає тільки одну людину в світі, і ця людина – його клієнт» [1, с.286].

Беззаперечною етичною основою взаємовідносин адвоката з клієнтом є довіра. Як відзначає Ю.І. Стецовський, в довірі відображається не тільки правова природа відносин адвоката з особами, що звертаються до нього, але і моральна сторона адвокатської діяльності, її спрямованість на забезпечення суб'єктивних прав громадян. Під поняттям «довіра» розуміють ставлення до кого-небудь, що виникає на основі віри в чиюсь правоту, чесність, ширість [2, с. 146].

Звичайно, адвокатська етика та її взаємовідносини базуються на довірі між адвокатом і клієнтом. Але їх відносини не обмежуються лише фундаментальною довірою, є великий та необмежений перелік ознак, які характеризують особливості цих відносин.

Першою важливою складовою «здорових» відносин між адвокатом та клієнтом – є спільні інтереси, вони необхідні для того, щоб між ними не виникали внутрішні конфлікти. Для того, щоб усі сили та знання адвоката були покладені на захист свого клієнта, а не для вирішення міжусобних перепалок.

Спільні інтереси або розподіл думок на одному боці – неможливий без точного з'ясування очікувань клієнта від ведення справи та результату зусиль адвоката. Адже справа може завершитися не так швидко та з іншим результатом, ніж той, на який очікує клієнт. Для клієнта важливо розуміти реальність становища справи тому, що часто обвинувачений вважає, що адвокат як чарівник може використовувати матеріали справи, свої знання та здобутки в юридичній сфері і буквально врятувати його від усіх обвинувачень. Але не лише з боку клієнта можуть бути невраховані певні моменти ведення справи, з свого боку адвокат зобов'язаний не давати стовідсоткових гарантій. З цього питання вичерпно висловила М. Саєнко: «по-перше, це заборонено Правилами адвокатської етики, а по-друге, завжди може спрацювати людський фактор». Але це не означає, що адвокат реалізує свої права та обов'язки на чесному слові, він зобов'язаний зробити все можливе у вашій справі та підтвердити свої слова у подібних вашому випадку справах [4].

Важливим аспектом у взаємовідносинах між клієнтом та адвокатом є комунікація та перше враження обох сторін. Перше враження беззаперечно пов'язане із комунікацією адвоката щодо клієнта. Адвокат повинен представити себе з професійної точки зору, але не перетворювати консультацію на творчий вечір адвоката. Адвокат та клієнт повинні виділити достатню кількість часу для їх розмови, щоб між ними виникла та сама довіра, як фундамент відносин між адвокатом та клієнтом.

Комунікація як аспект довіри між адвокатом та клієнтом проявляється у мові. Власне мова проявляється не як базові навички в усному та письмовому мовленні, ця ознака має більш глибоке значення в діяльності адвоката. В загальному вона характеризується як професійна мова. Будь-який юрист

повинен володіти навичками професійної мови, але важливо розуміти і доцільність її використання у спілкуванні [4].

Існує безліч думок щодо доповнень Правил адвокатської етики. З їх невичерпного переліку слід виділяти основні, а саме:

- основою взаємовідносин між адвокатом і клієнтом є довіра, яка формується в результаті переконаності клієнта у порядності, сумлінності та старанності адвоката;

- клієнт в праві розраховувати на чесність і відвертість адвоката у спілкуванні з питань, які стосуються надання адвокатом правової допомоги клієнту, його представництва або захисту;

- неприпустимими є повідомлення адвокатом клієнту свідомо неправдивої інформації, а, так само, приховування адвокатом від клієнта інформації, яка має значення для захисту його прав і законних інтересів [3].

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що в аспекті відносин адвоката з клієнтом першочергово розкривається когнітивний аспект довіри, який характеризує ці відносини як такі, що базуються на переконаності в чесності, порядності, вірності, відповідальності та правдивості. Довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адвоката та слугує запорукою її успіху. Водночас на рівні нормативного регулювання довіра трансформується та визначає змістовне наповнення основоположних у адвокатській діяльності принципів та інститутів: конфіденційності та адвокатської таємниці, акцентуючи увагу на їх морально-етичній природі.

Список використаної літератури:

1. У. Бернам Правовая система США. Вып. 3. Науч. ред.: Власихин В.А. М.: Новая юстиция, 2006. 1216 с.
2. Ю.И. Стецовский Советская адвокатура: учебное пособие. М.: Высш. шк., 1989. 304 с.
3. Бірюкова А.М. «Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом» URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2017_Birukova.pdf
4. Маленький Ф. Як побудувати здорові відносини між адвокатом та клієнтом. URL: https://zib.com.ua/ua/140381-yak_pobuduvati_zdorovi_vidnosini_mizh_advokatom_ta_klientom.html.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Деменчук Марина Олександрівна***

Новікова Д.В.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ІМІДЖ АДВОКАТА УКРАЇНИ

В сучасних умовах досить актуальним є питання іміджу адвоката. Оскільки успішність представника цієї професії прямо залежить від попиту на його послуги серед суспільства, то його головним завданням є не тільки формування авторитету серед колег, а й здобуття певного рівня презентабельності. Все це пов'язано з тим, що більшість замовників первинно оцінює саме імідж адвоката, юридичної фірми, а не базу його правових знань. Представництво в суді теж зобов'язує дотримуватися певного образу у взаємодії з іншими учасниками судового процесу, зовнішньому вигляді та самому виступі сторони захисту.

Перш за все потрібно визначити, що саме мається на увазі під терміном «імідж». Згідно зі «Словником іншомовних слів» Володимира Лук'янюка «Імідж – це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи, в суспільній або індивідуальній свідомості засобами масової комунікації і психологічного впливу» [1]. Тобто, імідж особистості – сформований у психіці людей образ, що оцінюється ними та викликає певне ставлення, проявляється в формі позитивної або негативної думки про певну особистість. Формування образу відбувається завдяки зоровому і слухового сприйняттю. З урахуванням цього, імідж іноді визначається як сприйнятливий і переданий образ людини при його взаємодії з іншими людьми. Імідж юридичної фірми, за загальною ідеєю, визначається мінімально допустимою межею якості професійних послуг, що транслюється на клієнтів, колег, професійну спільноту загалом. Рівень іміджу створює відповідну репутацію. Репутація, в свою чергу, є думкою суспільства про когось чи щось, оцінкою чи усталеними уявленнями, які впливають на ставлення громадськості до цієї особи чи об'єкта. Тому, репутація – це ставлення суспільства, що формується роками, а імідж – штучно створений образ, завдяки якому адвокат чи юридична фірма й набирає собі репутацію серед потенційних клієнтів та колег. Зараз серед адвокатів України досить популярним є консультування з іміджмейкерами – спеціалістами, які допомагають у формуванні сприятливого образу замовника та створенні його професійного іміджу.

Імідж адвокатів складається з багатьох аспектів, основними з яких є зовнішній вигляд та рівень етики у ставленні до клієнтів, опонентів, колег тощо. Що стосується наукових досліджень важливості питання іміджу адвоката, то серед українських вчених питання іміджу адвоката розглядав, зокрема, Синеокий О. В. В свою чергу, Смоленський М. Б. вважає, що імідж

адвоката, в основному, формується і залежить від зовнішнього вигляду (одяг, взуття, парфуми і т.д.) [2, с. 91-92]. За даними відомих іміджмейкерів, образ людини формується у співрозмовника з перших хвилин знайомства. Роль зовнішнього вигляду, при цьому, займає 60%, характер поведінки (міміка, жести і т.д.) – 35%, а вміння говорити (зміст контексту, акцент) – 5%. Охайна зовнішність, ділові костюми справляють позитивне враження на потенційних клієнтів та впливають на вибір саме цього спеціаліста. Потрібно пам'ятати, що адвокат як повноправний учасник судового процесу повинен відповідати чинним стандартам і вимогам, що пред'являють до сучасних видів дрес-коду, тобто одягатися по-діловому стильно та презентабельно, але при цьому не варто демонструвати свій матеріальний стан за допомогою коштовних аксесуарів, адже це в залі суду недоречно.

Час іде, але певні консервативні вимоги до зовнішнього вигляду правників залишаються. До таких вимог, зокрема, відноситься відсутність татуювання у юристів, природний колір волосся, неекстравагантні зачіски тощо. Часто це стає на заваді як при працевлаштуванні, так і під час пошуку клієнтів. Я вважаю, що подібні «стандарти» повинні залишитися в минулому, бо «незвичні» елементи зовнішності ніяк не відображають охайності людини, тим більше її професійних навичок, а самі заборони не дають молодим спеціалістам реалізуватися в юридичній сфері.

Що стосуються юридичних фірм, то інтер'єр офісу, місце розташування також впливають на оціночну думку обивателів. Українські приватні адвокатські контори зазвичай оформлені в стилі мінімалізму, а стіни прикрашають фотографії з відомими клієнтами, що відображає рівень та статус цієї організації, разом з дипломами та іншими документами, що підтверджують досягнення працевлаштованих в ній адвокатів.

Крім того, імідж сучасного адвоката невідривно пов'язаний з інформатизацією усіх суспільних процесів. В сучасному світі інноваційні технології стають частиною усіх сфер життя. Українські адвокати, як і їх іноземні колеги, використовують веб-сторінки, акаунти у соціальних мережах для презентації своїх послуг. Тому онлайн-активність адвокатів також формує певне ставлення громадськості, відповідно впливає на імідж. Грамотне оформлення сайту, цікава інформація про адвокатську діяльність, коректна поведінка в соціальних мережах – все це справляє позитивне враження на потенційних клієнтів. Серед українських правників також розповсюджена практика додавання електронних варіантів дипломів, свідоцтв, що посвідчують рівень професійної підготовки, кваліфікації та освіти.

Завданням адвоката є захист права громадян, через це кожному представнику професії важливий рівень довіри клієнта, заради якого слід дотримуватися певних правил поведінки. Насамперед, потрібно бути професіоналом своєї справи, ставитись з повагою до клієнтів, колег, опонентів

та учасників судового розгляду. В нашій країні норми поведінки адвокатів закріплені на законодавчому рівні. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики (далі – Правила) як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Саме в цих Правилах передбачені основні норми поведінки представників адвокатської справи. Зокрема, вони мають слідкувати за своєю поведінкою не тільки під час виконання своїх професійних обов'язків, а й у повсякденному житті, слідкувати за коректністю власної поведінки в соціальних мережах, адже спілкування в мережі вже давно вийшло на новий рівень і там, як і при живому спілкуванні, необхідно дотримуватись правил поведінки та етикету [3].

Доволі важливим для адвокатської репутації та, відповідно, іміджу є взаємодія з представниками засобів масової інформації. Адвокату вони бувають необхідні для швидкого поширення певної інформації, або для того, щоб створити певну громадську думку з приводу розгляду судової справ та, звісно, для власної реклами. Тому налагодження відносин з пресою необхідне задля використання можливості впливу на суспільство та потенційних клієнтів. Проте, при цьому необхідно пам'ятати про принцип адвокатської таємниці і не намагатися випередити вирок суду.

Через високий рівень правового нігілізму в Україні громадяни скептично ставляться не тільки до правоохоронних органів, від їхньої недовіри страждають також і представники правового захисту. Професія адвоката передбачає комунікації з різними людьми, захист людей за різних обставин та незалежно від складності справи. Недаремно існує літературний штамп «адвокат диявола», який так полюбляють в суспільстві. Тобто імідж, в якомусь сенсі, формують і клієнти, з якими працює адвокат. «Якщо він захищає злочинців, як тоді його можна назвати захисником справедливості?» – аргументується суспільством. Часто народ змішує правосуддя із банальною помстою. Звідси й ототожнення правової позиції адвоката у справі із його морально-життєвою позицією, совістю та певними принципами.

На відміну від судді та навіть прокурора як інших учасників судового процесу, адвокат не може керуватися власними оціночно-звинувачувальними судженнями щодо клієнта, повинен уникати конфлікту інтересів, що передбачено в законодавстві [4]. З цього випливає розуміння: імідж та репутація адвоката безпосередньо пов'язані з іміджем клієнтів. Проте, слід розуміти, що негативний імідж – поняття відносне. На ставлення суспільства може впливати як складність обставин, так і навмисний вплив зацікавленої сторони; особливо чітко це простежується в політичних справах. Тому заради збереження іміджу далеко не завжди необхідно відмовлятися від «незручних» клієнтів.

Злиття з образом, створеним задля підтримання іміджу адвоката, може стати причиною професійної деформації свідомості. З філософської

стороні вивчення цього питання, звичка оцінювати події та вчинки інших з юридичної точки зору, може сприяти зникненню особистості людини, що стоїть за цією професією. Якщо брати проблеми, з якими стикаються адвокати у своїй практичній діяльності, це може виражатися у «вимиканні» стандартного розуміння «добра» та «зла» і розвитку ставлення до проблем з боку практичності їх вирішення.

Підводячи підсумок, можна сказати, що «імідж адвоката» – це бачення і сприйняття адвоката суспільством або окремою особистістю через призму його зовнішнього вигляду, характеру, манери поведінки, комунікативних навичок, обрання клієнтів та професійної діяльності загалом. Отже, для успішної професійної діяльності, адвокат має створювати та дбати про свій імідж, для чого може наймати спеціалістів (іміджмейкерів). Головне, щоб на шляху до створення свого «образу», адвокат не забував про честь та гідність своєї професії, не відступав від правил адвокатської етики та не втрачав власну особистість за «маскою» професіонала.

Список використаної літератури:

1. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів. 2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.jnsm.com.ua/ures/book/> (дата звернення: 23.10.2020).
2. Смоленский М. Адвокатская деятельность и адвокатура Российской Федерации. Ростов н/Д : Феникс, 2004. 256 с.
3. Правила адвокатської етики від 09 червня 2017 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 23.10.2020).

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна.***

Пальчук А.В., Саницька І.В.

*студенти 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Реклама – це двигун торгівлі. Послуги адвокатів перетворились на продукт, який підлягає реалізації та просуванню і саме через це зростає величезна конкуренція, що полягає у суперництві між адвокатами за першість на ринку правових послуг.

Цілком зрозумілим є те, що адвокат завжди перебуває у процесі розширення клієнтської бази і створення собі успішного іміджу та репутації. Сама репутація формується ще задовго до рекламування, коли адвокат під час своєї діяльності вже має відгуки та успішність у вирішенні юридичних справ.

Як ми знаємо, реклама є найбільш дієвим способом просування адвокатських послуг і тому вона має бути не тільки привабливою для споживача, але й повинна, в першу чергу, відповідати законодавчо закріпленим критеріям.

Рекламування не повинне підривати довіру суспільства та зобов'язане відповідати принципам добросовісної конкуренції [1].

Стаття 13 Правил адвокатської етики визначає спеціальні вимоги щодо рекламування адвокатської діяльності, зокрема, встановлено, що адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і цих Правил [2].

Ми можемо звернутись до ст. 1 Закону України «Про рекламу» де дається визначення поняття, «реклама» – це інформація про товар чи особу, що розповсюджується у будь-який спосіб і призначена для сформування і підтримання обізнаності споживачів та їхній інтерес щодо такої особи чи товару.

За своєю суттю матеріали, що рекламують адвокатську діяльність не можуть містити оціночних характеристик відносно адвоката, критики адвокатами інших адвокатів, заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів, а також вказівок, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними, в дійсності, адвокатурі як такій.

Таким чином в рекламних матеріалах щодо діяльності адвоката не може будь-якої оманливої або натякаючої саме на те, що цей адвокат може виконати будь-яку забаганку клієнта інформацію. У відповідності до цивільно законодавства України, інформація, що міститься в рекламних матеріалах,

діє публічною пропозицією до укладання договору, в нашому випадку, це публічна пропозиція до укладання договору про надання правової допомоги. У потенційних клієнтів може скластися хибне уявлення про те, що саме працівники цієї компанії можуть вирішити всі питання, які ставить клієнт і що саме вони зможуть вирішити будь-яку проблему та тільки вони зможуть надати необхідну правову допомогу.

Ми повинні пам'ятати, що правилами адвокатської етики передбачається персональна відповідальність за інформацію, яка міститься в рекламних матеріалах щодо здійснення адвокатської діяльності певним адвокатом або адвокатським об'єднанням.

Серед дослідників, які вивчали етичні аспекти рекламування адвокатської діяльності, можна виділити позицію юриста та науковця М. Ю. Барщевського, відповідно до якої реклама для адвоката має бути заборонена, а інформація про його діяльність дозволена і, більше того, необхідна і корисна [3]. Таку точку зору підтримує Н.М. Бакаянова яка розмежовує рекламу адвокатської діяльності, так звану саморекламу, і спеціальну інформацію про осіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку від інформування громадян про надання адвокатських послуг. Якщо перше суперечить етичним основам адвокатської діяльності, то на підставі другого населення одержує відомості про таку діяльність [4].

Як нам відомо, реклама адвокатської діяльності обмежується етичними рамками, які встановлює держава, а тому й досі самим ефективним способом рекламування юридичних послуг є вдячні та задоволені клієнти та бездоганна репутація адвоката.

Підсумовуючи можна сказати, що рекламування адвокатської діяльності є специфічним видом реклами і в жодному разі не можна вдаватися до тих методів, які використовують маркетологи щодо реклами інших не подібних послуг. Необхідно ретельно і уважно відноситись до того, щоб та інформація, що міститься в рекламі, не суперечила правилам адвокатської етики і жодним чином не паплюжила професію адвоката.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 23.10.2020).

3. Барщевский М.Ю. Адвокатская этика. М.: Издательский дом «ФЕДОРОВ», 1999. 288 с.

4. Таварткіладзе Н.М. Етичні основи діяльності адвоката – захисника: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2003. 22 с.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна

Петрова Я.О.

*студентка 1-го курсу магістратури Інституту післядипломної освіти
КНУ імені Тараса Шевченка*

МОРАЛЬНИЙ ЗМІСТ ПРОФЕСІЇ АДВОКАТ

Професія адвокат пов'язана з наданням правової допомоги, що включає розв'язання різних конфліктних ситуацій, професійна діяльність адвоката торкається найважливіших інтересів людей, їх благ, а іноді й долі. Діяльність адвоката залежить від дотримання не тільки правових норм, але і моральних принципів. Адвокат повинен мати особливі морально-психологічні та вольові якості, оскільки відповідні особливості професії інколи накладають особливий тягар моральної відповідальності за результати своєї діяльності.

Стаття 131-2 Конституції України зазначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Стаття 59 Конституції України закріпила право кожної людини і громадянина на правову допомогу, а реалізація конституційних норм вимагає домінуючого підходу до оцінки соціальної цінності адвокатури, створення критеріїв ефективності її діяльності щодо забезпечення прав людини, що нерозривно пов'язано зі сприянням престижу адвокатської професії. Тому, моральний зміст та етична сторона діяльності адвоката є актуальними питаннями.

Одним із принципів, які відносяться до присяги адвоката в Україні є дотримання принципу правил адвокатської етики. Основним джерелом регламентації етичних вимог до професійної діяльності адвоката є Правила адвокатської етики. Дотримання правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката містить і Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними міжнародними документами, які закріплюють етичні вимоги до адвокатів, є Кодекс поведінки європейських адвокатів, Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, Основні положення про роль адвокатів.

Юридична етика – це вчення про моральні основи юридичної діяльності, моральні якості представників юридичної професії та моральні відносини, що складаються у процесі її здійснення. Складовою професійної етики юриста є адвокатська етика. Діяльність адвоката неможлива без дотримання дисципліни і професійної етики. Адвокатська етика має свій зміст: захищати

інтереси клієнта, використовувати тільки ті засоби і способи захисту, які передбачені законом, володіти такими якостями своєї професії, які не мають псувати імідж адвоката. В загальному, діяльність адвокатів має суспільно необхідний характер, що покладає на них високу відповідальність за суворе і точне дотримання принципу верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Головною соціальною функцією професійної моралі, у тому числі і юридичної, поряд із сприянням належному виконанню професійних завдань, є виключення чи подолання професійних помилок, інших шкідливих наслідків професійної деформації. Вона також є важливим інструментом вироблення професійних якостей працівника, його професійного удосконалення. Важливе значення мають етичні норми адвокатської діяльності, не закріплені в офіційних документах, їх добровільне та глибоко свідоме виконання, засноване на загальнолюдських уявленнях про добро та зло, справедливість і гуманізм, обов'язок, совість тощо. Адвокат повинен завжди намагатися до морального самовдосконалення шляхом гармонізації знань про моральні вимоги і їх втілення у вчинках, тобто здатність здійснювати професійні кроки, приймати професійні рішення, втілювати професійні дії відповідно до існуючої у суспільстві моралі.

Саме дотримання моральних норм допомагає адвокату вірно обирати правила поведінки в різних ситуаціях своєї діяльності.

Для моральних норм, як правило, не є характерним текстуальне вираження та закріплення у відповідному нормативному документі. Моральні норми мають бути притаманні людині, оскільки завдяки їм, людина зможе чинити справедливо. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чії права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. У цьому зв'язку на адвоката покладено цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які часто вступають у взаємну суперечність, тому моральні якості адвоката виступають стійкими елементами його моральної свідомості і поведінки як в професії, так і в побуті.

Отже, на думку автора, моральний зміст професії адвокат набуває уваги в сучасному суспільстві до правових гуманних цінностей, до проблем розбудови суспільства та держави на правових засадах. Адвокат в своїй діяльності повинен не лише володіти навичками, знаннями, ерудицією, досвідом у своїй професійній діяльності, але, також мати високі моральні якості, оскільки від сукупності таких ознак залежить не лише репутація окремого адвоката, але й адвокатури.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович

Пиріг А.В., Станкова В.М.

студенток 2 курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

На сьогоднішній день питання етики є дуже актуальним в адвокатській діяльності, оскільки навіть зараз адвокати, які отримали диплом про вищу юридичну освіту, свідоцтво та склали присягу, вчиняють певні правопорушення, що підривають авторитет професії юриста в Україні. Звичайно ж, однією з причин цього є низький морально-етичний рівень розвитку представників цієї професії. Тому важливим завданням на сьогоднішній день є підняття в них моральних орієнтирів та людського сенсу справедливості. Чимало вчених, які займались дослідженням проблем етики адвоката, зокрема Білоус К., Варфоломєєва Т., Васьковський Є., Святоцький Д. та ін.

Етика – вчення про мораль. Мораль і право виникли з потреби забезпечити функціонування спільнот, суспільства шляхом погодження, гармонізації різних інтересів, підпорядкування людей певним загальним правилам поведінки. У кожній суспільно-економічній формації, національній культурі мораль і право однотипні. Вони базуються на одній соціально-економічній системі, особливостях менталітету, відбивають потреби й інтереси людей, певних верств населення, а то й суспільства в цілому. У моралі і права спільні покликання і мета — забезпечення стійкого розвитку суспільства, впорядкування відносин між людьми на ґрунті загальнолюдських моральних цінностей: гуманізму, справедливості, рівності, свободи. Тому вони є взаємообумовленими та взаємопов'язаними системами регуляції суспільного життя, виконують спільну соціальну функцію регулювання людської поведінки, життєдіяльності суспільства [4, с. 7-9].

Проблема також полягає в тому, що форми відповідальності адвоката за порушення Правил адвокатської етики [1] та професійного обов'язку, на нашу думку, не є ефективними. Якщо звернути увагу на організацію адвокатури у Франції, то варто зазначити, що в цій країні адвокат несе насамперед, цивільно-правову відповідальність, підстави для якої виникають як за межами процесу, так і в його рамках. У першому випадку – з неналежного виконання обов'язків адвоката при наданні консультацій, підготовки документів і т. д. У другому – відповідальність виникає у разі помилкової оцінки адвокатом сутності справи, при порушенні ведення справи, неналежного виконання зобов'язань з надання допомоги під час процесу. Гарантії виконання правил етики виникають після обов'язкового страхування адвокатом професійної відповідальності. Згідно з Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] за порушення

Правил адвокатської етики [1] до адвоката може бути застосовано лише одне з дисциплінарних стягнень. Отже, було б доречно запозичити деякі правові норми Франції для вдосконалення українського законодавства в цьому аспекті [6, с. 40-41].

Також існує характерна для України проблема наявності великої кількості некомпетентних юристів, тому й повага суспільства до професії адвоката набагато нижче, ніж в країнах Європи. У Норвегії нараховується лише 3 вищих навчальних заклади, які готують юристів – в Осло, у Бергні та у Тромсі, у яких за 2010 рік з 6559 чол. – лише 605 чол. склали державний іспит та отримали диплом, це лише 9% з кількості студентів, які склали іспит. В Україні ж нараховується близько 96 вузів, які готують спеціалістів у юридичній сфері, 95 % з яких щороку отримують диплом, і при цьому тільки незначна частина з випускників отримують роботу за спеціальністю та стають компетентними та кваліфікованими адвокатами. Ці статистичні дані, на жаль, можуть говорити про низький рівень вітчизняної освіти та вимог, які висуваються до студентів, тому й рівень етичності українських адвокатів є нижчим [6, с. 40].

Оскільки Україна прагне стати членом Європейського Союзу, то доцільно буде розглянути Кодекс поведінки Європейських адвокатів [3], який є основою для розробки кодексів професійної поведінки адвокатів в багатьох країнах. В ньому закріплена велика кількість основоположних принципів, зокрема принцип незалежності адвоката, принцип конфіденційності, принцип уникнення конфліктів, принцип гідності і честі адвокатської професії; принцип відданості клієнтові та ін. Отже, можна зробити висновок, що загальні принципи діяльності і поведінки адвоката, що викладені в Кодексі поведінки європейських адвокатів [3] мають бути регламентовані в нормативних документах України задля регулювання і вдосконалення професійної етики адвоката в Україні.

Наприклад, можна звернути увагу на один із основоположних принципів в європейському законодавстві – принцип довіри, який, на жаль, не має чіткого формулювання і регламентації в українських нормативних документах. Довіра виступає передумовою соціально-політичних відносин між людьми, а недовіра до адвоката, навпаки, є наслідком неякісного надання правової допомоги. Довіра клієнта до адвоката – це основа, підстава виникнення адвокатської діяльності. Вона, як і професіоналізм адвоката, стає запорукою вирішення проблем клієнта. Тобто, якщо клієнт довіряє адвокату і сподівається отримати якісну правову допомогу, він буде ставитися з повагою до порад і рекомендацій адвоката. Такі взаємовідносини, безперечно, можуть дати позитивні результати. Тоді можна зробити висновок, що доречно було б передбачити в Правилах адвокатської етики окремої норми або норм щодо етичних основ формування довірчих відносин між адвокатом і клієнтом [5, с. 207-209].

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.
2. Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. №5076-VI. Відомості Верховної Ради України від 05.07.2013 2013 р., №27, стор. 1438, стаття 282.
3. Кодекс поведінки європейських адвокатів. [Електронний ресурс] – Режим доступу : [https://unba/org/ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_ymropeyskykh_advokativ\(ukr\)/pdf](https://unba/org/ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_ymropeyskykh_advokativ(ukr)/pdf).
4. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2004. – 176 с.
5. Барабаш Т.О. Актуальні питання адвокатської етики та відповідальності за її порушення. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <file:///C:/TEMP/156413-373664-1-PB.pdf>.
6. Череватюк В.Б., Рогатюк А.В. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи їх подолання. [Електронний ресурс] – Режим доступу : file:///C:/TEMP/Npnau_2013_4_9-1.pdf.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Полищук М.П., Скворон М.В.

*студенти 2-го курсу магістратури факультета адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РЕКЛАМИРОВАНИЯ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Для успешного процветания абсолютно весь бизнес нуждается в рекламе соответствующих услуг или продукции. Юридическая деятельность не является исключением. Несмотря на то, что без рекламы, действительно, трудно найти новых клиентов, существует целый ряд существенных ограничений, которые применяются для продвижения адвокатских услуг.

Профессиональная деятельность адвокатов имеет свои особенности и определенную специфику. В связи с тем, что адвокату принадлежит центральное место в осуществлении правосудия как посреднику между общественностью и судами. Публичный характер адвокатуры требует

особого регулирования публичности адвокатов. Отметим, что вопросы рекламирования адвокатских услуг являются одним из этических аспектов адвокатской деятельности, урегулированных международными актами, актами Европейского Союза и законодательством Украины в сфере адвокатуры и адвокатской деятельности [3].

Правила адвокатской этики является основным корпоративным актом, регулирующим высокие профессиональные стандарты адвокатуры. Действующие Правила адвокатской этики обязывают адвокатов придерживаться высоких этических стандартов поведения, устанавливают единую систему критериев оценки этических аспектов поведения, регулирующие конфликты интересов и противоречия в адвокатской деятельности, имеют защитную функцию от необъективных и дискриминационных преследований адвокатов. Обязанность придерживаться Правил адвокатской этики предусмотрена Законом Украины «Про адвокатуру и адвокатскую деятельность», как одна из основных профессиональных обязанностей адвоката.

Анализируя нормы Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности», стоит отметить, что, по сравнению с предыдущим законом, действующий законодательный акт не содержит указания о возможности осуществления рекламной адвокатской деятельности. Однако, несмотря на это, Правила адвокатской этики содержат положения, которыми урегулирован данный вопрос.

Именно Правила адвокатской этики (ст. 13) формируют целый перечень требования к рекламной деятельности адвоката во второй главе, который касается основных принципов адвокатской этики. Таким образом, адвокату гарантируется право рекламировать свою деятельность с соблюдением действующего законодательства и Правил адвокатской этики. Кроме того, в указанной статье определена информация, которая не должна находиться в рекламных материалах адвоката, а именно: заявления о вероятности успешного выполнения поручений и другие заявления, которые могут вызвать безосновательные надежды клиентов, недостоверная информация, оценочные характеристики, указания, которые могут сформировать представление, что деятельность именно этого адвоката характеризуется чертами и показателями, присущими в действительности адвокатуре как таковой, а также критика других адвокатов.

В третьем пункте статьи Правил адвокатской этики указано: «Рекламные материалы про деятельность адвоката должны быть объективными, достоверными, четкими и понятными и не должны содержать намеков, двусмысленностей или иным образом образовывать основу для введения потенциальных клиентов в заблуждение, а также должны отвечать разумным эстетическим требованиям. Рекламные материалы не могут демонстрироваться (размещаться) с помощью способов (в способы),

которые дискредитируют институт адвокатуры, создают условия для его пренебрежения, унижают профессию и статус адвоката Украины» [2].

Кроме того, в Правилах содержится положения, предусматривающие ответственность адвоката за недобросовестную рекламу. Адвокаты, осуществляющие адвокатскую деятельность индивидуально или через адвокатское бюро или объединения (руководители адвокатского объединения) несут персональную ответственность за достоверность рекламных материалов о них, а также за их соответствие действующему законодательству и Правилам адвокатской деятельности [5].

В случае нарушения указанных правил, на адвоката может быть наложено дисциплинарное взыскание в виде предупреждения или даже прекращения права на занятие адвокатской деятельностью сроком от одного месяца до одного года (ст. 31, 34, 35 Закона Украины «Про адвокатуру и адвокатскую деятельность»).

Учитывая указанные требования и ограничения в отношении рекламы адвокатских услуг, трудно не согласиться с точкой зрения И. Костина [3], который подчеркивает, что единственный вид рекламы, которая может считаться как эффективной, так и отвечать этическим аспектам адвокатской деятельности – рекомендации. Специфика адвокатской деятельности, статуса адвокатуры и адвоката в обществе и государстве ограничивает рекламу адвокатских услуг этическими рамками, которые минимизирует ее потенциал, оставляя основным источником распространения информации о деятельности адвоката рекомендацию «из уст в уста», базисом которой служит безупречная репутация адвоката.

Однако в условиях развития рынка юридических услуг действительного результата рекламы только от рекомендаций и визиток уже может не хватить. Необходимо создавать собственный бренд, и в частности с использованием социальных сетей (Instagram, Facebook), а также совершенствовать свои знания и использовать достижения юридического маркетинга.

Подытоживая вышесказанное, стоит отметить, что в связи с евроинтеграционными процессами Украины, актуальным является вопрос соответствия стандартов адвокатской деятельности европейским стандартам. Сейчас наиболее дискуссионным является вопрос о запрете адвокатской рекламы в странах ЕС, что обосновывается открытием границ для иностранных юристов в странах-членах и требованиями Комиссии ЕС по регулированию деятельности адвокатов в едином унифицированном правовом поле. В связи с увеличением количества адвокатов в Европе, увеличивается и конкуренция между ними, что заставляет их рекламировать свою деятельность и использовать для этого все современные возможности, в том числе сеть Интернет. Однако важно, чтобы рекламирования адвокатской деятельности соответствовало нормам адвокатской этики.

Список использованной литературы:

1. Про адвокатуру и адвокатскую деятельность: Закон Украины от 05.07.2012 № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Правила адвокатской этики от 09.06.2017 г. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
3. Польский О. Ю. Правовые основы рекламирования адвокатской деятельности. 2016. С. 113-120.
4. Скрябин О.М. Юридико-психологические аспекты рекламной деятельности адвоката. № 2. 2012. С. 266-270.
5. Рекламирование профессиональной деятельности адвоката: требования и ограничения. URL: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2161%3A22-070520&catid=263%3A6-042020&Itemid=324&lang=ru;

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Польовська О.А.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У зв'язку із постійними процесами глобалізації та тривалого процесу реформування адвокатської діяльності нагальним постає питання дотримання адвокатами адвокатської етики у їхній діяльності, оскільки на нього покладається не тільки ряд юридичних, а й моральних обов'язків (зобов'язання перед клієнтом, судом, суспільством). Регулювання професійної діяльності адвоката з етичної точки зору набуло широкої популярності не тільки на теренах України, а й за кордоном.

Варто зазначити, що інститут адвокатської етики не є інноваційним. Її витоками слугують часи Стародавнього Риму та Греції. Тоді почались з'являтися певні правила, які при захисті прав інших осіб не могли порушуватись. Наприклад, у Кодексі Юстиніана містилася заборона бути адвокатами особам, позбавленим громадянської честі. Можна додати, що у осіб, які здійснювали захист порушених прав та інтересів, до того ж цінувалися стійкі моральні якості та мистецтво красномовства [1].

Незважаючи на давню історію розвитку, становлення та функціонування, зараз цей інститут продовжує вдосконалюватись. Законодавство різних країн у сфері регулювання адвокатської діяльності розвивається у руслі впровадження правових засад щодо дотримання адвокатської етики.

Наприклад, у кодексі адвокатської етики Польщі вказується, що метою здійснення адвокатської діяльності є захист інтересів клієнта. Адвокат несе дисциплінарну відповідальність за ухилення від адвокатської етики або порушення гідності професії під час професійної, публічної діяльності, а також у приватному житті. Кожен адвокат зобов'язаний співпрацювати у дотриманні членами адвокатури засад адвокатської етики і відстоювати гідність професії, на підставі чого він має право вказати колесі, якщо той порушує ці правила [2].

Якщо порівнювати вітчизняне законодавство та законодавство США у вказаній сфері, то можна зазначити, що в українських правових актах містяться зобов'язуючі для адвокатів правила поведінки – конкретні заборони, обмеження, чітко сформульовані порядки дій у різних ситуаціях. В Типових Правилах професійної етики США норми мають частково визначений описовий характер та лише деякі з них є обов'язковими до виконання всіма адвокатами [3].

Слід зазначити, що Україна тісно співпрацює з Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи, яка у свою чергу прийняла Кодекс поведінки європейських адвокатів 28 жовтня 1988 року, у якому зазначено, що довірчі відносини можуть виникнути лише в разі відсутності сумнівів щодо професійної честі, гідності та порядності адвоката. Для нього ці традиційні чесноти є професійними обов'язками. Адвокат повинен здійснювати свою діяльність конфіденційно, незалежно та уникати конфлікту інтересів. Вказані положення відображені у вітчизняному законодавстві, що вказує на націленість законодавця на розвиток у руслі європейських цінностей [4].

Зупинимо нашу увагу на Федеральному положенні про адвокатуру Німеччини 1959 року, де у першому розділі загальних положень вказується, що будучи людиною вільної професії, адвокат є компетентним консультантом і представником інтересів громадян. Його право виступати з юридичних питань в загальних судах, арбітражних або адміністративних органах обмежується лише федеральним законом [5].

Таким чином, дослідження досвіду зарубіжних країн свідчить про існування там більш давнього й активного розвитку засад адвокатської діяльності і, зокрема, адвокатської етики, яка майже весь час в ногу крокувала із іншими структурними частинами адвокатури. Нам потрібно удосконалювати наше законодавство, сприяти дотриманню і розвитку адвокатської етики, адже це має велике суспільне значення.

Список використаної літератури:

1. Кодекс Юстиніана. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К – М. 792 с.
2. Законодавство іноземних країни про адвокатуру// Кодекс адвокатської етики Польщі (український переклад) . [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/kodeks-etyki-adwokackiej-ukr.pdf>.
3. За результатами аналізу змісту правил адвокатської етики НААУ на предмет їх відповідності міжнародним стандартам: звіт USAID. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/NJ_Bar_RoC_Report-Wortham_Oct_2018_UKR_.pdf.
4. Законодавство іноземних країни про адвокатуру. Кодекс поведінки європейських адвокатів (український переклад). [Електронний ресурс] – Режим доступу : [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf).
5. Законодавство іноземних країни про адвокатуру. Федеральне положення про адвокатуру Німеччини (український переклад) . [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>.

Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна

Попадинець М.І.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОВЕДІНКА АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

З розвитком інформаційного суспільства все більше адвокатів використовують соціальні мережі як інструмент комунікації з широким колом аудиторії. Цей факт потребує законодавчого врегулювання етичної поведінки адвокатів в мережі Інтернет.

На сьогодні соціальні мережі слугують майданчиком для формування іміджу адвоката та залучення нових клієнтів. Адвокати та юридичні компанії все частіше ведуть сторінки в соціальних мережах, спрямовані на обговорення змін в законодавстві з колегами, або створюють юридичні сайти, з метою рекламування своєї діяльності. Адвокатам слід розуміти, що

довіра суспільства до інституту адвокатури напряду залежить від ставлення адвокатів до своєї професії, а тому, з моменту складення присяги, адвокати повинні обмірковувати свої дії, щоб уникнути непрофесійної поведінки навіть поза залом судових засідань.

Нормативне врегулювання етичних норм спілкування адвокатів в мережі Інтернет міститься в Правилах адвокатської етики (далі – Правила) [1].

Аналізуючи норми, які регулюють поведінку адвоката в мережі Інтернет, привертає увагу наявність в них оціночних понять, що створює невизначеність у їх застосуванні. Наприклад, стаття 57 Правил закріплює, що адвокат може розміщувати та коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Слід зазначити, що поняття «авторитету» не закріплено на законодавчому рівні, внаслідок чого дискусійними залишаються критерії визначення даного поняття.

При веденні своєї сторінки в соціальних мережах, враховуючи, що одна і та ж інформація сприймається по-різному кожною особою, адвокату необхідно бути стриманим та коректним під час висловлення своїх думок. Більше того, адвокат повинен без агресії сприймати думки, поведінку, спосіб життя іншої особи, які відрізняються від його власних. Необхідно уникати коментарів та дописів, які можуть неоднозначно трактуватись, адже це може негативно вплинути як на статус окремого адвоката, так і на довіру до інституту адвокатури з боку суспільства.

Крім цього, важливо зберігати адвокатську таємницю і не розповсюджувати інформацію, яка стала відома адвокату, у зв'язку із виконанням професійних обов'язків.

Частина 1 ст. 59 Правил встановлює, що адвокати при використанні соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинні дотримуватись високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для їх професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому. Водночас, Правила не містять дефініцію поняття «високий стандарт чесності», а тому таке поняття є оціночним, що призводить до неоднозначного його тлумачення.

Однак, не всі адвокати дотримуються вищезазначених правил, а на їх сторінках в соціальних мережах можна прослідкувати прояви неповаги до своїх колег та використання таких прийомів як викладення недостовірної інформації про них та гострої критики, для того щоб переманити собі клієнтів.

Що стосується притягнення адвоката до відповідальності за неетичну поведінку в мережі Інтернет, то тут проблемним є встановлення суб'єкта порушення Правил. Як зазначає адвокат та науковець О. О. Храпенко, найбільш небезпечними можуть стати випадки, коли від імені адвоката може

бути створена «фейкова» сторінка особою, яка намагається дискредитувати адвоката, в якій зловмисник розповсюдить компрометуючу інформацію. Як боротися з таким явищем, щоб не покарати невинуватого — є відкритим питанням [2]. Справді, на сьогодні жодного порядку ідентифікації адвоката в мережі Інтернет не розроблено.

Адвокат Олексій Шевчук переконаний в необхідності створення реєстрів та підтвердження профілів адвокатів. Фейсбук, за словами О.Шевчука, дозволяє зловживати віртуальністю, тому що вона не тягне за собою реальної відповідальності. Слід лише додати до Єдиного реєстру адвокатів України ще одну графу до профайлу кожного адвоката щодо персональної сторінки у соціальних мережах [3].

Можна зробити висновок, що присутність адвокатів в соціальних мережах за умов дотримання певних умов є доцільною для їх професійної діяльності. Однак, не зважаючи на велику кількість позитивних можливостей, які відкриваються перед адвокатом не слід забувати про серйозні загрози, такі як поширення неправдивої та образливої інформації фейковими акаунтами, що може істотно вплинути як на статус окремого адвоката, так і адвокатури в цілому.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.
2. Храпенко О.О. Дотримання адвокатами правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. Вісник одеської адвокатури. 2019. С. 53–55.
3. Правдін І. Олексій Шевчук: потрібно запроваджувати фейсбук-ідентифікацію адвокатів. *Вектор Ньюз «Новини»*. Політика та право від 11.12.2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.vectornews.net/news/politics/21456-oleksy-shevchuk-potrnbno-feysbuk-dentifkacyu-advokatv.htm>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Пославська І.М., Дурова А.О.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРО ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Становлення України як демократичної та правової держави тісно пов'язане із організацією ефективної системи правозахисту. Відповідно до ст. 131 з позначкою 2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Саме адвокатура як неурядова організація є важливим правозахисним інститутом громадянського суспільства та правової держави. Водночас, порушення адвокатської дисципліни підриває авторитет цієї правозахисної інституції та іноді навіть унеможливорює виконання її основного завдання – сприяння захисту прав, свобод і представництва законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Тому справедливим і необхідним є те, щоб до адвокатів, які порушують принципи адвокатської діяльності, недбало ставляться до власних обов'язків та високих моральних засад своєї праці, застосовувались заходи дисциплінарного впливу.

Насамперед, для розкриття правової природи такого виду юридичної відповідальності адвоката як дисциплінарна, необхідно розкрити зміст самого поняття «дисциплінарна відповідальність адвоката». На жаль, законодавство України не дає легального визначення даного поняття. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Дисциплінарне провадження – це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Згідно з положеннями ст. 34 підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [2].

На нашу думку, серед наукових точок зору найбільш прийнятною є позиція О.О. Бусуриної, яка вважає, що під поняттям «дисциплінарна відповідальність адвоката» слід розуміти особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до спеціального суб'єкту

дисциплінарних правовідносин за вчинення дисциплінарного проступку, який проявляється в невиконанні чи неналежному виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків, і встановлює застосування передбачених законом або нормами корпоративної етики заходів дисциплінарного впливу в закріпленому для цього процедурному порядку [4, с. 10]. Отже, ознаками дисциплінарної відповідальності адвоката є: 1) особливий вид юридичної відповідальності; 2) підставою для її застосування є вчинення дисциплінарного проступку; 3) застосовується до спеціального суб'єкта – адвоката; 4) полягає в застосуванні передбачених законом або іншими актами заходів дисциплінарного впливу з дотриманням особливої процедури.

Іншого підходу дотримується М. О. Женіна, яка розкриває поняття дисциплінарної відповідальності адвоката через два аспекти:

- «позитивної відповідальності» (тобто властиве адвокату почуття обов'язку і сумлінного ставлення до виконання своїх обов'язків в інтересах зміцнення правової держави і авторитету адвокатури);
- «ретроспективної відповідальності» (застосування до адвоката в особливому процедурному порядку міри стягнення (примусу) за неналежне виконання професійного обов'язку) [5, с. 25].

Передумовою виникнення дисциплінарної відповідальності адвоката стала поява особливих норм адвокатської етики, що базувалися на традиціях діяльності адвокатури загалом. В подальшому вказані норми адвокатської етики, які формувалися всією адвокатською спільнотою закріплювалися у нормативно-правових актах різного правового рівня, що й були основою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. На сьогодні такими нормативно-правовими актами в Україні є вищезгаданий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. та Правила адвокатської етики, затверджені звітньо-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. [3].

О. І. Русанова наводить такі приклади порушень адвокатської етики, за наслідком яких настає дисциплінарна відповідальність: безпідставне затягування справи з метою отримання більшого гонорару; диктування підзахисному завідомо неправдивих показань; будь-які висловлені назовні сумніви в достовірності інформації та документів, що виходять від клієнта; пасивність адвоката в процесі, не заявлення клопотань, щоб не дратувати суддю; угоди з обвинуваченим та інші [6, с. 15]. Відповідно до ст. 12 Правил адвокатської етики всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших [3].

В Україні відповідно до ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Український законодавець робить цей перелік вичерпним, встановлюючи при цьому три види санкцій, що можуть застосовуватись до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Можна вважати, що такий перелік не є досконалим, оскільки встановлює обмежене коло санкцій, що у свою чергу може призвести до випадку, коли до адвоката буде застосоване несправедливе покарання, яке не буде відповідати ступеню важкості вчиненого ним діяння, оскільки не буде дотримуватись принцип пропорційності у визначенні санкцій за дисциплінарні правопорушення, вчинені адвокатами. Даний принцип також передбачає, що стягнення має відповідати встановленим професійним стандартам і не повинно бути надмірним з урахуванням вчиненого проступку, обставин справи і особи адвоката.

У такому випадку необхідно врахувати досвід зарубіжних країн, які застосовують й інші види санкцій. Наприклад, в Австрії до адвоката можуть бути застосовані як основні (письмова догана, штраф на суму до 45 тис. євро, заборона на адвокатську практику на строк до 1 року, виключення з адвокатури) так і тимчасові (моніторинг діяльності адвоката дисциплінарною та адвокатською палатою, заборона на здійснення діяльності в певних або в усіх судах, органах прокуратури або в інших органах влади, тимчасова заборона на адвокатську практику, тимчасова заборона на навчання адвокатів-стажистів) заходи дисциплінарної відповідальності.

Цікавим є досвід польського законодавця, який у якості «засобу виховного впливу до адвоката» наділив дисциплінарний суд адвокатської палати правом приймати рішення щодо оприлюднення громадськості про дисциплінарний проступок адвоката через публікацію в журналі, видавцем якого є орган адвокатури (ч. 6 ст. 82 Закону Республіки Польща «Закон про адвокатуру» від 26 травня 1982 року) [7, с. 154].

На думку Т. Б. Вільчик, слід розширити види дисциплінарних стягнень адвокатів у законодавстві України за рахунок введення грошового стягнення, розмір якого повинен визначатися Радою адвокатів України. Додатковими заходами доцільно передбачити заборону роботи у керівних

органах адвокатського самоврядування на певний термін, заборону навчання адвокатів-стажистів [8, с. 42].

Такими ж позиціями, про необхідність включення штрафу до кола санкцій за вчинення адвокатом дисциплінарних проступків, керується і Венеціанська комісія, яка в своєму Спільному висновку щодо проекту Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 18 жовтня 2011 року, вказує на те, що у зв'язку з тим, що різниця між попередженням та зупиненням права дуже велика і в багатьох випадках не дає змогу розумно врахувати тяжкість проступку, Венеціанська комісія вважає, що було б раціонально до списку санкцій включити й штраф.

Слід також підтримати пропозицію М. А. Женіної щодо закріплення у законодавстві обставин, які пом'якшують і обтяжують дисциплінарну відповідальність адвоката. До перших слід віднести: заслуги, заохочення, визнання адвокатом своєї провини. Як обставини, що обтяжують відповідальність, слід розглядати вчинення адвокатом раніше дисциплінарного правопорушення, при цьому слід враховувати наявність не знятої дисциплінарної відповідальності та включити до відповідних норм законодавства України правила, відповідно до якого при вирішенні питання про дисциплінарну відповідальність адвоката враховуються тяжкість проступку, обставини його вчинення, стаж адвокатської діяльності, заслуги та винагороди адвоката при здійсненні такої діяльності, а також наявність чи відсутність притягнення адвоката до відповідальності, визнання адвокатом своєї провини [5, с. 24].

Отже, слід звернути увагу, що норми, які регулюють дисциплінарну відповідальність адвокатів, потребують удосконалення. На підставі проведеного дослідження пропонуємо наступне: розширити перелік дисциплінарних стягнень з урахуванням міжнародних стандартів та досвіду, доповнивши його такими стягненнями як штраф та догана; при вирішенні питання про дисциплінарну відповідальність адвоката слід враховувати тяжкість проступку, обставини його вчинення, стаж адвокатської діяльності, заслуги та винагороди адвоката при здійсненні такої діяльності, а також наявність чи відсутність притягнень до відповідальності, визнання адвокатом своєї вини; передбачити механізм погашення та дострокового зняття дисциплінарних стягнень.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

3. Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

4. Бусурина Е. О. Дисциплинарная ответственность адвоката в правозащитной деятельности: автореф. дисс. ...на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец.: 12.00.11 «судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и правоохранительная деятельность» / Е. О. Бусурина. М., 2013. 30 с.

5. Женина М. А. Теоретические и практические проблемы дисциплинарной ответственности адвоката: автореф. дисс. ...на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец.: 12.00.11 «судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и правоохранительная деятельность» / М. А. Женина. М., 2009. 29 с.

6. Русанова О. І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 10-1(2). С. 14–16.

7. Косенко М. С. Досвід зарубіжних країн щодо організаційно-правових засад діяльності дисциплінарних органів прокуратури. Вісник Академії адвокатури України. 2011. Вип. 2. С. 151-158.

8. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. Форум права. 2015. № 4. С. 38–44.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна

Рильська Ю.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Взяття Україною курсу на розбудову правової та демократичної держави інтенсифікувало формування та розвиток численних інститутів громадянського суспільства, зокрема інституту адвокатури, одним із завдань якого є забезпечення належного рівня захисту прав, свобод та законних

інтересів фізичних та юридичних осіб. Задля ефективного функціонування даного численного недержавного утворення законодавцем передбачений механізм контролю за професійною діяльністю адвокатів шляхом ведення інституту дисциплінарної відповідальності адвоката. Його створення було своєрідною потребою суспільства, що забезпечуватиме суб'єктам звернення до адвокатів впевненість в надані правничої допомоги належного рівня.

Притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності здійснюється в порядку дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури (далі – КДКА), а саме за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України [3].

Відповідно підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Варто зазначити, що недосконалістю правового регулювання є відсутність законного визначення поняття дисциплінарного проступку адвоката, що викликає певні проблеми на практиці. Для убезпечення від випадків неправомірного притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, що може бути засобом для незаконним впливу на нього, неодноразово висувались пропозиції про введення легального визначення поняття «дисциплінарний проступок» та доповнення ним Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зокрема, Божков В.В. висовував пропозицію про надання такого визначення вищевказаному поняттю, як протиправне, винне й каране діяння (дію або бездіяльність), яке вчиняється адвокатом під час здійснення професійної або іншої діяльності, виражається в порушенні законодавства України про адвокатуру й адвокатську діяльність і/або Правил адвокатської етики, має наслідком завдання шкоди адвокатурі України загалом або честі й гідності адвоката/адвокатів [2].

Як вбачається із вищезазначеного поняття однією з ознак дисциплінарного проступку адвоката є завдання шкоди загалом адвокатурі, також висовувалися теоретичні пропозиції про можливість заподіяння такої шкоди самому клієнтові. Зокрема, в одному з рішень КДКА встановила в діяннях адвоката наявність дисциплінарного проступку через подання адвокатського запиту без додання копії ордеру. Вищий адміністративний суд ж переглядаючи дане рішення та рішення судів апеляційної та першої інстанцій встановив відсутність в діяннях адвоката ознак дисциплінарного проступку, що в свою чергу не може бути підставою для відкриття дисциплінарного провадження та наступного притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Проаналізувавши цей випадок приходимо до висновку, що мілке порушення адвоката не спричиняє завдання шкоди ні клієнтові, ні авторитетові адвокатури [2].

Також можна стверджувати, що відсутність дефініції дисциплінарного проступку адвоката створює поле для свавілля, і в подальшому спричинятиме

звернення до КДКА з необґрунтованими скаргами, що як вже зазначалось чинить вплив на самостійність адвокатів.

Частиною 2 ст.34 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що дисциплінарним проступком адвоката може бути: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Як можна спостерігати із вищезазначеного формулювання законодавця перелік підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності не є вичерпний, що є джерелом незаконного зловживання зі сторони суб'єктів звернення із дисциплінарною скаргою. Адже практично будь-яке порушення покладеного на адвоката обов'язку може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, що в свою чергу, чинить значний вплив на незалежність адвокатського корпусу.

Варто зазначити, що адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності протягом одного року з дня вчинення дисциплінарного проступку. Дисциплінарне провадження щодо адвоката включає в собі певні стадії (ст. 37 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), а саме: 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката; 2) порушення дисциплінарної справи; 3) розгляд дисциплінарної справи; 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі [4].

За результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата КДКА приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи.

До адвоката може бути застосовано одне з наступних дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

Важливим законодавчим положенням є можливість оскарження рішення КДКА до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури адвокатом чи особою, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката протягом тридцяти днів з дня його прийняття. Оскарження ж рішення при цьому не зупиняє його дії.

Не менш важливим є положення про можливість оскарження рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури до суду протягом тридцяти днів з дня його прийняття.

Зважаючи на вищесказане, інститут притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є важливим фактором, який впливає на підтримання адвокатами належного рівня своєї правової компетентності, виконання покладених на них обов'язків з безумовним урахуванням етичних норм, зокрема закріплених в Правилах адвокатської етики. Даний інститут не позбавлений вищезначених недоліків, що при цьому не заважає йому реалізовувати позитивну роль в контролі за діяльністю адвокатури України.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. [Електронний ресурс] // – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc22/22.pdf>.

3. Законодавчі положення про притягнення адвоката до відповідальності. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://vkdkka.org/informatsiya-dlya-skarzhnikov/>.

4. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mus32204?an=1>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Робейко С.А.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Поведінка адвокатів у мережі Інтернет є досить актуальним питанням, на рахунок якого існує ціла низка контраверсійних думок та поглядів зважаючи на активність правників на різноманітних сайтах, форумах та соціальних мережах. Адвокати не стоять осторонь розвитку комунікаційних технологій, а активно ведуть блоги, роблять твіти, коментують дописи, створюють профілі, як особисті, так і професійні, де дуже часто публікують інформацію

про адвокатську діяльність, аналізують законодавство, висловлюють власні позиції щодо актуальних правових та політичних проблем.

Тому важливим та необхідним кроком у регламентації даної діяльності стало доповнення Правил адвокатської етики (далі – ПАЕ) розділом VIII «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», який складається із чотирьох статей (ст. 57-60).

Зупинимося на деяких проблемних питаннях регламентації даних відносин.

По-перше, у ст. 57 ПАЕ зазначається, що участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. При цьому поняття такого авторитету не є визначеним ні в ПАЕ, ні в інших нормативно-правових актах. Дане поняття є оціночним, тобто може довільно й вибірково тлумачитися уповноваженим органом залежно від обставин у кожному конкретному випадку. Крім того, не зрозумілим є процес і механізм визначення шкоди та її розміру. Таким чином, правозастосування даної норми є дещо ускладненим і може стати джерелом зловживань для уповноважених на тлумачення органів. Саме такий підхід підтверджується судовою практикою. Так, Окружний адміністративний суд м. Київ в постанові від 21.07.2017 р. вказав на законодавчо передбачену можливість перевірки в судовому порядку лише процедурних питань ухвалення відповідного рішення Вищою кваліфікаційно дисциплінарною комісією адвокатури (далі – ВКДКА). Повноваження ВКДКА щодо оцінки дій адвоката на відповідність ПАЕ та прийняття відповідного рішення визнані дискреційними, що унеможливорює судовий перегляд останнього для гарантування його справедливості, добросовісності та розумності.

По-друге, ст. 57 ПАЕ визначено принципи поведінки адвокатів в Інтернет-просторі, а саме: незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності. Варто зауважити, що дані принципи не узгоджені з основними, яким присвячено розд. II ПАЕ (ст. 6-13). Лише два з них збігаються – незалежність та конфіденційність. Таким чином, можна зробити висновок, що решта принципів повинна додержуватись адвокатами лише у віртуальному житті. Однак очевидно, що чесність, відповідальність, толерантність тощо є не менш важливими у реальному житті. Більше того, зміст принципів поведінки адвокатів у мережі Інтернет не розкритий, лише вказується на певні аспекти їх дотримання адвокатами.

По-третє, правила поведінки адвокатів в Інтернет мережі визначені так, що орієнтовані саме на адвоката, який є носієм свого статусу повсякчас,

а не лише під час здійснення своєї професійної діяльності. Отже, адвокат позбавлений свободи створювати дописи, коментарі, висловлювати власні думки в статусі приватної особи, адже останні будуть аналізуватися як такі, що висловлені особою в статусі адвоката.

По-четверте, досить важко ідентифікувати людину і її профіль у соціальній мережі. Ні для кого не таємниця, що зараз кожна людина може створити профіль у соціальній мережі й назватися будь-яким ім'ям. Таким чином може бути створений фейковий профіль будь-якого адвоката, адвокатського бюро чи об'єднання, на якому розміщуватиметься інформація, використання якої завдасть шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Для вирішення даної проблеми адвокати висловлюють різні пропозиції. Наприклад, розробити правила ідентифікації адвокатів в Інтернеті. Однак, якщо уявити, що такі будуть розроблені, наприклад за IP-адресою чи MAC-адресою пристрою чи смартфона, через оператора зв'язку, що само собою буде порушенням прав адвокатів та втручанням у їхню незалежну діяльність, як довести, що за конкретним ідентифікованим пристроєм або сторінкою в соціальній мережі знаходився саме цей адвокат, а не інша особа? Також існує пропозиція додати до ЄРАУ ще одну графу до профайлу кожного адвоката щодо його особистої (персональної) сторінки у соціальних мережах. Тим більше, що це цілком корелюється зі ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якою встановлено обов'язок Ради адвокатів України забезпечити ведення Єдиного реєстру адвокатів України, а до ЄРАУ, своєю чергою, вноситься інформація щодо засобів зв'язку з адвокатом, а також інші відомості, передбачені цим Законом.

Внесення додаткових відомостей до ЄРАУ не потребуватиме жодних витрат, однак це гарантовано надасть можливість потенційним клієнтам чітко ідентифікувати користувачів відповідних сторінок у соціальних мережах як адвокатів, які надають відповідні послуги.

Отже, етичні норми щодо поведінки адвокатів у мережі Інтернет є необхідним кроком уперед, зважаючи на сучасні реалії. Однак деякі моменти потребують вдосконалення задля кращого врегулювання даних відносин.

Список використаної літератури:

1. Кухнюк Д.В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. *Вісник Одеської адвокатури*. Одеса, 2019. С. 39-43.
2. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури*. Одеса, 2019. С. 14-16.
3. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури*. Одеса, 2019. Спец. вип. Адвокатська етика. С. 26-29.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Деменчук Марина Олександрівна

Самородченко Т.С.

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЯК СУПЕРЕЧНІСТЬ МІЖ ОСОБИСТИМИ ІНТЕРЕСАМИ АДВОКАТА ТА ЙОГО ПРОФЕСІЙНИМИ ОBOB'ЯЗКАМИ

В сучасному світі діяльність адвоката в більшості випадків здійснюється в конфліктному середовищі. Саме таке явище виникає в наслідок дій в інтересах клієнта та відповідної протидії іншої сторони. Щодо визначення основного терміну «конфлікт інтересів», можемо зазначити, що за структурою його поділяють на той, який виникає між інтересами адвоката і клієнта та між інтересами клієнтів. Різноманітність конкретних життєвих ситуацій, які мають місце в адвокатській практиці, не дає змоги визначити чіткого переліку випадків, які б вказували на наявний або потенційно можливий конфлікт інтересів. Проте, незважаючи на велику кількість варіантів даного поняття, у п.8 ч.1 ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що конфлікт інтересів – суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Конфлікт інтересів у розумінні закону має місце у випадку, якщо виконання договору суперечить інтересам члена сім'ї або близького родича адвоката — посадової особи, яка брала або бере участь у провадженні, в якому адвокатом надається (має надаватись) правова допомога.

Набагато широко поняття конфлікту інтересів в адвокатській діяльності розкривається у доктринальній галузі, тобто у працях окремих вчених. Зокрема, В. Кудрявцев вважає, що представлене явище є підвидом юридичного конфлікту, який, у свою чергу, представляє собою будь-який конфлікт, у якому спір пов'язаний з правовідносинами сторін (їх діями, що мають юридичні наслідки або стани), відповідно, суб'єкти мотивація їх поведінки або об'єкт конфлікту мають правові ознаки, а конфлікт тягне за собою юридичні наслідки [2, с.51]. Важливо звернути увагу на думку

Д. Дедова, який у своїх дослідженнях розглядає термін «конфлікт інтересів» як протиріччя між інтересами особи, які захищені правом і повинні бути задоволені діями іншої уповноваженої принципалом особи і особистими інтересами цієї уповноваженої особи [3, с.67]. Таким чином, враховуючи усі приведені відомості, ми можемо стверджувати, що конфлікт інтересів – це відносини між адвокатом та клієнтом, які ускладнено суперечністю інтересів обох сторін.

Постає запитання, чому конфлікт інтересів як суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними обов'язками є таким важливим в адвокатській діяльності? На мою думку, існують певні аспекти, а саме: конфлікт інтересів виступає як негативне явище, яке може зашкодити не тільки особистим інтересам адвоката, але і законним правам та інтересам його клієнтів. Також, вказана засада має двоякий характер, так як її можна віднести як до організаційних, так і етичних принципів адвокатури.

Адвокат не може представляти, захищати клієнта чи надавати йому правову допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката. В разі виникнення конфлікту інтересів в процесі реалізації адвокатом договору, такий договір має бути розірваним з дотриманням певних умов [4].

Якщо проаналізувати міжнародно-правові акти, які безпосередньо стосуються діяльності адвокатської спільноти, то у багатьох з них згадується негативне явище конфлікту інтересів, а також зазначається необхідність його уникнення. Про необхідність уникнення конфлікту інтересів між адвокатом та суб'єктом, якого він представляє, також згадано у Віденській Резолюції МАЮ з приводу ослаблення регулювання спілки юристів [5].

Таким чином, ми можемо зробити певні висновки з приводу уникнення конфлікту інтересів та галузі адвокатської діяльності взагалі. Отож, конфлікт інтересів є явищем, яке передбачає суперечність між інтересами клієнта та адвоката, внаслідок яких останній не може ухвалювати рішення об'єктивно, а також здійснювати відповідні дії з максимальною користю для свого клієнта.

Принцип уникнення конфлікту інтересів закріплено не тільки у національному законодавстві, а й у численних міжнародних актах, що говорять про його виключну пріоритетність. У практичній діяльності адвоката питання уникнення конфлікту інтересів має відігравати першочергову роль, адже в разі наявності цього негативного аспекту професійного захисника може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : закон від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.

2. Кудрявцев В.М. Юридический конфликт: сферы и механизмы. Юрист. 1994. 171 с.

3. Дедов Д.И. Конфликт интересов. Волтерс Клувер. 2004. 288с.

4. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.

5. Резолюція по поводу ослабления регулирования сообщества юристов, принята Советом МАЮ 6 июня 1998 г. в Вене. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://eshra375.files.wordpress.com/2014/01/resolution-on-deregulating-the-legalprofession-1998.pdf>.

Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна

Святушенко І.С., Зазуля К.Ю.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД СУЧАСНОГО АДВОКАТА УКРАЇНИ

Прислів'я «Зустрічають по одежині, проводжають по розуму» дуже добре підходить до естетичної культури юриста, яка виражається в його зовнішньому вигляді. Зовнішній вигляд адвоката істотно впливає на ставлення до нього громадян. Відомий російський адвокат А. Ф. Коні радив молодим колегам: «Варто вдягатися просто і пристойно. В костюмі не повинно бути нічого вигадливого і кричущого (різкі кольори, незвичайний фасон). Брудний, неохайний костюм робить неприємне враження. Це важливо пам'ятати, тому що психологічний вплив на присутніх починається до бесіди — з моменту появи перед публікою» [4].

Термін «дрес-код» спочатку виник у Великобританії, але швидко поширився світом. Використовується для позначення регламенту в одязі, який свідчить про приналежність людини до певної професійної групи. Дрес-код – це набір правил, що стосується не лише ділового одягу, але регламентує і зовнішній вигляд у цілому [1].

В судах України, на жаль, можна спостерігати адвокатів в потертих джинсах, розтягнутому светрі, шортах, шльопанцях, без носків; або у міні-спідницях, в туфлях на занадто високих підборах з яскравим макіяжем тощо. Неохайність деяких адвокатів дискредитує почесну професію, знижує довіру до правосуддя та судового процесу в Україні [2].

Зокрема, успіх в юридичній діяльності тісно пов'язаний із спілкуванням з людьми. Зовнішній же вид при спілкуванні відіграє ключову роль. В першу чергу, юристу не можна бути неохайним і виглядати підозріло.

Істинність фрази «Зустрічають по одягу» ніхто не відміняв, так само як і істинність фрази «Ви маєте всього один шанс справити перше враження». Тому, якщо Ви хочете справити хороше враження, як фахівця-юриста – серйозно підходьте до свого гардеробу. Клієнт приходить до юриста тільки тоді, коли у нього є серйозні проблеми з законом і самостійно він не може їх вирішити. Це серйозне питання, а значить, він бажає отримати допомогу тільки від надійної і професійної людини, адже від рішення деяких юридичних питань в буквальному сенсі залежить життя клієнта. Якщо юрист, а тим більше адвокат не буде виглядати як надійна людина, на якого можна покластися, то клієнт ніколи не довірить йому свої справи. Навіть клієнти, що прийшли до адвоката за рекомендацією звертають увагу на його зовнішній вигляд.

Зовнішній вигляд юриста повинен викликати в клієнта впевненість і відчуття безпеки. Багато досвідчені юристи розглядають свій гардероб як зброю, спрямовану на те, щоб викликати довіру до себе з боку клієнтів, присяжних і суддів.

Неможливо розробити перелік рекомендацій, що стосуються, наприклад, одягу або зачіски юриста. Юрист сам створює свій імідж. Головне, щоб він керувався почуттям міри й усвідомленням того, що є представником професійної (державної або приватної) служби для всіх тих, хто звертається до нього за юридичною допомогою [3, с. 330]. Проте декілька порад все ж таки можна виділити. І найголовніше це те, що одяг юриста повинен бути зручним, акуратним і не зухвалим; тобто бути в міру простим, але відмінної якості, завжди свіжа сорочка, випрасувані штани, добре начищене взуття всі гудзики на місці, без непередбачених для цього виду одягу дірок, без занадто яскравих та експресивних кольорів. Для дівчат – без випадających за межі блузки грудей, спідниць типу «максі пояс» та косметики типу «апачі на стежці війни» [4].

Не обов'язково, проте в одязі вітається індивідуальність, смак, почуття стилю, а також знання базових правил етикету. Не кожен може дозволити собі одягати дорогі речі, проте навіть грамотно та правильно підібраному, хоча і не дорогому, одязі можна бути неперевершеним. А що стосується етикету, то, звісно, не можна, наприклад, прийти в суд в мокасинах, сандаліях з носками чи у бриджах; носити одяг не по розміру та ін. Також вважається дурним тоном сорочка із коротким рукавом, проте при цьому із краваткою[4].

Отже, зовнішній вигляд – це візитка будь-якого адвоката, яка говорить клієнту, про те, що справи у цього юриста йдуть в гору, а значить він професіонал у своїй справі. Одяг юриста повинен допомагати йому виглядати солідно і гідно, створюючи у клієнта асоціацію з процвітаючим експертом,

консультантом, професіоналом. «В людині повинно бути прекрасним все: і обличчя, і одяг, і душа, і думки», – так казав відомий поет А.П. Чехов.

Список використаної літератури:

1. Красногор Н., Красногор О. Дрес-код та стандарти етичної поведінки нотаріусів та представників юридичних професій. МЕН. № 5 (95), жовтень 2017. С. 162-166.

2. Науковий посібник [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pr.rr.ua/082_73.html

3. Мельниченко Р.Г. Адвокатская деятельность. Универсальные правила успеха. Москва: PR MEDIA. Дашков и К, 2009. 330 с.

4. Пономаренко О. Зовнішній вигляд юриста. 21 жовтня 2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://goo-gl.su/IgdQH>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Скалецька В.В.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Значення етики в житті адвоката пояснюється існуванню різноманітних життєвих ситуацій, що підлягають регулюванню не лише на основі закону, а й з урахуванням моральних засад суспільства. До адвоката висувається ціла низка моральних вимог, дотримання яких належить до обов'язків адвоката, закріплених на законодавчому рівні. Зокрема, це зазначено в ст.21 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»[1].

Моральні якості є базовими у будь-якій професійній діяльності. У своїй роботі адвокати повинні забезпечувати права і свободи громадян, виконувати перед суспільством покладені на них конституційні повноваження. Завдяки усвідомленню принципів та ідеалів етичної поведінки, знанню законодавства адвокат може приймати справедливі і юридично правильні рішення, що будуть відповідати закону і суспільним інтересам. Це сприяє утвердженню авторитету інституту адвокатури в суспільстві, укріпленню законності, правопорядку та справедливості.

Основи морально-етичних засад професійної діяльності адвокатської діяльності були розроблені і опрацьовані великою кількістю вчених, юристів минулих років і сучасності. Найвідомішими працями, що визначають роль моралі в діяльності адвокатів, є праці Н.М. Бакаянної, Є.В.Васьковського, Т.В.Варфоломєєвої, М.П.Кана, О. Д. Святоцького та інших.

Правила адвокатської етики – це перелік норм, що включають обов'язкові для адвокатів та їх об'єднань етичні приписи. Відповідний документ був затверджений З'їздом адвокатів України [2].

Основними принципами адвокатської етики є : незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, конфіденційність, компетентність та добросовісність.

Проте, далеко не всіх цих принципів дотримуються адвокати під час виконання своїх професійних обов'язків, нерідко – порушують їх, і , що найгірше-не несуть за це відповідальності. Тому закріплення таких Правил на рівні закону є безсумнівним, так як і закріплення заходів відповідальності за їх недотримання.

Додержання адвокатами етичних норм є не лише умовою надання ними професійної якісної правничої допомоги, але й значно впливає на рівень довіри громадян до інституту адвокатури в цілому.

Чинне українське законодавство приділяє значну увагу обізнаності адвокатів з правилами етичної поведінки. При складенні присяги адвоката, він у урочистій обстановці бере на себе, крім інших, зобов'язання «дотримуватися...правил адвокатської етики». В ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» однією з підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є допущення поведінки, що підриває авторитет адвокатури, зокрема в питаннях моралі, чесності, дотримання інших норм адвокатської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до адвокатури [1].

Також професійна етика є одним із критеріїв кваліфікаційного оцінювання особи, що виявила бажання стати адвокатом, оскільки кваліфікаційний іспит покликаний виявити теоретичні знання особи у сфері права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, що виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону.

ВалентинЗагарія, будучи Головою Вищоїкваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури сказав: «Професіонали, які представляють людей в судах, підпадають під суворе етичне регулювання. У нас – це Правила адвокатської етики. Тому немає іншого шляху, аніж зробити так, щоб люди, які представляють громадян і юридичних осіб у судах, дотримувалися основних засад представництва, зокрема питань конфлікту інтересів, поведіння в суді, питань взаємодії з суспільством. Етичність і компетентність – дві

основні риси. Компетентність включає в себе академічні знання і досвід, а етичність – це дотримання усіх стандартів правил адвокатської етики» [3].

Також В. Загарія зазначив : «Адвокат, вживаючи ті чи інші фрази, котрі він вважає крилатими чи «гострими», повинен дуже обережно до цього ставитись й аналізувати власну поведінку на предмет відповідності Правилам адвокатської етики. Крім того, адвокати мають дотримуватися етичних правил і у соціальних мережах» [4].

Варто відмітити, що до правил професійної етики адвоката, потрібно відносити не тільки ті, що закріплені у Правилах адвокатської етики [2], а й

- 1) вимоги, що ставить до адвоката міжнародне право;
- 2) вимоги, закріплені в національному законодавстві;
- 3) вимоги, визначені в документах, що не мають нормативно-правового характеру;

- 4) вимоги, що не закріплені в офіційних документах, проте є засадничими моральними вимогами , що є в нашому суспільстві.

До першої групи належать такі норми міжнародного права , як ст. 11 Загальної декларації прав людини, ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, які проголошуючи принципи презумпції невинуватості особи, обвинуваченої у вчиненні злочину, гарантують їй різні можливості для захисту в суді.

Другу групу складають норми, закріплені в Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», Правилах адвокатської етики.

До наступної групи належать такі нормативні документи як Основні положення про роль адвокатів, прийняті Восьмим конгресом ООН по запобіганню злочинам(1990р.), Загальний кодекс для адвокатів країн Європейського співтовариства, прийнятий делегацією країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. До найважливіших положень, що стосуються адвокатської діяльності, що закріплені в цьому Кодексі належать: довіра та особлива порядність, конфіденційність, домінуючість інтересів клієнта, вимога про несумісність певних видів діяльності із статусом адвоката.

Зрозуміло, що Правилами адвокатської етики неможливо передбачити все різноманіття випадків застосування цих Правил адвокатами, тому вони є основним орієнтиром що вказує на необхідну лінію поведінки адвоката, а органу, який застосовує дисциплінарну відповідальність, дає можливість, спираючись на них, належно і справедливо оцінити поведінку адвоката в певній ситуації.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012. Відомості Верховної Ради України від 05.07.2013. 2013 р. №27. стор. 1438

2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf

3. Загарія В. Питання адвокатської етики мають бути ключовими в регулюванні професії адвоката. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdka.org/golova-vkdka-valentin-zagariyapitannya-advokatskoji-etiki-mayut-butiklyuchovimi-v-regulyuvanni-profesiji-advokata/>.

4. Голова ВКДКА назвав ознаки неетичних висловлювань адвоката. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdka.org/golova-vkdka-nazvav-oznakinеетичnih-vislovlyuvan-advokata.>

*Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Владишевська Вікторія Вікторівна***

Стороженко В.Д.

*студент 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Наші життєві звичаї поступово переходять у віртуальний простір, тому найважливішою нашою метою є розуміння даного процесу та доцільний підхід у даному запитанні. Розуміння системи роботи Інтернету може допомогти запобігти жахливих випадків, які здатні вмиг зруйнувати твою кар'єру, а іноді й саме життя. Все більше адвокатів переходять на віртуальний спосіб спілкування, починають вести блоги стосовно особистих та професійних аспектів життя. Адвокатська спільнота, при здійсненні професійної діяльності, зобов'язані дотримуватися і виконувати норми Правил адвокатської етики при використанні мережі Інтернет.

Головна теза полягає у тому, що тема щодо реалізації етичних правил поведінки, які закріплені в Правилах адвокатської етики та регулюють питання щодо участі адвокатів в соціальних мережах, на сайтах, форумах та у блогах.

У 09.06.2017 відбувся з'їзд адвокатів України, де було затверджено оновлені Правила адвокатської етики. Зокрема, відбулася модернізація нових положень щодо дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет [1].

Слід відзначити, що сьогодні адвокати відіграють важливу роль в інформаційному полі стосовно юридичних питань. Вони ведуть блоги, роблять твіти та створюють публікації на різних сайтах та в соціальних мережах, як щодо особистого життя, так і щодо професійної діяльності. Усвідомивши, яку важливу роль відіграють соціальні мережі у теперішній час, адвокати почали створювати профілі на таких сайтах, як Facebook, Twitter, та ін. Зрозумілий той факт, що учасники адвокатської спільноти і надалі будуть стежити за тенденціями розвитку соціального медіа та знаходити інші способи присутності на соціальному рівні .

У той же час адвокати у разі користуванні соціальними медіа мають бути обережними та намагатися уникнути будь-якої непрофесійної або поведінки та зобов'язані виконувати нововведені норми Правил адвокатської етики.

Так, Згідно із статтею 57 розділу 8 про дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі інтернету участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розмішувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [1].

Згідно з статтею 59, адвокати в Інтернеті повинні дотримуватись стандартів чесності та пам'ятати, які наслідки можуть виникнути через їх невиконання. Висловлювання думки адвоката на Інтернет-форумах та інших видах спілкування не повинні мати ознаки агресії, нетерпимості жорсткості та самовдоволення. Всі коментарі та пости адвокатів повинні бути відповідальними та правдивими.

Тепер розглянемо другу тезу, яка стосується дисциплінарної відповідальності та надамо джерела інформації які більш детально допоможе розкрити сутність цього питання.

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути:

- попередження;
- зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Розглядаючи дану проблему, слід звернути увагу на постанову КАС ВС від 24 червня 2020 року у справі № 815/1830/18. Адвокат зазначав, що отримала рішення про порушення дисциплінарної справи, і з висновками якого не погоджується, оскільки під час опублікування повідомлення у Вайбер-групі «Любимый 6-А класс», вона діяла як мати своєї дитини та в жодному разі не як адвокат. Також вона стверджувала, що її єдине смс-повідомлення у

закритій батьківській Вайбер-групі «6-А клас» є ніщо іншим як емоційною відповіддю на систематичні провокаційні та образливі смс-повідомлення до позивача як до особи [3].

Але стаття 2 Правил адвокатської етики, яка присвячена питанням дії цих правил за предметом, колом осіб та в часі, в якій вказано, що вони поширюються на всі види адвокатської діяльності та в частині, визначеній цими Правилами і на іншу діяльність (дії) адвоката, в тому числі соціально-публічну діяльність адвоката, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками адвоката або підірвати престиж адвокатської професії. А відповідно до статті 57 Правил адвокатської етики, адвокат під час спілкування в мережі Інтернет може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. І тому ВС постановив касаційну скаргу залишив без задоволення.

Також однією із проблем є судові оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (КДКА). У разі незгоди адвоката з накладеним дисциплінарним стягненням за недотримання Правил адвокатської етики суд може лише перевірити законність процедури. Тому визнати неправомірним чи скасувати накладене дисциплінарне стягнення на підставі його «нелегальності» по суті буде неможливим. Тобто, якщо адвоката притягнули до відповідальності за висловлення власної думки в мережі Інтернет, яка ображає адвокатуру та адвокатську спільноту в цілому, то суд не буде з'ясовувати зміст твіту або поста, а буде лише перевіряти законність процедури щодо накладення дисциплінарного стягнення, але точно не аналізувати вислів, який надав шкоди.

Отже, сьогодення вимагає вироблення нових підходів до регулювання дисциплінарної відповідальності адвокатів, які б відповідали розвитку цифрових технологій.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Постанова КАС ВС від 24.06.2020 року у справі № 815/1830/18. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Стоянова Т.Ф.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕТИЧНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-МЕДІАТОРА

Останнім часом значного поширення у вирішенні спорів у різних сферах та галузях набула процедура медіації.

Медіація – це процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів сторін конфлікту (спору) за допомогою одного або кількох посередників – медіаторів. Інакше кажучи, медіація –це процес, коли сторони домовляються, а медіатор є «регулятором» між сторонами.

Медіатор – це спеціально підготовлений посередник, який допомагає сторонам конфлікту (спору) у його врегулюванні шляхом організації і забезпечення структурованого переговорного процесу та налагодження комунікації між сторонами. Медіатор не приймає рішень щодо змісту конфлікту (спору) [1].

При здійсненні процедури медіації важливу роль відіграє саме медіатор, що й забезпечує врегулювання спору. З одного боку, участь адвоката, як медіатора в процедурі посередництва вирізняється певною специфікою порівняно з виконанням ролі медіатора іншими особами (конфліктологами, психологами, соціологами та ін.), оскільки адвокат є кваліфікованим фахівцем, який надає юридичну допомогу на професійній основі; з іншого боку, надання адвокатом допомоги у врегулюванні юридичних конфліктів варто розглядати як здійснення адвокатської діяльності в більш широкій сфері, яка виходить за рамки традиційної ролі адвоката як радника з правових питань [2].

З огляду на вище сказане виникає необхідність, визначити особливості діяльності адвоката-медіатора на теоретичному рівні та виокремити специфічні риси діяльності адвоката-медіатора на практичному рівні. Вивчення даних питань досить важливе, оскільки сприятиме підвищенню професійної кваліфікації адвокатів і розвитку медіації в Україні.

В Україні поки що консолідовано не визначено в жодному законі статус медіатора. Однак українське законодавство містить норми, які стали міцним фундаментом для використання медіації на практиці. Так наприклад, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні, не містить обмежень щодо несумісності адвокатської діяльності з практикою у сфері медіації.

У затвердженій Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних

правових інститутів на 2015 – 2020 роки, запропоновано «розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва» [3].

Про медіацію йдеться й у Правилах адвокатської етики України, де зазначено, що дії адвоката, який здійснює функцію медіатора, повинні відповідати міжнародно визнаним етичним нормам медіації, а також основним принципам адвокатської етики [4].

Розглядаючи специфіку діяльності адвоката-медіатора, слід звернути увагу на те, що, врегульовуючи юридичні конфлікти шляхом медіації, адвокат аналізує відповідну ситуацію не лише крізь призму права, а й усвідомлює справжні потреби та інтереси кожної сторони. Крім того, як посередник він виявляє передумови та причини конфлікту (спору) як юридичного, так і соціального, психологічного або іншого характеру. Кваліфікований фахівець демонструє навички психолога, здатного зберегти комфортні або нейтральні відносини між сторонами. Медіатор допомагає опонентам в усвідомити як свої позиції, так і інтереси другої сторони. Зустрічі проводяться в строго конфіденційному форматі, завдяки чому медіатор може отримати максимум інформації від учасників конфлікту. За результатами таких бесід адвокат приступає до формування стратегії, що дозволяє комфортне спілкування з обома сторонами і попутне вирішення юридичного спору.

Очевидно, у адвоката, який представляє інтереси клієнта у вирішенні спору з опонентом, виникає питання конфлікту інтересів, адже медіатор має бути незалежним та неупередженим. Між іншим, для адвоката може бути не цікаве швидке вирішення спору, оскільки зазвичай від обсягу роботи залежить гонорар.

В той же час, практичний досвід адвоката та комунікативні навички дозволяють йому в майбутньому стати професійним та ефективним медіатором, що надає перевагу адвокату серед інших кандидатів на здійснення медіаційної діяльності. Крім того Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюється гарантія адвокатської таємниці, що також є перевагою адвоката-медіатора.

Аналізуючи практичний досвід адвокатів, можна зазначити, що на даному етапі розвитку юридичної сфери медіація є найбільш цікавим інструментом вирішення спорів, а про конфлікт інтересів мова взагалі не йде.

Отже, якщо його особа адвоката влаштовує обидві сторони конфлікту, він може виступати медіатором. Проте з метою недопущення конфлікту інтересів і дотримання вимог законодавства, мають бути дотримані головні принципи адвокатської діяльності та медіації.

Таким чином, сучасний адвокат, що використовує медіацію – є активним учасником позасудового врегулювання різноманітних спорів та конфліктів в юридичному просторі.

Підсумовуючи все вище сказане, необхідно зазначити, що проблема суміщення адвокатської та медіаційної діяльності сьогодні є переважно питанням сфери професійної адвокатської етики. В той же час, для вирішення питання розширення прав громадян, якщо враховувати проблеми і прогалини правосуддя та рівень конфліктної напруженості, інтеграція медіації в правову систему України стає актуальним завданням не лише для інститутів громадського суспільства, але й для держави в цілому.

Список використаної літератури:

1. Кодекс етики медіатора НАМУ затверджений рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 07 грудня 2017 р., протокол № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code/>.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

3. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

4. Правила адвокатської етики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Свида Олексій Георгійович***

Тих В.І.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Інститут адвокатури відіграє важливу роль у забезпеченні захисту, представництва та надання інших видів професійної правничої (правової) допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації діяльності адвокатури. Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів додержання високих етичних стандартів поведінки. Основою цих стандартів слугують Правила адвокатської етики (далі – Правила), які являють собою обов'язкову

для використання адвокатами систему орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених законодавством України, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката [1].

Основи етичних засад є усталеними і рідко змінюються, але світ та інновації не стоять на місці, і класична форма діяльності адвоката може змінюватися. Наприклад, вже не є необхідним для отримання консультації або повноцінної правової допомоги особиста зустріч з адвокатом (спілкування може відбуватися з використанням мережі Інтернет, соціальних мереж і месенджерів).

Враховуючи вищевказане, законодавство передбачає можливість ведення діяльності адвокатів через мережу Інтернет і закріплює відповідні засади та особливості такого виду діяльності.

Поведінці адвокатів у соціальних медіа та поширенню інформації в мережі Інтернет присвячено Розділ VIII ПАЕ «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», який складається з чотирьох статей. В основному, зміст статей цього розділу зводиться до правила уникнення будь-якої непрофесійної чи неетичної поведінки.

Адвокати при здійсненні професійної діяльності зобов'язані виконувати нововведені норми Правил при використанні мережі Інтернет. Зокрема, відповідно до ст. 57 Правил адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Проте, на думку практикуючих адвокатів, а також науковців, залишається дискусійним питання об'єктивності критеріїв визначення поняття вищевказаного авторитету, критеріїв та розміру завданої шкоди. Варто констатувати, що поняття авторитету адвокатів та адвокатури відсутнє як в законодавстві, так і в актах адвокатського самоврядування. Не зрозумілим також є механізм визначення шкоди, яка завдана публікацією / постом / твітом / коментарем в Інтернеті [2].

З огляду на зазначене дана норма підлягає удосконаленню в найдрібніших деталях. У законодавстві вона має бути чітко сформульована, враховуючи всі особливості мережі Інтернет та соціальних мереж, і охоплювати якнайбільше деталей, відсутність законодавчої закріпленості яких може стати на заваді діяльності адвоката в мережі Інтернет або нанести його авторитету шкоду.

На жаль, аналіз цієї мережі показує непоодинокі порушення вищевказаних норм в частині некоректності, нестриманості, нечесності у написанні публікацій/ постів / твітів / коментарів. Випадки образливої поведінки та агресії в мережі також є поширеним явищем, зокрема, і зі сторінок адвокатів.

Але соціальні мережі є незахищеними в аспекті зламів, коли адвокат не може отримати доступ до своєї сторінки і контролювати інформацію, що видається під його ім'ям. Тут також постає питання доказовості факту ведення такої діяльності саме адвокатом або ж третьою особою для притягнення до відповідальності за порушення відповідних правил адвокатської етики (наприклад, некоректне спілкування або розповсюдження інформації, що підриває авторитет адвокатури в цілому).

Також постає питання захищеності авторитету саме певного адвоката при створенні сторінки третіми особами з його ім'ям і ведення діяльності від його імені.

Вищезазначені проблеми впливають з того, що відсутня персоніфікація при реєстрації сторінок, а також перевірка вже створених сторінок на предмет відповідності особи, яка вказана в профілі, та особи, яка дійсно веде цю сторінку і має доступ до неї. Відповідно, втрачається можливість об'єктивно встановити саме ту особу, яка провадить діяльність, що суперечить законодавству.

Маємо констатувати, що наразі жодного порядку ідентифікації адвоката в мережі Інтернет не розроблено. Єдиним здійсненим кроком в цьому напрямку є розроблені, але не впроваджені зміни у відображенні профайлу адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів, який серед іншого міститиме інформацію щодо акаунтів адвоката у соцмережах. Залишається незрозумілим і спосіб доведення факту, що при здійсненні дисциплінарного порушення за конкретним ідентифікованим пристроєм або сторінкою в соціальній мережі знаходився саме цей адвокат, а не інша особа. Вбачається, що необхідним є удосконалення ідентифікації порушника шляхом розробки методичних рекомендацій встановлення належності акаунту, а також опису алгоритму, який може вказати на неналежність публікації / поста / твіта / коментаря та/або акаунту певній особі, зокрема на ознаки фейкових акаунтів [3].

Отже, внесення змін в Правила в аспекті ведення професійної діяльності адвокатами в соціальних мережах, а також встановлення відповідальності за порушення таких правил, є доволі проривною подією. Разом із тим вважаємо, що цей розділ потребує більш глибокого вивчення та закріплення саме з практичного боку використання мережі Інтернет та ризиків, що виникають у соціальних мережах, а також передбачення захисту від таких ризиків і тільки тоді притягнення до відповідальності відповідних суб'єктів.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно- виборним з'їздом адвокатів України від «09» червня 2017 року зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року «15» лютого 2019 року [http://unba.org.ua/akts-naau/downloads/477-pravila-advokats-koi-etiki-zatverdzheni-zvitno-](http://unba.org.ua/akts-naau/downloads/477-pravila-advokats-koi-etiki-zatverdzheni-zvitno)

vibornim-z-izdom-advokativ-ukraini-2017-roku-zi-zminami-zatverdzhenimi-z-izdom-advokativ-ukraini-2019-roku.html?version=2

2. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. 2018. URL: <https://blog.liga.net/user/vkolomyichuk/article/30605>.

3. Кухнюк Д. Професійна етика у віртуальному просторі. Юридична газета Online. 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomu-prostori.html>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Фокіна В.В.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Адвокатська діяльність це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги юридичним та фізичним особам [1]. Поряд із професійними правами, обов'язками та гарантіями їх реалізації, невід'ємним елементом правового становища адвоката, під час реалізації адвокатської діяльності, є його відповідальність. Як правило, коли мова йде про відповідальність адвоката як представника професії, то насамперед мається на увазі саме дисциплінарна відповідальність. Встановлення специфічного різновиду юридичної відповідальності адвоката є загальноприйнятою світовою практикою.

Законодавство України встановлює не тільки професійні права та обов'язки адвокатів відповідно до їх статусу, а й вимагає дотримання Правил адвокатської етики, які закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності врегульований розділом VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 [1] та Правилами адвокатської етики (далі – ПАЕ), затвердженими звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 [2].

Дисциплінарна відповідальність адвоката є особливим видом відповідальності, оскільки вона врегульована не нормами Кодексу законів

про працю України, а Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Адвокат здійснює незалежну професійну діяльність, рішення про накладення на нього дисциплінарних санкцій ухвалюють органи адвокатського самоврядування – кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіону за адресою робочого місця адвоката, зазначеного в Єдиному реєстрі адвокатів України. Тому це відповідальність професійна, правова природа

якої обумовлена особливим статусом адвоката в демократичному суспільстві. Види дисциплінарних санкцій та порядок їх накладення визначено виключно спеціальним Законом. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката – це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діяч адвоката ознак дисциплінарного проступку.

Відповідно до положень статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

У частині другій цієї статті розкривається поняття дисциплінарного проступку адвоката. Такими діяння є: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку [1].

Кожне діяння визначено у відповідних нормах Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Так, відповідно до положень статті 7 цього Закону несумісною з діяльністю адвоката є: 1) робота на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»; 2) військова або альтернативна (невійськова) служба; 3) нотаріальна діяльність; 4) судово-експертна діяльність.

Вимоги щодо несумісності з діяльністю адвоката, передбачені пунктом 1 цієї частини, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі).

Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває

у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності (ст.22 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

При цьому, інформація та документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за згодою клієнта або особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання професійної правничої (правової) допомоги, що викладена у її письмовій заяві.

Адвокат не несе відповідальності за відмову будь-яким особам, органам і установам в розкритті адвокатської таємниці і наданні доступу до неї за наявності дозволу клієнта або особи, яка звернулася за професійною правничою (правовою) допомогою, на розкриття адвокатської таємниці. У такому разі, адвокат може, але не зобов'язаний розкривати адвокатську таємницю [2].

Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на обмеження права особи на захист, професійних прав адвокатів, незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності. Цих засад слід дотримуватися у всіх сферах діяльності адвоката: професійній, громадській, публіцистичній та інших.

Визначення поняття «дисциплінарного проступку адвоката» наводиться й у доктрині.

Наприклад, О.О. Бусуріна вважає, що дисциплінарний проступок адвоката – це діяння (дія або бездіяльність), що вчинено умисно або через грубу необережність під час здійснення професійної діяльності, виражається в порушенні вимог чинного законодавства про адвокатську діяльність і адвокатуру та (або) Правил адвокатської етики, ганьбить честь і гідність адвоката, применшує авторитет адвокатури й завдає шкоду довірителю або адвокатській палаті [3].

При цьому науковці відзначають, що встановлення шкоди як елемента складу дисциплінарного проступку адвоката має забезпечувати унеможливлення безпідставного відкриття дисциплінарних проваджень за підставами, що не пов'язані з професійною діяльністю адвоката.

Досліджуючи наведене, можна виділити характерні ознаки дисциплінарного поступку адвоката: 1) це діяння, тобто дія або бездіяльність; 2) вина адвоката виражається в умислі або грубій необережності; 3) має місце виключно під час здійснення професійної діяльності адвоката; 4) полягає в порушенні вимог законодавства про адвокатуру та/або Правил адвокатської етики; 5) призвело до заподіяння шкоди клієнту або адвокатури.

При цьому, В. В. Заборовський зауважує, що адвокат у будь-якій своїй діяльності, зокрема й у повсякденному житті, повинен неухильно

дотримуватися передусім тих моральних якостей, які на нього покладає специфічний статус адвоката, його професія [4].

Так, Правила адвокатської етики слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами.

Дія Правил поширюється на: всі види адвокатської діяльності та в частині, визначеній Правилами, - на іншу діяльність (дії) адвоката, в тому числі соціально – публічну діяльність адвоката, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками адвоката, або підірвати престиж адвокатської професії; всіх адвокатів України, адвокатів іноземних держав, що внесені до Єдиного реєстру адвокатів України, а також адвокатів України, право на зайняття адвокатською діяльністю яких зупинено в передбаченому законом порядку; адвокатів – членів органів адвокатського самоврядування, помічників та стажистів адвокатів, інших осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) у частині, яка застосовна до їх діяльності; відносини, що виникли або існують після їх прийняття [2].

Виходячи з аналізу норм Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правил адвокатської етики, можна дійти висновку, що ними регламентується лише професійна сфера діяльності адвоката, тобто виключно під час надання правової допомоги. Хоча в окремих положеннях Правил адвокатської етики закріплений обов'язок адвоката дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, цими Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет. Адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [2].

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закону України від 05.07.2012 № 5076-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/ed20120705#Text>.

2. Правила адвокатської етики : затв. Звітньо-виробним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

3. Божков В. В. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 22. С. 87-90.

4. Заборовський В. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Випуск 31. С. 115-118.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Хорунжий О.А.

*студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Адвокатура у своїй діяльності базується на *принципах* (лат. *princīpium* — початок, основа), які є основоположними та направляючими орієнтирами для кожного адвоката у здійсненні професійної діяльності. Одним з основних принципів організації інституту адвокатури є принцип незалежності, що закріплено в Конституції України – основному законі держави: *«Незалежність адвокатури гарантується»* [1]. Це зумовлює вагому роль саме принципу незалежності серед інших принципів організації інституту адвокатури і викликає потребу в детальному його розгляді.

Принцип незалежності визначено Загальним кодексом правил для адвокатів держав Європейського Співтовариства [2], наголошується на незалежності адвоката, під якою розуміється недопустимість підпорядкування адвоката будь-кому при виконанні своїх професійних доручень, впливу третіх осіб. Незалежність, як ознака існування адвокатури, є важливим фактором при визначенні місця та ролі адвокатури в суспільстві. Насамперед, через те, що тільки незалежна адвокатура може здійснювати ефективний захист прав та законних інтересів людини і громадянина в державі. Проте, незалежність адвокатури треба розуміти як непередбачуваність органам влади, місцевого самоврядування. Ні в якому разі не можна говорити про незалежність адвокатури від вимог закону. Незалежність адвокатів при виконанні своїх функцій полягає, перш за все, у незалежності адвокатури від органів виконавчої, судової влади, а також об'єднань громадян (політичних партій, рухів та інших громадських організацій). Цей принцип перш за все забезпечується громадським (недержавним) характером формування адвокатури, як добровільного самостійного незалежного об'єднання

професійних юристів і полягає в тому, що юридична допомога щодо захисту прав і законних інтересів особи здійснюється представниками незалежної юридичної професії. З метою додержання принципу незалежності в своїй діяльності адвокати повинні мати можливість виконувати свої обов'язки без будь-якого втручання, зокрема, з боку державних органів, а також без утиску власних інтересів. Адвокат не може працювати в суді, прокуратурі, нотаріаті (крім країн прецедентного (загального) права, в яких немає чіткої межі між адвокатською і нотаріальною діяльністю), органах внутрішніх справ, національної безпеки, державному управлінні. Принцип незалежності є основоположним у діяльності адвокатури, оскільки завдяки йому виконуються професійні повноваження адвокатів, спрямовані на захист прав і свобод людини, забезпечення конституційного права кожного на правову допомогу.

Саме при реалізації завдань адвокатури, що полягають у сприяттві людині захистити свої права від порушень, які допускаються, зокрема, й посадовими особами та державою, адвокатура має керуватися принципом незалежності. Без цього неможливо здійснювати професійну адвокатську діяльність, протистояти тим, хто діє поза правовим полем, порушує чинне законодавство, посягає на права і свободи людини і громадянина, на законні інтереси юридичних осіб тощо.

Наприклад, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює певні гарантії принципу незалежності в адвокатській діяльності: зокрема, містить заборону будь-якого втручання в адвокатську діяльність, заборону розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці. У Кримінальному кодексі України передбачено відповідальність за будь-яке втручання в діяльність захисника чи представника особи.

Правила адвокатської етики також розглядають як необхідну умову належного здійснення адвокатської діяльності незалежність адвоката у виконанні своїх професійних прав, обов'язків, що «передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність, зокрема з боку державних органів, а також впливу своїх особистих інтересів». Правилами встановлюється обов'язок адвоката протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність. Про дотримання принципу незалежності йдеться у багатьох статтях Правил, які регулюють взаємовідносини адвоката з клієнтом, учасниками судового процесу, судом, іншими особами, державними органами.

Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства передбачає, що для членів суспільства існування вільної, незалежної професії поряд з додержанням правових норм є найважливішою гарантією захисту прав людини перед державною владою та іншими інтересами суспільства.

Таким чином, принцип незалежності у організації інституту адвокатури є основоположним і невід’ємним базисом існування і діяльності інституту адвокатури. Саме існування принципу дає змогу адвокатам неупереджено і відсторонено від будь-яких інших інтересів представляти саме інтереси клієнта. Без принципу незалежності неможливе досягнення основної мети інституту адвокатури: неупереджено надавати захист та представляти інтереси, а отже і існування адвокатури взагалі.

Список використаної літератури:

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // Урядовий кур’єр. 2010. № 215.
3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства від 01.10.1988. Бюлетень законодавства і юридичної практики України «Адвокатура в Україні». 2000 р. № 1. Київ: «Юрінком». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Редакція від 16.10.2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>.
5. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
6. Фазекош О. Проблема незалежності адвокатури від Давнього Риму до сьогодення. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zib.com.ua/ua/print/138956-problema_nezalezhnosti_advokaturi_vid_davnogo_rimu_do_sogode.html.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна.***

Цапушел І.М.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРО РОЛЬ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Довіра окремого індивіда та суспільства в цілому до адвокатури цілком залежить від ставлення самих адвокатів до своєї професії. Проте сучасні реалії свідчать про те, що існує наявна кількість порушень збоку правників, зокрема адвокатів. Це ставить під сумнів діяльність інституту адвокатури та його ефективність. У зв'язку з цим виникає питання щодо впливу рівня моралі та етики адвоката на його професійну діяльність.

Правовим регулятором адвокатської етики є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року [1], проте він є загальним, та не уточнює окремі елементи професійної компетентності адвоката. Спеціальними нормами щодо зазначеного вище Закону є Правила адвокатської етики (далі-Правила), затверджені 3^тздом адвокатів України у 2019 році.

Правила адвокатської етики мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [2].

Необхідно звернути увагу на те, що етичний кодекс адвоката має давнішу історію, а також має ширший зміст порівняно з Правилами, які вперше були затверджені лише в 1999 році. Це говорить про те, що фактично певні компетентні основи адвокатської діяльності існували, проте вони не були унормовані та офіційно оприлюднені.

На сучасному етапі Правила вимагають від адвокатів дотримання етичних стандартів поведінки, затверджують єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки, а також встановлюють захисну функцію від упереджених та дискримінаційних переслідувань адвокатів.

У розділі II закріплюють як основні принципи адвокатської етики: незалежність; дотримання законності; пріоритетність інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність та добросовісність; повагу до адвокатської професії; обмеження рекламування діяльності адвокатів [2]. Проте дані засади не є вичерпними та розуміють під собою більш ширші поняття, які офіційно зазначені.

Завдання професійної етики, за твердженням А. Д. Бойкова, — не давати готові рецепти на всі випадки життя, але вчити культурі морального мислення, визначати надійні орієнтири для вирішення конкретних ситуацій, впливати на формування моральних установок у фахівця у відповідності

зі специфічними вимогами професії, пояснювати і оцінювати вироблені адвокатською практикою стереотипи поведінки у галузях, що не врегульовані правом [6, с. 306].

Відомий англійський адвокат Раймон Мюллера зазначав: «Адвокати мають показати, що дотримання норм професійної етики і дотримання принципу незалежності — це не просто спосіб збереження їх корпоративних привілеїв, але спосіб забезпечення реального захисту прав клієнта» [5, с.111].

Виходячи із міжнародної практики, необхідно зазначити, що роль професійної етики адвоката неможливо переоцінити. Прикладом цього є наступні приклади Рішень Європейського суду з прав людини (далі-ЄСПЛ).

Зокрема, у справі Касадо Кока проти Іспанії від 24 лютого 1994 року § 46, Серія А № 285-А, суд визначив наступне: «Роль адвокатів у системі правосуддя тягне за собою ряд обов'язків і обмежень, особливо у зв'язку з їх професійною діяльністю, яка повинна бути прямою, чесною і гідною» [3].

Вимога чесності і порядності є новацією, яка була нормативно закріплена лише 26 січня 2019 року на конференції адвокатів Одеської області. Проте дана засада завжди була традицією української адвокатури, не дивлячись на відсутність нормативного врегулювання. Дана практика свідчить про високий рівень професійності юристів та загальне розуміння особливостей адвокатської діяльності особисто правниками.

Яскравим прикладом є Рішення ЄСПЛ по справі Лекавічієне проти Литви від 27 червня 2017року, № 48427/09, ECHR 2017, де суд зазначив: ««Професія адвоката є однією з професій, представники якої повинні дотримуватися вищих і більш суворих стандартів поведінки. Не лише загальні стандарти поведінки, але також спеціальні вимоги, встановлені законами, які регулюють діяльність колегії, та правила професійної етики, застосовуються до практики адвоката. Необхідність вимог, встановлених правилами професійної етики, є об'єктивною: лише особі з високою моральною репутацією можливо довіряти брати участь у процесі здійснення правосуддя. Дозвіл будь-якій особі брати участь у цьому процесі незалежно від його або її поведінки дискредитує ідею здійснення правосуддя» [4].

Даний приклад уособлює важливість дотримання професійної етики в адвокатській діяльності та зосереджує увагу на важливості володіння високої моральної репутації кожного адвоката без винятку.

Вищезазначені думки спонукають нас до роздумів про необхідність зважених дій для підвищення якості підготовки правозахисників. І це не стосується тільки якісної освіти. Погодьтеся, що адвокатом може бути не кожен. Лише особа яка має високі моральні якості здатна в правовому полі надавати якісні адвокатські послуги.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року № 5076-VI в редакції від 03 липня 2020 року зі змінами і доповненнями. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. ст.282.
2. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 року в редакції від 26 січня 2019 року зі змінами і доповненнями.
3. Постанова Європейського суду з прав людини від 24.02.1994 року Серія А № 285-А: Касадо Кока проти Іспанії
4. Постанова Європейського суду з прав людини від 27.06.2017 року № 48427/09, ECHR 2017: Лекавічієне проти Литви
5. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: історико-правовий підхід. Право України. 2001. № 3. С. 111-115.
6. Таварткіладзе Н. М. До питання про поняття адвокатської етики. Актуальні проблеми держави та права: зб. наук. пр. Одеса, 1999. Вип. 6. Ч. 1. С. 303-308.

Науковий керівник:** доктор юридичних наук, професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», професор **Косюта Михайло Васильович

Шевченко Є.Д.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Адвокатура – один із важливих інститутів демократичного суспільства, який нині наділений великою повагою серед українців, оскільки виконує одну зі значних соціальних функцій захист прав та і свобод людини. Феноменальна значущість функціонального навантаження цього інституту зобов'язує правозахисників дотримуватися високих етичних стандартів поведінки.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає виконання Правил адвокатської етики, що є одним з головних фахових обов'язків адвоката.[1] У першу чергу Правила адвокатської етики ставлять собі за мету уніфікувати традиції й практику української адвокатури в галузі тлумачення норм адвокатської етики, зокрема загально визнані деонтологічні норми та правила, прийняті міжнародним адвокатським об'єднанням. Не можна оминати увагою окремі і не менш важливі міжнародні акти в

цій сфері, який в жовтні 1988 року ратифікувала Україна, а саме Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Товариства.

Адвокатська етика покликана забезпечити виконання адвокатом найкращим чином свої обов'язків у процесі захисту прав та інтересів клієнтів як осіб, що звернулися до нього за допомогою, а Правила адвокатської етики покликані регулювати роботу адвоката при втіленні своїх повноважень [2].

За останнє десятиліття представники юридичної спільноти стали активніше брати участь в різних телевізійних проектах як експерти, підтримувати Інтернет — блоги, сторінки Instagram, Facebook, Twitter, канали Youtube з порадами, рекомендаціями та своїм баченням розв'язання правових проблем звернених та доступних для значного кола осіб. Водночас адвокатам слід бути обачними при використанні мереж Інтернету та уникнути непрофесійної чи неетичної поведінки [3]. Таке застосування мусить відповідати таким принципам: незалежність, професіоналізм, відповідальність, правдивість, стриманість й коректність, гідність, запобігання проявам дискримінації, толерантність та терпимість, корпоративність та підтримки впевненості громадськості, конфіденційність.

Правозахисники при реалізації своїх повноважень мають втілювати норми Правил адвокатської етики щодо додержання адвокатської етики при використанні мережі Інтернет. Зокрема, згідно зі ст. 57 цих правил адвокат може розміщувати, коментувати лише інформацію, використання якої не шкодить авторитету адвокатів та адвокатури в цілому.[4] Адвокатам слід перевірити, чи обраний ними метод контактування є доцільним для отримання бажаного результату. Відповідно до ст. 58 Правил, захиснику під час комунікації в мережах, включаючи розміщення коментарів та змісту, варто зважати на наслідки такого спілкування для професійної незалежності правники в майбутньому під час здійснення адвокатської діяльності, а також не забувати про обмеження, які накладені на адвокатську діяльність з точки зору повноти та сприйняття інформації, забезпечення її конфіденційності та збереження [4].

Адвокати в Інтернеті мають дотримуватися високоякісних стандартів доброчесності та розуміти про наслідки їх недотримання для своєї професійної репутації та адвокатури загалом. Його висловлювання не повинні містити жодної агресії чи ворожості, а навпаки бути відповідальними, перевіреними та не вводити в оману. Крім того доцільно зазначити ст. 60 Правил адвокатської етики, а саме те, що адвокат в Інтернет мережах зобов'язаний спілкуватися з пошаною, прийняттям і коректністю, розуміючи різноманітність культур світу, форми самовираження та засоби вираження людської індивідуальності [4]. Правозахиснику не слід робити заяви від імені адвокатської спільноти та висловлювати власні погляди за її загальною думку, а також зважати, чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката.

На жаль, аналіз мережі показує часті випадки порушення вищезазначених приписів з точки зору некоректності, нестриманості, нечесності. Поширені також епізоди жорстокої поведінки та агресивності в Інтернеті. Порушення правил поведінки є дисциплінарним проступком адвоката та підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності. На даний час, що особливо важливо усунути можливості суб'єктивного розгляду уповноваженим органом дисциплінарного провадження проти адвокатів шляхом всебічного, розширеного та обґрунтованого регулювання положень закону щодо додержання правової етики при користуванні Інтернетом [5].

Важливість соціальних мереж сьогодні є заниженим робочим інструментом у діяльності правника. Кожен соціально активний адвокат повинен усвідомлювати свою роль і значення однієї публічної заяви про будь-яку подію на складання думки про інститут адвокатури, а також думку суспільства в цілому. Тому щоденно, усіма рішеннями, думками адвокату необхідно збалансовувати, залишатися доброзичливими й кваліфікованими, на чийй сторінці та яким би вихром емоцій, обурення, незгоди ми не були б переповненими.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012р. № 5076-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Барщевский М. Ю. Адвокатская этика. 2-е изд., испр. М. : Профобразование, 2000. 312 с.
3. Храпенко О.О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. Вісник Одеської адвокатури Спеціальний випуск «Адвокатська етика». 2019. 53-55.
4. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. Верховна Рада України. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
5. Бойко Г.В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». 2019. С. 14-16.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Владишевська Вікторія Вікторівна***

Шевченко Ю.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВИЛА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ: ІСТОРІЯ РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ

Адвокатська етика, яка включає в себе науку про рівень моральності адвоката, приписи, яких правник має дотримуватися під час здійснення своєї діяльності, пройшла через багато випробувань, тяжкий та тривалий шлях становлення та розвитку.

Варто зазначити, що дев'яності роки минулого століття були визначним етапом у становленні інституту адвокатури України. Відбувалася робота над покращенням Закону України «Про адвокатуру», водночас з якою пріоритетним питанням постало створення Правил адвокатської етики. Саме осмислення незалежною адвокатурою України її соціальної значущості стало рушійною силою початку розробки Правил адвокатської етики [1].

Так історія прийняття адвокатської етики розпочалася з 11—12 січня 1991 року, в той час коли на засіданні правління Спілки адвокатів України Йосип Львович Бронз підняв питання про розробку етичного кодексу адвоката. Згодом, у 1995 році почалася активна робота з розробки правил, відтак на спеціальному засіданні Правління спілки адвокатів України було створено спеціальну робочу комісію, завданням якої було підготувати проект правил етики для адвоката [2]. До складу групи входили визначні адвокати тих часів, такі як В. Маслов, Т. Лагойда, Й. Бронз та інші, під керівництвом віце-президента Спілки адвокатів України О. Жуківської. Вони провели величезну роботу над узагальненням та оцінкою зарубіжних актів адвокатської етики на основі яких було розроблено в 1995-1996 роках перший проект адвокатської етики.

Наступним етапом було те, що провідні фахівці зарубіжних країн, тобто Європейського Союзу, Американської асоціації адвокатів, а також Правничих товариств Англії та Уельсу, перевірили цей акт і він отримав гідну оцінку, як важливий чинник будь-якого демократичного суспільства. Після чого Правила адвокатської етики мали бути схвалені Вищою кваліфікаційною комісією, до якої їх і було передано у 1998 році. А вже першого жовтня 1999 року відповідно до Указу Президента “Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури” Вища кваліфікаційна комісія затвердила Правила адвокатської етики. Потрібно зазначити, що прийняття першого Кодексу адвокатської етики затвердило позицію України як демократичної держави, а правила були важливим поштовхом у моралізації, законодавчому закріпленні засад дисциплінарної відповідальності і взагалі у становленні адвокатури України як професійної спільноти.

Слід зазначити, що після прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, було затверджено нову редакцію Правил адвокатської етики, які по суті були дещо скороченою версією попередньої редакції.

Чинні правила адвокатської етики було затверджено 9 червня 2017 року на Звітно-виборному з'їзді адвокатів України. Увесь цей складний шлях становлення Правил адвокатської етики створив визначні риси, які їм притаманні: правова регламентація — адже тільки з проходженням певного часу і вдосконаленням кожної попередньої версії відбувається конкретизація правил; зміст — є рушійною силою подолання практичних кризових ситуацій; найважливіший орієнтир сьогодення — високі стандарти в діяльності адвоката змушують кожного ставати все краще, а відповідальність за порушення має стримуючий ефект [3].

Отже, Правила адвокатської етики мають величезне значення у житті кожного адвоката окремо і адвокатської спільноти загалом, їх роль можна простежити від набуття статусу до практичної діяльності адвоката. Норми Правил адвокатської етики є наскрізною складовою всього життя адвоката, крім того є особливо важливим, тому що статус адвоката є невід'ємним від особи, яка є носієм цього статусу. Врешті-решт адвокат повинен турбуватися не лише про свою репутацію, а й взагалі про репутацію інституту адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Барщевський М. Ю. Адвокатська етика. Самара, 1999. 312 с.
2. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. Юридичний журнал. 2010. № 7. С. 121-123.
3. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Шлентов Ю.С.

*студент 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИТЕРІЇ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ ВИМОГ ДО ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Діяльність адвоката апіорі пов'язана з високими етичними вимогами. Правила адвокатської етики (далі – ПАЕ) закріплюють, що адвокати при будь-яких обставин повинні зберігати честь та гідність [1]. Звісно ж, що будь-яка людина має намагатися дотримуватися цього правила. Однак адвокат в силу свого статусу зобов'язаний дотримуватися певних правил поведінки, не допускаючи найменшого приводу для критики. Справедливо зазначає І.В. Ревіна, що для надання кваліфікованої юридичної допомоги важливе значення мають не тільки професійні знання і навички, а й ті моральні якості, які визначають моральне обличчя адвоката і, відповідно, складають основу його професійної діяльності [4]. За порушення ПАЕ передбачений ряд стягнень, в тому числі позбавлення адвокатського статусу. Не випадково формулювання «поведінку адвоката зменшило честь і гідність професії» є найпоширенішою у разі припинення його статусу.

Крім ПАЕ адвокат зобов'язаний знати і дотримуватися національного законодавство і, що важливо, звичаїв і традицій тієї місцевості, де він проживає і здійснює свою діяльність.

Розширення можливостей комунікації адвокатів з урахуванням використання мережі Інтернет (включаючи соціальні мережі, блоги) безумовно має позитивно впливати на кількість осіб, здатних отримати кваліфіковану юридичну допомогу, – вже нікого не здивувати консультаціями адвокатів з використанням програми «Telegram». Багато з користувачів зареєстровані в соціальних мережах (Facebook – найбільш відвідуваний ресурс мережі Інтернет).

Варто зазначити, що питанням дотримання етичних норм адвокатами в мережі Інтернет суспільство та приватні організації зацікавилися ще кілька років тому. Були проведені обговорення даної теми, в ході яких думки адвокатів розділилися. В першу чергу, піднімалося питання про етичні обмеження для адвокатів в соціальних мережах. Зокрема, на мою думку, адвокату неприпустимо висловлюватися в Інтернеті про заклики до війни, підтримки страти і т.д. Але протилежну позицію зайняв Г.М. Резнік, який проти встановлення будь-яких обмежень на свободу думки для адвокатів [5].

Потрібно зауважити той факт, що адвокатська спільнота всерйоз займається питанням поведінки своїх членів в соціальних мережах і блогосфері, обумовлене це не метою по регулюванню кожного кроку адвоката, а скоріше попередження порушень високих етичних вимог, що

супроводжують цю професію. Безумовно, закликати до повної відмови від використання соціальних мереж безглуздо і неправильно. Комунікативні можливості повинні сприяти професійному росту адвоката. Нерідко інформація про проведення різних конференцій, семінарів, круглих столів публікується виключно в соціальній мережі. Слід зазначити, що прокурорам не рекомендується користуватися соціальними мережами і блогами, а також не використовувати своє справжнє ім'я і прізвище.

Мережева активність є однією з граней усього життя людини, тому при її здійсненні необхідно дотримуватися тих же норм професійної і етичної поведінки. Як же вибудовувати адвокату свою поведінку, щоб в своїх діях не знищити честь і гідність професії? Хотілося б звернути увагу на Міжнародні принципи поведінки фахівців в області права в соціальних мережах. Всього виділено шість основних: незалежність, чесність, відповідальність, конфіденційність, збереження довіри громадськості, певна лінія поведінки. Також в цьому документі юристам рекомендується контролювати свою поведінку в мережі і поза нею однаковою чином. Необхідно виявляти стриманість для того, щоб поведінка в мережі відповідала тим же стандартам, що і поведінка «офлайн» з метою підтримки репутації, ознаками якої є такі характеристики, за допомогою яких юрист заслуговує на довіру, як незалежність і чесність. Звісно ж, що саме так адвокатам необхідно вибудовувати свою присутність в соціальних мережах і блогосфері. Існуючий принцип «не нашкодити» довірителю доцільно поширити і на повсякденне життя, включивши в нього «не нашкодити професійному статусу». Високі етичні стандарти адвокатської професії припускають, що до адвоката прикута підвищена увага громадськості.

Звісно ж, що на поведінку адвоката в мережі Інтернет повністю поширюється положення ст. 6-13 ПАЕ, а в разі розміщення інформації про себе – ст. 52, що передбачає заборону (в тому числі на соціальних сторінках, блогах) на оціночні характеристики адвоката, відгуки інших осіб про роботу адвоката, порівняння з іншими адвокатами і їх критику, а також заяви, натяки, двозначності, які можуть ввести в оману потенційних довірителів або викликати у них безпідставні надії [1].

Окремо слід сказати про особисті сторінки адвоката в соціальних мережах. Чи етично публікувати свої фотографії в нижній білизні для адвоката, а також «додавати в друзі» осіб зі свідомо сумнівною репутацією? Як слід розцінювати вступ адвоката в групи в соціальних мережах, що пропагують вживання наркотичних засобів, або закликають до військових дій? Чи етично «дружити» в мережі з суддею або прокурором, які беруть участь в процесі у справі? Очевидно, що адвокат повинен залишатися адвокатом і після закінчення робочого дня, і під час відпустки, тобто в будь-який момент. Тому сумнівні дії в соціальних мережах, безумовно, є неприйнятними для адвоката. Слід зазначити, що критерій допустимості

і неприпустимості вчинків в мережі Інтернет лежить в прямій площині не тільки з суб'єктивізмом оцінки дії адвоката.

При спілкуванні в соціальних мережах адвокату слід неухильно дотримуватись принципів презумпції невинності і професійної компетентності. Звісно ж, що він повинен утримуватися від коментування обставин кримінальної справи; дотримуватися розумної стриманості при обговоренні і роз'ясненні правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників; з особливою обережністю ставитися до підписання колективних листів і звернень.

Розумну обережність в соціальних мережах адвокатам слід проявляти ще і в силу зростаючих ризиків переслідування (включаючи кримінальну) у зв'язку з поширенням тієї чи іншої інформації, в тому числі і в Інтернеті. При цьому така поведінка адвокатів може переслідувати певну мету, наприклад, протидіяти розслідування злочинів щодо своїх довіритель [3].

Малишкін П.В. вказує наступні форми можливої протидії з боку адвокатів: 1) схилення осіб, що є джерелами доказової інформації, до дачі «потрібних» свідчень шляхом умовлянь, спроб застосування з потерпілим, використання особистісних якостей особи, на якого здійснюється вплив; 2) порушення сумнівів в істинності показань учасників процесу шляхом нагадування про можливе притягнення до кримінальної відповідальності, психологічним впливом на емоційно-вольову сферу особи, що дає свідчення; 3) встановлення побутових «контактів» з особою, яка проводить розслідування [2]. Це далеко не повний перелік можливої протидії розслідуванню злочинів з боку адвоката. При цьому йому ніщо не заважає, використовуючи вигаданий профіль (фейк), відправляти в соціальних мережах повідомлення з погрозами особам, які проводять дізнання або слідство, а також намагатися чинити тиск на свідків. Безумовно, що такі форми поведінки в мережі Інтернет несумісні з високим статусом адвоката. При цьому слід зазначити, що окремого органу адвокатури, який займається моніторингом дій адвокатів в соціальних мережах, блогах не передбачено.

Крім того, може скластися ситуація, коли ресурси мережі Інтернет є інструментом для усунення неугодних адвокатів. Наприклад, створення сторінки в соціальних мережах і публікація від його імені відомостей, що ганьблять честь і гідність адвоката. В результаті у захисника, який нічого не підозрює про існування даного профілю, як мінімум зіпсована репутація серед довіритель. Також поширеним є злом персональних сторінок адвоката в мережі Інтернет, а також його профілю в соціальних мережах з використанням спеціальних програм.

Отже, соціальні медіа створюють іншу реальність: розмиваються межі особистого та професійного життя, виробляються альтернативні критерії успіху і професіоналізму, з'являються додаткові можливості звернення до громадськості та отримання інформації, зростають ризики – особисті,

репутаційні та професійні. Адвокату доцільно використовувати можливості Інтернету і високих технологій для розвитку своїх професійних навичок, зниження витрат в процесі надання кваліфікованої юридичної допомоги, а також пошуку клієнтів. Технології розвиваються стрімко і будь-якій сучасній людині необхідно брати участь в цих процесах.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.

2. Малишкін П.В. Поняття і сутність протидії розслідуванню злочинів з боку адвоката-захисника. Світ науки і освіти. 2015. № 4. С. 14.

3. Малишкін П.В. Протидія розслідуванню злочинів: законні і незаконні протидії. Сучасна криміналістика: проблеми, тенденції, перспективи. Ред.-упоряд. : М. А. Лушечкіна. М.: МАКС Пресс, 2015. С. 388-392.

4. Ревіна І.В. Моральне зміст адвокатської діяльності в кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2006. 220 с.

5. Генри Резник: «Главное – свобода, остальное все прилепится» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.svoboda.org/a/27715466.html>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

СЕКЦІЯ 5. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Вільчик Т.Б.

*завідувач кафедри адвокатури Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, адвокат*

РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Хоча адвокатська діяльність в сучасному світі здійснюється за принципом самоорганізації адвокатів і адвокатських спільнот, є небагато країн, де адвокати повністю саморегулюються без будь-якого нагляду, керівництва чи обмежень з інших джерел, таких як виконавча, законодавча чи судова гілки влади. В останні роки спостерігається підвищений інтерес до питання регулювання адвокатської професії у світі. Мотивація науковців та практиків обговорювати незалежність адвокатури і її можливості саморегулювання в зарубіжних країнах до певної міри є результатом регуляторних змін в таких державах, як Англія, Уельс, Австралія, Нова Зеландія, в яких уряди збільшили участь осіб, які не є адвокатами, в регулюванні діяльності адвокатської професії і прийняли суттєві зміни, орієнтовані на споживача правових послуг. На цей час стало загальноприйнятим говорити про відносно недавню тенденцію переходу від саморегулювання адвокатської професії до спільного регулювання. Вчені пропонують визнавати існування теорії управління адвокатурою, розкриваючи при цьому подвійну природу такого управління – корпоративну (самоврядування) і державну [1, с.111]. Виходячи з того, що адвокати виконують публічно-правову функцію, пропонується забезпечення певного контролю як за адвокатською діяльністю, так і за діяльністю корпоративних органів адвокатури та адвокатських утворень, який не підриває принцип незалежності адвокатури [2, с. 161].

Як зазначав Девід Уілкінс (*David B. Wilkins*), майже два десятиліття тому, адвокати «регулюються»¹ багатьма різними структурами та багатьма різними джерелами права [3]. Хоча існує багато різних типів регуляторів та багато різних джерел регулювання, говорячи про «регулювання адвокатів», ми маємо на увазі офіційних регуляторів, які відповідають за питання, пов'язані з прийомом до адвокатури, дисципліною та поведінкою

¹ Поняття «регулювання» (від лат. *regulo* – правило) означає упорядкування, налагодження, приведення чогось у відповідність з чимось.

адвокатів. Крім того, що офіційні регулятори використовують щодо адвокатів традиційні інструменти регулювання, такі як закони та правила, адвокати підпадають під менш офіційні або офіційні джерела регулювання з боку діяльності страхових компаній, клієнтів, засобів масової інформації, професійних організацій, тиску з боку колег, звичаїв, традицій, тощо [4]. У деяких юрисдикціях первинні регулятивні органи, такі як Верховні суди штатів у США, приймають правила регулювання адвокатури. В інших – може бути задіяно кілька рівнів регулювання. Наприклад, Законом про юридичні послуги Великої Британії 2007 року була створена Рада з юридичних послуг, яка затвердила Орган регулювання адвокатів (SRA) як основний регулятор для адвокатів в Англії та Уельсі [5].

Деякою альтернативою саморегулювання є спільне регулювання або наглядове регулювання. Модель спільного регулювання передбачає, що право подачі скарг на дії адвокатів може бути поділено між різними регулюючими органами, в той час як модель нагляду може дозволяти оскаржити рішення, прийняті корпоративними органами асоціацій адвокатів, в незалежний орган. (Прикладом спільного регулювання адвокатської професії, де два або більше органів поділяють нагляд за адвокатами, є Австралія, Англія та Уельс). Вказане положення не входить в протиріччя із міжнародними стандартами, якими передбачено, що у вирішенні певних питань своєї діяльності асоціації адвокатів не можуть виступати в якості кінцевої інстанції. Наприклад, рішення щодо дисциплінарних стягнених своїх членів, надання дозволу на здійснення адвокатської діяльності «мають підлягати перегляду незалежним і безстороннім судовим органом» [6]. У будь-якому випадку, така доктрина «субсидіарності» залишається потенційною перешкодою для претензій на ідеальну «незалежність» та «автономію» корпоративних органів професійних асоціацій адвокатів».

Закон Про юридичні послуги Великої Британії 2007 року [5] докорінно змінив деякі аспекти регулювання діяльності адвокатів в цій країні. Найзначніший аспект структурних перетворень пов'язаний зі створенням регулюючого органу – Ради з юридичних послуг, на яку покладено управління всіма юридичними особами, які регулюють діяльність англійських юристів, включаючи адвокатів. Рада з юридичних послуг створила Орган регулювання адвокатів (SRA) як основний регулятор для адвокатів в Англії та Уельсі, Раду з питань адвокатури та Юридичну службу Омбудсмену. SRA встановлює стандарти, які регулюють поведінку адвокатів, здійснює «цілеспрямоване регулювання», яке передбачає не лише реагування на конкретні порушення адвокатами своїх професійних зобов'язань, а намагання уникати, виявляти та виправляти обставини, що створюють високий ризик професійних порушень [5]. На цей час зусилля Ради з юридичних послуг зорієнтовані на захист прав споживачів цих послуг. Наприклад, у свій щорічний звіт SRA включає окремий розділ «Регулювання в інтересах споживачів» [7]. Характеризуючи

діяльність регулюючих органів Англії і Уельсу, слід зазначити, що до Правління Ради з питань адвокатури входять не тільки адвокати, але й не юристи, яких призначають, а не обирають. При цьому кількість осіб, що не є юристами, має тенденцію збільшуватися [8].

Хоча американська система захищає незалежність професії, у Сполучених Штатах конституційні вимоги розподілу влади дозволили судам штатів затвердити невід'ємну владу щодо професійного регулювання. У відповідності із Законом Про регулювання юридичних послуг 2015 року в Ірландії (*Legal Services Regulation Act 2015*), Орган регулювання юридичних послуг складається з 11 членів, які призначаються урядом Ірландії, і, у відповідності з частиною 2 Закону, більшість з яких мають становити не професіонали (тільки один кандидат призначається Радою адвокатів і два – Товариством юристів Ірландії). До повноважень Органу, зокрема віднесено розгляд скарг на дії адвокатів, прийняття професійних кодексів, переміщення практикуючих юристів між професіями соліситора і баристера [9]. У двох провінціях Канади – Британській Колумбії та в Квебеке, діяльність адвокатури – провінційної адвокатської громадської організації – контролюється певними державними органами та посадовими особами. Так, у Британській Колумбії Управління Омбудсмену має право отримувати та розглядати скарги на адвокатів, займатися регуляторними питаннями та має право давати рекомендації «для розв'язання несправедливостей» [10]. У Квебеке регулюючим органом адвокатської професії є Трибунал, який може переглядати рішення адвокатських організацій. Однак, даний нагляд обмежений і не включає керівництво внутрішнім управлінням або політикою таких організацій (*Alice Woolley*, 2011) [11]. У світі існують країни, які взагалі відійшли від моделі самоврядування юридичного суспільства. Так, наприклад, Австралія це зробила ще наприкінці 90-х років. Австралійська асоціація адвокатів – національний представницький орган австралійських адвокатів, який не приймає ніякої участі у питаннях прийому адвокатів або їх професійній практиці. Органами, що допускають до професії, є приймальні комісії юристів (наприклад, в Новому Уельсі, Північній території, тощо), інші органи прийому в території, в яких кандидат збирається практикувати.

Звертаючись до перспектив еволюції адвокатської спільноти в Україні, слід зауважити, що на сьогоднішній день Національна асоціація адвокатів (НААУ) являє собою найбільшу в Україні некомерційну організацію, яка має розгалужену регіональну мережу і високий ступінь автономії. Функції Міністерства юстиції України обмежені щодо НААУ питаннями, які стосуються безоплатної правової допомоги. Проти, Україна ще не звільнилася від поширеної на всьому пострадянському просторі проблеми—наявність гарних законів і поганої практики їх застосування, що зазвичай зумовлює дисфункційність системи правосуддя та підриває реформи. На даний момент законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні

хоча і відповідає в більшій частині міжнародним стандартам організації і діяльності адвокатури, одночасно повсюдно порушуються (з тенденцією збільшення чисельності) права адвокатів і гарантії їх незалежності [12].

Ринок послуг, що надається юристами в Україні є децентралізованим, не підлягає контролю ані з боку держави, ані з боку органів корпоративного управління адвокатів. Як зазначає Роберт Мертон (*Merton*), будь-яка професійна асоціація, щоб мати право говорити від імені всієї професії, повинна дістати в свої лани всіх потенційних членів, які задовольняють критеріям прийняття в неї. Далеко не кожній асоціації це вдається, але вона, принаймні, повинна прагнути до повної комплектності (*completeness*) [13]. Під терміном «комплектність» вчений має на увазі співвідношення актуальних і потенційних членів асоціації. Саме цей показник визначає авторитет асоціації в тій чи іншій сфері діяльності. Вся історія розвитку адвокатської професії в Україні характеризується боротьбою за досягнення повної комплектності професійної асоціації. Хоча в дореволюційній і радянській час існували ради присяжних повірених і колегиї адвокатів, вони діяли тільки на регіональному рівні, носили більше формальний характер і знаходилися під контролем держави. Тільки зі створенням органів адвокатського самоврядування в 2012 році з обов'язковим членством в них кожного адвоката стало можливо говорити про запровадження повноцінної професійної асоціації. Однак повної перемоги в боротьбі за «комплектність» у адвокатів не відбулося, тому що існували і продовжують існувати групи юристів, які потенційно здатні увійти в адвокатуру, але не бажають цього робити. Крім того, у тих юрисдикціях, де не має абсолютної адвокатської монополії, до яких відноситься і Україна, функціонування корпоративних органів адвокатури потенційно може вплинути на незалежність інших практикуючих юристів, які, наприклад, можуть стверджувати, що мають більше прав вирішувати питання, які становлять спільний інтерес, ніж самоврядні асоціації адвокатів, і навпаки. Щоб забезпечити цілісність всієї професії і якість юридичних послуг, бажано створити єдину професійну асоціацію, яка регулює юридичну професію [14].

В Україні адвокати не завжди в повній мірі можуть брати участь у процесі обговорення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Як зазначив Спеціальний доповідач у своєму повідомленні щодо незалежності суддів та адвокатів, адресованому Президенту України у 2019 році, «законодавство про адвокатуру повинні розробляти безпосередньо представники адвокатури. Якщо адвокатське самоврядування встановлено законом, з ним необхідно консультиватися на всіх етапах законодавчого процесу» [15, с.6-7].

Список використаної літератури:

1. Яртых И.С. Адвокатура и власть. М.: Издательство «Юрлитинформ», 2003. 176 с.

2. Рагулин А. В. Трактат об Обращении 32-х, принципах, дискриминации и демократии в российской адвокатуре: монография. Москва: Евразийский научно-исследовательский институт проблем права, 2019. 584 с.

3. David B. Wilkins, Who Should Regulate Lawyers?, Vol. 105, No. 4 (Feb., 1992), pp. 799-887 (89 pages) Published By: The Harvard Law Review Association. DOI: 10.2307/1341608

4. Laurel S. Terry, Steve Mark, and Tahlia Gordon, Adopting Regulatory Objectives for the Legal Profession, 80 Fordham L. Rev. 2685 (2012).

5. Legal Services Act , 2007 (UK) 2007.

6. Рекомендация Rec (2000) 21 О свободе осуществления профессии юриста.

7. Legal Services Board Annual Report 2009/2010, para.38.

8. Law Society General Regulations, p. c. 14 (6).

9. Legal Services Regulation Act 2015. British Columbia Ombudsman, Available at: <http://www.ombudsman.bc.ca/what-we-do>

10. Alice Woolley. Rhetoric and Realities: What Independence of the Bar Requires of Lawyer Regulation. SSRN Electronic Journal 4(8). June 2011.

11. Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні Звіт Місії МКЮ в Україні Квітень 2020 року.

12. Merton R. The Functions of the Professional Association, The American Journal of Nursing, Vol. 58, No. 1 (Jan., 1958), Published By: Lippincott Williams & Wilkins. DOI: 10.2307/3461366

13. Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers. 05.09.2018.

14. Mandate of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers. 28 January 2019.

Фурса Є.Є.

кандидат юридичних наук,

Генеральне консульство України (м. Дюссельдорф, Німеччина),

член Німецько-українського об'єднання юристів

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ІЗ УКРАЇНСЬКИМИ КОНСУЛАМИ ЗА КОРДОНОМ: НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Відповідно до ст. 5 Віденської конвенції про консульські зносини, на консулів покладено функцію представництва громадян країни, яка представляється у судових та інших установах країни перебування [1]. Це положення поширюється і на діяльність українських консулів щодо

громадян України, які перебувають за кордоном. Автор давно працює над аналізом діяльності консулів щодо здійснення ними функції представництва та можливості їх співпраці з адвокатами [2].

Але вважаємо доцільним повернутися до подальшого дослідження цього питання у контексті вирішення організаційних питань щодо забезпечення громадян України безоплатною правовою допомогою не тільки в Україні, а й за кордоном, а також акредитації наших адвокатів у іноземних країнах з метою надання ними правової допомоги саме нашим громадянам, які перебувають за кордоном та шляхів їх співпраці з консулами. Цілком зрозуміло, що надання такої правової допомоги має узгоджуватися з такими важливими питаннями, як раціональність, оскільки для реалізації цього положення на практиці слід враховувати транспортні витрати, щоб адвокат на проїзд в певну країну не витрачав занадто багато коштів, оскільки в такому разі його правова допомога буде занадто дорогою і не співмірною з аналогічною правовою допомогою адвоката тієї країни, де має бути надана така правова допомога.

Так, згідно ст. 5 Віденської конвенції про консульські зносини, консул з дотриманням практики та порядку, встановлених у державі перебування, може забезпечувати належне представництво громадян держави, яку він представляє, в судових та інших установах держави перебування з метою отримання, відповідно до законів та правил держави перебування, розпоряджень про тимчасові заходи, які охороняють права та інтереси цих громадян, якщо у зв'язку із відсутністю чи з інших причин, такі громадяни не можуть своєчасно здійснити захист своїх прав та інтересів (п. і). Виходячи із аналізу даної норми, можна зробити висновок, що консул як сам може здійснювати таке представництво інтересів громадян, так і може доручити його здійснення українським фахівцям в галузі права, зокрема адвокатам Інюрколегії та широкому колу інших українських адвокатів, зареєстрованим в іноземних державах чи іноземним фахівцям.

З цього моменту вважаємо доцільним кваліфікувати таку правову допомогу відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», оскільки доволі часто українські консули мають надавати правову допомогу громадянам України в органах юстиції іноземних країн. Звернемо увагу на той аспект, що всі громадяни України мають право на безоплатну первинну правову допомогу, де б вони не знаходилися і в цьому випадку можна побачити деяку неузгодженість між цим положенням Закону та Положення про консульський збір України, затверджене Наказом Міністерства закордонних справ України від 23.04.2018 № 182 (надалі – Положення). Так, у п. 3 розділу VI додатків 2 та 3 до Положення передбачено наступне: «Розгляд клопотання про надання інформації, що не потребує звернення до компетентних органів України, та оформлення відповідної довідки, крім довідок, що відповідно до законодавства України видаються безоплатно (щодо кожної особи окремо)» і визначено тариф за надання такої інформації.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», право на безоплатну первинну правову допомогу згідно з Конституцією України та цим Законом мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України, тобто навіть ті громадяни України, які перебувають за кордоном і, відповідно, звернулися до консульської установи або дипломатичного представництва, де вони знаходяться на території України. В такому разі їм має надаватися безоплатно:

- 1) правова інформація;
- 2) консультації і роз'яснення з правових питань;
- 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- 3-¹) консультацій, роз'яснень та підготовка проектів договорів користування земельними ділянками (оренда, суборенда, земельний сервітут, емфітевзис, суперфіцій) для сільського населення – власників земельних ділянок;
- 4) допомога в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації.

Цей висновок впливає з того положення, що у ст. 9 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» до суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги в Україні віднесені органи виконавчої влади, а Міністерство закордонних справ є органом виконавчої влади, отже і його підрозділи так само відносяться до цього органу влади. Дійсно, можна спорити з приводу понять «перебування під юрисдикцією України» та надання безоплатної правової допомоги в Україні, але сфера дії цього Закону не обмежена лише територією України по відношенню до її громадян, що може бути підтверджено посиланням на ст. 3 Конституції України та принцип верховенства права.

Тому, з одного боку, можна стверджувати, що надання первинної правової допомоги для громадян України має здійснюватися на безоплатній основі і відповідні тарифи Положення щодо оплати надання інформації не можуть застосовуватися до громадян України і мають бути усунені з Положення. З іншого боку, автор працює в консульській установі і безпосередньо знає про навантаження багатьох консульських установ та неможливість тим же складом цих установ надавати відповідну правову допомогу. В цьому випадку варто визнати, що оплата такої інформації оцінена в 30 доларів США є стримуючим чинником і за її отриманням звернуться лише в тих випадках, коли вона конче необхідна. Коли ж на сайтах консульських установ оприлюднити наведену у цій статті інформацію, то кількість звернень громадян на стільки збільшиться, що весь консульський персонал тільки й займатиметься наданням певних відомостей. Варто визнати, що після отримання українцями безвізу для перетинання кордону з країнами єврозони, кількість українців збільшилася в рази, але чисельність консульств

та штати консульських установ не зазнали істотного збільшення. І навіть в період карантину значна частина українців знаходиться в Німеччині та інших країнах з різним правовим статусом.

Отже, питання надання громадянам України за кордоном безоплатної первинної правової допомоги можна вважати дискусійним, тому на практиці воно вирішується по різному, але потребує законодавчого врегулювання. Тобто потрібно усунути колізію між положеннями Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та Положенням про консульський збір України, затвердженим Наказом Міністерства закордонних справ України від 23.04.2018 № 182, оскільки доволі часто громадяни України зловживають своїми правами і вимагають надання безоплатної правової допомоги, а зміст їх вимог щодо безоплатного надання інформації виходить далеко за межі відомостей про законодавство України. Такі запитання забирають доволі багато часу і зусиль у працівників консульських установ, щоб знайти відповідні відомості в країні перебування.

Щодо питання про те, щоб до складу безоплатної первинної допомоги відносилися положення про складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру) та допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації, то вони неоднозначні і не зовсім коректні. Так, важко погодитися з положенням, що заяви, скарги та інші документи правового характеру не мають процесуального характеру – мабуть, малося на увазі, що ці заяви не повинні оформлюватися для звернення до суду, а матимуть дію лише при адміністративному оскарженні. Отже, це положення потребує уточнення у Законі України «Про безоплатну правову допомогу».

Щодо забезпечення доступу до вторинної правової допомоги та медіації, то тут питання постає для консульських установ в тому, що вони не здатні оплачувати ні іноземних адвокатів, ні іноземний судовий збір та інші пов'язані з такими справами витрати. Для надання таких коштів мають бути передбачені відповідні кошти на такі витрати, але консульські установи такими коштами не забезпечуються, а окремі громадяни України потребують такої допомоги. У зв'язку з цим, автор вважає за необхідне визначити, в яких країнах біля кордонів України, можуть працювати українські адвокати.

Згідно ч. 2 ст. 7 Закону Республіки Білорусь «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Республіці Білорусь», адвокати іноземних держав, які діють у відповідності з міжнародними договорами Республіки Білорусь, можуть надавати юридичну допомогу на території цієї країни після включення їх до Реєстру адвокатів, адвокатських бюро, юридичних консультацій і спеціальних дозволів (ліцензій) на право здійснення адвокатської діяльності в порядку, визначеному Міністерством юстиції цієї Республіки [3]. Отже, такий спосіб отримання відповідних дозволів на професійну діяльність в Республіці Білорусь нагадує відповідне положення

Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», хоча й має певну специфіку в обмеженнях. Не зважаючи на це, відносини між Україною та Республікою Білорусь мають добросусідський характер, про що свідчить Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь [4], тому українські адвокати вправі розраховувати на сприятливе вирішення їх питань щодо дозволу на здійснення адвокатської діяльності в цій країні.

Деякі фахівці можуть зауважити, що наші громадяни вправі користуватися безоплатною правовою допомогою в Республіці Білорусь згідно ст. 2 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 1993 року [5], де гарантується, що громадяни кожної з Договірних Сторін і особи, що проживають на її території, звільняються від сплати і відшкодування судових і нотаріальних мит і витрат, а також користуються безкоштовною юридичною допомогою на тих же умовах, що і власні громадяни. Однак, варто провести порівняльний аналіз, щоб пересвідчитися в тому, що громадяни Білорусі мають вужчі права на безоплатну правову допомогу, ніж громадяни України. Для цього необхідно дослідити: ст. 62 Конституції Республіки Білорусь № 2875-ХІІ від 15 березня 1994 року, статті 17, 20, 41, 43, 45, 46 Кримінально-процесуального кодексу Республіки Білорусь № 295-3 від 16 червня 1999 року, статті 81, 124, 130, 131 Цивільного процесуального кодексу Республіки Білорусь N 238-3 від 11 січня 1999 року; статті 4, 6, 28 Закону Республіки Білорусь N 2406-ХІІ від 30 грудня 2011 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Республіці Білорусь», пункт 4.2. Указу Президента Республіки Білорусь від 08.08.2005 року № 352 «Про запобігання наслідків торгівлі людьми», Постанову Міністерства юстиції Республіки Білорусь від 11.12.2007 року № 86 «Про деякі питання надання безоплатної юридичної допомоги» [6].

Отже, в такому випадку громадяни України можуть не отримати безоплатну правову допомогу і наша держава має забезпечувати власних громадян безоплатною правовою допомогою і в Республіці Білорусь, коли вони звернуться за такою допомогою до консульських установ України. Від того, на скільки дієвою буде така допомога з боку держави, на стільки громадяни зможуть довіряти власній державі. Тому, на нашу думку, на сайті консульських установ у Республіці Білорусь мають зазначатися ті способи отримання безоплатної правової допомоги, які Республіка Білорусь зобов'язана надавати громадянам України безоплатно, а також ті види безоплатної правової допомоги, які держава Україна готова забезпечити для власних громадян, за допомогою українських адвокатів, які зареєстровані в Республіці Білорусь і погодилися надавати безоплатну первинну і вторинну правову допомогу.

Українські адвокати і їх об'єднання повинні користуватися довірою як в Україні, так і в іноземних країнах. Вони мають бути широко представлені

в іноземних країнах та у міжнародних судових установах, отримувати офіційний доступ до здійснення професійної діяльності за межами України і держава має їм сприяти в цьому. Консули повинні знати, що українські адвокати нині вже спеціалізуються на міжнародних розслідуваннях, тобто вони надають за кордоном послуги клієнтам у таких питаннях як захист бізнесу або захист від кримінального переслідування та санкцій, накладених у рамках міжнародного співробітництва, а також пред'являють позови, що виникають із фідучіарних відносин тощо [7]. Тому в Україні мають бути створені спеціальні реєстри українських адвокатів, які зареєстровані як іноземні адвокати і консули повинні мати доступ до таких реєстрів з метою забезпечення надання ними правової допомоги громадянам України за кордоном [8]. Така тенденція має стимулюватися як Національною асоціацією адвокатів України, так і державою, яка має замовляти адвокатські послуги в українських адвокатів і через власні інформаційні джерела рекомендувати їх послуги в іноземних джерелах, зокрема, на сайтах дипломатичних і консульських установ.

Автор вважає, що Національна асоціація адвокатів України має налагоджувати зв'язки з відповідними іноземними адвокатськими об'єднаннями для обміну досвідом, сприяння в реєстрації власних адвокатів в іноземних країнах для надання безоплатної правової допомоги власним громадянам тощо.

Тому у цьому зв'язку дуже позитивним явищем є укладання Меморандуму про співробітництво Міністерства закордонних справ України із Національною асоціацією адвокатів. Даним документом визначено такі напрями співробітництва як: «організація та проведення заходів, спрямованих на підвищення інтересу іноземних держав, їх юридичних та фізичних осіб до взаємодії з Україною, зокрема, здійснення інвестицій в економіку України; співробітництво (в тому числі через мережу представництв Національної асоціації адвокатів України) щодо презентації на міжнародній арені адвокатури України, інтеграції української правничої спільноти в європейський простір, сприяння у налагодженні міжнародних зв'язків та обміну досвідом між національними асоціаціями адвокатів різних країн та іншими міжнародними правозахисними, правничими організаціями. Сторони докладатимуть спільних зусиль для підвищення рівня обізнаності громадян України, іноземців та осіб без громадянства в Україні та за кордоном щодо законодавства України та іноземних держав, дій у проблемних ситуаціях» [9].

Іншим варіантом широкого доступу українських адвокатів до сфери правової допомоги, на нашу думку, може стати їх включення до складу українських дипломатичних та/або консульських установ як на постійній основі, так і шляхом їх відрядження до таких установ для належного захисту прав громадян і юридичних осіб України в іноземних судах

та інших установах, наприклад, як це роблять німецькі консули, коли залучають до вчинення складних нотаріальних дій професійних німецьких нотаріусів, тобто має місце процедура сертифікації (акредитації) іноземних нотаріусів, нотаріальні посвідчення і засвідчення яких визнаються на рівні з нотаріальними діями консульської установи [10]. Дане положення впливає з міжнародних договорів, в яких представникам консульських установ надаються широкі повноваження із захисту прав громадян власних країн.

Однак, в цій ситуації виникає істотна проблема в тому, що адвокати мають оволодівати спеціальними знаннями законодавства і судової практики іноземних країн, міжнародного та іноземного права, тобто мають бути досить професійними фахівцями та не уступати у професіоналізмі адвокатам, прокурорам, слідчим іноземних країн. Тому вони мають оволодівати іноземними мовами, навчатися в іноземних країнах або проходити там тривалі стажування, до читання лекцій на курсах підвищення кваліфікації консулів, адвокатів повинні залучатися іноземні фахівці, слухачі мають забезпечуватися відповідною іноземною літературою, методичними розробками тощо.

Отже, це має бути системна та планомірна робота, а не формальне внесення змін до законодавства, які складно буде реалізувати. Зокрема, на сайті НААУ існує розділ «Законодавство іноземних країн про адвокатуру» [11], де розташовані лише Федеральне положення про адвокатуру Німеччини (український переклад), Закон про адвокатуру Польщі (український переклад) та правила адвокатської етики. Тобто відсутня будь-яка інформація про те, як українському адвокатуві набути статус захисника або представника в іноземних країнах. Отже, підняте питання вважаємо актуальним як для адвокатської політики, так і державної, зокрема, для вивчення та обміну досвідом з іноземними колегами.

Список використаної літератури:

1. Віденська конвенція про консульські зносини. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047.
2. Фурса Є.Є. Виконання консулом України функції представництва в іноземному судді чи інших органах держави перебування // Судова апеляція. 2016. № 2 . С. 101-106; Фурса Є.Є. Здійснення консулом функції захисту прав та інтересів юридичних осіб-суб'єктів зовнішньо-економічної діяльності в державі перебування // Часопис Київського університету права. 2016. № 3. С. 404-408; Фурса Є.Є. Іноземний адвокат в Україні та співпраця консула із адвокатами України, акредитованими у державі перебування: проблеми законодавства та практики // Цивілістична процесуальна думка. 2018. № 3. С. 69-72.
3. Закон Республіки Білорусь «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Республіці Білорусь». URL: http://gka.grodno.by/norm-base/37-zakon_ob_advokature.html

4. Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь, ратифікований Законом №267/97-ВР від 16.05.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112_692#Text

5. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text

6. Памятка «Право граждан на получение бесплатной юридической помощи» (по состоянию на 24.06.2011 года). URL: <http://www.disright.org/ru/info/pamyatka-pravo-grazhdan-na-poluchenie-besplatnoy-yuridicheskoy-pomoshchi-po-sostoyaniyu-na>

7. Міжнародні розслідування: нові практики українських адвокатів на далеких узбережжях - case managemen & international asserts tracing. Інтерв'ю з адвокатом Володимиром Богатирем – керуючим партнером АО "Богатир та Партнери", зареєстрованим як іноземний адвокат у Росії та Польщі // Український адвокат. 2016. № 1. 2 (113-114). С. 20-25.

8. Фурса Є.Є. Виконання консулом України функції представництва в іноземному судді чи інших органах держави перебування // Судова апеляція. 2016. № 2 . С. 101-106.

9. НААУ та МЗС уклали Меморандум про співробітництво. URL: <http://unba.org.ua/news/3809-naau-ta-mzs-uklali-memorandum-pro-spivrobotnictvo.html>

10. Фурса Є.Є. Взаємодія консула з нотаріусами на нішими уповноваженими особами при спадкуванні з іноземним елементом / В кн. Фурса Є.Є., Козяр-Скок Л.В. Окремі питання спадкування з іноземним елементом : консул, нотаріус, суд. Монографія. К.: Алета, 2017 . С.87-88.

11. Сайт НААУ. URL: <https://unba.org.ua/>

Brandman K.

policeman, New York, USA

CRITICISM BY THE ADVOCATE OF THE PARTICIPANTS IN THE TRIAL: THE REALISATION OF THE RIGHT TO DEFENSE OR CONTEMPT OF COURT?

The participants in the trial, including the advocate, have the right to freely express their opinions, of course, within the framework of the law. It is important that an advocate, criticizing the actions or inaction of the judge, act within the limits of their powers, without passing on the personality of the judge.

In this aspect, it is necessary to study the decisions of the European Court of Human Rights. The Court, in its Decision of 13 December 2007 in Folla v.

Switzerland, determined that the right of lawyers to freedom of expression covers not only the content of ideas and statements, but also the form in which they are conveyed. Thus, advocates are empowered to comment on the administration of justice, provided that their criticism is within certain limits. In characterizing the permissible boundaries of the behavior of lawyers, the European Court of Human Rights in its practice refers, among other things, to the principles developed by the Council of Bar and Legal Associations of Europe [1]. In this judgment, the Court noted that the advocate's right to freedom of expression in the courtroom directly affects the fairness of the trial against the client. Consequently, the principle of fairness of proceedings implies «an open and possibly abrupt exchange of arguments between the parties in the process».

It is interesting to consider the Judgment of the European Court of Human Rights in the case “Nikula v. Finland” [2]. In this judgment, the court found that an attempt to strike a fair balance between the right to freedom of expression and the professional ethics of a lawyer should not prevent advocates from exercising such freedom that, for fear of disciplinary sanctions, they may not fear expressing their views.

In another judgment (in the case of *Ezeline v. France*), the European Court of Human Rights noted that it is necessary to take into account the status of the person to whom the advocate's criticism is directed. For example, a prosecutor who is a participant in the process must “accept serious criticism from the defense lawyer” in relation to actions in a particular case, considering, however, that these statements should not relate to general professional or other qualities [3].

Indeed, it is obvious that lawyers in the process of defending their clients in court proceedings, especially in criminal cases, may find themselves in a delicate situation when they have to decide whether or not to issue a complaint or protest regarding the behavior of the court, while being guided by the interests of their client.

It is interesting to emphasize that the European Court of Human Rights in its judgment of 23 April 2015 in the case “*Maurice v. France*” did not find violations of Art. 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in the actions of a advocates who unequivocally accused two judges of interest, believing that their behavior was completely contrary to the principles of impartiality and loyalty, and also criticized the activities of the judicial system when the trial had not yet been completed.

In this judgment, the Court cited an analysis of its earlier acts. A high level of protection for freedom of expression will usually be afforded in cases where the statements concern an issue of general interest, as in the present case, in particular with regard to statements about the functioning of the judiciary, even in the context of proceedings that have not yet been concluded in respect of other defendants.

In addition, you need to see the difference between statements of fact and value judgments. The existence of facts can be demonstrated, while the truth of

value judgments cannot be verified. The requirement to prove the truth of a value judgment cannot be met, and it violates freedom of expression itself, which is a fundamental part of the right guaranteed by Article 10 of the Convention.

It can be concluded that there is a fine line between criticizing the participants in the trial. On the one hand, fair criticism of the court is the right of an advocate and his client (within reasonable and legal limits). On the other hand, crossing this line, a lawyer becomes an offender, opposing the judge and other participants in the trial. An experienced advocate should always know how to legally protect the interests of the client, avoiding compromises, and at the same time not to oppose the court.

References:

1. Judgment of the European Court of Human Rights of 13 December 2007 in the case “Folla v. Switzerland” (application № 35865/04).

2. Judgment of the European Court of Human Rights of March 21, 2002 in the case “Nikula v. Finland” (application № 31611/96).

3. Judgment of the European Court of Human Rights of April 26, 1991 in the case “Ezeline v. France” (application № 11800/85).

4. Judgment of the European Court of Human Rights of 23 April 2015 in the case “Maurice v. France” (application № 29369/10).

Ковалевский Е. С.

*студент 1-го курса юридического факультета
Белорусского государственного университета*

О ФАКТОРАХ, ВЛИЯЮЩИХ НА ВЫБОР ОРГАНИЗАЦИОННОЙ ФОРМЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Изучение зарубежного опыта функционирования государственных и негосударственных институтов в современных условиях является одним из наиболее популярных способов усовершенствования национального законодательства. Институт адвокатуры не является исключением. Украина и Республика Беларусь, как две страны постсоветского пространства, имеют много общих черт в особенностях функционирования такого правозащитного института как адвокатура. Тем не менее, ещё больше и отличительных черт. К сожалению, можно отметить, что уровень развития адвокатуры в Республики Беларусь находится на более низком уровне.

Отметим, что как и Закон «Об адвокатуры и адвокатской деятельности в Республике Беларусь», так и Закон Украины «Об адвокатуры и адвокатской деятельности» требуют от лица, которое получило право на осуществление

адвокатской деятельности выбрать организационную форму своей профессиональной деятельности.

В Республике Беларусь адвокаты вправе осуществлять адвокатскую деятельность в адвокатском образовании в форме юридической консультации или адвокатского бюро, или индивидуально [1]. В Украине адвокат может осуществлять свою деятельность индивидуально, в организационной форме адвокатского бюро или объединения [2].

Не касаясь в целом разницы между организационными формами адвокатской деятельности этих двух стран, следует обратить внимание на факторы, которые могут повлиять на выбор формы деятельности, т.к. они имеют схожие черты и одинаковые тенденции.

Так, по нашему мнению, на выбор организационной формы могут влиять такие факторы как:

- финансовые (способность самостоятельно обустроить помещение для осуществления адвокатской деятельности, приобрести необходимую оргтехнику; размер и ставка налогообложения прибыли от деятельности адвоката);

- психологические (готовность и способность взять на себя ответственность за все финансовые риски, ответственность за принятые решения, уровень и качество оказанной правовой помощи);

- собственные предпочтения адвоката (принадлежность к определенному темпераменту, наличие единомышленников, близких и знакомых в этой сфере деятельности);

- наличие знаний и дополнительных компетентностей.

Считаем необходимым остановиться более подробно на последнем факторе. Адвокату, как организатору собственного дела, очень важно уметь планировать распорядок дня, первоочередность выполнения поручений. Следовательно, адвокату необходимо обладать и знаниями в области менеджмента. Конечно, эти знания будут полезны и для учредителей адвокатского объединения, и для основателей адвокатского бюро, и для адвокатов, которые осуществляют адвокатскую деятельность индивидуально. В связи с этим, отметим, что к задачам адвокатского менеджмента относятся:

- переход к использованию работников, обладающих более высокой квалификацией;

- стимулирование сотрудников путем создания для них соответствующих условий труда и системы оплаты;

- определение необходимых ресурсов и источников их обеспечения;

- разработка стратегии развития адвокатского формирования;

- определение конкретных целей развития адвокатского формирования;

- постоянный поиск и освоение новых рынков;

- выработка системы мер для достижения намеченных целей;
- осуществление контроля за эффективностью деятельности организации и за выполнением поставленных задач [3].

Кроме факторов такой узкой направленности, считаем, что на выбор организационной формы осуществления адвокатской деятельности, могут влиять и факторы более глобального характера, т.е. факторы, влияющие на тенденции в адвокатской деятельности в целом. Рассмотрим их по отдельности.

1. Политические. Указанная группа связана с изменением вектора развития судебно-правовой системы, принятием новых нормативно-правовых актов или внесением изменений в уже существующие.

2. Процессы глобализации, обуславливающие унификацию квалификационных требований к адвокату, способствуя формированию единого свободного рынка правовых услуг, акцентом которого становится качество правовой помощи адвоката независимо от страны его происхождения.

3. Евроинтеграция. Данный фактор касается преимущественно Украины, в которой направленность на европейские стандарты и ценности нашла проявление в реформировании многих судебных, правоохранительных органов и смежных институтов.

Список использованной литературы:

1. Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Республике Беларусь: Закон от 30.12.2011 г. URL: http://gka.grodno.by/norm-base/37-zakon_ob_advokature.html.

2. Про адвокатуру и адвокатскую деятельность: Закон Украины от 05.06.2012 г. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

3. Стахов О. Г., Явнюк О. И., Волощук В. В. Основы менеджмента: учебное пособие. Ивано-Франковск, «Лилея-НВ». 2015. 336 с.

Нестерчук Л.П.

старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА НА МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Професіоналізм та кваліфікація суб'єкта надання правничої допомоги є ключовою передумовою якості юридичної допомоги. Водночас,

яким би високим не був професійний рівень адвоката, він не зможе ефективно виконувати покладені на нього завдання без відповідного правового інструментарію, правових можливостей активно впливати на процес вирішення справи свого клієнта, не будучи впевненим, що його професійна діяльність залишатиметься поза будь-яким стороннім впливом, конфіденційність його відносини із клієнтом буде непорушною, а сам він не стане об'єктом переслідувань з будь-якого боку.

Реалізація конституційного права на професійну правничу допомогу неможлива без забезпечення професійних прав адвоката. Закон покладає на державу певні обов'язки щодо забезпечення рівня цього права, які для суб'єкта набувають значення гарантій, причому ці обов'язки-гарантії мають діяти системно і на кількох рівнях.

Аргументами до розуміння рівнів має бути наведено той факт, що правова система зобов'язана створювати необхідні умови існування адвокатури як незалежного інституту (елементу) і запроваджувати такі механізми як реалізація права на захист від обвинувачення та правничу допомогу. Держава повинна впровадити таке галузеве процесуальне законодавство, яке б відповідало загальним демократичним принципам правосуддя (рівність сторін, змагальність процесу, можливість оскарження рішення тощо), надавало б широкі процесуальні права сторонам та покладало б на суд, правоохоронні органи, інші органи державної влади та їх посадових осіб обов'язок забезпечувати реалізацію цих прав. Отже цей рівень можна назвати рівнем процесуальних гарантій. А наступний рівень є рівнем безпосередньої реалізації приписів законодавства у правозастосовній практиці із застосуванням міжнародних стандартів.

Спираючись на наведені аргументи, цілком обґрунтовано вести мову про міжнародно-правові гарантії адвокатської діяльності як сформовану у світі систему конкретних правових засобів. За своїм спрямуванням до міжнародно-правових гарантій адвокатської діяльності можна віднести незалежність адвоката, конфіденційність та адвокатська таємниця, безперешкодне та ефективне здійснення ним захисту, представництва та іншої правничої допомоги у всіх видах проваджень, недопущення стороннього впливу на нього та неналежного втручання у його професійну діяльність.

Міжнародні стандарти в цій галузі чітко окреслені в Основних положеннях про роль адвокатів[2], відповідно до яких уряди мають забезпечити адвокатам: можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, недоречного втручання; без піддавання покаранню або погрожування застосуванням обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм; адекватний захист там, де їх безпека перебуває під загрозою у зв'язку із виконанням професійних

обов'язків. Відповідно до Рекомендацій №(2000)21 про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків адвокати при виконанні своїх обов'язків не повинні страждати від будь-яких санкцій або піддаватись загрози таких санкцій чи тиску відповідно до законних інтересів клієнта і без будь-якого втручання з боку влади або громадськості [3]. Розглядуваний аспект адвокатської діяльності є центральним у ст.6 Стандартів незалежності юридичної професії міжнародної асоціації юристів [1].

В Україні відзначається тенденція порушень професійних прав адвокатів, втручання в їх професійну діяльність, переслідувань з професійних мотивів, посягань на особисту безпеку адвокатів у зв'язку із виконанням професійних функцій, ігнорування гарантій їх незалежності тощо. Співтовариства адвокатів, науковців, представників органів адвокатського самоврядування, правничих громадських організацій з року в рік виказують не аби яку стурбованість з приводу зазначеного [4, с. 8]. Законодавство України передбачає серед іншого кримінально-правовий захист прав адвокатів та гарантій їх незалежності шляхом встановлення кримінальної відповідальності за низку діянь, передбачених у ст.ст.374, 397, 398, 399, 400 Кримінального кодексу України.

Групу гарантій, щодо безперешкодного та ефективного здійснення адвокатом захисту, представництва або іншої правничої (правової) допомоги у всіх видах проваджень у тому числі й осіб, яких позбавлено свободи, утворюють міжнародно – правові положення з забезпечення доступу адвоката до своїх клієнтів, комунікацій та консультацій без зволікань, перешкод і цензури. Адвокату гарантовано вільне пересування в своїй країні та за кордоном для здійснення своїх професійних функцій та забезпечуються можливості вільно відшукувати, витребувати, отримувати і згідно із професійними нормами поширювати інформацію, яка стосується його професійної діяльності. Вирішення проблеми гарантування адвокатської діяльності відповідно до міжнародних стандартів лежить також у реалізації цілого комплексу заходів організаційного і матеріально-технічного характеру. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод не закріплює гарантій адвокатської діяльності «у чистому вигляді». Однак, як слушно відзначають О. Л. Жуковська та К.М. Бузаджи, право обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення «мати достатньо часу й можливостей для підготовки свого захисту» [5, с. 907].

Міжнародна та національні системи захисту конфіденційності відносин адвоката з клієнтом і забезпечення професійної таємниці адвоката становлять собою сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених правових, а також деонтологічних засобів, до яких відносяться встановлення обсягу конфіденційної інформації, яка складає зміст професійної таємниці адвоката і не може бути розголошена за будь-яких обставин. Згідно до міжнародних стандартів адвокат наділений правом відмовитись надавати

конфіденційну інформацію, яка складає зміст адвокатської таємниці, у відносинах з усіма суб'єктами, які можуть вимагати розголошення такої інформації, в тому числі і надання адвокату свідоцького імунітету. А також встановлено обов'язки державних органів та посадових осіб утримуватись від будь-яких спроб отримати конфіденційну інформацію, яка охороняється законом як адвокатська таємниця, в тому числі і за допомогою легальних процесуальних засобів.

В Основних положеннях про роль адвокатів [2], уряди зобов'язані визнавати та додержувати конфіденційності комунікацій і консультацій між адвокатом і клієнтом в рамках відносин, пов'язаних з виконанням адвокатом своїх професійних обов'язків. Схожі за змістом приписи передбачено також у Рекомендації №(2000)21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків [3]. Особливу роль у розвитку європейських стандартів забезпечення конфіденційності при здійсненні адвокатської практики відіграє Європейський суд з прав людини, рішення якого, як зауважує М. А. Погорецький, справляють імплементаційний вплив на законодавство держав-членів Ради Європи та їх правозастосовну практику [6, с. 77].

Гарантії конфіденційності в адвокатській діяльності стосуються не просто інформації як об'єкта, а загалом процесу спілкування адвоката з клієнтом у будь-якій формі його прояву та фіксації. В цьому плані варто погодитись із П. Є. Коротковою, яка вважає, що захист адвокатської таємниці не є винятковим обов'язком адвоката, а обов'язок із її захисту покладений і на уряди, що відображає публічно-правове значення адвокатської таємниці [7, с. 135].

У системі міжнародних стандартів адвокатської діяльності інститут конфіденційності одночасно виступає як гарантія забезпечення права на професійну правову допомогу, самостійності і незалежності адвокатської професії, а також підтримання довірчих відносин адвоката із клієнтом. Відповідно до міжнародно-правових положень інститут конфіденційності включає в себе комплекс взаємопов'язаних правових та етичних норм, встановлюють обов'язок держави поважати професійну таємницю адвоката та створювати умови для недопущення втручання в неї будь-кого, передбачають зобов'язання адвоката перед клієнтом зберігати у таємниці відомості, отримані під час надання останньому правничої допомоги, розголошення яких може мати небажані наслідки для довірителя.

Проведений аналіз законодавства зарубіжних країн та наукових точок зору дає підстави Міжнародно-правові гарантії адвокатської діяльності – це сформована у світі система конкретних правових засобів, визначених нормами міжнародного права, втілення яких на національному рівні Забезпечує реальну та ефективну реалізацію професійних прав та обов'язків адвокатів, їх захист і відновлення у разі порушення. В Україні проблема

реального забезпечення гарантій адвокатської діяльності перебуває у площині правозастосування та вимагає комплексного підходу з боку держави (її органів і посадових осіб), органів адвокатського самоврядування та безпосередньо адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Стандарти незалежності юридичної професії міжнародної асоціації юристів, прийняті на конференції у вересні 1990 р. в місті Нью-Йорку, URL: <http://bibliograph.com.ua/kodex-9/24.htm>

2. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

3. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів: ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року, URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

4. Гайдай Ю. Втрачені гарантії. Адвокати б'ють тривогу з приводу дедалі частіших порушень їхніх прав / Закон і бізнес. 2013. №51. С.8

5. Жуковська О. Професійні права адвокатів у контексті Європейської конвенції з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред.О.Л.Жуковської. К.: ЗАТ «ВІПОЛЬ», 2004. С.889-918

6. Погорецький М.А., Погорецький М.М. Гарантії адвокатської таємниці у рішеннях Європейського Суду з прав людини та їх імплементаційний вплив на кримінальне процесуальне законодавство України і правозастосовну практику // Вісник кримінального судочинства. 2016. № 2. С.77-87

7. Короткова П.Е. Становление, развитие и функционирование института адвокатской тайны: дисс...канд.юрид.наук: 12.00.11. М. 2009. 213 с.

Sorochinskiy N.

Doctor of Law, Lawyer of the ECHR, Strasbourg (France),

Vladyshevska V.

*National University «Odessa Law Academy» assistant of the Department of
Judiciary, Law Enforcement Authorities and Advocacy*

**QUALIFICATION EXAM AS AN INDISPENSABLE CONDITION
FOR OBTAINING THE STATUS OF ATTORNEY IN UKRAINE
AND IN OTHER COUNTRIES OF THE POST-SOVIET UNION:
COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS**

Today, the process of integration of the Ukrainian legal system into the European and world legal space is based on rethinking world and domestic experience, finding mechanisms for adaptation positive foreign experience to modern realities. Conducting comparative studies with other countries in the post-Soviet space of the procedure for obtaining the status of an attorney helps to identify problems and changes taking place in the modern Ukrainian legal sphere against the background of global trends.

Thus, one of the organizational conditions for acquiring the status of an attorney in almost all the post-Soviet countries is the passing of a qualifying examination by a person who has expressed a desire to practice law. The qualifying examination is a certification of a person by testing his knowledge in the field of law, history of advocacy, legal ethics and identifying the level of his practical skills and abilities to apply the rules of law.

This is the sine qua non in almost all the countries of the post-Soviet space, taking into account certain features of both admission to the qualifying exam and the procedure for passing the exam itself. However, after conducting a comprehensive study of the legislation on the Bar and Practice of Law in all post-Soviet countries, it is noteworthy that the traineeship always precedes the qualifying exam (in those countries where traineeship is one of the conditions for obtaining the status of an attorney). For example, in such countries as the Republic of Kazakhstan, Belarus, Moldova, Uzbekistan, a person with higher education, work experience in the field of law, successfully completed traineeship under the guidance of an experienced lawyer-mentor and received a document is about its successful completion.

In Ukraine, on the contrary, the successful passing of the qualifying exam is a condition of admission to the traineeship, taking into account the provisions of Art. 6 of the Law of Ukraine « On the Bar and Practice of Law». Thus, we can distinguish the following stages of acquiring the status of an attorney: 1) access to the qualifying examination; 2) passing the qualifying exam; 3) traineeship (except in the cases established by this Law); 4) taking the oath of a lawyer of Ukraine; 5) obtaining a certificate of the right to practice law.

The experience of the above countries of the post-Soviet union seems quite justified in our country, as the purpose of the qualifying exam is to test theoretical knowledge of a person who intends to become an attorney in the field of law, history of the bar, attorney's professional conduct, as well as testing the level of his/her practical skills of and abilities in application of laws of Ukraine.

It is proposed to envisage at the legislative level passing the qualification exam in 2 stages: preparatory (entrance) exam and generalized qualification exam. During the 1st part of the exam in the form of testing it is possible to identify gaps in theoretical knowledge, in the ability to apply in practice the knowledge already acquired and to prepare an individual traineeship plan so that the main goal of the traineeship for each future lawyer was achieved most effectively. Based on the results of this exam, the Qualification and Disciplinary Commission of Advocacy makes one of the following decisions: to admit a person to the next stage – traineeship, or to refuse such admission with the possibility to retake such an exam after 6 months. At the end of the traineeship, person who wishes to become an attorney have to pass a generalized qualifying exam, which covers not only theoretical knowledge, but also allows to assess the practical skills of the person acquired during the traineeship. This practice exists in the Republic of Moldova. During the first stage of the exam, the candidate takes a test that includes 400 of the 1,000 questions published on the official website of the Bar Association. The test is the same for all candidates present at the exam. The test is made either in writing or in electronic form.

After that, the candidate is admitted to the second stage, which is held no later than 15 days after passing the test and consists in writing a written assessments. The purpose of this the written work is to determine the level of knowledge to be applied in all areas of law and includes 450 practical issues selected by the Commission. At this stage, the candidate must perform 3 practical tasks, which he chooses by drawing lots.

Also quite positive is the experience of the Russian Federation in terms of exempting a certain category of persons from passing the qualifying exam. Thus, an applicant who has a degree in law (candidate or doctor of law) is exempt from testing knowledge during the qualifying examination for the scientific specialty of his dissertation research. It is considered possible to make a proposal to exempt from passing the 1st part of the qualifying examination in Ukraine those persons, who have a scientific degree or academic title in law (candidate or doctor of law) and offer to provide a short essay on the scientific specialty of dissertation research.

Кісліцина І.О.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА У НІМЕЧЧИНІ

Для реформування інституту адвокатури в Україні відповідно до міжнародних стандартів необхідним є вивчення досвіду провідних європейських країн. Важливою гарантією дотримання адвокатами встановлених норм і правил поведінки як під час здійснення професійної діяльності, так і у приватному житті, є можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у випадку вчинення ним дисциплінарного проступку. Актуальним є дослідження дисциплінарної відповідальності адвокатів у країнах Європи, зокрема, Німеччини та Австрії.

Питання притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності у Німеччині врегульовано Федеральним положенням про адвокатуру, який прийнятий Бундестагом. В цьому нормативному акті детально прописані основні обов'язки адвокатів: збереження адвокатської таємниці, заборона представництва інтересів клієнтів, що є протилежними, відповідальне поводження з грошовими коштами третіх осіб, обов'язок підвищувати кваліфікацію та інші [1]. Крім того, професійні обов'язки адвокатів визначені також в Професійному положенні про адвокатів та Положення про спеціалізацію в адвокатурі, які прийняті статутним зборами. Серед таких обов'язків є наступні: знайомитися з матеріалами справи, носити відповідний одяг, укладати угоди. Цікаво, що однією з основних вимог до адвоката у Німеччині є гідна поведінка під час виконання ним своїх професійних обов'язків і поза професійної діяльності, подібні норми містять і Правила адвокатської етики в Україні. Слід відмітити суворість дисциплінарних стягнень для адвокатів у Німеччині – зокрема, адвокат, що допускає, будучи в мантиї, різкі політичні висловлювання, може бути позбавлений ліцензії. Порушенням професійної етики буде визнано негідну поведінку в громадському місці, якщо адвокат при цьому привселюдно оголошує про свій статус.

У Німеччині адвокати за непрофесійну поведінку можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності, а розглядом питань порушення професійної етики займаються так звані адвокатські суди (Anwaltsgerichte) [1]. Адвокатські суди складаються з голови суду і декількох членів, які призначаються Управлінням юстиції федеральної землі (Landesjustizverwaltung) терміном на 5 років [1]. Члени суду призначаються після узгодження з регіональною адвокатською палатою.

Робота в адвокатському суді – громадська, тобто члени суду не отримують винагороду, але мають, проте, всі повноваження «звичайного» судді. Розгляд справ в адвокатських судах проходить колегіально: головуєчий з двома членами суду. Слід відмітити, що всі адвокати, які допущені до роботи в певному окрузі, утворюють адвокатську палату.

Аналізуючи підстави дисциплінарної відповідальності адвоката у Німеччині слід відмітити, що до накладення дисциплінарної відповідальності може привести негативна оцінка діяльності колеги. Покарання може наступити і за виконання професійних зобов'язань в неповному обсязі. Крім того, адвокати Німеччини, як і в Україні, мають певні правила щодо рекламування своєї діяльності, і за порушення встановлених правил також може бути накладене дисциплінарне стягнення. Підставами дисциплінарної відповідальності адвоката у Німеччині є такі дії: порушення і використання чужих таємниць; перешкоджання покаранню; взаємовиключне правове представництво, коли адвокат представляє в суді інтереси спочатку однієї, а потім іншої сторони спору, або якщо консультує одночасно дві сторони; зловживання довірою – наприклад, нецільове використання коштів клієнта, тощо [1].

Цікаво, що серйозним порушенням може бути визнано стягування завищеної плати адвокатом. В Німеччині є закон про оплату послуг адвоката по представництву в суді, де встановлені і конкретизовані тарифи. Вартість інших послуг адвоката прописується в договорі. Питання про те, наскільки ціна була завищена, визначає суд. При цьому кримінальне покарання застосовується лише в екстрених випадках.

Дисциплінарні стягнення, що можуть бути застосовані до адвоката у Німеччині, включають в себе попередження, догану, штраф (максимум 25 тис. євро), обмеження на певний термін (від 1 до 5 років) права адвоката представляти інтереси в певній галузі – ці заходи дисциплінарного впливу мають накладати суди. Найбільш суворим стягненням є позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, тільки адвокатська палата має право накладати таке стягнення за серйозне правопорушення [1].

Розглянувши досвід Німеччини у питанні дисциплінарної відповідальності адвоката, можна зробити висновок, що питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у цій країні здебільшого приймають адвокатські суди, а найбільш суворе стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю приймає палата адвокатів, що діє в окрузі, в якому працює цей адвокат. Порівнюючи дисциплінарні стягнення, що можуть бути накладені на адвоката в Україні та Німеччині, слід відмітити, що у Німеччині доволі часто застосовуються стягнення у вигляді догани та штрафу. Вбачається доцільним врахувати досвід Німеччини та розширити перелік дисциплінарних стягнень, що можуть бути накладені на українських адвокатів, додавши до цього переліку

штраф. Покарання у вигляді штрафу для адвокатів України буде виконувати одразу декілька функцій – каральну, превентивну та компенсаційну. Крім того, кошти, виплачені адвокатами у вигляді штрафу, доцільно направити на забезпечення функціонування регіональних органів адвокатського самоврядування.

Список використаної літератури:

1. Федеральне Положення про адвокатуру ФРН від 01.08.1959 р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>

Байдак В.А.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

Наразі Україна знаходиться на етапі формування нового, самостійного та дієздатного органу, який покликано захищати права і свободи людини. Адвокатура, як незалежна громадська інституція, також виконує роль гаранта в дотриманні суб'єктивних прав громадян. Проблеми організації і діяльності інституту адвокатури, зокрема, у сфері відповідальності адвоката перед клієнтом набувають неабиякої актуальності та важливості в контексті відповідності (на основі гармонізації) законодавства України нормам і стандартам Європейського Союзу [1, с. 232].

Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. Адвокат має діяти не тільки в інтересах тих осіб, яких він захищає, а й в інтересах права в цілому. У цьому аспекті необхідно звернутися до Загального кодексу правил для адвокатів Європейського Співтовариства, в якому зазначено, що на адвоката покладено цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які часто вступають у взаємну суперечність. Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства був взірцем для розробок професійних кодексів поведінки багатьох країн, в тому числі й для України, тому у нас зараз діють Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року з подальшими змінами.

Стаття 55 Конституції України закріпила право кожної особи на правовий захист, а ст. 59, у свою чергу, закріплює право на правову допомогу,

визначаючи, що це покладається саме на адвокатуру. Адвокати при здійсненні своєї професійної діяльності мають дотримуватись конституційних прав особи, не допускаючи розголошення адвокатської таємниці, на чому наголошується і в законодавстві, і в Правилах адвокатської етики.

Дисциплінарна відповідальність адвокатів є важливим складником їх правового статусу, який виконує функцію забезпечення високого рівня фахової компетентності й цілісності адвокатури як правозахисного інституту громадянського суспільства.

Адвокат своєю суспільно корисною працею та належною поведінкою виконує певну соціальну функцію – захист прав і свобод людини та громадянина від протиправних посягань на них із боку інших індивідів цього ж соціуму. У зв'язку з цим він повинен виконувати свої професійні обов'язки сумлінно та з дотриманням етичних норм [2, с. 54].

Більшість держав визначають адвокатуру як добровільне співтовариство, створене на засадах об'єднання спільних професійних якостей та інтересів, яке функціонує та регулює свою діяльність самостійно. Основними нормативно-правовими актами, що визначають міжнародні стандарти з регулювання адвокатської діяльності є: Конвенція Ради Європи «Про захист прав людини і основоположних свобод» (далі – Європейська Конвенція) [3]; Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті VIII Конгресом ООН про запобігання злочинів у серпні 1990 року [4, с. 215-220]; Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Стразбурзі в Жовтні 1988 року, а також Рекомендація Rec (2000)21 Комітету Міністрів Державам-членам Ради Європи про свободу здійснення професії адвоката, від 25 жовтня 2000 р. (далі – Рекомендація Rec (2000)21).

Важливим є ініціювання внесення змін до спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють адвокатську діяльність, на підставі яких можна було б ефективніше проводити оцінку професійності адвоката [2, с. 40]. За основу пропонують взяти досвід Німеччини, а саме 4-елементну формулу оцінки діяння адвоката при здійсненні дисциплінарного провадження, в якій враховується: наявність договору про надання юридичних послуг (контракту), порушення задекларованих у ньому зобов'язань, вина, завдання шкоди і причинний зв'язок. Основними контрактними зобов'язаннями адвоката в Німеччині є повне та всебічне з'ясування ним обставин справи, здійснення їх перевірки та оцінки, дотримання конфіденційності, обов'язку інформувати про всі витрати та можливість отримати іншу (альтернативну) юридичну допомогу і способи захисту, плюс – інші додаткові умови.

У європейських країнах досить широкий перелік дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до адвоката. Наприклад, в Австрії до адвоката можуть бути застосовані як основні (письмова догана, штраф на суму до 45 тис. євро, заборона на адвокатську практику на

строк до 1 року, виключення з адвокатури) так і тимчасові (моніторинг діяльності адвоката дисциплінарною та адвокатською палатою, заборона на здійснення діяльності в певних або в усіх судах, органах прокуратури або в інших органах влади, тимчасова заборона на адвокатську практику, тимчасова заборона на навчання адвокатів-стажистів) заходи дисциплінарної відповідальності. Скарга на адвоката може бути подана будь-якою особою, в тому числі анонімно, а строк давності притягнення його до дисциплінарної відповідальності становить 5 років з моменту вчинення проступку. У Швейцарії до адвоката можуть бути застосовані попередження, догана, штраф, тимчасова (до 2 років) або постійна заборона на заняття адвокатською діяльністю; Рада колегії може застосувати несхвалення та виключення. Попередження, догана, штраф у розмірі 25 тис. євро, заборона займатися професійною діяльністю на строк від 1 до 5 років, виключення з адвокатури застосовуються до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку у Німеччині. До того ж догана і штраф можуть бути застосовані одночасно [3, с. 39–41].

Таким чином, дисциплінарна відповідальність адвокатів є важливою складовою їх правового статусу, який виконує функцію забезпечення високого рівня фахової компетентності й цілісності адвокатури як правозахисного інституту громадянського суспільства. Наявна на сьогодні законодавча база щодо притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності потребує подальшого удосконалення і на шляху реформування правоохоронної системи є важливим кроком в побудові європейської моделі адвокатури. Однак у світлі останніх подій в Україні потрібно докорінно змінювати якість надання адвокатами правової допомоги, розробляти концепцію реформування та удосконалення кадрового забезпечення. При цьому вкрай важливим є запозичення досвіду притягнення адвокатів до відповідальності провідних держав з метою вдосконалення діяльності й подальшого розвитку системи адвокатури України.

Список використаної літератури:

1. Антонюк С. А. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України з нормами і стандартами Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 232–237.
2. Колеснік Т.В. Особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Право і суспільство*. 2019. № 1. С. 54-59.
3. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38-44.
4. Bundesgesetz, mit dem das Pensions-kassengesetz, das Versicherungsaufsichtsgesetz, das Betriebspensionsgesetz, das Wirtschaftstreuhandberufsgesetz, die Rechtsanwaltsordnung und das Gehaltskassengesetz 2002 geandert werden. BGBl. 2012. I. №54.

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна

Богачук Е.Р.

студентка 1-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Актуальність обраної теми дослідження полягає у тому, що адвокатура в нашій країні є сферою суспільної діяльності сьогодення, котра все інтенсивніше розвивається з кожним днем та перебуває на етапі реформування відповідно до міжнародних стандартів. Україна – досить молода держава на світовій арені, а отже, використання досвіду іноземних країн у найважливіших інститутах спільноти, що може допомогти на шляху її визнання як перспективної країни європейського зразка. У державі питання вдосконалення національного законодавства про адвокатську діяльність набуло особливої ваги саме в умовах прискорення євроінтеграції. Під час перетворення інституту адвокатури актуальності набуває переосмислення статусу адвоката. Таким чином, аналіз досвіду європейських країн, що за системою правового регулювання та традиціями частково подібні до українських є актуальним, адже воно може внести зміни до організації адвокатської практики в Україні.

Відповідно до ст. 6 чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1].

Порівнявши Україну та Францію, хочу зауважити, що в останньої порівняно жорсткі умови набуття статусу адвоката, які визначені декретом 1972 року. Насамперед потрібно мати французьке громадянство і диплом за спеціальністю вищого навчального закладу (як мінімум, магістра права). Особа, яка прагне вступити до асоціації адвокатів, не повинна мати судимості, а також стягнень за серйозні адміністративні проступки, не повинна бути співучасником банкрутства по лінії якої-небудь фірми чи підприємства. Якщо вона відповідає зазначеним вимогам, то лише тоді має

пройти вступний іспит у Центрі професійної підготовки (іспит складається з двох письмових та одного усного), провчитися там протягом року, пройти теоретичний курс і практичне стажування, а згодом скласти випускний іспит (один письмовий та три усних). При дотриманні цих умов юрист лише тоді приймається в асоціацію адвокатів і приймає присягу. У результаті цього він вже в якості адвоката проходить дворічне стажування за фахом і отримує свідоцтво. Адвокати Франції завжди користувалися набагато більшою свободою, ніж адвокати в інших країнах Європи, що, в свою чергу, дозволило сформувати багаті традиції французької адвокатури [3, с.154].

На відміну від України, де будь-який адвокат може довільно проголосити різну кількість спеціалізацій, у Франції ж питання ідентифікації адвоката як спеціалізованого професіонала має ретельну регламентацію. Тут адвокат, який має не менше чотирьох років професійної практики, може звернутися до регіонального центру професійної підготовки для отримання сертифіката власної спеціалізації. Рішення про його видачу приймає журі, до складу якого входять: чотири члени-судді; два адвокати; професор чи викладач, які відповідальні за юридичну освіту в галузі спеціалізації. В Україні ж можливість проголошення адвоката фахівцем обмежується лише його творчою уявою та сумлінням.

Щодо діяльності адвокатури в Україні, особливу увагу привертає досвід організації та діяльності адвокатури Німеччини, як держави, близької до України у географічному і в геополітичному плані, а також у правовому відношенні. Це виражено, передусім, у схожості структури права, розумінні правової норми, системи джерел права. Більше того, Німеччина є членом Європейського Союзу, до якого прагне увійти й Україна, і це зумовлює врахування міжнародних прикладів функціонування органів адвокатури [5, с.336].

Варто зазначити, що в Україні, у відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», основним критерієм оплати праці адвокатів за надану юридичну допомогу є домовленість між адвокатом чи керівником адвокатського об'єднання та клієнтом. На підставі вищезазначеного, слід зауважити, що в Україні статут адвокатських тарифів відсутній. І цей факт – негативне явище. Це пояснюється просто: оскільки адвокати самостійно встановлюють свій тариф за послуги, окремі з них інколи нехтують принципами моралі. Власне, кожна правова держава, зокрема і Україна, яка прагне досягти високого європейського рівня, зобов'язана взяти до уваги досвід Німеччини, – встановити та утвердити єдиний мінімальний тариф, за якими би працювали як адвокатські об'єднання, адвокатські бюро, так і окремі адвокати, що здійснюють надання професійної правничої допомоги індивідуально.

Визначальною рисою адвокатури Німеччини є те, що міністерства федеративних земель відіграють велику роль у контролюванні її діяльності.

Справи, пов'язані з дисциплінарною відповідальністю адвокатів є компетенцією системи Судів честі, які є сукупністю сенату у справах адвокатів при Федеральному Верховному Суді і спеціальної судової палати, яка функціонує при вищому суді кожної федеральної землі.

Досить маловідомим є той факт, що адвокатура у Великобританії є однією з найдосконаліших у всьому світі. В Англії історично склався поділ адвокатів на «баристерів» та «соліситорів». Соліситори – це категорія адвокатів, які спеціалізувалися на самостійному веденні справ і підготовці для баристерів (адвокати більш високого рангу) матеріалів для певних справ. Вони можуть виступати в ролі консультантів з юридичних питань, виступати від імені своїх клієнтів у кримінальних процесах. Баристери виголошують промову в англійських судах і виступають в якості захисників у більшості серйозних справ. Цікавим є те, що до 2004 р. баристеру заборонявся безпосередній контакт з клієнтами, яких вони представляли. Обов'язковим було залучення соліситора. Таким чином, баристер, будучи віддаленим від клієнта, міг дати більш об'єктивний висновок по справі, працюючи строго за тими доказами, які будуть допущені до суду. Оскільки до баристерів пред'являються високі вимоги, вони повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію [6].

Я вважаю, що такий підхід є досить неординарним, але тим не менш дієвим. Нашій державі також варто було б переглянути всю систему адвокатури та виокремити власний метод організації роботи.

Адвокатура Швейцарії, подібно до адвокатури Італії, є незалежною як від особи, якій надається допомога, так і від держави. Клієнти вільно обирають адвокатів і так само адвокати мають вільний вибір щодо справ, якими хочуть займатися. Держкомісія з адвокатури і асоціація адвокатів залучені в питання дисциплінарної відповідальності. Вони можуть здійснювати наступне: винести догану, призначити стягнення, ввести тимчасову заборону на ведення справ (до 2 років) або повністю виключити з адвокатури [4].

Як висновок, можна сказати, що у порівнянні з міжнародними особливостями дисциплінарної відповідальності адвокатів, Україна має досить мало способів для покарання адвокатів за їх неправомірні дії. Безперечно, список цих способів варто розширити, до прикладу, введенням доган, грошових стягнень чи заборони займатись навчанням адвокатів – стажерів. Оскільки міжнародна практика таких способів відбуття дисциплінарної відповідальності адвокатів є успішною, Раді адвокатів України варто запозичувати цей досвід.

Проаналізувавши міжнародну практику я дійшла до висновку, що застосування медіації у вирішенні проблемних питань – є досить ефективним. Альтернативним способом вирішення конфлікту постає медіація, котра спрямована на налагодження та вирішення конфліктів шляхом безпосереднього спілкування з правопорушником і потерпілим.

Наприклад, у Сполучних Штатах Америки інститут медіації знайшов своє місце у системі права ще у 1960 році, і сьогодні є обов'язковим етапом досудового врегулювання спорів. В даний час прийнято цілий ряд міжнародних нормативних актів, що регулюють процедуру медіації. На практиці процедура медіації в Україні вже існує та активно використовується. Застосування досвіду країн ЄС, в яких інститут медіації користується значним попитом, матиме позитивне відображення у нашій правовій системі. Це допоможе уникнути помилок та правових колізій на етапі формування нового інституту регулювання конфліктних ситуацій [2].

Адвокатура в США, на відміну від України, не має централізованого вигляду та єдиної нормативної системи правового регулювання. Координація діяльності професійних захисників здійснюється через велику кількість прецедентів та звичаєвих норм.

Участь адвоката у кримінальному процесі Литовської Республіки регулюється другим розділом Кримінально-процесуального кодексу Литовської Республіки від 14 березня 2002 р. Так, ст. 47 КПК Литовської Республіки, дуже схожа зі ст. 45 КПК України і встановлює, що захисники це адвокати. У ролі одного адвоката не можуть виступати в захисті дві або більше осіб, якщо тільки один з них не представляє інтереси захисту по відношенню до інтересів іншого захисту. Таким чином, вищезазначеною нормою встановлюються основні вимоги до захисника у кримінальному процесі, яка передбачає, що у Литві, аналогічно як і в Україні, захисником може бути тільки адвокат. Отже, проаналізувавши положення КПК Литовської Республіки та порівнявши їх з положеннями КПК України, мною було виявлено, що більшість норм є доволі схожими, а в окремих випадках аналогічними, що свідчить про прогресивність та сучасність вітчизняного кодексу.

Не всі стандарти, властиві міжнародним організаціям та асоціаціям, є сумісними з законодавством України. Іноді процедура ратифікації займає достатньо великий відрізок часу. Проте це є неминучим на шляху органічного застосування норм міжнародного права як частини національного законодавства.

Для адвокатів європейських країн страхування є звичною практикою впродовж не одного десятиріччя, однак в Україні цей інститут тільки починає розвиватися і ще не досліджений на достатньому рівні та не отримав нормативного закріплення. Інститут страхування професійної відповідальності адвоката є ефективним способом захисту майнових інтересів як адвоката, так і його клієнта.

Отже, уряд нашої держави має враховувати досвід інших країн для реформування законодавства. Тільки тоді, коли адвокатура стане дійсно самостійною в своїй діяльності, можна буде казати про незалежну судову систему. Україні слід перейняти європейські тенденції до уніфікації

юридичних послуг, аби створити цілісну систему з надання правової допомоги, яка б дозволила адвокатам вільно втілювати свої права. Дослідження норм національного та зарубіжного законодавства у сфері організаційно-правової діяльності адвоката на досудовому розслідуванні, дає можливість зробити висновок про те, що норми чинного законодавства України потребують значних поправок. На мій погляд, було б доцільно звернути увагу на особливості, структуру, зміст таких документів, практику їх застосування і перейняти досвід зарубіжних країн, врахувавши особливості національної правової системи для підвищення ефективності організаційно-правової діяльності адвоката на досудовому розслідуванні. Нівелювавши розбіжності в регулюванні правового статусу адвоката на досудовому розслідуванні, законодавець наблизить національне законодавство до міжнародних стандартів та принципів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Медіація в державах Європейського Союзу. *Українське право*. 2016. URL: <http://ukrainepravo.com>.
3. Профессия адвокат: Сборник работ о французской адвокатуре/ Сост. А.В.Поляков. М.: Статут, 2006. 376 с.
4. Троянов Т. Международные стандарты адвокатской деятельности, организация адвокатуры Швейцарии. URL: <https://mcca.narod.ru/sem.html>
5. Форманюк В.І. Порівняльно – правова характеристика адвокатури України з деякими країнами в рамках інтеграції з Європейською Унією. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. №1. С.335-337.
6. Шишкін В.І. Соліситор. Юридична енциклопедія: [в 6-ти т.] /ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія, 1998.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Василіогло Р.О.

*студент 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТУРИ В США

Майже в усіх демократичних країнах слово «адвокат» несе одне і те саме значення. Цінності, принципи, правила етики адвоката майже не відрізняються, але адвокатура кожної країни має свої певні особливості. Способи організації, норми набуття права на зайняття адвокатською діяльністю зазвичай залежать від законодавства певної країни.

Правовий устрій Сполучених Штатів Америки завжди мав свої відмінності від представників романо-германської правової сім'ї, тому організація адвокатури дійсно відрізняється як від України, так і від країн ЄС.

У США, як і в нашій країні, адвокатом (attorney) називається юрист, який допущений до адвокатури, та може займатися юридичною практикою.

Щоб отримати допуск для зайняття адвокатською діяльністю потрібно виконати певні вимоги, а саме:

- мати вік не менше 21 року;
- має бути наявність середньої освіти (кваліфікаційний (undergraduate) рівень університету або коледжу);
- юридична освіта (правова школа (освітньо-кваліфікаційний рівень Juris Doctor або Bachelors of Law).
- Здати кваліфікаційний іспит, їх існує декілька видів:
- адвокатський іспит — він проходить два або три дні для допуску до практики, включає 21-31 питання, які стосуються знань, умінь тлумачити і правильно застосовувати правові норми того штату, в якому особа складає тест;
- MPRE – мультиштатний тест, зазвичай стосується питань професійної відповідності, він перевіряє знання юридичних правил, принципів права. Тест може включати питання на знання суддівської етики, незалежності суддів чи їх політичної діяльності;

Після цього визначають характеристики кандидата і його придатність до роботи. Потім особа складає присягу на вірність Конституції, законам США та того штату, де в майбутньому хоче працювати [1].

Щодо структури американської адвокатури та форми її діяльності, у США адвокати займаються як приватною практикою (79%), так і створюють виробничі об'єднання у формі «товариств», «корпорацій», які мають узагальнену назву «фірма». Є адвокатські фірми, що нараховують понад 500 адвокатів. Існують також і адвокатські фірми, які створені для «громадських інтересів», тобто вони є представниками не приватних

клієнтів, а громадськості. Наприклад, виступають проти бюрократії, за збереження навколишнього середовища, проти дискримінації тощо. Ці фірми існують за рахунок як уряду, так і фондаций й пожертвувань. Практикується одноособова діяльність, в складі адвокатських контор чи великих фірм.

Саме робота у великій адвокатській фірмі чи конторі є найбільш бажаною. Зазвичай фірми надають перевагу справам забезпечених клієнтів, якими виступають корпорації. [2]

Адвокатів, як працівників фірми, поділяють на дві категорії:

- 1) партнери (в кінці розділяють прибуток між собою);
- 2) співробітники (особи, які одержують заробітну плату від фірми).

Деякі юристи-практики працюють в органах «публічних захисників», ними є організації забезпечення існування яких покладається на державу (фінансування йде з державного бюджету). Адвокати безкоштовно надають допомогу обвинуваченим, але лише тим, хто не має змоги заплатити за їх послуги. Для певної категорії осіб у містах організовані органи юридичної допомоги, існування яких забезпечують благодійні внески та добровільні пожертвування.

Оплата адвокатських послуг встановлюється через домовленість з клієнтом, тому чітких критерій встановлення суми не існує. Винагорода наданні послуги може бути надана також у формі «умовного гонорару» – адвокат отримує після виграної справи в розмірі конкретно встановленого відсотку [3].

Адвокати Сполучених Штатів можуть вступати та створювати свої об'єднання, які відрізняються між собою за багатьма ознаками. У більшості штатів вступ до таких організацій є обов'язковим для осіб, які мають намір займатися юридичною практикою.

Найбільшою юридичною організацією США є Американська асоціація юристів (American bar association). Нараховує близько 400 тис. членів, більшість з яких є адвокати. У її роботі беруть участь приблизно 35 спеціалізованих професійних організацій юристів: Національна асоціація генеральних адвокатів, Національна асоціація жінок-адвокатів, Національна асоціація адвокатів у кримінальних справах, Товариство суддів, тощо [4].

Робота ААЮ охоплює всі частини правової системи в США, наприклад, питання професійної етики, розробка законопроектів; також асоціація має право виступати з законодавчою ініціативою, її рекомендації сприяють уніфікації законодавства, вироблення єдиних стандартів адвокатської практики і принципів здійснення правосуддя.

У завершенні слід зазначити, що дуже важливим інститутом в правовій системі Сполучених Штатів є адвокатура. Американські адвокати завжди є активними учасниками політичного життя країни, адже їх значна частина являється членами Конгресу, уряду (як федерального, так і штатів). Для американських адвокатів відкритий широкий спектр діяльності: вони можуть

проводити приватне розслідування, бути представниками різних державних органів, викладачами, юрисконсультами промислово-торговельних компаній та нотаріусами; з їх середовища призначаються судді.

Список використаної літератури:

1. Отримання допуску до юридичної практики в США. *Юридичний журнал*. 2002. №3.
2. Сумський державний університет. «Сучасні системи адвокатури зарубіжних країн» URL: <https://dl.sumdu.edu.ua/textbooks/28314/107916/index.htm>
3. Организация защиты по уголовным делам в США. URL: <http://www.infousa.ru/laws/crimdef.htm>
4. The American Bar Association. URL: <https://www.americanbar.org>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Курганський Олександр Валерійович

Ведькало А.О.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У правовій системі нашої держави невід'ємну частину юридичного процесу займає здійснення адвокатської діяльності. Згідно зі статтею 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначає, що адвокатська діяльність є незалежною професійною діяльністю адвоката, аби захищати права, представляти інтереси та надавати інші види правової допомоги клієнту.

Аби стати адвокатом в Україні діють наступні вимоги, які вказані в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: по-перше, особа повинна мати документ про вищу юридичну освіту, по-друге, володіти державною мовою, по-третє, мати стаж роботи в галузі права не менше двох років [1]. Якщо особа відповідає цим вимогам, вона має право подати заяву до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії про допуск для складення кваліфікаційного іспиту. Особа, яка прагне стати адвокатом складає іспит, який полягає у виявленні знань з галузі права, історії адвокатури,

адвокатської етики та застосуванні закону у виявленні практичних навичок та умінь. Наступним етапом є стажування адвоката тривалістю шість місяців, а у випадку, якщо особа має стаж роботи на посаді помічника адвоката не менше одного року за останні два роки – вона звільняється від проходження стажування. У разі успішного проходження стажування особа складає присягу адвоката України та отримує свідоцтво про право зайняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката України. Слід зазначити, що особа, яка має незняту чи непогашену судимість у скоєнні тяжкого злочину або особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у вигляді позбавлення волі, є недієздатною або обмежено дієздатною не може подавати заяву на отримання статусу адвоката.

Досить цікавим є досвід зарубіжних країн щодо отримання статусу адвоката. Наприклад, у Польщі, аби займатися адвокатською діяльністю, необхідно пройти стажування, яке триває чотири роки, не менше одного року в суді, прокуратурі, державному господарському арбітражі та інших органах правової охорони за направленням адвокатської ради. Звільняються від стажування професори, доктори юридичних наук, а також особи, які займали посаду юриста або старшого юриста Генеральної Прокуратури Казначейства та інші. Наступним кроком є складення іспиту. При цьому, можна зазначити, що суттєвою відмінністю адвокатської діяльності в Польщі та Україні є залежність адвокатури від державних органів, в Україні адвокатура зазначається як недержавний самоврядний інститут, а в Польщі адвокатура залежить від Міністерства юстиції [2]. З формально-юридичної позиції, юридичні послуги в Польщі можуть надаватися особою без юридичної освіти, але під час укладення процесуальних документів від імені учасника процесу, вони не підписуються, оскільки на представництво у суді в країні діє адвокатська монополія та монополія юрисконсультів [3].

У Німеччині, той, хто хоче займатися адвокатською діяльністю, повинен спочатку прослухати курс права протягом 6 семестрів в одному з університетів Німеччини, успішно скласти два спеціальних іспити. Наступним етапом є стажування тривалістю від трьох з половиною до чотирьох років, а далі складання присяги. До адвокатури може бути допущена тільки та особа, яка отримала кваліфікацію, що дозволяє займати посаду судді [3, 4].

У Франції, для отримання Сертифіката особа, яка бажає здійснювати адвокатську діяльність, повинна скласти іспити. Для цього обов'язково потрібно пройти курс спеціального навчання у регіональному центрі професійного навчання або у школі професійної освіти колегиї адвокатів [3].

Отже, у кожній державі основним інститутом з надання правової допомоги є адвокатура. Проаналізувавши етапи набуття статусу адвоката в різних країнах, можна зробити висновок, що у всіх наведених стажування є однією із необхідних вимог. В Україні звільняються від стажування особи,

які працювали помічником адвоката не менше одного року за останні два роки, а в інших країнах тільки цим винятком звільнення від стажування не обмежується. Зарубіжні країни нараховують дещо більший перелік умов щодо звільнення від стажування.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст.282.

2. Закон Республіки Польща „Про адвокатуру” від 26 травня 1982 р. опублікований в „Dziennik Ustaw”, 2002, nr 123, poz. 1058 або зі змістом ст. 5 Закону України „Про адвокатуру” від 19 грудня 1992 р., опублікований в: ВВР, 1993, № 9).

3. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України: Стажування для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності в країнах ЄС.

4. Федеральне положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний номер 303-8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року (Федеральний вісник законів, ч. 1, стор. 3786).

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Владишевська Вікторія Вікторівна**

Вітковська В. І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ В ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОМУ АНАЛІЗІ

Побудова чіткої та ефективної системи адвокатури є одним із пріоритетів кожної судової реформи, що відбувається в Україні. Разом з тим, дана мета й нині не є досягнута в повній мірі. З огляду на це, виникає необхідність дослідження досвіду провідних європейських держав щодо організації та здійснення адвокатської діяльності. Однією із таких держав є Федеративна Республіка Німеччина (далі – Німеччина), в якій інститут адвокатури діє чітко та беззмінно протягом тривалого часу. Тому з метою гармонізації та вдосконалення вітчизняного законодавства, видається актуальним здійснити

порівняльно-правовий аналіз організації та діяльності адвокатури в Україні та Німеччині.

Нормативно-правову основу організації та здійснення адвокатської діяльності у Німеччині становить ціла система відповідних актів: Федеральне положення про адвокатуру від 01 серпня 1959 року, Професійний кодекс адвокатів від 10 грудня 1996 року, Положення про адвокатську спеціалізацію від 11 березня 1997 року, Закон про діяльність європейських адвокатів у Німеччині від 09 березня 2000 року та Закон про гонорари адвокатів від 05 травня 2004 року [6, с 171]. Правова база адвокатури в Україні є значно меншою: її становлять Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року [1] та Правила адвокатської етики від 09 червня 2017 року [2]. Кількісна перевага нормативного регулювання адвокатури із сторони зарубіжної держави вказує на більш детальніше закріплення специфічних аспектів організації та здійснення адвокатської діяльності в Німеччині.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає адвокатуру як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, визначеним вказаним актом [1]. Натомість, у німецькому Федеральному положенні про адвокатуру, адвокатура визначається як незалежний орган правосуддя, діяльність якого спрямована на консультування та представництво у всіх юридичних питаннях [3]. Таким чином, як бачимо, статус адвокатури в Німеччині є дещо ширшим ніж в Україні, однак вона є частиною правосуддя, тобто державним інститутом, що також є відмінним.

Федеральне положення про адвокатуру та Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» доволі схоже визначають вимоги для отримання доступу до адвокатської професії. Зокрема, відповідно до німецького законодавства, адвокатом може бути особа, яка отримала повну юридичну освіту, пройшла стажування в установах судової системи не менше 2 років та здобула дозвіл на заняття адвокатською діяльністю [3]. В Україні адвокатську професію може здобути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1]. Як бачимо, вітчизняне законодавство пред'являє більше вимог до кандидатів, які відсутні у німецькому, зокрема: володіння державною мовою, складення кваліфікаційного іспиту та присяги. Разом з тим, підстави щодо несумісності та неможливості заняття адвокатською діяльністю є майже ідентичними, однак, німецьке законодавство визначає їх жорсткіше. Наприклад, відповідно до ст. 6 Закону України «Про адвокатуру

та адвокатську діяльність», не може бути адвокатом особа, що була позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю протягом двох років з дня прийняття такого рішення [1]; разом з тим, параграф 7 Федерального положення про адвокатуру вказує, що особа, яку виключено із реєстру адвокатів не може ним знову бути протягом восьми років з дня прийняття відповідного рішення [3].

Що стосується організаційно-правових форм здійснення адвокатської діяльності, то досвід України та Німеччини значно відрізняється з даного питання. Так, положення вітчизняного профільного акту, визначають, що адвокат може здійснювати свою діяльність індивідуально або у складі адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання [1]. Разом з тим, німецький профільний акт, вказує, що адвокат повинен відкрити та утримувати адвокатську контору на території округу палати адвокатів, членом якої він є. Таким чином, українське законодавство надає більший вибір для адвоката щодо організаційної форми його діяльності, що видається позитивною практикою, яка сприяє розвитку як індивідуальної так і колективної діяльності українських адвокатів [3].

Права та обов'язки адвоката при здійсненні відповідної діяльності в Україні та Німеччині є схожими. Однак, питання винагороди значно відрізняються. Зокрема, ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вказується, що питання відносно розміру, порядку сплати та ін. визначаються в договорі про надання правової допомоги. Окрім того, зазначено, що встановлюючи розмір гонорару адвокат має врахувати складність справи, кваліфікацію і власний досвід, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини та в цілому бути розумним та враховувати витрачений час [1]. В Німеччині питання оплати роботи адвоката визначає відповідний акт – Закон про гонорари адвокатів. У цьому законі закріплюються принципи визначення винагороди із закріпленням мінімального розміру за здійснення тих чи інших дій. Також, вказано, що адвокат має право враховувати особливі обставини, у яких опинився його клієнт, зокрема його скрутне матеріальне становище, надаючи такій особі знижку або звільняючи її від сплати зборів або витрат після виконання замовлення. Положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» також вказується недопустимість домовленостей, згідно яких винагорода або її розмір залежить від результату справи або від успішності адвокатської діяльності, та домовленостей, згідно яких адвокат зобов'язується нести судові, адміністративні витрати або витрати інших учасників. Отже, питання гонорару більш детально врегульовано в Німеччині, тому видається доцільний цей досвід інтегрувати в українське профільне законодавство.

Ще одним аспектом, який видається доцільним порівняти в рамках даного дослідження, є питання діяльності органів адвокатського самоврядування. Розділ VII Закону України «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність» вказує, що основною недержавною організацією із цього питання є Національна асоціація адвокатів України. Окрім того, організаційними формами адвокатського самоврядування є конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України, а саме Адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону, рад адвокатів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів, Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України. Дана система видається доволі складною та громіздкою [1].

Значно простою та зрозумілою є німецька система об'єднання адвокатів, що сполучає в собі елементи обов'язкового і добровільного членства. Погодимось із твердженням Т.Б. Вільчак, про те, що «головним достоїнством такої системи є чітке розмежування цілей, завдань і повноважень двох паралельно діючих професійних об'єднань адвокатів, а саме: Федеральної колегії (палати) адвокатів (з обов'язковим членством і наявністю функцій дисциплінарного нагляду), в яку входять регіональні колегії адвокатів та Німецької асоціації адвокатів (добровільної організації, до складу якої входить переважна більшість адвокатів Німеччини). При такій системі дві організації не конкурують, а доповнюють одна одну. Цей досвід уявляється актуальним для національного законодавця» [4, с.43].

Таким чином, підсумовуючи всі вищезазначені положення, можна зробити висновок, що в цілому, досвід організації та здійснення адвокатської діяльності є схожим, разом з тим, є ряд принципово відмінних положень німецького законодавства (як от питання гонорару та адвокатського самоврядування), який видається доцільним інтегрувати у вітчизняну правову систему.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст.282
2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
3. Федеральне положення про адвокатуру від 01 серпня 1959 року URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf> (дата звернення 24.10.2020)
4. Вільчик Т. Б. Системи органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу (Італія, Німеччина, Франція). Право та інноваційне суспільство. 2015. № 2 (5). С. 38–45.

5. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). Форум права. 2016. № 2. С. 168–174.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Нестерчук Лілія Петрівна

Воронкова А.В., Кулібаба Л.О.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОСВІД США У РЕФОРМУВАННІ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

На сьогоднішній день адвокатура України перебуває на етапі активного розвитку. Тому запозичення іноземного досвіду є актуальним питанням в умовах сучасності. Створення єдиної концепції у сфері адвокатської діяльності має обов'язково ґрунтуватись на міжнародному досвіді, тому в Україні часто використовують різний досвід зарубіжних країн у формуванні різних інститутів, зокрема і такого як адвокатура. Реформа адвокатури є важливою складовою в оновленні системи правосуддя та кінцевим завданням якої є перетворення України на сучасну європейську державу. Однією з провідних країн, що володіє достатньою практикою реформування правової сфери є Сполучені Штати Америки, тому для України є корисним її переймання та можливо застосування при власному реформуванні та законотворчості. При цьому варто пам'ятати про відмінності місця адвокатури в системах права двох країн.

Порівнюючи адвокатуру Сполучених Штатів та України варто зазначити, що в США законодавче закріплення принципів організації та діяльності адвокатури фактично відсутнє як на федеральному рівні, так і у більшості штатів. Хоча, в Конституції Сполучених Штатів Америки міститься шоста поправка, яка закріплює право обвинуваченого на захист у кримінальному процесі («В усіх випадках кримінального переслідування обвинувачений має право... на допомогу адвоката для захисту»), проте не визначає механізм його реалізації. До того ж Сполучені Штати Америки керуються переважно прецедентним правом, яке є головним джерелом права в даній країні і має вищий статус ніж нормативно-правовий акт. Тому поняття адвокат в США впливає з контексту звичаєвого та прецедентного права, а також в нормах професійної етики [1, с. 105].

Щодо України, то тут ми можемо говорити про те, що інститут адвокатури є більш впорядкованим та систематизованим, оскільки він широко регламентується Конституцією, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими нормативно-правовими актами. Це впливає з того, що в українській правовій системі наявна висока частка статутного права [2, с. 275-276].

Одним зі способів організації адвокатської діяльності Сполучених Штатів Америки є створення асоціацій адвокатів. Національна організація адвокатів створена завдяки об'єднанню асоціації штатів. Американську асоціацію адвокатів, було засновано в 1878 р. Її метою є обмін досвідом, обговорення проблем юридичної освіти та реформування законодавства. Не дивлячись на те, що ця організація не є асоціацією усіх американських адвокатів, вона об'єднує майже всі великі об'єднання практикуючих адвокатів та нараховує у своєму складі понад 130 тис. членів. Асоціації адвокатів в штатах безпосередньо їй не підпорядковані, але, часто дотримуються її рекомендацій, особливо норм професійної етики. Вищим органом управління в Американській асоціації адвокатів є палата делегатів, яка складається з 250 членів.

Американська асоціація адвокатів співпрацює з українськими юристами. Вона використовує їх досвід та ініціативу, яка спрямована на створення інституційної основи правових реформ та підняття рівня правосвідомості громадян, їхньої здатності утвердити свої права через правові інститути. В 1990 р. розпочалась реалізація Програми правових ініціатив для країн Центральної та Східної Європи даної Асоціації, згідно з якою у кожній країні працює один або кілька добровольців, що розробляють та впроваджують освітні програми, надають коментарі з приводу поданих на розгляд законопроектів, надають технічну допомогу в різних формах. Для експертної оцінки запропонованих законопроектів, розробки постійно діючих юридично-освітніх програм для практикуючих адвокатів та суддів залучаються офіційні представники Програми, які також надають допомогу юридичним факультетам та асоціації студентів-юристів. В Україні ця Програма реалізується у таких напрямках: комерційне право, реформа кримінальної юстиції, удосконалення юридичної освіти, захист прав жінок.

На теренах України також є своє об'єднання адвокатів, яке офіційно називається Національна асоціація адвокатів України. Вона була заснована в 2012 р. і є найвищим органом адвокатського самоврядування. Завдяки плідній праці над проблемою адвокатського самоврядування та запозичення досвіду Сполучених Штатів Америки щодо асоціації адвокатів, вдалось побудувати сильну професійну організацію, що є прикладом успіху на пострадянському просторі.

Одним з критеріїв системи адвокатури Сполучених Штатів Америки та України є укладання договору клієнта з адвокатом.

В США укладається вільна угода (вільний ринковий договір) за якою визначається оплата захисника, що складається на основі практики та з врахуванням рекомендацій організацій, в яких перебуває адвокат. Також в Сполучених Штатах Америки для людей з низькими доходами існують різноманітні форми подання безкоштовного представництва в суді. Сполучені Штати Америки мають три форми адвокатських послуг безкоштовно:

- 1) адвокати за призначенням;
- 2) адвокати за контрактом;
- 3) відділи громадських захисників [3, с. 3].

А в Україні існує договір про надання правової допомоги тобто домовленість, за якою адвокат зобов'язується здійснити захист та надати інші види правової допомоги клієнту на умовах і в порядку, визначених договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання цього договору. Цей договір може укладатися, як в усній так і в письмовій формі. В усній формі він укладається, якщо клієнту потрібна лише консультація або коли невідкладно потребує надання правової допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим.

В Сполучених Штатах Америки, як і в Україні, головним правилом адвоката є захистити громадян від обмеження та порушення їх прав та свобод. Але для отримання можливості виступати захисником, майбутнім адвокатам обох країн необхідно мати відповідну освіту та практику у цій сфері. В більшості штатів США законодавством передбачені іспити для претендентів, які бажають займатися адвокатською діяльністю. Організацією і проведенням таких іспитів займаються суди. Наявності диплома або ступеня, отриманих в юридичних ВНЗ, недостатньо для заняття адвокатською діяльністю. Юристи, допущені до адвокатської практики, завдяки складеному іспиту, отримують патент, який надає можливість виступати на судових засіданнях у тих судах на території штату, де отримано патент. Для отримання права на виступ в судах інших штатів, адвокату необхідно скласти новий іспит і отримати ще один патент. В іншому випадку, він може виступати на судовому засіданні тільки в присутності адвоката з патентом на практику в цьому штаті і тільки з дозволу голови суду.

Відповідно до частини 1 статті 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: «Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю» [4].

В наш час суспільство активно бореться з будь-якими проявами гендерної дискримінації та нерівності. Яскравим прикладом цього можуть слугувати

жінки в адвокатурі. Зокрема, у 2016 р. кількість жінок вперше перевищила кількість чоловіків, які вступили до правничих факультетів у Сполучених Штатах Америки. Жінки складають 21% партнерів-співвласників, 12% жінок займають лідерські позиції в юридичному бізнесі. Дослідження 360 юридичних фірм США виявило, що у приблизно 40 з цих компаній жінки є керуючим партнером, головою або СЕО.

Керуючись даними Єдиного Реєстру адвокатів України, можна визначити кількість жінок, які на сьогоднішній день займаються адвокатською діяльністю приблизно 36% українських адвокатів є жінки; в органах адвокатського самоврядування ця статистика ще більш позитивна на користь жінок. Цей результат далекий від ідеалу, але реформування та оновлення системи адвокатури може сприяти покращенню положення жінок в цій сфері.

Таким чином можна зробити висновок, що високий розвиток системи адвокатури в Сполучених Штатах Америки допомагає українським правникам обрати напрявлення для реформування системи адвокатури. Серед спільностей цих двох систем можна виділити: створення асоціацій адвокатів, як органу фактичного самоврядування; доступність адвокатської допомоги для всіх верств населення; особливі умови для набуття статусу адвоката; велика частка жінок в рядах адвокатів тощо. Але слід зауважити, не дивлячись на розвиненість системи адвокатури США, українським юристам слід формувати власну систему, що підходить своєрідному менталітету українців та певним правовим традиціям.

Список використаної літератури:

1. Святоцький О. Д., Медведчук В. В. Адвокатура історія і сучасність. К: Ін Юре 1997. 320 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс): підручник. Харків: Еспада. 2006. 776 с.
3. Криlach О. М. Особливості правової системи Сполучених Штатів Америки. *Часопис Академії України*. 2013. №20. С. 1-5.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 23.10.2020).

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Грицина П.С.

*студентка 2-ого курсу ОР «Магістр» Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Відповідно до Загальної декларації прав людини абсолютно кожна особа має право на захист своїх прав та законних інтересів. Фундаментальне значення в контексті захисту прав та законних інтересів в будь-якій правовій системі світу має інститут адвокатури.

Доцільним буде звернути увагу на той факт, що чинне українське законодавство містить багато прогалин та невідповідностей міжнародним стандартам, які жодним чином не виправлені наявною юридичною технікою. Враховуючи зазначене та практику розгляду дисциплінарних проваджень щодо адвокатів протягом періоду 2012-2020 років є допустимим стверджувати, що недобросовісні адвокати, які здійснюють свою професійну діяльність, користуються даними прогалинами та нехтують Правилами адвокатської етики, профільним міжнародним і національним законодавством, унеможливує надання ефективної та кваліфікованої правової допомоги та підриває статус адвокатури України в цілому.

Відповідно до Угоди про асоціацію, укладеною між Україною та Європейським Союзом, Україна взяла на себе ряд зобов'язань, зокрема й обов'язок дотримання високих стандартів надання правничої допомоги. Саме тому створення ефективного механізму притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності створює підґрунтя для підвищення рівня надання правової допомоги та унеможливує тиск на адвокатів.

Статтю 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі за текстом – «Закон») передбачено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

В свою чергу, вказаний Закон не містить чіткого визначення дисциплінарного проступку, а передбачає лише перелік підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, зокрема: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Як влучно було зазначено в Тіньовому звіті, вузький перелік дисциплінарних стягнень (ч. 1 ст. 35 Закону) не дозволяє забезпечити

дотримання принципу пропорційності при обранні виду дисциплінарного стягнення [2].

Беручи до уваги досвід нормотворчої діяльності Іспанії, а саме Королівський указ № 658/2001 від 22 червня 2001 року, яким затверджується Загальний статут іспанських юристів, слід зазначити, що порушення, які можуть призвести до дисциплінарних стягнень, класифікуються як дуже серйозні, серйозні і незначні. Закріплений вичерпний перелік можливих порушень з боку адвоката, за які його можна притягнути до наведеної вище класифікації та передбачена дисциплінарна відповідальність, пропорційна серйозності вчинюваного порушення. Зокрема, за дуже серйозні порушення можуть бути накладені такі санкції, як призупинення юридичної практики на термін більше трьох місяців, але не більше двох років і виключення з Коледжу. За серйозні правопорушення може бути накладено покарання у вигляді зупинення юридичної діяльності на термін не більше трьох місяців. За незначні порушення можуть бути накладені санкції у вигляді приватного попередження або письмового попередження [3].

Також слід зазначити, здійснюючи системний аналіз положень Закону, можна дійти висновку, що в ньому не встановлено вичерпний перелік кола осіб, які можуть звернутись із заявою (скаргою) на дії адвоката, а також не встановлені вимоги до форми та змісту заяви (скарги), за результатами розгляду якої, адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Як наслідок, – зловживання правом пред'явлення заяви (скарги) може негативно впливати на ділову репутацію адвоката, створювати проблеми в комунікації з клієнтами та учасниками процесу, в тому числі судовому, а саме: штучно збільшувати строки розгляду судових справ, досудового/судового розслідування, таким чином, порушуючи право на ефективний та своєчасний захист прав та законних інтересів клієнта адвокатом та правоохоронними органами в цілому, і, в результаті таких грубих порушень прав людини, Україна займає одне з перших місць в Європі по зверненню до Європейського суду з прав людини за кількістю заяв про такі порушення.

Однією з ефективних форм недопущення зловживання правом на подання зазначеної вище заяви (скарги) на дії або бездіяльність адвоката суб'єктами такого подання є створення апарату «системи стримувань та противаг». Для прикладу ефективності такої системи можна взяти до уваги модель, яка встановлена в чеському законодавстві: створена Контрольна рада, яка є контролюючим органом Чеської Палати Адвокатів. Зазначена рада обирає з числа своїх членів голову і заступників голови, які наділені правом діяти в процесі дисциплінарного розгляду, у відповідності до Закону “Про адвокатуру” № 85/1996 від 13 березня 1996 року, в якості дисциплінарного обвинувача [4].

Міжнародні принципи, що стосуються ролі адвокатів, передбачають обов'язок держави забезпечити неприпустимість несправедливого і

довільного застосування дисциплінарних санкцій або інших заходів відповідальності до адвокатів за дії, вчинені під час виконання їх професійних обов'язків [5].

Як зазначено в Звіті Міжнародної комісії юристів (МКЮ) «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні» до основних принципів ООН щодо ролі адвокатів, дисциплінарні провадження повинен проводити незалежний та неупереджений орган, заснований представниками адвокатури, чи незалежний установчий орган, чи суд, та вони повинні підлягати незалежному судовому перегляду. Такі провадження повинні визначатися «відповідно до кодексу професійної етики та інших визнаних стандартів та норм етики адвокатської діяльності з урахуванням цих принципів», проводитися в оперативному порядку та чесно, відповідно до права на справедливий розгляд справи. Рекомендацією №R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи заборонено свавільність дисциплінарного процесу та встановлено вимогу наявності системи, яка б «гарантувала незалежність адвокатів, відповідальних за здійснення свої професійних обов'язків без будь-якого неналежного обмеження, впливу, спонукання, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, з боку будь-якого органу чи з будь-якої причини» [6, 7].

Автор погоджується з зазначеними прикладами, наведеними в публікації МКЮ «Україна: конфлікт, позбавлення права займатися адвокатською діяльністю» які зазначені на сторінках 11 – 14, а особливо в частині відсутності чіткого переліку проступків, що є дисциплінарними, в розумінні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Прикладом зухвалого зловживання такою прогалиною є позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю Андрія Вишневського за виступ 15 червня 2015 року з доповіддю «Адвокатура та безкоштовна правова допомога: шляхи реформування» і розміщення на сайті Міністерства юстиції інформації «Головним ризиком реалізації громадянами конституційного права на безкоштовну правову допомогу є плачевний стан української адвокатури» – А. Вишневський» [8].

Таким чином, підсумовуючи все вищевикладене, слід зазначити, що адвокатура України – це, впершу чергу, інститут, який створений та покликаний здійснювати захист прав та законних інтересів тих, чії права були порушені. Саме тому, доцільним буде внести зміни до чинного законодавства України, зокрема в Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якому передбачити розширений та конкретизований перелік дисциплінарних проступків зі встановленням чіткої термінології, розяснюючої інформацію (відомості), які є оціночними судженнями, врахувати тяжкість проступку та обставини його вчинення, а також слід чітко визначити коло осіб, які мають право подавати зазначені заяви (скарги). Здійснивши такі зміни до законодавства, адвокатура України вдосконалить механізм притягнення

адвокатів до дисциплінарної відповідальності в Україні та наблизитися до європейських стандартів по захисту прав людини.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Тіньовий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності» URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Shadow_Report_Bar_19.09.2018pdf-1.pdf
3. Загальний статут іспанських юристів URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2001-13270>
4. Закон “Про адвокатуру” № 85/1996 від 13 березня 1996 року URL: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=6437>
5. Основні принципи, що стосуються ролі юристів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_313#Text
6. Звіт Міжнародної комісії юристів (МКЮ) «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні» URL: <https://uba.ua/documents/1%D0%9CUkraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>
7. Рекомендація №R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
8. Постанова Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 826/23545/15 від 14 березня 2018 року URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72863807>
9. Основні положення про роль адвокатів URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доцент **Кухнюк Дмитро Володимирович**

Дзодз М.В.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ПЕРЕД КЛІЄНТОМ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА В УКРАЇНІ

Протягом останніх років Україна прагне вступити до Європейського Союзу. Це стане можливим за умови приведення національного законодавства до європейських стандартів, зокрема, інституту адвокатури. Він потребує особливої уваги, оскільки лише за умови його належного функціонування можливий розвиток демократичного суспільства та панування верховенства права. Актуальними проблемами реформування такого правозахисного інституту, як адвокатура, є відповідність національного законодавства європейським стандартам, у частині дисциплінарної відповідальності адвокатів [4].

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» виділяються такі три види дисциплінарної відповідальності: попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на певний строк, а також позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю із подальшим виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України. Крім того, затверджені гарантії адвокатської діяльності, які фактично забороняють притягнення адвоката до будь-якого іншого виду відповідальності, коли він здійснює свою професійну діяльність відповідно до норм чинного законодавства. В певній мірі це негативно впливає на відносини між адвокатом та клієнтом (особа, орган, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність), оскільки під час укладення договору про надання правової допомоги, клієнт не може розраховувати на цивільно-правову відповідальність адвоката, на відміну від країн Європейського Союзу [1].

Аналізуючи законодавство більшості країн ЄС, можна зробити висновок, що адвокати притягаються до цивільно-правової відповідальності в результаті невиконання чи неналежного виконання ними своїх професійних обов'язків.

Наприклад, у Великій Британії діяльність баристерів (адвокатів вищого рангу) здійснюється на договірній основі, відповідно неналежне виконання договірних зобов'язань приведе до юридичної відповідальності баристера. Також, клієнт має право через суд покласти на нього оплату понесених судових витрат. Соліситорів (адвокатів нижчого рангу) можна притягнути до відповідальності за реально завдані збитки. В Іспанії цивільно-правова відповідальність настає внаслідок недбалості, обману чи невиконання дій адвоката щодо клієнта. У Франції законодавством чітко врегульована цивільно-правова відповідальність адвоката. Вона може настати навіть

за незначні помилки, рівень яких оцінюється в результаті дій адвоката з критеріями, що притаманні ідеальному образу адвоката. Цивільно-правова відповідальність адвоката, відповідно до законодавства Німеччини, може настати внаслідок встановлення недбалості в їх діях [3].

На підтвердження виконання цивільно-правової відповідальності адвоката перед клієнтом, в ЄС існує страхування професійної відповідальності. Це передбачено загальним кодексом правил для адвокатів країн європейського співтовариства. Відповідно до кодексу, адвокати повинні бути застраховані від ситуації пред'явлення позовів щодо їхньої недостатньої компетентності. Це надає змогу адвокату передбачити негативні наслідки для професійної діяльності, а також мінімізувати їх [2].

В Австрії активно поширюється обов'язковість страхування відповідальності адвоката. Адвокат перед початком виконання своїх професійних обов'язків повинен представити виконавчому комітету асоціації адвокатів договір про страхування цивільної відповідальності. Він повинен укладатись зі страховою компанією, яка уповноважена на здійснення комерційної діяльності в Австрії та повинна забезпечувати страхування відповідальності адвоката протягом усього часу здійснення ним професійної діяльності. Цікаво, що у Німеччині повинні страхувати свою діяльність не лише адвокати, а й інші працівники, діяльність яких може призвести до настання значної матеріальної шкоди клієнта [5].

Отже, для приведення національного законодавства, яке регулює адвокатську діяльність, до європейських стандартів, потрібно закріпити безпосередньо в законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» крім дисциплінарної відповідальності адвоката, також і цивільно-правову відповідальність. Це дозволить посилити гарантії клієнтів, дотримання їхніх конституційних прав та покращить якість надання адвокатами правової допомоги в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн європейського співтовариства від 01.10.1988 р. URL: <https://kmdka.com/advokatura/zagalnyy-koдекс-pravyl-dlya-advokativ-krayin-yevropeyskogo-spivtovarystva>

3. Антонюк С. Відповідальність адвоката перед клієнтом: Напрями гармонізації законодавства України з нормами і стандартами Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №7. С. 232-237. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/43.pdf>

4. Вільчик Т.Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. *Інформація і право*. 2015. №3. С. 115-122. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/vilchik.pdf>

5. Каменських П. За що правників можуть покарати в ЄС, але пробачити в Україні. *Закон і бізнес*. 2018. Випуск №31. URL: https://zib.com.ua/ua/133968-za_scho_advokativ_karayut_u_es_i_ne_karayut_v_ukraini.html

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслицина Ірина Олександрівна**

Кандала Ю.В.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ

Адвокатура – це один із основних правових інститутів у сучасному світі, основною метою якого є надання права на захист від обвинувачення та іншої кваліфікованої правової допомоги особам, котрі цього потребують. Згідно із зазначенням Є.В. Васюковського, будь-яка система адвокатури виникає не одразу, а як певний зародок, що у поєднанні із сприятливими умовами може успішно трансформуватися у повноцінний правовий інститут [4].

У кожній країні система адвокатури має свою структуру, організацію та інші особливості, що залежать від історичних умов розвитку та правових засад самої держави. Особливістю адвокатської системи Франції є те, що вона відноситься до так званої класичної моделі організації адвокатської діяльності. Її суть полягає в тому, що можливість займатися цим видом діяльності є лише в тих осіб, котрі належать до палати адвокатів. Окрім Франції такої моделі притримуються Іспанія, Греція, Італія, Бельгія [6, с.39].

Система адвокатури Франції представляє собою самоврядну корпорацію, що включає в себе Голову, Раду Органу, Генеральну асамблею адвокатів і Національну Раду колегій. Особливістю діяльності адвокатів є те, що вона включає в вікові традиції корпоративності, а думка адвокатів стосовно певного важливого питання надзвичайно цінується суспільством [5, с. 14].

В свою чергу, діяльність адвокатів в Україні регулюється Конституцією [1] та Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року. Саме в цьому законі дається визначення адвокатури, визначаються основи її організації та вказується, що система адвокатури України складається з таких структур, як З'їзд адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури,

Вища ревізійна комісія адвокатури, Конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів регіону, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, Ревізійна комісія регіону та Національна асоціація адвокатів України.

В кожній з цих структур є певне коло власних завдань, функції та сфери діяльності. Наприклад, Національна асоціація адвокатів України утворюється задля реалізації усіх завдань адвокатського самоврядування та об'єднує усіх адвокатів України [2, стаття 15]. З'їзд адвокатів України згідно зі ст. 54 Закону України «Про адвокатуру» є вищим органом адвокатського самоврядування. Він складається з делегатів, котрих обирають Конференції адвокатів регіону, а головними завданнями є: обирання голів та заступників Ради адвокатів України, затвердження статуту Національної асоціації адвокатів України, положень про Раду адвокатів України та основних правил етики адвокатів.

Рада адвокатів України є підконтрольною З'їзду адвокатів України та, відповідно, діє у період між ними [2, стаття 55]. До її основних завдань можна віднести: розгляд скарг стосовно рішень рад адвокатів регіонів, ведення офіційного веб-сайту НААУ та Єдиного реєстру адвокатів України.

Якщо повернутися до системи адвокатури Франції, то можна говорити про те, що адвокати зазвичай об'єднані у колегії при Суді другої інстанції, однак за можливості такі колегії можуть об'єднуватися у Орден адвокатів [3, с.11]. Від його імені діють представницькі органи в особі голови колегії адвокатів. Керівництво та контроль за колегіями адвокатів здійснює Рада колегії, яка переобирається кожні 3 роки.

До головних завдань Орденів можна віднести такі, як контроль за дотриманням основних правил адвокатської етики та розгляд скарг стосовно різноманітних питань, які можуть подавати як приватні особи, так державні організації. Національна рада колегій у Франції є вищим органом адвокатського самоврядування і за своїми повноваженнями схожа до З'їзду адвокатів України.

У її складі працює 80 членів, обраних шляхом відкритого голосування. Серед головних завдань Національної ради колегій можна виділити такі, як прийняття нових етичних норм адвокатської діяльності, координація діяльності центрів з навчання та підготовки адвокатів та представництво адвокатської спільноти перед суспільством та державними структурами.

Очолує кожную колегію голова, який у Франції називається батоньє. До кола його повноважень відповідно до Закону про сертифікат придатності адвоката (від 31.12.1971 року) належать: представництво колегії у суспільстві, сфері юстиції та державних установах, вирішення професійних спорів та скарг між членами колегії і її безпосереднє керівництво.

Отже, на основні даної інформації можна зробити висновок, що структурні одиниці системи адвокатури Франції та України мають деякі відмінності, що стосуються назв, організацій діяльності та керівників. Однак головна їх мета та повноваження зберігають спільні риси, а саме:

- забезпечення єдності та гармонійної взаємодії між цими органами;
- надання професійної допомоги особам у сфері права, котрі її потребують;
- представництво органів адвокатури перед державними органами та громадськістю;
- належне виконання своїх обов'язків адвокатами відповідно до правил професійної етики.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. *Відомості Верховної Ради України*. № 5076-VI.
3. Dekret ot 27 noyabrya 1991 №. 91–1197 o regulirovanii professii advokata [Decree of November 27, 1991 N 91–1197 on the Regulation of the Profession of Lawyer], *Journal officiel du 28 novembre 1991*, 11. [in Russian].
4. Адвокатура України. Тема 1. Поняття і сутність інституту адвокатури. URL: <https://dl.sumdu.edu.ua/textbooks/28314/107871/index.html>.
5. Морозов Н.В. Основы правового положения адвоката по законодательству Франции. *Адвокат. практика*. 2006. № 6. С. 11–15.
6. Вільчик Т.Б. Система органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу: Італія, Німеччина. URL: <http://apirg.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/Vilchuk5.pdf>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Кирлась В.Ю.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЩОДО СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Страхування професійної відповідальності адвокатам потрібно навіть більше, ніж їхнім клієнтам. Адже, клієнт повинен бути впевнений в тому, що у випадку неналежної роботи адвоката щодо його справи, йому буде відшкодовано хоча б якусь частину понесених збитків. Таким чином, у світовій

практиці існують різні системи страхування професійної відповідальності. Науковець Стренг Р. звів такі системи до чотирьох основних видів:

1) індивідуальне страхування конкретного адвоката в приватній страховій компанії (Німеччина, Японія);

2) самострахування, тобто страхування за допомогою об'єднання адвокатів в товариства взаємного страхування (Канада, Великобританія);

3) колективне страхування, коли у відносини зі страховою компанією вступає асоціація адвокатів, що представляє інтереси всіх своїх членів при укладанні договору страхування (Бельгія, Ізраїль);

4) змішана система, яка включає елементи декількох з перерахованих видів, де, наприклад, адвокат може додатково застрахувати свій ризик в будь-якій приватній страховій компанії [5, с. 20–26].

Загалом, у практиці зарубіжних країн, клієнт розглядає адвоката як надійного професіонала [1, с. 172]. Адже, більшість зарубіжних країн мають розвинену систему страхування професійної відповідальності адвоката, де на законодавчому рівні закріплені норми щодо страхування відповідальності, наприклад, США, Німеччина, Франція, Великобританія та інші [11, с. 808].

Відповідно до вище зазначеного, в жовтні 1988 року делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі, був прийнятий Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, де у підпункті 3.9.1. пункту 3.9 зазначено: «Адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю. Розмір страховки визначається в розумних межах співвідносно з ризиком можливих помилок, допущених адвокатами у ході здійснення професійної діяльності» [2].

Таким чином, законодавством Німеччини передбачено обов'язкове, а не добровільне страхування професійної цивільної відповідальності адвокатів, як, наприклад в США. Причому законодавством Німеччини закріпленій мінімальний розмір страхової суми, який становить 2 мільйони франків на рік в розрахунку на одного адвоката.

Хоча в США діє добровільна система страхування професійної відповідальності адвокатів, що на нашу думку, несе більші ризики для клієнтів, але в більшості штатів вимагається від адвокатів, які не страхують професійну діяльність, повідомляти своїх клієнтів про те, що їхня діяльність не застрахована.

Іншим прикладом є Закон Франції «Про організацію професії адвоката» від 1991 року, який передбачає обов'язкове страхування його професійної цивільної відповідальності. Причому, можливо, щоб договір страхування був укладений конкретним адвокатом, групою адвокатів чи адвокатською організацією [4].

Також, законодавством Франції закріплено мінімальний розмір страхової суми, який становить 1,5 мільйон євро на рік у розрахунку на

одного адвоката, а середній річний розмір страхового внеску на одного адвоката становить 1 тисяча євро.

Особливістю страхування відповідальності адвоката у Франції є те, що, лише за рішенням суду клієнту сплачується страхова виплата. Тобто будь-який страховий випадок, який пов'язаний з професійною відповідальністю адвоката, розглядається в суді у спеціалізованій палаті апеляційного суду. Судом встановлюється факт професійної помилки адвоката і чи справді, він їх допустив, а також, які конкретно збитки адвокат завдав своєму клієнту. У судовому розгляді суд встановлює причинно-наслідковий зв'язок між помилкою і збитками та розмір страхового відшкодування [8].

Але, на відміну від зарубіжних країн, в українському законодавстві не має норм, які б регулювали страхування професійної відповідальності адвоката. Таким чином, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачається страхування професійної відповідальності адвоката і законодавець, навіть, не припускає необхідність щодо такого страхування [6].

Чекмарьова Л. вважає, що основні проблеми страхування професійної відповідальності адвоката в Україні полягають в тому, що:

1) норми українського законодавства, які визначають правові взаємовідносини між адвокатом і клієнтом потребують додаткового дослідження і в подальшому мають бути закріплені в нормативно-правових актах;

2) в Україні належним чином не враховується інститут страхування професійної відповідальності адвокатів;

3) не приділяється належної уваги практики зарубіжних країн, як-от Німеччини, Франції, США щодо застосування страхування професійної відповідальності адвокатів [10, с. 258–263].

Але, адвокат Світличний О., стверджує, що Указ Президента України від 20.05.2015 року №276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки», та Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката)» №2298а від 06.07.2015 року який було зареєстровано Верховною Радою України, могли б вплинути на запровадження інституту страхування професійної відповідальності адвокатів. Але, по факту, вони позбавлені конкретності у визначенні того, що підлягає страхуванню [9]. До того ж, Проект, що містив норми щодо впровадження інституту обов'язкового страхування відповідальності адвокатів шляхом внесення відповідних змін та доповнень до Закону України «Про страхування» та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в 2019 році було відкликано [7].

Хоч адвокати схильні робити помилки, як і будь-хто інший, але їх професійні помилки можуть коштувати набагато дорожче, ніж помилки

інших і не варті втрати довіри своїх клієнтів. Без належного покриття професійної відповідальності адвокати втрачають гроші, перспективи кар'єрного росту та навіть свою фірму.

Юридичним фірмам надзвичайно важливо забезпечити свою практику належним захистом. Від так, страхування професійної відповідальності повинно захищати адвокатів від таких професійних помилок як неповного або неправильного консультування з правових питань або ж помилок при складанні документів правового характеру, втрати важливих документів, розкриття конфіденційної інформації, тобто, розголошення особистих, приватних даних третій стороні без згоди клієнта, а також, недбалості або ж пропускання процесуальних строків тощо.

Таким чином, запровадження інституту обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні може позитивно вплинути як на розвиток адвокатської професії, так і на стан дотримання прав, свобод та законних інтересів їх клієнтів – фізичних та юридичних осіб [3, с. 65–73].

Підсумовуючи вище зазначене, можна дійти висновку, що страхування збільшить довіру до українських адвокатів з боку клієнтів, особливо іноземних. Адже на глобальному ринку юридичних послуг, до якого ми так чи інакше інтегруємося, «застраховані адвокати» є правилом, а не виключенням.

Список використаної літератури:

1. Волошина Л. О. Перспективи запровадження в Україні страхування адвокатської діяльності. *Юридичний науковий журнал*. 2016. № 3. С. 171–173.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
3. Кармазіна К. Ю. Страхування адвокатської діяльності в Україні: бути чи не бути?. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 65–73.
4. Кучерена А. Г. Адвокатура : Учебник. Москва: Юрист, 2006. С. 228.
5. Наумов Д.В. Механизм страхования профессиональной ответственности адвокатов за рубежом. *Имущественные отношения в РФ*. 2010. № 9(108). С. 20–26.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. С. 282.
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката) № 2298а від 6 липня 2015 р. URL: http://wl.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55909.
8. Страхування професійної відповідальності адвоката у країнах Європи та Америки. URL: <https://vkr.ua/publication/strakhuvannya-profesiyanoi-vidpovidalnosti-advokata-u-krayinakh-ievropi-ta-ameriki>

9. Страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/strahuvannya-profesiynoyi-vidpovidalnosti-advokativ-v-ukrayini.html>

10. Чекмарьова Л. Ю. Перспективи розвитку страхування професійної відповідальності адвоката. *Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні*. 2016. № 3. С. 258–263.

11. Thomas F. Sheehan. The History Of Lawyers' Professional Liability Insurance. URL: <http://www.jstor.org/stable/25761394>.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, професор Національного університету «Одеська юридична академія» **Косюта Михайло Васильович**

Коваль Б. В.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА США ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Адвокатура в сучасних реаліях демократії є надзвичайно важливим інститутом, який допомагає балансувати інтереси громадянського суспільства та можливостей держави. Надання правової допомоги та захист прав та інтересів громадян в суді є основним елементом механізму забезпечення доступності закону.

Складна правова система США та висока роль правового регулювання життя американського суспільства визначає особливе місце професії адвоката порівняно з іншими професійними групами. Перша відмінність інституту адвокатури в Україні та США полягає у законодавстві двох країн. Система права в США розглядається, як інтегрована сукупність, в якій немає незалежних ні від кого інституцій. Прокурори, судді та адвокати складають один і той же іспит, мають єдині етичні засади. В Україні такого немає. У США немає окремого нормативно-правового акту, який закріплює права та обов'язки адвоката, принципи та організацію їх діяльності, на відміну від Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. Статус адвоката впливає з прецедентного права, норм професійної етики та звичаїв. Основний принцип участі адвоката в судочинстві закріплений в шостій поправці до Конституції США, яка передбачає, що обвинувачений має право на допомогу адвоката для свого захисту.

Для того щоб стати адвокатом громадянин України з вищою юридичною освітою повинен скласти кваліфікаційний іспит, який полягає у виявленні теоретичних знань в основних галузях права, історії адвокатури та адвокатської етики, також виявлення навичок практичного застосування закону. Після отримання підтвердження про складення іспиту особа повинна пройти стажування. У разі успішного проходження зазначених етапів, за рішенням Ради адвокатів регіону майбутній адвокат складає присягу та отримує свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України. Адвокат України здійснює свою діяльність на всій території держави [1]. Для того щоб приступити до юридичної практики в якості адвоката Сполучених Штатів Америки випускник юридичного вузу повинен пройти додаткову атестацію та отримати патент на право займатися адвокатською діяльністю. Причому цей патент видається та є дійсним тільки на території того штату, де збирається практикувати даний кандидат в адвокати. Атестація спрямована виявлення перевірку знань федерального законодавства та професійної етики, відбувається у формі іспиту з теоретичними питаннями та завданнями по конкретних юридичних справах. Умови допуску до адвокатської практики встановлюються зазвичай Верховним судом штату, проте питання про допуск вирішується спеціальною комісією з допуску в адвокатуру, що формується або асоціацією адвокатів штату, або за призначенням суду, або губернатора штату. Необхідно зазначити, що членами асоціації адвокатів в США можуть бути не тільки адвокати, але й юристи, які працюють в прокуратурі, а також особи, які працюють юрисконсультами. При вирішенні питання про допуск до адвокатської практики комісія виходить з моральних якостей кандидата і результатів проведеного нею іспиту [2].

За національним законодавством України адвокат може здійснювати свою діяльність індивідуально або у формі адвокатського бюро чи об'єднання. Адвокати та адвокатські об'єднання можуть створювати регіональні, загальнодержавні та міжнародні спілки та асоціації. В Україні такою організацією є Національна асоціація адвокатів України. Вони створюються з метою реалізації завдань адвокатського самоврядування, а саме представництво інтересів адвокатів у державних органах і об'єднаннях громадян, захист соціальних та професійних прав адвокатів, здійснення методичної і видавничої роботи, сприяння підвищенню професійного рівня адвокатів. Можуть створювати спеціальні фонди і діють відповідно до своїх статутів [1]. Більша половина адвокатів в США здійснює свою діяльність одноосібно, проте основна форма організації діяльності адвокатури для американського суспільства це діяльність в рамках великої юридичної фірми. Їх спеціалізація полягає у забезпеченні інтересів корпорацій. Керівниками таких фірм є партнери – досвідчені адвокати, які мають частину прибутку

фірми, та асоціатори, як правило, молоді адвокати. Частина адвокатів працює в публічних відомствах, тобто бюджетних організаціях, утворених для надання безкоштовної правової допомоги. Варто звернути увагу на такі адвокатські контори, які захищають інтереси суспільства. Вони не ведуть справи окремих клієнтів, а виступають з позовами проти держави та корпорацій, стосовно охорони інтересів окремих категорій громадян, наприклад споживачів або політичних активістів, або охорони природи та здоров'я [2].

Особливістю інституту адвокатури в США є підвищений інтерес американського суспільства до професійної етики та поведінки юристів. Пріоритетно судовою владою США здійснює нагляд за дотриманням законодавчої бази, яка регулює діяльність юристів і, безпосередньо, адвокатури. Це є наслідком сприйняття американським суспільством адвокатів як «слуг правосуддя», хоча фактично адвокати не належать до судової системи. Основні методи регулювання адвокатської практики судом є порушення дисциплінарного провадження за неналежну поведінку або неповагу до суду. Важливу роль в становленні норм професійної етики в США відіграє Асоціація американських юристів. В Україні порушення професійної етики вважається дисциплінарним проступком, вирішення питань про відповідальність адвоката вирішує Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури.

Сфера відносин між адвокатом та клієнтом в Україні та США має однакові засади неупередженості, лояльності, дотримання етичних норм. На перше місце ставиться обов'язок адвоката надати підзахисному якісне представництво, яке ґрунтується на юридичних знаннях, професійних навичках, ретельності в веденні справи, та завжди погоджувати свої дії та рішення з клієнтом. Адвокат не повинен брати справу, якщо він не спеціалізується в даній галузі права. Адвокату забороняється вести справу, якщо він особисто або матеріально зацікавлений, забороняється та карається розповсюдження конфіденційної інформації, яка була отримана від клієнта, окрім випадків передбачених законодавством [3].

Підводячи підсумок, слід сказати про те, що досліджувані системи адвокатури України та США мають ряд як спільних рис, так і ключових відмінностей. Цікавим є, до прикладу, той факт, що присутні досить помітні відмінності у сфері законодавчого регулювання адвокатської діяльності у Сполучених Штатах Америки; окремої уваги заслуговує також той факт, що процедура становлення адвоката у США є дещо ускладненою у порівнянні з аналогічною процедурою в Україні. Ці та інші характерні риси досліджуваної країни, на мою думку, варто враховувати під час діяльності та реформування інституту адвокатури в Україні з урахуванням усіх допущених помилок та нюансів, пов'язаних з локальними особливостями проблем.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради. 2013 р. № 5076-VI.
2. Бернам Уильям. Правовая система США. М., РИО “Новая юстиция”, 2007.
3. Смоленский М. Б. Адвокатская деятельность и адвокатура Российской Федерации. Серия «Высшее образование». Ростов н/Д: «Феникс», 2004.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Ковтун А.С.

*студентка 2-го курсу факультета громадянської і господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ГЕРМАНИИ

Адвокатура Германии – это независимая организация в системе правосудия, а адвокаты являются практически свободными предпринимателями, они имеют свои конторы и могут нанимать на работу служащих. Адвокаты не наделены правом рекламировать свою профессиональную деятельность, этим отличаются от других бизнесменов, а также не платят так называемого рабочего налога [2].

Немецкие адвокаты сумели создать достаточно простую и понятную систему объединения адвокатов, которое сочетает в себе элементы обязательного и добровольного членства. Главным достоинством такого решения, по мнению многих ученых, можно назвать четкое разграничение целей, задач и полномочий двух параллельно действующих профессиональных объединений адвокатов, а именно: Федеральной коллегии, палаты адвокатов с обязательным членством и наличием функций дисциплинарного надзора, в которую входят региональные коллегии адвокатов. Немецкая ассоциация адвокатов – это добровольная организация, в которую входят большинство адвокатов Германии. При такой системе две организации не конкурируют, а дополняют друг друга. Этот опыт является актуальным для национального законодателя.

Коллегии адвокатов в Германии образуются по территориальному принципу и объединяют адвокатов, приписанных к суду одной и той же

земли. Исполнительным органом коллегии является правление, обычно состоящее из семи человек. Если при выборе членов правления не подано большинства голосов за того или иного кандидата, решающим является не голос председателя, но жребий.

Таким образом, адвокатура в Германии строится на сочетании государственного контроля в лице Земельного Министерства юстиции и высших земельных судов, за адвокатской деятельностью с самоуправлением адвокатских образований в палатах, имеющих такие органы самоуправления, как правление, президиум и общее собрание членов палаты [1].

В этом контексте важно добавить, что Национальная ассоциация адвокатов Украины достигла договоренности с Федеральной палатой адвокатов Германии об урегулировании процедур взаимного доступа к профессии адвоката в Украине и Германии. Сначала адвокат Украины, который намерен осуществлять адвокатскую деятельность на территории Германии, должен выбрать необходимую региональную коллегия (совет) адвокатов этой страны ЕС, в регистр которого он планирует быть включен. Затем он должен подать в совет заявление и соответствующие документы.

Итак, существуют определенные особенности в организации органов адвокатского самоуправления в Германии, которая сочетает в себе элементы обязательного и добровольного членства. К основным достижениям этой системы можно отнести четкое разграничение целей, задач и полномочий двух параллельно действующих профессиональных объединений адвокатов. При такой системе две организации не конкурируют, а дополняют друг друга [3].

Опыт функционирования адвокатуры в Германии представляется актуальным для национального законодателя, для того, чтобы использовать эффективные организационные формы адвокатской деятельности в Украине.

Список использованной литературы:

1. Власов И. С., Пулянов В. З. Организация адвокатуры в зарубежных странах. 1972 г. 125 с.
2. Деханов С. А. Организация адвокатуры и профессиональная этика адвокатов в Западной Европе: монография. 2012 г. 264 с.
3. Святоцкий А.Д., Медведчук В.В. Адвокатура история и современность. К: Ин Юре 1997 г. 320 с.

Научный руководитель: кандидат юридических наук, доцент кафедры организации судебных, правоохранительных органов и адвокатуры Национального университета «Одесская юридическая академия»
Кислицына Ирина Александровна

Куприч Д.Р.

*студентка 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОГО ІМУНІТЕТУ: ВІДМІННОСТІ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ДОКТРИНАХ

Стаття 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) визначає гарантії адвокатської діяльності. Серед них: заборона вимагати надання відомостей, що становлять адвокатську таємницю; заборона проведення стосовно адвоката оперативних розшукових заходів чи слідчих дій; заборона проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності [1].

«Адвокатський імунітет» – поняття з доктрини загального права, що передбачає захист адвоката від подання його клієнтом позову через халатність. Наприклад, клієнт програв справу й, вважаючи винним у цьому свого адвоката, подає до нього позов. Суд мав би знову розпочати розгляд справи не по суті, а з метою з'ясування чи дійсно адвокат недбало виконував свої обов'язки. Такі повторні судові розгляди мали б негативні наслідки для здійснення правосуддя. Австралійські адвокати Томас Расселл та Брендан Мей зазначають, що за відсутності такої форми гарантії адвокатської діяльності був би порушений «принцип остаточності», що полягає у необхідності уникати повторного розгляду питань, які вже були вирішені у судовому порядку [2].

Перш ніж спробувати надати визначення, варто звернути увагу на підстави виникнення «адвокатського імунітету». Закон визначає, що такими підставами є договір про надання правової допомоги, довіреність, ордер, доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. У випадках необхідності надання невідкладної правової допомоги або консультацій договір може бути вчиняється усно [1]. Аналізуючи Закон, можна дійти висновку, що «адвокатський імунітет» виникає за будь-яких обставин тільки за наявності письмового договору. Проте з цим положенням важко погодитись.

Наприклад, до адвоката звернулася особа. Під час узгодження умов надання правової допомоги, адвокату стала відома частина конфіденційної інформації. Договір укладений не був, особа клієнтом не стала. Чи поширюється на адвоката «адвокатський імунітет»?

Так, поширюється. Правила адвокатської етики (далі – Правила) містять положення щодо конфіденційності та адвокатської таємниці, одним з елементів якої є факт звернення особи за правовою допомогою [3]. Правилами

забороняється розголошення адвокатської таємниці за будь-яких обставин, включаючи допит. Мови про договір не йдеться. На мою думку, основою для розуміння «адвокатського імунітету» має бути не формальність у вигляді договору, а статус адвоката.

Законодавство не містить поняття статусу адвоката. Закон визначає, що адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом. Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1]. Тобто статус адвоката присвоюється особі з моменту отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а разом з ним – і «адвокатський імунітет». Як вже було зазначено, на мій погляд, саме ця обставина має бути відправною точкою під час визначення поняття «адвокатський імунітет».

З огляду на вищевикладене, можна визначити «адвокатський імунітет» як систему гарантій здійснення адвокатської діяльності, що виникає в силу наявності статусу адвоката в усіх випадках при виконанні ним професійних обов'язків. У чинному законодавстві містяться гарантії, що, здебільшого, стосуються участі адвоката у кримінальному провадженні. У загальному праві під «адвокатським імунітетом» прийнято розуміти захист адвоката від позову про недбалість зі сторони клієнта, що призвело би до порушення принципів здійснення правосуддя. Вважаю за необхідне доповнити чинне законодавство поняттям статусу адвоката та адвокатського імунітету.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Russell T, May B. Is a lawyer immune from a legal suit? The doctrine of «Advocate's Immunity». URL: <https://www.lexology.com/library /detail.aspx?g=c470b143-c9af-4688-a556-467ba522fc7a>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ rada/show/n0001891-17#n4>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Мадай К.С.
*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В НІМЕЧЧИНІ

З точки зору трансформаційних змін, які сьогодні відбуваються в українському суспільстві, необхідним є розширення зв'язків між Україною та європейськими країнами в політичній, правовій, економічній та науково-технічній сферах. Німеччина є одним їх перспективних партнерів України в період євроінтеграції. Актуальним вважається проведення аналізу організації та діяльності адвокатури Німеччини, адже вона є одним із основних елементів, які слугують забезпеченням режиму правової держави. Дослідження моделі німецької адвокатури дозволить визначити риси, які доцільно запозичити для організації адвокатської діяльності в Україні [1, с. 527-528].

Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на, 2015-2020 р. передбачена необхідність комплексної побудови інституційних спроможностей адвокатури України, гармонізація законодавства, що регулює діяльність цього правозахисного інституту, до європейських стандартів. За таких умов дослідження організаційних форми діяльності адвокатури у європейських країнах, у тому числі країнах членах ЄС, є актуальним саме в контексті відповідності національного законодавства європейським стандартам [2].

Під «організацією адвокатської діяльності», ми розуміємо правову та організаційну структуру адвокатури (сукупність органів самоврядування, адвокатських утворень, громадських об'єднань адвокатів і різнопланових зв'язків між ними, що забезпечує цілісність адвокатури як правозахисного інституту, збереження її основних властивостей при різних внутрішніх і зовнішніх змінах), створену для ефективної реалізації покладених на неї завдань. Завдяки організаційним структурам здійснюється як сама адвокатська діяльність безпосередньо, так і забезпечуються юридичні, соціальні та інші гарантії цієї діяльності, у тому числі й захист адвокатів від неправомірних дій і втручання в діяльність адвокатури з боку держави [2].

Колегії адвокатів в Німеччині утворюються за територіальним принципом і об'єднують адвокатів, приписаних до суду однієї і тієї ж землі. Міністерство (управління) юстиції землі може дати згоду на утворення нової колегії на території даного округу, але лише у тому випадку, коли кількість практикуючих там адвокатів перевищить 500 осіб [2].

У Німеччині колегії адвокатів об'єднуються в єдину Федеральну палату адвокатів. Вищим органом колегії є загальні збори її членів, які збираються з ініціативи голови колегії або на вимогу не менш ніж десяти відсотків адвокатів, що входять до неї. Питання кворуму і процедури вирішуються статутом або правилами внутрішнього розпорядку відповідної колегії. Всі рішення загальних зборів приймаються простою більшістю голосів, а при їх рівності вирішальним стає голос голови (виняток: якщо при виборі членів правління немає більшості голосів на користь того чи іншого кандидата, вирішальним виявляється не голос голови, а жереб). Загальні збори обирають правління колегії, встановлюють розмір членських внесків та порядок їх сплати, вирішують питання соціального забезпечення адвокатів колегії та членів їх сімей, стажування, відшкодування витрат членам правління та членам суду адвокатської честі тощо [2].

Виконавчим органом колегії є правління, яке зазвичай складається з семи чоловік. Однак не всі німецькі адвокати об'єднані в колегії. За німецьким законодавством колегії адвокатів віднесені до категорії «корпорацій публічного права», що вже саме по собі мало б означати, що входження до їх складу є справою добровільною. Проте якщо адвокат не є членом колегії, то він ніколи не матиме змогу працювати при Федеральному верховному суді. Крім того, будь-яка особа, допущена до адвокатської практики, зобов'язана відкрити свою канцелярію при суді, до якого адвокат приписаний [2].

Німецькі адвокати змогли створити доволі просту і зрозумілу систему об'єднання адвокатів, що сполучає в собі елементи обов'язкового і добровільного членства. Багато вчених вважають, що головним достоїнством такого рішення можна назвати диференціацію цілей, завдань і повноважень двох паралельно діючих професійних об'єднань адвокатів, а саме: Федеральної колегії (палати) адвокатів (з обов'язковим членством і наявністю функцій дисциплінарного нагляду), в яку входять регіональні колегії адвокатів; Німецької асоціації адвокатів (це добровільна організація, в яку входять переважна більшість адвокатів Німеччини). За такої системи дві організації не конкурують, а доповнюють одна одну. Такий досвід є актуальним для національного законодавця [3, с. 43].

Таким чином, адвокатура в Німеччині будується на поєднанні державного контролю (в особі Земельного Міністерства юстиції та вищих земельних судів) за адвокатською діяльністю з самоврядуванням адвокатських утворень у палатах, що мають такі органи самоврядування, як правління, президія і загальні збори членів палати [2].

Федеральне положення про адвокатуру 1959 р. закріплює правовий статус адвоката та зазначає, що адвокат є незалежною особою у сфері правосуддя, є кваліфікованим консультантом і представником інтересів громадян.

До адвокатської діяльності допускається лише та особа, яка згідно з Законом про суддів визнається придатною до виконання суддівських обов'язків. Особі потрібно спочатку прослухати курс права протягом 6 семестрів в одному з університетів Німеччини та успішно скласти два спеціальних іспити. Перший іспит проводиться по закінченні вишу, складається з двох частин (перевірка знань обов'язкових предметів та спеціалізація). Другий іспит складається після завершення дворічного стажування під егідою міністерства юстиції відповідної землі і лише після цього він обирає, ким бути: суддею, адвокатом або консультантом фірми з юридичних питань. Від даної процедури звільняються лише ординарні професори права університетів Німеччини [1, с. 529].

Особа, яка одержала свідоцтво, має дозвіл практикувати лише в певному суді звичайного судочинства (ландгеріхті). Також із видачею дозволу, управління юстиції видає адвокату посвідчення на виконання адвокатських повноважень в конкретному суді. Адвокату, який отримав допуск до роботи у верховному суді землі, забороняється одночасно практикувати в іншому суді. Отримавши дозвіл, адвокат на відкритому засіданні суду (до роботи в якому він одержав допуск) виголошує спеціальну присягу. Адвокат повинен проживати на території, на яку поширюється компетенція верховного суду землі, до якого він одержав доступ. Він зобов'язаний відкрити контору в місці знаходження суду, в якому працюватиме. Дані положення дуже схожі на діяльність нотаріусів в Україні (в межах нотаріальних округів, які визначаються відповідно до адміністративно-територіального устрою України) [1, с. 530].

У Німеччині, як і в Україні, проводяться вебіари, за допомогою яких адвокат навіть дистанційно може підвищити свій професійний рівень. В обох країнах позитивно сприймається участь адвокатів у різноманітних заходах, конференціях, семінарах, присвячених проблемам адвокатури та спрямованих на налагодження міжнародних зв'язків [1, с. 531].

Федеральне положення про адвокатуру регулює в окремому розділі права і обов'язки адвоката. Відповідно до § 43 цього закону, «адвокат повинен виконувати свою роботу добросовісно; його вчинки мають бути достойними поваги та довіри, яких вимагає статус адвоката, як у межах, так і за її межами його професійної діяльності», це має свій прояв у наступному:

– адвокат, який відмовився надати правову допомогу, повинен негайно пояснити причину та зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану клієнту немотивованою відмовою;

– особи, які займають посаду судді або державного службовця, не мають права виконувати обов'язки адвоката (хоча управління юстиції землі може зробити виключення для конкретної особи, якщо це не нівелює принцип правосуддя);

– адвокат надає обвинуваченому свої послуги на будь-якій стадії процесу (як на попередньому слідстві і дізнанні, так і під час судового розгляду справи). До обов'язків адвоката також відносять й зберігання матеріалів справи протягом п'яти років після виконання доручення;

– якщо адвокат неспроможний протягом понад тиждень виконувати свої професійні обов'язки, або має намір цього ж строку бути відсутнім у конторі, Федеральне Положення про адвокатуру зобов'язує його потурбуватися про заступника. Останній має ті ж повноваження, що й адвокат, якого він заступає [4].

В Німеччині існує ефективний механізм організації та діяльності адвокатури, який є дуже гарним прикладом для нашої країни, як представниці такої ж правової сім'ї (романо-германської). Відповідно до вищезазначеного, можна стверджувати, що інститут адвокатури в Україні розвивається у європейському векторі. Дане простежується в таких моментах як: незалежність адвокатської діяльності, накопичувальна система балів задля розвитку професійних навичок адвоката, розвиток адвокатського самоврядування, досягнення домовленості між Національною асоціацією адвокатів України та Федеральною палатою адвокатів Німеччини про врегулювання процедур взаємного доступу до професії адвоката в Україні та Німеччині.

Список використаної літератури:

1. Ткачук А.С. Адвокатура Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект. *Альманах права. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні*. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2015. С. 608.

2. Руденко М.В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. № 2. С.171–172. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_27.pdf

3. Вільчик Т.Б. Системи органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу (Італія, Німеччина, Франція). *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 2 (5). С. 38–45.

4. Федеральне положення про адвокатуру. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Маційчук В.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В ЗАРУБІЖНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Актуальність даної теми зумовлена тим, що питання забезпечення та дотримання адвокатської таємниці – одне з найважливіших у діяльності адвоката, складає одну з фундаментальних основ високих професійних стандартів адвокатури, престижу адвокатської професії.

Дана проблема зумовлена відсутністю законодавчого визначення меж розголошення адвокатської таємниці та відсутність механізму забезпечення адвокатської таємниці за національним законодавством України.

Питанням дотримання принципу конфіденційності, зокрема адвокатської таємниці в адвокатській діяльності та його аналізі присвячені роботи таких науковців, як Т. В. Варфоломеева, С. М. Логвінова, М.Ю. Барщевського, І.Л. Петрухіна та ін., але залишилось ще багато питань, які потребують свого подальшого наукового дослідження.

Адвокат зобов'язаний зберігати в таємниці відомості, одержані ним від клієнта в процесі надання юридичної допомоги, і вимагати дотримання конфіденційності від своїх помічників і від будь-яких третіх осіб, які беруть участь спільно з адвокатом у наданні юридичної допомоги. Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ характеризує захисника як «найбільш довіреного радника та представника клієнта», який «має завжди діяти в його інтересах». Адвокат, відповідно до Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого у жовтні 1988 року, посідає особливе місце серед інших юридичних професій, адже він виконує унікальну та універсальну функцію у суспільстві – захищає права та свободи громадян, адвокат одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі, а також іншу інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці [1].

Довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності. Таким чином, збереження адвокатської таємниці є першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката. Адвокат зобов'язаний однаковою мірою зберігати в таємниці як відомості, одержані ним від клієнта, так і інформацію про клієнта, надану йому у процесі надання послуг клієнту.

У рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи від 25.10.2000 р. «Про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків» зазначено, що слід вдаватися до всіх необхідних дій, спрямованих на належне забезпечення конфіденційного характеру взаємин між адвокатом і його клієнтом, адвокати

мають дотримуватися професійної таємниці відповідно до національного законодавства, внутрішніх нормативних актів і професійних стандартів. Будь-яке недотримання принципу професійної таємниці без відповідної згоди клієнта має бути належно покаране [2].

У Франції принцип конфіденційності називається «професійною таємницею». Порушення обов'язку адвоката щодо професійної таємниці є кримінальним правопорушенням, за винятком випадків, коли закон встановлює або санкціонує можливість розкриття відповідної таємниці. У Франції обов'язок адвокатської таємниці є загальним, абсолютним та необмеженим у часі. Професійна таємниця адвоката у Франції охоплює всі питання, пов'язані із здійсненням адвокатської діяльності, в тому числі у сфері консультацій або судових процесів, при обміні кореспонденцією між адвокатом і клієнтом або між адвокатом і його колегами; подання заяв та взагалі будь-яких документів у матеріалах справи, назви, імена та відомості про клієнтів, грошові розрахунки. У Німеччині, як і у Франції, порушення «професійної таємниці» є кримінальним правопорушенням. Адвокат в Німеччині зобов'язаний дотримуватися професійної таємниці згідно із Федеральним законом про адвокатуру. Обов'язок залишається і після того, коли адвокат перестає представляти інтереси клієнта. Окрім того, німецькі правила професійної практики передбачають, що адвокат повинен чітко вимагати від своїх співробітників та будь-кого, хто бере участь у його професійній діяльності, дотримання обов'язку конфіденційності [3, с. 32].

Що стосується країн загального права, то Правилами адвокатської поведінки США передбачено, що адвокат не повинен розкривати конфіденційну інформацію, якщо клієнт не дає відповідну згоду або якщо розголошення такої інформації не дозволено законом. У Великобританії адвокат повинен зберігати конфіденційність справ кожного клієнта. Правилами адвокатської етики Сполученого Королівства передбачається, що обов'язок конфіденційності є основоположним для ефективного здійснення правосуддя. Клієнти, які довіряють своїм адвокатам, повинні мати реальну можливість зробити це, знаючи, що інформація, яку вони надають або яка надається від їхнього імені, залишатиметься конфіденційною [3, с. 34].

Відповідно до національного законодавства України відносини адвоката і його клієнта будуються на принципі конфіденційності, встановленому ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4].

У Правилах адвокатської етики затвержені з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р., зазначено, що «дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва» [5, Ст.10].

Стаття 22 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату,

помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [4, Ст.22].

Виходячи з аналізу положень ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можемо зробити висновок, що сам факт звернення особи за наданням юридичної допомоги не входить до адвокатської таємниці. Так, наприклад, С. М. Логінова вважає, що предметом адвокатської таємниці є факт звернення до адвоката, мотиви, що спонукали до звернення, відмова адвоката від доручення та її мотиви, умови договору про надання юридичної допомоги, документи, які передані адвокату клієнтом, суть консультацій, порад та роз'яснень, правові документи, що складені адвокатом, відомості, які отримані з матеріалів справи, процесуальні дії адвоката, що спрямовані на реалізацію прав клієнта, відомості про особисте життя клієнта та членів його родини, будь-які інші відомості, що можуть бути розголошені лише з дозволу клієнта [6, с.10].

Таким чином, до адвокатської таємниці слід віднести: 1) факт звернення особи за правовою допомогою; 2) будь-яка інформація, що стала відома адвокату у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги; 3) зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом або наданих ним клієнту в рамках професійної допомоги чи інших видів адвокатської діяльності.

Таким чином, адвокати в усьому світі є спеціалізованими фахівцями, які ставлять інтереси своїх клієнтів вище своїх власних і прагнуть до поваги до принципу верховенства права. Адвокатська таємниця – частина публічного порядку, вона встановлена в інтересах усього суспільства і є гарантією справедливого правосуддя і права на правову допомогу. Законодавство України у частині додержання принципу конфіденційності та забезпечення адвокатської таємниці має бути приведено у відповідність до європейських стандартів. Для цього необхідно закріпити ефективні засоби захисту від порушення права адвокатів на професійну таємницю та розширити предмет адвокатської таємниці, слушно включивши до нього факт звернення до адвоката.

Список використаної літератури:

1. Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ (Загальний кодекс правил для адвокатів країн європейського співтовариства: Міжнародний

документ Європейське економічне співтовариство від 01.10.1988) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

2. Про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків: Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

3. Гвозд'їй В.А. До питання світової практики тлумачення основних принципів адвокатської етики URL: https://kdka.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 27. Ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#n173>

5. Правила адвокатської етики: Затвержені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

6. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. С. М. Логінова ; КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2002. 19 с.

Науковий керівник:** доктор юридичних наук, професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», професор **Косюта Михайло Васильович

Осуховська Є.В.

студентка 2-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

На сьогоднішній день реформування вітчизняного інституту адвокатури є досить актуальним, через це виникає необхідність дослідження організації, діяльності та структури адвокатури країн Європейського Союзу, а саме Німеччини. Професія адвоката спрямована на охорону прав людини у відносинах із державною владою за допомогою загальноєвропейських світових співтовариством чітких норм адвокатської етики. О.П. Якименко, В.М. Бігун, В.В. Медвечук, О.Д. Святоцький, К.П. Коваль, О.А. Банчук та чимало інших українських правознавців аналізували зарубіжний досвід діяльності адвокатури, встановлювали переваги та недоліки світових моделей адвокатури заради поліпшення організації та діяльності української адвокатури.

Федеральне положення про адвокатуру 1959 року, яке з незначними змінами діє і сьогодні, є основним нормативним актом, який закріплює правовий статус адвокатури в Німеччині. Згідно з ним адвокатура Німеччини – це незалежна організація в системі правосуддя, а адвокати – практично вільні підприємці, які мають свої контори та наймають службовців. І в Україні, і в Німеччині адвокати діють на підставі принципів адвокатської етики: конфіденційність; незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання законності у професійній діяльності у приватному житті; домінантність інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; компетентність та добросовісність (доброчесність) при наданні правової допомоги. Але головною відмінністю є те, що ці принципи моральних засад діяльності адвокатів нормативно закріплені лише у Правилах адвокатської етики, а не у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон). Імплементация цих європейських стандартів у Закон може позитивно вплинути не лише на рівень розвитку правової держави, а й значною мірою підвищить імідж нашої держави.

Вважається, що послуги німецьких адвокатів є більш якісними, саме через процес доступу до професії. У Німеччині охочі займатися адвокатською діяльністю мають скласти два державних іспити. У разі нескладання якогось з двох екзаменів доступ до німецької юриспруденції для кандидата вже закритий. Як показує практика, лише 1% студентів може скласти перший іспит на «відмінно». В Україні втілення єдиного екзамену для доступу до правничої професії залишається на рівні дискусії, через масштабний переворот у сфері вітчизняної юриспруденції.

Деякі роки тому в Українське законодавство ввели так звану адвокатську «монополію» на представництво сторін у суді, головною метою якої є підвищення якості послуг. Тобто тільки адвокати можуть допускатися до участі в судових процесах, що значно зменшить строки розгляду справ у судах. У Німеччині адвокатська «монополія» – це звичне явище, яке закріплено та успішно діє вже більше 50 років – з 1950 року, коли були прийняті Цивільний та Кримінальний процесуальні кодекси. Проте, згідно з Німецьким Кримінальним процесуальним кодексом, захисником у судовому процесі може бути не тільки адвокат, але й викладач права, який успішно склав другий державний екзамен (що є основною умовою для набуття статусу *Volljurist* – повноцінний юрист). За цивільним судочинством Німеччини у судах земель (*Landgericht*) та вищих судах земель (*Oberlandgericht*) сторони обов'язково повинні користуватися послугами адвокатів, єдине виключення зроблено для юридичних осіб публічного права – вони можуть бути представлені своїми штатними співробітниками, які також здали другий державний іспит. На жаль, в Україні і досі тривають дискусії щодо переваг та недоліків впровадження адвокатської монополії.

Заради поліпшення вітчизняної адвокатської діяльності українські самоврядні органи прагнуть до взаємодії з німецькими колегами. Обмін досвідом між Національною асоціацією адвокатів України та Федеральною палатою адвокатів Німеччини був закладений у 2014 році та активно розвивається, в цьому аспекті неоціненною підтримкою стала співпраця між BRAK та НААУ. Наприкінці липня 2019 року делегація НААУ відвідала Німеччину задля обміну досвідом. Українські делегати вивчали досвід BRAK у розвитку інституту самоврядування, здійснення дисциплінарних процедур, підвищення кваліфікації та доступу до професії. Українська сучасна модель адвокатського самоврядування була запроваджена лише у 2012 році, натомість самоврядування німецької адвокатури діє з 1878 року. Тобто адвокатське самоврядування в Україні зазнавало і буде зазнавати чергових змін доки воно не стане ефективним інструментом забезпечення незалежності професії адвоката.

Одним із найважливіших пунктів, що потребують реформування, є страхування професійної діяльності адвокатів, що являється міжнародним стандартом адвокатської діяльності. Наразі в Україні страхування професійної діяльності адвокатів регулюється лише загальними нормами Цивільного кодексу України та Законом України «Про страхування» від 07.03.1996 року. В нормах цих законодавчих актів зазначено, що страхування є видом цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій, визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів. Адвокати на власний розсуд визначають потребу в страхуванні своєї професійної діяльності. На відміну від Німеччини, вітчизняне законодавство взагалі не передбачає особливостей страхування адвокатської діяльності, особливо, часткового або повного відшкодування збитків клієнту за адвокатські помилки, через те, що адвокати у своїй діяльності невірно застосовують нормативно-правові акти, або адвокати ненавмисно розголошують відомості, одержані ними в ході такої діяльності тощо. Голова Ради адвокатів м. Києва заявив, що страхування професійної відповідальності адвокатів Німеччини є гарантією якості наданих послуг, а страхування можливих юридичних витрат – важливим для впорядкування їх ринку адвокатських послуг. Запровадження інституту обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні може позитивно вплинути на стан дотримання прав, свобод та законних інтересів клієнтів адвоката – фізичних та юридичних осіб.

Отже, у Німеччині система правового регулювання організації та діяльності органів адвокатури характеризується своєю фундаментальністю та ефективністю. Крім того, існують органи адвокатського самоврядування, які являють собою більш розвинені централізовані структури, ніж в

Україні. Українська адвокатура може запозичити досвід Німеччини у сфері страхування адвокатської діяльності. Серед недоліків адвокатури Німеччини слід відмітити, що у Німеччині чітко простежується залежність адвокатури від держави, на відміну від України. Переймаючи актуальний досвід зарубіжних країн можна значно поліпшити організацію інституту адвокатури в Україні.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т. Б. Системи органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу (Італія, Німеччина, Франція). *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №2(5). 45 с.

2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

3. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 №85/96-ВР. ВВР. 1996. №18. 34 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Rentyuk V., Romaniuk Y.

1th year master's students of Faculty of public prosecution and investigation (Criminal Justice) National University "Odessa Law Academy"

PECULIARITIES OF ATTORNEYS-AT-LAW ACTIVITY IN SOUTH KOREA

Increasing interest in the development of the western countries and their law systems is totally everywhere, but nobody talks about the great breakthrough of such eastern states as the Republic of Korea, Japan and Singapore. We decided to scrutinize how is conducted an attorneys-at-law activity in the Republic of Korea. Let's start with some history. At the beginning of the 21st century Korea has experienced the rapid reformation of all of its judicial institutions and the entire legal profession. In 2009 the graduate-level law school system was changed, a new legal education scheme in form of Bar Exam, replaced its predecessor, the National Judicial Examination. Since 2008 an entirely new system of lay participation in criminal procedure, similar to the jury system of the common law world, had already been in operation. The unified plan for judicial appointment (*po pcho irwo nhwa*), under which judges are appointed from among lawyers with five or more

years of experience as practising lawyers, is another judicial reform item already in the process of piecemeal implementation which will eventually replace the past practice of appointing all judges from among new lawyers just graduated from the Judicial Research and Training Institute which cause a lot of unprofessional behaviour and decisions [1].

Though the reforms are well under way, the reform agenda did not suddenly fall from the sky one day. Since the mid-1990s, there have been vehement debates between law professors, legal professionals and members of civil society over the judicial reform agenda. Moreover, it's necessary to change people's consciousness to develop such a society which will be ready for those reforms. Once more the Republic of Korea is among those countries which has a lot of modern and successful law firms that are popular not only in the borders of the state, so we think it's intriguing to know what attorney-at-law activity in the Republic of Korea is like [2].

The term 'lawyers' in Korea indicates judges, public prosecutors and also practising lawyers. That's why it is crucial to emphasize attorney-at-law as the person who has a licence to represent others in the court and conduct that in a regular business manner. Besides Korea has several kinds of 'quasi-lawyers', such as scriveners (*po mmusa*), patent lawyers (*pyo llisa*), tax lawyers (*semusa*), and labour lawyers (*nomusa*). The licensing systems differ here: those who want to become a scrivener, for example, have to pass the Scrivener's Examination administered by the Supreme Court, rather than the National Judicial Examination administered by the Ministry of Justice. Also those types of lawyers have no right to represent people in court in other cases than those in which they specialize.

As for the qualifications of lawyers, the requirements vary depending on the period. Traditionally, the only way to become a licensed attorney in Korea had been to pass the Korean Bar Examination and complete the two-year training course at the Judicial Research and Training Institute, but in 2017 the Korean Bar Examination was abolished [2].

Professional law schools pursue to train legal professionals who have high professional ethics based on rich education, a deep understanding of people and society, and morals valuing freedom, equality and justice, and who have knowledge and abilities that will allow professional and efficient resolution of diverse legal disputes in order to provide quality legal service responding to the people's diverse expectations and requests.

Article 4 of the Attorney-at-Law Act on states:

A person who has completed the required curriculum of the Judicial Research and Training Institute after passing the Korean Bar Examination; and A person who is qualified for a judge or a public prosecutor; A person who has passed a bar examination – shall be qualified for an attorney-at-law.

Any person who meets the qualification requirements and aspires to become a licensed lawyer and practice law must register with the Korean Bar Association.

The application is submitted to the Bar Association, which is carried out through the local bar association of which the applicant intends to be a member.

In Korea, lawyers can practice law both independently and by combining into the following forms:

- Law Office (independent activity);
- a Law Firm (activity with partners with full liability);
- a Law Firm (with limited liability);
- a Law Firm association (collaboration of several firms).

Forms of attorney-at-law associations differ in the purpose of activity, functions and procedure of their formation. Law firms in Korea are the most popular kind of attorney-at-law associations because they are the most top-paying business. Here are some examples: IPG Legal, Yulchon, Lee & Ko, Kim & Chang [3].

We obviously should mention Korean Bar Association (“KBA”), which was established in 1952, consist of fourteen local bars: 25,882 attorneys and 1,490 law firms are registered members of KBA as of 2019. This organization’s main goal is to protect human rights and realize social justice.[4] This Association adopted Code of Ethics for Attorney-at Law. According to this Code there are requirements and responsibilities which should be followed by attorneys:

- The attorney-at-law shall make his or her mission to advocate fundamental human rights and realization of social justice.
- The attorney-at-law shall diligently and fairly carry out his or her duty and maintain honor and dignity.
- The attorney-at-law shall serve the country and society by devoting in making the law as part of everyday life.
- The attorney-at-law Attorneys shall contribute constantly to improving his or her legal culture with courage, wisdom and originality.
- The attorney-at-law shall work hard to strengthen the democratic order and fight against injustice and corruption.
- The attorney-at-law shall respect friendship and trust and show spirit of cooperation and mutual benefit.
- The attorney-at-law shall contribute to world peace by facilitating international friendship among international lawyers [5].

It was a precious opportunity for us to study more about Korean law system which is continental and so similar to Ukrainian. The Republic of Korea was under the pressure and control of China and Japan for a long time but it is developed now and has its own features. A lot of new law institutes and branches were incorporated into their existing legal system. That’s why the characteristics of an attorney-at-law activity are taken both from continental and common law countries. We consider this as the most interesting part because the system which exists in Korea now is almost perfect and exists only because of the hard work of scholars and lawyers who really wanted to make changes in their country. We believe that the next changes will be an opportunity for Ukraine to improve the functioning of attorney at law activity:

1) To make the qualification exam for acquiring the right to practice law in Ukraine more demanding and difficult to create a situation where only really professional lawyers will have the right to get the licence. This will reduce the quantity of unskilled attorneys-at-law and increase the demand to professionals and to the law career in general.

2) Differentiate the exams which a lawyer should pass in order to the sphere which he/she will work in. This will create more job offers because we wouldn't have a lot of general specialists.

3) Set a limit of attorneys-at-law quantity who can pass an exam in one year, this in the example of South Korea, will increase the professionalism of specialists.

References:

1. Law and society in Korea: In Seop Chung, Law Research Institute, Seoul National University, Korea; *Edited by Seung Wha Chang and Won-Mog Choi, by Hwa-Jin Kim, by Hyunah Yang*; page 161.

2. West, James M. and Edward J. Baker (1991), 'The 1987 Constitutional Reforms in South Korea: Electoral Process and Judicial Independence', in William Shaw (ed.) *Harvard Human Rights Yearbook*, p. 139.

3. ATTORNEY-AT-LAW ACT No. 8321, Mar. 29, 2007; electronic access: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=766&lang=ENG.

4. Korean Bar Association history and background; electronic access: <https://www.koreanbar.or.kr/eng/pages/about/overview.asp>.

5. Code of Ethics for Attorney-at Law adopted by Korean Bar Association on 12.07.2018.

Supervisor: Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Organization of Judicial, Law Enforcement Bodies and Advocacy of the National University "Odessa Law Academy", Associate Professor, Kovalchuk Inna Serhiivna

Розсоха Д.О.

студентка 1-го курсу магістратури

факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

В умовах побудови і розвитку демократичного суспільства надзвичайно важливим є питання правопорядку. Особи, які вчиняють діяння, що

суперечать нормам законодавства повинні нести відповідальність. Стосується це як пересічних громадян, посадових і службових осіб, так і осіб, які здійснюють адвокатську діяльність.

Згідно з положеннями українського законодавства, а саме Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року адвокат зобов'язаний здійснювати свою діяльність згідно з принципами верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1]. Численні дослідження науковців, щодо засад здійснення діяльності адвоката, зокрема Бакаянної, дають можливість стверджувати, що норми, які стосуються принципів також закріплені і в документах міжнародно-правового характеру, а саме в Хартії основних принципів європейської юридичної професії від 25.11.2006 року, яка прийнята Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи. Акт закріплює такі основоположні засади, як справедливе ставлення до клієнта у питаннях винагороди; повага до професійної таємниці; професійна компетентність адвоката; повага до колег по професії та ряд інших [2].

В разі порушення встановлених правил для останнього будуть наставати негативні наслідки у вигляді притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Розділ VI Закону встановлює загальні вимоги, підстави такої відповідальності, строк та види стягнень, а також ряд інших положень, що стосуються дисциплінарного провадження проти адвоката за вчинені ним діяння.

Зміст скарг, які подаються до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури на дії вчинені адвокатами в ході їх професійної діяльності частіше за все складають зауваження і питання щодо невиконання, чи неналежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, затягування розгляду справ, поведінки адвоката в суді, яка суперечить законним вимогам, вчинення дій, які мають наслідком тиск на свідків та інших осіб, а також отримання гонорару від клієнта без відповідного комплексу послуг взамін на ті, які були обумовлені в договорі та ряд інших порушень зі сторони адвоката [3].

Окрім Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ще однією гарантією можливого притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є договір, укладений між адвокатом, з однієї сторони, та клієнтом, з іншої, про надання правничої (правової) допомоги. В договорі зазвичай вказуються умови і порядок надання відповідних послуг, а також види забезпечення виконання договірних зобов'язань у вигляді суті і розміру відповідальності адвоката перед клієнтом за вчинені ним дії.

Слід зазначити, що існування вище перелічених інструментів притягнення до відповідальності осіб, які здійснюють професійну адвокатську діяльність, хоча і регулюють даного роду питання, проте не є стовідсотково повними і дієвими. В нормативно-правових актах України усе ж відсутнє вичерпне

закріплення повноцінної системи критеріїв, на основі яких можливо було б оцінити багатогранні аспекти професійної поведінки адвокатів, а також питання спеціального захисту представників адвокатської професії.

Доцільно буде звернути увагу на досвід іноземних країн в створенні нормативно-правової бази, яка регулює діяльність апарату адвокатури, та, зокрема, відповідальності адвокатів. Багатими на такі норми є законодавства Франції, Іспанії, Великої Британії, Німеччини, Австрії.

В законодавстві Англії існують Нові стандарти умов надання юридичних послуг адвокатами, які були створені та затверджені в 2013 році. Згідно цього документу клієнту надається право притягнути адвоката вищого рангу до дисциплінарної відповідальності в судовому порядку за порушення умов договору, що буде мати наслідком також і покладення на останнього оплати всіх понесених судових витрат, а також і адвоката нижчого рангу, який буде зобов'язаний відшкодувати збитки [4], [5].

Також уваги заслуговує і законодавство Італії, Франції і Німеччини та ряду інших країн, де існують положення, що стосуються страхування відповідальності адвокатів в ході здійснення їх діяльності. Поряд із цим страхування ризику професійної відповідальності адвоката дає можливість сприяти забезпеченню захисту майнових прав і інтересів клієнтів. Дані положення певним чином гарантують адвокатам захищеність від позовів проти них та зауважень щодо недостатності їх компетенції.

Загалом, удосконалення та модернізація законодавства України шляхом внесення доповнень, запозичення іноземного досвіду в нормотворчому процесі допоможе належним чином урегулювати діяльність апарату адвокатури в цілому, а також кожного адвоката, як окремої його одиниці. Таким чином, більшого уточнення набудуть питання відповідальності осіб, що здійснюють адвокатську діяльність, що гарантуватиме захист прав і законних інтересів тих, хто потребує правничої допомоги.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. № 5076-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Бакаянова Н. М. Принципи адвокатури. *Часопис Київського університету права*. 2016. №4. С. 298-302. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.1&Image_file_name=PDF/Chkup_2016_4_69.pdf
3. Сахарова Ю. «Не могу залишатись осторонь, коли хтось потребує мого втручання як адвоката» : інтерв'ю з О. Просянюк. *Закон і Бізнес*. 07.02–13.02.2014. URL: https://zib.com.ua/ua/69797chlen_disciplinarnoi_palati_kmkdka_oprosyanyuk_ne_mozhu_zali.html.
4. Елисеєв Н. Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран: учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Проспект: ТК Велби. 2006. 602 с.

5. Вільчик Т. Б. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України до європейських стандартів. *Форум права*. 2016. № 1. С. 30–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_7.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Руська О.В., Селих Є.М.

*студенти 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИДИ АДВОКАТСЬКОЇ РЕКЛАМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Сьогодні просліджується значне зростання чисельності адвокатів в Україні, що спричиняє активне обговорення, вченими та практикуючими адвокатами, питань пов'язаних з поширенням реклами їх діяльності. Тому вбачається актуальним дослідити нові вітчизняні і зарубіжні можливості рекламування послуг адвоката та визначити певні межі допустимої реклами згідно з правилами адвокатської етики.

В Україні діє закон «Про рекламу» і на його основі можна визначити певні форми та засоби рекламної діяльності для захисників. Так, на нашу думку, рекламу адвокатських послуг можна поділити, в залежності від місця і способу розташування, на зовнішню і внутрішню.

До зовнішньої реклами можна віднести інформаційні рекламні щити і білборди. Зазвичай, таку рекламу адвокати використовують при наявності власного офісу і з дозволу, що надаються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, та в порядку, встановленому цими органами на підставі типових правил, що затверджуються Кабінетом Міністрів України [1]. Крім того, можливе розміщення інформаційних наліпок або листівок на будинках, стовпах та на інших спорудах, але лише з дозволу власників цих будинків або уповноважених органів.

Зауважимо, що до цього виду можна віднести і розміщення реклами на транспорті. При чому це може бути або власний транспорт адвоката, або громадський. Часто адвокати розміщують на транспортних засобах свій номер телефона і позначення «адвокат».

До внутрішньої відносять рекламу, яка розміщується в межах певних помешкань (вивіски, візитівки, плакати, тощо). При цьому потрібно

враховувати певні обмеження щодо використання такої реклами. Так, заборонено використовувати внутрішню рекламу в приміщеннях органів державної влади, органах місцевого самоврядування та закладах освіти. До цієї категорії можна віднести рекламу в періодичних виданнях, довідниках, інформаційних бюлетенях, тощо. Адвокати, як правило, розміщують рекламу в популярних виданнях з використанням фото, номера телефону і розгорнутої інформації про послуги, які можуть надаватися.

Специфічними видами реклами є виступи адвокатів на різних семінарах, конференціях, а також репутація захисника. Так, чим більше людей буде залучено до наукових заходів, тим більше шансів адвокату здобути прихильність серед колег і майбутніх клієнтів. Позитивну репутацію адвокат може отримати через своїх задоволених клієнтів, які можуть рекламувати адвоката іншим особам. Також потрібно враховувати, що адвокат може мати і «чорну» репутацію, тому потрібно активно слідкувати за відгуками клієнтів і за статусом в суспільстві [2].

Одним із найбільш поширених на сьогодні видів розміщення реклами є мережа Інтернет. Більшість адвокатів мають власні веб-сайти, де можна знайти інформацію про адвоката, види і ціну його послуг, а також інші аспекти діяльності правника. Перевагами такого виду розміщення реклами є доступність, якість і можливість сформувати власну репутацію шляхом позитивних коментарів від клієнтів, розміщення вітчизняних і міжнародних нагород тощо.

Досить цікавими є способи рекламування адвокатської діяльності в зарубіжних країнах. Наприклад, у Молдові та Іспанії законом взагалі забороняється рекламування адвокатської діяльності. В цьому випадку, в якості інформації про себе у довідниках адвокат може вказувати лише ім'я, найменування організації та контактну інформацію. Проте, адвокати в Молдові можуть публічно поширювати інформацію про успішні та виграні справи, але Комісія з етики та дисципліни при Спільці адвокатів має перед опублікуванням, перевірити та погодити цю інформацію. Тільки до недавніх пір, в Іспанії дозволили рекламувати свої послуги адвокатам через поширення листів та статей, проте, існує заборона щодо порівняльної реклами або надання обіцянок щодо результату вирішення справи.

У Вірменії, адвокати мають право рекламувати свої послуги і навіть розміщувати інформацію про виграні справи, але вони повинні отримати згоду клієнта на розповсюдження такої інформації. У Польщі, взагалі забороняється розміщення адвокатами інформації щодо надання адвокатських послуг в мережі Інтернет, в пресі, а також, на рекламних щитах. Досить суворо карається роздача листівок біля будь-яких будівель, державних чи громадських закладів. Ідентична ситуація, щодо заборони рекламування адвокатських послуг прослідковується у Франції та Бельгії.

Німеччина дозволила адвокатам рекламувати свої послуги деякими способами: 1) оголошувати про свою діяльність тільки з приводу важливого факту у діяльності, наприклад, відкриття чи переміщення в інший офіс; 2) дозволено розсилати бюлетені з фактичною інформацією (проте, заборонено розцінювати та обіцяти будь-яких результат); 3) проводити бізнес-презентації на заходах та в електронному форматі; 4) робити вивіски лише з зазначенням спеціалізації; 5) створювати довідники, в яких зазначати ім'я адвоката, його спеціалізацію та контакти.

У Великобританії, рекламування адвокатської діяльності почала регулюватися правилами (Solicitors Advertising Regulations) від 2002 року. Забороняється рекламувати вартість адвокатських послуг, знижки чи отримання першої безоплатної консультації. Також, заборонено використовувати у рекламуванні: 1) комікси чи персонажів із кіно та мультфільмів; 2) рекламувати послуги неподалік житлових кварталів чи медичних закладів; 3) рекламування, щодо послуг із захисту у справах відносно завданої шкоди здоров'ю чи життю [2].

Отже, можна дійти висновку, що в більшості країнах, заборони щодо рекламування адвокатських послуг є практично ідентичними або схожими. Адвокат, який бажає рекламувати свої послуги повинен обрати той спосіб рекламування, який є законним та імponує йому, враховуючи актуальність та свої можливості.

Список використаної літератури:

1. Про рекламу: Закон України від 11 липня 2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1121-15>.

2. Гвоздїй В. Маркетинг адвокатських послуг. 2014. URL: Режим доступу до ресурсу: <https://www.slideshare.net/NataliaStankevych/24-2014-39511096>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Деменчук Марина Олександрівна***

Рябокін К.В.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Внаслідок реформаційного напрямку нашої держави майже кожного дня ставляться нові вимоги та критерії до рівня правового регулювання адвокатської діяльності в Україні та наближення його до міжнародних стандартів.

Я вважаю, що ефективність роботи адвоката безпосередньо залежить від його професіоналізму, ділових та морально-етичних якостей. Дуже важливим є дослідження вимог для здобуття статусу адвоката враховуючи як на національному, так і на міжнародному рівні, враховуючи те, що саме дана особа, згідно із статтею 59 Конституції України, забезпечує реалізацію конституційного права особи на професійну правничу допомогу. Таким чином, з огляду на все вищевикладене розкривається актуальність моєї теми.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. визначено процедуру набуття права на заняття адвокатською діяльністю. Відповідно до ст. 6 вказаного Закону, адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Також в даній статті встановлені обмеження можливості бути адвокатом, а саме: наявність непогашеної чи не знятої судимості за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі; недієздатність чи обмеження дієздатності; позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (протягом двох років з дня прийняття рішення); звільнення з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення (протягом трьох років з дня звільнення) [1].

Одним із етапів процедури набуття професійного статусу адвоката є проходження стажування. Відповідно до положень ч. 1 ст. 10 Закону стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Даний етап проходить під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону протягом шести місяців. Від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення

кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки.

В Німеччині правовий статус адвоката закріплено у Федеральному положенні про адвокатуру 1959 року, яке з незначними змінами діє і сьогодні.

По-перше, спочатку потрібно пройти курс права протягом 6 семестрів в одному з університетів. Потім успішно скласти два спеціальних іспити. Перший іспит здається у тому навчальному закладі, в якому навчався майбутній суддя або адвокат.

По-друге, треба пройти стажування від трьох з половиною до чотирьох років в органах суду, прокуратури, нотаріату або адвокатури. Щодо оплати стажування, то вона відбувається за рахунок скарбниці, тобто спеціальних фондів земельних органів влади. Після закінчення стажування проводиться другий іспит під егідою міністерства юстиції відповідної адміністративної території.

Саме міністерство розробляє програму іспиту та формує екзаменаційні білети, видає методичні посібники, створює екзаменаційну комісію. Це вже не іспит на знання, а іспит на практичні навички, на оволодіння професією. Але є виняток: від проходження стажування звільнюються юристи, які мають ступінь доктора права Німеччини.

По-третє, особа, котра відповідає зазначеним вимогам, повинна звернутися із заявою в управління юстиції адміністративно-територіальної одиниці ФРН – землі, де вона постійно проживає. Також у процесі прийняття рішення управління юстиції бере до уваги думку правління тієї палати адвокатів, на території якої ця особа має намір практикувати.

З формально-юридичної точки зору, юридичні послуги у Польщі може надавати кожен, навіть не маючи юридичної освіти. Правовою підставою для такої діяльності є Закон про свободу підприємницької діяльності. Зазвичай, такі «юридичні послуги» охоплюють надання усних та письмових консультацій, підготовку претензій і юридичних висновків, а інколи – навіть порад та практичної допомоги при веденні судових справ, зокрема складання процесуальних документів від імені учасника процесу, але не підписуючи їх, оскільки на представництво осіб у судах в Польщі існує монополія адвокатів та юрисконсультів [2].

Адвокатську діяльність у Польщі врегульовано Законом про адвокатуру від 1982 р. Він виділяє основні права та обов'язки адвоката, процедуру здобуття права на зайняття адвокатською діяльністю та інше.

У даному нормативному акті встановлено, що право на здійснення адвокатської діяльності здобувається після адвокатського стажування, яке повинно тривати чотири роки, але не менше одного року в суді, прокуратурі та інших органах правової охорони за направленням адвокатської ради. Проте є виключення, що стажистам, після завершення судового, прокурорського чи нотаріального стажування, адвокатська рада може скоротити термін

стажування до двох років. Після одного року стажування стажист може стати адвокатом в районному та інших судах (за винятком Верховного та Вишого адміністративного суду), в органах державного управління і установах. Стажування закінчується адвокатським іспитом.

Адвокатське стажування оплачується за рахунок внесків стажерів до адвокатської ради. Оплата стажерам не може перевищувати шести мінімальних розмірів оплати праці. Міністр юстиції, після консультації з Радою адвокатів, визначає суму річного внеску, керуючись необхідністю забезпечення належного рівня освіти стажерів.

Відповідно до Закону про адвокатуру звільняються від проходження обов'язкового стажування: особи, які мають 8 років стажу роботи на нижчих посадах в юридичних управліннях; особи, які останні 10 років працювали в юридичних фірмах на основі цивільно-правових договорів; особи, які останні 10 років працювали в органах державного управління, пов'язаних із виконанням юридичної допомоги [2].

Проаналізувавши досвід Німеччини та Польщі, можна зробити висновок, що у європейських країнах запроваджене стажування як обов'язкова підстава для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності, але є певні винятки для осіб, які мають попередній стаж або докторський ступінь права. Законодавство цих країн передбачає, що стажування має бути оплачуваним, розмір і джерело оплати залежить від організації проходження стажування (державна чи приватна).

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене слід зауважити, що з урахуванням обраного Україною курсу на євроінтеграцію та необхідності адаптації українського законодавства до європейських стандартів, є підстави вважати, що подібні тенденції слід очікувати й в Україні.

Список використаної літератури:

1. Некіт К.Г. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні та Польщі: порівняльний аналіз. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9209/Zbirnik_VI_Mizhnarodnoyi.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

2. Стажування для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності в країнах ЄС. Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28987.pdf>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Срібна А.І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОСВІД АДВОКАТУРИ ТУРЕЧЧИНИ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним із важливих соціально-правових інститутів Турецької Республіки є адвокатура. За аналогією із вітчизняною адвокатурою, діяльність турецьких адвокатів також спрямована на захист прав і свобод клієнта. Разом з тим, як і в кожній державі, у Туреччині є свої особливості організації та діяльності адвокатури, що обумовлені історичними та культурними аспектами. Враховуючи те, що у вітчизняній правовій системі даний інститут знаходиться у стані становлення, видається доцільним проаналізувати досвід вищевказаної зарубіжної держави та з'ясувати можливості його застосування в Україні.

Перш за все, на мою думку, варто відмітити, що адвокатура, як й історія Турецької Республіки є доволі давньою. Однак, неофіційно днем створення національної адвокатури досліджуваної держави є 13 січня 1976 року – день прийняття окремого регламенту про адвокатуру, відповідно до якого послугами адвокатів могли користуватись усі громадяни тогочасної Османської імперії [2, с. 16]. Сучасний порядок організації та діяльності адвокатури регламентовано Законом Туреччини «Про адвокатуру» № 1136 від 19 березня 1969 року, який складається із 13 глав [1].

Характеризуючи безпосередньо особливості організації та діяльності адвокатури, слід вказати, що у відповідності до статей 1-2 вищевказаного нормативно-правового акту, адвокатура одночасно має два статуси, а саме: є і державним органом, і незалежною професією.

Процес прийняття до турецької адвокатури регулюється другою главою Закону Туреччини «Про адвокатуру». Зокрема, у статтях 3-10 цього акту, вказується, що особа, яка бажає отримати статус адвоката в Туреччині повинна бути турецьким громадянином, випускником турецької юридичної школи (якщо навчання на юриста відбувалося за кордоном, необхідно здати різницю предметів відповідно до турецької програми), мати стаж юридичної роботи не менше одного року, пройти стажування, бажано проживати на території тієї регіональної асоціації адвокатів, до якої подається заява. Окрім того, слід відмітити, що не може претендувати на отримання статусу адвоката особа, яка:

- займається торгівлею, чи іншим бізнесом, який несумісний з професією адвоката;
- є членом парламенту, загальних або муніципальних зборів;
- є працівником суду, арбітражним керуючим, виконавцем судових рішень;

- є членом, партнером або учасником господарських товариств;
- є головою, членом чи аудитором наукових та політичних організацій;
- має право власності на журнали та газети [1].

Разом з тим, Закону Туреччини «Про адвокатуру» не вказує жодних обмежень щодо зайняття адвокатською діяльністю для осіб, які мають не зняту або непогашену судимість; жодним чином не вказуються вимоги щодо психічного та фізичного стану здоров'я.

В цілому, особа, яка задовольняє усі вищенаведені умови має право звернутися до колегії адвокатів за придбанням статусу адвоката, яке має бути розглянуте протягом місяця. При цьому, варто відмітити цікаву особливість: неотримання відповіді протягом місяця означає відхилення запиту колегією, яке протягом 15 днів може бути оскаржене в Асоціації адвокатів Туреччини.

Особа, що задовольняє цим умовам, має право звернутися до колегії адвокатів за придбанням цього статусу (стаття 6 Закону про Адвокатуру Туреччини). Колегія протягом місяця повинна дати відповідь. Якщо рішення дано протягом терміну, запит адвоката не вважається відхиленим (конклюдентні дії). Неотримання відповіді протягом місяця означає відхилення запиту колегією [1].

Турецьким адвокатам дозволено здійснювати свою діяльність по всій території держави, у разі реєстрування у відповідній регіональній колегії. Формами здійснення такої діяльності є індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське партнерство та адвокатське бюро, яке має включати в себе мінімум 30 юристів. На мою думку, також варто відзначити існування в Туреччині так званої «адвокатської монополії», яка передбачає, що представляти або захищати особу в суді, створювати та надавати відповідні процесуальні документи має право лише адвокат.

Основним органом, який регулює здійснення адвокатської діяльності є Асоціація адвокатів Туреччини. За своїм статусом остання є державним органом, який окрім вирішення питань щодо захисту загальних інтересів членів адвокатських колегій та етики, порядку та традицій професії, вжиття заходів для заохочення та забезпечення розвитку адвокатів у цій професії, може також накладати дисциплінарні стягнення на адвокатів [1].

Окремо, на мою думку, варто звернути на таку особливість турецької адвокатури як гонорар. Зокрема, існує мінімальний тариф на послуги адвоката – мінімальний відсоток від суми позову, що визначає розмір гонорару. Даний відсоток кожного року визначається Міністерством юстиції спільно з Асоціацією турецьких адвокатів та напряму залежить від складності справ (у 2020 році – 11,28 %). Така практика, на мою думку, є доволі позитивною, адже в такому разі враховуються інфляційні зміни. Окрім того, слід зазначити, що мінімальний гонорар не залежить від успішного завершення процесу та виплачується після завершення роботи адвоката. Максимальний гонорар може складати до 25% від суми позову, а якщо клієнтом не було

визначено розмір гонорару, то суд визначає його самостійно, оцінюючи обсяг робіт та кінцевий успіх у справі [1].

Дослідивши досвід Турецької Республіки щодо організації та діяльності адвокатури, на мою думку, лише окремі його аспекти буде доречно застосувати в Україні. Зокрема, варто врахувати існування адвокатської монополії, яка окрім досліджуваної держави, існує в більшості європейських держав та вважається прогресивним та ефективним кроком щодо надання якісної правової допомоги клієнтам, та не скасовувати існуючу монополію в Україні, попри бажання окремих політиків. Також, на мою думку, варто запозичити турецькі норми щодо встановлення мінімального розміру гонорару, адже в Україні нині він не визначений, що негативно може відобразитись на адвокатській практиці

Підсумовуючи всі вищезазначені положення, на мою думку, можна зробити наступні висновки. Організація та діяльність адвокатури в Туреччині має свої особливості, які з однієї сторони є доволі суперечливими (відсутність норм про неможливість отримання статусу адвоката судимою чи неосудною особою), а з іншої доволі прогресивними (адвокатська монополія, мінімальний розмір гонорару). В цілому, адвокатська діяльність у досліджуваній державі має належну якість, а окремі аспекти її нормативного регулювання можуть бути імплементовані у вітчизняне законодавство.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру: Закон Туреччини № 1136 від 19 березня 1969 року
URL: <https://www.barobirlik.org.tr/Avukatlik-Kanunu>
2. Юнусов А.С., Казнаев А.О. Адвокатура Туреччини // Євразійська адвокатура. 2016. № 2(21) С. 16-22.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Стасюк К.В.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр. передбачена необхідність комплексної побудови інституційних спроможностей адвокатури України, гармонізації законодавства, що регулює діяльність цього правозахисного інституту, до європейських стандартів. За таких умов дослідження організаційних основ діяльності адвокатури у європейських країнах, у тому числі країнах-членах ЄС, є актуальним саме у контексті відповідності національного законодавства європейським стандартам [1, с. 168].

Під «організацією адвокатської діяльності» слід розуміти правову й організаційну структуру адвокатури, створену для ефективної реалізації покладених на неї завдань. За допомогою організаційних структур здійснюється як сама адвокатська діяльність безпосередньо, так і забезпечуються юридичні, соціальні та інші гарантії цієї діяльності, у тому числі, й захист адвокатів від неправомірних дій і втручання в діяльність адвокатів з боку держави [2, с. 38].

Організаційні основи адвокатури визначають такий захист як важливу умову для належного здійснення адвокатурою її функцій. Об'єднання адвокатів в єдину професійну асоціацію діє як міцний фактор підсилення ролі адвокатури та забезпечення незалежності адвокатів при здійсненні адвокатської діяльності, проте кінцевим вигодонабувачем об'єднання адвокатів має бути суспільство [3, с. 2].

У країнах ЄС існують різні моделі організації самоврядування адвокатури. Найбільш поширена класична модель, у якій членство в адвокатурі пов'язане з належністю до палати адвокатів. Така структура побудована на принципах корпоративного управління, при якому частину повноважень члени палати делегують органам управління та здійснюється на підставі статуту організації, членство в якій та сплата членських внесків є обов'язковими. Особа, яка не є членом професійної організації адвокатів, не має права на здійснення адвокатської діяльності. Цієї моделі дотримуються Іспанія, Нідерланди, Бельгія, Франція, Італія, Греція [1, с.168].

Адвокатське самоврядування в Італії побудоване таким чином, що усі особи, які набули в установленому законом порядку статус адвоката, включаються до реєстру адвокатів певної колегії, яка є професійним об'єднанням адвокатів при кожному адміністративному судовому окрузі

(у кожній області та провінції, де є Трибунал, тобто суд першої інстанції). Організаційно італійська адвокатура складається з 160 колегій адвокатів, наявних у кожному судовому окрузі. Основним органом управління колегії є Рада ордену (Consiglio dell'ordine), яка вирішує питання про внесення претендентів до професійного списку адвокатів. Таке розпорядження про включення видається публічно і з цього моменту стає офіційним адміністративним актом, який надає адвокату «статус професіонала». Рада складається, як мінімум, з 5 членів (при загальній кількості зареєстрованих адвокатів на даній судовій ділянці до 50 чоловік), 7 членів (при 50–100 зареєстрованих), 9 членів (при 100–500 зареєстрованих), 15 членів (при числі зареєстрованих більше 1500). До складу Ради за посадою входять президент, секретар і казначей. У цілому повноваження Ради зводяться до таких: прийняття рішень в обсязі своєї компетенції; консультативні функції; контроль адміністративного характеру за здійсненням адвокатської діяльності та дотриманням професійної етики адвокатів; дисциплінарні функції; встановлення суми річного збору (внеску) у суворо визначених межах для покриття витрат колегії на реєстрацію в професійному списку, а також величини збору на видачу свідоцтв і оцінок гонорарів; функції, що стосуються ведення списку адвокатів; адміністративні функції (видача свідоцтв про членство, оцінка гонорарів та ін.). Розпустити Раду є правомочним Міністерство юстиції, яке здійснює адміністративно-контрольні функції за професійною діяльністю адвокатів, з урахуванням думки Національної судової ради. Вищим органом самоврядування в професійному співтоваристві всіх адвокатів Італії є Національна адвокатська рада. На кожній ділянці Апеляційного суду (Corte di Appello), які знаходяться в обласних центрах Італії, адвокатською спільнотою обирається адвокат із числа допущених до представництва у вищих судах, який і стає членом Національної адвокатської ради строком на 3 роки. Таким чином, італійська адвокатура діє під контролем державних органів (в особі Міністерства юстиції, вищих судів) у формі самоврядної корпорації з розвиненими централізованими структурами та єдиними органами самоврядування: Радою ордену і Загальними зборами членів [4, с. 145].

Друга модель характеризується тим, що палати утворюються за територіальною ознакою та об'єднують усіх адвокатів, внесених до списку на території тієї чи іншої федеральної землі. Типовим представником цієї моделі є Австрія. Згідно із Положення про адвокатуру, у кожній землі Австрії діє власна адвокатська палата (Rechtsanwaltskammer). Норми цього акта регулюють основні права і обов'язків адвокатів, закріплює вимоги, обмеження і заборони, які встановлюються щодо адвокатів, визначає систему органів адвокатури, а також порядок її формування. Юрисдикція кожної палати адвокатів поширюється на територію тієї федеральної землі, для якої ця палата була заснована, а також на всіх адвокатів, які внесені до списку

цієї палати адвокатів. Адвокатські палати є автономними і самоврядними юридичними особами публічного права. У кожній регіональній палаті є свій президент, віце-президент, колегія і дисциплінарна рада. Ключові завдання їх діяльності – нагляд за діяльністю адвокатів, підготовка нових кадрів, медичне і пенсійне страхування свої членів.

На федеральному рівні палати земель підпорядковані федеральній палаті (Rechtsanwaltskammertag) в складі якої є палата представників (Vertreterversammlung), Рада Президентів (Präsidentenrat), Виконавчий Комітет (Präsidium). Федеральна палата є активним учасником Міжнародної організації адвокатів (The International Bar Association) [5, с. 29].

Наступним органом адвокатського самоврядування в австрійській палаті є Пленарне засідання членів палати функції основні функції якого: визначення порядку своєї діяльності та діяльності Комітету; обчислення строку адвокатської практики; реалізація гуманітарних завдань палат; затвердження розміру внеску члена палати на розвиток адвокатської діяльності і на заходи в інтересах членів палати, особливо на забезпечення підвищення престижу професії адвоката; складення кошторису доходів і витрат, а також перевірка і затвердження всіх розрахунків палати; внесення пропозицій щодо зміни існуючого місця розташування палати адвокатів тощо [6, с. 114].

Кожен член адвокатської палати в Австрії зобов'язаний відраховувати внески на потреби палати, які відповідно до закону мають для всіх членів палати однакову величину. На всіх членів кожної палати адвокатів Австрії поширюється дія Дисциплінарного статуту 1990-х років. Таким чином, адвокатура в Австрії також будується за принципом самоврядної корпорації з елементами державного контролю (в особі міністерства юстиції).

Самоврядування адвокатурою у Німеччині включає в себе обов'язкові ознаки обох моделей, де діють колегії адвокатів, які утворюються за територіальним принципом і об'єднують адвокатів, приписаних до суду однієї і тієї землі. У Німеччині колегії адвокатів утворюються у єдину Федеральну палату адвокатів. Адвокатура в Німеччині будується на поєднанні державного контролю (в особі Земельного Міністерства юстиції та вищих земельних судів) за адвокатською діяльністю з самоврядуванням адвокатських утворень у палатах, що мають такі органи самоврядування, як правління, президія і загальні збори членів палати.

Наступна модель передбачає самоврядування адвокатурою через асоціації, спілки. Даній моделі системам самоврядування адвокатури містять східні риси. Наприклад, Шведська асоціація адвокатів, Спілка адвокатів у Швейцарії. Четверта модель передбачає здійснення управління через судові інсти, остання – управління за допомогою юридичної спільноти (Великобританія). До цієї моделі із певними застереженнями можна віднести Швейцарію (Спілка адвокатів), Швецію (Асоціація адвокатів). Усі вказані

моделі, крім моделі, яка передбачає самоврядування адвокатурою через асоціації та спілки, об'єднує те, що членство в палаті, колегії, судовому інні є обов'язковим [7, с. 192].

У завдання Шведської асоціація адвокатів входить підтримка високих етичних та професійних стандартів в юридичній професії, контроль у правовій сфері, захист загальних професійних інтересів своїх членів та досягнення єдності та консенсусу між ними. Асоціація адвокатів у Швеції складається з Ради, Дисциплінарного комітету і Секретаріату. Рада визначає напрями діяльності організації і виконує прийняті рішення, розпоряджається активами організації, призначає генерального секретаря, здійснює інші повноваження. Дисциплінарний комітет застосовує заходи відповідальності до членів організації за скоєні ними порушення. Секретаріат надає допомогу Раді і Дисциплінарному комітету.

У розглянутих європейських країнах система правового регулювання організації та діяльності органів адвокатури характеризується своєю фундаментальністю та ефективністю, яка була досягнена шляхом створення єдиних органів адвокатського самоврядування, які являють собою розвинені централізовані структури. Проте, Міністерством юстиції та вищими судами за діяльністю органів адвокатури вказаних країн здійснюється контрольні функції, що свідчить про залежність адвокатури від держави.

Список використаної літератури:

1. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. № 2. С. 168–174.
2. Вільчик Т. Б. Системи органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу: Італія, Німеччина, Франція. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 2. С. 38–45.
3. Бакаянова Н.М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Н. М. Бакаянова. О., 2017. 42 с.
4. Деханов С.А. Адвокатура в Западной Европе: опыт и современное состояние: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11. М., 2011. 365 с.
5. Пронин А.В. Институт адвокатуры в Австрийской Республике. *Евразийская адвокатура*. 2012. №2 (3). С. 28-31.
6. Лазарева-Пацкая Н.В. Правовой статус адвокатских палат субъектов Российской Федерации : дис. ... кандидата юрид. Наук : 12.00.11. М., 2005. 211 с.
7. Деханов С.А. Организация адвокатуры и профессиональная этика адвокатов в Западной Европе. М.: Юрлитинформ, 2012. С. 180–220.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Статкевич С.І.

*студент 1-го курсу магістратури Інституту післядипломної освіти
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРО ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

1. В умовах триваючої інтеграції України до Європейського Союзу (далі – ЄС), важливо в момент судово-правової реформи удосконалити окремі аспекти інституту відповідальності адвоката шляхом створення законодавства, норми якого відтворювали би модель демократичного правового інституту адвокатури.

Неприйняття проекту закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 6 вересня 2018 року №9055 [1] зумовив затримку реформування українського законодавства, зокрема, в частині дисциплінарної відповідальності адвокатів та приведення його у відповідність до правила 4 Принципу VI Рекомендацій № Rec (2000)21 «При визначенні санкцій за дисциплінарні порушення адвокатів слід дотримуватися принципу пропорційності» [2].

2. Починаючи з 2014 року Місія Міжнародної комісії юристів (далі – МКЮ) в своєму звіті «Україна: конфлікт, позбавлення права займатися адвокатською діяльністю та зупинення дії ліцензії на здійснення адвокатської діяльності» [3] звертала увагу на пропорційність порушенням та обставинам справи санкцій, що застосовуються у результаті дисциплінарного процесу. Звіт МКЮ «Між молотом і ковадлом: напади на адвокатів України» від квітня 2020 року [4] вказав на туж проблему обмеженого переліку дисциплінарних санкцій, який не забезпечує відповідність принципу пропорційності таких санкцій. Більш явно зазначено про необхідність підняти питання для його подальшого покращення вказано в звіті та в тіньовому звіті лабораторії законодавчих ініціатив 2018 року [5].

3. Дисциплінарна система в цілому має бути розроблена таким чином, щоб забезпечити, що єдиними цілями, в яких використовуються дисциплінарні санкції, була підтримка та сприяння найвищим професійним стандартам компетентності адвокатів та забезпечення дій адвокатів у найкращих інтересах їхніх клієнтів у спосіб, що відповідає професійним стандартам та незалежності, честі та гідності адвокатів, поваги до стандартів поведінки передбаченим міжнародними стандартами.

4. Ініціювавши внесення змін по розширенню видів дисциплінарних стягнень адвокатів у ч. 1 статті 35 Закону України №5076 [6] необхідно використовувати тільки найкращу практику країн ЄС, а саме Австрії з її

законом «Про дисциплінарні права адвокатів та адвокатів-стажистів» 1990 року [7] та Декретом від 27 листопада 1991 року №91-1197 законодавства Франції [8] з її досить широким колом санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката, пропонується розширення дисциплінарних стягнень. Доцільним є поділ на основні та додаткові заходи дисциплінарних стягнень за вчинення дисциплінарних проступків.

5. В якості основних дисциплінарних санкцій за вчинення дисциплінарних проступків пропонується ввести:

- попередження;
- догана;
- грошове стягнення у розмірі та порядку, визначених Радою адвокатів України, але не менше трьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, що сплачується на рахунок кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону за місцем перебування такого адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України протягом 10 робочих днів з дати прийняття рішення про дане дисциплінарне стягнення;
- позбавлення права на здійснення представництва та захисту клієнтів у суді на строк від одного до шести місяців;
- для адвокатів України – позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України на строк від одного місяця до одного року з занесенням про це відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України;
- Можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності протягом двох років з дня вчинення дисциплінарного проступку.

6. В якості додаткових заходів доцільно було би передбачити наступні:

- заборона роботи у керівних органах адвокатського самоврядування терміном від одного до трьох років;
- заборона навчання адвокатів-стажерів;
- заслуховування пояснень адвоката, що вчинив дисциплінарне правопорушення на засіданні органів адвокатського самоврядування.

7. Зазначені зміни в разі їх прийняття автоматично посилять професійні та морально-етичні вимоги до осіб, які мають намір отримати статус адвоката, та дисциплінарного контролю професії.

Отже, дисциплінарна відповідальність адвокатів є важливим структурним елементом адвокатури в Україні, яку необхідно вдосконалювати. Законодавче розширення дисциплінарних санкцій наблизить нашу державу до європейських стандартів. Розподіл стягнень на основні та додаткові забезпечить реалізацію принципу пропорційності санкцій тяжкості вчиненого проступку адвокатом. Таким чином можна суттєво вдосконалити положення діючого Закону України «Про адвокатуру

та адвокатську діяльність» в частині видів дисциплінарних стягнень та строків застосування стягнень.

Список використаної літератури:

1. Проект Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 9055 від 6 вересня 2018 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557.

2. Рекомендацій № Rec (2000)21 Комітету міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf.

3. Звіт Місії Міжнародної комісії юристів «Україна: конфлікт, позбавлення права займатися адвокатською діяльністю та зупинення дії ліцензії на здійснення адвокатської діяльності» Лютий 2014 р. – URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/02/Ukraine-Conflict-Disbarments-And-Suspensions-In-The-Legal-Profession-UKR-Interactive.pdf>.

4. Звіт Місії Міжнародної комісії юристів в Україні «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні» Квітень 2020 р. – URL: <https://uba.ua/documents/1MUkraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>.

5. Тіньовий звіт «Адвокатура України: Уроки перших років самоврядності» Лабораторія законодавчих ініціатив – Київ, 2018 р. – URL: https://parliament.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Shadow_Report_Bar_19.09.2018pdf-1.pdf.

6. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» №5076-VI від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

7. Bundesgesetz vom 28. Juni 1990 über das Disziplinarrecht der Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter (Disziplinarstatut für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter – DSt) sowie über Änderungen der Rechtsanwaltsordnung, der Zivilprozeßordnung und der Strafprozeßordnung // StF // BGBl. – 1990. – № 474.

8. Décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991 organisant la profession d'avocat URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000356568/>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доцент **Кухнюк Дмитро Володимирович**

Тютюн О.В.

*студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Нині з кожним днем все більшої актуальності набувають теоретичні та практичні напрацювання щодо запровадження в Україні основ діяльності судових та правоохоронних органів європейського зразка. Безперечно, важливим етапом у процесі становлення і розвитку адвокатури в Україні є вивчення особливостей зарубіжного досвіду. Оскільки, це зароджує світові моделі у розвитку адвокатської діяльності.

Зазначимо, що адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність [2].

Адвокатура – це інститут суспільства або професійна спільнота осіб, що ґрунтується на принципах незалежності, корпоративності і самоврядування.

Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1].

У Конституції України не окреслюється правовий статус адвокатури, але можна дійти висновку, що даний інститут можна віднести до правової системи нашої держави. При цьому ми не можемо віднести адвокатуру до жодної з гілок влади, які визначені у Конституції, вона займає проміжне місце між державою і суб'єктами права. Ця прогалина у законодавстві змушує науковців вносити корективи до чинного законодавства, щоб не допустити занепаду або руйнування даного інституту.

Причинами для здійснення таких нововведень став позитивний досвід розвинених зарубіжних держав, які на власному прикладі демонструють успішність у діяльності адвокатури. Розглянемо особливості організації та діяльності адвокатури у таких європейських країнах як Англія і Франція.

В Англії відсутній будь-який єдиний закон або нормативний акт щодо адвокатури та принципів її побудови. Історія розвитку адвокатури як і інших інститутів англійського права формувалась протягом століть і зараз функціонує на досить розпливчатому ґрунті королівських хартії, окремих парламентських актів, урядових постанов, правил, прийнятих керівними органами адвокатських організацій, судових рішень, традицій та звичаїв.

По-перше, відмінною рисою англійської адвокатури є історично сформований поділ практикуючих правозахисників на дві групи -

соліситорів та баристерів. Найбільш важливі обов'язки соліситорів: суворо дотримуватися етичних норм, які регулюють широкий аспект його взаємин із клієнтом, судом, баристерами, органами влади, зберігати професійну таємницю тощо.

Всі баристери поділяються на дві групи (чи ранги): «королівські радники» та «молодші» баристери. Королівських радників призначає королева за рекомендацією лорда-канцлера. Вони ведуть складні справи та надають спеціальні поради. Бути одночасно соліситором та баристером не можна, і хоча перехід із однієї категорії у іншу не заборонений, членство в соліситорах і баристерах фактично є довічним.

По-друге, в англійській адвокатурі склалася ієрархія різних категорій адвокатів. Найбільш престижне місце, на вершині корпорації, займають Генеральний аторней і Генеральний соліситор. Раніше вони займалися приватною адвокатською практикою, мали найбільші доходи порівняно з іншими категоріями адвокатів, входили до парламенту [3].

У судовому процесі лідерами були коронні адвокати, вони мали одного або декількох молодих адвокатів, які їм допомагали протягом усього процесу. Замикав ієрархію адвокатів звичайний баристер. У судовому засіданні він самостійний і незалежний, але якщо в процесі є коронний адвокат, то він – його помічник.

Враховуючи вищесказане, можна дійти висновку, що функції англійської адвокатури незрівнянно ширші порівняно з адвокатурами континентальної Європи. Адвокат виступає не тільки як захисник чи представник інтересів громадян у суді, прокурорських або слідчих органах, адвокат часто виступає як обвинувач у кримінальних справах від імені держави та приватних осіб, адвокати призначаються на посади суддів, міністрів, поєднують функції нотаріуса і адвоката.

Щодо сучасної адвокатури Франції, то вона переживає період свого реформування при збереженні багатих традицій минулого.

Першого січня 1992 року набрали чинності поправки до Основного французького закону про статус адвокатів № 71-1130 від 31 грудня 1990 року, мета яких реформувати деякі судові та інші юридичні професії.

У першу чергу, згідно французького законодавства, адвокатом могла стати особа, яка відповідала таким вимогам:

- 1) наявність французького громадянства (іноземець міг стати адвокатом, якщо він перебував у французькому громадянстві понад 5 років),
- 2) наявність вищої юридичної освіти та диплома магістра права і наявність документа про здатність виконувати адвокатські обов'язки.

Наприклад, у Франції жінок не допускали до вивчення юридичних наук. Про прийняття жінок в адвокатуру навіть мови не могло бути. Тільки після прийняття закону про допущення жінок до адвокатської присяги – відношення до жінок, які хотіли займатися юриспруденцією, поліпшилося.

А в 1900 році дозволили жінкам займатися адвокатською діяльністю на рівних правах з чоловіками [3].

Крім того, існує така посада, як правовий радник. Він може представляти сторону в суді, виступати у суді, а також надавати поза судом правову допомогу. Існування правових радників сьогодні не становить істотної конкуренції адвокатурі. Кількість адвокатів різко зростає, нині у Франції близько 38 000 адвокатів. Вони об'єднані у 181 палату адвокатів. Очолює палату декан, який обирається таємним голосуванням членів палати строком на два роки. До компетенції Ради належить управління різними галузями діяльності палати. На національному рівні адвокатура Франції представлена Радою палат адвокатів, яка обирається за двоступеневою виборчою схемою в кількості 60 осіб [4].

Адвокат має право на мантию своєї професії. Він наділений свободою висловлення, імунітетом від безпідставних обвинувачень у вчиненні злочину, діфамачії. Адвокат відповідає за дії, пов'язані з використанням професійного обов'язку [5].

Крім того, адвокат має право на гонорари, розмір яких залежить від взаємної згоди з клієнтом. Також він зобов'язаний дотримуватися професійної таємниці, що є одночасно правом і обов'язком. Він не обмежений у листуванні з клієнтом, навіть з тим, що перебуває під вартою. Адвокату забороняється розголошувати загальну професійну таємницю, таємницю слідства, відомості, одержані від клієнта. Він не може бути радником, представником чи захисником більше як одного клієнта в одній справі. Він зобов'язаний дотримуватися гідного способу життя. При непорядному ставленні до своїх клієнтів він підлягає цивільно-правовій відповідальності, а при вчиненні злочину - кримінальній відповідальності.

Отже, адвокат відповідає за дії, пов'язані з виконанням професійного обов'язку. Йдеться насамперед про цивільно-правову відповідальність, підстави для якої виникають як за межами процесу, так і у його рамках.

Таким чином, у Англії і Франції досягнуто високого рівня розвитку органів адвокатського самоврядування. До того ж система правового регулювання організації та діяльності адвокатури у них відпрацьована детально, що є суттєвим показником її фундаментальності. Здійснено це завдяки конструктивній співпраці між державою та органами адвокатури щодо впровадження міжнародних принципів у внутрішнє законодавство. Такий зарубіжний досвід є важливим для розвитку адвокатського самоврядування та вирішення теоретичних і практичних проблем у сфері адвокатської діяльності в Україні. Саме такі нововведення можуть значно покращити адвокатську діяльність в нашій державі, однак впроваджуючи певні зміни потрібно зважати на те, що законодавство Англії, Франції та України дещо відрізняється, ось тому ми не можемо прямо імплементувати норми їхнього законодавства, щоб не завдати шкоди адвокатській системі, а лише з урахуванням певних змін, удосконалити її.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, С. 141.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013 р., № 27, стор. 1438, стаття 282.
3. Муратова Н. Г., Муратова Н. Д. Сучасність правових поглядів Анатолія Федоровича Коні. URL: <https://cutt.ly/dgdUsee>.
4. Гловацький І. Ю. Адвокатура зарубіжних країн. Англія. Німеччина. Франція : навч.-практ. посіб. К. : Атіка, 2007. 588 с.
5. Молдован А. В., Тилик Т. М. Адвокатура України : навч. посіб. К. : Алерта, 2013. 256 с.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Хмарський М.О.

*студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ ПЕРЕД КЛІЄНТОМ В УКРАЇНІ ТА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Відповідно до статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» існують такі види дисциплінарних стягнень, які застосовуються до адвоката: попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

В законодавстві України детально регламентована процедура притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, проте відсутня регламентація відповідальності адвоката перед клієнтом, більше того в п. 14. ч 1. ст 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що «забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно

із законом». І хоча ця гарантія для здійснення адвокатської діяльності досить важлива, але в той же час вона виключає можливість притягнення до відповідальності адвоката клієнтом, в тому числі й до цивільно-правової відповідальності, наприклад, щодо відшкодування збитків, завданих клієнту внаслідок порушення адвокатом своїх зобов'язань, у разі їх невиконання чи неефективного виконання тощо.

В Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства в пункті 3.9.1. передбачається, що «адвокати повинні бути застраховані від цивільно-правової відповідальності, яка може виникнути у зв'язку з їхньою адвокатською практикою, до такої міри, що є розумною, беручи до уваги характер і масштаби ризиків, які існують в їхній професійній діяльності» [2].

Страховання професійної відповідальності адвокатів, як ще його називають «страхування від помилок та упущень» є важливим механізмом для захисту інтересів клієнта від можливих помилок адвокатів, невиконання або неналежного виконання своїх професійних обов'язків, умов договору про надання правової допомоги, розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, втрати, знищення або пошкодження адвокатом документів, пов'язаних із професійною діяльністю тощо, а для адвокатів – від надмірних витрат у разі допущення ними таких професійних помилок.

Найчастіше причинами подання позову щодо адвокатів є: помилки, допущені під час складання, оформлення, подачі документів, пропущення процесуальних строків, неякісне виконання професійних обов'язків, наприклад, незнання норм законодавства, що потягло за собою програв справи. Також причиною звернення клієнта до суду можливе через відсутності згоди клієнта щодо певних дій адвоката, які суперечать інтересам клієнта чи виходять за рамки довірених йому повноважень; звинувачення в конфлікті інтересів, шахрайстві тощо.

В більшості країн Європи адвокат повинен обов'язково застрахувати свою професійну діяльність, а саме в таких країнах: Австрії, Бельгії, Данії, Естонії, Ісландії, Ірландії, Італії, Кіпру, Литві, Ліхтенштейну, Люксембургу, Німеччині, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччині, Словенії, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чеській Республіці, Швеції і т.д.

У Німеччині адвокати відповідають за збитки, заподіяні клієнтам, довірцям, іншим особам при виконанні професійних обов'язків. Цивільно-правова відповідальність перед клієнтом може виникнути за будь-яку свою недбалість, помилку, яку адвокат допустив як в судовому процесі так і за його межами. Підставами для відповідальності може бути: неналежне виконання обов'язків при здійсненні консультації, підготовці документів, помилковій оцінці суті справи, порушенні правил діловодства, неналежного виконання зобов'язань, причому немає значення, чи полягає

причина помилки в некомпетентності самого адвоката або в організації відділу діловодства чи контролю за роботою персоналу. У разі порушення адвокатом законів, регламентів, професійних норм, він притягується до дисциплінарної відповідальності Судами честі, які створюються в кожній палаті адвокатів [3].

Відсутність у адвоката договору про страхування в Німеччині робить неможливим отримання ліцензії адвоката, а сам договір укладається з конкретним адвокатом, а не з юридичною компанією. Розмір відповідальності адвоката поширюється навіть на особисте майно. І хоча договором з клієнтом можна обмежувати розмір цієї відповідальності, але не менше мінімальної суми в 250 тис. євро на один страховий випадок. Через високий формалізм, який притаманний судовій системі Німеччини, навіть невелика помилка адвоката може призвести до його відповідальності та стягнення значних сум, так як близько 20% клієнтів звертаються до страхових компаній за відшкодуванням збитків.

У Франції договір страхування заключається не між адвокатом та страховою компанією, а від імені всіх адвокатів, а точніше від імені ордену адвокатів в інтересах всієї адвокатської спільноти, які внесені до реєстру. Також відмінність механізму відповідальності адвоката у Франції пов'язана з тим, що страхова виплата виплачується за рішенням суду, таким чином суд кожного разу розглядає страховий випадок щодо професійної відповідальності, що є предметом позову, який розглядається у спеціалізованій палаті апеляційного суду. Суд вирішує, чи дійсно допустив професійну помилку адвокат, якими саме діями або бездіяльністю він завдав збитків та їх розмір. Суд також перевіряє причинно-наслідковий зв'язок між помилкою і збитками та розміром страхового відшкодування [4].

Ключовими підставами притягнення адвоката до цивільно-правової відповідальності у Франції є:

- 1) неякісне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків при наданні консультацій клієнту;
- 2) відсутність у діяльності адвоката належної обережності, що може призвести до виникнення помилок;
- 3) недобросовісне ставлення адвоката до своїх професійних обов'язків, зокрема щодо відношення до клієнта та його інтересів.

У Румунії страхування професійної відповідальності адвокатів також є обов'язковим. Мінімальна сума страхування становить 6 тис. євро на рік, для адвоката-стажиста – 3 тис. євро на рік. Адвокати повинні щорічно подавати до регіональної колегії адвокатів відповідні копії договору про страхування професійної відповідальності на наступний рік. Також законодавством передбачено можливість укладання одного загального договору страхування, який застраховує відразу всіх адвокатів, адміністративний та технічний персонал компанії. У разі відсутності полісу страхування адвокат

виключається із реєстру осіб, що мають право на здійснення адвокатської діяльності.

Цивільно-правова, майнова, відповідальність адвоката повинна сприяти підвищенню рівня надання професійної правничої допомоги, зміцненню довіри до інституту адвокатури, підвищення гарантій клієнту реалізації його конституційних прав щодо справедливого правосуддя та захисту. Наслідки для адвокатів, які, наприклад, припустились помилки та завдали цим шкоди клієнту, що підлягає відшкодуванню, повинні бути мінімізовані шляхом обов'язкового укладення договору страхування професійної відповідальності адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Кодекс поведінки європейських адвокатів від 28 жовтня 1988. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf)

3. Вільчик Т.Б. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України до європейських стандартів. *Форум права*. 2016. № 1. С. 30–36.

4. Подолева А. Страхування професійної відповідальності адвоката у країнах Європи та Америки. *Юридична Газета*. №50 (704) 10 грудня 2019 р.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Чижова І.К.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В ЯПОНІЇ

Вивчення зарубіжного досвіду функціонування інституту адвокатури, в тому числі механізму контролю за адвокатською діяльністю, є дуже актуальним, адже інститут адвокатури, як елемент громадянського суспільства має забезпечувати державу належним рівнем правової допомоги. Наразі в Україні досі діє період змін, тому розгляд механізму регулювання відносин між адвокатами в такій традиційній та досить прогресивній країні,

як Японія, послугує гарним прикладом для реформування адвокатського самоврядування та дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні.

Проблеми дисциплінарної відповідальності адвокатів в Японії було досліджено в працях таких вчених як І.І. Бригадін, Т.Б.Вільчик, І.Ю. Гловацький, С.А. Деханов, С. Іваницький, Л.В. Тацій та інші.

Федерація і місцеві асоціації адвокатів в Японії мають високу ступінь самоврядування. Це виражається в тому, що вони уповноважені розглядати питання прийому кваліфікаційного іспиту, приймати дисциплінарні заходи відносно адвокатів. Їх діяльність і діяльність адвокатів не підпадає під нагляд суддів, прокурорів. Самоврядування має велике значення для збереження незалежності юридичної професії, тому що адвокати часом протистоять органам, які здійснюють повноваження від імені держави, з тим, щоб виконати свої професійні обов'язки. За цією ознакою асоціації адвокатів відрізняються від інших професійних асоціацій [1, с. 21].

З фінансової точки зору асоціації адвокатів функціонують повністю за рахунок внесків своїх членів. Тому асоціації адвокатів несуть відповідальність за: 1) вступ в асоціацію і реєстрацію адвокатів; 2) здійснення нагляду за адвокатами, а також за вжиття дисциплінарних заходів відносно адвокатів при необхідності [2, с. 307].

Слід зазначити, що членство в асоціації адвокатів в Японії є обов'язковим. Згідно із Законом про адвокатів, котрий діє в Японії, незареєстровані адвокати не допускаються до юридичної практики. Дуже важливим є те, що адвокати зберігають довіру суспільства в цілях зміцнення самоврядування адвокатських асоціацій. Для цього необхідно, щоб кожен адвокат підтримував високі етичні стандарти і надавав якісні юридичні послуги. У документі «Основні правила про обов'язки практикуючих адвокатів» зроблена спроба визначити положення і кодексу етики, і кодексу поведінки адвокатів, включаючи такі питання, як основи професійної етики адвоката, взаємовідносини з клієнтами (зобов'язання конфіденційності і заборона на виникнення конфлікту інтересів), поведінка при захисті у кримінальних справах, юридична практика в організаціях, спільні заходи, правила, що регулюють відносини з іншими партіями, іншими адвокатами і асоціаціями адвокатів [3].

У тих випадках, коли адвокати в Японії не контролюються державою, вони підпадають під дисциплінарний контроль місцевих асоціацій адвокатів і Федерації.

Наступні дії адвоката тягнуть за собою вжиття заходів дисциплінарної відповідальності: 1) порушення адвокатом закону або статуту місцевої асоціації адвокатів або статуту Федерації; 2) поведінка, яка підриває авторитет або довіру громадян до асоціації адвокатів; 3) здійснення адвокатом неправомірних дій ганебного характеру, як в ході, так і за межами виконання професійних обов'язків [1, с. 21].

Будь-яка особа в Японії може подати скаргу на адвоката з проханням притягнути його до дисциплінарної відповідальності в місцеву асоціацію адвокатів, до якої належить цей адвокат. Комітет з виконання дисципліни, або дисциплінарний комітет асоціації, проводить розслідування за скаргою. Якщо комітет виявить підстави для позову, то приймається резолюція, що закликає до проведення формального розслідування справи комітетом дисциплінарних заходів. Асоціація адвокатів зобов'язана мати свій комітет дисциплінарних заходів з правами вести розслідування дисциплінарних проступків. Якщо дисциплінарний комітет визнає необхідним вжиття дисциплінарних заходів, то він приймає рішення, в якому прямо говориться про це, і асоціація адвокатів зобов'язана притягнути до дисциплінарної відповідальності відповідного адвоката. Існує чотири види дисциплінарних санкцій:

а) усунення від юридичної практики (втрата кваліфікації впродовж трьох років);

б) виключення з членів асоціації (втрата статусу);

в) усунення від юридичної практики на строк до двох років (не впливає на статус або кваліфікацію);

д) догана (не впливає на статус і кваліфікацію) [2, с. 312].

Адвокати, що піддалися дисциплінарному покаранню, можуть подати у Федерацію заяву про перегляд рішення асоціації адвокатів для його відміни. В цьому випадку дисциплінарний комітет Федерації проводить розгляд цієї заяви про перегляд. Відносно рішення Федерації, ґрунтованого на резолюції дисциплінарного комітету федеральної асоціації, адвокати можуть подати судовий позов для відміни такого рішення до Токійського Високого Суду. Якщо сторона, що подала скаргу на адвоката, не згодна з рішенням, прийнятим місцевою асоціацією адвокатів за скаргою, у тому числі з рішенням не накладати дисциплінарні санкції на адвоката, то вона може подати апеляцію у Федерацію.

У разі, коли дисциплінарний комітет Федерації знаходить апеляційну скаргу обґрунтованою, Федерація передає дисциплінарну справу назад в асоціацію адвокатів. Асоціація адвокатів, що має комітет дисциплінарних заходів, проводить розслідування справи. Якщо комітет дисциплінарних заходів Федерації прийме рішення про накладення стягнення або більш суворого покарання, Федерація згодом накладає санкції на такого адвоката. У разі, коли Федерація вирішить відхилити апеляційну скаргу на підставі резолюції дисциплінарного комітету, заявник може звернутися в Раду з розгляду дисциплінарних питань. Якщо Рада прийме рішення про наявність підстав для дисциплінарного розслідування, то справа передається назад в комітет дисциплінарних заходів відповідної асоціації адвокатів. На обох рівнях (місцевому і федеральному) дисциплінарний комітет і комітет дисциплінарних заходів складаються із зовнішніх членів, до яких

відносяться судді, прокурори, інші представники громадськості. Рада з розгляду дисциплінарних питань Федерації складається з осіб, що мають спеціальні знання (окрім діючих і колишніх суддів, прокурорів і адвокатів). Інформація про дисциплінарні санкції, які були застосовані до адвокатів місцевими асоціаціями адвокатів і Федерацією, публікується в журналі Федерації і офіційних бюлетенях [1, с.22].

Отож, можна зробити висновок, про те що адвокатура в Японії є частиною судової системи. Адвокати зобов'язані мати подвійне членство: на місцевому і центральному рівні. Японська Федерація адвокатів об'єднує усіх практикуючих юристів, включаючи іноземних громадян. Дисциплінарні санкції до адвокатів в Японії майже не відрізняються від загальноприйнятих заходів дисциплінарної відповідальності, хоча мають дещо більш виражений механізм втілення дисципліни в адвокатському суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Реховский А. Ф. Адвокатура Японии. *Проблемы организации и функционирования адвокатуры*. 2016. С. 17–22.
2. Святоцький О. Д. Адвокатура Японії. Адвокатура історія і сучасність. 1997. 320 с.
3. Japan Federation of Bar Associative. Brochure, 2014. URL: www.nichibenren.or.jp/en.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Шишко В.С.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА США: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В США законодавче закріплення принципів організації та діяльності адвокатури фактично відсутнє як на федеральному рівні, так і у більшості штатів. Щоправда, Конституція США у шостій поправці закріплює право обвинуваченого на захист у кримінальному процесі («В усіх випадках кримінального переслідування обвинувачений має право... на допомогу адвоката для захисту»), проте не визначає механізм його реалізації. Федеральне законодавство (Закон про кримінальне правосуддя 1964 р.)

передбачає лише можливість призначення захисника у випадку відсутності у обвинуваченого матеріальних засобів, щоб найняти його.

Незважаючи на те, що американська правова система в основному походить з англійської, США не наслідували англійську практику в організації професії юриста.

В США відсутній термін «адвокат» в тому значенні, у якому він застосовується в українському праві, де практикуючі юристи поділяються на адвокатів та всіх інших: працівників юридичних фірм, юрисконсультів підприємств, індивідуальних підприємців. В США такий поділ відсутній, оскільки будь-який практикуючий юрист повинен мати ліцензію, що видається на підставі екзаменування, що проводиться бар-асоціацією, тобто колегією адвокатів.

Всіх юристів в США можна розділити на три групи: 1) юристи-практики; 2) особи з дипломом юриста, що виконують функції, не пов'язані безпосередньо з правом; 3) юристи, які займаються науково-викладацькою діяльністю.

Законодавством більшості штатів передбачені іспити для претендентів, які бажають займатись адвокатською діяльністю. Обов'язок з організації і проведення подібних іспитів покладено на суди. Наявність диплома або ступеня, отриманих в юридичних вузах, не дають автоматичного права на заняття адвокатською діяльністю. Юристи, допущені до адвокатської практики на підставі складеного іспиту отримують патент, що дає право виступати на судових засіданнях у всіх судах на території штату, де отримано патент. Для того, щоб отримати право виступати в судах інших штатів адвокату необхідно скласти новий іспит і отримати ще один патент. В іншому випадку він може виступати на судовому засіданні тільки в присутності адвоката з патентом на практику в цьому штаті і тільки з дозволу голови суду.

Принципи і умови допуску до адвокатської практики встановлюються зазвичай верховним судом штату, проте питання про сам допуск вирішується спеціальною комісією з допуску в адвокатуру, що формується асоціацією юристів штату. Комісія вирішує це питання на основі вивчення моральних якостей кандидата і результатів складання іспиту. У багатьох штатах дисциплінарне провадження щодо адвоката здійснюється за участю судових інстанцій. У цих випадках рішення органів адвокатського самоврядування носять рекомендаційний характер, а остаточне рішення приймається окружним судом. У ряді штатів дисциплінарне провадження щодо адвоката передається для остаточного рішення не суду, а генеральному атторнею або місцевому прокурору [3, с. 253].

В США працює близько 60 % від загальної кількості юристів у всьому світі. З 42 президентів США 25 були юристами. Дві третини сенаторів і майже половину членів палати представників Конгресу США – юристи.

Адвокати в США здійснюють захист інтересів обвинувачених по кримінальним справам та представництво інтересів сторін в цивільному процесі. Частина адвокатів працює в організаціях, що утримуються державним бюджетом штату і обслуговують на безоплатній основі обвинувачених з числа малозабезпечених громадян.

Також існують адвокатські контори, що «захищають інтереси суспільства». Вони займаються справами не окремих клієнтів, а виступають з позовами проти держави або корпорацій, що пов'язані з охороною прав та інтересів великого об'єднання громадян (політичних активістів, споживачів, виборців, платників податків) або з охороною природи та охороною здоров'я населення.

В США не існує системи твердо встановлених тарифів оплати послуг адвоката. Сума гонорару встановлюється за домовленістю з клієнтом. Найбільш поширена погодинна система оплати праці. Також практикується така система оплати, коли адвокат отримує гонорар лише у разі виграшу справи.

Судові прецеденти США сприяли створенню правил адвокатської етики. Будь-яка інформація, яка стосується справи, що розглядається, і повідомляється адвокату клієнтом, є конфіденційною. Адвокат не може в односторонньому порядку відкрити конфіденційну інформацію, а держава не може зобов'язати його розголосити таку інформацію.

Адвокат повинен використовувати всі тактичні прийоми захисту, що не суперечать нормам професійної етики, щоб забезпечити своєму клієнту дійсно справедливий суд. Якщо у адвоката конфлікт інтересів, особиста неприязнь або упередженість, що перешкоджають активному та повному представленню інтересів клієнта, адвокат не може представляти такого клієнта. Адвокат повинен бути незалежним. Не повинно бути ніякого сумніву в тому, що позиція адвоката залежить від державного обвинувачення в суді [4].

Одним з можливих способів зближення адвокатури і держави є визнання за адвокатурою першочергового права на заміщення вакантних судових посад. Слід погодитись з думкою С.А. Деханова про те, що держава, одержавши в особі адвокатів кваліфікованих суддів, стане більше довіряти цьому інституту громадянського суспільства, а адвокатура буде вносити у систему судочинства свої демократичні традиції [3, с. 6]. До речі, у більшості країн світу, де існує розвинута правова система, саме так і відбувається. Фактично всі судді в даний час є членами адвокатури [2, с. 311].

Отже, юридична професія в США – це соціально впливова, престижна, самоврядна, масова і дохідна професія. Юридична освіта є одним із її стрижнів. Нині в Україні формується нове покоління юристів. Навчаючись свого, воно не повинно цуратися чужого – іноземного досвіду. Таким, зокрема, є досвід юридичної професії та освіти в США. Сьогодні освіта,

здобута в юридичній школі США, є лише засобом опанування юридичної професії [1, с. 65-81].

У реформі адвокатури в Україні важливим є досвід США.

Перевагою монополії адвокатури на представництво в суді є і наявність відповідальності для несумлінних адвокатів, що є запорукою реалізації права саме на професійну правничу допомогу, оскільки загроза накладення дисциплінарного стягнення є підставою для недопущення зловживань процесуальними правами, чого не варто очікувати від інших фахівців у сфері права.

В США для здійснення адвокатської діяльності необхідно одержати ліцензію на «практику права» (practice of law) від спеціальної профорганізації – суду чи бару (bar) – спільноти правників певної юрисдикції, які уповноважені приймати в адвокати. Становлення адвокатом складається з трьох етапів: отримання вищої освіти, навчання в акредитованій юридичній школі та власне отримання ліцензії, яка необхідна для здійснення практичної діяльності, зокрема, представництва в суді. Незважаючи на таку процедуру доступу до професії, на сьогоднішній день 70 % юристів США є практикуючими адвокатами.

Саме введення монополії адвокатури є вагомим досягненням, перейманням позитивного досвіду високорозвинених держав світу. Така реформа дасть змогу дійсно забезпечити надання якісної правової допомоги та введе судовий процес на новий рівень.

Крім того, іноземні громадяни, і, зокрема громадяни України, мають право отримати допуск до юридичної практики в США.

Таким чином, становлення України як правової держави та утвердження в ній дії верховенства права зумовлюють зростаючу роль правництва. Американський досвід засвідчує можливість більш ефективного виконання цієї ролі шляхом позиціонування юридичної професії як інтегрованої, єдиної, а не роздробленої.

Список використаної літератури:

1. Андрощук Г. О. Юридична освіта в США: проблеми професійної підготовки. Г. О. Андрощук. Проблеми вдосконалення підготовки юристів: професійні та морально-етичні аспекти: зб. мат. наук.-метод. конф., жовтень 2008. К.: КНЕУ, 2008. С. 65-81.

2. Бернам У. Правовая система США. У. Бернам. М.: Новая юстиция, 2006. 1216 с.

3. Деханов С. А. Адвокатура в Западной Европе: опыт и современное состояние: дисс. ... д-ра. юрид. наук. С. А. Деханов. М., 2011. 383 с.

4. Сайт Адвокатская палата Республики Адыгея. Режим доступа: <https://xn--01-6kca8eg.xn--plai/ob-advokature/advokatura-adygei/zarubezhnaya-advokatura/advokatura-ssha.html>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент Храпенко Олена Олегівна

Ярмошук А.О., Лебеденко А.Ю.

*студенти 2-го курсу магістратури факультета адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В ОРГАНИЗАЦИИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТУРЫ

В последние годы в нашей стране проводится активная работа над реформированием адвокатуры Украины. Одним из самых дискуссионных вопросов при реформировании стал вопрос об исключительном праве адвокатов на представительство в судах. В связи с принятием Закона Украины от 02.06.2016 № 1401-VIII «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия)» было введено адвокатскую монополию, которая заключается в исключительном праве адвокатов представлять интересы другого лица в суде [1]. Украина стала единственной в мире страной, которая закрепила адвокатскую монополию на уровне Конституции.

Вопросом исключительного права адвоката на представительство в судах уделяли свое внимание такие ученые как А. В. Алиева, Л. Изовитова, А. А. Овсянникова, В. М. Тertiшник и другие. Однако в связи с постоянным реформированием судебной системы этот вопрос требует дальнейшего исследования.

Концепция институционального реформирования адвокатуры Украины основана на сравнительно-правовом анализе зарубежных стран, направленных на решение задач реформирования института адвокатуры. В основном эти изменения касаются гармонизации законодательства, регулирующего адвокатскую деятельность. Исключительное право адвокатов на судебное представительство было принято после предварительного одобрения нашими международными партнерами и ведущими правозащитными организациями, в частности, Европейской Комиссией «За демократию через право» (Венецианской комиссией). Принятие изменений в Конституцию и подписания Соглашения об ассоциации с Европейским Союзом определяет необратимость европейского и евроатлантического курса для Украины.

Адвокатская монополия или исключительное право адвокатов на представительство в судах – принцип, который действует в США и большинстве европейских стран. Среди них, например, Бельгия, Франция,

Норвегия, Дания, Голландия, Португалия, Гонконг, Тайвань, Япония успешно действует адвокатская монополия. С 48-ми стран Европы в 33-х адвокатская монополия применяется для защиты обвиняемого, а в 22-х – для представительства интересов потерпевшего. В гражданских дел адвокаты монополию в 18 странах мира. В административном судопроизводстве адвокатская монополия существует в 14 странах Европы [3].

Адвокатская монополия наиболее ярко представлена в Англии – стране с наиболее стабильной правовой системой. Упомянутая страна на определенном этапе развития правовой системы ввела адвокатскую монополию и разделила адвокатов на барристеров и солиситор. Барристеры занимаются представительством лица в суде, а солиситеры, в свою очередь, исключительно правовой работой вне судебного процесса [4].

В таких европейских странах, как Германия и Австрия исключительное право адвокатов на представительство в судах реализуется уже несколько десяти лет. Уровень профессионализма адвокатов этих стран самым высоким среди стран Европы, а сама политика введении монополии была начата еще полвека назад. Президент федеральной палаты адвокатов ФРГ Аксель К.Фильгес в одном из своих интервью сказал, что «адвокатская монополия – основа правовой системы Германии». Немецкий рынок юридических услуг достаточно насыщен и по количественному показателю ФРГ занимает первое место среди других европейских стран, однако глобальных проблем на рынке не замечается и хороший адвокат всегда будет востребован [5].

В Греции адвокатская монополия представлена предоставлением консультационных услуг на судебное и внесудебное представительство. Во Франции только в адвокаты имеют право предоставлять платные правовые консультации, а в Испании существует адвокатская монополия на судебное представительство и консультационную юридическую деятельность. В Португалии адвокаты имеют исключительное право на представление лица в судебном процессе, а также на предоставление правовой консультации. В Люксембурге разрешено проводить судебное и внесудебное представительство, консультационную деятельность по юридическим вопросам исключительно адвокатам. В Италии различаются правовые действия, совершаемые лицами, внесенными в реестр, и «относительно свободные действия», которые могут совершать НЕ адвокаты [5].

Подытоживая выше сказанное, мы можем утверждать, что исключительное право адвокатов на представительство в судах это достаточно важный шаг для дальнейшего развития правовой системы Украины. Кстати, в 2019 году вопрос адвокатской монополии рассматривал Европейский суд по правам человека по делу «Молдавская против Украины». Суд признал, что адвокатская монополия не нарушает права на справедливый суд, гарантированного в статье 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод, ведь для обеспечения эффективной защиты лица могут требоваться

конкретные юридические квалификации. Монополия адвокатуры является гарантией того, что лицо, права которого нарушены, получит действительно квалифицированную помощь – защиту от специально подготовленного для этого лица – адвоката. Это уменьшит риски получения услуг ненадлежащего качества. В противном случае практиковать в судах будет разрешено даже тем, кто не имеет юридического образования, так называемым – делитантам. При существовании адвокатской монополии будет существовать и конкуренция между адвокатами, которая дает новый уровень защиты интересов клиента в суде, совершенно новый подход к работе, а также побуждает адвокатов быть лучшими в своем деле.

Список использованной литературы:

1. О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия): Закон Украины от 02.06.2016 № 1401-VIII. URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19.

2. Адвокатская монополия: перспективы и недостатки внедрения. *Юридическая газета*. 2017. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/advokatskamonopoliya-avtomatichno-ne-nastane.html>.

3. Отмена исключительного права адвокатов на представительство в судах станет отступлением от закрепленного в Конституции Украины европейского курс. *Закон и Бизнес*. 2019. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/4746-skasuvannya-viklyuchnogo-prava-advokativ-na-predstavnictvo-u-sudah-stane-vidstupom-vid-zakriplenogo-v-konstitucii-ukraini-evropejs-kogo-kursu.html>.

4. Сильная адвокатура: какой ее видят юристы. *Вестник АПУ*. № 3 2015. С. 4-5.

5. Последний бастион демократии. *Закон и Бизнес*. 2019. URL: https://zib.com.ua/ua/139062postupatisya_advokatskoju_monopolieyu__ce_postupatisya_prava.html.

Научный руководитель: кандидат юридических наук, ассистент кафедры организации судебных, правоохранительных органов и адвокатуры Национального университета «Одесская юридическая академия» ***Деменчук Марина Александровна***

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АДВОКАТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ
МАТЕРІАЛИ**

X Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 6 листопада 2020 р.)

Голова редакційної колегії – Н. М. Бакаянова

Підписано до друку 29.11.2020.
Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 41,85.
Наклад 100 прим. Зам. № 2011-19.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com